TAGAULT

DE

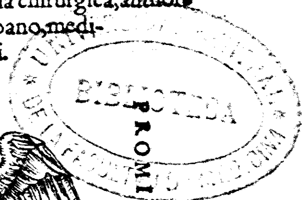
Chirurg

Institut

IOAN. TAGAVLTII AMBIANI VIMACI, PARISIENSIS MEDICI,

DE CHIRVRGICA INSTITVTIONE LIBRI QVINQVE.

His accesſit ſextus liber de Materia chirurgica, authore Iacobo Hollerio Stempano, medico Pariſienſi.

REM MAXIMAM SIBI

PROMITTIT PRVDENTIA.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.

M. D. XLVII.

del colegio dela compª de Jhs de
Alcala dono d. gil coronel
aplicose a la librería de luis carrill

Catalogus librorum.

PETRI CRVSELII MEDICI IN OPERIS HVIVS COMMENDATIONEM HENDECASYLLABVM.

In chirurga diu malis magistris
Lanfranco, Albucasi, Guidone, Bruno,
Rollando, Rogero, Vigonieq;,
Indignam malè passa seruitutem
Cæcis delituit gemens tenebris,
Olim iam medicas duas sorores
Emersisse videns: gradu citato
Ad claros studijs viros, & vsu
Illustres medico Lutetianos
Tendit suppetias petens, opemq;,
Cunctantur reliqui: Tagaultus vnus
Afflictæ lachrymas dolens, vicemq;,
Et sordes, habitumq; non herilem,
Ornatu decorat nouo, reducens
Densis è tenebris, vt æmulari
Germanas meritò queat sorores.
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet senex, quod ipse
Huc spectans tot habet libris Galenus:
Hāc totum poteris videre Lector
Descriptum mathodo breui. Proinde,
Summo iudice me, est honore dignus
Vindex pæoniæ Tagaultus artis.
Quo chirurgia tam bono magistro,
Et doctore tibi expolita prodit.

Chriſtianiſsimo Gallia

RVM REGI FRANCI-
SCO, EIVS NOMINIS
PRIMO,

IOAN. TAGAVLTIVS
MEDICVS S. D.

NTER eximias præclaraſq; animi dotes, ac virtutes propè diuinas, quibus cæteris principibus tantum antecellis, quantum dignitate, opibus, potentiaque & imperij magnitudine illis omnibus præſtas: ea mihi potiſsima ſemper viſa eſt, Chriſtianiſs. ſimul & inuictiſs. rex, quòd nullum vnquàm tēporis momētum prçterlabi ſinis, quo nō aliquid cogites aut agas, bono ac ſalutari principe dignum. Siquidem quicquid ocij ac tēporis à neceſſaria cura corporis tibi ſupereſt, tu id omne vel Reipub. tuę ſapienter moderandæ, vel honeſtis atq; optimis diſciplinis (quæ ſecundas res ornant, aduerſas ſolantur) tribuis: vt ne in venatione quidē ipſa, qua colligendis & animi & corporis viribus interdum vteris, tibi temperes, quin vel de principatus tui adminiſtratione, vel de ferarū quas perſequeris, aut ſtirpiū quæ tūc ſe oculis obiiciūt, aliarúmve rerum natura, ferè ſemper diſputes. Quo fit vt Mineruam non minus quàm Dianam errare in mōtibus & ſyluis ſubinde experiaris. Sed & in menſa illa tua regia, frequenti

A 2 prin

principum,illustriumque virorum Cardinaliũ &
Episcoporum conspectu ac consessu,semper ali-
quid ardui,doctiq; & honesti, contra morem &
exẽplum aliorum principũ,non eorũ modo qui
nunc sunt,sed qui multis antehac sęculis fuerũt,è
media philosophia atque antiquitate depromi-
tur:vt rectè æstimanti ea sapientiæ verius offici-
na,quàm epulũ regiũ possit videri. Aut enim hu
manæ,eædemq; graues & te principe dignæ,aut
diuinæ,quæ animũ ad religionem informant,in
ea recitan[illegible] historiæ,aut de omni genere artiũ,
atque dis[illegible]inarum disputatur.Hinc factum est,
vt Gallorum Resp.inde adeo quòd illi præfuisti,
virtute honesta,religione ac pietate integra, iu-
re & legibus æqua,opibus firma,copijs locuples,
& gloria ampla semper fuerit. In hac autẽ assi-
dua literarum cõcertatione, tu quasi arbiter ho-
norarius,inter doctos homines de rebus contro-
uersis,vt olim in encyclijs & scholis suis(si parua
magnis conferre phas est)facere solebant,magi-
stri ac philosophi illi veteres,nõ minore eloquẽ-
tia quàm dignitate iudicium interponis, graui-
terq; decernis.Quid ꝙ tu omnem omniũ artium
materiam,rationẽ, & instrumenta, in numerato
habes,atq; appositis nominibus exprimis.In quo
Themistoclis, Mithridatis,Cyriq; Persarum re-
gis memoriã facilè superas , vel obscuras potius.
Sed & cum de re medica (vt aliquid de ipsa sepa
ratim dicamus)disputatio incidit,incidit autem
frequẽter,tu res medicas non aliter tractas quàm
qui omni vita nihil aliud egerit. Nec aliter sta-
tuis,

tuis, quàm qui in ea disciplina consenuerit: vt & prçceptiones artis, & medicamentorũ, prçsertim simplicium nomina & vires, ipsamq; corporum anatomen (cuius speculatione incredibiliter delectaris) ad vnguem teneas, cõsilia curãdi sapientissimè distinguas, vim remediorũ adnotes, quid vnumquodq; prosit, quid noceat, aptè & acutè definias. Quãquàm verò hoc bonarũ artium studiũ, quod nunquàm intermittis, præpostere nati quidã, & ab omni ingenij cultu alieni, tanquàm parum regium irridẽt atq; damnant. Tu tamen, Princeps longè maximè ac sapientissimè, regiarum virtutũ fundamentum, & clarissimum boni ac salutaris principis ornamentũ ponis, verè cum Platone nobilissimo totius Grçciæ philosopho diiudicans, nõ aliter fœlices fore respublicas, nisi si aut philosophis cõmitteretur imperiũ, aut quibus imperium contigisset, philosophiam sequerentur. Salomon cũ pro Dauid patre suo regnare cœpit, tantum sapientiam à Deo postulauit, qua rectè iudicare & populũ sibi commissum sapienter gubernare posset: atq; hic nihil aliud inculcabat filio suo quàm amorẽ ac studium sapientiæ. Nec abs re quidẽ: nam fato sceptra cadũt, doctrinæ autẽ gloria perennis. Quod tu etiam animo reputans, nihil vnquàm charius, nihil antiquius duxisti, sapiẽtiæ studio, atq; assidua eiusmodi bonarum artiũ tractatione: ex qua tantos iam progressus in omni virtute, atq; omni disciplinarum genere fecisti, vt Imperatores illos, & belli duces clarissimos, Alexandrũ magnũ, Iulium Cçsarem,
 Octa-

Octauium Augustũ, Scipionem Africanũ, non minus literarum scientia, quàm bellicis artibus prestantes, facilè superaueris. Sed & hac doctrinę cupiditate, qua semper totus sic flagras, tu nõ solùm eorũ quibus imperas fortunis, & corporibus, verumetiam animis excolendis, multarũ rerum vsu ac sciẽtia edoctus, prudẽter ac sapiẽter (quod verè est imperare) consulis prospicisq;: dum scilicet infinitos propemodum homines, ac nobiles maximè, certatim ad studia literarũ tuo exemplo excitas atq; incendis. Regũ enim mores, reliqui ciues ferè sequuntur. Hinc non abs re tanquã ad certissimũ rei literariæ pręsidiũ, externi etiam homines, qui arte aliqua præstant, ad te vnum vndiq; confugiunt, teq; musarum patronum, ac fautorem eximiũ agnoscunt & prædicant. Quæ me res effecit, princeps humanissime, vt depulso metu, aucta spe, hosce de chirurgia commentarios tibi consecrarem, vt scilicet in ista tua felici agri cultura, qua semina omniũ bonarum artium, in hunc fœcundissimum agrũ tuum, tum etiam in totum terrarum orbem, dispergis, aliquam operę partem sustinerem: vtque aliquid ex clarissimo tuo nomine patrocinij nanciscantur, auspicatiusq; in vulgus prodeãt. Sed ad id etiam me vehementer impulit, quòd haudita pridẽ, sermone in mensa illa tua semel atq; iterum de chirurgia habito, quod in reliquis literis, græcis, latinis, hebræis cœperas, idem in hac quoq; arte, quæ manu medetur, te facturum spopondisti, teq; vnum aut etiam alterum doctum, & longo iam vsu exercita-

ercita-

ercitatum medicum instituturũ,qui chirugiam Lutetiæ Parisiorum diligẽter ac fideliter interpretentur. Atq; hoc quidem tuum tam sanctum tamq; salubre institutum nobis aliquando retulerunt ἀρχίατρος Burgensis, Capellanus pater, & Gulielmus Milletus, medici tui clarissimi, simul & fidelissimi. Fecerat idẽ quoq; paulò ante amplissimus Cardinalis Bellaius, vir omni virtutum ac scientiarum genere cumulatissimus, ac reipu. Gallicæ longè amantissimus. Qui omnes me vehementer aliquoties hortati sunt, vt chirurgicã hanc lectionem maturè aggrederer, eamquidem tibi futuram quàm gratissimam affirmãtes, teq; statuisse vnum aut alterum eius artis professorẽ, Lutetię instituere: arbitratus amplissimo huic ac præpotenti tuo imperio, rem non vtilem modo, sed & apprimè etiam necessariam futurã. Quippe quòd deinceps chirurgos non parum multos haberes in regno tuo, vulneribus & fracturis ritè curandis, luxatisque decenter in suam sedem reponendis, maximè idoneos. Cæterũ tametsi hac medicinæ parte, nulli sæpe non sit opus, nobiliori bus tamẽ & principibus viris, atque ijs etiã omnibus qui castra sequũtur & militiæ addicti sunt, in primis necessaria est. Hi enim dũ equis ad celeritatem dispositis huc atque illuc excurrunt, dũ ludis equestribus exercentur, dum in bello cum hoste confligantur, & dimicãt, fracturis & luxationibus, vt interim vulnera taceam, nunquàm non expositi sunt: quibus, nisi ritè tractentur: vel subinde periclitãtur, vel membris sic affectis, suo

tandem robore destitutis, reliquum vitæ tẽpus, miseri & imbecilles trahũt. Sed vt vnde digressa est redeat oratio, ꝙ nondum hæ nostrę chirurgicæ institutiones erãt absolutæ, tantisper distuli clarissimorum, quos supra nominaui, virorum, hortationi parere, quoad hoc, qualecunque est, opus absolueretur. Dum autem cudendo nimis cunctatur typographus, hominem vt aliis medicinæ partibus præstantem, sic chirurgiæ peritia egregiè instructũ, Vidum Vidium Florentinum, doctissimi vndequaq; viri, ac præstantium ingeniorũ studiosiss. D. Castellani Tutelensium episcopi, singulari iudicio cõquisitum, maximo rei chirurgicæ studiosorum, atque eorum qui deinceps chirurgiæ præsidio indigebunt, cõmodo, in hanc præclarissimam vrbem misisti, qui partem hãc medicinæ, propè desertam & iacentem, quo ad fracta saltem & luxata pertinebat, susciperet, atq; extolleret. Librosque Hippocratis (qui primus hanc artem excoluit) inextricabilibus penè sententiis, ob fœcundam & obscuram nimis breuitatem, vbique ipsi medicinæ parenti familiarem, ne dicã affectatam, refertos: & ab eo nuper cum doctissimis atque accuratissimis Galeni commentariis, latinos factos, magna sermonis elegantia, & rerum copia, interpretaretur. Quod si hic, aut alius quispiam, pari doctrina & eruditione præditus, in hoc docendi curriculo perstiterit, bonis chirurgis, vt medicis, Galliam tuam breui refertam iri confidimus. Quod non mediocri mortalium bono, & cum sempiterna

quoque

quoque nominis tui gloria eueniet. Quandoquidem effectus chirurgiæ (quæ Celso authore pars est medicinæ vetustissima) inter cæteras artis medendi parteis euidentissimus est, & maximè necessarius, nedum vtilis. Siquidem in morbis cũ multum (inquit ille) fortuna cõferat, eademque sæpè salutaria, sæpè vana sint, iure dubitari potest secũda valetudo, medici ne industria, an corporis beneficio contigerit. In his quoque affectibus in quibus medicamentis extrinsecus admotis maximè vtimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hęc frustrà quæri, & sine his reddi sæpè manifestum est. Sicut in oculis vel phlegmone, vel lippitudine arida, aut ea humorum defluxione, quam epiphoram appellant, laborantibus quotidie deprehendimus, qui à medicis, collyriis, aut alterius generis medicamentis, diu vexati: sine his aliquãdo sanescũt. At in ea parte quę manu curat (χειρουργικὴν Græci nominant) euidens est omnem profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen potissimum manare. Quot enim morbos, eosdemque grauissimos, in rusticis & vrbanis, qui delicatiores sunt & medicinã auersantur, quotidie videmus: sine illa victus ratione tã exacta, nullisque adhibitis medicamentis naturæ dũtaxat beneficio, euinci, & profligari? At si cui vel crus vel brachium fractum sit, vel luxatus humerus, aut quispiam articulus: nunquam sine manus opera, & chirurgi industria ad sanitatem perducetur. Itaque cũ tanta sit eius artis dignitas, vsus, necessitas, quis

hoc tuum tam ſalubre de conſtituendis chirurgiæ profeſſoribus, inſtitutum non maximopere probauerit? Opus ſanè & liberali & magnifico principe dignum, & quo Romanorum olim imperatorum exempla, & laudata conſilia reuocabis. Hi enim medicis (quos Reip. ſalutares & neceſſarios nouerant) ampliſsimum ſtipendiū ducena & quinquagena annua ſeſtertia, centena verò Rhetoribus & poëtis, reliquarumque diſciplinarum profeſſoribus pendebant. Intellexerunt nimirum illi ſemper Augusti imperatores, inter diſciplinas excellentibus illuſtrium hominum ingeniis inuentas, & incredibili grauiū virorum cura & induſtria perfectas, expolitasq;, Medicinam principem ac reginam exiſtimari ſine controuerſia debere. Hæc enim & honeſtatis ſplendore & vtilitatis magnitudine, & iucunditatis illecebris, reliquas omnes vincit, rebusq; humanis ſeu altera ſecundùm Deum vitæ parēs & vindex apprimè eſt neceſſaria, atque ideo nō ſolùm à Philoſophis, aut Medicis, ſed & ab ipſis quoque Imperatoribus, Regibus, atque etiam Pontificibus, aliquando non oſcitanter exculta. Neque enim puduit illos primi ordinis viros ſtudium atque induſtriam in eo genere diſciplinæ nonnunquàm collocare. Et vt aliquot exempla proferamus: Auguſtus Cæſar, compoſitione medica à ſe inuenta lubenter vtebatur, quam poſteà plerique medici in ſuos libros tranſtulerunt. Tyberius paſtillum (Græci Trochiſcū vocant) ad herpetas, Galeno teſte, compoſuit. Ne-
ro

ro imperator illaudatus quidem,ſed tamen apprimè doctus,partem ſtudii in hoc genere doctrinæ poſuiſſe fertur.Hadriani & Iuſtini antidota nomine ab eis accepto,hodie quoq; apud medicos celebrantur.Princeps Arabs Auicenna in remediis medicis à ſe conſcriptis,teſtimonium Kabithi regis locis aliquot laudat.In Serapionis commẽtarijs Iacibuſſa Medorum rex, & Kemud item rex,velut medicinæ teſtes memorantur. Lyſimachus, Gentius, Eupator, & Clymenus reges, medicæ artis non ignari, ſua ipſorum nomina plantis indita,æterno æuo memoranda reliquerunt.Taceo Iubam Mauritaniæ regem, qui herbam Euphorbiam nomine, miris laudibus celebrauit. Prætereo & Archelaum,Hieronem,Attalum,& Philometora reges,qui de plantis Græcè ſcripſerunt.Ex pontificibus autem Nicolaum quintum,& Euſebiũ arte & profeſſione medicos fuiſſe,in hiſtoriis noſtris legimus. Ac de re quidem eiuſmodi apud multos tam veteres quàm noſtræ ætatis ſcriptores,facundia & eruditione percelebres, in commendationem dignitatis & excellentiæ medicæ artis, ac medicorum,longè plura literarum monumentis tradita ſunt,quæ hoc loco referre & longum eſſet & minimè neceſſarium, eoque magis quòd id iam cumulatè præſtitit Andreas Tiraquellus tuus in curia Pariſienſi cõſiliarius, vir optimis quibuſq; diſciplinis inſtructiſsimus, ac linguæ vtriuſque Græcæ & Latinæ, Iuriſque prudentiæ, quam ſumma cum humanitate & morum

morum integritate coniunxit, peritißimus: in opere quod de nobilitate & iure primigeniorum mox in lucem est æditurus. At verò nō est, Rex illustrißime ac sapientißime, quòd peregrina iam exempla commemorem, cùm tu nulla in re veteribus cedas, adeò vt qui in posterum medicinam, ac bonas omnes disciplinas (quæ te principe & authore suo splēdori restitutæ sunt) authoritate principum commendare volent, nō habebunt necesse veteres illos clarißimos Cæsares, Alexandros, Tyberios, Hadrianos, Iustinos, vel reges alios, aut Pontifices amplius requirere, sed te vnum nominabunt, qui disciplinarum omnium intelligentia, & amplitudine stabilis ac præpotentis imperii, veterum nemine sis inferior. Fœlicißimam igitur Gallorum rempublicam iudico, quæ te regem tam prudentem, tamq́ue salutarem, omnibusq́ue virtutibus & disciplinis ornatißimum, diuino numine consequuta, rebus omnibus ad beatè degendā vitam cōferētibus, ita abūdat, vt hodie vniuersi terrarū orbis tractus omnes, & omnē antiquitatē superet. Sed multo adhuc fœliciorē eam fore cōfidimus, si te diutius incolumē, & quotidianis Reip. vulneribus medentem, eiusq; partes omnes illustrātem habuerit. Quamobrem Deū optimū maximū precor, vt populū ab eo tibi cōmissum annos adhuc quāplurimos, hoc salutari imperio regere poßis. Quo enim ij plures erūt, plus ad cumulum fœlicitatis huius amplißs. simul & Christianißs. regni haud dubiè semper accesserit. Vale.

AD LECTOREM

PRAEFATIO.

HIRVRGICEN Guidonis Cauliaci, abhinc centum & septuaginta annos, tanto apud medicos iuxta ac chirurgos in precio habitam, septennium ferè eius artis candidatis prælegi. Quam cum tot passim errorū ac mendarū portentis scatentem, tamque inculta, squalenti atque impura barbarie cōspersam, ne dicā conspurcatam, reperissem: tum in animum induxi meū, opus eiusmodi, ab illis quibus ita refertum erat erroribus repurgare, & à vocabulis illis sordidioribus, atque ex intima ferè plebeii sermonis fæce acceptis, si quando per ocium liceret, pro mea virili parte, vindicare Videbam enim plerosque omnes, qui in disciplinis humanioribus & elegantioribus literis probè erant instituti, fœdam eiusmodi, atque impuro nimis sermone traditam chirurgiam auersari, ab eiusque lectione, vel in ipso vestibulo adituque, perterritos, statim se subducere: Nimirum existimantes (nec abs re quidem) disciplinam omnem detracto cultu orationis sordescere. Contrà autem cōsiderabam, chirurgicos hosce commentarios, remedia quàm plurima, ad eos affectus quæ manus operam desiderant, longè optima & efficacissima continere: ac methodo tum ad rectè docendum, tum ad facilè discēdum aptissima conscriptos esse. Itaque operis huius non pœnitendi, nec vsque adeò (vt existimo) aspernandi prouinciam, eo consilio subiui, vt ipsum à mendis, quibus scatebat, fœdioribus vindicatum, velut reformarem, & quanta maxima possem diligentia ac fide recognitum, in lucem proferrem. Plurima igitur ex Galeno & Hippocrate à Guidone ipso desumpta, deprauatè ac perperàm ex vetere illo barbaro interprete citata, vel ex doctis & fidelibus Latinis interpretibus in sensum germanum restituimus, vel ad fidem græci exemplaris in Romanum sermonem fœlicius conuertimus: eaque non rarò, si quando obscuriora adparebant, sermone magis dilucido explicuimus: quę verò breuitas suppresserat, aut ambigua effecerat, sic expressimus, vt omnis ambiguitas tolleretur. Corruptas morborum penè omnium, de quibus disserebat, & remediorum præsertim simplicium voces propè innumeras, abiecimus, & alias magis germanas,

manas, lectas, & proprias tum græcas tum latinas in locum illarum suffecimus. Adhæc, locos, quàm plurimos densissimis obscuritatis tenebris obductos, penitusque retrusos in lucem clarissimam, non mediocri labore, & diligentia reuocauimus. Græcas item dictiones, & latinas sanè multas cum barbaris & Arabicis aliud longè significantibus turpissimo errore confusas distinximus & explicuimus. Romanas quoque etymologias, græcis vocibus ineptissimè attributas, reiecimus: & veram illis interpretationem ex probatis authoribus iuxta linguæ vtriusque proprietatem adiecimus. Quæ falso erant ab eo posita, (erant autem non parum multa) emendauimus, & rationibus firmissimis, adiectis etiámnum classicorum authorum sententijs ad rē vel maximè faciētibus, refutauimus. In reliquis, quæ crassam nimis, supinamque barbariem resipiebant, ea paulò tersius ac nitidius, ne lectori sordescerent, expressimus. Denique Guidonis commentarios de chirurgia conscriptos, ex purissimis Græcorum, videlicet Hippocratis, Galeni, Pauli Aeginetæ & Aëtij Amideni fontibus, ac longè eruditissimis atque elegantissimis Cor. Celsi de re medica libris, ita locupletauimus & illustrauimus, à mendisque illis sordidioribus, ac portentosis erroribus, quibus passim deformati erant, expurgauimus, vt non iam amplius Cauliaci illius opus, sed nostrum meritò ab omnibus dici & æstimari possit. Quod & me etiam tacente facilè videbunt, ac (nisi iniqui fuerint æstimatores) ingenuè fatebuntur, quicunque nostras has institutiones chirurgicas accuratius perlustrauerint, & eas cum scriptis Guidonis conferre non fuerint grauati. In quibus (fateor) ordinem illum à Guidone constitutum (quòd nobis, vt suprà diximus, longè optimus videretur) vbiq; ferè obseruauimus. De quo nōnihil modo, quādo id presens locus postulare videtur, obiter dicemus. Itaque à definitione eius ipsius de quo agitur, iuxta Philosophorū preceptū, semper auspicamur. Mox quod iā definitione explicatū est, in suas differētias diuidimus. Post hæc causas, signa & iudicia cuiusq; subijcimus. Deniq; vniuersalē curādi rationē apponimus. Iis sic absolutis, differētiæ illæ primæ ac (vt ita dicā) genericæ, propria etiā definitione circumscribuntur, & deinceps in suas veluti fibras findūtur, quæ notis cuique peculiaribus scitè designātur: presagia deinceps cuiusq; propria notantur. postremò curādi methodus particularis describitur. Quo sanè ordine vix alius (meo quidem iudicio) statui aut excogitari melior potuisset. Cæterū nos

tantùm

tantùm vniuersalem methodũ eorũ affectuũ, qui chirurgiæ subiecti sunt, hic sequuti sumus: ꝙ hæc abundè satis sit, ijs qui in rationali medicina probè sunt instituti, & corporũ ægrotantium ac singularum partiũ affectarũ temperaturam, sitũ, connexum, substantiam, figuram, actionẽ, vsum, & si quæ sunt alia, ex scriptis medicorum, sed Galeni maximè, didicerunt. Itaq; superuacaneum iudicaui de ijs rursus affectibus, quatenus in singulis partibus incidere consueuerũt, differere. Anatomen quoq; (cuius cognitio in primis chirurgo est necessaria) pretermisimus, ꝙ hæc in longè eruditissimis ac propè diuinis Galeni cõmentarijs de vsu partiũ corporis humani, & libris eiusdem de anatomicis administrationibus, ac quibusdam etiam alijs, summa tũ arte tũ eloquentia conscriptos (vt reliquos taceam, qui hac de re nostra memoria scripserunt) amplissimè ac fidelissimè doceatur & exponatur. Verùm enimuero cùm in eiusmodi libris plurima sint, quæ valde multis subobscura, quædam verò alijs prolixè nimis dicta, & parum ad chirurgum pertinentia videntur, si in posterum cognouerimus nostros hosce commentarios ab huius artis chirurgicę studiosis hominibus probari, atq; vt his accedat anatome (quod iam subodorati sumus) desiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea qua fieri potuit breuitate & facillitate in hanc rem quantum satis est chirurgo, conscripsimus, alia æditione superis benè fauentibus ne quid huic operi desit, in publicũ emittemus. Quod autem ad stylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, easque non indignas cognitu, est accõmodatum, vsus sum: non tam religiosus fui, vt illum tam anxium verborum delectum, tamque splendidum orationis cultum & ornatum vbique obseruarem, qualem ab omnibus qui in communem vtilitatem aliquid scribunt, exigere solent delicatuli isti lautioris eloquentiæ institores, qui omnem dictionem, atq; orationem vt putidam auersantur ac respuunt, quæ ex Tulliana officina deprompta non sit: cum tamen Tullius ipse non requirat eloquentiam à philosopho: quam etiam neque Seneca vsquàm desiderat, nisi cum paruo constat, cumque vltrò adest, vt res magnas (inquit) magnificè prosequatur. Cæterùm etsi res ipsæ etiam quas hic tractamus, orationis cultum & ornamenta dicendi admitteret, ne vacabat quidem, dum hec horis succisiuis commentabamur, vt singulas tum voces, tum sententias ita superstitiosè expenderem, & adeò curiosè persequerer. Sed nec licet nobis etiam esse tam disertis, qui seueriores Musas colimus: quique

non ad ingenij ostentationem scribimus, aut vt vberem famæ messem nobis comparemus, sed publicam duntaxat studiosorũ vtilitatem spectamus. Atque huius sanè rei nos subinde admonuit Iacobus Syluius, arctissima consuetudine vel ab ipsa ferè statim ineunte adolescentia mihi semper coniunctissimus: vir cum omni arte ingenua, liberalique doctrina, tum medicinæ scientia præstantissimus, vt copiosæ & eruditę eius lucubrationes abundè testantur. Itaque, si rectè iudico, effeci vt stylus noster neque nimis neglectus, neque anxiè nimis & ambitiosè elaboratus, sed temperatus & mediocriter cultus videri possit: quã quàm duobus postremis libris & paulò cultior sit & æquabilior, quippe quòd in eis aliquantum plus laboris & diligentiæ quàm in reliquis adhibuerimus, & quos sequeremur authores optimos habuerimus. Cæterùm alia æditione, si detur interim nobis ocium, hoc, qualecunque est, opus acrius recoquendi, & diligentius castigandi, futurum confidimus, vt in eo styli disparitas nulla, sed eadem vbique, quoad fieri poterit, æquabilitas (quod artis benè dicendi, atque etiam interpretandi primum caput est) reperiatur. Sed iam satis multa de præsentis operis materia, methodo, deque toto labore nostro dictum sit: qui an à nobis frustrà vel rectè susceptus sit ac perfectus, aliorum esto iudicium. Restat vt paucis dicamus, cur liber sextus, ad quẽ toties lectorẽ quinque nostris prioribus remittimus, nostro nomine non fuerit, euulgatus. Id fuit in caussa, quòd dum importunis amicorũ efflagitationibus vrgerer, vt quæ de re chirurgica scripseram, ea ęderem, non putabam sextum librum adiungendum: propterea quòd rudem duntaxat & impolitam quandam syluam congestam habebam eorum quæ ibi tractanda erant: quam negotijs plurimis & familiaribus & publicis occupatus haudquaquã recognoscere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectissimo medico doctissimoque philosopho, & arte dicendi instructissimo, dedimus, qui sic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit & consummauit, sicque totum immutauit, vt cùm ad me rediret, meum esse nequaquàm agnoscerem. Quocirca sub illius nomine, potius quàm nostro, quicquid id erat sensuimus euulgandum: ne hominem mihi amicissimum debita laude, meritaque gloria fraudaremus. Tu lector vtriusque labore fruere, & Vale.

Index in sex libros se-
QVENTES, CVIVS NVMERVS PRIOR PAGINAM, POSTERIOR LINEAM DENOTAT.

A

Athe-

G

Ganglio

Ichthyocolla.

I

L

Linamenta

Puluis

T

Vulnerum

INDEX.

FINIS.

Generalis, & compen-
DIARIA CHIRVRGI INSTITVTIO, FACILI ET ARTIFICIOSA METHODO TRADITA.

N perito ac rationali Chirurgo, duo potissimũ desiderantur. *Duo in chirurgo desiderantur.*

1 Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur χειρουργικὴ Græcis nominatur.

2 Peritia, ac solers prōptitudo, seu prōpta quædam dexteritas, exequēdi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ subiectos attinent.

1 Vt exactè cognoscatur scientia siue ars, quæ Chirurgica dicitur, scire oportet, *Quatuor ad chirurgiæ cognitionem necessaria.*

1 Quid sit Chirurgia.

2 Quæ sit subiecta Chirurgiæ materia, subiectum attributionis nominant.

3 Quis sit finis Chirurgiæ.

4 Quis ordo seruandus sit, in addiscenda Chirurgia: seu quis sit modus procedendi in discenda chirurgia.

2 Vt peritè, promptè, ac dexterè exequatur Chirurgus, quæ ad artem quam exercet, pertinent: eum cognoscere oportet.

1 Quod nam sit homini chirurgici officium, hoc est, quas nam operationes in vniuersum chirurgicus exercere debeat in humano corpore.

2 Quomodo manuales suas operationes hic artifex exequi debeat.

3 Methodum, ac media, quibus deuenire posit in cognitiones singularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

4 Conditiones requisitas vt probe fiant huiusmodi manuum operationes.

Porro

Quibus cognoscatur quid chirurgia.

1 Porro cognoscimus quid sit chirurgia, per

Rationem nominis, quam etymologiam Græci vocant.

Diuisionem, quæ & partitio dicitur, ac distributio, diductióve.

Definitionem, quæ oratio est, eius ipsius quod definitur naturam breuiter & apertè ostendens atque explicans.

Ratio nominis.

Chirurgia, quod ad rationem nominis attinet, Idem sonat quod manuum operatio. Dicta enim est ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ἔργου, id est, à manu & opere, vel ἀπὸ τῆς ἐργίας, id est, ab operatione. Siquidem hæc ars manuũ opere exercetur. Hinc chirurgus & chirurgicus, manualis operator, χειρουργός enim quasi χειρίεργος, & χειρουργία quasi χειριεργία dicitur.

Est igitur chirurgia, si nominis rationem spectes, manualis operatio, vel ars quæ docet rectũ vsum operationũ, quæ in humano corpore manu exercentur.

Diuisio chirurgiæ duplex.

Chirurgia bifariam diuiditur: Nempe in suas

Significationes diuersas.

Partes.

Diuisio chirurgiæ in diuersas significationes,

Prima,

Secunda.

Prima diuisio chirurgiæ in diuersas significationes,

Chirurgia generaliter accepta.

Chirurgia speciatim sumpta.

Variæ definitiones chirurgiæ.

Chirurgia generatim accepta & considerata, est

Ars quæ manus opera, morbos, & eorum symptomata profligat.

Chirurgia verò presſiore vocabulo, ac specialiter sumpta, est

Tertium therapeutices id est facultatis curandi, seu medicinæ curatricis instrumentum, vel si mauis, pars tertia therapeutices quæ morbis medetur incidendo, vrendo, artus luxatos, & ossa suis sedibus mota in natiuum locum reducendo, atque id genus alio conatu chirurgico, & manuum artificio.

Sed

Sed aliter quoque, ab omnibus ferè recentioribus tum medicis, tum chirurgis definitur, Nempe hoc modo,

Hæc diffinitio communiter solet chirurgiæ aßignari, et eßētialis nominari.

Chirurgia, est scientia, quæ docet modum & qualitatem operandi, præsertim adglutinando seu consolidando, incidendo, & alias id genus, quæ manu fiunt, operationes exercendo: Homines quatenus licet sanitati restituens.

In introductorio verò medicorum hoc pacto diffinitur,

Alia definitio.

Chirurgia est alieni, vt propriè vocant, per diuisiones compositionesque cum via quadā & ratione ablatio: adhæc vulnerum atque vlcerum humano corpori accidentiū curatio.

Nos autem ex ipsius subiecto & fine (ex quibus finitio omnis suscipitur) breuem, apertam & essentialem sic illi nūc definitionem accommodamus:

Propria & eßētialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia, est ars, quæ ad humani corporis (cuius præcipuè curam habet) aduersam valetudinem, manus præsertim opera & administratione, profligādam, comparata est. vel sic, Chirurgia est ars, quæ præcipuè manus opera & artificio, corporis humani morbos ac vitia propellit.

Secunda diuisio chirurgiæ, quantum ad illius significata attinet, communiter talis solet assignari,

Secunda diuisio chirurgiæ in sua significata.

Chirurgia theorica,
Chirurgia practica.

Chirurgia theorica est

Scientia.

Quæ docet, & scientia dicitur.
Hæc enim per demonstrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis. Hanc autem quis habere potest, tametsi nulla vnquam artis opera exercuerit, vt peritus medicus, qui ad vnguem tenet præceptiones artis chirurgiæ.

Chirurgia practica, ea est

Ars.

Quæ per scientiam & rationem inuenta sunt, manuali opera rectè ac promptè nouit perficere. Et hæc inter artes mechanicas adnumeratur. In qua quidem nemo vnquam abso-

lutus

lutus esse potest, nisi qui in ea frequenter se exercuerit, & alios artis huius peritos, sæpisimè viderit operari, ac quæ viderit, diligenter obseruarit. Hanc nonnulli vsualem etiam appellarunt.

Diuisio chirurgiæ in suas partes.

Diuisio chirurgiæ in suas partes,

Generales,
Speciales.

Chirurgia quantum ad illius partes generales, gemina est.

1 Exercēs operationes in mēbris, seu particulis mollioribus.
2 Exercens operationes in particulis durioribus.

Partes chirurgiæ speciales, sunt scientia quæ docet recta cum ratione operari, circa

Tumores præter naturam
Plagas, seu vulnera [adhuc cruenta.]
Vlcera
Fracturas
Luxationes, seu dislocationes
Et circa alia id genus, quæ manus operam desiderant.

Subiecta chirurgiæ materia.

2 Subiectum attributionis chirurgiæ, id est, id quod maximè ac præcipuè consideratur in sciētia chirurgica, & circa quod tota eius versatur intentio, est

Corpus humanum sanitati & ægritudini obnoxium, manus operam expostulans: omnia enim quæ ratione perlustrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipsius vtilitatem refert & accommodat. Alia verò ratione consideratum, subiectum est alterius scientiæ.

Finis seu scopus chirurgiæ.

3 Finis, seu intentio chirurgiæ, est,

Manus opera & administratione, humani corporis morbos curatu posibiles profligare: Hunc autem scopum non semper assequitur, vt postea dicetur.

Modus procedendi in chirurgia.

4 Modus procedendi in discenda chirurgia, est

A communioribus ad particularia, siue ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia.
A rebus notioribus ad obscuriores, & minus notas, quod & in alijs, similiter disciplinis obseruari solet.

Hactenus

Hactenus de ijs quæ ad cognitionem chirurgiæ attinent. Nunc de ijs quæ ad eius exequutionem requiruntur: Et primum de operationibus.

2 Operationes quas exequi debet chirurgus vt assequatur intentionem seu scopum aut finem, quem sibi proponit: sunt tres, Nempe *Operationes ad scopũ sciẽtiæ chirurgicæ assequẽdũ necessariæ.*

1 Continuum diuidere, seu separare.
2 Diuisum seu disiunctum coniungere, atque in probã vnionem reducere.
3 Superfluum demere.

Porro continuum separamus, *Continui diuortium.*

Incidendo, & excindendo.
Phlebotomando, hoc est venam secando.
Scarificando.

Disiunctum ac diuisum coniungimus, *Coniunctio diuortij continui.*

Vulnera glutinando (seu vt dicunt) consolidando,
Luxata in locum suum adducendo:
Fracturas curando.

Superuacaneum adimimus *Superflui ablatio.*

Tumores qui præter naturam consistunt, auferendo:
Ganglia, carcinomata, nodos, strumas, myrmecias, & id genus alia radicitus extirpando:
Serosum humorem ex ventre hydropicorum educendo:
Sextum, in manu aut pede, digitum resecando.

2 Manuales huiusmodi operationes obire atque exequi debet chirurgus. *Modus exercendi manuales operationes.*

Citò,
Tutò,
Citra dolorem,
Sine vlla fallacia, aut impostura,
Non lucri, aut corradendæ pecuniæ cupiditate, sed pia quadam erga proximum affectione.
Sine vanis promissionibus de curandis morbis, qui prorsus inexpugnabiles sunt atque insanabiles, cuiusmodi sunt cancri occulti & exulcerati, vel elephantiasis quæ iã inueterauit.

Rursus vt tuto curet chirurgus, tria sunt propria, quibus intentus sit oportet.

Vnum,

Lib.14. Metho. med.

1 Vnum, primumque, vt omnino absolutionem operis consequatur.
2 Alterum, vt sicubi hunc non consequatur, saltem cubantem non lædat.
3 Tertium, vt vitium non facile reuertatur.

3 Media quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum quæ illi agenda sunt, tria statuũtur à Galeno.

1 Prima
2 Secunda } Indicatio.
3 Tertia

Prima indicatio quid sit.

1 Prima indicatio (quæ insinuatio est eorũ quæ agenda sunt) sumpta ex natura rei cuius finis intentio dicitur.

{ Conseruatio eius quod secundum naturam est.
{ Expulsio eorum quæ præter naturam sunt.

Enumeratio eorũ quæ secundum naturam sunt.

Secundum naturam sunt,

1 Sanitas, id est, affectus secundum naturam ad efficiendum actionem idoneus.
2 Causæ sanitatis.
3 Effectus sanitatis, id est, actiones quæ secundum naturam sunt.
4 Vires, id est, natura quæ præsens est, & aduersus morbum certat.
5 Consuetudo quæ velut altera est natura.
6 Temperatura. Quæ omnia similibus conseruantur

Quæ dicantur præter naturam.

Præter naturam sunt,

1 Morbus, id est, affectus præter naturam per se ac primo actionem lædens.
2 Morbi causa. Quæ non per se ac primo, sed per accidens, ac secundo (morbo scilicet interueniente) actionem lædit, & impedit.
3 Symptoma speciatim sumpto nomine, id est, accidẽs quod morbum sequitur, velut vmbra corpus.

Lib. de sympto. differ.

Hæc autem per contraria expelluntur.

Expulsio morbi (cui propriè debetur curatio) Simplicis,

Compo-

Compositi,& implexi. complicati.

Expulsio morbi simplicis, fit

Per applicationem eius quod morbo contrarium est.

Prima igitur indicatio, à re præter naturam sumptam, nobis insinuatur ab ipsa contrarietate, vt

Prima indicatio sumpta à re præter naturâ vnde insinuetur.

Vnitio, Refrigeratio, Calefactio, Humectatio à soluta continuitate, caliditate, frigiditate, siccitate

Desiccatio ab humiditate

Minutio, Auctio, Ablatio, Productio à quantitate excedente, quantitate minuta, numero excedente, numero deficiente

Apertio, Ampliatio, Astrictio ab obstructione, angustia, ampliatione

Reductio in propriam figuram à figura mutata

Repositio in proprium locum à situ variato, vt mẽbro luxato, intestino inserotũ delapso,& ita de alijs.

In propulsione morbi compositi considerare oportet

In morbo cõposito quæ cõsideranda

Cuiusque morbi contrarietatem,

Ordinem contrarietatis cuiusque adplicandæ.

Vt ordo debitus contrarietatis admouendę seruetur, cognoscere oportet

Quis affectus primum curari debeat.

Affectus qui primum curari debet, is est,

Cuius curatio causa est curationis alterius,

Sine quo, alter curari non potest,

Qui magis vrget,& periculosior est.

2 Secunda indicatio, est, quę nobis insinuat an id quò tendimus, & prima postulat indicatio, sperari posit, vt

Secunda indicatio quid insinuet.

An seruare possimus quæ secundum naturam sunt.
An quæ præter naturam sunt, expellere valeamus.

Secunda igitur indicatio, à re secundũ naturam sumpta, disquirit, an

Sanitatis recuperatio speranda sit,
Vires ad vitam seruari possint,
Causæ sanitatis seruari possint?
Et ita de cæteris.

A re verò preter naturam sumpta hęc indicatio secunda, insinuat, an

Morbi aut symptomatis expulsio, sperari possit,
Causis possimus præcauere?

Modis trib⁹ potissimum cognoscimus morbum nõ posse propelli, & incurabilẽ esse.

Porrò, nos cognoscimus morbi expulsionem fieri non posse

1 Quando morbus ex sua natura, seu essentia incurabilis est, vt elephantiasis iam absoluta, &[vt dicunt]confirmata.

2 Quando laborans renuit auxilia, ad morbi alioqui ex se sanabilis curationem necessaria, vt exempli gratia, excisionem in cancro membrum aliquod particulare occupante. Aut in hydrope paracentesim, id est, pretusionem, & ita de alijs.

3 Quando curatio morbi nobis propositi occasionem prębet maioris mali: vt si malum mortuum (quod vocant) inueteratum, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omninò tollantur. Si enim vna ex ijs non seruetur, periculum est, aquam intercutem [maniam,] vel tabem aduenire.

Hippo. aph. 12. lib. 6.

Morbus ex sua essentia incurabilis à quibus deprehẽdatur.

Morbum autem ex se, siue ex sua natura incurabilem esse deprehendimus, ex lęsæ partis

Substantia,
Actione,
Vsu,
Situ.

Substantia.

Indicatio à substantia sumitur, vel

A mistione in { Calido / Frigido / Humido / Sicco,

A pri-

A primordio, vnde formata sit substantia, & eiusdem consistentia.

Indicatio à mistione, in calido, frigido, humido & sicco,

- Aequaliter vitiata, — Insinuat id non posse præstari quo tendimus.
- Inæqualiter vitiata, — Insinuat id præstari posse quo tendimus.

Indicatio à primordio, ex quo formata est partis substantia, & eiusdem consistentia,

- A substantia
  - Solida læsa, — Insinuat non posse præstari id quo tendimus.
  - Carnosa vitiata
  - Spiritali oblæsa — Insinuat id posse præstari quod prima indicatio postulat.

Indicatio secunda ab actione partis

Actio.

- Per quam est vita
- Sine qua vita esse non potest — Insinuat si perierit præstari non posse quo tendimus.
- Per quam melior est vita
- Per quã conseruatur vita — Insinuat si perierit aliquo modo præstari posse quo tendimus, sed tamen noxam successu temporis maiorem futuram.

Indicatio ab vsu, seu commoditate, ad alterius assequutionem, à natura insita

Vsus.

- Partis / Actionis
  - Necessaria ad vitam — Insinuat si perierit præstari nõ posse id quo tendimus.
  - Non necessaria ad vitam — Insinuat si perierit præstari posse quo tendimus.

Indicatio secunda à situ partis sumpta

Situs.

- Ad quam medicamenta pertingere
  - Possunt
  - Nõ possunt — posse / nõ posse — obtineri, quod prima indicatio postulat, insinuat.

Tertia indicatio.

3 Tertia indicatio (quæ remedia inuenit quibus assequi possumus id quod prima indicatio postulat, & secunda fieri posse sperat) nobis insinuat.

† Auxilia opportuna, ad finem quo tendimus, assequendum.

* Vsum remediorum conuenientium.

Remedia opportuna ad finem quo tendimus cōsequendum.

† Auxilia conuenientia, quæ & instrumenta dicuntur,

Communia,

Propria.

Remedia cōmunia.

Instrumenta siue remedia communia dicta, hoc est, quæ omnibus corporis partibus adplicari possunt,

Medicinalia,

Ferrea.

Medicinalia

Instrumenta medicinalia,

Bona viuendi ratio, siue (quod aiunt) bonum regimen, in rebus sex non naturalibus,

Pharmacia

Phlebotomia

Emplastra

Vnguenta

Pulueres, & similia

In ijs tribus primis applicandis, Chirurgus debet, peritum aliquem medicum consulere.

Vnguenta.

Vnguenta, quibus munitus esse debet chirurgus, vt communioribus suæ artis intentionibus satisfaciat, numero sunt quinque,

Basilicum	ad	maturandum, & pus mouendum.
Apostolicum		detergendum siue purgandum.
Aureum		implendũ, seu (vt dicunt) incarnandũ.
Album		glutinandum seu consolidandum.
Diathæum		demulcendum, mitigandúmve.

Ferrea instrumenta communia

Instrumenta ferrea communia, quibus vtitur chirurgus, sunt

Forfices
Nouacula, seu culter rasorius
Scalpellum chirurgicũ quod phlebotomon appellant.
} Ad incidendum & excindendum.

Caute-

Canterium, ad vrendum.
Forcipes, vulgo tenaculæ
Vulsellæ, seu volsellæ,
Hamus recuruus,
Ferramentum, quod Diocleum eraphiscum Græci vocant. Cuius descriptionem & vsum vide apud Corne. Celsum lib. 7. cap. 5. } Ad extrahendum.
Specillum, Ad explorandum.
Acus
Cannulæ, } Ad suendum.

Ex ijs magis necessaria, & quæ in vsum veniunt quotidianum atque ideo semper à chirurgo circunferri debent, sunt, *Instrumenta ferrea chirurgo magis necessaria sex.*

1 Forfices, *ciseaulx* Gallicè.
2 Volsellæ seu Vulsellæ, *pincettes.*
3 Nouacula,
4 Specillum, *esprouvette.*
5 Scalpellum, *lancette.*
6 Acus.

Instrumenta popria ferrea, id est, quæ alicui particulari membro dicata sunt, *Ferrea instrumenta propria.*

Modiolus, quem χοινίκιον græci vocant. capiti.
Falx, seu fauceolus. sedi siue ano.
Speculum oris,
Speculum matricis.

* Vsus remediorum conuenientium ad finem propositum assequendum, ex singulis tractatibus habetur, iuxta varietatem rerum (vt vocant) *Vsus remediorum.*

Naturalium,
Non naturalium,
Et præter naturam. Item eorum quæ illis annexa dicuntur.

Res naturales dicuntur, quæ corporis nostri constitutionem ingrediuntur, Et hæ numero sunt septem. *Res naturales.*

1 Elementa, ignis, aër, aqua, terra.

2 Temperamenta,calidum,frigidum,humidum,ſiccum,&c.

His annexa ſunt. Aetas Sexus Vita induſtria.

3 Humores,ſanguis,pituita,vtraque bilis.

4 Membra
- Principalia.cerebrum,cor,hepar,teſtes.
- Potentias ſortita inſitas, & manentes à principibus,pulmo,ventriculus,renes.
- Principibus ſubminiſtrantia,arteriæ,venæ,nerui,vaſa ſpermatica.
- Ab inſitis ſibi à natura facultatibus gubernata, os,chartil. ligam.&c.

5 Virtutes
6 Operationes
7 Spiritus
} Animales,vitales,naturales.

Res non naturales.

Res non naturales,ſunt, quæ corpus humanum, ſi rectè adhibentur,conſeruant incolume:ſi verò haud rectè accommodantur corpori,tunc idem deſtruunt.Sunt autem numero ſex:

Annexa ſunt,tempus regio,venti, balneæ,coitus, conſuetudo.

1 Aër,ſiue ambientis aëris adhæſus.
2 Cibus & potus,ſiue ea quæ aſſumuntur.
3 Motus & quies, & totius corporis,& partium ſingularum.
4 Somnus & vigiliæ.
5 Inanitio & repletio,ſiue ea quæ excernuntur & retinentur.
6 Animi affectus.

Res præter naturam.

Res contra naturam, ſeu præter naturam dicuntur,quæ humanæ naturæ contrariæ ſunt,ipſamque demoliũtur,vel lædunt,aut ægrotare faciũt. Et hæ tres ſunt numero,vt ſuprà dictum eſt.

1 Morbus
2 Cauſa morbi
3 Accidens,morbum ſequens
} Quorũ diffinitiones ſuprà deſcriptæ ſunt: horũ differentias Gal.peculiari lib.explicuit.

Morborum tria genera.

Morborum in vniuerſum tria ſunt genera,

1 Intemperies,ſiue mala cõplexio
2 Mala cõſtitutio ſeu compoſitio
3 Vnionis diſſolutio
} in
- ſimilarib⁹ partib⁹.
- partib⁹ inſtrumét.
- vtriſque.

Diuiſio perficienda ex lib.de differentijs morborum.

Cauſæ

Cauſæ morborum genericæ, recentioribus tres ſolent aſsignari. *Morborum cauſæ tres.*

1 Prægreſſæ, ſiue euidentes, quæ & primitiuæ dicuntur vulgò. Græcis autem προκαταρκτικαὶ, Quæ extrinſecus corpori adueniunt.

2 Antecedentes ſeu præcedentes. Græcè προηγούμεναι, Quæ paratæ ſunt ſtatim morbos efficere.

3 Coniunctæ ſiue continentes. Græcè συνεκτικαὶ, Quæ iam morbum excitarunt.

Symptωma ſiue accidens morbum ſequens, trifariam diſtinguitur. Aliud enim eſt, *Symptωma ſpeciatim dictũ triplex.*

1 Actio læſa ſiue functionis noxa.

2 Qualitas mutata, vt caliditas vehemens in phlegmone.

3 Exiens mutatum, vt immodicæ excrementorum. } { Excretiones, Suppreſsiones.

Actio læditur trifariam

Ablatè ſiue abolitè
Diminutè, ſeu debiliter
Corruptè, ſiue deprauatè } vt { Cæcitas
Viſus hæbes
Deprauata viſio } in oculis

4 Conditiones requiſitæ ad manuales operationes probè exercendas, variæ ſunt ac multiplices. Aliæ enim ſpectant ad

Chirurgicos ipſos,
Laborantes,
Aſsidentes,
Exteriora.

Quatuor conditiones in vniuerſum requiruntur in bono chirurgo: Nempe vt ſit *Boni chirurgi conditiones.*

1 Doctus, & diſciplinarum gnarus, earum præſertim quæ ad ſuam artem pertinent.

2 Multis experimentis exercitus.

3 Ingenioſus.

4 Bonis moribus præditus.

1 Doctrina atque eruditio boni chirurgi, conſiſtit in *Doctrina.*

Theoria ſeu ſpeculatione, cognoſcendo res
- Naturales
- Non naturales
- Pręter naturã.

Praxi
- Exercendo probè, celeriter, concinne, & expedite operationes manuales.
- Conſulendo medicum in ijs quæ ad pharmaceuticen attinent & diæteticen.

Ex rebus naturalibus, præcipuè illi cognoſcenda ſunt,

Corporũ tẽperamenta,
Singularum partium.
- Subſtantia
- Tẽperamentũ
- Conformatio
- Compoſitio.

Ab his enim curãdi indicationes deſumuntur.

Experiẽtia. Experientia chirurgi, conſiſtit

In ijs quæ certa ratione excogitata ſunt, & frequenti vſu confirmata:

Aliâs empiricus & temerarius cenſendus erit, niſi ſcilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ingenium Ad chirurgi ingenium pertinent,

Bona ac prompta apprehenſio,
Tenax memoria,
Remiſcentia facilis,
Rectum iudicium,
Operandi dexteritas,
Solertia ac prõptitudo in remedijs inueniendis.

Ex Corne. Celſo. & Hippo. lib. qui κατ᾽ ἰητρεῖον inſcribitur.

Ad operandi dexteritatem ac promptitudinem hæc requiruntur,

1 Acris oculorum acies claraque.
2 Manus ſtrenua, ſtabilis, nec vnquàm intremiſcens.
3 Vt non minus ſiniſtra quàm dextra ſit promptus.
4 Optima corporis conformatio, atque habitudo.

Mores. Mores qui decent chirurgum, ſunt, vt ſit

Audax, & animo intrepidus, in rebus tutis, & neceſſarijs.
In rebus dubijs ac periculoſis non admodum præceps.
Comis & affabilis erga laborantes.
Manſuetus ac facilis erga ſuæ factionis homines, & vt græcè dicam φιλέταιρος id eſt, amator ſociorum.
Prudens ac circumſpectus in præſagiendo.

Caſtus,

Castus, ac temperans.
Misericors erga pauperes.
Pecuniæ non nimis cupidus, nec exactor iniquus.

Conditiones quæ ad laborantem attinent, tres sunt præcipuæ, vt *Laborantis conditiones.*

1 Pareat medico, non secus ac seruus domino, & in nullo propriæ indulgeat voluptati.
2 Confidat in medicum, & chirurgum.
3 Patienter ferat omnia, quæ fiunt à chirurgo rationali & experto, gratia recuperandæ sanitatis.

Qui asident ægro, debent esse *Asidentes.*

Prudentes,
Pacifici,
Fideles.

Exteriora omnia apparata esse debent,

In vtilitatem laborantis,
Et vt morbus desiderat.

Nomine exteriorum comprehenduntur.

Habitationes, vel { idoneæ, & omni turba vacantes. / parum commodæ, & turbarum plenæ. }
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectum infligunt ægrotanti.
Quæ somnum abrumpunt & interturbant.

FINIS COMPENDII CHIRVRGIAE.

Tumorum, qui præter

NATVRAM CONSISTVNT GENERALIS DIVISIO, IN PRIMVM LIBRVM CHIRVRGICARVM INSTITVTIONVM IOANNIS TAGAVLTII MEDICI.

Primæ ac generales, tumorum præter naturam differentiæ.

1 Phlegmone,
2 Erysipelas,
3 Oedema,
4 Scirrhus,

{ Sanguinea fluxione / Biliosa fluxione / Tenuis pituitæ substantia / Limoso & fæculento sanguine, } exuperante procreatur.

5 Inflatio, seu Flatuosus tumor { Ex flatuoso spiritu collecto nascitur.

6 Abscessus, Quod græci apostema nominant.

φλεγμονή. 1 **Phlegmone duplex est,**

1 Ex sanguine syncero, { Vera phlegmone vulgò appellatur.

2 Ex sanguine optimo alijs humoribus commisto, { Recentioribus chirurgis phlegmone non vera nominatur.

Ex sanguine alijs humoribus commisto, fit

Phlegmone { Erysipelatodes, / Oedematodes, / Scirrhodes.

Phlegmo-

Phlegmonosi affectus sunt,

Dothienes, { Furũculi Celso, Auicẽnæ Aldemurenul. Tuberculũ acutũ, cum inflãmatione & dolore.

Bubo, Simplex laxarum partium inflammatio.

Phygethlum, { Panus vocatur Celso. Græcis Phlegmone erysipelatodes, vel erysipelas phlegmonodes. In inguinibus & alis nascitur.

Phyma { Inflammatio glandularum, Quæ citò augetur, & ad suppurationem accelerat. Celso tuberculum dicitur.

Carbunculus, Græcis Anthrax, { Cum pustulis / Sine pustulis.

Nil aliud quoque quàm Phlegmonæ sunt,

Vuæ, { Gurgulionis, qui Græcè γαργαρεὼν, & σαφύλη: dicitur Latinis etiam columella.

Tonsillæ, { Glandularum, quæ in faucium principio sibi opponuntur, amygdalas vulgò appellitant.

Paristhmia, corporum, quæ in pharynge consistunt.

Hæc morborum & partium sunt nomina.

Phlegmonem sequuntur, atque eius proles sunt

Abscessus, { Qui etiam fiunt aliquando protinus ab initio, nulla inflammatione præcedente.

Sinus, { Græci κόλπον nominant, recentiores chirurgi vlcus profundum & cauernosum, quod nondum occalluit.

Fistula, { Græcis syrinx dicitur. Hæc nihil aliud est quàm sinus arctus & oblongus, qui non statim curatus, tẽporis progressu obdurauit, et callo obductus est.

Gãgræna, Partis affectæ mortificatio, nõ tamẽ absoluta.

Sphacelus, { Latinis syderatio. Absoluta atque omnimoda partium etiam solidarum mortificatio & corruptela.

2 Erysipelas biliosæ fluxionis soboles, geminum est, ἐρυσίπελας

1 Verum ac legitimum, { Solius cutis passio est, & absque vlceratione incidit.

2 Non exquisitũ seu illegitimum, { Non solã cutim, sed etiam subiectam carnẽ occupat, ac molestat.

Erysipelas

Erysipelas non legitimum, duplex est,

1 Ex bile crassiore & acriore, exacta tamen & syncera, } { Nominatur erysipelas cum vlceratione.

2 Ex bile alijs humoribus pmixta, alios tamē succos exuperāte. } Dicitur erysipelas { Phlegmonosū, Oedematosū, Scirrhosum

Erysipelati similis est herpes: Qui geminus est Galeno,

1 Herpes exedens, siue depascens. { Græcè ἐσθιόμενος. A bile fit acriore & exacta totā cutim vsque ad subiectam carnē exulcerante. Eiusdem generis est cum vlcerato erysipelate.

2 Herpes miliaris, siue pustulosus. } { Cenchrias Græcè. Ex bile fit tenuiore & dilutiore, proinde & minus acri calidaque.

Ad erysipelas etiam pertinent.

Bullæ similes ijs, quæ in corpore à feruida aqua terrefacto contingunt, Phlictenæ à Græcis vocatæ.

οἴδημα 3 Oedema bifariam consideratur,

1 Vt symptoma, { Tumor rarus, & sine doloris sensu: ex pituita, vel flatulento spiritu, periculosos quosdam affectus sequens, vt tabem, cachexiam, hydropem.

2 Vt morbus.

Oedema morbus duplicem habet originem,

Oedema morbus. 1 Ex pituita sola, { Tumor etiam laxus, fungosus, & absq; doloris sensu, ex tenuis pituitæ influxu ortum habens, quod verum ac legitimū œdema nominant.

2 Ex pituita alijs humoribus permista, sed tamen illis præpollente. } { Recentioribus œdema non verum atque illegitimum appellatur.

Oedema morbus ex pituita alijs humoribus commista, in treis differētias findi solet: Nempe in

1 Oedema phlegmonodes,

2 Oedema erysipelatodes,

3 Oedema ſcirrhodes.

Tumores œdematoſi.

Ad œdema referuntur.

Hydrocele, { Vulgò hernia aquoſa. Quum humor aqueus in teſtium tunicis congregatur.

Aſcites, { Aquoſus hydrops. Quum ſeroſus humor in mēbrana abdominis interiore continetur.

Leucophlegmatia, { Hypoſarca, & anaſarca etiam dicitur. Quū corpus inæquale eſt, tumoribus aliter, aliterque per totum id (vt Celſus ait) orientibus.

4 Scirrhus, tumor durus ſine vllo dolore, Σκίῤῥος.

1 Exquiſitus, Senſu caret, nec curationem admittit.

2 Non exquiſitus, { Non omnino eſt ſine ſenſu, ægrè tamen admodum ſentit.

Scirrhus tam exquiſitus, quàm non exquiſitus,

1 Statim ab initio paulatim concreſcens, & augeſcens,

2 Ex coincidentia creatus.

Scirrhi qui à principio paulatim concreſcunt, & augentur.

1 Ex pituita lenta, craſſaque, tenuiore eius ſubſtantia reſoluta,

2 Ex atra bile, ſeu melancholia.

Scirrhi ex atra bile, ſeu melancholia (vt vocāt) naturali,

1 Sola, & alijs humoribus impermiſta, } { Legitimi & veri ſcirrhi noſtræ ætatis chirurgis appellantur.

2 Alijs humoribus commiſta, dominium tamen ſuper illos obtinente. } { Illegitimi cenſentur.

Scirrhus ex atra bile alijs permiſta humoribus,

1 Phlegmonodes,

2 Oedematodes,

3 Eryſipelatodes.

Scirrhi ex coincidentia, vel tranſmutatione fiunt,

Phlegmnone,
Eryſipelate, } impendiò refrigeratis.
Oedemate,

Melan-

Melancholici ac scirrhosi tumores censentur

Cancer, Græcè carcinoma. Fit ab atra bile, sine ebullitiõe.

Phagedæna cum tumore. — Cum cute pariter subiecta attingit & depascitur. In quo differt ab herpete.

Vlcera cacoëthe, id est maligna, cum tumore, — vt sunt Chironia & Telephia.

Psora, Lepra, — Cutis tantum affectus sunt.

Elephas, seu elephantiasis. — Ex sanguine melancholico ducit originem, tempore verò bilis atra sanguine copiosior redditur.

Satyriasmus, id est, elephas incipiens.

Vicina scirrho sunt,

Enchymomata Melasmata, — Senibus ex venarum contusione accidẽtia, sanguine ex venis effuso ob extremas earum adapertiones: & interdum ob tunicarum contusiones.

Aneurisma, — Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdum, grumo scilicet innato, sphacelus gignitur.

Varices, — Id est venæ dilatatæ in cruribus à sanguine crasso.

Scirrhi sunt à parte affecta nomina sortiti

Chœrades, Sarcocele, id est — Strumæ glandularum. — Ramex testium vulgò hernia carnosa, fit cum caro inter tunicas testium increscit.

Inflatio. 5 Ex inflationum genere sunt

Tympanias, seu tympanites, — Hippocrati aqua intercutem sicca vocatur.

Priapismus, qui & satyriasmus quibusdam dicitur, — Pudendorum intentiones non remittentes, à spiritu halituoso cauernosum neruũ (qui propriam colis substantiam constituit) implente.

Sunt & parui quidam tumores in cute nascentes, qui ad prædicta genera referuntur, vt

Acho-

Achores, { Pituitæ salsæ & aluminosæ soboles. Parua in cute capitis vlcera, cum tumore modico. — *Parui tumores in cute nascentes.*

Faui, { Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam & foraminibus plurimis eueniunt.

Ad scirrhũ pertinent, { Myrmeciæ, { Verrucæ, quæ latiore sunt basi, & quasi sessiles. Latini formicantes verrucas appellant. — Acrochordones, { Pensiles verrucæ, & angustiore basi.

Psydraces, seu psydracia, { Tumores parum suprà summam cuté eminentes, phlyctænis, hoc est bullis, quæ ab igne excitantur, similes.

Epinyctides, { Liuentes pustulæ, fabæ magnitudinem nõ excedentes, noctu quidem magis, quàm interdiu infestantes.

Tumores etiam sunt, sed non ex humoribus,

Epiplocele, Cum omentum in scrotum descendit.

Enterocele, { Intestinorum ramex. Hernia intestinalis vulgò.

Enteroëpiplocele, { Cum intestinum simul cum omento in scrotum delabitur.

Cirsocele, { Vulgò hernia varicosa. Fit quum testium integris tunicis ramex innascitur.

Bubonocele, id est, inguinis ramex, { Fit rupto peritonæo, aut vulnerato iuxta inguen. Ad obliquos ventris musculos pertinet, & ad nerueam illorum tenuitatem.

Exomphalorum eminentia, cum vmbilicus indecorè prominet. { Hic affectus ad transuersos musculos pertinet, & nerueam eorum tenuitatem.

Ex carne supercrescente fiunt — *Tumores ex carne supercrescente.*

Sarcocele, { Tumor testium. Quum caro inter tunicas ipsorum increscit.

Epulides, { Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque & febris iungitur.

Parulides, { Abscessuli circa gingiuas facti, qui nisi soluti fuerint suppurantur.

Thymi, thymia, vel thyma, — Verruculæ infrà tenues, suprà latiores, capituli, id est, cacuminis floris thymi fruticis surculosi, figurã verius quàm colorem representantes.

Polypi, vel polypodes, id est, multipedes. In naribus.

Abscessus. 6 Abscessus fiunt, vel

Natura fluorem vincente,

Natura à fluore victa. Hi toto genere prẹter naturã sunt.

Abscessuum, qui toto genere præter naturam sunt, materia,

Humores,

Solida corpora.

Humor qui in abscessibus toto genere præter naturam continetur, alius est, veluti

Lutum,

Cœnum,

Olei limus,

Vini fex,

Vrina,

Melleus muccosusque succus.

Solida corpora in abscessibus inuenta sunt, veluti

Vngues,

Lapides,

Pili,

Pori,

Ossa,

Testæ,

Animalcula, propè omnibus, quæ ex putredine generationem habent, simillima,

Frequẽtissima abscessuũ genera sunt tria, quorũ natura ex nominib⁹ cõstat

Vniuersa hæc, tunica quædã membranosa comprehẽdit.

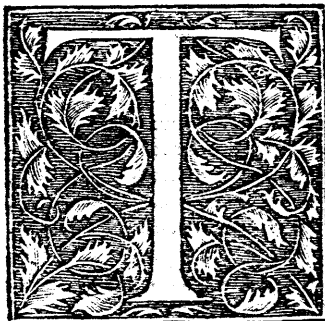
Atheroma, Meliceris, Steatoma, in — *Eo pulticulæ q̃ simile ĩuenit.* *Quo melli q̃d simile reperit.* *Eo aliquid simile seuo visit.*

FINIS.

Institutionum Chirurgicarum Ioannis Tagaultii Medici, Liber Primus.

De Tumoribus præter naturam, in vniuersum.

Quid sit Tumor præter naturam, qui vulgò generali nomine Apostema dicitur, & multiplicis eiusdem definitionis examinatio. CAPVT I.

VMORES omnes, qui præter naturam consistunt, recentiores tum medici tum chirurgi, atq; etiam vulgus ipsum, sub nomine Apostematis comprehenderunt. Quum tamen ἀπόςημα Galeno & Grecis omnibus, vna sit species tumorum præter naturam incidentium, quam Latini appositè abscessum nominauerunt, & iuniorum turba, accepto ab Auicennæ interprete vocabulo, exituram, de qua in sequentibus fusius atque accuratius dicetur. Sed & Apostema nonnunquàm speciem seu differentiam faciunt tumoris præter naturam, cùm scilicet ipsum diuersum faciunt ab exitura quam vocant, & pustulis, de quibus etiam suo loco copiosius differemus. Nomine enim Apostematis gregarij isti medici ac chirurgi, ferè eos tumores passim intelligunt, qui & in magnam satis molem attolluntur, & ex humorum (vt loquuntur) naturalium influxu procreantur, atque ideò etiam vera apostemata vocant. Itaque cùm Apostema generis nomen est, omnes præter naturam tumores sub se complectens, Auicennæ & eius sequacibus ita communiter definitur: Apostema, est ægritudo composita ex triplici genere morborum, in vnam magnitudinem aggregatorum.

ἀπόςημα.

Abscessus.

Apostematis definitio vulgaris.

Definitionis examinatio. Quam diffinitionem essentialem esse contendunt. Quippe quæ genere constet & differentia naturamque ipsius definiti sufficienter explicet. Porrò, generis definiti locum in ea obtinet ægritudinis vocabulum. Reliqua verò adposita sunt, ad differentiam aliorum morborum, qui in compositione seu constructione instrumentorum contingunt, quorum differentias Galenus recenset libro primo de morbo & symptomate. *Tria morborum genera tumoris præter naturã essentiam cõstituentia.* Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, Apostemate vulgò nuncupato, reperiuntur, vnius morbi essentiam constituentia, sunt, intemperies, quam & malam complexionem appellant: incommoderatio, quæ etiam mala compositio dicitur: & continui, seu continuitatis, aut vnitatis solutio: Graiis autem vocibus dicuntur δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterùm alias multas Apostematis vulgariter dicti descriptiones adferunt, verius quàm definitiones, quæ neque cum ipso definito conuertuntur, neque eius naturam satis explicant, aut eius essentiam sufficienter constituunt: proinde & *Definitiones accidentales.* accidentales eas vocant. Cuiusmodi est hæc, ex initio libri de tumoribus præter naturam, à Galeno conscripti, ab eis desumpta, Apostema seu tumor præter naturam vnum aliquid eorum est, quę corporibus accidunt, partem quam occupat, secundum omnem dimensionem', distendens. Quæ descriptio ex ijs Galeni verbis decerpta est: ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς, τὴν γὰρ εἰς μῆκος καὶ πλάτος καὶ βάθος διάστασιν ὄγκον ὀνομάζουσιν Ἕλληνες. Hoc est: Quod tumoris vocabulo significatur, id eorum quæ corpori » accidunt, vnum esse constat. Sic enim distensionem in longum, » latum, & profundum, nominant: vel si ita dixeris, Apostema, » incrementum est, naturalem statum excedens. Item & quæ se- » *Lib. 13. Therap.* quitur, ex lib. 13. Therapeutices methodi deprompta: Apostema tumor est, in quo partes à naturali habitu in quantitate seu magnitudine recesserunt. Sic autem apud Galenum legitur: ἐν δὲ τῷδε τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ἔντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς δηλονότι κατὰ μέγεθος ἐξίσταται τὰ μέλη τοῦ κατὰ φύσιν: id est, In hoc verò totius operis » tertiodecimo de tumoribus, qui præter naturam incidunt, dis- » serere incipiemus, in quibus scilicet partes à naturali habitu in » quantitate recesserunt. Itaque nisi his definitionibus particulam hanc addideris, actiones lædens, seu euidentem actionis noxam inducens, nequaquàm absolutæ & essentiales erunt.

Non

Non enim tumor omnis, distensionem in longum, latum, & profundum, vltra naturæ habitum, in toto corpore, aut particula aliqua efficiens, vel incrementum quodcunque, naturalem statum excedens, iuxta vulgarem acceptionem, apostema, aut tumor præter naturam, statim dici debet. Siquidem vt libro « de tumoribus prȩter naturam, Galenus ait: Incrementum eiusmodi naturalem statum excedens, non ægris modò, sed & « sanis etiam, tam in toto corpore, quàm in qualibet particula « accidere potest. Obesi nanque tametsi vltra naturæ habitum, in latum & profundum distenti sint, non tamen iam præter naturam se habent, sed solum (inquit) non naturaliter. Nondum enim naturæ limites sunt egressi, neque in eis adhuc est actionis læsio, qui terminus est excessuum, qui præter naturam dicuntur. Tumores quoque illi, qui in particulis adhuc sanis existentibus, & citra omnem sensum doloris consistunt, rectè quidem supra, seu vltra naturam, non tamen præter naturam, dicentur. Vt si vtraque mamma, vel altera duntaxat immodicè increuerit, ita tamen, vt ipsa partis essentia ab omni noxa videatur immunis, nequaquàm appositè præter naturam, hic tumor dicetur, sed vltra naturā duntaxat. Ergo si absolutā magis & essentialem tumoris prȩter naturā definitionē ex Galeni sentētia placet colligere, hoc pacto definies: Tumor præter naturam, incrementū est naturalem statū in corpore excedens, & læsionem actionis inducens. Cæterū, aliam quoq; ipsius apostematis impropriè licet ita appellati, definitionē, ex Halyabb. medico, nominis inter Arabes percelebris, adferunt, quam absolutissimā & perfectissimam « esse adfirmant: habet autē ad hunc modū, Apostema, est tumor « præter naturam, in quo aliqua materia replens, & distendens est « aggregata. In qua definitione tumor generis locum occupat, vtpote pluribus communis. Præter naturam deinde in ea adiectum est, propter incrementum illud vel corporis totius, vel particulæ alicuius, naturalem symmetriam, seu naturæ habitum excedens, quod supra, vel vltra naturam, cum Galeno appellauimus. Item propter tumores naturales capitis, ventris & iuncturarum. Cùm autem adijcitur, in quo est materia aliqua, subaudire oportet, superflua, vtputà humoralis, vel quæ ad humorem (vt loquuntur) sit reducibilis. Adiecta præterea est particula hæc, aggregata, propter tumores qui in fracturis & luxationibus conspiciuntur, in quibus non humor, aut substantia aliqua, quæ ad humorem reduci posit,

Gal. lib. de tu. præter naturam.

Absoluta tu. præter naturā definitio, ex Gale. scriptis desumpta.

Halyabb.

Tumor.

Præter naturam.

Materia humoralis.

Replens & distendens.

Tumoris præter naturam diuisio, in suas species iuxta recētiorum sententiam.

Apostemata.

Pustulæ.

Exituræ.

tumorem committit, sed ossa quæ extant. Postremò adpositæ sunt hæ duæ particulæ, replens & distendens, quibus ostenderet, tria morborum genera supraposita (nempe intemperiem, prauam compositionem, & vnionis diuortium) in vnum esse congregata, atque vnius morbi essentiam constituere. Tumores autem eiusmodi, qui præter naturam dicuntur in tria genera, seu tres species, Guidoni & suæ ætatis scriptoribus, solent diuidi, in apostemata scilicet, pustulas, & exituras. Apostemata itaque tunc illi nominant, tumores maiores, in quibus materia, ex qua creantur, magis (vt dicunt) quãtitate peccat, quàm qualitate. Pustulas verò, exiguas quasdam eminẽtias, seu minutiores tumores, quos & Bothor appellant, in quibus substantia ex qua nascuntur, qualitate magis quàm copia, molesta esse solet, imò & plærunque in eis (vt volunt) venenositas subest. At exituras, eos tumores vocant, quos Latinis abscessus, & Græcis ἀποστήματα rectè nominari iam suprà diximus. Sed liceat cuique nominibus quibus velit, vti, modò à rerum natura (vt Galenus ait) non discedat.

De differentijs tumorum, qui præter naturam incidunt. CAPVT II.

Diuisio tumoris in suas differentias.

A quibus sumantur differentiæ tumorum præter naturã recẽtioribus.

Substantia.

Materia.

Tumorum præter naturam, qui vulgò generali nomine apostemata dicuntur, variæ ac multiplices sunt differentiæ. Quæ omnes recentioribus chirurgis sumuntur, vel à substantia rei (vt vocant) vel à materia, vel ab accidentibus, vel à membris seu partibus affectis, vel à causis efficientibus. Itaque differentiæ tumorum, quę à substantia, ipsius affectus desumuntur, his & eorum principi Auicennæ, sunt, tumor magnus, tumor paruus. Magna quidem apostemata illis censentur, Phlegmonôsi tumores, qui in carnosis particulis tumidioribus fiunt: item œdematôsi, erysipelatôsi, & scirrhôsi, qui in molem, effatu dignam attolluntur. Parua verò apostemata eisdem dicuntur, minutæ eminentiæ, (quas pustulas & bothor appellant) in cute ac corporis, superficie non infrequentius apparentes: cuiusmodi sunt lepræ Græcorum, ψῶραι, id est, scabies, impetigines, & id genus alia, de quibus in sequentibus latius dicemus. Porrò materia tumorum præter naturam, sunt humores quatuor tam naturales (vt vocant) quàm non naturales, sanguis scilicet, pituita, & vtraque bilis, nempe flaua & atra: item humores qui toto genere præter naturã sunt, & solida aliquandò

dò quædam corpora, flatus quoque & serosus humor: à quibus omnibus aliæ sumuntur tumorum præter naturam differentiæ, vt in sequentibus amplius declarabitur. Symptomata seu accidentia, quæ communiter ipsis tumoribus superuenire solent, sunt veluti dolor, calor, mollities, durities, & id genus alia, à quibus etiam & differentias sumendas esse volunt. *Accidentia.*

A membris quoque seu particulis ipsis laborantibus, quædam sumuntur differentiæ tumorum, qui præter naturam consistunt, vt sunt, ophthalmia, oculi inflammatio: synanche, gutturis phlegmone: phymata, phygethla, partium laxarum, quas glandulas vocamus, inflammationes, item & bubones. Caussæ efficientes, à quibus & differentiæ quædam accipiuntur, sunt, congestio, & deriuatio, seu fluxio, quod & rheuma Græcis dicitur: crisis, id est, iudicium, quod in morbis fit: ac quædam aliæ tum interiores tum exteriores caussæ, de quibus copiosius atq; accuratius in sequentibus edisseremus. Verumenimuerò, tumorum huiusmodi preter naturam incidentium, varietates ac differentiæ omnes, ex eius quod influit natura, & substantia, tumorem committente, nascuntur Galeno lib. quem de tumoribus præter naturam inscripsit. Item secundo libro ad Glauconem, & 13. methodi medendi, vbi ad hunc modum scribit, si saltem Græca Latina reddantur: « Quinetiam omnium tumorum qui præter naturam sunt, varietas, ex eius quod influit natura, enascitur. Vbi enim flatulenta materia copiosior accesit, flatuosi magis tumores fiunt. Phlegmone verò magis similes vbi sanguis: sicut erysipelati, vbi flaua bilis: & œdematosi magis, vbi pituita: similiter scirrhosi, vbi vel crassus, vel vehementer lentus humor est, qui parti est infixus. Itaque tumores omnes præter naturam ipsi Galeno eo loci fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoso spiritu, qui quandoque sub cute, quandoque sub circumossalibus membranis, quandoque in ventre, quandoque in intestis, nonnunquàm in medio horum, & peritonæi colligitur: Græci emphysema, Auicenna apostema ventosum vocat. Si ab humoribus tumores eiusmodi fiant, aut calidi, aut frigidi sunt, aut mixti.

Pars affecta. *Causæ efficientes.* *Tumorum præter naturā differentiæ vnde nascantur Galeno.* *Gal. 13. Met.* *Emphysema.*

Calidi autem fiunt à sanguine optimo, id est, adamussim rubente, & consistentia mediocri, ac moderata qualitate, & tunc phlegmonem Greci, Latini inflammationem vocant. Aut à flaua bile, vel à sanguine feruenti ac tenui, vel sanguine & bile calidioribus, erysipelas illi, hi ignem sacrum appel- *Calidi tumores.*

Tumores Frigidi.

Tumores complicati.

lant. Frigidi vel à tenui pituita ſuſcitantur, atque hos Græci œdema, noſtri laxum tumorem vocare poſſunt. Auicenna vndimiam appellat, aut ab humore atræ bilis, vel craſſa & lenta, tenacique pituita, ſcirrhon illi, Latini duritiem, Arabes ſcephiros vocant. Ex ſeroſo quoque ſanguinis recremento quandoque tumores fiunt, vt in ſequentibus dicetur. Cæterùm miſcentur aliquandò ſimul eiuſmodi humores, atque tunc ſi alter alteri dominetur, ab eo qui in mixtura exuperat, nomen ipſi tumori inditur. Vt ſanguine bili dominante, phlegmonem dicemus eryſipelatôdem, ſeu eryſipelatôſam. Sicuti ob flauã bilem præpollentem, eryſipelas phlegmonoſum, ſeu phlegmonôdes. Iam verò aliarum mixtionum, ſimilis eſt interpretatio, phlegmone ſcirrhôſa & ſcirrhus phlegmonôſus: œdema phlegmonôſum, & phlegmone œdematôſa. Atque ad hoc exempli, reliquos quoque tumores, etiam ſi trium, vel quatuor humorum inuicem commixtio ſit, nominabis. Porrò ſi pares ſint, atque ex æquo mixti humores, ita vt alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorum, quos excitant, tumorum nomina coniungemus. Vt ſi ſanguis bili æqualiter miſceatur, vitium illud per coniunctionem, phlegmône & eryſipelas dicetur, vel cum Galeno, phlegmônes, eryſipelatoſque ſpecie & natura medium.

Tumores præcipui, qui ex influxu humorum fiunt.

Tumores ad phlegmonem pertinentes.

Eryſipelatoſi tumores

Et hi quidem ſunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt Galeno: Phlegmone inquam, eryſipelas. œdema, ſcirrhus. Ad quos innumeri alij naturæ modum excedentes tumores, reducuntur, ac ſub eis comprehenduntur, tametſi varijs ex cauſis diuerſa ſortiti ſint nomina. Itaque ad phlegmonarum genus pertinent, phygethlon, quod panus, Celſo autore, à noſtris vocatur. Phyma, tuberculum eidem Celſo nuncupatum. Terminthon, phymatis ſpecies Oribaſio, ſed AEtio phygethli. Dothienes, quos Celſus furunculos vocat. Item gangræna, & ſphacelus, qui à Latinis ſyderatio, & à principe Auicenna aſcachilos, dicitur. Carbunculus quoque, Græcis anthrax nominatus: de quo ſcribit Auicenna capite de pruna & igne perſico. Ad eryſipelata verò quodammodò referri videntur, herpetes, qui ſpecie ſunt duplices miliares ſcilicet, & exedentes, quos ἐσθιομένος Græci appellant. Vtranque ſpeciem Auicennæ interpres formicas vocauit, ſed eas cum verrucis illis, quas Græci myrmecias, Latini formicas vocant, nominis ſimilitudine deceptus, eodem capite turpiſsimo errore commiſcuit. Has bilioſas inflammationes, herpetas à Græcis nuncupatas Celſus ſub

ignis

ignis sacri nomine videtur comprehendisse. Recentiores eas inter pustulas (vt loquuntur) cholericas adnumerant. A bile etiam ferè proueniunt, atque ideò ad erysipelas pertinent, phlyctænæ à Græcis vocatæ, de quibus agit Auicennas capite de vesicis & inflammationibus.

Pituitosi tumores.

Ad tumores pituitæ, hoc est, œdemata, referuntur nonnulli tumores sub apostematis nomine à Græcis comprehensi, qui ab Auicenna nodi, ab Halyabbate selaa & dubeleta phlegmatica dicti sunt, Latini abscessus vocant. Quorum iuxta diuersas materias in eis contentas, diuersæ etiam sunt species. Nihil autem refert, si & genera, vel differentias hoc loco dixeris.

14. Thera.

Porrò tria sunt Galeno eiusmodi abscessuum genera frequentissima, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita, ea sunt atheromata, steatomata, meliceri-des, à similitudine quidem contentorum in his corporum dicta, vt amplius in sequentibus declarabimus. Est & apostematum, hoc est abscessuum genus, in quo res aliæ continentur, quæ non humorum modò, sed & solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant: verùm hæc (inquit Galenus) rarius. Ac de ijs quidem etiam in sequentibus, cùm de abscessibus sermonem faciemus.

Tumorũ noua quædam apud recentiores medicos nomina.

Ad hæc autem modò dicta abscessuum genera pertinent, tumorum quędam nomina, à recentioribus excogitata, & nusquàm apud antiquos scriptores reperta, vt testudo, mollis tumor caluariæ inhærens, & talpa: hæc ad atheroma, illa ad melicеridem magis spectare videtur. Ad steatoma verò ferè pertinet, tumor dolore carens, quem Natam, vel Naptam appellant, de quibus suo loco dicemus.

Testudo. *Talpa.* *Nata.*

Huc quoque, hoc est, ad tumores pituitæ, spectant, vocata à Græcis ganglia, ab Auicenna glandulæ, quæ à vocatis nodis differunt.

Ganglium.

Scrofulæ quoque à vulgo vocatæ, à pituita fiunt, proinde & ad œdemata reducuntur: hæ Græcis chœrades, Latinis strumæ, dicuntur. Galenus tamen alicubi inter scirrhos, ob duritiem annumerat.

Strumæ.

Ad œdema etiam refertur Galeno ea hydropis species, quæ leucophlegmatia Græcis, & hyposarca nuncupatur.

Leucophlegmatia.

Scirrhosi tumores.

Cæterùm tumores, qui ad atram bilem spectant, & sub vocato scirrho continentur, sunt: Cancri, qui à Græcis carcini, & carcinomata dicuntur, Celsus tamen cancrum à carcinomate seiungit, vt illum ab his quæ extrinsecus incidunt, oriri dicat & serpere, hoc corrupta interius aliqua parte innasci. Idem cancrum in multas species diducit, erysipelas scilicet, gangrænam, & vlcus nigrum. Huius quoque farinæ est

Cancer. *Carcinoma*

Elephantiaſis. elephantus, ſeu elephantiaſis, à vulgo medicorum lepræ voca-ta, & quibuſdam ſancti Lazari morbus. Itaque lepræ nomen Auicennæ, & imperitæ multitudini, morbum grauiſsimum ac perniciosiſsimum ſignificat: cum tamen Galeno, Paulo Aegine tæ, ac reliquis Græcis, leuis ſit morbus, non multum à ſcabie dif ferens, quæ pſωra eiſdem dicitur. Ex ſcirrhoſo etiam tumorum genere cenſentur, *Verrucæ.* Verrucæ ab Auicennę interprete uocatæ Latina voce, quæ tumores ſunt inſtar monticulorum quorundam in cute eminentes, vnde & nomen illis factum eſt, à vulgo *Porra.* porra dicuntur. Huius autem generis ſunt, *Myrmecia.* myrmecia, ac ſi formiculas diceres, & *Acrochordones.* acrochordones, quæ noſtris penſiles verrucæ di cuntur. *Clauus.* Clauus, qui callus eſt figura teres, Græcis ἧλος vocatur, Auicennæ almiſmar. *Thymion.* Thymion vel thymon verrucula thy mi hærbæ capita repræſentans, Auicenna videtur tuſium, vel vt alia habet lectio, tarſecum nominaſſe. Ex verrucarum quoque genere ſunt, *Cornua.* vocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quòd cùm oblonga ſint, inſtar cornuum recuruantur. Item & *Calli.* calli, quos Græci τύλοι vocant: hi ex labore obdurata cute gignuntur. Ad atram quoq; bilem ſpectare videtur morbus, quem *Dracũculi.* dracontion Græci appellant, Latini dracunculum ab eius nomi nis animalis ſimilitudine, Auicenna venam medeni, Halyabbas, venam ſanioſam vocauit. De quo Paulus capite vltimo lib. quarti. Hic morbus apud nos parum eſt frequens. Præter hoſce, quos iam recenſuimus tumores, accidunt & alij, corporis ſuperficiem non raro occupantes, nempe paruæ quædam emi-*Puſtulæ.* nentiæ, quas puſtulas & bothor appellant. Quæ licet & inter ſe, & ab ijs tumoribus quos ſuprà commemorauimus, differant: ab ijſdem tamen humoribus fiunt, à quibus & magni iam dicti tumores. Proinde maioris, minoriſue ratione ab illis tantùm diſtare videntur. Cæterum vt eiuſmodi minuti tumores (quos ſanè ignorare non debet chirurgus) notiores, ac peruij magis cuique euaderent, operæpretium me facturum putaui, ſi nomina tum Græca tum Latina, tum etiam Barbara, ac rudem quandam (vt de alijs maioribus fecimus) deſcriptio nem hoc loco ſubiecerimus. Ergo vt rem ipſam aggrediamur, ex puſtularum genere ſunt, *Lepræ.* lepræ Græcorum, & *Pſωræ.* pſωræ: Latinis ſcabies appellatæ, affectus quidem inter ſe admodùm affines: cutis enim ſunt aſpredines, cum pruritu & corporis colliquatione, ab eodem humore progeniti, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quòd lepra cum manifeſtis ſquammis cutem

profun-

profundiùs in orbē depaſcitur. Pſωra verò ſuperficiem tantùm varijs figuris lædit, & furfuracea quædam corpuſcula remittit. Item ea leuis cutis infectio, quæ Græcis lichenæ, Latinis impetigo, & vulgò quibuſdam (vt Manardus refert) volatica nominatur. Hæc frequenter ac facilè in prædictos affectus, lepram ſcilicet & ſcabiem, quam pſωram vocant, Galeno autore degenerat. Sunt tamen qui Græcorum lepram, impetiginem vocari à Celſo (qui eius genera quatuor facit) contendant. Fiunt autem lichenes teſtibus Galeno, & Paulo Aegineta, mixtis ſaniebus tenuibus & acribus, cum alijs craſsis. Verùm eminuerò cùm Celſus (vt diximus) quatuor impetiginis ſpecies faciat lib. quinto ſuæ medicinæ, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginem intellexiſſe, quàm Græcorum lichenas. Quando quidem nullus autor Græcus legitur, qui tot genera in lichenis vnquàm agnouerit. Cæterùm, quandò cum ſola leuiori cutis aſpredine & prurítu manent lichenes, impetiginis nomen retinent. Dum autem peiores fiunt, nomen ſicuti & formam mutant. Si enim manifeſtas ſquammas lichene .i. impetigo excitat, atque altiùs cutem depaſcitur, lepra propriè dicitur. Si verò per extimam tantùm ſuperficiem extenditur, & corpora furfuracea emittit, pſωra à Græcis, à nobis propriè ſcabies vocatur. Quanquàm ſcabiei nomen vulgò & medicis multis, latius longè pateat, qui omne cutis vitium, ſcabiem nominant. Itaque pura ac vera ſcabies Latinis is procul dubio affectus eſt, qui Græcis pſωra vocatur, ab Auicenna etiam albara & morphea (contra quorundam opinionem) diuerſus. Porrò quod ipſi Auicennæ & Punicis fere omnibus albaras dicitur, à Græcis & Celſo leuce nuncupatur. Illorum verò morpheam Græci alphon vocant: in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur, ſed corporis duntaxat ſuperficies, veluti (inquit Galenus) ſquammis quibuſdam inſpergitur. Sunt autem alphi ipſi Galeno genere duplices, nempe albi, qui ex pituita: & nigri, qui ex melancholico humore prodeunt. Sed hæc à rerum conſequentia tracti diximus. Neque enim leucæ, neque alphi ipſi, inter tumores præter naturam annumerandi veniunt, ſed potiùs inter cutis maculas, ſeu defœdationes. Quæ licet minime lædant, quia tamen dehoneſtant, maiori plærunque ſtudio (præſertim mulieribus) eſſe conſueuerunt, quàm multi alij lædentes quidem, ſed latentes morbi. Vtrunque autem hunc affectum, leucam inquam & alphon

Lichenæ.

Quatuor impetiginis ſpecies.

Impetigo.

Lepra.

Pſωra.

Scabies.

Albaras.

Leuce.

Lib. vlt. de cauſis ſymptomatum.

Alphi.

alphon, vitiliginis nomine Celsus (qui tres eius species facit) complexus est: quamuis alij medicinæ interpretes, Græca Latina facientes, leucam passim vitiliginem conuertant. Itaque vitiligo, si genere quodam comprehẽdatur, fœdus cutis color est, ex malo particulæ alicuius habitu prouenens, quæ nutrimentum probè sibi assimilare non potuit. Maximo enim facultatis alteratricis errore, vitium hoc contingit: cuius duplicem speciem alij constituunt. Vnam quidem, quæ solam cutim inficit: alteram, quæ altius descendit, adeò vt carnem quoque ipsam attingat, ac pilos coloret. Vtraque autem albo vel nigro præcipuè colore commaculat. Prior species siue alba siue nigra sit, Græcis eadem voce alphos dicitur, & Auicennæ morphea: Altera verò species, quam profundiorem diximus, Celso & Græcis leuce, Auicennæ Albaras, Halyab. lepra nuncupatur, fœdus quidem & difficile curabilis affectus, non tamen perniciosus. Ex quibus intelligi potest, quòd parum nominibus sit fidendum, nisi res (inquit ille) adamussim fuerit explorata. Eadem enim vox sæpe apud varios autores diuersam ac longè dissidentem habet significationem, vt passim in ijs commentarijs demonstratur. Hæc autem obiter, de eiusmodi maculis, & cutis defœdationibus annotauimus, vt rerum confusio, quæ ex perperam intellectis nominibus sequi solet, effugeretur. His igitur omissis, ad institutum reuertamur, ac reliquas pustulas, breuiter quantùm fieri potest, percurramus. Ex quarum etiam genere præter iam enumeratas censentur Græcorum ionthi, epinyctides, hydroa, psydraces, exanthemata, Celsi papulæ, & Plinij mentagra.

Vitiligo.

Parum nominibus fidẽdum esse.

Ionthi.

Ionthi, parui sunt, & duri in vultu, seu cute faciei tumores Galeno & Paulo, à crasso humore progeniti, qui vel resoluuntur, vel exiguo ingenito purè maturantur: Latinis vari dicuntur. Meminit Galenus libro quinto de medicamentis secundum locos, ionthosi cuiusdam affectus, quem principium esse dicit elephantiasis: sub quo affectu videtur tertium & quartum genus impetiginis Celsi comprehendisse. Epinyctides Celso pustulæ sunt pessimæ, colore vel subliuido, vel subnigro, vel albo, fabæ magnitudinem non excedentes, in eminentibus partibus, vt tibijs & pedibus maximè, nascentes. Circa has vehemens inflammatio est, & cùm adapertæ sunt, reperitur intus exulceratio muccosa: color est humori suo similis: dolor verò ex eis supra magnitudinem earum est. Neque enim vt diximus, faba maiores sunt. Nomen à nocte acceperunt, vel quòd noctu

Epinyctides.

gra-

grauiori dolore torqueant, vel (vt Celsus voluit) quòd noctu ferè oriantur. Plinius eas, pustulas liuentes ac noctibus inquietantes nominat: Arabes verò, essere, sere, vel saire eiusmodi pustulas sic noctu infestantes, vocauerunt. Quod Græcis sunt, hydroa, Latinis quibusdam sudamina, & Plinio papulæ sudorum dicuntur: Auicennæ verò, planta noctis: & Almansori, alhasaphum. Quò fit, vt epinyctis à planta noctis ipsius Auicennæ plurimùm differat, tametsi vox ipsa Græca epinyctis (vt modò dicebamus) à nocte etiam originem trahat. Sunt autem sudamina hæc Galeno teste libro tertio aphorismorum, « comment. xxi. ex genere pustularum, in summa corporis parte « hærentium, quæ instar vlcerum cutem exasperant: proueniunt- « que, vt & nomen ipsum (inquit) indicat, ob multos sudores, vel « biliosiores, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginosam « reddunt, ac per modum vlcerum exasperant. Porrò hæc affectio, puerulis, atque iuuenibus, sed his præcipuè, qui naturâ sunt biliosi, æstus tempore communis est, adeoque facilis curationis, vt per se absque vllo præsidio albicantibus quibusdam squammulis dimissis sanescat. Auicennæ autem desudationes (vt ex earum constat descriptione) potius exanthematibus Celsi, quàm sudaminibus Galeni, respondere videntur. Si quis tamen nomina attendat, desudationes ipsas principis Auicennæ, putabit Græcorum hydroa, quæ Latini sudamina vocant. Verumenimuerò, non tam nomina ipsa, apud Barbaros & Arabicæ sectæ autores, sequenda sunt, quàm ipsæ rerum descriptiones. Psydraces, seu psydracia, pustulę sunt, parùm supra summã cutẽ eminentes, phlyctænis, hoc est, bullis, quæ ab igne excitantur, persimiles. Hæ in capite præcipuè nascuntur. Psysacion corruptè legitur apud Celsum pro psydracion.

Vnde dicta epinyctis.
Sudamina.
Planta noctis.
Gal. de sudaminibus.
Desudatiões Auicennæ.
Psydraces.

Pustulæ illæ in cute florentes, quæ vulgò morbilli & variolæ nuncupantur, Galeno exanthemata, Hippocrati ecthymata dicuntur, Plinius papulas & interdùm pituitæ eruptiones vocat. Porrò variolæ & scopuli vocati, à materia fiunt crassiore, morbilli à tenuiore. Papulæ tamen scopuli vulgò dictę, maiores sunt variolis. Hæ minora, illi magna ecthymata sunt Hippocrati, lib. 3. Epid. Morbilli verò eidem herpetes magni nominantur. Magnos autem (ait Galenus) herpetas dixit Hippocrates, vel quia magnum occupant locum, vel quia cum maligna contingunt erosione. Morbilli nanque, quandoque altero tantùm, quandoque vtroque modo magni visuntur.

Morbilli.
Variolæ.
Exanthemata.
Ecthymata.
Scopuli.

Corne-

Papulæ Celsi.

Cornelius Celsus libro quinto suæ medicinæ post tractatum de impetigine, meminit duplicis papulæ: vnius quidem leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidiè defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, difficiliusque sanescit. Hanc agriam, id est, feram dicit à Græcis appellari. In vtroque tamen genere, minus vitij, quàm in impetiginibus agnoscit, adeò vt id quod difficilius sanescit, nisi sublatum sit, in impetiginem verti, ac transire, adfirmet. Galli (si quid iudico) genus vtrunque, sed prius maximè, dartras appellant.

Dartræ Gallicæ.

Id enim vitium maximè rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit, ac tardè serpit. Quæ omnia papulæ primi generis Celsi conueniunt. Has autem Celsi papulas, nihil à Græcorum lichenis differre, nonnulli constanter asseuerant. Eumque solum autorem inter Latinos, lichenas, papulas vertisse legimus.

Mentagra.

Mentagra, Latina vox est Plinio, qua rem omninò aliam ab impetigine, in principio libri xxvj. visus est significasse, longeque peiorem affectum, quàm quem Græci lichenis nomine intellexerunt: licet in medicinis quandoque Græcorũ lichenas impetiginem sit interpretatus, & morbum eiusmodi mentagram appellatum, eo loco etiam lichenas vocet.

Plin. lib. 26.

Porrò refert idem Plinius, malum hoc Tiberij Cæsaris principatu, primùm in Italiam irrepsisse, omnique æuo priore vniuersæ Europæ, nedum Italiæ, incognitum: tanta quidem fœditate, vt quæcunque mors huic præferenda esset: tanta etiam contagione, vt osculo solo veloci transitu inficeret, sed proceres maximè. Hæc lues, à mento ferè oriebatur, vnde & nomen illi factum est mentagra.

Mentagram agnouit Galenus.

Cæterùm morbum hunc agnouisse videtur Galenus. Quinto enim libro de medicamentis compositis secundum locos, meminit fœdissimæ cuiusdam menti impetiginis, quæ pruritum (vt ex Critone refert) excitat: & affligit patientes, atque in discrimen non mediocre adducit. Nam interdum per vniuersam faciem serpit, & ad oculos vsque procedit, & ferè supremæ deformitatis causa efficitur. Quæ impetiginis descriptio, per omnia mentagræ Plinij conuenit. Errant autem vehementer, qui fœdissimum hunc lichenem, mentagram à Plinio appellatum, morbum eum esse existimant, quem hodie vulgò quidam Gallicum, alij Neapolitanum, alij citra odium & iniuriam nationum, Venereum appellant.

Morbus Neapolitanus.

Hic enim veteribus & priori sæculo omninò ignotus fuit, primumque apud Neapolim irrepsit anno à Christo nato

Morbus ve-

1493. Quo

1493. Quo tempore Carolus Gallorum Rex inuictißimus, alpes superabat, Italiam periturus, quamuis antea non longè per Hispanias (vt quidam referunt) serpsisset: quapropter tanquàm inde tracta origine, lues Hispanica cœpit appellari. Quæ pestis diuina veluti vltione (vt par est credere) ob fœdos, illicitos, atque à Deo vetitos concubitus, in terras immissa, magnam generis humani partem sua contagione fœdauit, & prostrauit. Id enim malum sensere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs, veloci vnius ad alterum transitu: iamque per Hispanias, Gallias, Italiam, totamque Europam magno mortalium dispendio vagatur. Sunt & pustulæ quædam præter has modò enumeratas, apud Auicennam libro quarto glandosæ dictæ, quæ nihil à ganglio differre videntur, nisi minoris tantùm maiorisve ratione. Mentio quoque est apud eundem Auicennam lib. 3. de quibusdam pustulis, quas iuncturarū bothores vocat, & lib. quarto almatim, quas cùm nigras esse dicat, & viridibus granis similes, Græcorum procul dubio terminthi erunt, quos suprà inter phymatis species enumerauimus. Has videtur Celsus similes varis facere, & putare à Græcis helcodes dici, id est vlcerosas. Pustulæ albæ vel lacteæ Rasis & Serapionis, & bothor leues Auicennæ, si earum descriptiones penitus inspiciantur, ad ionthos Græcorum, quos Latinè varos nominauimus, pertinere videbuntur, quanquàm eadem remedia, quæ ad illas scribit Auicenna, à Dioscoride ad ephelidas præcipiantur. Hactenus de differentijs tumorum præter naturam, qui præcipuè foris in corpore fiunt.

nereus quādo primùm in orbem irrepsit.

Pustulæ glādosæ.

Terminthi.

Pustulæ albæ.

De causis tumorum præter naturam, extrinsecus apparentium, in vniuersum. CAP. III.

Causæ tumorum præter naturam, recētioribus medicis & chirurgis, geminæ statuuntur, generales scilicet, & speciales. Generales causæ sunt, fluxio, quod Græci ῥεῦμα vocant, & congestio. Rursus fluxionis causæ iisdem sex numero constituuntur. Nempe membri propellentis robur, excipientis imbecillitas, materiæ copia seu multitudo, meatuum deferentium, (id est, per quos fit fluxio) laxitas siue amplitudo, propellentium angustia siue strictura, & loci fluxionem excipientis situs inferior. Hæ autem ad quatuor reduci possunt, vtpote ad membrum propellens, particulam suscipientem, humoris fluentis conditionem, & spacium per quod fit defluxio.

Causæ tumorum præter naturam.

Fluxionis causæ sex.

Pars propellens. *Particula excipiens.* *Humor fluens.* *Spacium.*

xio. Cæterùm fluxio concitatur ratione membri expellentis, vel propter robur facultatis expultricis ipsius, vel propter connexum naturalem, quem habet cum membro excipiente, vel propter propriorum meatuum angustiam. Pars verò aliqua fluxionem excipit, quia vel dolens, aut calida, vel imbecillior, vel rarior, atque ignobilior, vel in inferiori loco sita. Porrò ratione humoris fit defluxus in partem aliquam, quia sit copia superuacuus, qualitate molestus, substantia tenuis: spacium autem fluxionis causa existit, ob meatuum amplitudinem, vtpote venarum, arteriarum, & pororum. Congestionis verò (quæ altera est causa generalis tumorum qui præter naturam incidunt) causæ geminæ assignantur: nempe error virtutis, quæ alteratrix & altrix dicitur, & imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur, quòd tumores calidi, magna ex parte fiunt à defluxu humorum: frigidi verò eorundem congestione potius excitantur.

Congestionis causa.

Quomodò calida defluxio tumorē creet.

Quomodò autem calida fluxio tumorem excitet, apertè ac scitè demonstrat Galenus, libello illo cui titulum fecit de inequali intemperie, ad hunc modum scribens: Statim defluxione calida ad musculum decumbente, primùm arteriæ maiores, venæque opplentur, ac distenduntur: ab ijs verò minores, atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruentum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, & amplius contineri non potest, pars eius per ipsarum orificia egreditur, pars per tunicarum foramina percolatur ad exteriora, atque exinde fluxione implentur spacia vacua atque intermedia primorum corporum. Sic omnia ab humore, omnique ex parte incalescunt, ac perfunduntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa, & ante hæc arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiuntur. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum distenduntur, ac diuelluntur, distrahunturue. Exterius non modò excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauantur. Reliquæ verò particulæ, aliæ quidem calfiunt tantùm, vel comprimuntur, aliæ vtroque modo laborant. Atque hic morbus phlegmone nominatur. Hactenus Galenus. Itaque in eiusmodi tumoribus præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia saltem, & antequam restiterit fluxio) factum ac generatum est, & aliquid adhuc futurum, atque in generatione est: hoc fiens, illud factum esse, vulgò dicunt. Quod adhuc fit siue fiens, materia est antecedens, quæ adhuc in fluxu est: factum verò, materia coniuncta, quæ iam influ-

xit, &

xit, & in parte laborante impacta est. Hinc non simplex, sed composita, in eiusmodi phlegmone, quæ in generatione adhuc est, (veluti in reliquis alijs tumoribus, ac morbis etiam omnibus, qui in gignendo adhuc sunt, necdum absolutionem sunt nacti) medentis sollicitudo est Galeno, ex ea scilicet quæ prouidet, & ea quæ curat: sed hæc alterius sunt contemplationis.

Omniũ morborũ qui adhuc in gignẽdo sunt duplicem esse indicationem.

Cæterùm tempestiuum est, vt speciales (quas vocant) tumorum, qui præter naturam sunt, causas subijciamus. Hæ autem tres vulgò assignantur: Primitiuæ, quæ & prægressæ, & euidentes nobis dicuntur: antecedentes, & coniunctę. Gręcis dicuntur προκαταρκτικαὶ, προηγούμεναι, συνεκτικαὶ. Pregressę seu primitiuę causę dicuntur, quę dum aduersam valetudinem seu morbosos affectus crearunt, separantur, vt casus, percussio, fractura, distensio, luxatio, aut error qui in victus ratione committitur. Antecedentes seu pręcedentes causę dicuntur, quę paratę sunt morbos efficere, vt sunt humores quatuor tam naturales (vt loquuntur) quàm non naturales.

Causæ speciales tumorum præter naturam.

Prægressæ.

Antecedentes.

Naturales humores sunt, qui ad corporis nutritionem sunt idonei, & in massa sanguinaria continentur: proinde & vna sanguinis appellatione continentur. Qui si ex venis aut arterijs effundantur, subitò concrescunt, siue extra corpus manent, & profluant, siue in ipso adhuc quocunque loco contenti, remaneant. Non naturales verò eos appellant, qui à sanguine, quo partes nutriuntur, hoc est, massa sanguinaria, separati inueniuntur, & ob suam prauitatem vel corruptelam, ex seipsis, hoc est, ex natura sua, inepti sunt ad corporis nutricationem, & ad alimoniam illi pręstandam: qui quantumuis etiam in aëre nos ambiente permaneant, nunquàm concrescunt. Hi autem vel quadam naturę prouidentia, certi alicuius vsus gratia, in conceptacula quędam relegantur, aut foràs ad corporis extima propulsi, tumores non veros, ac illegitimos appellatos, abscessus inquam, pustulas, & cutis defœdationes generant. Interdùm verò insensibili perspiratu, vel sensibiliter per sudores, digeruntur, atque exhalant. Nonnunquàm intrinsecus putrescunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) ęquiuocè & impropriè humores dicuntur, naturaliumque nomina sibi vsurpant. Solùm enim eos succos, qui ab hepate in sanguinea generatione, nutritionis, ac fluoris nostri corporis reparandi gratia conficiuntur, propriè humores censent appellandos. Cuiusmodi est sanguis verus ac purus,

Naturales humores qui dicantur.

Humores nõ naturales q dicantur.

Qui succi propriè humores dicãtur

ac purus, biliosus, pituitosus, & melancholicus, quo singulæ nostri corporis partes nutriuntnr, instaurantur que. Aliæ quidem puriores, & (vt ita dicam) magis sanguineo, aliȩ verò biliosiore, aliȩ pituitoso magis, aliæ melancholico, prout cuiusque natura expostulat. Itaque humores vniuersi in venis & arterijs continentur, quod & coloris ipsius, & consistentiæ varietas indicat, vt libro de atra bile Galenus expresit. Porrò ex ijs quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui ac legitimi tumores præter naturam fiunt. quæ vulgò apostemata vera nominare solent. In quibus scilicet tumor ad sensum magnus est, & materia, vnde procreantur, magis quantitate peccat, quàm qualitate. Hi autem proprijs nominibus dicuntur phlegmone, erysipelas, œdema, scirrhus. Ex non naturalibus verò (vt vulgaribus medicis placet) abscessus, quas exituras vocant, & pustulæ oriuntur, de quibus in præcedentibus abundè diximus. Atque hos tumores, abscessus inquam & pustulæ, apostemata non vera eisdem censentur. Ad quæ, & alia duo tumorum genera reduci volunt, flatuosos scilicet (quas & inflationes vocamus) & aquosos, qui ex serosa substantia procreãtur, vulgò apostemata vȩntosa & aquosa nuncupant. Itaque sex sunt nomina simplicium (vt loquuntur) apostematũ: nempe apostema phlegmonosum, erysipelatosum, œdematosum, scirrhosum, flatuosum, & aquosum. Compositis verò, (quoniam horum infinita propemodum turba est) nõ omnibus propria sunt indita nomina, sed illis duntaxat, in quibus humor aliquis supra cæteros dominium obtinere euidenti ratione deprehenditur, vt iam ex præcedentibus satis innotuit, & rursus in sequentibus suo loco plenius ostendemus. Cæterùm causæ coniunctæ seu continentes tumorum prȩter naturam, quos apostemata, pustulas, & exituras vocant, sunt materiȩ, quæ in particula ipsa laborante, aggregatæ & infartæ reperiuntur, quæque adhuc permanent, postquàm tumorem excitarunt: ac dum increscunt, tumores ipsi augentur: cùm decrescunt, minuuntur: & cùm desinunt, finiuntur. Causa enim coniũcta siue continens, morborum omnium ac dispositionum quæ in corpore sunt, in vniuersum ita ab Auicenna, & vniuerso iuniorum medicorum cœtu definitur, Quæ cùm prȩsens est, eius quoque mor » bus adest: cùm verò tollitur, etiam morbus euanescit. Verum- » enimuerò quidam huius ȩtatis medici non vulgariter eruditi, duas tantum esse morborum causas Galeno contendunt, externam videlicet & internam, siue vt nunc loquuntur, primitiuam & antȩ-

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fiunt legitimi ac præcipui tumores.

Ex humoribus nõ naturalibus qui tumores fiant.

Causæ coniunctæ tumorũ præter naturã.

Cõtinẽs causa quæ dicatur.

& antecedentem. Itaque primitiuam atque externam causam (inquiunt) appellat Galenus, quæ extrinsecus corpori aduenit, ipsumque vehementer alterat, atq; immutat, quæque dum aduersam valetudinem creauit, separatur: veluti calor, frigus, scorpio pungens, Græci (vt diximus) eam προκαταρκτικὴν vocant: internam verò siue antecedentē nominat Galenus, quæ in ipso animalis corpore consistit, & iam morbum facit. Eam autem, quam coniunctam appellant, ne (inquiunt) somniauit quidem, cùm secundū huius sententiam, affectus actionem impediens, aut vitians, morbus sit, & non morbi causa. Coniuncta autem illa causa, quam Auicenna eiusq; sequaces somniarunt, (vt ex data ab ipsis descriptione constat) affectus sit actionem lædēs, quæ propria est morbi definitio. Nihil igitur causa illa coniuncta, à recentioribus medicis, & eorum principe Auicenna introducta, à morbo prorsus differt, à quo primùm ea, quæ secundum naturam est actio, læditur. Cæterùm cùm hæc de triplici causarum morbificarum genere opinio iam inueterauerit, & apud omnes ferè nostrę etiamnum ætatis medicos irroborauerit, nō absurdum videbitur, si eas morbosas causas passim in hoc opere, dilucidioris doctrinæ gratia, huiusmodi nominibus distinguamus: nempe primitiua, antecedente & coniuncta. Atq; hæc de causis tumorum prętér naturam dicta sufficiant: nunc postulat ordo ac orationis series, vt eorum signa, & iudicia subijciamus, modò tamen pauca de abscessuum natura & generatione præmiserimus. Itaque abscessus, qui Græcis ἀποστήματα, & vulgò exituræ dicuntur, Galeno libro de tumoribus prętér naturam, & secundo ad Glauconem, dispositiones sunt, in quibus « abscedunt, atq; inuicem distant, quæ prius se contingebant corpora. Materia enim quæ eiusmodi tumores excitat, extra carnē musculi propulsa, continentia à subiectis diducit, & abscedere facit. Spacium igitur (inquit Galenus) vacuum in medio fieri « oportet, quod aliquam substantiam spirituosam, vel humidam, « vel mixtam ex vtrisque comprehendit, quæ temporis diuturni- « tate in multiformes & varias substantias alterantur. Duplex autem est eiusmodi abscessuum genus: vnum, cùm inflammatio in pus versa, pus ipsum tanquàm in sinu aliquo est collectū: alterum, cùm nulla præcedente inflammatione, humor aliquis: isq; aliâs species alius, vel spiritus aliquis vaporosus, aut substātia ex vtrisque mixta, in parte aliqua colligitur. Quod bifariàm accidit: nam vel in spacio ipso, quod abscedentes interiacet partes,

Cōiunctam causam nihil à morbo differre, quorundam opinione.

Abscessus qui dicātur Galeno.

Duplex genus abscessuū Gal. lib. 14. therap. meth. & li. 2. ad Glau.

eiusmodi substantia, sine præuia defluxione generatur, aut aliunde in ipsam laborantē particulam confluit, vel statim quidem ab initio, vel ea ratione, qua fiunt illa quæ ἀποσκήμματα vocantur. Nominăt verò (inquit Galenus) sic huiusmodi dispositionem, cùm qui prius vnum membrū infestant humores, eo relicto, ad alterum transmutătur. Spatium autem sibi molitur eiusmodi substantia, quæ abscessum creat, vel inter duas tunicas, vel sub quibusdam membranis. Porrò excoriat tandem circumposita corpora, vel quia omninò acris, aut omninò ipsa copia distendens, aut putredinem quandam tempore contrahens: Sed & iam tunc acris est. Quòd si humiditates ipsæ, quibus spacium, quod abscedentes interiacet partes, completur, & abscessus excitatur, longo interdùm tempore perdurauerint, plures (vt suprà diximus) habent alterationes, atque in varias substantias transmutătur, quæ non humorum modò, sed etiam solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant.

ἀποσκήμ-ματα.

Nam & lapidibus, & harenis, & testis, & lignis atq; carbonibus, & luto, & olei limo, & vini feci, & stipulæ, ac multis alijs talibus, similia corpora, in abscessibus contineri inueniuntur, vt iam suprà de differentijs tumorum explicuimus.

Quæ in abscessibus inueniantur.

De signis tumorum, præter naturam extrinsecus apparentium, in vniuersum, & eorundem iudicijs. CAP. IIII.

Notæ tumorum præter naturam summa corporis occupantium (quorum duntaxat speculatio ad chirurgum pertinet) sensuum organis, ac cuiusq; particulæ laborantis præsentia, facilè deprehenduntur. Vbicunq; enim incrementum apparet naturalem statum excedens, ac præter naturæ modū particulam quam occupat distendens, eiusq; actionem lædens, quod vel humor aliquis, vel substantia ex humore procreata, aut quæ ad humorem (vt loquuntur) sit reducibilis, vel vaporosus spiritus gignit, ibi & tumorem prę ter naturam, seu (vt dicunt) apostema generaliter loquēdo, esse necesse est. Cæterùm tumores, quæ vera apostemata appellant, tumore, dolore, & calore, magis vel minus intēsis, dignoscūtur. Non vera autē, quę pustulas & abscessus nominauimus, præter tumorem, malignitate quoq;, seu (vt eorū verbis vtar) mala morigeratione, & sequestratione etiam maiore vel minore, hoc est, secundum magis & minus (vt ab eorum vocibus non recedam) determinata, deprehendūtur & significantur. Signa autem particula-

Notæ tumorum præter naturā vniuersales.

ticularis cuiusq; differentiæ & materierum ex quibus fiunt, in sequentibus suo loco dicentur, dum scilicet de simplicibus ipsorum, qui præter naturam cõsistunt tumorũ differentijs tractabitur. Ex quibus & compositæ facilè dignoscentur. Verumenimuerò non prius ad particularia est accedendum, quàm de vniuersalib⁹ sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis obseruari solet: nec immerito sanè. Nam vniuersalia ipsa atq; cõmunia manifestiora sunt nobis q̃ particularia, quippe quæ magis promiscua, confusioraq; sint, quàm particularia, vt primo cap. lib. 1. physicorum, docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in hoc opere chirurgico, à cõmunioribus & plura comprehendentibus, semper inceperimus, tum ob nuper adductam rationem, tum q̃p secundum naturam generalitas specialitatem antecedit, vt idem testatur philosophus. Sed ad propositum reuertamur, & iudicia tumorum præter naturam consistentium persequamur. Circa quæ primùm aduertendũ est, omnes eos tumores, quæ vera apostemata vocant, si Galeno & Auicennæ credimus, inuicem magna ex parte complicari, neq; facilè aliquem eorum syncerum & purum inueniri. Nam (vt Galenus inquit) phlegmonæ, hoc est, inflammationi ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid, quod vel erysipelatis, vel œdematis, aut scirrhi naturã seruet. Erysipelati autẽ quod phlegmones aut œdematis, aut scirrhi speciẽ referat. Et ita in reliquis omnibus similiter perpende. At verò ij præter naturam tumores, quæ nõ vera apostemata appellitãt, vt plurimũ synceri ac puri reperiuntur. Cæterùm simpliciũ ac syncerorũ curationes in sequentibus persequemur, ex quibus & cõpositorũ, & implexorũ curatio facilè intelligetur. Nã omnes & persequi & cõponere, superuacaneũ mihi videtur. Si enim simplices ipsos tumores omnes cognoueris, deinde quo pacto inter sese componãtur didiceris, satis idoneus eris, qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua quę in vniuersum de tumoribus ipsis sumũtur iudicia persequamur. Periodi, paroxismi, & crises tumorũ qui præter naturam sunt, humorũ ex quibus constantur analogiam (inquit Guido) sequuntur. Analogiam autem hìc interpretamur proprietatem, seu proportionem, naturam, ac substantię similitudinem, quam formam specificam & occultam appellant. Tumores eiusmodi præsertim salubres, & qui per humorum influxũ fiunt, quatuor temporibus distinguũtur, principio, augmento, statu, & inclinatione. Principij nota est, cũ particula

Aristo. lib. 1. Physico.

Generalitas specialitatẽ antecedit.

Iudicia.

Lib. de diffe. morborum.

Quatuor tẽpora tumorũ præter naturam.

Principiũ.

incipit distendi, & fluxionis adest initium, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adesse iudicabis, cùm videris tumoris molem attolli, locumque affectum impleri, & in sublime efferri, ac symptomata, quæ vnumquemque tumorem, sequi solent, manifestè augeri. Status verò indicium est, cùm prædicta omnia, tumor scilicet & symptomata cuiusque tumoris differentiæ, proprium vigorem suum obtinent, nec amplius possunt incrementum assumere, quin materia faciens tumorem, in aliam formam seu substantiam alteretur, & tansmutetur. Declinatio autem tunc adesse cognoscitur, cùm tumoris moles, & propria ipsius symptomata, imminuuntur, vel materia quæ tumorem facit in aliam substantiam incipit transmutari. Itaq; tempora hæc (vt inquit Guido) penes tria potissimùm distinguũtur: nempe penes ipsius tumoris essentiam, hoc est, magnitudinem, vel paruitatem, penes materię dispositionem. & accidentia, quę curandi indicationem plurimùm immutant. Cęterùm quatuor hec tempora simul aliquando coïncidere videntur, propter breuem scilicet ac pene imperceptibilem vniuscuiusque durationem, vt contingit in venenosis inflammationibus non letalibus quę statim vigent ac florent. Porrò tumores huiusmodi, qui ex humorum pręsertim fiunt influxione, nisi retroccedant (hoc est, fieri prohibeantur, per repreßionem scilicet fluentis materię) vel sponte, & citra vllam rationalem causam, intrò recurrente fluxione, minimè delitescant, altero istorum quatuor modorum terminantur: nempe vel insensibili exhalatione seu resolutione, vel facta suppuratione, vel corruptione, vel induratione. Omnium autem istorum modorum optimus, & magis expetendus, is est, qui per sensu imperceptibilem fit dissolutionem: post illum verò, qui per suppurationem. At quę per indurationem fit tumoris pręter naturam terminatio, simpliciter atque absolutè mala dicitur. Quę autem fit ad corruptionem particulę laborantis, omniũ pessima cęsenda est, vt apertè nobis Galenus insinuat, libello de inęquali temperie, ad hunc modum scribens, postquàm docuit, quomodo fiat phlegmone, ex calida defluxione in musculum decumbente. Itaq; (inquit) » duorum alterũ, sequi est necessariũ, vel superante fluxione, cor- » porum quę succubuere, sequi corruptionem, vel ea deuicta, mu » sculum ad naturalem habitũ reuerti. Subijciamus igitur ipsam » primùm fluxionem superari: rectius enim à melioribus incipi- » tur. Duplex hîc incidit curationis modus: ꝙ scilicet vel digere tur,

Augmentum.

Status.

Declinatio.

Tempora tumorum erater naturã à tribus potißimum suum discrimen assumunt.

Tumores preter naturam quatuor modis terminãtur.

Gal. lib. de inæquali in intemperie.

« rur, seu dissoluetur, quicquid humoris in particulam procumbit,
« vel concoquetur: verùm dissolutio optabilior existit. Ad conco
« ctionem autem hæc duo necessario consequuntur: nempe puris
« generatio, & eius in aliquod spacium abscesio. Et paucis inter-
« iectis subiungit, At si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tan
« tam hæ deuenient intemperiem, ꝙ eorum operatio destruetur,
« & ipsæ temporis processu corrumpentur. Hactenus Galenus.

Dissolutionis autem seu resolutionis indicia sunt, leuitas mẽbri, & deficiens pulsatio. Signa tumorem verti in suppurationem, indicantia, sunt, dolor intrinsecus, pulsatio, & caloris incrementum. Fluxionem victricem esse, & particulæ laborantis corruptelam, testantur, nigror, & liuiditas, quibus nonnunquàm & graueolentia accedit. Tumorem lapidescere, hoc est in lapideam abire duritiem, apertè demonstrat, tumoris imminutio, & cum hac, durities remanens. Regreßionis vel delitescentiæ notæ sunt, subita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimiam refrigerationẽ, nonnunquàm verò propter venenositatẽ (nullis forinsecus admotis reprimentibus) accidit. Ad hanc autẽ subitam atque affatim factam tumoris imminutionẽ, febris statim consequitur, ac multa alia praua symptomata.

Dissolutionis indicia.
Suppurationis notæ.
Corruptionis signa.
Indurationis notæ.
Regreßionis & delitescẽtiæ indicia.

Hactenus de signis & iudicijs eorum tumorũ, quos vulgò apostematis nomine propriè censent appellandos. Pustularũ autem vulgò nuncupatarũ notæ & iudicia suo loco, cùm de illis tractabimus, dicentur. Absceßuum verò (quas exituras vocant) iudicia, ac signa, quæ vel statim eos futuros denunciant, vel iam
« præsentes adesse demonstrãt, hæc sunt: Cùm videris (inquit
« Auicennas) pulsationum aut duritiem, in longũ iam tẽpus pro
« ductam, vel caliditatem aut dolorẽ increscentem, tũc existima
« ꝙ apostema proximum est, vt in suppurationẽ vertatur, & fiat
exitura, id est, abscessus. Cùm autẽ conspexeris ac deprehende
« ris leuitatem quandã affectæ particulæ, & doloris sedationem,
« ac remissum calorem, quodq; tumentis loci pars aliqua cæteris
« emineat, atque in mucronem subducatur: ad hęc cũ premendo
« digitis inundationem (vt loquuntur) perceperis, viderisq; gibbi
« illius seu mucronis colorem iam albescere, tunc certò credere
« oportet, pus eo loci subesse, & tumorẽ iam abscesisse. Vnde
« & ab Hippocrate rectè est iudicatum, Quòd dum pus confici-
« tur, dolores ac febres magis accidunt, quàm iam confecto pu-
re. Porrò notæ eiusmodi tum iam facti abscessus, tum mox futuri, vulgaribus ijs versiculis communiter exprimuntur:

Signa mox futuri absceßus, ex Auic.
Notæ absceßus iã facti.
Ap. 47 lib. 2

Durities longa, pulsus, dolor, & calor aucti
Signant pus fieri: sed factum, dicta remissa,
Sub digitis vndans, albescens pars, & acuta.

Cæterùm, in pure ipso cognoscendo ac dijudicando, maximè te attentum esse conuenit. Quandoquidem suppuratio ipsa, seu puris in loco aliquo comprehẽsi notitia, multoties occultatur, nec satis medico innotescit, ob loci scilicet & puris crassitudinem, vt hac aphoristica sententia nobis expresit Hippocrates:

Aph. 41. li. 6.

Quibuscunque suppuratio in corpore existens, non innotescit, his ob crassitudinem puris, aut loci, non innotescit. Atque » hęc de signis abscessuum, quas exituras vocant, dicta sufficiant. » Porrò de horum iudicijs, hæc ab Auicenna & recentioribus » chirurgis scriptis tradita sunt. Abscessus vulgò exitura dictus, » qui iuxta membrum aliquod nobile, vel prope iuncturas fit, at- » que adeò in venosis, aut neruosis ipsis partibus, quique in debili particula, & natiuo calore propemodùm destituta, pręduta quoq; & densa cute obiecta, consistit. Ad hæc qui crassiore materia, & ad motum tardiore constat. Planus etiam seu æquabilis, & in coni formulam non subductus, suspectus admodùm est, ægreq; ac tardè maturatur. Quocirca maturantibus, & pus mouentibus, auxilijs, ac celeri maturáve apertione indiget. Qui verò huic ex aduerso respondet, boni moris est, & laudabilis.

Iudicia abscessuum.

Citò enim & facilè maturatur, & in suppurationem vertitur, sæpiusq; nullo forinsecus adhibito auxilio, per se dehiscit, aperitúrve. Itaq; si abscessus tendit in acutiem, & puris substãtia tenuis fuerit & acris, nec pręduta aut densa cutis extiterit, natura seipsa, hoc est, sua facultate alienorũ expultrice, & citra aduentitium aliquod subsidium conceptum humorẽ foràs propellet: nisi quis facta incisione protinus ipsam spontaneam apertionẽ anteuertat. Cæterùm, abscessus ipsi nonnunquàm per halitum digeruntur, hoc est, per resolutionem terminantur, nulla tunc in cute facta continui solutione, vbi scilicet pus & modicũ est, & bonum, tenue quoq; & non in alto delitescẽs. Sæpius tamen facto à natura vel arte emissario, conceptus humor profunditur, quàm digeratur resoluatúrve. Quæ autem à natura fit apertio, multò tutior est, q̃ quæ arte tentatur: quod si arte fiat, securius adhuc & melius scalpello aut candenti ferro illam molimur, quàm adurente medicamento, quod ruptorium appellant. Ideò autem ea sectio, quam in abscessibus manu & arte molimur, deterior est ea apertione quæ naturæ beneficio accedit, quoniam

Qui abscessus facilè cõcoquantur.

Qui abscessus per resolutionẽ maximè terminentur.

Melius ac tutius scalpello, quàm ruptorio abscessus aperiuntur.

quoniam (vt inquit Auicennas) generatiua sit saniei (quā virus & virulentiā appellāt) sordiciei quoq; & fistularum. Vbi tamē vrget necessitas, nec alio datur vti meliori & præsentiore auxilio, ea intrepidè aggrediunda est. Hæc autē modò cōmemorata incōmoda vitabis, si facta (cùm res expostulat) sectione, & continui solutione, pus mouentia, ad reliquiarum concoctionē seu maturationem & detergentia, prout res exigit, laboranti particulæ, mox adhibueris. Cæterùm puris optimi, ac deterrimi notas, oraculo vltimo libri primi præsagiorum, nobis expressit Hippocr. ad hunc modū inquiens: Pus illud optimum censetur, quod albū, æquale, [id est, sibi vndiq; simile] leueq; [tangēti] & quā minimè fœtidū est: Quod verò huic maximè contrariū apparet, pessimū est. Porrò reliquorū aliorū, tū humorū, tum solidorum corporum, quæ in abscessibus cōtinentur, signa & iudicia in particularibus capitibus subsequentibus explicabuntur.

Puris optimi & deterrimi nota, ex Hippocra.

De curatione tumorum præter naturam in vniuersum, (eorum maximè, qui ex influxu humorum fiunt, veráq; apostemata vulgò dicuntur) & abscessuum, quas exituras vocant.

CAPVT V.

TVmorum omnium, qui præter naturam sunt, iam factorum, & qui non adhuc in generatione sunt, communis ac prima curandi indicatio: vna est Galeno lib. 13. & 14. metho. med. nempe vt quod præter naturam in particula est, & eam in tumorem attollit, totum vacuetur. Qui verò adhuc in generatione sunt, in his prior vacuatiōe est, confluentis ad effectum locum humoris inhibitio. Proinde in illis non simplex, sed cōposita est, medentis solicitudo ac curandi indicatio. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipsius differentia, & particulæ laborantis natura, ac ratione, plurimum variant, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius quod infestat vacuatio, haudquaquàm similiter administratur, vt libro secundo ad Glauconem, & locis nuper citatis docet Galenus: quod ex sequentibus etiam euadet manifestum. Sed neque ijsdem semper auxilijs, quibuscunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulā occupātibus, occurrimus, & præcauemus, aut quod in illis iam factum est, vacuamus: sed alijs atque alijs prout tumoris genus seu differentia, & partis affectę natura, postulat, inhibentibus fluxionē, & vacuantibus quod generatū est,

Tumorum omnium curandorum communis indicatio.

Communes curandorū tumorum indicationes, pro tumoris differentia, & laborante particula variari.

Curandorũ tumorũ indicationes à duobus potißimum desumi.

Tumoris essentiã tria in se continere.

præsidijs vti nimirum cogimur, si rectam saltem agendorum rationem sequimur. Itaque ab ijs duobus, nempe ab ipsa dispositione, seu morbi essentia, & partis affectæ natura, tumor qui præter naturam sunt, curandi indicationes potissimum desumuntur Galeno. Porrò dispositio ipsa, de qua nunc agimus, seu morbi essentia, tria in se iuxta recentiorum placita complectitur. Nempe quantitatem, qualitatem, & materiam, seu substantiam quæ tumorem efficit. Quorum ratione, prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab ijs etiámnum particulares curandi indicationes desumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidem magnitudo & paruitas tumoris (vt existimant) differentiam constituant. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque qui per defluxionem fit, & adhuc in gignẽdo est, quàm qui per congestionem procreatur, aut iam factus est. Sed & calidus tumor vt erysipelas, alia ratione quàm frigidus, vt est œdema vel scirrhus, curatur. Quantitas igitur, in tumore præter naturam curationem euarians, est, magna, parua. Qualitas, fluxio, seu (vt loquuntur) deriuatio, & congestio. Materia, humor calidus, frigidus. Cæterùm in partium laborantium natura, quatuor potissimum spectanda sunt: temperatura, formatio, situs, virtus seu potentia. Quibus & quintum addi potest, facilitas scilicet ac difficultas sentiendi. Nisi mauis istud cum Galeno, sub virtute comprehendi atque includi. Hæc itaque communem etiam illam, quæ per singula dispositionis ipsius, id est, tumoris præter naturam, genera obseruatur, curationem plurimũ euariant. Proinde & has omnes, quæ ab ipsis sumuntur indicationes, in curandis ijs, qui præter naturam incidunt, tumoribus, memoriá tenere oportet. Aliter nãque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor, in carnosis partibus, quàm in neruosis: aliter in oculo, quàm in genu vel collo: aliter in aduenibus, quàm in alijs partibus non glandosis. Breuiter particulæ ipsius laborantis, ac tumore obsessæ, temperatura, & formatio, & situs, & virtus seu potentia, singulas quas ipsi in morbo curando molimur operationes, commutant: cõmuni etiámnum intentione seruata, quam semper à morbo assumendam esse Galenus edocuit.

In indicatione, quæ à natura partiũ desumitur quatuor potißimum spectanda esse.

Libr. 2. ad Glauconem.

Ordo tractãdorum in sequentibus.

Itaque communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præsertim, qui ex humorũ influxu procreantur, sumpta ab ipso affectu indicatione, nulla partis ipsius affectæ habita ratione, tradere hîc primum instituimus. Deinceps

corum-

eorundem,sed maximè inflãmationum,cùm in abscessum degenerauerint,vniuersalem curationem subijciemus. Post hæc verò particularem singularum differentiarum,simplicium presertim (ex quarum analogia compositorum curatio facilè addiscetur) curandi rationem persequemur. Atque interim vbi locus expostulabit,nonnulla de curandi indicationibus,quę à laborantibus & tumore obsessis particulis assumuntur,ex Galeno proferemus. Quibus rectè intellectis, facilè erit cuique rationali medico ac chirurgo,tumores quoscunque quibusuis partibus insidentes, certa methodo ac ratione curare. Galenum igitur imitantes,principium curationis tumorum qui præter naturam dicuntur,ex humorum influxu procreatorum,ab inuentione occasionis ipsius affectus,desumemus,vt scilicet quę eum excitant ac faciunt causæ abscindantur: quod verò in eo iam factum est,tollatur,sanéturve. Itaque vt vnius differentiæ tumorum qui per defluxionem fiunt(de ijs enim duntaxat modò hîc agimus)exemplo atque analogia,cęteras etiam differẽtias, quæ ex influxu humorum nascuntur,intelligamus,vnius phlegmones breuem ac compendiosam curationem hîc subijciemus.

> *Inuentio occasiõis, principiũ est curationis tumorum præter naturã.*

Hæc nanq;,& frequentissimè incidit,& febres aliaq; symptomata periculosissima excitat. Nomine autem phlegmones hoc loco,non omnem calidam,ac veluti flammeam dispositionem, quam Græci etiam phlogosin appellant, intelligi volumus, sed eam duntaxat,quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens,in qua dolor est vehemẽs, rubor per summa vigens,calor veluti deurens,tensio,renixus,& cùm malum increuerit,pulsationis sensus. Hanc enim inflammationem cum Galeno,& alijs,qui eum tanquàm ducem optimũ sequuti sunt,Græcis scriptoribus,vt Paulo,Aëtio,& Oribasio,propriè phlegmonen appellamus. Vt igitur rem ipsam aggrediamur; « Communis omnium phlegmonarum generatio, ex sanguinis « influxu est, copiosioris, scilicet quàm sit parti ex vsu. Influit « autem copiosior sanguis,alia quapiã,aliisve particulis eum ali- « quando mittentibus,ac ea quæ phlegmone laborare incipit,re- « cipiente:aliquãdo verò particula quæ affligitur, hunc ad se tra- « hente. Partes autem quæ mittunt,vel vt copia superuacuum,vel « vt qualitate molestũ,vel vtroque nomine succum persequũtur. « Quæ verò attrahunt, hæ morboso calore vel dolore trahunt.

> *Phlegmone quid.*

> *Gal. lib. 13. meth. med. Communis omniũ phlegmonarũ generatio.*

Sed & his coadiutrices causæ sunt, particulæ imbecillitas & ignobilitas,canalium seu viarum,per quas fit defluxio,amplitudo

> *Causæ coadiutrices fluxionis.*

do, meatuum quoque partium expellentium angustia, & situs inferior, vt iam suprà dictum fuerat. Itaque ex omnibus his tres colliguntur recentiorum chirurgicorum turbæ, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones.

Tres scopi in curandis tumorib⁹, qui ex humorũ influxu fiũt chirurgo pponuntur.

Prima est, fluxionem auertere, ac eam omninò intercipere.

Secunda est, dolorem demulcere, atque eam occasionẽ, propter quam particula fluxioné excipit, vel etiam attrahit, in totũ summouere. Tertia est, id totum quod iam factum est curare, id est, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit, vacuare. Cæterùm quomodo prima intentio perfici debeat, appositè docuit Galenus lib. 13. methodi medendi, vbi modos omnes auertendæ fluxionis, methodumq; ac rationem inhibẽdæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est, nobis expressit, ad hunc modũ, si Græca Latina faciamus, scribens: Vbi æqualiter succi inter se sunt adaucti (quod Græci plethorã vocant) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus est, & succorum mediocritaté cõtinet, dolore, & membri, in quo phlegmone sedet, calore fluxionem excitante: sanguinis missione incipienti adhuc phlegmone succurrimus. Curatur etiã plethora, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictione. Præterea digerentibus medicamentis, modò febris non adsit, & præter hæc omnia, inedia, ac proba victus ratione, etiã si febricitet æger. Cùm verò flaua bile, vel atra, pituitáve, aut serosis humoribus refertũ corpus est (cũ habitũ Græci cacochymiã nominãt) purgatione, quę cuiq; suppurãti succo sit accõmoda, vacuatio molienda est. Ac de ijs quidé in particularibus capitibus diffusius tractabitur. Cęterũ antispasis, id est, in contrariũ reuulsio, cõmune est in omnibus huiusmodi tumoribus auxiliũ dum fluxio adhuc valenter irruit, vtpote in principio morbi & in augmento: in fine verò status. & in ipsa declinatione, dũ scilicet iam fluxio restitit, atq; in mẽbro inhęsit, & corpus totum abundè vacuatũ est: vel ab ipsa quæ affligitur particula, vel à maximè vicina vacuatio amollienda est. Secũda intentio cõpletur anodynis remedijs, id est, sedãtibus doloré, & (vt cõmuniter loquũtur) rectificantibus malã qualitaté: item adstringentibus, & intercipiẽtibus fluxionẽ. Ad hęc relaxãtibus naturales meatus, per quos membrũ affectũ consueuerat repurgari. Tertiã verò intentionem assequemur, ijs quæ materiã, tumoré excitant é, à loco affecto euacuant. Euacuatur auté contẽta iam in loco materia, nõ solùm diaphoreticis, id est, euaporãtibus seu resol-

Primus scopus.

li. 13. Thera.

Plethora quid.

Cacochymia

Antispasis.

Secundus scopus.

Tertius scopus.

resoluentibus medicamētis, sed etiā repellentibus seu repercutientibus. Itaque incipientibus phlegmonosis tumoribus, atque etiā alijs quibuscunq;, qui ex humorū influxu procreantur, magis vtendū est reprimentibus quàm euaporantibus, quibusdam exceptis casibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus visus est quatuor posuisse. Primus est, quando tumor eiusmodi fit in emūctorijs. Secundus, quando fit à materia venenosa. Tertius, quādo materia est crassa & repulsioni inobediens. Quartus, quādo vehemēter est impacta. Auicennas duos dūtaxat casus excipit: nempe cùm tumor est in emunctorijs, aut loco aliquo, ex quo sit timendus refluxus, seu reditus materiæ ad membrū aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantùm casum eximunt, alij sex, alij decem, alij 19 alij 23. Ego autem (inquit Guido) distinguendo de repercussiuis, dico ꝙ quædam sunt repercussiua propriè dicta, vt oxycratum, quod constat ex aqua & aceto: plantago, solanum, bolus Armenius, absinthium, cinnamomū, & alia id genus, quæ repellunt materiam, cui occursant, ad profundum. Alia verò sunt repercutientia communia seu cōmuniter dicta: cuiusmodi sunt, oui candidum, quod albumen nominant: malua, oleum rosaceum, oleum chamæmelinum, & mastichinum: item collyria alba, & eius generis alia, quæ alterando membrum ipsum à superfluitatum receptione vindicant ac tuentur. His suppositis duo proloquia subiungit Guido. Primùm (inquit) dico, ꝙ in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maximè phlegmonosorum, conferunt reprimentia propriè dicta, ijs decem casibus solū exceptis.

Casus in quibus nō licet repellere siue repercutere.

Repellentia ꝓpriè dicta.

Repellentia communia.

Primū Guidonis proloquium de repercutientibus.

Primus est, quando materia est in emunctorio. Secundus, quando tumor fit ex materia venenosa. Tertius, quando ex materia fit admodùm crassa, & ad motū inepta. Quartus, quando materia particulæ laboranti vehementer est impacta. Quintus, quando tumor criticus est. Sextus, quando excitatus est à causa primitiua. Septimus, quando in corpore est plethorico, & admodū pleno. Octauus, quando imbecillum & viribus penè destitutum corpus occupat. Nonus, quando sedem habet, iuxta principem aliquam particulam. Decimus, quādo cum vehemēti dolore incidit tumor: tunc enim mitigatorijs auxilijs, & nō repellentibus propriè dictis opus est. Secundū proloquium ad hunc modū habet. In principio omniū tumorū phlegmonosorū cōducunt reprimētia cōmunia & largius (vt dicitur) sumpta tribus duntaxat exceptis casibus. Primus, quando est in emunctorio.

Gal. ad Glauc.

Secundum Guidon. proloquium.

Si tumor iã factus est.

ctorio. Secundus,quando per crisim excitatus est. Tertius, quando ex materia venenosa procreatur. Cæterùm in omnibus istis casibus,præcipuè verò quãdo ferè iam constitit fluxio & tumor iam factus est,seu (vt loquuntur) in facto esse,ita vt materia in parte aliqua sit relicta, oportet materiã ipsam resoluere ac discutere,admotis ipsi tumẽti particulæ diaphoreticis, id est per halitum digerentibus,seu euaporantibus,nõ quidem mordacibus & acribus valde,sed potius domesticis ac familiaribus,modicè quidem ceu mediocriter calidis & humidis:maximè verò in tribus vltimis casibus,in quibus studere debemus materiam attrahere ad locum tumore obsessum, ipsúmque tumorem augere,& materiæ iam fluxæ ac coniunctæ refluxum prohibere.Quod interdùm quidem facimus emplastris attrahentibus:nonnunquàm verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicennas. Sit ergo regula seu canon artis generalis,quòd in principio omnium tumorum,qui ex humorum influxu creantur,exceptis paulò antè memoratis casibus, sola ac pura reprimentia sunt adhibenda.In augmento verò ipsis repellentibus,nonnihil ex ijs quæ discutiunt,admiscendo. At in statu & paulò antè statum,æquis portionibus miscenda sunt reprimentia discutientibus.Cùm autem declinatio,vel finis status adfuerit,solis resoluentibus & relaxantibus vti licet. Quibus verbis nihil aliud innuitur, nisi quòd perseuerante adhuc fluxione,repellendum est:vbi verò iam constiterit, digerendũ seu resoluendum. Verùm si medio modo res habeat,id est,partim iam aliquid fluxerit & loco inhæserit,partim verò aliquid adhuc influat,mixtis auxiliis vti oportebit, hoc est, partim resoluentibus, partim regerentibus, quæ & repercussiua vocant. Coëuntibus enim vnà contrariis indicationibus,compositum quoque esse præsidium oportet,vt 13. Therap. Galenus ait. Porrò hæc omnia sanè intelligenda sunt, vtpote si tumor præter naturam resolutione,seu (vt communiter dicunt) via resolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus singulæ modò dictæ intentiones complentur pro ratione diuersitatis materiæ tumorem excitantis, in sequentibus particularibus capitibus,& in antidotario describentur.

Artis canon generalis.

De curatione abscessuum in vniuersum.

Curatio tumorũ in ab-

CÆterùm si phlegmone,aut quiuis alius tumor degeneret in abscessum (quam exituram vocant) eius curatio per initia

initia præstatur. Gal. lib. 2. ad Glauconem, per mitigatoria seu indolorosa auxilia, quæ Græci chalastica vocant, id est, relaxantia, siue remittentia, cuiusmodi est medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum, id est, mitigatorium. Cui ex sentẽtia eiusdem 13. Therap. mellis paululùm admixtum sit, oportet. Constat autem tetrapharmacum, ex ceræ, resinæ colophoniæ picis, seui taurini, pari portione. Procedente verò tempore, ad ea quæ concoquendi, seu maturandi, ac suppurandi vim habent, transire oportet. Quæ autem in aliam speciem, hoc est, in alienam substantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per chirurgiam summouenda sunt. Porrò in iis amouendis iuxta Galeni consilium 14. Therap. id agere oportebit, vt rationibus, quibus id fiat, quod intendis, pensitatis, optimam semper earum deligas. Sanè optimæ rationes tripliciter indicantur: nempe ex tẽporis curandi breuitate, ex curando citra dolorem, & ex maximè tutè curando. Rursus vt tutò cures, tria propria sunt quibus intentus sis oportet. Vnum primumque, vt omninò absolutionem operis consequaris. Alterum, vt sicubi hunc non consequaris, saltem cubantem non lædas. Tertium, vt vitium non facilè reuertatur. His considerationibus si optimam curationis viam indicaueris, inuenietur quidem in omnibus modò propositis tumoribus, quando potius chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studium in iis præsertim, quæ nunc sunt proposita (hoc est in iis tumoribus qui toto genere sunt preter naturam) ad interemptionem eorũ festinat, vtque prorsus tollantur sibi proponit. Quòd si perficere nequeat, proximum illud consilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id est, suffusionibus. Quod verò ex medicamentis petitur, primùm hunc tendit, vt quod præter naturam est, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc verò secundo loco destinat. Hæc Galenus. Itaque, vbi partes, quæ phlegmone infestantur, vehementius pulsitant, sic vt iam desperetur de horum, citra pus, curatione, veteres omnes (inquit Gal. 4. Therap.) eiusmodi applicant medicamenta, quæ celerrimè pus mouent: ante verò nequaquã. Cæterùm sicubi cataplasmate quod calfaciat humectetque [& ad suppurationem perducat] illinuntur quæ phlegmone infestantur, id nequaquàm ex prima ratione fit, hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio, vtpote doloris. Si quidem ipsius phlegmones remedia sic

scessum degenerantium.

Tetrapharmacum.

Gal. lib. 14. metho. med.

Optimã curandi rationem tripliciter indicari.

Ex libro 4. The. meth.

ciorum

ciorum sunt virium. Et paucis interiectis subdit. Cõpendiosa obsessarum phlegmone partium curatio, per id genus præsidia [hoc est per siccantia & resoluentia] obitur ac perficitur, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguũ quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectione seu incisione opus est.

Auicen.

Et hoc sanè est, quod dicebat Auicennas: nempe quòd curatio apostematis, quatenus apostema est, extractio est materiæ extraneæ, quæ excitat apostema. Auxilia autem quibus mouere pus expedit, & alia quæ suprà dicta sunt perficere, in particularibus capitibus, & in antidotario dicentur suo loco.

Quando potissimum secandi sunt abscessus.

Porrò suppurato iam abscessu, aut transmutato, vel valenter impacto, si pus, aut alia quæuis materia ibi cõtenta non discutiatur, vel si tempore conuenienti, & dum iam tempestiua adest occasio, sponte, hoc est, citra manus operam, non aperiatur: secare exitũ ei quod digestioni, seu resolutioni non cessit oportet. Potissimè verò id moliẽdum erit, si timeatur futura aliqua erosio, vel aliud quoduis nocumentum: imò si necessitas vrget, ex aduerso etiamnum aperiri debet, & quàm promptissimè ac tutissimè fieri poterit, materia extrahi, ob causam superius adductã.

Tutius ferro quàm medicamẽtis adurentibus suppuratus tumor aperit.

Tutius autem ferro, quàm medicamentis causticis, & adurentibus aperitur, vt amplius docebitur in antidotario. Communiter autem phlegmonosi eiusmodi tumores, iam in suppurationem versi, scalpello inciduntur. Porrò apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione tum quantitatis, seu copiæ materiæ ibi collectæ: tum etiam ipsius loci affecti.

13. Therap.

Sectio oliuæ aut myrti foliũ imitans.

Quòd si cõputruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, excidi eã est necesse, ad formam seu similitudinem folij oliuæ vel myrti, quò facilius sanescat. Cæterũ Galenus maximas sectiones semper vitandas præcepit, sanabatque huiusmodi suppuratas particulas, etiã inguina & axillas sola vt plurimùm incisione, & medicamentis valenter siccantibus.

Noxa ex amplis sectionibus.

Sectio in suppuratis bubonibus cur fiat per trãsuersum.

Quòd si aliquando excindere aliquid propter multitudinem, non puris modò, sed etiam corruptarum partium fuit opus, contentus erat sectione quæ myrti foliũ imitatur, planè (vt inquit) non magna. Ex amplis enim sectionibus, vbi ad cicatricem perducta est particula, præterquàm quòd turpissima redditur, fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior. Fiunt autem huiusmodi sectiones, myrtaceum folium imitantes, in ijs potissimùm tumoribus, qui in axillis &

bubo

bubonibus suppurant. Et in ijs quidem longitudo per transuersum ducta esse debet, non autẽ per cruris aut corporis rectitudinem. Quippe ita cùm crus aut brachium inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. In alijs verò locis incisione simplici ferè semper vtimur. In ipsa autem apertione siue incisione, septẽ potissimùm sunt attendenda, iuxta iuniorum sententiam. Primum, vt sectio fiat eo loco, quo materia continetur. Secundũ, vt fiat in loco inferiori, quò melius purulenta illa colluuies vacuari possit. Tertiũ, vt fiat secundũ rugas & processum musculorum. Quartũ, vt vitentur nerui, venæ & arteriæ, quoad fieri poterit. Quintũ, vt nõ tota materia semel atq; affatim educatur, præsertim in magnis abscessibus, ne scilicet ex nimia subitaq; inanitione, & spirituũ resolutione, virtutis sequatur prostratio. Sextum, vt blandius, & minimo quam fieri potest dolore, locus tractetur. Septimũ, vt facta apertione locus detergeatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorũ vlcerum perducatur. Galenus autem lib. 13. Therap. duo potissimũ monet esse attendenda in sectione suppurati abscessus, ad hũc modum scribens: Sin aliquando puris copia medicaméta superet, nec ea videantur tibi totũ digerere posse, secare exitum ei quod digestioni non cessit, eo potissimùm loco oportet, quo est editissimum. Quippe tenuissimam etiam illic inuenies cutem. Memineris præterea in sectione, & alterius indicationis, quæ ad effluxum pertinet, atq; ad ambo respiciens, ita quod suppurauit, incîde: ac deinceps medicamentum aliquod eorum, quæ sine erosione siccent, impone. Auxilia autẽ detersiora sunt Guidoni linamenta, stupæ, emplastra, & vnguẽta quæ in particularibus capitibus, & in antidotario recensebuntur. In primis tamen diebus (inquit Guido) sufficit vitellus oui cum albumine, alumine zuccharino inspissatus, vt facere (ait) solebat Guillelmus à Saliceto. Posteà verò transeundum est ad mel rosatum, & mundificatiuum ex apio; & postremò, ad vnguẽtum apostolorum, & ægyptiacum, si res ita desideret. Suprà verò admouenda vnguenta, basilicon, diachylon, & diapalma vulgò nuncupata, atq; alia id genus, quæ ad vlcera instituuntur. Post apertionem enim exituræ siue abscessus, excrescentiæ, & pustulæ (inquit ille) ad vlcerum curationem reducũtur. Gal. lib. 13. Therap. post excisam cutim in phlegmonis axillarum & inguinum, medicamento quod Græci mannam, id est, thuris purgamentũ vocãt, affectam partem implebat. Hæc autem leui adstrictione præ-

Septẽ attenda in apertiõe iam suppurati abscessus.

Duo spectantur Galeno in apertione suppurati abscessus.

Detergẽtia.

Hic variãt exẽplaria.

Vnguẽta super tumorẽ iam apertũ applicãda.

Mannæ & thuris vsus post incisionem, & eorum vires.

Partem incisam prius mitigandā esse.

prædita est. Sed & mitigare (inquit) prius incisam partē, quantum poscere videbitur, oportebit: fomentis primùm, dein cataplasmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccāte, singulis scilicet extrinsecus impositis. Nam in ipso vlcere,

Quæ in vlcere ponenda.

tum manna (vt dictum est) tum ex præsidijs, quæ linteolis excipiuntur: primùm quidem ea quæ pus citant, dein ea quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ si cauitas etiā mansit, quæ impleant, adhibenda sunt: sin aliter, ea quæ cicatricem inducūt. Porrò si laborans nec ferro candente, nec scalpello, fieri sectionem premollicit admiserit, medicamentis adurentibus erit emolienda apertio. Ad hoc autem laudat Auicennas semen lini, fermentum, & stercus columbinum. Et si incorporarentur (inquit Guido) cum sapone molli, aut mucilagine seminis sinapis, bonum esset. Cæterùm ruptorium seu causticum, quod fit ex calce, & sapone, in hac re principatū obtinet. Hactenùs de tumoribus præter naturam in vniuersum: ac deinceps de particularibus eorum differentijs.

Auicennas, in fine trac. 1. fen. 3. li. 4

De phlegmone vera, & alijs à sanguine procreatis tumoribus. CAPVT VI.

ABsoluto iam in vniuersum sermone de tumoribus, qui præter naturam consistunt, tempestiuum est, de singulis eorum differentijs particulatim disseramus, à phlegmone sumentes exordium, vt quæ & frequētissimè incidat, & symptωmata (vt Galenus ait) periculosissima excitet. Itaque phlegmone Galeno lib. primo de morbis & symptωmatis, bifariàm accipitur. Vno modo communiter, veterū, cui ante illum fuerunt, more, pro omni partium veluti inflammatione, & quadam efferuescentia, hoc est, pro omni calida, ac veluti flammea quadam dispositione, quam Græci propriè phlogosin appellant. Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex sanguine vero ac puro, hoc est optimo, ac mediocrem crassitiem obtinente, procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem: atq; inflāmatio æquiuocè generi Latinis nominatur, Græcis verò absolutè phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est: vera scilicet, & non vera. Vera phlegmone fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substantia seu consistentia optimo, sed copiosiore quàm sit parti ex vsu. Non vera & illegitima phlegmone, ex prauo & non naturali sanguine efficitur. Est autem sanguis, humor calidus

Duplex acceptio phlegmones.

Phlegmone p phlogosi.

Phlegmone pro inflammatione ex sanguine optimo.

Phlegmone duplex.

Sāguis quid & quotuplex.

calidus & humidus ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus. Et hic quidem duplex est: Naturalis, & non naturalis. Naturalis, est humor calidus & humidus, substantiâ quidem mediocris, colore verò multùm rubens, odore, autem & sapore dulcis, mitis, ac benignus. Verùm non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto deflexit, degenerauitq;: intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si transgreditur, non iam sanguis, sed alius humor venit appellandus. Hoc autem (sanguinẽ inquam degenerare à propria sua natura) contingit dupliciter. Vno modo (vt aiunt) in se, hoc est, ratione sui, permutata propria eius substantia, citra alterius admistionẽ. Altero modo, per alium, seu ratione alterius. Et per se quidem adhuc bifariàm: nempe, vel quia eius substãtia crassior est, aut tenuior quàm debeat: vel quia aduritur, & quod ex tenuius est, in flauam bilem mutatur: quod verò crassius, in atram, idq; absque separatione. Alterius verò ratione sanguis fit non naturalis, quando alius humor illi permiscetur. Quod multifariàm contingere potest, prout scilicet variæ species bilis, pituitæ, aut melancholiæ, cum ipso sanguine misceri possunt. Ex quibus liquet, quòd ex sanguine quatuor species seu differentiæ tumorum præter naturam procreantur. Primùm ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex sanguine verò illaudabili facto per admixtionem aliorum humorum, tres enascuntur differentiæ phlegmones non veræ, atq; illegitimæ: quippe quòd tres alij humores (pituita inquam & vtraque bilis) ipsi sanguini permisceri possunt. Itaque si flaua bilis sanguini commisceatur, quod ex ambobus tum est conflatum, vocatur phlegmone erysipelatωdes: si pituita, phlegmone œdematωdes: si atra bilis seu melancholia, phlegmone scirrhωdes. At ex sanguine illaudabili & maligno per adustionem & corruptionem propriẹ substantiæ, pro ratione tenuitatis aut crassitiei ipsius generantur, vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur, vel gangræna, vel sphacelus. De quibus in sequentibus dicemus.

Sanguis bifariàm degenerat à propria sua natura.

Quatuor tumorum differẽtiæ ex sanguine.

De causis, signis & iudicijs phlegmones.

PHlegmones causæ sunt tres, vt & aliorum omniũ tumorũ præter naturam qui per defluxionem fiunt. Primitiua scilicet, quam & pregressam & euidentem appellamus: antecedens, & coniuncta. Euidentes causæ inflammationis, sunt occasiones externæ: vt contusio, disruptio, conuulsio, fractura, vulnus,

Causæ phlegmones tres.

Pregressa.

vlcus spontaneum, luxatio, & alia id genus, quæ quatenus dolorem in laborante particula excitant, fluxionẽ accersunt.

Antecedens.

Antecedens, vt sanguinis exuberantia, probi quidẽ & inculpati, vt cum ad immoderatam venarum repletionem venæ pertingũt. Tunc enim cogitur sanguis (veluti quid superfluum) ad partẽ aliquam vel imbecillam, vel plus iusto excalfactam, vel dolore affectam, effundi, ac defluere. Vbi tandem compingitur, atque impactus manet, nisi ꝓtinus ab initio reprimatur, vt iam suprà in capite vniuersali dictũ est. Ad quod subinde recurrendũ tibi est, vt absolutam magis particulariũ tumorum, de quibus nunc agimus, intelligentiam consequaris.

Coniuncta.

Coniuncta causa seu continẽs, est ipse sanguis, qui iam loco affecto infartus est.

Notæ veræ ac legitimæ phlegmões. Lib. de tum. præter nat. & 13. meth.

Phlegmones notæ sunt, tumor, seu incrementum partis supra naturalem habitũ. Calor vehemens, adeò vt membrum comburi videatur. Rubor per summa vigens, qualis ex balneis, vel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit. Dolor vehemens, nisi membrum difficilem omninò sensum habuerit. Pulsus, seu pulsationis sensus in profundo molestus. Tensio seu extensio membri, quam non modò ipsi tantùm deprehendimus, sed etiã ipse æger proprio sensu aduertit. Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo. Et si quæ sint alia, quę præsentẽ sanguinis abundantiam in parte aliqua testantur.

Phlegmones tẽpora quatuor.

Phlegmone quatuor habet tempora, principium, augmentũ, statum, & declinationẽ: nisi saltem fluxio intrò recurrat, vel repellentibus medicamentis statim reprimatur ac retrocedat.

Iudicia.

Vbi autem hæc quatuor tempora percurrerit, necesse est terminetur vel per exhalationem, seu resolutionem (quã diaphoresin Græci vocãt) vel per suppurationem, vel per corruptionem, quam et putrefactionẽ nominant, vel per indurationem, dũ scilicet resoluto tenui, in scirrhi abit duritiẽ. Et horum quidem omniũ signa ex capite vniuersali sunt requirenda: vbi explicatæ sunt notæ omniũ temporũ, & modorum terminationis tumorũ præter naturam, quæ vulgò apostemata vocant.

Symptomata quæ phlegmones curationẽ interpellant.

Cæterùm phlegmonen plærumque mala comitantur symptomata, quę eius curãdi rationẽ interpellant, immutantq;. Cuiusmodi sunt dolor vehemens, partẽ admodùm sensibilem occupans: recursus materiæ ex glandulis (quas Gręci adenas & vulgò emunctoria vocãt) ad partes internas: item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem esthiomenicam appellãt) ex nimia scilicet refrigeratione & valido infartu, ipsius materiæ (quæ inflammationẽ cõmittebat) proueniẽs. Durities quoq; lapidea

pidea,& pene indissolubilis,vulgò sclirotica nūcupata, ex perperàm ac temerè facta tenuioris humoris dissolutione. Quocircà diligenter ac sæpius quidem obseruare oportet, in curandis tumoribus, qui præter naturam consistunt, quò quisq; tandem sit euasurus,& quæ inopinatè superuenerint accidentia,vt circa id quod apparet,& vrgens est, maximè insistamus. Quod nos probè Galenus admonuit libro secundo ad Glauconem,& 13.

Galenus.

« Therap.ad hunc modum inquiens:In morbis quidem qui diffi-
« culter resoluuntur, verendum est,ne eorum reliquiæ prædura-
re liquantur.Quare in singulis resolutionibus attendere opor-
« tet,ad quid trāsmutetur omnis,cuius curatio suscipitur,tumor.
« Nam ea quæ cùm fortiter exiccantibus agitur,reliquias prædu-
« ras operatur. Hæc Galenus. Sed tempestiuum est,ipsius phlegmones curationem aggrediamur.

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ,corporis summa occupantis.

CVm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone, dicitur,ex influxu sanguinis,copiosioris scilicet q̄ sit parti ex vsu,nascatur:fluxio autē incipiēte adhuc phlegmone,partim fiat,partim iam facta sit:geminus sanè erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus, nempe vacuādi quod influxit, & prohibendi quod influit. Porrò fluxionē inhibebimus, si humorē influentem retraxerimus ac repulerimus, si afflictæ parti robur addiderimus,& si quid fluxionē accersit,summouerimus. Retrahemus autē atq; in contrarium humorū defluxum reuocabimus,venæ sectione,si quidē vires valeant,& etas permiserit.Sin minus,admotis cucurbitulis,vel ligaturis,vel frictionibus,vel calfactis partib⁹,directè affecto loco respōdētibus.Regeremus autē repellemúsve,admotis medicamētis,quę hac facultate predita sint,hoc est,quæ aliò fluxionē propellere ac transmittere posśint.Causas verò defluxionē ad partē iam phlegmone obsessam accersentes summouemus,particulā ipsam,si imbecilla sit,cōfirmantes,roborantésve:si laxa nimis,adstringentes:si calida est,vt esse solet,refrigerantes:& dolorē,si discruciat,demulcentes:ac corpus vniuersum, si sanguine abundet, & parti contagiū trāsmittat,venæ sectione vacuantes:de quibus omnibus mox dicetur. Vacuamus autē quod iam influxit,& in partē affectā se recepit,nō modò medicamētis ijs quę digerūt,hoc est, discutiunt ac resoluunt, sed etiā quę adstringunt,& refrigerāt. Magisque profectò(inquit Galenus)ad incipientes phlegmonas,

Methodus curādæ phlegmones quæ adhuc in generatiōe est.

Fluxio quibus prohibeatur.

Retractio.

Repulsio.

Causæ summotio.

Vacuatio eius q̄d iam influxit.

Gal.13. Therap.

nas, frigidis, astringentibusq;, quàm ijs quæ digerunt est vtendum. Atq; etiam magis, vbi crassum quod confluit non est. Sed si sanguis in particula, quam phlegmone prehendit, vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtendum: vt in precedentibus dictum est, sed tum digerere est tempestiuum. in veterascente quoque inflammatione, quæ post totius corporis vacuationem, aliamq; idoneam curationẽ, duritiem quandam ac nigrorem in partibus reliquit, sanguinem scarificationibus auferre (Galeno etiam autore) non est incommodũ. Atque hæc summatim ac vniuersali quadam methodo dicta sint de curatione inflammationum, quas Græci peculiariter phlegmonas appellare consueuerunt, ex humorũ defluxu incidentium. Quæ certe rationali medico, & in artis operibus exercitato, satis esse possent. Verumenimuerò quoniã chirurgiæ candidatis, & non ita eruditis, hęc scibenda suscepimus, non abs re, neque alienum à nostro instituto factum videbitur, si quæ de phlegmonarum curatione scriptis suis non modò veteres medici, sed & recentiores chirurgi nobis scripto reliquerunt, post hanc vniuersalẽ ac compendiariam methodum sermone magis peculiari, & vulgari subijciamus. Itaq; rationem curandi phlegmonem, præter regimen (vt vocant) vniuersale, in quatuor scopos, seu intentiones, particulares, reuocare solent posterioris huius seculi chirurgi: nempe in debitam vitæ rationis obseruationem: in fluxionis inhibitionẽ, seu materię (quod aiunt) antecedentis auersionem: in humoris, qui iam se in parte recepit (quam materiam coniunctam vocant) vacuationem, & in symptomatum seu accidentium correctionem. Prima itaque intentio perficitur debita sex rerum (vt vocant) non naturalium, & eorum quæ illis annexa dicuntur administratione. Sunt autem res non naturales à medicis dictę numero sex, vt statim ab initio huius operis dictum est, aër, cibus & potus, motus & quies, somnus & vigilia, inanitio & repletio, animi affectus, seu accidentia. Quæ omnia (quoniam phlegmone subindè febres accendit) ad frigiditatem, & moderatam humiditatem, spectare debent. Pro quibus sequentia subiecimus præcepta:

Scarificatio.

nota

Quatuor intentiones curationis phlegmones

Prima intẽtio quæ est vitæ institutio.

Res non naturales.

Aërem syncerũ & clarum eundemq; frigidiusculũ deligito.

Victum tenuem frigidum & humidum seruato.

Vinum debile & pauciferũ, id est, quod intemperando haud multam aquæ mistionem sustinet (Greci oligophoron vocant) assumito.

Aër. Cibus. Potus. Vinum olygophoron.

Quòd

Quòd si febris vehemens (vt sæpè assolet) accesserit abstemius esto.

Partem phlegmone obsessam ne exercitato.

Motus.

Quietem quantum potes, præsertim si plurima succorum abundantia sit, seruato.

Quies.

In somno & vigilijs modum teneto.

Somnus.

Somnum diurnum, & præsertim meridianum, vitato.

A crapula & ingluuie summoperè caueto.

Repletio.

Aluus fusa, & mollis tibi semper esto, atque eam interdùm, si opus est, clysteribus sub ducito.

Inanitio.

Iram, clamorem, contentionem, vt inimica, fugito.

Animi pathemata.

A veneris vsu, seu concubitu, velut ab hoste infestissimo, te substrahito.

Venus.

Secundus scopus curandæ phlegmones, qui est fluxionis auersio, perficitur venæ sectione, si vires & ætas ferant. Semper autē in omnibus mēbris è regione siue è directo (quod Græcè κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est, in contrariū, retrahere velis, siue ad latus deriuare. Vena secanda est, etiā si plethora ad sit. E directo autē sunt dextra dextris, & sinistra sinistris. Ergo si ophthalmia oculum dextrū infestet, vel synanche partem gutturis dextram occupet, humeralis vena, vel eius loco (si nō appareat) alia, statim per initia fluxionis, in brachio dextro incidenda est. At si humor in genu cōfluat, secanda est cubiti vena, vel interna, vel media, nisi alterū crus malis scarificare, aut in eo venā pertundere, vt alicubi Galenus consuluit. Itaq; venæ secandæ electio, & auersionis in contrariū (quæ ab Hippocrate antispasis dicitur) inuentio, à laborante particula, & curandi membri positu præstatur, indicaturq;, vt 13. & 14. meth. med. ac sæpè alibi Gal. docet. Cæterùm corpus ipsum, quod phlegmone occupatur, non modò cùm plethoricum est, sed etiam vbi morbi magnitudo suadet, cùm mediocritatem succorū continet, sanguinis emissione vacuamus, si saltem Galeni cōsilium sequamur, qui lib. 13 meth. meden. ita fieri præcipit, inquiens: Dolor siquidem, & membri, in quo phlegmone sedet, calor, etiam si purū, ab excrementis totū corpus sit, fluxionis causa fiunt. Expedit autē tunc parcius id efficere [hoc est, sanguinē detrahere] ac vacuare quidem prout maximè tum ætati laborantis, tū naturæ congruit. Aestimatis prætereà tum anni tempore, tū regione, tū hominis ipsius cōsuetudine. Conferunt etiā non parùm ad retractionē sanguinis in partē affectā confluentis, motus frictio, & ligatura

Auersio fluxionis, quæ secūda est intentio.

Vena semper è directo secanda.

Venæ secandæ electio à laborante particula indicatur.

Gale. 13. Therap.

partis oppositæ, sed maximè celebrata prius (vt dictū est) sanguinis detractione. Itaque si in manibus phlegmone est orta, crura exercitanda sunt, vincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad medicum quàm chirurgum pertinent.

Tertius scopus qui est humoris iā in parte recepti vacuatio.

Tertium scopum assequimur solis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis prius memoratis casibus) parti inflāmatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Galenus ait) quod impletum est, non modò medicamentis ijs quæ digerunt, sed etiā quæ adstringunt & refrigerant: cuius generis sunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præsentem intentionem, id est, ad vacuandum quod iam influxit, simul & prohibendum ne deinceps amplius aliquid confluat, miscenda sunt digerentibus reprimentia: ita tamen vt horū copia ac potentia, illis adhuc præpolleat. In statu verò æquis portionibus inuicem cōmiscenda sunt, ac mitigatoria (cùm vehementissimi tunc dolores adsint) applicanda. At in fine status, & in declinatione, solis digerentibus quod impactū est, vacuare oportet, si saltem ipsa phlegmone resolutione seu discusione terminari debeat.

Reprimētia in augmēto præpollere debent digerentibus.

Si phlegmone in abscessum degeneret.

Si verò degeneret in abscessum, & fieri nō possit, vt puris collectio ac eruptio impediatur, tū suppurantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamētis vti licebit. Porrò exiccātia conferunt in fine vtriusq; affectus, hoc est, phlegmones & abscessus. Hæc enim quod reliquum humoris est prorsus absumunt. Verùm facta sectione in abscessu iam suppurato, medicamentū quod sine erosione siccet, imponendum est, vt in sequentibus dicetur.

Repellentia circa initiū phlegmones admouēda.

Porrò ad incipiētes phlegmonas repellēdo aptissimū auxilium est Galeno oxycraton, quod Latini puscam aquosam nominant. Est autē mistura ex aqua & aceto, ita quidē tēperata, vt adhuc bibi possit: spōgia ergo hoc ipso oxycrato perfusa atq; imbuta, parti, in qua phlegmone residet, imponenda est. Loco autē oxycrati, Galeni ipsius cōsilio, sumi potest vinū aliquod austerū, vel frigida solùm in particulis scilicet, quæ circa artus sunt. Galeni verba hæc sunt, si Romano sermone loquatur:

Oxycraton.

lib. 13. meth. meden.

In particulis, quæ circa artus sunt, sat fuerit [per » initia phlegmones] etiā spongiam vel ex frigida aqua, cui pau- » lulū aceti sit immixtū, vel aqua sola imponere, sicut etiā ex vino » aliquo austero.

Galeni cataplasma lib. 2. ad Glau.

Ad idē summè efficax est eiusdē Galeni cata- » plasma, ex semperuiuo, & malicorio in vino decoctis, rhu. i. sumach, & polenta. Repellit enim quod influit stringēdo, atq; id quod continetur exiccādo vacuat, affectasq; partes vtroq; nomine

mine confirmat & corroborat. Hoc remediũ à recentioribus, ex Auicenna, sub hac formula posteà descriptum est: ℞. succi semperuiui libram vnã, vini quod crassæ sit substantiæ, & saporis acerbi lib. semis, farinæ hordei quart. vnum, corticis malorũ granatorum, & sumach puluerisatorũ ana vnciã semis, coquantur, & fiat linimentum. Aliud quod ad idem efficaciter auxiliatur, ex Halyab. Saniali albi & rubri singulorũ drach. tres, memithæ, id est glaucij drach. duas, terræ cimoliæ, boli Armenicę, singulorũ drach. vnam & semis: omnia in tenuissimũ pollinem terantur, & diligenter cribrentur, posteà dissoluãtur in succo semperuiui, aut portulacæ, vel lactucæ, & fiat linimentũ. Aliud ad incipientes etiã inflãmationes phlegmonosas, tritũ & vulgare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis cõtusionibus, valde vtile est. Constat oui candido liquore, rosaceo, & stillaticia rosa, hoc est, aqua rosarum. Panniculi hoc imbuuntur, parti inflãmatæ apponuntur, & subindè mutantur. Cæterũ plurima alia tum simplicia, tum composita medicamenta, ad incipientes phlegmonas stringendo, & fluxioné reprimendo conferũt, quę partim ex libro sexto (quem antidotarium vocauimus) partim ex alijs autoribus, qui de hac re scripserunt, requiréda sunt. Sed hæc ad præsens nobis visa sunt sufficere. Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinsecus admota subueniunt, efficaciter auxiliatur rosaceum, Græci rhodinon vocant. Hoc enim (vt Galeno visum est) partim repellit, partim per halitum digerit; quippe quod olei rosæque mediam ad vnguem naturam obtineat. Itaque rosaceo paucula quædam inest adstrictio, quæ tenues ipsius particulas præuertere quidem (inquit Galenus) nequit: sed vbi illæ altius penetrauerint, in ipsam iam superficiem agere incipit, pro viribus constipando, contrahendo, ac condensando. Proindè fit, vt rosaceum phlegmonarum augmentis optimum sit & aptissimum præsidium.

Fen. 3. lib. 4. tract. 1. ca. 3.

Halyab. linimentum.

Remedia in phlegmonarum incremẽto admouenda.

Libr. 3. de simpl. medic.

Rosaceum in phlegmonarum augmento optimũ esse præsidium.

Aliud Auicennæ phlegmonarum incremento valde efficax. Concipit foliorum maluæ M. vnum, absinthij, rosarum ana vnciam semis, farinæ hordei vnciam vnam, olei chamæmelini quart. semis: coquantur, & pinsantur, ac in formam emplastri mollis redigantur. Aliud eiusdem, habet vini ad dimidias vel tertias cocti (hoc sapam, illud defrutum appellamus) quart. vnũ aquæ rosaceæ, aceti ana quat. semis, croci, drach. duas: moderato igne parum ferueant, posteà colentur, & panni eo liquore imbuti parti phlegmone obsessæ applicẽtur, epithematis more.

Porrò eiusmodi præsidia, quæ in augmẽto inflammationis adhibentur, mixtasq; ex reprimẽtibus & digerentibus facultates habent, tardius amoueri, & mutari debent, quàm pura repellentia, initio ipsius phlegmones accommoda.

Quæ in statu phlegmones conueniant.

Auxilia, in vigore seu statu phlegmones, & cùm in ea vehemẽtes vrgent dolores, idonea sunt Aëtio, malua priuatim, & cum modico pane, & rosaceo illita. Melilotum quoque in passo decoctum, & cum pane admotum. Idẽ possunt (inquit) & palmulæ in passo elixatæ, & cũ pane & rosaceo confectæ & mixtæ. Aliud quod per halitũ digerit, in vigore phlegmones summè efficax. Perdicij, id est parietariæ, maluæ ana. M.I. furfuris, subtilis farinæ volatilis, ana p.I. fœnigræci, anethi, ana, vnciã. ß. olei chamæmelini quart. ß. coquantur in vino, & exactè subigantur, donec in vnitatem coëant, & fiat emplastrũ. Aliud ex Gal. de sumptũ lib. 13. Thera.

Emplastrũ Galeni.

Recipit medullæ panis frumẽtacei lib. vnam, maceratur spatio vnius horæ in aqua feruenti, posteà exprimitur, & huic admiscetur mellis optimi quart. vnum, formaturq; emplastrum molle. Hoc discutit, & dolores mulcet. Vnguentũ basilicõ, & quod è succis conficitur, diachylon nominatur, in vigore phlegmones admouenda esse consuluit Arabs ille Auicennas: verùm hoc remolliendo, illud verò maturando magis est idoneum: quanquàm tamen vtrumque vi aliqua etiam digerente polleat. Horum autem descriptiones ex antidotario requirendæ sunt, vbi & valde multa discutientia tum simplicia, tum cõposita recensentur, quæ in statu eiusmodi inflammationum efficaciter auxiliantur. Cæterũ hæc & similia, quæ ad discutiendũ quod iam influxit, & ad dolores mitigandos, præsidia adferuntur, cùm multa humiditate participent, tardissimè mutanda erunt. Porrò cum ex admotis nuper memoratis auxilijs, humor in particulam phlegmone obsessam delapsus discutitur, tumorq; & extensio minuuntur, doloresq; mitiores fiunt: tunc inflãmationis declinationem adesse putato, quo tempore solis discutientibus vtendum est.

Quibus sit vtẽdum auxilijs in declinatione phlegmones

Cuiusmodi sunt, agrestis malua illita, & passulæ exemptis acinis cum pane & modico melle, & hordei farina cũ melle applicata. Item lana succida, stupæ, spongia, aut quid simile, vino calente imbuta, posteà expressa & apposita: hæc enim omnia discutiendi vi pollent, & dolorem non excitãt. Cæterũ si ob morbi pertinaciã & difficultatẽ locus affectus nimis multam, & resolutioni contumacem materiã continuerit, non ideò protinus, vt quidam faciunt, ad chirurgiam, id est, sectionem

aut

aut vitionem, prorumpere oportet, sed eniti, vt collectus humor discussorijs medicamentis per halitum digeratur. Moliri enim prius digestionem oportet, medicamentis ad id cōducentibus, quàm inflammationem incidere. Quòd si tumor digerentibus medicamentis non cedat, nullaq; amplius discutiendi quod in eo continetur, spes relinquatur: sed videatur potius materia ad suppurationem spectare, ad ea quæ maturant, & pus mouent, transeundum erit. Speramus autem tumorem (etiam si iam in abscessum degenerauerit) per halitum digeri posse, si materia, quæ eum excitauit, tenuis & pauca, resoluiq; idonea fuerit: si & in loco minimè profundo delitescat, cutisq; particulæ laborātis rara extiterit. Si verò humor multus sit & crassus, atq; in alto sinu reconditus, cutis verò densa, exhalatio seu resolutio nequaquàm speranda est. Proinde ad maturantia & pus mouētia veniendum erit: cuiusmodi est cataplasma, quod ex farina triticea, in aqua & oleo temperatè ac mediocriter cocta, constat: hoc enim celeriter inflamationes, quæ digestioni non cesserunt, ad suppurationem perducit, vt etiam Galenus nobis autor extitit. Siquidem & calorem habet nostro calori persimilem, nempe tēperatum ac mediocrem, & ratione farinæ, & olei (quæ lentoris quippiam habent, quo meatus obstruendo partis calorem natiuum digeri prohibent) vi emplastica præditum est. Quæ duo maximè in maturātibus & pus mouentibus medicamentis desiderantur. Sunt qui huic cataplasmati croci momentum coloris gratia adijciunt. Cæterùm si tumor, ob infartos in eo crassos & viscosos humores, ægrè ad suppurationē ducitur, eximiè subueniet cataplasma ex radicum altheæ, & caricarum dulcium ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repræsentet, & farina triticea compositum. Ergo accipe prædicti decocti lib. vnam, farinæ triticeæ selibram, incoquantur simul, & in formam cataplasmatis reducantur. Si autē loco farinæ triticeæ hordeacea apponatur, vel cibarius panis, quē Græci syncomistum vocant, discutiendæ inflāmationi magis quàm suppurandæ conueniet, vt libro ad Glauconē secundo Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouendo apprimè idoneum, quod à vulgaribus chirurgis cōmuniter vsurpatur. Habet autē corticis radicis maluauisci, id est, altheæ, radicis lilij, senecionis, Græcis erigerō dicitur, & foliorum maluæ, singulorū M. vnum, farinæ triticeę quart. vnum, farinę sem. lini vnciam vnam, axungiæ suillæ recentis lib. semis: coquantur herbæ

Quando speranda resolutio.

Pus mouentia.

lib. 2. ad Glauc.

Huius cataplasmatis meminit Halyab.

Cataplasma cōmune.

ex galeno

herbæ in aqua quantum satis esse videbitur, & tundantur cũ reliquis in mortario, fiatq; cataplasma. Plæraq; alia puri mouẽdo accommoda, libro sexto descripta sunt, ex quibus peritus quisque chirurgus, & in artis huius, quam docemus, operibus exercitatus, præstantiora, & naturæ laborantis, ac particulę cui medetur, magis idonea seligere atque in vsum præsentem assumere poterit. Cæterùm si collecto ac iam confecto pure, abscessus in quem phlegmone degenerauit, sponte non aperiatur, scalpello, vel cauterio, aut medicamento quopiã erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puri, quod digeri nõ potuit, euacuatio est. Deinde vlcus ad cicatricem, similiter reliquis vlceribus, perducendũ est, nempe detergendo, carne implendo, glutinando, & demũ cicatricem inducendo. Porrò si materia, quæ tumorem parit, crassa est, & resolutioni, atque etiam concoctioni cõtumax, vehementerq; carnis meatibus impacta (qualis esse solet in diuturnis inflãmationibus malè curatis, resoluta scilicet tenuiori humoris parte, & crassiore in meatibus relicta) scarificatio timenda non est, præsertim (vt 2. lib. ad Glau. Galenus admonuit) vbi durities, liuor, ac nigror, apparuerit. Quartus scopus, qui in curanda phlegmone chirurgo ac medico proponebatur, est symptωmatum seu accidentium, quæ ipsi inflammationi superueniunt, correctio, & summotio. Ea autem ferè sunt, dolor, regressus materiæ, ex qua tumor excitatur, ad interiora, putredo & corruptela partis suppurantis, & veluti lapidea quædam durities, ex valenter exiccantibus & digerentibus relicta. Ergo si vehemens dolor inflammationi accesserit, modis omnibus laborandum est, vt statim mitigetur. Quandoquidem præterquàm q̃ vires prosternit, & legitimas actiones impedit: fluxiones quoque accersit, & sanguinem ad se allicit. Itaque si dolor acrius vrget in phlegmone, confestim imponenda medicamenta sunt, quæ doloris vehementiam citra vllam noxam leuent, & demulceant. Quale est, quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autẽ lana succida, quę plurimum habet œsypi, excipiendum est, ac ęstate quidem frigidum: hyeme verò tepidum apponendum. Itaque medicamentum eiusmodi, sicut dictum est attemperatũ & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat: humorẽ acrẽ, lentum, crassum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilem reddit, vaporemque crassum, commodum exitum non habentem, discutit, atque sic dolorem mulcet: nullam verò sua

Symptωmatum correctio.

Dolor.

Dolorem in phlegmone lenientia.

sua caliditate noxam inuehit: rosaceum namque calorem retũdit, & infrenat. Quo fit, vt hoc remedium citra noxam vllã dolorem mitiget, & affectui non incõmodet, vt aqua calida, oleũ, & triticea farina, quæ in inflammatione cum dolore incidente ex vsu esse non possunt, vt testis est Galenus: Hæc enim calfaciẽdo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluunt, vnde & imbecillior redditur, & ad fluxionem excipiendã pronior.

Libr. 2. ad Glauc.

Ad eundẽ vsum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponũtur, rosaceum, ouorum lutea, quæ & vitellos appellant, mica panis albi, in aqua calente macerata, posteà expressa, & rosaceo permixta. Præsenti etiam auxilio sunt, maluæ in aqua decoctæ, mixtæ cũ furfure & rosaceo, vel oleo violaceo. Crocũ autem in omnibus sedandis doloribus assumitur Auicennæ, atque alijs anodynis, id est, dolorem mitigantibus, vtiliter commiscetur.

Crocum.

Porrò si tanta tamq; vehemens sit doloris acerbitas, vt iis quæ à sedando, leniendoque dolore quasi suppetiis satis naturæ, propriè anodyna & paregorica dicta sunt, demulceri non possit, ad narcotica, id est, stupefacientia, transeundum erit. Inter quæ hyoscyamum admirandam opem sæpe cõtulisse, quorundam scriptis prædicatur, & à nobis, aliisue valde multis frequenti experimento comprobatum est.

Nota de hyoscyamo.

Itaque folia eius sub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ misceto, & admoueto. Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonosos tumores ad suppurationem perducit. Cauenda autem semper est, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ per initia inflammationũ, cum magno dolore fluxu incidente, perniciosa sit, vt paulò antè diximus. Cæterũ si metus adsit recursus materiæ phlegmonẽ excitantis, ad loca penitiora, & maximè versus principes partes, trahẽtibus medicamẽtis (de quibus li. sexto fusissimè egimus) vel etiam admotis cucurbitulis, quæ vehemẽtius & ex penitioribus partibus trahunt, eã foràs euocare oportet.

Recursus materiæ ad interiora.

Si verò à vehementer exiccantibus ac digerentibus inflãmationi temere admotis, reliquiæ tumoris in scirrhum abierint, radices cucumeris agrestis (qui vulgò herbariis & officinis cucumer asininus dicitur) aut bryoniæ, aut asari, in aqua incoques: sæpe quidem (vt præcepit Galenus) has solas, nonnunquàm verò & caricas pingues adiiciens. Deinde farinam cũ aqua misceto, cui & aliquid adipis, præsertim anserini aut gallinacei, adiicito. Quòd si horum copia non sit, suillum addito, & cataplasma cõficito. Hoc, scirrhosum affectũ, ex valentius exiccantibus & di-

Durities relicta.

Galeni cataplasma, ad induratos tumores.

& digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter sanat. Prædictarum quoq; herbarum, & cum his altheæ radices, post moderatam decoctionem cum pane & adipe contritæ, & admotæ eiusmodi induratos tumores discutiunt, vt libro secundo ad Glauconem luculenter docet Galenus. Itaque si phlegmonosos tumores, qui ægrè per halitum digeruntur, nec facilè concoquuntur, in scirrhum mutari timuerimus, valenter digerentibus semper emollientia remiscebimus. Sed de ijs iterum libro sexto, cui nomen fecimus antidotarium, locupletius dicemus. Porrò si portio aliqua suppuratis particulæ cōputruerit, eam protinus excidere oportet, vel plurimis scarificationibus profundis incidere: dein aqua salsa perfundere: & demum emplastrum apponere, ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt, quæ in curatione gangrænæ mox subijciemus. Sed melius fuerit capita curationis eiusmodi phlegmonosi affectus, breuibus quibusdam sententijs complecti.

Putrefactio

Capita curationis rheumaticæ, id est, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vsque adeo magno, affligentis. Ex Galeno lib. 2. ad Glauc.

1 Corpus vniuersum congruis vacuationibus, sed præsertim venæ sectione, modò nihil obstiterit, inanito.

2 Partem inflammatam his, quæ influentis humoris repellendi vim habeant, perfundito, ac illinito.

3 Humorem qui in affecto loco continetur, admotis exiccantibus, ac digerentibus medicamentis, vacuato.

4 Robur ac virtutem affectæ parti, & eam circunstantibus, addito.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando cum grauiore dolore affligit.

1 Vbi inflammatio ex defluxione orta, grauiore cum dolore affligit, doloris vehementiam citra vllam noxam leuato, mitigatóue.

2 Ergo quæ vehementer stringunt, aut quæ calfaciendo & humectando relaxant, ac robur resoluunt, ne admoueto.

3 Sed quæ quod influit, mediocriter stringendo, repellunt, & quod

quod iam affectam partem obsidet, vacuant, inflammato loco adhibeto.

Spongiam acerbo vino, aut poscâ imbutam, vt fluenti hu- 4
mori via præcludatur, applicato.

Si hæc profecerint, & nusquam adhuc pus appareat, molli- 5
bus, & iis quæ aduersus fluxiones temperãtur emplastris, vtitor.

Ex iis autem, quæ exiccare, & fluentem sanguinem repelle- 6
re citra dolorem possint, tanquam optima deligito. Quale est, quod chalcite constat, rosaceo resolutum. Deinde lanam purã, ex vino acerbo, madentem, superponito.

Vbi verò pus in parte ipsa apparuerit, semel atque iterum 7
supradictum cataplasma, aut potius quod ex hordei farina constat, admoueto.

Si puris eiusque crassi copia, medicamenta superet, adeò vt 8
nulla exhalationis seu resolutionis spes habeatur, exitum ei quod digestioni non cessit, eo potissimùm loco, quo est editissimum, parato.

Post sectionem, nisi dolor vrgeat, vulnus exiccato, ac citra 9
dolorem detergito.

Si post sectionẽ dolor vrgeat, cum fomentis primùm, deinde 10
cataplasmate, mox humectante aliquo medicamento, aut saltẽ non siccante, mitigato.

Si verò pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula, 11
quod vacuat, & repellit, imponito.

De carbunculo, gangræna & sphacelo, quas sanguineas pustulas vocant. CAP. VII.

De carbunculo.

ἄνθραξ.

γάγγραινα.

σφάκελος.

Gangræna et sphacelus magnas consequuntur phlegmonas.

Carbunculi

POstquàm de phlegmone prima inflammationum differentia, & nostris corporibus frequentissimè incidente, abundè satis, quantum ad chirurgum attinet, disseruimus: consequẽs visum est, vt primùm de carbone seu carbunculo, qui Græcis ἄνθραξ dicitur: dein de gangræna & sphacelo (quem vulgò cum Auicenne interprete esthiomenon appellant) dicamus. Ille enim ex sanguinea fluxione, vti & phlegmone, ortum habet, febremque acutissimam infert. Hæc verò magnas phlegmonas subindè concomitari solent. Vt libello de tumoribus præter naturam, & plærisque alijs locis Galenus annotauit. Itaque carbo ex influente sanguine, nigro, crassoque, ac feculento, eodemque feruente, atque impensè calido, nascitur. Cui si tenues quædam humiditates admixtæ fuerint, pustulæ

generatio et descriptio. — Carbunculus duplex. — Notæ carbunculi. — Vlcus crustosum. — Pustula vna maiuscula, vel plures exiguæ. — Crustæ color cinereus aut niger. — Carnis circũpositæ inflammatio cũ nigrore. — Dolor grauis. — Febris vehemens. — Nausea. — Vomitus. — Prostratio appetentiæ. — Cordis tremor. — Animi deliquium. — Carbunculi luem pestiferã ferè semp consequunt. — Iudicia. — Carbũculus qñ maximè lethalis, sumpto à loco

læ quædam ambustis consimiles, per summa cutis excitantur, appellaturque tunc hæc inflammatio, carbunculus cum pustula. Quod vitium sanè frequentissimè incidit. Interim tamen (licet rarò) & citra pustulam, pustuláve incipit: verùm omnibus crustosum vlcus fit. Dixi autem, citra pustulam, pustulá'ue. Quoniam vna duntaxat aliquãdo pustula maiuscula cũ hoc morbo exoritur, qua rupta, vlcus cum crusta gignitur. Sæpè verò non vna tantùm pustula erumpit, sed multæ exiles, veluti milij semina, crebræ in particula residentes, quibus præruptis, similiter crustaceum vlcus prouenit, quale ferramenta cãdentia excitãt. Cæterũ inter initia priusquàm pustulæ enascantur, scabũt particulã omninò. Crusta autem ipsa modò cinereum colorem, modò nigrorẽ præ se fert, eoque loco leuari cutis non potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Circũiacens caro in summã ac feruidã peruenit inflammationẽ, quã Græci phlogosin appellant, & colore nigrescit, splendetque bituminis & picis modo, veluti si plusculo rubro minus misceas nigri. Talis autẽ est color bilis exactæ atræ. Et hæ quidẽ notæ sunt carbunculi ex ipso affectu desumptæ. Quibus accedit grauis & molestus admodùm laborantis particulæ dolor, perindè ac si vinculis esset vehementer constricta. Necessariò quoque qui ita sunt affecti, febricitant, idque etiã magis, quàm illi, quibus crysipelatosa est phlegmone. Quòd si venenositas aliqua subsit (vt ferè semper assolet) nausea quoque & frequenti vomitu, vnà cũ omnimoda appetitus prostratione miserè torquẽtur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequẽs animi defectio illis adsunt. Quod vitium tunc huius ætatis chirurgis peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate & venenositate (vt volunt) differens. Cùm tamen ἄνθραξ Græcis sit idem, quod carbo, vel carbunculus Latinis. Proindè superuacaneũ est, eorum signa & curationem (quod ferè omnes chirurgi faciunt) distinguere, & in diuersis capitibus de iis pertractare. Cæterùm carbunculi ipsi ex causis populatim grassantibus, magna ex parte oriuntur, & pestiferam luem consequuntur. Quocircà diligenti animaduersione circa eos opus est, tãtum abest, vt negligi debeant. Porrò tametsi ἄνθραξ, seu carbũculus omnis, morbus sit acutus, periculosus & cõtagione inficiẽs, omniũ tamẽ pessimus est Auicẽnæ, & maximè lethalis, qui in emũctoriis, & prope mẽbra principalia enascitur. Timendũ enim est ne ad interiora & partẽ aliquã principẽ materia hęc venenosa, quæ car-

carbunculũ excitauit, subitò recurrat. Quod si acciderit, in maximo vitæ discrimine æger est, præsertim si mala aliquot signa se prodiderint. Quin sola illius putida, & plusquàm lernæo tincta veneno exhalatio, sufficiens est hominem enecare. Si circa stomachum, siue œsophagum, faucésue incidat carbunculus, subitò (vt ait Celsus) spiritum sæpe elidit. Minus lethalis est carbũculus, Auicennæ, qui primùm ruber, deindè citrinus apparet. Qui verò liuescit aut nigricat, neminem ferè non iugulat. Nullus tamen ex sua natura non periculosissimus censetur. Si accidẽtia quæ morbũ hũc comitari solẽt, plurimũ remittãtur, spes aliqua nobis promittitur. Si verò magis atque magis semper intendantur, & vehemẽtiora fiãt, tũ planè est desperandũ.

affecto iudicio.

Aliud iudicium à loco affecto.

Iudicium à colore.

Iudicium ab accidẽtibus.

De curatione carbunculi.

Carbunculi curationem (supposita conuenienti victus ratione) statim ab initio (si nihil obstiterit ex iis, quæ venam incidi vetant) auspicandam esse à sectione venæ Gale. præcepit lib. metho. meden. 14. & secundo ad Glauconem: vultque sanguinis vacuationem, ad animi defectionem vsque fieri. Quippe quæ plurimum commodi hoc vitio laborantibus sit allatura: idque perpetuò est obseruandũ, vt vena è directo pertundatur. Venæ autẽ secandæ electio ex laborante particula (vt in curatione phlegmones dictum est) nobis indicatur. Quocircà ea in re consulendus est à chirurgo peritus aliquis medicus, qui vndè, & quatenus sanguis mittendus sit, probè nouerit definire. Secta vt decet vena, si nihil, vt dixi prohibuerit, alienum non fuerit eiusmodi tumorem scarificare, plagis quidem (ob infestantis succi crassitudinem) satis profundis: nempe quę mediocribus (vt Galeno visum est) sint altiores. Sunt qui præcipiant ipsos scarificatus in crustaceo vlcere duntaxat esse faciendos. Ipsas verò incisiones aqua salsa calente statim perfundunt, ne in illis sanguis coëat, concrescátue, sed forâs egrediatur. Interdùm etiã erodens aliquod medicamentũ imponũt, cuiusmodi est arsenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidã verò loco scarificato sanguisugas admouent. Cæterùm laboranti particulæ (tametsi quod ad inflammationẽ spectat, refrigerantia desideret) validè repellẽtia haudquaquàm admoueri debẽt. Nec enim eiusmodi fluxionẽ, propter humoris crassitiẽ, atque etiã malitiã auertere poteris. Et si quãdo id feceris, aliud quippiã (vt Galenus ait) quod in alto sit corpore offendes.

Carbunculi curatio à sãguinis missione statim auspicanda.

Vena è directo secanda.

Scarificationes profundæ.

Perfusio ex aqua salsa calente.

Arsenicum.

Saguisugæ.

Fluxionẽ in carbunculo nec auerti posse, nec debere, lib. 14. Therap.

Atqui

Atqui nec affatim affluere is humor, ipsoq; Galeno autore, permittendus est. Inquirenda igitur remedia sunt, quæ cum modicè reprimendo, etiam digerere seu dissipare possint.

Cataplasmata carbũculo idonea.

Tale profectò est cataplasma, tum quod ex plantagine conficitur, tũ quod ex bis cocta lente constat. Sed hîc admiscenda nobis erit mica panis, qui furno fit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omninò à furfure purus, nec nimium eius habens.

Emplastrũ de arnoglosso.

Huiusmodi autem cataplasma recentioribus appellatur emplastrũ de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis ℞. arnoglossi, lentium, panis furnacei, singulorum partes æquales, coquantur in aqua. His gallas addidit Auicennas, qui & ad eandem intentionem probat emplastrum,

Emplastrũ ex malis Punicis.

quod constat duobus malis granatis, coctis in aceto, aut aqua acetosæ. Et hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt.

Paulus.

Huic sententiæ accedit & Paulus Aegineta, inquiens, » Vt radicitus carbunculos diuellas, dirimasque ab adiacentium commercio, » malum Punicum acidum minutatim cõcisum in aceto coques: vbi » autem intabuerit, in læuorem deteres, linteoque illitum induces: » cùm siccescit, aceto humectabis.

Medulla nucis auellanæ carbunculos maturat, et rumpit.

Item nucis auellanæ veteris, vel etiam non veteris medulla, carbunculos maturat, rumpitque. Optimum autem etiam fuerit perpetuò circumiacentibus ipsis partibus vnguentum ex bolo Armenia, rosaceo, vel myrtaceo oleo, & aceto confectum, inducere: ne scilicet intrò, qui iam fluxit humor, recurrat.

Auxilia attrahẽtia virus.

Sunt qui virus ipsum, & malignum humorem in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahẽtibus ad locum carbone obsessum euocant & alliciunt. Quod sanè & faciendum consuluerim, si artus, & minoris notæ partes, ἄνθραξ occupet, & pigrè moueatur fluxio. Si verò validè, atque affatim valde irruat, modicè reprimentibus (vt modò ex Galeno adductum est) infrenandus vtcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam valenter irruente in laborante particula excitetur, atque ita malum exasperetur.

Quid super vlcus crustosum imponẽdum.

Super ipsum verò vlcus crustosum, vbi præcipuè membrum putrefit, valens aliquod medicamentum, & quod vehementer exiccet, non autem quod concoquat, & pus moueat (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendum est. Cuiusmodi est Andronis, Musæ, Pasionis, vel Polyide: diluique id vino aliquo dulci, vel sapa, ad sordium crassitudinem debebit.

Cataplasma ex orobi farina & oxymelite.

Cataplasma etiam, quod ex orobi farina, & oxymelite cõstat Galeno, rectè apponitur; vbi vlcus malignum

Vnguentũ Aegyptiacũ.

lignum & cum putredine fuerit. In communi autem vsu est vnguentum vulgò Aegyptiacum nominatum. Quòd si hęc parùm proficiant, ad acriora, & quæ ignis vires habeāt, deueniendum erit. Cuius generis sunt, radix dracunculi, vel aristolochiæ, ex aceto trita, & imposita, calx, arsenicum, & sandaracha, & alia huiusmodi, quę nō aliter, quàm ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinus à viua corruptam partem resoluant. Quo facto, quicquid corruptũ est & emortuum, protinus auellere & radicitus extirpare oportet. Cùm autem sub ipsis erodentibus medicamentis sequatur crusta, vndiq; à viua carne diducta, vulnus quidé, quod ex eis excitatur, vt cætera adusta curandum est. Cæterùm cum extremis morbis (vt inquit Hippo.) exquisitè extrema remedia optima sint, cogimur aliquādo (victis scilicet malo medicamentis) malignum carbunculũ, cauterio, vt vocāt, actuali, hoc est, candente ferro extirpare. Finis autē adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est, vt rectè Celsus admonuit. Post hæc crusta vlceribus inducta, auxilijs ad id accommodis, resoluenda est. Quòd si adustionem laborans pati recusauerit, aliquis ex humili plebe adhibendus est, qui carbonē ipsum mordicus apprehensum radicitus euellat. Quales olim erant Psylli in Italia nominati, qui vulnera ex morsu serpentũ illata, innocuè exugebant. Porrò auulso sic vel quomodocunque absumpto carbunculo, sinus, cessante iam inflammatione, primùm detergeri: deindè iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Greci synulotica vocant) curari debet. Vbi verò iam penitus fuerit impletus, nec amplius quicquam illi cauum remanserit, ea quæ cicatricem inducunt, similiter reliquis vlceribus adhibere fuerit tempestiuum. Horum autem omnium materia ex antidotario & tractatu de vlceribus requirenda est. Cæterùm si non admodùm sæuiat malum, nobisq; aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento, & sale adinuicem mixtis. Vbi autem bis vel ter appositũ fuerit huiusmodi emplastrũ, locus omninò niger & dehiscens apparere solet. Atque tunc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex vitellis ouorum & sale confectum, si sæpius admoueatur, maturat & aperit carbunculum, vt scribit Theodoricus. Ad eundem finem in communi vsu est hodiè emplastrum ex melle, sale, triticea farina, & ouorum luteis compositum. Consolida maior (quod Greci symphyton appellant) inter duos lapides contrita, diuino quodam (vt refe-

Adurentia medicamēta

Quādo adustionem properandum.

Finis adurendi.

Psylli.

Auulso vel absumpto carbunculo, quid posteà agendum.

Maturatiuum Auicēnæ.

Mundificatiuũ ex apio.

Emplastrũ vulgare optimũ, quod vsurpat in

Parisiorum Nosocomio. *Consolida maior.* *Scabiosa.*

runt) miraculo anthracem sanat, & ex toto intra diem vnum interimit, ita vt nulla amplius deinceps curatione egeat, præterquàm ea quæ communis est alijs vulneribus. Miranda etiam narrant alij de scabiosa: nempe quòd comesta vel ex vino pota, internos tumores ad exteriora protrudit, & insensibiliter dissoluit, discutitque.

Quæ crustas vlceribus resoluunt.

Crustas huiusmodi carbũculi vlceribus resoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiam mirè proficit subsequens emplastrum. Nam præterquàm quòd escharam, id est, crustam, citius multò quàm prædicta resoluit, dolorem etiam ab acribus & aduretibus medicamentis, vel candente ferro excitatum, demulcet: atq; malignum ipsum succum: qui carbunculum creabat, potenter discutit. Habet autem farinæ triticeæ & hordeaceæ, singulorũ vncias tres. Ex quibus cum decocto maluarum, violarum, & radicum altheæ fit solidum emplastrum, addendo butyri, & axungiæ suillæ liquefactæ singulorũ vncias duas, vitellos quoque duorũ ouorum, qui adijci debent quando ab igne remouentur: atque hæc omnia rursus cum radice & folijs prænominatis, diligenter contusis, & subactis, ac per incerniculum cretis, adinuicem miscenda sunt. Victus ratio, epithemata, opiatæ, & alia id genus, quæ cordi roborando dicata sunt: Item vacuationes, si quæ necessariæ sint, ad diæteticen & pharmaceuticen omninò pertinent. Quare in ijs administrandis peritus aliquis medicus erit consulendus. In communi autem vsu est apud omnes theriace, quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi solet, ex aqua scabiosę, vel si febris adsit admodùm acuta & vehemens, ex aqua rosacea, vel buglosi: debetque à laborante assumi sex horis à pastu. Cæterùm quoniam superius facta est mẽtio de trochiscis Andronis, Polyidæ, Pasionis, & Musæ, quos tantoperè celebrat Galenus, non alienum fuerit eorum descriptionem hîc subijcere.

Emplastrũ escharam resoluens.

Theriace.

Andronis trochiscus hæc recipit.

CYTINORVM, id est, florum seu capitulorum mali Granati, drachmas decem, aluminis scissilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, aristolochiæ, gallæ, singulorum drachmas octo, salis ammoniaci drachmas quatuor.

Polyidæ sphragis pastillus hæc continet.

Mali-

MALICORII * pondo sex, myrrhæ * pondo octo, aluminis scissilis * pondo quinque, thuris * pondo quatuor, chalcanthi * pondo trium, fellis taurini * pondo sex: vino dulci excipiuntur.

*Quod sic * stellatim decussatur, nota est denarij, quæ pro drachma hic ponitur.*

Polyidæ pastillus alius.

ALVMINIS scissi pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, chalcanthi pondo denarium duum, cytinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denarium sex, aloës pondo denarium octo: vino austero excipiuntur.

Musæ trochiscus hæc habet.

ALVMINIS scissi, aloës, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo * sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo * tres, cytini pondo * quatuor: mulso ex falerno facto assumuntur.

De gangræna & sphacelo.

Gangræna quid, et vnde ortum habeat.

GAngrænas nominat Galenus libro 2. ad Glauconem, eas quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, nondum tamen integrè factæ sunt, & iam confirmatæ. Eius mali tanta vis est ac tyrannis, vt nisi celerrimè succurras, facilè affecta pars mortis habitum repræsentet, hoc est, promptissimè, vitæ, sensus & motus extinctionem contrahat. Vbi verò membrum sic vitiatũ, & languens, in totum sensu fuerit destitutum, ac omninò emortuũ, ita vt percussum, vel sectum, vel adustum, nõ sentiat quæ patitur, affectũ hunc non iam amplius gangrænam, sed sphacelon Græci nominant. Latini verò sydetationem, recentiores esthiomenon appellant: quod nomen etiã ad gangrænam extendunt. Auicenna autem esthiomenon vocauit, quando ad partes continuas transit corruptio, quo nomine in re alia vtuntur Græci. Quidam affectũ hunc modò herpeta esthiomenon, modò cancrum vlceratũ nominant. Accidit autẽ hic affectus etiam ossibus, cùm caro ipsis circundata ac circũfusa tetros gignens ichoras, id est, deprauatã saniem generans, hoc tetro viru ea imbuerit, ac fœtidissima putrilagine cõsumpserit. Cùm itaq; membrũ ita ex toto, vita, sensu, motuq; priuatũ apparuerit, confestim ad viuum vsque, quàm proximè sanæ parti erit resecandum. Itaque differt sphacelus à gangræna, quod ille ossibus etiam (vt dictum est) innascatur: nedum carni & vasis: hæc verò ossibus non adueniat: vna tamen species sphaceli est, sed proprium nomen & singulare præter commune sortita.

Gangræna pessimus tyrannus.

Sphacelus.

Ossium syderatio.

Syderatum membrũ confestim reuocandum.

Huiusmodi absolutam partis affectæ corruptionem, sensum penitus auferentem, vulgus Gallicum appellat ignem Sancti Antonij, aliâs Sancti Martialis. Alij verò (vt diximus) herpeta, esthiomenum: alij cancrum vlceratum vocant. Accidit autem trifariàm eiusmodi membrorum mortificatio, seu vitę in membris extinctio, ac destructio. Vno modo, quando membrū non amplius potest recipere vitam sibi à corde per arterias transmissam, propter dissipationem seu dissolutionem mixtionis atque harmoniæ ipsius laborantis membri. Dissoluitur autem ac deperit mixtio atq; harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatem, vt aliquando cōtingit per hyemem validam atq; asperā: vel ab immoderata, & inconsultè ac temerè molita inflammationum refrigeratione: aut ab excedenti ac supra modum vehementi caliditate, & venenositate inflammationum ac malignarum (vt vocant) pustularum. Altero modo gangrænam & sphacelū fieri contingit, quando vita in membro recepta præfocatur, atq; extinguitur, vt nonnūquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdum venas, arterias, & poros cutis obturant, constipantq;, vt spiritus ibidem, prohibita in totum effluuij vaporosi transpiratione, & aëris externi attractione, strāguletur, suffoceturque. Tertio modo, hæ mortificationes & vitæ extinctiones fiunt in membris, quando prohibetur transitus atq; influxus vitalis spiritus, à corde ad membrum aliquod: idque vel propter vehemētem ligaturam, vel contusionē aliquam in vijs, ac meatibus ipsis, per quos defertur spiritus, factam. In summa, gangræna & syderatio, quam Græci necrosin, & sphacelum vocant, nostris corporibus accidunt, vel denegata parti vitali facultate, vel natiuo eius corporis calore, ac temperie pereunte.

Ignis sancti Antonij.

Mortificationis causæ.

Quæ mēbri mistionem dissoluunt.

Cæterū signa gangrænæ & syderationis, Galeno in opusculo de tumoribus præter naturam sunt hæc. Primū quidem illud coloris floridum, quod phlegmonis, id est, inflāmationibus adfuerat, in ipsis extinguitur. Deinde dolor & pulsus seu pulsatio, hoc est, arteriarum motus ipsi ægro sensibilis, recedunt, non finita adhuc dispositione, verùm sensu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrū conspicitur, molle quoque & putridū, fœtoremq; expirans, cadauerosum efficitur. Quo fit, vt cū præmitur digitis, facilè cedat in profundū, nec postea reuertitur aut resilit, imò apparet cutis à carne sciuncta. Hæc autē partis affectæ mortificatio, quam Græci gangrænā appellāt, tantæ est (inquit Paulus) ferocitatis, vt nisi quis rupta omni mora præsentissimas

Signa gangrænæ & sphaceli.

Iudicia, Lib. 4.

tulerit

tulerit suppetias, laborans particula facilè emoriatur, & vicinas sedes inuadat, ac hominē ipsum iugulet. At si (vt refert Celsus) nondum plane tenet, sed adhuc incipit, eam curare non difficillimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt. Vbi verò penitus insedit hoc malum, & iam in sphacelū abijt, insanabile est, plurimique sub frigido sudore moriuntur. *Lib. 5.*

De curatione gangrænæ ex magnis inflammationibus genitæ, & sphaceli ex gangræna creati extirpatione.

CVm sanguinis copia gangrænam generet, eius curandi ratio statim auspicanda est à copiosa corrupti sanguinis, qui in membro laborāte compingitur, vacuatione. Sed interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharmaceuticam, venæ sectionem (si necessaria fuerit) & cordis tutelam pertinere videbuntur, pro quibus cōsulendus erit chirurgo peritus aliquis medicus, qui omnia probè, & vt res exigit, norit instituere. Fit autē larga illa sanguinis ita impacti (cuius occasione fiunt mortificationes) ex parte affecta emissio, vel vena incisa, si quæ amplior, ac turgens circa eandem partem conspicitur, vel cute vniuersa partis affectæ, vnà cum subiecta substantia, excisa, vel pluribus & altis scarificationibus diuisa. Alij ad eundem finem sanguisugas admouent, & venas minores proximas aperiunt. Verū profundæ illæ ac frequentes sectiones aut scarificationes, multò sunt ad eius mali curationē efficaciores. Cæterùm pro affectus magnitudine, vel maximæ sectiones fiunt, vel incisuræ (quas scarificationes appellamus) vtræque frequentes: illa, vbi putredini vicinius malū est: hæ, vbi tantū in putrescere incipit. Quo enim vitium maius est, eo maiore remedio, vt cuique constat, indiget. *Corrupti sanguinis vacuatio.*

Vbi autem abundè sanguinem ex altis illis plagis emanare permiseris, locus aqua salsa abluendus erit, vt sanguis crassior, & qui alioqui ibidē cōcresceret, foràs egrediatur. Deinde medicamentū aliquod putridis consecratū, id est, quod putrefactionē prohibeat, ac resoluat, induci debet, quale est farina orobi, aut lolij (quod Franci iuraiam, q' vini modo temulentiam cōcitet, appellāt) aut si harū facultas non sit, fabacea ex oxymelite, vel syrupo acetoso. Vtile etiā fuerit, locū scarificatū bis in die aceto calente, sed mulso præsertim lauare. Hæc enim sua siccitate saniem & putrilaginē absumunt, eamq; detergunt: frigiditate verò, quod nondū vitiatum ac corruptū est, à putredine vindicāt. *Post scarificationem locus aqua salsa abluēdus.* *Medicamenta putridis consecrata.*

Vbi verò iam ipse veluti feruor subsederit, ac mali furia sese remiserit, vnguentum id, quod vulgò Aegyptiacũ appellatur, ex flore æris, alumine, melle & aceto, ad æquas portiones mixtis & coctis compositum, superimponendũ erit.

Vnguenti Aegyptiaci vis.

Hoc enim putrefactionem prohibet, ac resoluit, putrefactum quoq; ad corruptũ ab integro & sano adhuc dirimit, & decidere cogit. Deniq; crustam inducendo, quod sanũ est, conseruat, ac tuetur. Quod si valentius atq; efficacius medicamen velis apponere, sale prędictis adijce: aut si malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trochiscis paulò antè memoratis exquisitissimè tritum aceto & vino dilutum, vtpote vel Andronis, vel Polyidæ, vel Musæ, vel Pasionis, vel vnum ex ijs qui in antidotario dicuntur, calidicon, aldaron, & ex asphodelo, qui ob suam vim causticam corruptum à sano dirimũt.

Trochisci caustici.

Probatur in ea re ante omnia arsenicon quod vocant sublimatum, purum, aut correctũ, idq; vel in puluere, vel ex vino dissolutum, & linamento, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptum, inter sanum & corruptum applicatũ.

Arsenicum sublimatum

Hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quod si necessitas exigat, spathula vel specillo separandum est sanum à corrupto. In eiusmodi autem medicamentis adhibendis, vt res securius tractetur, attentos sedulò nos esse oportet circa naturã corporis ægroti, sicuti rectè nos Gal. admonuit, inquiens, Si corpus rusticũ fuerit & durum naturâ vehemẽtiora desyderat medicamenta: fœmineũ vero, & molle carnẽ habens, imbecilliora. Infantes quoq; vel pueri, & quicũq; inter viros & balneas amat, & in otio degunt, mollia exigunt medicamina. Consyderanda insuper est partiũ, quę malè affectę sunt, nedum corporis totius natura: quando abscindis, aut circũcidis id quod iam cõputruit.

Lib. 2. ad Glauco.

Quædam enim sunt, quæ citissimè ad putredinem veniunt, si negligenter curentur: alię verò tardiusculè. Quædã item medicaminũ vires ac beneficia tardius, sentiunt, aliæ citius. Porrò si nihilo magis malũ his causticis medicamentis constiterit, vri id quod est inter integrũ, ac vitiatũ locum, debet.

Vstio quando adhibẽda Si gangrena in sphacelũ abierit.

Solent verò hęc auxilia omnia, nihil interdũ proficere, atq; tunc vnicũ: tametsi (vt Celsus ait) miserũ auxiliũ est, membrũ quod paulatim emoritur, abscindere, vt cetera pars corporis tuta sit. Nam quod cõputruit, veneni in modũ suo cõtactu, quod adhuc sanum & integrum est, inficit, & corrumpit. Si quando autẽ putrefactã huiusmodi atq; emortuam partẽ absciderís, vel quod in membro quopiam computruit vsq; ad sanũ corpus conciderís, eam quæ

veluti quædā radix est, sanæ atq; integræ parti adiunctam, ob maiorē securitatē, ex Galeni consilio, candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter sanguinis profluuiū compesces, & putredinē arcebis. Facta verò adustione, porri succo, vel (vt Paulus ait) sale cum porrò vtendum est, vel aliquo ex ijs, quæ paulò antè diximus. Hæc enim siccant, & stringunt putredinem, atq; humorū affluxū prohibent. Vbi verò tibi videbitur his remedijs adhibitis cessare putredo, vt crustæ citius decidant, cataplasmate vtendū est ex pane vel hordeacea farina, vel triticea ex hydrelæo incocta. Itē medicamento, quod cephalicum vocant, ex melle illitum. Hæc enim detergendo, crustam à subiecta carne resoluunt. Quinetiam medicamentū, quod tetrapharmacū dicitur: prætereà & Macedonicum, pus mouendo, ac emolliendo, crustas à subiectis corporibus diducunt. Quemadmodū & reliqua omnia, quæ ad suppurationē perducūt. Hæc enim præterquā q̄ emolliunt, pus sub crusta conficiūt, quod eam resoluit, scilicet inter carnē subiectā & crustam ipsam interiacens. Panis quoq; cum apio tritus, aut ocymo, optimè crustas à sanis partibus citra erosionem detergendo, detrahit. Sic & iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori cum melle. Solent autē vulgò ad crustas resoluendas vti butyro, aut alio quouis vnctuoso. Vbi verò crusta exciderit, locum aceto abluunt, posteà sequens emplastrū admouent, quod ad Guillielmum à Saliceto refertur. Recipit autē mellis selibram, vitellos ouorū crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibrā: hæc miscentur in formam emplastri. Post biduū verò vel triduum, vt melior fiat mūdificatio, huic emplastro addi possunt drachmæ decē myrrhæ electę. In teneris autē corporibus ad escharæ separationē, & sordiū detersionem, abundè sufficit Galeno orobi farina cum melle, vel thure. His rite peractis, huiusmodi vlcera ad sanitatem perducēda sunt medicamentis, quæ carnem producant, & cicatricem inducant: synulotica, & epulotica Græci vocant.

Lib. 2. ad Glauc.

Lib. 4.

Crustas à partibus exustis soluentia.

Butyrum.

Emplastrū Guillielmi à Saliceto.

Lib. 2. ad Glauc.

Capita curationis gangrenæ & sphaceli.

Vitiatū sanguinē in affecta parte impactū affatim vacuato. 1

Post scarificatus aut sectiones, locum affectum aqua salsa abluito. 2

Deinde medicamentum putridis consecratum inducito.

Vbi mali furia se remiserit, vnguentum Aegyptiacum superimponito. 3

4 Si malum ijs remedijs non cesserit, id quod inter vitiatum & integrum est, ferro candente adurito.

5 Quòd si hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in sphacelum degenerauerit, membrum quod sic plane emortuũ fuerit, vsque ad partem sanam, ita vt nihil prorsus putridi relinquatur, ocyssimè abscindito.

6 Vbi quod computruit resecueris vel amputaueris, quò securius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito.

7 Post exustionem porri succum, atque alia id genus, quæ siccant, stringunt, & fluxionem arcent, admoueto.

8 Crustam vel medicamentis adurentibus, vel ignito ferro inductam, à subiectis corporibus resoluere (solet enim inde sanguinis profluuium sequi) ne properato.

9 Cùm putredo cessauerit, nec amplius sanguinis profluuium reformidaueris, ea quæ crustam detrahunt, applicato.

10 Vbi crustæ exciderint, curationem reliquis vlceribus communem adhibeto.

Qui sequuntur aphorismi, ad medicum pertinent.

1 Victum tenuem, & refrigerantem, gangræna & syderatione, id est, sphacelo laborantibus instituito.

2 Fluxionem sanguinis misione, si nihil obstiterit, auertito: atque eadem plenitudinem (si adfuerit) vacuato.

3 Medicamento quod catholicon appellatur, vel nigra casiæ fistularis medulla, ad hæc tamarindorum, lupuli, ac fumariæ decocto, sanguinem mundificato, depuratoque.

4 Theriacam, atque id genus alia, quæ cor vitæ fonté ac principium, à putridis, & graueolentibus illis, à parte vitiata sublatis effluuijs, tuentur, laboranti sumenda exhibeto.

De erysipelate, & alijs tumoribus à bile creatis.

CAPVT VIII.

Pituita in humorũ generatione sanguini proxima.

Tametsi phlegma, quod Latini pituitam vocant, in generatione humorum, sanguinem consequatur, maiorque eius humoris portio fit in corpore secundum sanguinem, quàm aliorum humorum: quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apostemata cholerica communiter vocant) in valde multis conspirant cum sanguineis: consequens est, post determinationem phlegmones, & aliorum qui à sanguine fiunt, tumorum præter naturam consistentium,

tium, de ijs nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine quidem communi erysipelata vocantur Græcis, Latinis verò antiquioribus ignes sacri. Est igitur erysipelas biliosæ fluxionis germen, circa cutim vtramque maximè consistens, & eam scilicet, quæ foris est, omnium partium cõmune tegumentum: & membranosam illam ac tenuem, quæ singulis internarum est circundata. Nonnunquàm verò & aliquid quoque subiectæ sibi carnis occupat, sicuti & phlegmone (quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens) etiam cutis aliquid apprehendit. Itaque cùm flaua bilis verè tenuis, vel sanguis feruens & consistentia tenuis (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno verò χολὴ ξανθὴ) per solam cutẽ diffusus fuerit, nihil inferiorem carnẽ molestans, particulam tamẽ in tumorem aliquantum attollens, cum inflammatione & rubore in flauum elanguescente, ac protinus ad tactum euanescente: affectus hic priuatim ac propriè Galeno verum atque exquisitum erysipelas nuncupatur. Hoc autem vnius rationis est, seu (vt dicunt) vniforme, & absque vlceratione incidit. Auicennas spinam vocauit. Cùm verò amaræ bilis succus crassior acriorque, quàm pro naturæ modo redditus fuerit, summam cuticulam (quam epidermida Græci vocant) exulcerat, excoriatve, atque aliquando cutis exulceratio spacio temporis ad profundũ peruenit, ita vt inferiorem seu subiectam carnem attingat. Nũcupaturque tunc eiusmodi affectus etiam erysipelas, sed cum vlceratione quod (Galeno autore) eiusdem generis est cum herpete. Verùm enimuerò, si nec planè biliosa, nec sanguinea fluxio sit, sed ex ambabus mixta, non iam tantùm erysipelas, sed dispositio permixta erysipelate atq; inflammatione nominatur Galeno. Ab eo autem quod in mistura exuperat, nomen vitio inditur. Etenim vbi sanguis præcellit, phlegmone erysipelatosa dicetur. Vbi verò flaua bilis præpollet, erysipelas phlegmonosum appellabitur. Verùm vbi neutrum vincit, & æqualia vtriusque apparuerint accidentia, tunc vitium id phlegmones erysipelatosque, medium vocabitur. Iam verò & aliarum mixtionum similis vtique erit interpretatio: nempe si multa bilis, pauco humori pituitoso aut atribilario remisceatur, erysipelas œdematosum, vel scirrhosum dicetur. Porrò cùm simpliciter bilẽ dicimus, vel biliosum humorem, more Galeni & aliorum Medicorum, nos pallidam bile seu flauam, & amarã, non autẽ acidã & nigram, inaudimus. Hæc autem naturalis cholera, & certa, alijs nomi-

Erysipelas quid.

Erysipelas exquisitum.

Spina.

Erysipelas cum vlceratione.

Erysipelas nõ legitimũ & eius species.

Phlegmone erysipelatôdes.

Erysi. phlegmonôdes.

Medium vitium.

Bilis.

nominatur, ex sanguine quidem tenui & feruẽte generationẽ obtinẽs. Atram verò bilẽ nunquã absolutè bilem nominamus, sed semper cũ adiectione humoris, appellationi colorẽ adiungentes.

Bilis flaua duplex.

Est igitur bilis, quæ χολὴ Grecis dicitur, vulgò autẽ cholera, humor calidus & siccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli, vel ex sanguine tenui & feruente, vt modò diximus, procreatus. Hæc autem duplex est iuxta næotericorum diuisionem, naturalis scilicet, & non naturalis.

Naturalis.

Naturalis, est humor calidus & siccus potestate: substantiâ quidem tenuis, colore verò flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatem seu flauitiẽ: sapore verò exactè amarus, nõ autẽ acutus siue acris, vt quidã malè affirmauerũt.

Non naturalis.

Non naturalis verò, bilis dicitur, quę à prædicto humore verè bilioso degenerat, intra terminos tamẽ suæ latitudinis cõtinetur, quos si egrediatur, non iã bilis, sed alius humor reputabitur.

Bilis duobus modis deficit à sua natura.

Hoc autẽ (bilem inquã egredi limites suæ latitudinis) cõtingit bifariã: vno modò (vt sic dicatur) per se, & in se: Altero modo, per admixtionem. Per se, & in se adhuc dupliciter:

Vitellina ex meraca bile.

Vno modo, quãdo bilis illa naturalis putrescit, & aduritur, & talis dicitur adusta per putrefactionem.

Bilis porracea.

Aeruginosa.

Altero modo, quando bilis non naturalis vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in ventriculo, aut in venis, & efficitur porracea, quam etiam prasinã vocãt, vel æruginosa, quæ extremè quidẽ malæ sunt.

Crocea bilis.

Vitellina, ex admixtione pituitæ.

Per admixtionẽ verò bilis efficitur nõ naturalis, seu præter naturam, cùm alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariã. Nempe si phlegma tenue & aquosum illi admisceatur, citrina seu crocea efficitur, si crassum & viscosum, vitellina: si verò melãcholia adusta illi permiscetur efficitur bilis adusta per admixtionẽ.

Auicen.

Halyab.

Et sic iuxta Auicennę placitũ, sex sunt species bilis nõ naturalis. Apud Halyab. verò quatuor dũtaxat. Nullam enim prorsus mentionẽ fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autẽ lib. 2. de virtutibus naturalibus, nulla bilis præter naturã esse dicitur, præter vitellinã, quæ ouorũ vitellis, tũ colore, tum crassitudine est adsimilis.

Porracea bilis quomodo gignatur.

Siquidẽ porraceã & æruginosam ex prauis ac corruptis humoribus, propter quorundã esculentorũ aut olerũ cruditatem, qualia sunt, beta, cepa, brassica, sæpenumerò in ventriculo ait generari. Atq; etiã interdũ talibus nequaquã ingestis, ratione ægritudinis, aut malæ alicuius dispositionis in venis ipsis generatur.

Quatuor inflãmationũ differentiæ, ex flaua bile oriuntur.

Ex ijs itaq; colligitur, quatuor species seu differentias inflãmationũ (quæ vulgus cholerica apostemata vocat) ex bile ipsa generari. Nẽpe ex

bile

bile vera, syncera, & laudabili (quam tenuem feruētemque sanguinem appellamus) procreatur ea species inflāmationis, quæ Galeno verum atque exquisitum erysipelas appellatur, lib. 2. ad Glauc. quod tanquàm cutis solius passio est. Græcè autē ἀκριβὲς ἐρυσίπελας nominatur. Ex bile verò nō naturali, & aliis humoribus permixta, tres aliæ nascuntur differentiæ, vtpote erysipelas phlegmonôdes, erysipelas œdematôdes, & erysipelas scirrhôdes, seu scirrhosum. Ex bile autē quæ præter naturā ex adustione facta est, pro ratione tenuitatis aut crassitiei, substantiæ ipsius generantur, vel herpetes esthiomeni, id est, exedentes (qui eiusdem generis sunt cum erysipelatis, quæ cum exulceratione incidunt) vel phagedænæ (quæ cum cute pariter subiectā carnem altiùs erodunt) & exulcerantī cācri, aliaque eiusmodi erodentia, & cacoëthæ, id est, maligna vlcera, quæ pustulæ corrosiuæ recentioribus chirurgis dicuntur. Itaque tenuissimus quidē in eiusmodi humoribus, est is, qui vlcerarum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum deinceps locum occupat: quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt libro 14. metho. meden. Galenus annotauit. Causæ veri erysipelatis vti & phlegmones veræ, sunt tres. Pręgressæ, quę & primitiuę dicuntur: antecedentes, & coniunctæ. Cæterū rarò fit erysipelas à causa prægressa, frictiones tamen violentæ, insolatio & admotio medicaminum attrahentium ipsum nonnunquàm excitant.

Verum erysipelas. *Tria erysipelata illegitima.* *Herpes exedens.* *Phagedæna.* *Cancri exulcerati.* *Causæ veri erysipelatis.*

De signis & iudiciis veri erysipelatis.

Signa & iudicia veri atque exquisiti erysipelatis sumuntur ex collatione ipsius ad phlegmonē iuxta Galeni doctrinam, 14. Therap. & 2. ad Glauconem: ex quo apertè colligitur verum ac legitimum erysipelas veluti quandam speciem esse phlegmones, id est, inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur erysipelatis sunt, color aspectu rubidus, in flauum elanguescēs, qui (rubor inquam) flauescens, ad tactum, hoc est, digitorū appressu facilè subterfugit, rursusque illabitur. Tumor exiguus, in cute potiùs consistens, quàm altè descendens. Calor vehemens febrem excitans maiorem eā, quæ ex phlegmone accenditur. Siquidem calidius multò est erysipelas, quàm phlegmone. Pulsatio (quæ magnæ phlegmones proprium est symptoma) non admodùm fortis. Dolor mordicans & pungens nullam (vt in phlegmone contingit) inducens tēsionem, & si quæ sunt alia bilis dominium significantia. Quod autem ad iudicia per-

Notæ erysipelas. *Rubor flauescens, id tactum subterfugiens.* *Tumor paruus.* *Calor vehemens.* *Pulsatio exigua.* *Dolor punctorius.* *Iudicia.*

In commen. predic. aph.

Erysipelas motũ sequitur tertianæ febris.

Erysipelata circa caput curatu difficillima.

Erysipelas in vtero prægnantis fœtum enecat.

pertinet, erysipelas vt plurimùm faciem prehendit, incipitque maximè in ea nasi parte, quæ vulgò lepus appellatur. Deinde mox in faciem totam expanditur, gemina quidem occasione: nempe ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuitatem. In ossis autem exutione seu denudatione, erysipelas superueniẽs malo est, vt scribit Hippo. Aph. 19. lib. 7. hoc est, symptωma prauum est, si osse nudato caro circunstans ab erysipelate occupari videatur, Hoc autẽ Galeno teste, rarissimè accidit. Rursus sequenti aphorismo scribitur ab eodem Hippo. quòd ab erysipelate putredo aut suppuratio, malum. Hæc enim (inquit Galenus) nunquàm erysipelatis superueniunt, nisi valde malignis. Verum, ac legitimum erysipelas quatuor habet tempora, vti & alij præter naturam tumores. Horum autem signa ex præcedẽtibus sunt requirenda. Exquisitum erysipelas rarò terminatur suppuratione, sed magna ex parte insensibili transpiratione seu resolutione. In erysipelate quædam interdùm contingunt accidẽtia, seu (vt Græci dicunt) symptωmata, quæ nonnunquàm magnitudine ipsius morbi causam exuperant, atque ideò curandi rationẽ interpellant, hoc est, curationis ordinem euariant, peruertuntq;, vt etiam superius de phlegmone dictum est. Ad hæc erysipelas motum sequitur tertianæ febris, nam ad eius materiam quandam habet analogiam. Vtriusque enim materia, humor est biliosus. Cæterùm erysipelas ab exterioribus verti ad interiora non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum, vt ab Hippo. scriptum est aph. 25. lib. 6. Erysipelata verò quæ capiti oboriuntur, plus facessunt negotii, adeoq; (vt Paulus ait) periculosa esse solent, vt nisi efficax consequantur auxilium, interdum affectos strangulent. Scribit etiam Hippoc. lethale esse, si erysipelas sit in vtero mulieris prægnãtis. Facto enim sic in vtero erysipelate, fœtus ex necessitate moritur. Siquidem acuta febris (vt Galenus ait in commentario) sæpe eum citra inflammationem interimit.

Erysipelatis curatio.

Curationis erysipelatis, scopi vniuersales duo.

CVm erysipelas, sicuti & phlegmone, de qua paulò antè egimus, affectus calidus sit, & ex humorũ defluxione fiat, geminus etiã erit totius curationis ipsius scopus, nẽpe refrigeratio & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincebat: ita refrigerationis indicatio in erysipelate, magis vrget quàm vacuationis. Illa enim quan-

quantitate hoc verò qualitate magis premit & discruciat. Itaque erysipelas magis refrigerari, & minus vacuari: inflammatio contrà magis vacuari, & minus refrigerari debet. Quanquàm vtriusq; affectus curandi (vt inquit Galenus) cōmune caput sit, infestantis scilicet humoris vacuatio, ideoque postquàm refrigeratū erysipelas fuerit, ad ea quæ digerunt seu discutiūt medicamenta conuertimur. Porrò vt geminū hunc scopū vniuersalem, refrigerationē inquā & humoris infestantis vacuationem, assequamur, quatuor aliis scopis particularibus iuxta posterioris ætatis chirurgorum placita, est opus. Primus scopus, consistit in recta vitæ institutione atque obseruatione. Secundus, humoris ad partē affectā confluentis, quem antecedentem materiam appellant, auersionem concernit. Tertius in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam coniunctā dicunt) vacuatione consistit. Quartus verò & postremus circa symptomatum correctionem: ac propulsionem versatur.

Particulares curandi erysipelatis scopi quatuor.

Primum scopū facilè assequemur, si rerum omnium, quas nō naturales vocant, administratio, ad humiditatē & frigiditatē (vt in febre tertiana) spectauerit. Quandoquidem erysipelas ex flaua bile ortum habet, quæ temperaturæ est calidæ & siccæ.

Primus scopus.

Ergo aërem atque habitationē, quoad fieri potest, qualē esse expedit, id est, frigidiorē & humidiorē deligito, præparatoque.

Aëris delectus.

Aestate igitur subterraneas domos frigidissimas, maximè perflatas, & ad arctū versas, tibi deligito. Si loci huiusmodi occasio non datur, & calidior aër extiterit, ipsum sic præparato.

Ambientis præparatio.

Aquam frigidam ex vasis in vasa subinde transfundito.

Pauimenta domus assiduè aqua, quæ prorsus gelida sit, aspergito.

Rosas, & violas plurimas, vitiū folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores ac germina, quæ frigidæ humidæque facultatis sunt, humi spargito, ac in aërem proiicito.

Turbam hominum conclaue laborantis ingredi prohibeto.

Cibus.

Pinguia, dulcia, acria, calidaque omnia vitato.

Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetosam vocāt) hordeato, oriza, & aliis id genus, quę sanguinem incrassant, & refrigerant, lubens vescitor.

A vino in totum abstineto.

Potus.

Cremor ptissanæ, aut aqua hordei tibi potus esto.

Victus temperantiam seruato.

Repletio.

Aluus tibi semper mollis esto.

Inanitio.

Ab

Motus.

Ab omni motu, præsertim vehementi atque immoderato abstineto.

Animi affectus.

Iram, contētionem, atque omnem animi vehementiorē motum, aut perturbationem, tanquàm aduersissima fugito.

Nitida, ac munda circa te omnia sunto.

Venus.

Venerem ne exerceto. Atque hæc de primo scopo dicta sufficiant.

Secundus scopus.

Secundum autem scopum curationis erysipelatis consequemur, si succum in corpore delinquentem commoda vacuatione ademerimus. Ergo in vero ac legitimo erysipelate nō necessario, vt in phlegmone, sanguinē ex vena detrahemus: sed medicamento quod flauam bilem exigat (cholagωgon Græci vocant) ventrem per inferiora expurgabimus, si saltē affectus magnus sit, & corpus bile abūdare videatur. Itaque cum erysipelas febres accendat, & eas vehementiores quàm phlegmone, medicamenta, quæ impensè calida sunt, & scammonii succū, quod recentior Græcia dacrydion vocat, recipiunt: (cuiusmodi est, quod vulgò in officinis electuarium de succo rosarum appellatur) huic affectui minimè idonea sunt. Ergo vel rhabarbarum offerendum est, vel potio, quæ Rasi aqua tamarindorum dicitur. Recipit autem pruna Damascena 24. tamarindorum recentiorū drachmas decem, sacchari violati quart. semis. Cui vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adiici potest. Quòd si exigua sit affectio, ne hæc quidā cholagωga medicamēta necessaria erunt, sed abundè fuerit, tunc acri clystere vti, vt Galeno visum. At in erysipelate phlegmonoso nō abs re feceris (modò nihil obstiterit) si curationem à sanguinis misione auspicatus fueris. Tale autem sæpius faciem apprehendit, vnde & Paulus protinus ab initio venam in cubito præsertim humeralē incoinci di iubet. Sin autem hæc non appareat, eam quæ se conspectui magis obiicit. Si quid verò sanguinis detractionē impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatum est, vtendum præcipit. Non pugnat tamen Paulus cum Galeno. Nempe cùm Paulus secandam esse venam præcepit in erysipelate, quod capiti seu faciei oboritur, de phlegmonoso erysipelate intellexit, ꝙ sæpisimè faciem apprehendit: Galenus verò de legitimo erysipelate locutus est, in quo sanguinem non mittit. At in œdematoso aut scirrhoso erysipelate, purgatione vtendū est, quę mixtas habeat facultates, hoc est, partim flauā bilē, partim verò pituitosum, aut melancholicū succū educat. Atque in iis

2. ad Glauc.

In erysipelate phlegmonoso cōpetit phlebotomia.

Chirurgus in ijs quæad phlebotomiā & purgationem attinēt

nihil attentare debet, citra periti alicuius medici consiliū

iis quidem omnibus cōsulendus est doctus aliquis ac prudēs medicus, à cuius consilio & decretis ne transuersum quidē vnguē discedere debet chirurgus. Sitq; hoc satis semel monuisse, quòd chirurgus nihil vnquàm in iis, quæ ad purgationem, & sanguinis missionem per phlebotomiam, attinent, attentare debet, citra periti alicuius medici consilium, nisi forsan siquando vrgeat necessitas, & vbi nullus prestò adest medicus.

Tertia intētio.

Tertiā intentionem complent refrigerantia & reprimentia, in principio fluxionis, exceptis casibus in capite vniuersali commemoratis. Trāsacto verò principio, & stata iam fluxione, quod mēbro inhesit, & impactū est, digerentibus seu euaporantibus medicamentis extrinsecùs admotis, vacuādum est, per occultam scilicet sensui trāspirationē. Omniū siquidē huiusmodi tumorum sic præter naturā consistentiū, vacuatio duplex est Gal.14. Therap. Vna quidem repellentium ad alias partes: altera foràs digerentium, per eum qui sensum fugiat halitum.

Hîc Guido deprauatè citat Gale.

At quoniā erysipelas non quantitate modò affligit, sed etiam, ex vehementi scilicet inflāmatione, qualitate ipsa cruciat, ampliorē refrigerationē, quam phlegmone requirit. Post totius igitur corporis (vt paulò antè dictū est) vacuationem, reprimentibus auxiliis vtemur, afflictam particulā, seu ipsam quæ patitur cutē, vt decet, refrigerantes, præsertim cùm sine manifesta aliqua occasione factū fuerit erysipelas.

Quatenus refrigerandum in erysipelate.

Est autē refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cū hoc quiescit. Quod non purum est, sed iam quodammodò phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert. Sin ne sic quidē quis desistat, nigricat, potissimum in senili corpore: sic vt quędā ita refrigeratorū, ne digerentibus quidem posteà medicamētis ad perfectionē possint sanari: sed scirrhosus quidem tumor in particula derelinquatur.

Lib.14. Therap.

Ergo satius est (inquit Gal.) vbi laborātis particulæ alteratū colorem videris, à refrigerantibus retundentibusque ad contraria, id est, dissipātia seu digerētia & exiccantia, transire, priusquàm vel liuida vel nigrą prorsus fiat. Adhibenda autem semper cura est, vt quæ illinuntur, perliquida sint atque humida, eaque sępius cōmutentur, ac per spōgias frigido aliquo liquore imbutas, subinde quæ admota sunt, abluātur. Si quidē multus particulæ feruor celeriter in vaporē erumpens, hęc desiccat. Cæterùm inter ea quæ refrigerādi atque repellendi facultatē obtinent, in hoc affectu conuenientē, laudat imprimis Auicennas ex simplicibus, perfusionē aquæ frigidæ. Gale-

Materia refrigerantiū ex Gal.

Adiecta ex Paulo.

Galenus verò commendat succum solani, semperuiui, portulacæ, psyllij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, vmbilici Veneris (quæ herbula Græcis cotyledon appellatur) intybi, id est, cichorij, & lenticulæ palustris, atque alia id genus, quæ vltra hæc à Paulo adduntur. Cuiusmodi est cucurbita, glaucium, apium (quod vulgi est petroselinum) & rhamni folia, per se, vel cum pane cataplasmatis modò illita.

Ceratum.

Ceratum quoque ex aqua admodùm frigida, quod recipiat quadruplum rosacci ad ceram albam. Sit autem rosaceum ex oleo omphacino, id est, immaturo, sine sale confecto, quibus in pila emollitis aquæ frigidæ superfunditur, quantum potest recipi. Si verò aceti tenuis & pelludici momentum admiscueris, præstantius, atque efficacius medicamentum reddideris. Porrò hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subindè mutanda, priusquàm manifestè incaleant, aut arescant. Conducit etiam plurimùm ad rem præsentem, si pars erysipelate obsessa, illinatur cerusa sola, vel mixta cum aceto & lycio, vel terra cimolia, aut figulari cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, item acacia cum aceto.

Compositū medicamentum.

Ad idē confert plurimum & sequens compositio. Succi plantaginis vncia vna, rosacei, vnciæ tres, lithargyri nutriti, vncia vna, cerusæ lotæ drach. tres, lactis muliebris semuncia, miscentur omnia simul in mortario plumbeo, & fit linimentum. Teri debent primùm lithargyrum & cerusa: deindè oleum & succus paulatim & sensim affundi debent, donec exactè misceantur. Quòd si ampliorem refrigerationem desyderes, his & alijs prius enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest, opij aliquid, vel cicutæ, vel mandragoræ. Verùm ab ijs, & similibus, quæ stupefaciēdi vim habent, abstinendum esse censeo, nisi maxima vrgeat necessitas.

Euacuatio coniunctæ materiæ, per euaporātia.

ἐμικλύσις.

Cæterùm vbi inflammatio ægrotantis membri iam desijt, ac feruor erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptum, quam coniunctam materiam vocant, prius quàm ex refrigeratione liuor appareat, discutit, hoc est, resoluit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polēta, ἐμικλύσιν Græcè vocant, & alijs, in ratione phlegmones superius dictis. Quemadmodùm enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmones sumenda sunt. Porrò talia medicamenta, quæ dissoluendi, seu euaporandi facultatem obtinent, in hoc affectu conuenientem plurima tum simplicia, tum composita referun-

tur

tur à Paulo Aegineta lib.4.cap.21.Item ab Aëtio libro de re medica decimoquarto.Satis autē fuerit,nunc vnū ex multis recensere, quod omnium mihi præstantissimum visum est. Althεæ nouellæ foliorum pondo,id est,libra assumitur, concoquuntur in hydrelæo:cocta verò probè terūtur,adiectoq; rosacei triente,id est,vncijs quatuor, argenti spumæ, & cerusæ, singulorum vncijs duabus & semisse,id est,dimidia:iterum læuigantur cum succo coriani,aut sēmperuiui,aut solani:deindè micis panis adiunctis,vt emplastri formam induat,illinitur.Quòd si fortè liuor iam locum occuparit,incisa antè cute,cataplasma superponendum est,perfundendusq; locus,plurimùm quidem(vt Galenus præcipit)aqua calida. digerit enim, & plagas abluit: sed & aqua,& muria interim conducet locū fouere, cùm scilicet crassior est.Hęc enim crassitudinē incīdunt,ac detergent. Quarta intentio curationis erysipelatis,quæ est accidentium correctio, perficitur,vt in curatione phlegmones dictum est, cùm agebatur de reditu materiæ,de induratione,& corruptione. Item de dolore & ardore.Hæc enim symptomata etiam erysipelati,vti & phlegmonæ accidere solent. Porrò optimum doloris ac vehementis ardoris mitigatoriū auxiliū fit, ex folijs, & radicibus hyoscyami,inuolutis in stupis,& coctis sub prunis, deindè mixtis cū vnguēto,quod populeon vulgò appellatur,vel cū axungia,vt superius dictū est in curatione phlegmones. Si verò contingeret ipsum erysipelas exulcerari,curetur admotione vnguēti albi, aut vnguenti de lithargyro, quorum descriptiones ex antidotario requirēdę sunt.Quòd si illis adderetur aliquid scoriæ,hoc est,recrementi plumbi,optimum sanè atque efficacissimum foret remedium. Sed præstat vt totam curandi erysipelatis rationē,breuibus quibusdam sententijs in modum epilogi complectamur, vt quæ diffusius à nobis suprà dicta sunt,memorię tenacius hęreant.

Hydrelæū est mistura ex aqua & oleo, seu oleum dilutum.

Si liuor iam locum occuparit.

Quarta intentio.

Doloris & ardoris mitigatorium.

Si erysipelas exulceretur

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes, ex Galeno.

IN exquisito seu legitimo erysipelate,sanguinē ne detrahito. 1

Si bile corpus abundet,& affectus magnus sit,ventrem medicamento cholagogo,id est,bilē exigēte,per inferiora purgato. 2

Quòd si exiguus morbus sit, & corpus bile vacuum,à medicamento flauam bilem per aluum ducente,abstineto,& acri clystere contentus esto. 3

4 Vniuerso, vt oportet, corpore purgato, partem affectam per initia moderatè reprimentibus medicamentis, & abundè refrigerantibus, vsq; ad coloris mutationẽ, perfundito, atq; illinito.

5 Vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, & feruorem erysipelatis iam remissum, ac inflammationem desijsse, à refrigerantibus, astringentibusque, priusquàm vel liuida, vel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia seu discutientia, & exiccantia, transito.

6 Quæ ex vlceribus, alijsque euidentibus causis fiunt erysipelata, primùm scarificato, deindè cataplasma ex hordeacea farina imponito.

7 Si erysipelas non exquisitũ fuerit, sed phlegmonôdes, id est, quodammodo ad inflammationis naturam vergens præsertim vbi sanguis in corpore exuberat, intrepidè sanguinem mittito.

De tumoribus, qui cum erysi. societatem habent, hoc est, de herpete miliari, & exedente, quæ pustulæ cholericæ recentioribus chirurgis dicuntur.

De Herpete

Tumores illos præter naturam, qui cum suprà comprehenso erysipelate societatem habent, atq; ad ipsum quodammodò pertinere ac referri videntur: ex bile autem non naturali, & secreta, id est, alijs humoribus, minimè permixta, generationem obtinẽt, recentiores tum medici, tum chirurgi, pustulas malas cholericas appellant: Græci verò (vt Hip. Gal. & Paulus) herpetas vocant. Quę vox Latinis ferè sonat, malũ quod serpit: ἕρπω enim idem quod serpo, vndè ἕρπης serpens dicitur. Herpes tamen non absolutè malum quod serpit, significat apud medicos, sed certũ morbi genus, de quo nũc agitur. Itaq; malũ quod serpit, latius patet q̃ herpes. Nam & phagedænæ serpentia etiã vlcera dicuntur. Huiusmodi autem vniuersas pustulas Auicennas formicas appellauit: Galenus verò eas inter inflammationes adnumerauit, sed Celsus sub ignis sacri nomine has intellexisse videtur lib. 5. cap. 28. Fit igitur herpes, quando flaua bilis, non naturalis, sola & secreta, id est, nullo alio illi (saltẽ sensus iudicio) admixto humore, in particulam aliquam confluit, decumbitve atq; ibidem consistit, quæ si cõsistentia sua crassior sit, acriorq́;, totam exulcerat cutem, vsq; ad carnem suppositam, vocaturq; tunc vitium huiusmodi Hippocrati & Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis verò herpes exedens, vel depascens: & decimoquarto Therap. Galeno absoluto nomine herpes. Si verò tenuior & minus acris, calidaq; fuerit bilis, pustulas exiguas per summam cutem,

Pustulæ malæ & cholericæ vulgò dictæ.
Herpetes.
Formica Auicennæ.
Herpes quãdo fiat.
Herpetis species duæ.
ἕρπης ἐσθιόμενος, id est exedens, vel depascens,

tem,

tem, id est, in sola superficie cutis (hanc enim tantùm veluti deūrit) milio, hoc est, milij seminibus, similes excitat: ob quam similitudinē affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis verò quibusdam post Hippocratis ætatem κιγχρίας ob eandem rationem dictus est: κίγχρος enim Græcis, milium nobis dicitur. Atq; hęc species Galeno autore lib. 2. ad Glauc. Hippocrati generis sortitur appellationē, cùm simpliciter, & sine additione illi herpes vocetur. Alibi tamen herpetis nomine, Galenus herpetem esthiomenū, id est, exedentem intelligit, vt paulò pòst dicetur. Hîc autem non protinus vlcus facit, vt alter qui exedens dicitur, sed vt dictū est, admodùm exiguas pustulas ad speciem milij, quæ & ipsæ interposito spacio, ac procedēte tempore, cùm disrumpuntur scilicet, in vlcus abeunt. Proindè non sine ratione Oribasio & quibusdam alijs visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ tenuis admixtum, quæ pustulas illas minutulas procreat. Vndè & nonnullis pustulosus herpes dictus est. Alter verò, qui esthiomenos appellatur non ita pituitę cōmixtus est, sed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, esse videtur: ideoque cum erosione accidit, affectu cutis continuitatem prehendente, vndè & nomen illi impositum est. Esthiomenos enim idem est quod erodens vel exedens. Atq; hic affectus quidem eiusdem generis est cum pustuloso atq; exulcerato erysipelate: à quo tamē differt humoris ipsius biliosi (ex quo vitium vtrunq; ortum habet) tenuitate. Id quod testatur Gal. his verbis: « Est enim (inquit) admodùm tenuis humor qui herpetē excitat, « adeò profectò, vt non solùm omnes interiores partes, quę vtiq; « carnosæ substātiâ sunt, transeat, sed etiam cutim ipsam ad sum- « mam vsque cuticulam (epidermida Greci vocant) quam solam, « propterea quòd ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit, quan- do si hanc quoque sudoris vice transiret, haudquaquàm vlcus « excitaret. Quippe id, vlcerum quæ ex mordente humore oriun- « tur, quæ nimirùm spontanea vocant, cōmune est, quod humor qui « ea facit, sistitur in exitu, ac tardat. Hactenus Gal. vbi nominę herpetis simpliciter & sine additione, intelligit herpetē esthiomenum, vt ex ipso contextu, signis & curatione, facilè est deprehendere. Atq; ita illo in loco generis sortitur appellationē, cùm simpliciter, & absolutè herpes nominetur, quemadmodùm & in libello, de tumoribus præter naturā, vbi de eo sic idem Gal. ad « verbum scribit: Depascitur quidem & herpes, vicina, id est, ea quę in circuitu sunt, erodens; verùm solius cutis est exulceratio.

Herpes miliaris, siue cenchria.

Lib. 14. Therap.

Ex Paulo, et Gal.

Lib. de tum. præter nat.

Lib. 14. met. med. Humor biliosus qui herpetē excitat, admodū tenuis est.

Herpes solius cutis est exulceratio.

Auicennas myrmecias cõfundit cũ herpetibus.

Guidonis error maximus.

Cæterùm vtramq; herpetis ſpeciem,id eſt,tam miliarem,quàm exedentem,ſub nomine formicę Barbari ferè omnes næoterici comprehendunt.Quibus ea in re, vt & in multis alijs erroris occaſionem primus præbuit Auicennas, qui in nominis ſimilitudine deceptus,quoniam Græci myrmecias,i.d eſt,formicas, genus quoddam verrucarum vocant, eodem capite verrucas illas cum herpetibus errore fœdiſsimo cõmiſcuit.Guido tamen diſcrimen ponit, inter herpetem & formicam,confunditq; nomẽ formicæ modò cũ verrucis(quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant)modò cum herpete exedente;qui(comedens inquam herpes)modò etiam illi herpeſtẽ , modò herpes abſolutè nominatur;putaturq; eidẽ aliud nihil eſſe,q̃ eryſipelas puſtuloſum,& vlceratũ. Cùm tamẽ ille(vt ex Galeno adductũ eſt)ab hoc differat humoris tenuitate.Tenuior eſt & bilis quę herpeta creat,quàm quæ vlceratum eryſipelas. Ad hoc eryſipelas quod cum exulceratione incidit,non tantũ cutem, ſed cum ea etiam aliquid ſubiectę carnis occupat.Herpes verò,quo de hîc agitur, ſolam cutim apprehendit,exulceratq;.Itaque tametſi hæc eiuſdem ſint generis,(vt Galeno viſum eſt)non tamẽ omninò ſunt idem.

Herpetem esthiomenũ et eryſipelas vlceratum non omninò idem eſſe.

Morbilli ex herpetum ſunt genere.

Variolæ.

Papularum eruptiones

Ecthymata

Exanthemata.

Porrò puſtulas illas,quæ Auicennæ interpreti,& imperitæ medicorum turbæ,morbilli appellantur,ſub herpete comprehendiſſe videtur Hippoc.lib.3. Epidemiarum. Fiunt autem morbilli huiuſmodi à tenuiore materia,quàm puſtulæ illę,quę vulgò variolæ dicuntur.Hæ enim(vt voluit Auicennas)ex ſanguine,illi verò ex bilis ſanguinisq; fiunt mixtione. Si quis autẽ deſyderat,quò nomine eiuſmodi puſtulæ apud antiquiores dictæ ſint,diximus Latinè à Plinio vocari papularũ,& interdùm pituitæ eruptiones : Græcè verò Hippocrati ecthymata lib.3. Epidemiarum:Galeno autem exanthemata.Cæterùm vtriuſq; herpetis notæ,iudicia,& cauſæ,ex præcedentibus ſatis innoteſcunt. Supereſt igitur,vt eorum curationem ſubijciamus.

Herpetis curatio.

Herpetis curatio tres habet ſcopos ſiue intentiones.

Primus ſcopus.

IN curandis herpetibus, ſicut & in alijs eiuſmodi ſpontaneis vlceribus,quę ex mordenti & acri humore oriuntur,tres ſcopi communes ſunt obſeruandi. Primus eſt,vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur. Secundus,vt quicquid in laborantem particulam confluxit,& eidem inhæſit,vacuetur. Tertius,vt ſanetur vlcus. Primum ſcopum , ſeu primam intentionem aſſequimur , totum corpus, medicamine, humorem vnde

virium enascitur, educente, expurgando. Mox repurgato corpore humorem influentem reprimendo, regerendoq;. Ergo in herpete exedente, medicamento vtendum est, quod flauam bilem per aluum exigit. Hunc enim purus, ac syncerus (vti diximus) biliosus procreat succus. Proindè fit, vt quantũ ad totius corporis euacuationem attinet, comedentes herpetas similiter vt erysipelata curare oporteat. Itaq; quoniam tenuis humor est, qui id vitium creat, abundè est Galeno, etiam aluum leniter soluisse, vel vrinas, per ea quæ id modicè efficiũt, citasse. In altero verò herpetum genere, quem à similitudine quam habet cum milio, miliarem & cenchriam Græcè appellari diximus: medicamento opus est, quod mixtæ sit facultatis, hoc est, quod bilem simul & pituitam educat. Quibusdam enim non sine ratione (vt Galenus ait) visum est in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admixtum. Porrò vacuato, vt decet, eo qui in corpore redundat, ac vitium committit, humore: medicamentis vtendum est, quæ influentem humorem reprimãt, regerantq;. Tutior nãque ac conuenientior tunc fuerit eorum vsus. Quandoquidem (inquit Gale.) si quis exiguũ vitiosi humoris post ritè factã purgationem adhuc in corpore remanens ad viscera, & magnas venas retrudat: nullum profectò quod sensu percipiatur malũ cõmittet. At si, inquit ille, eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrũ aliquando procumbit. Vbi scilicet prius naturæ viribus totum corpus expurgantis, non sit, vel per deiectionem, vel vrinas, vel cutim, quæ totũ corpus includit, vacuatus. Cæterũ reprimunt quidẽ regeruntq; non solum ea quæ adstringunt, sed etiam quæ sine adstrictione refrigerant. Cuiusmodi sunt lactuca, poligoniõ, ex stagnis lens, portulaca, seris, semperuiuum, & id genus alia, quæ erysipelatibus valde erant opportuna. Verùm eiusmodi medicamenta, quæ scilicet præter id quod refrigerant, etiam humectare naturã apta sunt, herpetes præsertim depascentes, minimè desyderant, sed sola ea admittunt refrigerantia, quæ etiã maximè possunt exiccare. Quæ enim refrigerandi, atq; vnà exiccandi vim habent, sed mediocrẽ (cuiusmodi est solanũ) non satis illis cõueniunt. Apponere igitur ipsis oportet ex Gale. cõsilio, ab initio quidẽ, ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnoglosi. Post hæc verò & lenticulã his adiungere oportet, & aliquãdo mel, & farinã hordeaceã. Itẽ cataplasma sine semperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt, inscribitur. Repellit enim quod influit, atque id

Herpes exedens medicamentũ exigit cholagogon.

Herpes miliaris medicamentũ desyderat, q̃d bilem simul & pituitam educat.

Reprimendi tempus.

Lib. 14. Therap.

Non esse reprimẽdum, si multus sit vitiosus succus.

Regerentiũ materia.

Quæ refrigerant pariter et humectãt non conueniunt herpetibus exedẽtibus.

Reprimẽtia herpetibus exedentibus accõmoda.

Hæc complent secundam intentionem.

quod in parte affecta continetur, exiccat, & membra corroborat. Proindè transacto morbi principio efficax erit remedium.

Cataplasma. *Sumach.*

Itaque fiet huiusmodi cataplasma, ex corticibus malorũ Punicorum in vino decoctis, & Rhu, siue Rhoë, id est, semine coriarij fruticis (quod posteriori medicinæ Sumach appellatur) & farina hordei. Cæterùm hoc cataplasmate secundam intentionem, seu scopũ curandi herpetis probè assequeris. Quippe cùm sufficienter digerere possit, quod iam in affectum locũ confluxerit. Constat autem, ꝙ in generatione vlceris exuperare debebunt quę reprimendi facultatem habent: vbi verò non amplius confluit in ægrotantem particulam vitiosus humor quæ digerunt.

Vlceris curatio in herpete, quæ tertius est scopus.

Vlcus omne exiccari desyderat.

Lib. 2. ad Glauconem

Quod ad tertium scopum attinet, qui vlcus sanandum proponit, summatim hæc te cognoscere oportet. Nempe quòd omne vlcus siue sponte siue ex accidenti factum fuerit, exiccari desyderat medicamento (vt inquit Hippo.) non aspero, hoc est, non mordente, neq; vehementer irritante, prærerquàm vbi malignum, & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetunt medicamina, & quę ignis vires habeant: quale est mysi, & chalcitis, & arsenicum, & calx, & sandaracha, atq; id genus alia, quæ non aliter, quàm ignis adurunt.

Loca exulcerata quibus inungenda.

Posca vel pusca.

Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda sunt pastillis, seu trochiscis, in libris, qui pharmaceutici dicuntur, ad herpetas inscriptis. Qui, cùm res exigit, vt illis vtamur, passo, vel vino aliquo dulci, vel si dulce non adfuerit, vino tenui & subaustero non nimis veteri (hoc est, quod non aliquam in gustu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut posca aquosa (quod oxycratũ vocant) diluuntur, seu (quod dicunt) eliquantur, dissoluuntùrve.

Remedia ex Paulo sumpta.

Paulus his vtitur remedijs, ad herpetẽ, qui sub cute affligit. Retrimentum plumbi, rutæ leuigatæ succo excipitur, aut ceratum myrteum in vicem rutæ. Aliud, Lanę veteris illotæ, circa tedam combustæ, drachmæ duodecim & semisis, id est, dimidia, ceræ drachmę 25. recrementi plumbi drachma, fæni caprilli curati lotique ex aqua, drachmæ 25. myrtei vnciæ 5.

Ad herpetas depascentes.

Ad herpetas verò acutè seu acriter depascentes, hoc remedium iubet admoueri. Corij mali Punici dulcis drachmæ sex, argenti spumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ seu tedaceo ligno adhærentis, & combustæ drachmæ tres, ceræ drachmæ duodecim, cerusæ drachmæ octo, thuris, aluminis scissi, singulorum drachma, vino aut myrteo excipiuntur.

Ad inueterata iam vlcera.

Iam verò in longum tempus protractis vlceribus, neque vino dulci, circuli parui, id est, trochisci, & huius-

modi

modi alia medicamenta, quæ ad herpetas ſcribuntur, dilui debent: ſed neq; puſca adhuc aquoſa, quin potius vino ſatis auſtero, præcipuè verò nigro, & ſi id non affuerit, albo. Medicaméta autẽ in hoc tẽpore, hoc eſt, inueteratis iam vlceribus, efficacia, & maximè accõmoda ſunt, paſtilli ſeu trochiſci Muſę, & Andronis, & Polyidæ: quorũ deſcriptiones in fine curationis carbũculi poſitæ ſunt. Itẽ trochiſci, qui calidicõ & aldaron dicũtur Auicennæ & recẽtioribus, quorũ deſcriptiones ex antidotario requirẽda ſunt. Herpetas verò, qui tantũ ſummã cutẽ exulcerant, vt ſunt, quos miliares diximus, nullo horũ medicamentorũ ſuperius cõmemoratorũ (ſi ſaltẽ Galeno credimus) inũgere oportet. Vehemẽtia enim ſunt ac validè exiccãt: verũ iſtis ſufficiunt quęcunq; vim glaucij, id eſt, memithæ habent, eaq; diluere oportet, maximè quidẽ aqua. Quòd ſi hęc nihil profecerint, etiã acetũ miſcendũ eſt. Quòd ſi etiã ſolani ſucco intinxeris, aut arnoglosſi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. Cæterũ quoniam de formicis nõnihil obiter in ſuperioribus attigimus, quas turpiter (vt diximus) recẽtiores, & Arabes cũ herpetibus confundũt, pręſens locus expoſtulat, vt de ijs, & alijs in cute eminẽtibus excreſcentijs, quas Latini verrucas vocant, paucula annotemus.

Si puſtulæ miliares in vlcus abeũt quid agendum.
Lib. 2. ad Glauc.

De formicis, & alijs verrucarum differentijs.

CAPVT IX.

TVmores illos exiguos, ſeu humiles illas excreſcentias, quæ inſtar monticulorũ quorundã in cute eminentes conſpiciuntur, Latini appoſitè verrucas appellarunt: verruca enim propriè editiorem montis partem ſignificat. Vulgus autem porra nuncupat. Quia quandoque intra ſe fila quædam continent porrorum radicibus non diſsimilia. Græci nomen non habent, quo omnia eiuſmodi verrucarum ſeu porrorum genera complectantur, ſed quamque proprio nomine ſpeciem nuncupant. Hæ autem ferè ſunt, μυρμηκίαι, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον. Itaque Myrmecia illis dicũtur verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſesſiles, ſimilẽ vellicantis, ſeu mordentis formicæ ſenſum, dum attrectantur, inducentes: vnde & nomen illis factum eſt. Græci enim μύρμηκας formicam nominãt. Quare Latini eas (nomine quidem ad Græcum vocabulum ſeſe accommodante) formicas, verrucas dixerunt. A figura verò & formatione, ſesſiles verrucas. Hæ naſcuntur Celſo, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum: radices autem

Verruca.
Porra.
Verrucarũ diuerſa genera.
Myrmecia.
Sesſiles verrucæ.
Lib. 5.

altius exiguunt, ac humiliores sunt thymio durioresque, maioremque dolorem mouent: sed minus sanguinis mittunt, vixque vnquàm magnitudine lupini modum excedunt.

Acrochordō. Pensilis verruca.

Acrochordon verò pensilis, & angustiore basi verruca est, hoc est, rotunda quædam in cute eminentia seu excrescentia, quæ basim, id est, partem imam ad cutem angustam habet: sic quidem dicta, quòd chordæ nexu suspensa pendere videatur.

Myrmecia & acrochordones quibus inuicem dißideant.

Itaque hoc discrimine acrochordones à myrmecijs dirimuntur, quod illi ima parte ad cutem angustiores sint, supremâ verò latiores, myrmeciæ contrà, basi sint (vt dictum est) latiore, super autem tenues. Sed & hæ nonnunquàm cum summa cute prorsus sunt æquales. Acrochordones verò semper à cute extant, vt libro decimoquarto de morbis curandis Galenus scriptum reliquit. Adhæc acrochordones Celso ferè plures nascuntur, pueros maximè infestant, nonnunquàm subito desinunt: quandoque verò mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. Rarò autem fabæ magnitudinem excedunt: Auicennæ claui dicuntur.

Claui.

Verùm Latinis claui appellantur verrucæ albæ, rotundæ, clauorum capiti similes. Hi in digitis, plantisque pedum maximè contingunt, vbi dolorem si non aliâs, tamen ingredienti mouent.

ἧλοι. Almismar. Thymion.

Hos Græci ἧλοι vocant: Auicenna verò almismar. Ex contuso sæpius nascuntur, interdum etiam aliter. At thymion vel thymon Celso & Græcis, verrucula est, super corpus eminens, infrà seu ima parte ad cutem, & ipsa (vt acrochordon) tenuis, suprà verò latior: subdura quoque, & in summo peraspera. Idque summum, colorem floris thymi repræsentat, vndè ei nomen est, ibique facilè finditur, & cruentatur. Nonnunquàm & aliquantum sanguinis fundit, fereque circa magnitudinem fabæ Aegyptiæ est, rarò maius, interdum

Thymij magnitudo.

perexiguum; modò vnum, modò autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus, hoc est, in plantis. Peßima tamen in obscœnis sunt, maximeque vbi sanguinem fundunt.

Thymia in obscœnis peßima.

Auicenna videtur huiusmodi verrucæ genus tusium, vel, vt alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarum quoque genere sunt, vocata ab Auicenna cornua non alio à cæteris distantia, quàm quod oblonga sunt, & instar cornuum recuruantur.

Cornua.

Calli.

A clauis non magnoperè differunt calli, quos Græci vocant τύλους, nisi quòd per se indolorosi sunt, eodem quo cutis colore, neque spontè, sed ex labore obdurata cute gignuntur.

Verru-

Verrucarum iudicia, & curatio.

EX his acrochordon & thymion sæpe etiã per se (vt retulit Celsus) finiuntur, & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia & claui sine curatione vix vnquàm desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renascitur quidem. Thymo clauoque excisis, subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaq; relicta idẽ rursus exigit. Myrmeciæ latisimis radicibus inhærent: ideoq;, ne excidi quidem sine vlceratione magna possunt. Clauum subindè deradere, commodisimum est, & aqua tepida perfundere. Nã sine nulla vi sic emollescit. Ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circũpurgat, deindè imponat resinam, cui miscuit pulueris paulũ, quẽ ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera, vt ab eodẽ Celso traditur, medicamentis adurẽda sunt. Alijsq; id quod ex fece vini: myrmecijs, id quod ex alumine & sandaracha fit, aptisimũ. Paulus Aegineta, lib. 4. cap. 15. plurima enumerat, quæ verrucas huiusmodi, presertim sesiles & pensiles tollunt, exterunt que. Cuius generis sunt, elaterium (quod succus est fructus cucumeris agrestis) cum sale infricatum, thuris cortex cum aceto, grosi, id est, primitiuæ ficus, quæ velut præcoces non maturescunt, cum aceto, farina, & nitro. Idẽ quoq; illi præstat succus, seu liquor fici arboris illitus: tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematum, ærugo cum sulphure viuo, hoc est, ignẽ non experto combusta, ocymi folia cũ atramẽto sutorio, quod Greci chalcanthum vocant, sarmentorum adhuc viridium vstorum, quod distillat, fimus ouillus cum aceto, hircinũ fel illitũ, heliotropij magni fructus per se illitus, vel cũ vino applicatus, ruta cũ nitro & pipere, nitrum cũ vrina pueri impubis & nondùm Venerem experti, stercus bouis gregarij, seu armentarij adhibitum in aceto. Cæterũ hæc quæ ad myrmecias & acrochordonas exterendas commemorata sunt, ferè omnia & ad clauos, & thymia etiam magnoperè cõducunt. Tradunt etiã lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt qui decoquant capita salsorum piscium in aqua illa, quæ distillat ex sarmentis viridibus, dũ comburuntur: idq; præstantisimũ ad prædicta vitia remediũ esse prædicant. Alij ad candẽ exterenda linimentũ conficiunt ex ærugine (quę recentioribus viride æris, & flos æris dicitur) sulphure, & aqua, seu instillatione illa sarmentorum. Atq; hic vnus est curandi modus, quo vti solent ad verrucas

Acrochordõ. Thymion. Lib. 5. Myrmecia. Claui.

Myrmecia.

Verrucarũ per medicamẽta curatio ex Paulo.

Aqua ex sermẽtis distillans.

Stercus bubulum.

Lacertæ caput.

Aerugo quid.

rucas è medio tollendas, per medicamenta scilicet erodentia, adurentiaq;. Id autem vnũ summa cura obseruandũ est, in eiusmodi medicamentis administrandis, quod Celsus monet lib. 5. nempe q̃ ea quæ circà sunt, folijs contegi debent, ne ipsa quoq; exulcerentur.

Hoc Halyab. & Guido probant.

Alij ob eandẽ causam circuniacẽtes partes illinũt, vnguento ex bolo armenia, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto.

Aliæ curandi rationes.

Porrò acrochordonas, myrmecia, & thymia non solùm præscriptis hisce adurentibus medicamẽtis abolemus: sed & ignis flãma, vel candente ferro, hoc est, cauterio (vt dicunt) actuali, illis ritè admoto. Ea quoq; nonnunquã excidimus. Interdũ verò ligatura scitè illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel primoribus dẽtibus, vt quidã Romę Galeni tempore facere solebat, euellimus, ac radicitus extirpamus.

Quomodò vrendæ sint tutò verrucæ.

Cæterùm si ignẽ aut candens aliquod ferrũ verrucæ admoueris, lamina quędam ferrea pertusa, vel simile quidpiam, ita verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exactè cõprehendat, adeò vt nihil circũpositæ cutis appareat. Facta verò adustione, crusta butyro vel aliquo alio vnctuoso illito resoluenda est. Deindè vlcus similiter reliquis vlceribus curandum erit.

Myrmeciarum cũ summa cute æqualium curatio.

Quo pacto autem myrmecię quę à cute non extant, sed illi prorsus sunt æquales, educi debeant, atq; excidi, pulchrè docet Galenus lib. 14. meth. meden. vbi refert quendam fuisse Romæ suo tempore, qui nouam huiusmodi verrucarum curationẽ excogitauit.

Myrmeciarũ noua curatio ex Galeno.

Nimirùm has certâ primùm labiorũ applicatione, ceu suctu ad se trahebat, atq; (quod mirum videbatur) à radice euellebat. Deinde primoribus apprehensis dentibus, totas simul eximebat. Acrochordonas verò, vtpote à cute extantes statim mordicus prehendebat, & ita protinus educebat.

Alia curatio myrmeciarum. 14. meth. med.

Harum quoq; & geminam aliam curandi rationem mox subiungit Galenus, inquiens: Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo, quod scolopomacherion Græci vocãt, quispiam manibus exercitatus, facilè eas excidat: cùm proprijs lineamentis à circũposita cute circunscriptæ discernantur.

Scolopomacherion.

Alia curatio per pinnam.

Aequè verò & valente aliqua pinna, circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit porrò pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndiq; prorsus cõstringat. Quæ posteà circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrimè ita myrmeciam etiam cũ ipsa radice totam educet. Cõstat verò, & q̃ finis ipsę pinnæ, quæ eam circulo secabit, non tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaq; tum galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ, ad hunc vsum est accommo-

commo-

« commoda. Abscindere verò ab his tantùm radicē versus oportet, quatenus reliquæ partis fistula complecti myrmeciam possit. Sanè ex ipsa statim abscisione, si modò scitè fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Hæc Galenus hactenus. Vlcus verò quod relinquitur sic auulsa verruca, similiter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.

Pinna scitè radicē versus abscindenda.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitosis, & flatuosis.

CAPVT X.

Cum de tumoribus, qui succis calidioribus procreātur, satis disputatum sit, de ijs quæ à materia frigida ortū habent, nunc tractare rursum instituimus: principium quidem ab eo quod οἴδημα Græcis dicitur, sumentes. Quemadmodùm enim ex biliosa fluxione erysipelas, ita ex pituitosi humoris confluxu œdema excitatur. Est autem œdema (definitore Gal.) laxus quidam atque indolens tumor, seu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoso humore in particulā aliquā influente exurgens. Ita quidē Galenus censuit lib. 14. Therap. de œdemate, quod morbus est, non symptoma. Equidē scimus (inquit) aliter quoq; [quàm ex pituitosi scilicet humoris fluxione] œdemata prouenire. Nempe ex pituitoso humore aut spiritu vaporoso, vt in cruribus & pedibus eorū, qui aquæ subter cutē affectu laborāt. Et phthoē, id est, corporis habitu cōtabescente: & cachexia, hoc est, malo habitu corporis. In illis quippe periculosis dispositionibus, œdema, affectus eius qui hominē premit, symptoma est, hoc est accidens necessariò consequens, nullam seorsum propriam, præcipuamq; curationem postulans, vt in sequentibus dicetur. Oedema, vti & phlegmone atque erysipelas, in duas chirurgis finditur differentias, in verum scilicet œdema, & nō verum, seu illegitimū. Verū œdema fit ex pituita naturali, quæ certè nihil aliud est, quàm sanguis crudus aut diminutè coctus: qui in massa quidem sanguinaria inuenitur, membris pituitosis enutriendis accōmodus. Non verum, seu illegitimum œdema, fit ex pituita non naturali. Est autem pituita naturalis (ne quid obscurum relinquamus) humor frigidus & humidus substantia crudus, colore vergēs ad quandā albedinem: sapore verò, & (si fas sit dicere) odore ad dulcedinē. Non naturalis pituita, ea est, quæ à modò descripta degenerat, intra tamē suæ latitudinis terminos, quos si forsan pertranseat, nō iam amplius phlegma pituitáve, sed alius humor dici debet.

Oedema quid.

14. Ther. & 2. ad Glauc.

Oedema vt symptoma est quibus maxime accidat.

Oedema duplex.

Verum.

Illegitimum

Pituita quid.

Contin-

Pituita quã do & quomodo à propria sua natura degenerat.

Contingit autem bifariam pituitam ipsam à propria sua natura degenerare: Vno quidẽ modo (vt loquuntur) in se, quando scilicet in propria suiipsius substantia citra alterius admixtionem permutatur. Quod sanè multifariam accidit. Aut enim in substantiã aquosam conuertitur, aut in flatuosam, aut in admodũ tenuem. Diciturque tunc phlegma aquosum, flatuosum, aut tenue: aut crassius ac viscosius redditur: idque tũc phlegma crassum, & mucilaginosum efficitur, & per maiorem, seu (vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypseũ seu vitreũ. Aut ipsum putrescit & alteratur, efficiturque tunc salsum nitrosum, & corrosiuum. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admixtionem. Quando scilicet alius quispiam humor illi extrinsecus accedit, verbi gratia, vel sanguis, vel bilis flaua, aut atra. Si sanguis pituitæ permisceatur, hæc dulcis efficitur: si flaua bilis, salsa: si melancholia, pontica, & acida. Sunt ergo octo species phlegmatis non naturalis iuxta Auicennæ placita. Halyabbas tamen quatuor tantùm constituit. Galenus autem (inquit Guido) videtur, duo solùm genera assignare, nempe salsum & acidum. Tametsi libro secundo de differentiis febrium, & libro 2. de locis affectis, atque in multis aliis locis, mentionem faciat de vitreo, quod subindè sub acido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem ac conuenientiam) reponit. Ex iis igitur colligitur, quòd ex pituita generantur octo species, seu differentię tumorum præter naturam. Primò enim ex pituita seu phlegmate naturali, fit œdema verum, ac certum, seu legitimum. Secundò ex pituita non naturali per admixtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quòd tres alii humores cũ ea possunt remisceri. Nominantur autẽ œdema phlegmonôdes œdema erysipelatôdes, & œdema scirrhôdes. Tertiò ex phlegmate non naturali, per alterationem in propria substantia quatuor aliæ exurgunt differentiæ. Primò namque ex flatuoso & vaporoso phlegmate fit tumor is, qui propriè Latinis inflatio, vulgò autem medicorum apostema ventosum dicitur. Secundò, ex aquoso, aquosum. Tertiò, ex crudo phlegmate, crasso, & mucilaginoso, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibusdam dicuntur, & abscessus pituitosi, quos vulgò exituras phlematicas appellant. Auicennæ verò interpreti dubelet frigida nominãtur. Cuiusmodi sunt steatomata, atheromata, & melicerides. Ganglia quoque (quæ Auicennæ glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in sequentibus declarabuntur. Ex duro verò, seu

Gal. duo tantum pituitæ genera posuit.

Octo differentiæ tumorum præter naturam ex pituita.

magis

magis indurato,&(vt sic dicatur)gypseo phlegmate,fiunt nodi omnes duri,qui in iuncturis maximè reperiuntur,& strumę, quæ vulgò scrofulæ nominantur. Quartò ex corrupta & putrefacta pituita generātur fistulæ,& vlcera,quæ scrofulosa vocant. Causæ œdematis,vt & aliorum tumorum præter naturam,sunt triplices. Primitiuæ,vt sunt casus ab alto , percussio, deprauata viuendi ratio,seu(vt dicunt)malum regimen. Antecedentes,vt exuberantia humoris pituitosi in partem aliquam decurrentis. Coniunctæ,ipsa pituita,in membro tumore obsesso,iam infarta . & accumulata. Signa œdematis hæc sunt,tumor laxus & mollis,qui prementi digito cedit,& foueæ modo cauatur,nec amoto digito resilit,sed prementis vestigium retinet. Dolor aut exiguus,aut ferè nullus. Calor modicus. Color vergens ad albedinem,hoc est,subalbidus , seu (vt volunt alii) inter album & pallidum medius. Et alia id genus, quæ pituitæ dominium testantur. Oedema,vt & cæteri tumores, quatuor habet tempora:principium, augmentum,statum,& declinationē. Hoc genus tumoris vt plurimùm terminatur per resolutionem seu exhalationem,rarò per suppurationem,sæpissimè per conuersionem,seu permutationē in nodos, & alias(vt vocant) excrescētias,quæ Græcis apostemata, Latinis verò abscessus dicuntur. Harum autem terminationum notæ, & agnitiones, superius in tractatu vniuersali dictæ sunt. Tumores hi œdematosi hyeme magis , quàm aliis temporibus,excitantur. Plurima enim tunc in corporibus colligitur pituita. Senes quoque & crapulæ deditos magis ac sæpius infestant.

Causæ œdematis tres.

Signa œdematis.

Iudicia.

Oedematis, ex pituitoso humore in particulam aliquam confluente, curatio.

QVoniam œdemata,ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur: duplex etiā eorum curandi scopus erit,vt lib.2. ad Glauc. Galenus annotauit. Alter,vt horum humorum,qui iam partem occupāt, substantia dissoluatur;alter,vt fluxio cogatur,restringaturque. Atque prout alter scopus alterum superat,remedia sunt miscēda,alterum quidem cum altero copiosius,aut parcius. Vbi igitur restringendi indicatio,eam quæ vacuandum seu digerendū esse suadet,superabit,augenda restringentium vis erit. Vbi verò plus vacuandum quàm restringendum erit,digerentium seu discutiētiū ac exiccantiū materia,& facultas prępollere in mixtione

Curādi œdematis scopus duplex cum adhuc gignitur.

xtione debebit. Porrò maiorẽ restringentiũ vim miscendã esse ostẽdit tũ copiosior fluxio,tũ parcior in affecta parte materia. Cõtra,exiccãtiũ ac digerẽtiũ vberiorẽ modũ adhibere oportet,vbi copiosior materia locũ obsidet,& fluxio minor est. In inueterato autẽ œdemate,& q́ non adhuc in gignẽdo est,nõ amplius hac curandi ratione,mixtã facultatẽ quasi scopũ habente, sed ad digerendã dissecandamque materiã declinante, vtendũ erit. Quod & in omnibus ferè diuturnis affectibus obseruãdũ est.

Oedematis inueterati curãdi ratio.

Cæterùm œdema quod symptωma est periculosos affectus sequens,vt tabem,aquam inter cutẽ,& vitiatũ corporis habitũ, quẽ Græci cachexiam vocant,nullam seorsùm(vt supra diximus)propriam,præcipuamque curationem desyderat. Curari enim,nisi affectu ex quo nascitur,profligato,non potest. Aliquid tamen ex eo remittẽdum est,si quidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat,aut curationem impediat. Satis ergo fuerit,siquidem curatione egebit,ipsum tumentem locum perfricare,aliâs oxyrhodino,aliâs oleo cum sale, aut etiã oxyrhodino salem habente. Eiusmodi enim frictio tumorẽ remittit & dolorem,si ex nimia distensione,(vt aliquando cõtingit)excitetur,demulcet. Oxyrhodinon fluxionem arcet,oleum cum sale vim habet digerendi,& vacuandi quod impactũ est: oxyrhodinon verò,cui sal admixtũ est,partim digerit,& exiccat,partim restringit,& humorum affluxum prohibet. Sed premissa hac vniuersali methodo,ad propriam ipsius legitimi œdematis,quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet,curandi rationem,sermonẽ cõuertamus. Hæc autẽ in rebus quatuor (sicuti de phlegmone & erysipelate dictũ est)posterioris huius ætatis chirurgis,consistit. Nẽpe,in debita viuendi ratione,in pituitosi humoris præparatione,quã equationẽ vocãt,& eiusdẽ expurgatione: in fluxi & iam particulam occupantis humoris,repressione,dissolutione,& exiccatione:& postremò in symptωmatum seu accidentium ipsum œdema consequentium correctione,& summotione. Hæ itaque sunt quatuor intẽtiones particulares,quibus duas illas generales suprapositas indicationes assequimur. Prima igitur intentio perficitur,debita ac congrua sex rerũ non naturaliũ administratione. Porrò,ritè ac cõmodè res ipsę nõ naturales corpori laborãtis adhibebũtur,si ad caliditatẽ & siccitatẽ,cũ quadã attenuatione,declinauerint vniuersę.

Oedematis vt symptωma est curatio.

Quatuor scopi particulares in curando legitimo œdemate obseruandi.

Prima intẽtio.

Aër.

Ergo tenuem & siccum aërem deligito,præparatóue.

Potus.

Vinũ defæcatum,pellucidum,album,vel subrubellum (quod

claretũ

claretum vocant)in suo genere optimum,& modicè aquâ dilutum,in potu assumito.

Cibus.

Panis probè coctus,& ritè præparatus esto.

Carnibus ouillis,aut ex montanis & campestribus auiculis lubens vescitor,iisque assis potius,quàm elixis.

Iusculis,oleribus,& offis parcè vtitor.

Ab azymis,id est,non fermentatis,crudis quoque & præhumidis, abstineto.

Legumina,caseum,fructus præsertim horarios & immaturos,pisces quoque(nisi forsan saxatiles,eosque vel assos,vel vino incoctos)ne gustato.

Repletio.

Assa in vniuersum meliora sunt elixis,& iis quæ pistoris industria præparantur. Parùm comedito ac minùs bibito.

Breuiter vitæ luxum,atque ingluuiem fugito.

Inanitio.

Si aluus non respondet,eam ficubus & carthamo soluito.

Ergo ficus aridas 5. vel sex numero accipito, easq; medulla seminis carthami impleto,& manè vel prima mēsa comedito.

Motus.

Corpus moderatè exerceto,si tamen particula laborās, citra noxam id admiserit. Somnus breuis esto.

Somnus.

Balneum.

Balneum atque omnia humectantia prorsus vitato.

Secunda intentio.

Secunda intentio completur præparantibus seu æquantibus (quæ vulgò digestiua vocant)& vacuantibus materiā illā pituitosam,qua scatet corpus laborātis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est,quod pituitam in corpore delitescentē possit incidere & detergere. Deinde præparata hoc modo expulsioni antecedens materia,medicamento aliquo phlegmagogo, id est,pituitā expurgante,ex periti alicuius medici præscripto vacuāda est. Quod si(inquit Guido à Cauliaco)plethora adesset, tutò vena aperiri posset:non citra tamē periti alicuius etiā medici cōsiliū. At vix vnquā in corpore plethorico visuntur œdemata saltē legitima. Nam in eo nō magis pituita, q̃ cæteri humores abūdāt. Proindè vix sola,& nō aliis humoribus remixta in particulam aliquā corporis plethorici influere potest. Quare venæ sectio in œdemate saltem legitimo nequaquam ex vsu esse videtur. Tertia intētio perficitur in principio,admotis repercutiētibus:non iis quidem quæ natiua sua frigiditate vehementer stringendo repellunt,sed quæ non inualidè siccandi,& modicè digerendi vim habeant:ea aggregantia exiccationē & resolutionem vocant. In augmento verò discutientibus paulò fortioribus. At in statu,circa eius finem præsertim,& stata, iam

Tertia intentio.

fluxio

fluxione,puris,iisque fortissimis digerentibus seu resoluentibus. In declinatione autem absumentibus seu(vt dicunt) consumptiuis & exiccantibus,si resolutione saltem terminari debeat. Si verò degeneret in abscessum,quem exituram vocāt,maturantibus,& reliquiis quæ in curandis abscessibus proposita sunt auxiliis,curabitur.

Auxilia in principio œdematis admouenda.

Porrò auxilia reprimentia,siccandi simul & digerendi facultate prædita,quæ competūt initio œdematis ex pituitosi humoris influxu creati,tribus præsertim formulis comprehenduntur. Prima est Gale.lib.14.Therap.& secundo ad Glauconem,vbi inquit,At si ex pituitoso humore in particulam influente œdema consistit,abundè aliquando satisfacit spongia,quæ ex aqua,in qua sit aceti aliquid, maduerit.

Posca aquosa.

Porrò hæc ita attemperabuntur,vt vel bibi possint, vel vt non multùm supra hoc aceti habeant. Deligarè verò spongiam debebis,ab inferiore parte incipiens,ac suprà finiens. Esto autem spongia modò conductura sit,omninò noua. Huius si occasio non est[hoc est,si nouæ copia non sit]hanc detergebis, expurgabisque,exquisitè abluendo nitro,& aphronitro,& aqua lixiuia. Auicennas iubet,vt loco spongiæ aliquandò admoueatur pannus lineus duplex, aut quid simile. Secunda formula est ipsius Auicennæ. Recipit autem aquæ decoctionis baurach,id est,nitri vel spumæ nitri,& cinerum,& aceti,ana,quantùm satis esse videbitur.

Emplastrū Razis.

Tertia formula est à Raze descripta ad hunc modum: ℞.aloës,mirrhæ,licii,acaciæ,sief memithæ,id est, de glaucio,cyperi,croci orientalis,boli armenici,singulorum partes æquales: puluerisentur,& cum succo caulium,hoc est, brasicarum,& aceto misceantur,& fiat emplastrum.

Remedia incrementi tēpore admouenda.

Porrò eadē nuper commemorata auxilia,in huius œdematosi tumoris incremento,etiam bene faciunt,adiecto saltem illis aceto copiosiore,vel modico alumine,in corporibus præsertim robustioribus & cutem duram habentibus,atque vbi aquosior posca nō profuerit. Ergo si sub his paulò antè memoratis auxiliis œdema nō subsidat,quiescátue:vbi rursus deligabis,paulò plus aceti miscebis,vt posca valentior sit,vel pusillū aliquid aluminis coniicies, ac noua spōgiā admouebis. Hæc enim & copiosum medicamētum excipit,diuque continet,& sua substantia affectam partē exiccat. Si nouæ copia non sit, melius est,inquit Galenus, eo, quod vulgus vocat elychnion,vtare. Id verò ante omnia molle esto:quod genus Tarsicum est,cuius si facultas est,audacter vtitor:vtilius enim experiere,quàm spōgiam. Madeat verò ex pusca,

Lib.14.Therap.& 2.ad Glauc.

ſca, quæ & aliquid habeat aluminis. Tum (vt præſcriptum eſt) deligetur, ab inferiore ſurſum: hoc eſt, ligatura incipiat in imis partibus, & deſinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris, velut in oſsis fractura. Ac primę quidem iniectiones faſciæ, quę ſcilicet inferire incipiunt, magis arctandæ: quæ deinceps ſunt, ſenſim remittendæ: cæterùm non adeò, vt laxa ſit aliqua deligationis pars. Remedia autem, quæ poſt vigorem ſtatus, vbi iam conſtitit fluxio, & in declinatione vniuerſali admouenda ſunt, ſi œdema tendat ad reſolutionem, ſub triplici etiam formula deſcribi ſolent. Prima eſt Auicennæ: nempe ſpongia imbuta aqua lixiua, ex cinere fici, vitis, & ilicis, quæ ſpecies eſt quercus, & particulæ admota: ſiquidem huic magna vis ineſt exiccandi, ac detergendi. Secunda eſt Bruni, quam & vſurpauit Theodoricus. Recipit autem aluminis, ſulphuris, myrrhę, & ſalis ſingulorum pares portiones: miſcentur hæc omnia cum roſaceo, & aceto, & fit linimentum, quod præcedenti remedio potentius adhuc exiccat. Tertia rurſus eſt Auicennæ, cuius deſcriptio eſt talis: ℞ ſtercoris vaccini, lib. ſemis, olibani, ſtyracis, vſneæ, id eſt, muſci arborum, qui Græcis bryon dicitur: calami aromatici, ſpicæ, abſynthij, ſingulorum ſemunciam: confice omnia cum aceto, & decocto caulium, ſiue braſsicæ, & fiat emplaſtrũ. Atq; hæc quidem ratio eſt curandi œdematis, quod reſolutione terminatur. Si verò digeſtioni non cedat, ſed ad ſuppurationem ſpectet, vnguentum è ſuccis diachylon nominatum, atque id maximè, quod à Rogerio compoſitum eſt, perquàm vtiliter apponitur. Ad id etiam confert vel magnoperè & ſequens emplaſtrum, quod recipit maluam, brancam vrſinam, (vel, ſi mauis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur) radicem altheæ, radicem lilij, cepas aſſas, limaces, fermentũ, & ſemen lini: cocta, & ſubacta, & cum axungia vel butyro mixta, rediguntur in formam emplaſtri. Aliud ad idem ſummè efficax. Accipe ſucci ebuli, ſambuci, oxylapathi, quod noſtrates officinę lapathium acutum nominant: leuiſtici, ſeu liguſtici, & marathri: ex horum ſingulis quantum lubet, pari tamen pondere; deindè vt oportet coquito, vnà cum dialthea, melle, oleo, & butyro, atque ex ijs emplaſtrum conficito. Maturato apoſtemate, non expectetur, donec ſpontè aperiatur; quoniam tarde admodùm, vel fortaſſe nunquàm id contingeret: ſed ferro candente, aut cauſtico aliquo medicamento fiat apertio, qua pus excernatur, iuxta modum & formam ſuperius expreſſam. De-

Status et declinationis remedia.

Spongia lixiuio imbuta.

Linimentũ.

Emplaſtrũ Auicen.

Vſnea quid.

Concoquentia ſeu maturantia.

Hoc ad Theodoricum refertur.

Apertio.

indè sordes detergeantur, vnguento vulgò Apostolorum dicto, vel mundificatiuo ex apio, & succo absynthij, vel vnguento subscripto, quod pus crassioris substantiæ attrahit, & mundificat. Accipit autem id galbani, ammoniaci, resinæ terebinthinæ, picis, sepi vaccini, olei antiqui, ana partes æquales: dissoluuntur gummi ex aceto, & liquefiunt ad ignem cum reliquis, & fit vnguentum. Post hæc verò similiter reliquis vlceribus sordidis curetur. Ceterùm quartam intentionem assequimur, pro ratione & natura accidentium superuenientium, vt si accidat dolor, imprimis sedandus erit, admota (iuxta Auicennę doctrinam) œsipo humida, vel vino cocto, vel cerato composito ex oleo chamæmelino, oleo de absynthio, oleo de spica, & cera. Si verò durities adfuerit dissoluenda, atque emollienda est, medulla bubula, vel ceruina, vel quapiam alia simili, vt in sequentibus dicetur. Galenus autem in diuturno œdemate partem oleo liniens, spongiam ex lixiuio apponebat, atque stringens arctius, affectum perfectè curabat.

Vnguentum mundificatiuum quod ad Dinum refertur.

Quarta intentio.

Lib. 2. ad Glauco.

Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis.

1 Oedemati quod symptoma est, hoc est, accidẽs alijs morbis superueniens, vt aquæ inter cutẽ, tabi, & cachexiæ medicamenta, quæ discutiunt, & sine molestia desiccant, adhibeto.

Oedema morbi accidens.

2 Ergo tumentem locum oxymelite, vel oxyrhodino, aut oleo cum sale, aut etiam oxyrhodino salem habente, perfricato. Hac enim frictione & dolorem (si quis ex distensione excitetur) mitigabis, & tumorem remittes.

3 Oedemati verò ex tenuis pituitæ influxu excitato, si nondũ restitit fluxio, medicamẽta quæ partim digerant, partim verò cogant, restringantque, admoueto.

Oedema morbus.

4 Ergo spongiam nouam, vel aliam lixiuio ablutam, initio posca dilutiore in mollioribus præsertim corporibus madentẽ alligato, vinculaq; (si artus tumor occupet) ab inferiori parte ad superiorem, vt in fracturis, ducito, & mediocriter constringito. 3

5 Quòd si per hæc tumor non remittitur, subsidcátve, poscæ, id est, oxycrato, aluminis momentum adijcito.

6 At si iam in vetustatem affectus inciderit, non amplius remedia mistam hanc facultatem (digerentem scilicet & restringentem) habentia, sed digerentia ac dissecantia potius adhibeto.

Oedema inueteratum.

7 Igitur, parte oleo prius inuncta, spongiam qualem suprà diximus, lixiuia delibutam, imponito, ac fascias arctius deligato. 4

De

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgò autem apostemata ventosa. CAP. XI.

Inflationis et œdematis differentia.

NVnc tempestiuum est, vt de inflationibus disseramus, quibus diuersa ab œdematis curatio est. Illa nanque, vt Galenus ait li.14. Therap. ex pituitoso succo ortũ habent: proindè prementibus nobis cedunt, digitiq; admodùm altè in ipsa descendunt. Inflationes verò, ex flatuoso spiritu collecto nascuntur, aliâs sub cute, aliâs sub membranis, quæ ossibus circundantur, aut musculos, viscerúmve aliquod includunt. Porrò colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo & intestinis: itemque in medio spatio horum, & peritonæi, vt in aquæ (inquit Paulus) subter cutem genere, cui nomen est tympanias. Differunt quoque hæ ab œdematis, quòd & pressæ digitis non retinent vestigium, & sonitum veluti tympanum reddunt: itemque quòd in cauitate sensibili subinde continentur, atque hac nonnunquàm maxima. Causa huiusmodi inflationum Gal. lib. 6. de morb. & symptomatis, est caloris natiui imbecillitas, in materia pituitosa, ad flatus excitãdos disposita. Calor nanque eiusmodi suscitare quidem vaporem ex humida materia potest, sed non discutere, vti asserit Galenus his verbis: Quemadmodum enim (inquit) in externis rebus videmus, vt frigidissima cõstitutio, maximè spirante Borea, Aërem sereniorem reddit, ac calidissima per æstatem constitutio ambientem nos aërem purum efficit, mediæ verò constitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cùm vehementes sunt ei vires: sed cùm medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere potest. Retinetur autem flatus eiusmodi in loco quopiam (vt dicit Auicennas) vel propter densitatem, seu (vt dicunt) spissitudinem membri, vel propter ipsius vaporis seu spiritus crassitiem. Quod & ijs verbis Paulus ex Galeni sentẽtia testatus est. Membrorum (inquit) densitas, tum spiritus simul crassities efficit, vt idem spiritus non dissipetur.

Lib. 4.

Inflationũ causa.

Lib. 6. de morbis & sympto.

Lib. 4.

De signis & iudicijs inflationum.

Inflationũ nota.

SIgna inflationum sunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodam splendore, sonum, vt vter, vel tympanũ, dum percutitur, reddens. Adhæc persæpè sentitur flatus per totum corpus, modò huc, modò illuc discurrens, ac dolorem extensiuũ pariens. Quod autẽ ad iudicia pertinet, flatulentus seu vaporosus

Inflationũ prognostica. spiritus,qui non discutitur , multa parit incommoda. Halituosus verò huc atque illuc per corpus discurrens,cum dolore & anxietatibus magnoperè verendus est. Quippe qui à materia aliqua venenosa attolli videatur.

De inflationum, seu flatulentorum tumorum curatione.

Inflationũ curatio. Cum tria hec,materia humida,caloris imbecillitas,& meatuum densitas, ad inflationis generationem(vt in præcedentibus ostensum est)concurrant:curationis ipsius scopus erit, caloris substantiam roborare, vaporem seu flatulentam materiam extenuare , & meatus corporum(in quibus vaporosus ille spiritus collectus continetur)densitatem recludere. Porrò posteriora duo,nempe densi corporis rarefactionem,& crasi spiritus extenuationé,iisdem omninò auxilijs assequimur,medicamentis scilicet tenuitate partium pollentibus,siue extenuantibus,& calfacientibus,magis aut minus,pro partium inflatione afflictarum densitate,vel raritate,& vaporum quoque crassitudine,vel tenuitate. Pro horum nanque differentia facultas medicamentorum quæ admouentur, intendi ac remitti debet. Itaque raræ partes,& vapor seu spiritus non admodùm crassus, minus:densæ verò,& vapor multa crassitie præditus, magis extenuãtibus & calidis egent. Caloris auté substantia,si perijt,aut imminuta est,pro ratione iacturę eius,resarcienda erit. Si verò alterata fuerit,ad mediocritatem reducenda. Quòd si vnà dolor excruciet, ad anodyna transeundum erit. Non absurdè igitur, inflationum(quas ventosa apostemata vocant) curationem tribus intentionibus perfici dixerunt posterioris nostræ ætatis chirurgi: *Tres scopi curandarũ inflationũ.* prima in debita viuendi ratione, secunda in proba concoctione,& tertia in flatulenti spiritus, qui in particula collectus est, discusione,seu(vt aiunt) in materiæ coniunctæ extirpatione consistit. *Prima intensio.* Itaque vitę institutio talis erit. Abstinendum imprimis ab omnibus crassis,viscosis,crudis,pituitosis,& flatuosis. Cuiusmodi sunt,dulcia, substantia leguminum,fructus,rapum,castaneæ,& alia id genus,quæ spiritum flatuosum procreant. *Cibus.* Vtendum auté calidis & siccis:item attenuantibus, & flatũ discutientibus,vt est panis hordeaceus,qui aliquid salis & cumini receperit. *Potus.* Laborantis potus sit vinũ album,vel subrubellũ(quod claretum vocant)aut vinum Gręcum. Vtatur decocto cicerum alterato cum cepis, apio hortensi,quod vulgò petroselinum appellatur , calamintha , ruta , & cumino. Carnes sint assæ potius, quàm

quàm elixæ,& præſerim ex volatilibus,vt in præcedenti capite dictum eſt. Vt autem ſecundam intentionem aſſequaris, roboranda tibi eſt virtus concoctrix bonis quibuſdam ſpeciebus aromaticis, & confectionibus, atque(vt vocant)electuarijs ad hoc dicatis, vt ſunt diacuminum, diacalaminthe, aromaticum roſatum,& ſequens confectio,quam drageta appellant. ℞ aniſi, marathri, carui,dauci,cymini,baccarũ lauri,tritorum,ſingulorum vnciam vnam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant,galangæ,zingiberis albi,ſingulorum ſemunciam,charyophylorũ, cubebarum,piperis longi,ſeminis rutæ , ſingulorum drachmas duas,aniſi ſaccharo incruſtati,quadrantem,id eſt,vncias tres,ſacchari ſelibram,id eſt,libram ſemis,fiat puluis. Extrinſecus verò inungatur ventriculus oleis de ſpica,de coſto,& ruta:vel fiat epithema,quod ea recipiat,quę & flatus diſcutiunt,& iuuandæ coctioni dicata ſunt,atq; hoc ſtomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis,quàm chirurgiam pertinent. Tertia intentio completur medicamẽto,cui mixta facultas ſit,hoc eſt,quod ſimul concoquat,digerat , & modicè adſtringat , nec dolorem augeat. Ad hæc autem conſequenda inſtituuntur tres formulæ auxiliorum,lib.14. Therap. Prima ad hunc modum poſita eſt « à Galeno: In artubus(inquit)& muſculis,qui ſub cute aut etiã « membranis,quæ oſſa veſtiunt,inflatione orta , ſi citra dolorem « ſit,liquor aliquis tenuiſsimarũ partium,cuiuſmodi eſt lixiuium « noua ſpongia exceptum, ſatisfecerit. Sin dolor quoque vrget, « vngenda pars eſt oleo, quod relaxandi, remittendique vim ha « beat. Incidunt porrò ex percutionibus eiuſmodi affectus, vbi « vel muſculus,vel membrana quę os circuit,eſt contuſa. Ac ſuper « membranam quidem quæ os ambit , antedicta imponenda eſt « ſpongia. Secunda formula ibidem ita deſcripta eſt . Ad muſculos verò(nanque hi aliquando dolent)medicamentum quod « magis mitiget , eſt adhibendum. Quò fit , vt ad hos ſolo lixi- « uio non vtantur , ſed immiſſa ei tum ſapa , tum pauculo oleo. « Satius autem fuerit in principio, non addidiſſe lixiuium , ſed « ſapa cum vino & exiguo aceto vti , ac quod mediocre ſit,olei « adijcere . Vbi mixta ſunt , modicè excalfacere , ac lanam non « lotam, quam ſuccidam vocant,ipſis imbutam imponere. Quòd « ſi eiuſmodi lanæ facultas non ſit , ipſius œſipus miſcellæ ſu- « pradictæ eſt inijciendus. Vbi verò œſipus præſtò non eſt,ali- « quid cerati , quod ex œſipo componitur , rectè admiſcueris. Debent enim contuſi muſculi leniri medicamento cui mixta fa-

Secunda intentio.

Drageta coctionem adiuuans.

Tertia intẽtio.

Ad inflationẽ ex contuſione in artubus muſculis, & membranis, quæ oſſa cõtegũt.

Ad muſculos cũ inflatione dolentes ex contuſione.

Sapa.

Lana ſuccida.

Oeſipus.

Ceratum ex œſipo.

facultas sit, quippe quæ simul concoquat, digerat, & modicè adstringat. Quando si nihil habet adstrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac maximè in ijs corporibus, quæ sunt plethorica. Ergo trium iam comprehensarum indicationum [concoquendi scilicet, digerendi, & modicè adstringendi] in inflatis ex plaga musculis memor, vbi dolor maior viget, mitigatiua magis ratione vteris: [plus olei & vini adijciendo] vbi abest, maiore vi

Aceti, vini, & lixiuij collatio.

instabis. Maiorem vim intelligo, cùm breui via properatur ad finem. Porrò breuis via fit, per ea quæ valentes habent vires. Hæc autem maximè in lixiuio & aceto habētur, post hæc in vino. Quoties igitur de mitigando non laboras, horum [lixiuij inquam & aceti] plus in mixturam conijcies. Rursus vbi repellere studes, vini plus quàm horum immittes. Porrò id optimum in hunc vsum fuerit, si nigrum austerumque sit. At si digerere males, lixiuij plus indes. Acetum verò si his miscebis, ad ambo vtilis erit mixtura, propterea quod acetum mixtas habet facultates. Vbi verò musculus sine dolore est, licet sanè in lixiuij penuria, pro ea aphronitrum immittere. Esto autem id minimè lapi-

Pro lixiuio aphronitrū.

dosum, sed magis spumosum. Tertia formula est emplasticum, quod fit ex strigmentis gymnasiorum, id est, sordibus, quę à corporibus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua & vino simul coctis. Gale. verba hæc sunt, lib. 14. Therapeu.

Si inueterauerit inflatio.

Quæ verò huius generis inflationes neglectæ inueterarunt: primo quidem loco his, ea quæ ex lixiuio componuntur (vt prædictum est) adhibeas. Secundo loco emplasticum aliquod. Dicam autem & horum exemplum. Strigmenta gymnasiorum feruefacta, percola primùm, sic vt pura sint: deinde rursum in cacabum immissis, calcem viuam in farinæ speciem tusam insperge, ad luti vsq; crassitudinem. Salutare his est & medicamen, quod ex sycomoro componitur, aliaque id genus.

Si flatuosus spiritus venenatus fuerit.

Cæterum si huiusmodi flatuosus spiritus, qui inflationem committit, fumosus fuerit, malus, corruptus, à materiaque venenosa excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra discurrens, nullum tutius ac melius consilium dari potest, quàm quod vbi in parte quapiam substiterit, pars ipsa protinus infrà supraque deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro candente tumor aperiatur, ita vt facilè vapor ille venenosus egredi possit. Deinde hians plaga, implenda erit aloë, & bolo armenia, ex rosaceo & aceto dissolutis. Transactis verò diebus tribus, aut quatuor, vulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducendum.

Porrò

Porrò in venenosis eiusmodi inflationibus, victus ratio tenuior esse debet, egetque corpus medicamento purgatorio. Quòd si theriace sumenda daretur laboranti, rectè illi consultum esset. *Victus ratio.* *Theriaca.*

Capita curationis tumoris flatulenti.

IMbecillam caloris affectæ partis substantiã roborato, deperditam instaurato, alteratam ad mediocritatem reducito. 1

Vaporosum seu flatulentum spiritum crassiorem, vnde tumor eiusmodi suscitatus est, extenuato. 2

Densatos cutis, ac totius laborantis particulæ, meatus, medicamentis tenuitate partium pollentibus, recludito: deindè flatuosum spiritum discutito. 3

Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipsius flatuosi crassitudine vel tenuitate medicamentorum quæ admouentur, tum materiam, tum facultatem intendito, ac remittito. 4

Porrò si cum dolore & inflãmatione tumor eiusmodi flatulentus inciderit (vt cõtingit in musculis ob cõtusionẽ flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: ꝓcedẽte verò tẽpore, quæ discutiendi vi polleãt, eorũ copiã paulatim augẽdo, adhibeto. 5

Inflationes quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primò quidem lixiuio foueto, deinde emplastrum quodpiam ex his quæ molliunt, & discutiunt, admoueto. 6

De tumore è serosa substantia creato, quod aquosum apostema nominant. CAP. XII.

PItuitam, si per vniuersum corpus increuerit, ea species aquę intercutis, quã leucophlegmatiã vocãt, comitatur, vt Gale. annotauit lib. 6. de symptomatum causis. Cùm verò in vna duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat, œdema enascitur: ita enim appellant tumorẽ laxum, ac doloris expertem. Serosa autem excrementa si abundant, aquã intercutem (quã ascitem nominant) generare solent. Quæ si in vnam aliquam partem incubuerint, in ea phlyctænas, id est, pustulas excitant. Porrò serosum eiusmodi recremẽtũ, recentiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodũ etiam & pituitã illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua intercutem vexat, & in tabidis, & alijs qui malo habitu (Græci cachexiã vocant) laborãt. Adhęc, tumores ex huiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iã dicto recremẽto pro- *Leucophlegmatia.* *Oedema.* *Serosum recrementum.* *Phlyctænæ.*

creatos, illegitima ac non vera œdemata vocitant. Cæterùm in periculosis illis dispositionibus seu affectibus, tabe inquam, hydrope, & cachexia: œdema (vt superius ex Galeni sententia dictum est) symptωmatis, seu accidentis rationem obtinet, non morbi: nulla quidē propria præcipuaq; curatione indigens. Sola enim frictio ex oxyrhodino, aut nōnunquàm ex sale & oleo, vel etiam ex sale & oxyrhodino, sistit ipsum, aliaq; huiusmodi multa.

Lib. 2. ad Glauc. & 14. thera.

Causæ tumorum aquosorum.

Horum autem tumorum causæ sunt, alteratrix facultas frigida intemperie vitiata, & alimētorum prauitas, ad aquositatem declinans, vt ex lib. 6. de symptωmatum causis facilè est colligere. Signa & iudicia ferè eadem sunt, quæ & veri œdematis.

Aquosorum tumorū notæ.

Hoc tamen differunt, ꝙ in istis aquosis tumoribus laxus magis tumor est, quàm in œdemate legitimo: atque ideò non tantùm renititur tactui, sonatq; non vt flatus ventúsve, sed vt aqua potius. Ad hæc aliquomodò splendere videtur, cùm ad lucem quis ipsum intuetur.

Iudicia.

Quod verò ad huiuscemodi tumoris iudicia attinet, aquosus haud dubiè tumor à maiori enascitur frigiditate quàm flatuosus, vt Galenus autor est, commentario vndecimo lib. 4. aphorismorum, super hunc aphorismum: Quibus tormina, & circa vmbilicum labores &c.

Ascites à maiore frigiditate generatur, quàm tympanites.

Videtur autem (inquit) à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem ascitem vocant: à minore verò tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem sicca nominatur. Neque enim humida substantia in flatuosum aërem sine calore aliquo potest transmutari.

Quas partes maximè prehendant aquosi tumores.

Tumores prætereà aquosi sæpius in pedibus, testiculis, scroto, capite, & iuncturis accidūt, quàm in alijs quibusuis corporis partibus: tum ꝙ humor eiusmodi in eas partes promptius irruat, tum ꝙ caliditas in ipsis modica sit: quippe quæ procul à calidissimis absunt partibus, vt secundo Progn. ait Galenus. Quemadmodū etiam flatuosus spiritus rarò inuenitur absque humore aquoso, ita vix vnquàm aquosus siue serosus humor in particula aliqua concluditur absque flatu. Hactenus de generatione, causis, signis, & iudicijs aquosi tumoris, nunc de curatione.

Aquosi tumoris curatio.

CVm aquosi tumores, ex serosi (vti diximus) recrementi fluxione excitentur, non alia certè curandi via & ratione, saltem vniuersali, in illis profligandis vtendum est, quàm ea, quę in alijs suprà memoratis tumoribus, qui ex humorum in partē aliquam influxu procreantur, persanandis, à nobis suprà expli-

cata

eata est. Duplex igitur curandi indicatio per initia in eiusmodi tumoribus erit: nempe vacuandi quod influxit, & fluxionem inhibendi. Quocirca & composita fuerit de talibus affectibus, veluti & de reliquis morbis omnibus, quicunque in generatione adhuc sunt, medentis sollicitudo, ex ea scilicet quæ curat, & ea quæ prouidet. Itaque prima indicatio ei medicinæ artis parti subijcitur, quæ morbos curat: secunda verò ei parti subiacet, quæ futurum morbũ precauet. Porrò vt geminũ hunc scopum vniuersalem assequamur, alijs quinque particularibus intẽtionibus est opus, à nostro Guidone à Cauliaco in curatione tumoris aquosi hoc ordine & modo qui sequitur expresis. Prima in probæ vitæ institutione atque obseruatione consistit. Secunda in concoctionis emendatione, seu (vt ait) rectificatione. Tertia, in aquosi humoris per aluum expurgatione. Quarta, in eiusdem serosi recremẽti per vrinarios meatus eductione. Quinta & vltima, in coniunctæ (vt loquuntur) seu contentæ in particula humiditatis aquosæ, euaporatione, atque exiccatione. Cęterùm cùm primæ quatuor intentiones magis ad medicum spectent, quàm ad chirurgum, quem hoc opere instituendum suscepimus, atque etiam ex ijs quæ in præcedentibus dicta sunt, satis innotescant: consilium fuit, tantùm de postrema, quæ topica desyderat auxilia, hoc loco agere. Quinta igitur intentio perficitur cum exiccantibus & resoluentibus huiusmodi aquosas ac serosas humiditates, quæ in particula laborante continentur. Horum autem tres communiter formulæ statuuntur. Prima est Galeni lib. 2. ad Glauconem, & 14. methomeden. nempe quæ constat oxyrhodino, & sale, vt superius dictum est. Secũda est eiusdem: spongia scilicet noua, lixiuio perfusa, & reliqua alia auxilia, quę suprà ad œdemata scripta sunt. Quibus vt potentius exiccent, & discutiant, addenda sunt, aphronitrum, alumen, & sulphur. Tertia formula est cuiusdam emplastri, ab Auicenna descripti in curatione scrofularum, quod Galeno attribuit in libro de compositione medicamentorum κατὰ γένη, id est, secundum genera. Hoc autem (vt ille prædicat) intra hebdomadam vnam ad summum: plærunque verò intra triduum omnem duritiem resoluit. Porrò tametsi emplastrum hoc apud Galenum libro nuper citato non reperiatur, eo tamen commodè vti possumus ad aquosam & flatuosam duritiem dissoluendam: eius autem descriptio talis est Auicennæ: ℞. seminis sinapis, seminis vrticæ, sulphuris, spumæ maris,

Curandi aquosi tumoris duplex indicatio.

Quinq; particulares intentiones curãdi aquosi tumoris.

Emplastrum Auicennæ discutiens aquosos tumores.

maris,aristolochiæ[rotundæ] & bdellij ana vnciam vnam,ammoniaci,olei antiqui,& ceræ, ana vncias duas. Quòd si hoc emplastro non discutitur,non aliud auxilium melius ac præsentius excogitari potest, quàm vt ferro aperiatur, deinde detergeatur,& aliorum sordidorum vlcerum more curetur.

Capita curationis aquosi tumoris.

1 VIctum attenuantem,calfactorium,& desiccatorium laboranti instituito.

2 Vt corpus moderatè exerceat,parcè edat & bibat,non multum dormiat, ventremque & vesicam sæpius ad excretionem exuscitet,imperato.

3 Vt probè alimenta concoquat, & flatus minimè gignat, curato.

4 Serosas humiditates,quibus laborantis corpus scatet vniuersum,per aluum,& vrinarios meatus expurgato.

5 Serosum illud recrementum,quod in affecta parte continetur,desiccato,& per halitum digerito.

6 Quòd si discuti non possit,scalpellũ,vel potius igni candens ferramentum,in tumorem,si artus occupet,adigito, atque eum parte procliuiore(quò facilius inde humor emanet)reserato.

7 Humore qui tumorem committebat, per emissarium vacuato,reliqua quæ ad sordidorum, & aliorum consimilis naturæ vlcerum,curationem pertinent,sine mora perficito.

De glandulis, nodis, strumis, & cæteris abscessibus, quas excrescentias phlegmaticas vocant.

CAPVT XIII.

Enumeratio abscessuum pituitosorum.

GRæcorum ganglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas vocant,bronchocele,quod bocium,& herniam gutturis nominant,melicerides, steatomata, & atheromata:ad hæc testudo,talpa, & nata siue napta,tumorum nomina à recentioribus medicis inuenta,& nusquàm apud antiquos reperta: item sugille Auicennæ: nodi quoque & vulgaris bubo, aliaque id genus multa, quacunque corporis parte nascantur,ferè ex pituita generationem habent: atque ob id ad pituitosos tumores meritò referuntur. Cęterùm tametsi nõnulli ex ijs nuper memoratis abscessibus in tophaceã duritiem, & scirrhosos affectus aliquando degenerent: radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicen-

Auicennas. Quanquàm non imus inficias, quin & alius humor ipsi pituitæ, cuius eiusmodi abscessus propriè soboles sunt, interdùm admisceatur: atque ita compositi & heterogenei nascãtur abscessus. Verùm de simplicibus solùm nobis hic sermo erit ex quorum analogia compositorum etiam cognitio facilè habebitur. Hæc enim ad illa, veluti ad quosdam certos canones, semper adigenda sunt, vt alibi quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum, seu (vt vulgarium chirurgicorum more loquar) excrescentiarum phlegmaticarum, reponuntur, habentque speciales quasdã inter se differentias, vt ex sequentibus patebit. Glandula enim (vt Guido putauit) à glandis forma, quam præ se ferre videtur, nomenclaturam accepit: estque (inquit) vtcunque mollis, vnica mobilis, & separata à partibus circuniacẽtibus: in emunctoriis plerunque nascens. Auicennæ autem glandulæ nascuntur vel in manu, vel in pede, vel in loco aliquo neruis & tendonibus coniuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne scilicet laborans in spasmum incidat. Eueniunt quoque, ait, summæ volæ manus, & fronti, vocatque eas modò apostemata glandulosa, modò nodos. De iis enim inconsideratè tractat in diuersis capitibus, vtpote in capite de nodis ad finem, & capite de glandulis. Itaque videntur glandulæ Auicennæ diuersæ esse à glandulis Guidonis, & Græcorum ganglia illis (Auicennæ inquam glandulis) eadem esse. Quod sequentia Pauli verba apertè testatur: « Ganglium neruorum cõcretio est, ex ictu aut lassitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, præcipuè motui di« catis: nempe manu summa, & pedibus. Rarius cubitum & caput occupat Aëtio, ac rarò eidem sponte prouenit. Et rursus idem Pau. lib. 6. cap. 39. quid sit gangliũ, vnde nascatur, in quibus maximè partibus proueniat, quæ denique notæ ipsum comitẽtur, « aperiens: idipsum quod diximus, confirmat, inquiens: Gangliũ « nerui est concretio, ex ictu, aut labore proficiscẽs, plerũq; verò « in manus iũctura, qua cũ brachio cõmittitur, talo & articulamẽ« tis absoluitur: quãquàm in aliis quoque partibus proueniat. Hę « comites sunt notæ, tumor cõcolor, renitẽs, indolensq;. At si vio« lenter premas, stuporis sensum exhibet, nõ in alto, sed ipsa sub « cute radices agens, & ad latera spectans: sin autẽ vi adigas, tum « antè, tũ pòst, nequaquã id facit. Hactenus Pau. Aegineta de gã« gliis. Nunc ad reliquos pituitosos abscessus, seu (vt eorum more loquar) excrescentias phlegmaticas, sermonem conuertamus.

Scro-

Simplicia sunt regulæ compositorũ.

Glandula Guidonis.

Glandulæ Auicen. quæ eadem sunt cum gãgliis Græcorum.

Glãdula Guidonis dissidet à glãdula Auicenn.

Cap. 16. li. 4.

Ganglium quid?

Ganglij notæ.

Tumor etiã est inæqualis Philagr. & Aëtio.

Scrofulæ. Scrofulæ à vulgò vocatæ, nihil aliud sunt, quàm indurati, & intra membranulam contenti adenes, id est, glandulæ: in collo, axillis, & inguinibus præcipuè consistentes, vbi glandulæ vasis substratæ collocantur. Nonnunquàm tamen, quamuis raró ex carne eorundem locorũ fiunt, quæ affinitate quadã ad strumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, vt visum est Leonidæ. Has Latini strumas vocarunt. *Chœrades Græcorum.* A Græcis verò chœrades dicuntur, vel à chæradibus quidem petris per marinas aquas transparentibus, vel à suibus multiparis animalibus (numerosæ enim sobolis existunt, vt sues) & eo morbo frequẽter affectis. Scrofæ etenim, id est, sues, colla habent glandulosa, *Struma Cornel. Celsi.* & magna ex parte strumosa. Struma autem Celso tumor est, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Nascuntur eidem maximè in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse chirurgus Meges autor est. De iis etiam Paulus in eum modum: Oriuntur (inquit) strumæ in priori ceruicis » *Lib. 6.* parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Om- » nes autem suis membranis includuntur, quemadmodùm steato- » *Lupia.* mata, atheromata, & melicerides. Lupia (inquit Guido) veluti lupulus, mollis, rotunda in locis duris & siccis suam sedem præcipuè deligit, vt in palbebris, & locis neruosis: vulgus gallicum vocat *vne loupe.* Itaque si eius descriptio, atque etiam curatio, quæ in sequentibus habetur, cum ganglii Græcorum descriptione, & curatione cõferatur, affectus tibi videbuntur nõ admodùm inter se dissimiles. Verùm magno errore tenentur, qui eiusmodi lupiam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. *Lupus morbus.* Est enim lupus malignum vlcus, partes inferiores, sed præcipuè crura infestans, celerrimè depascens, & quasi lupus (à quo nomen accepisse videtur) famelicus, proximas sibi carnes exedens: quod vitium dubio procul de genere est phagedænarum. Proindè affectus sunt longè inter se diuersi, quanquàm in nomine quandam affinitatem habeant. Nodus *Nodus.* tanquàm funis nodus eidem Guidoni dicitur, rotundus durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruosa maximè *Nodi Auicennæ.* apparens. Auicennas autem nodos definit alicubi dubeleta frigida, facitque hoc nomen genus ad steatomata (quæ à nostris adiposi, & adipini nodi nominãtur) ad meliceridas, id est, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia constant, pulti (quam Græci atheram vocant) simili. Cæterùm cùm hæc tria abscessuum

suum genera, steatωma inquam, meliceris & atherωma, frequētissimè incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit: non abs re factum putauimus, si (nacta hoc loco de iis disserendi occasione) eorum naturam, notas quibus agnoscantur: in quibus item inuicem dissideant, & conspirent, latius aperuerimus.

Atherωma.

Atherωma igitur, tumor est concolor & indolens, in membrana, seu neruosa tunica humorem lentum continens, atheræ, id est, pulti similem, quæ ex farina decocta cōficitur. Interdùm quoque in atherωmatibus simul cum humore pultaceo, lapidosa quædam, duraq; corpora, & alia tanquàm sulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquàm veluti mansa gallinarum ossicula, sæpe etiam tanquàm pili complicati tactui occurrunt. Cæterùm tumor atherωmatis, specie & figurâ oblongus, & aliquantum sublatus visitur; qui digitorum appressu ob humoris lentorem & crassitudinem tardè retrocedit, & amotis digitis, tardè quoque regreditur.

Meliceris.

Meliceris autem tumor est, simili modo dolore carens, sed rotundus, in quo neruosa etiam tunica, quā cystim appellant, inclusus humor reperitur tenuis, & mellis substātiam repræsentans: vnde & melli fauium Latinè quibusdam dicitur. Itaque meliceris ab atherωmate differt figurâ, & humoris substantiâ. Nam & figura rotundior est, & humoris substantia tenuior. Proinde meliceris hic tumor magis quàm atherωma extenditur, pressuque digitorum celerrimè cedit, & amotis digitis pari celeritate ad situm pristinum redit.

Steatωma.

Steatωma verò, tumor etiā est præter naturā, concolor, & tactu lenis, in principio quidem exiguus, sed temporis progressu augescens, & amplior factus: in quo humor seuo persimilis, membranula similiter inclusus, subest. Hoc à meliceride & atherωmate distinguitur, duritie. Nam plenum ac solidum est, tactuique renititur, adeò, vt digitis prementibus minimè cedat. Sed reliqua nunc apostemata persequamur, quæ ferè ad hæc tria, de quibus modò egimus, reducuntur.

Testudo.

Testudo ipsi Guidoni abscessus est magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum testudinis, vnde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur, talparia vel talpa dicitur: in colo, bocium: in testiculis, hernia: interdùm autem cum pure, vel squammis vel fistulis reperitur. Cæterùm testudines & talpæ, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Recentiores autem testudinem vocant tumorem mollem, vel non valde durū, satis autem magnū, in quo pinguis materia, tunica quadā obtecta, continetur quæ cal-

caluariæ ita hæret (est enim cutis capitis affectus) vt ipsam plærunque vitiet. Hanc non dubium est de numero esse abscessuũ, & sub meliceride, vel atheromate contineri: videtur tamen ad meliceridem magis inclinare.

Talpa.

Talpa verò cùm albam materiã contineat, ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur. Guido tamẽ testudinis speciem: imò verò testudinẽ ipsam esse affirmat, quemadmodùm & herniam, & bocium, quod vocat: sed varia hæc nomina sortiri, pro varietate locorum, in quibus reperiuntur.

Bocium. *Brõchocele.*

Cæterùm quod vulgus bocium, Græci propriè inuento ab interiore parte nomine, bronchocelen appellant, nostri verò herniam gutturis, & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur. Est autem colli tumor grandis, & rotundus inter cutem, & asperam arteriam, in quo modò caro hebes, modò humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæve similis, includitur. Interdùm etiam, vt ait Celsus, in eiusmodi tumore pili minutis osibus immixti reperiuntur.

Nata.

Nata (vt scribit Guido) excrescentia est magna, carnosa, veluti caro natium, vel ancharum diuersarum quidem formarum & magnitudinum: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita. Itaque diuersa sortitur nomina, pro formæ, & membri in quo est, varietate. Porrò tumor hic qui nata vel napta recentiorũ turbæ appellatur, dolore caret, nisi fortè adeò magnus existat, vt partes membri trahendo, soluta continuitate, aliquem dolorem circumstantibus inferat.

Nata vel napta ad steatomata spectat.

Est autem & de numero abscessuum, & ad steatomata (vt suprà in enumeratione tumorum præter naturam diximus) ferè spectat.

Bubo.

Bubo Galeno autore, laxarum partium, seu glandularum (quas Græci adenas vocant) est affectus: nempe simplex inflammatio. Quare vel malè hic inter abscessus pituitosos à Guidone annumeratur, vel aliud esse putat quàm Galenus. Porrò bubones, qui pro lapsu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant. At qui in febribus pestilentialibus incidere consueuerunt, deterrimi sunt, siue fœmora, siue alas, aut ceruicem inuaserint.

Fugille.

Fugille (inquit interpres Auicennæ) est de genere apostematum glandulosorum, & quasi hoc nomine (ait) appropriatur illud, quod fit post aurem. Ex qua descriptione non leuis est coniectura, fugille Auicennæ, eum tumorem esse, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidem glandularum sub ipsis auribus.

Bubo quid apud Guidonẽ, & alios recentiores.

Quibusdam autẽ idem esse putatur fugille, quod bubo: verùm tunc illis aliud erit bubo, quàm Galeno & Paulo: nempe excrescentia multùm (vt dicunt) infiltrata, & radicata, vt plurimùm

sine

fine cysti, id est, folliculo, seu membrana eam inuoluente, dura in morem scrofularũ: & in eo significatu (vt puto) sumitur bubo à Guidone, quando bubonem sugillinum numerat inter abscessus pituitosos. Cæterùm longè adhuc plura nomina pituitosorum huiusmodi abscessuum reperiuntur. Verùm de nominibus ipsis non magna cura habenda est, modò id vnum de iis cognoscamus, & intelligamus, quòd propter eiusmodi nominum diuersitatem, curationem & iudicium euariari contingit. Itaque eiusmodi abscessuum seu excrescentiarum phlegmaticarum, aliæ quidem peculiari quadam membrana seu tunica (quam cystin vocant) includuntur: aliæ verò in carne sunt vasis implexæ & insertæ. Quædam basin, seu radicem habent gracilem: quædam verò latiorem. Quædam item sunt resolubiles, quædam verò minimè. Quædam magnæ, quædam paruę. Aliquæ ad suppurationem spectant, aliquæ non. Aliæ etiam sunt squammosæ, fistulosæ, & cancerosæ, aliæ verò nihil horũ prorsus resipiunt: & ita de aliis.

Differentia abscessuũ pituitosorum.

De causis, signis, & iudiciis prædictorum abscessuum.

CAusæ huiusmodi abscessuum sunt triplices. Nempe primitiuæ, vt casus, percussio, vitæ luxus, siue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt sunt humores nõ naturales, præsertim pituitosi, & vera œdemata, quæ in abscessus degenerant. Et coniunctæ, quæ sunt variæ substantiæ, & propriæ cuiusque abscessus materiæ, in parte affecta contétæ.

Causæ abscessuũ quæ ad pituitam pertinent.

Continentur autem in huiusmodi abscessibus, quandoque quidẽ humores, vel serosi, cuiusmodi est vrina, vel putridi & corrupti, vel cœnosi, vel mucosi, seu (vt aiunt) mucilaginosi, vel melli, pulti, aut adipi similes. Quãdoque verò carnes phlegmaticæ, & spongiosæ, atque glandulosæ. Interdùm quoque lapides, arenę, ostraca, ligna, carbones, & id genus alia solida corpora. Frequẽtissima autem sunt (vt paulò antè diximus) horum abscessuum tria genera, quorum singula propriam appellationem Græcè sunt sortita. Ea sunt, atheroma, steatoma, & meliceris, à similitudine contentorum in his corporum dicta. Est enim aliud eorum veluti seuum, aut pingue quiddam: aliud veluti mel: aliud pulticulæ tenui, quam atheram vocant, simile. Signa & iudicia eiusmodi abscessuũ, quæ ad pituitam pertinent, ex eorũ descriptionibus, & differentiis suprà positis facilè deprehenduntur. Indicium autem quòd velamento includãtur, hoc est, cysti seu pellicula, quam & antiqui tunicam nominabant, est mobilitas,

Materia pituitosorũ abscessuum.

14. Therap.

Signa.

Nota abscessus velamẽto inclusi.

&

& cutis separatio. Quandò verò fixæ sunt, id est, eodem in loco permanentes, & carni adhærentes, nulla eas inuolui mẽbranula indicium est.

Iudicia, abscessuum pituitosorum.

Porrò recentes & tractabiles, discuti, seu resolui possunt: duræ verò & iam inueteratè nequaquàm. Rubor autem, dolor, & caloris incrementum, ostẽdunt ipsos abscessus terminandos, vel per suppurationem, vel per fistulas, vel per cancrum. Numerosæ strumæ partes externas occupantes, & sede subinde mutata, huc atque illuc per corpus vagantes, cum aduẽtitia quadam caliditate, planè testantur, ac indicant, easdẽ germina esse ac sobolem chœradum internarũ, vt Arnaldus à Villa noua quodam in loco annotauit.

Arnaldus à Villa noua.

Proindè quæ forinsecus illis admouentur auxilia, parùm, aut nihil proficiunt. Hæ autem vt putauit Auicennas, ex casu, & offensione, seu allisione ita in nostris corporibus multiplicãtur.

Auicennas.

Cõducunt verò vel magnoperè strumosis ipsis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ, atque electuaria (vt vocant) resiccantia: item ætatis mutatio in paruulis. Cæterùm pueri ipsi propter voracitatem & gulæ intemperantiam ac corporis raritatem, strumis frequentius corripiuntur. Senes verò ob causas contrarias, rarius. Ad hæc qui breui atque angusta sunt frõte, & compressa habent tempora, ac maxillas amplas, strumis sunt obnoxii. In talibus enim materia promptè deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chirurgis annotauit Henricus.

Quæ ætates naturæ, & corporis constructiones, strumis magis sint expositæ.

Strumæ verò præcipuè (vt Celsus ait) fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquàm facilè maturescunt: & siue ferro, siue medicamentis curẽtur, plerunquẽ iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; pòst, medicamento est opus.

Celsus.

Quibus quoque accedit, quòd longo spacio detinent. Incisio eiusmodi abscessuum, itidem & corrosio, magnoperè verenda est, circa ventrem, collum & commissuras, propter propinquitatem venarum, arteriarum, & neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In incisione quoque magnarum glandularum, summoperè vitare oportet venam, quæ ad radicem earum sita est, & illis alimoniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id est, sanguinis profusionem, excitat: vnde non mediocre tandem sequitur periculum. Strumæ inter se differunt, magnitudine, naturâ, loco, ortu, multitudine, & vasorum complicatione, vt ex Leonida annotauit Aëtius. Itaque paruæ strumæ maioribus facilius curantur, sicut mites inflammatis. Maleficæ sanari non possunt. Cùm enim omnes eiusmodi strumæ cancerosæ, ac vasis refertæ sint, dùm curãtur, erum-

Magnitudo.

Natura.

erumpendi sanguinis periculum adferunt: præterquàm quòd cùm plærumque penitiores inueniantur, minimè abscindi possunt. Vasa enim nobilia, venas inquam iugulares, & arterias, quę caratides appellantur: malefica struma tanquàm radices habet.

Locus.

Pro loci ratione, superficiariæ quidem strumæ profundis curatu faciliores sunt, deinde quę in collo eueniunt: vbi tamen vocales neruos diligenter vitari oportet. Multi enim strumas circa asperam cannam incidendo, vocalibus neruis simul excisis, reliquo deinceps vitæ tempore ægrum sine voce reddiderunt. Nam præter eius nerui excisionem, vocalia instrumenta denudata, & inter curandū refrigerata, vocis functionem violarunt.

Multitudo. *Ortus.*

Pro multitudine strumarum, constat vnam pluribus facilius curari posse. Sicut, quantum ad ortus rationem attinet, longè citius sanescunt suspensæ, quàm quæ insertæ fuerint. Hæc de strumis ex Leonida, memoriæ prodidit Aëtius.

Curatio absceßuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excrescentias phlegmaticas vocant.

Duplex absceßuum pituitosorum curandi ratio. *Vniuersalis.* *Particular.* *Vitæ ratio qualis esse debeat in absceßibus pituitosis.*

CVratio eiusmodi absceßuum, qui ex pituita ferè ortum habent, gemina est recentioribus chirurgis: Vniuersalis scilicet, atque omnibus ex æquo communis: & particularis, hoc est, singulis differentijs propria. Itaq; vniuersalis curandi ratio erit, talem, tamque accommodam laboranti vitam instituere, vt materia, quæ tales abscessus committit, in corpore minimè coaceruetur: & materiā, vt vocant, antecedentē, & iam in ægroto corpore collectā modis omnibus auertere, ne tandem vniatur coniunctæ, hoc est, ei quæ iam morbū creat. Porrò priorem huius vniuersalis curationis intentionē assequemur, si laborantes eam viuendi rationem diligenter obseruent, quæ in præcedentibus capitibus prescripta est: hoc vno dempto, quòd paulò tenuiorem victum, & qui incidendis humoribus crassis magis sit accommodus, amplecti debent. Proinde si Auicennæ consilium sequantur, cibos omnes pachychymos, id est, crassioris succi vitabunt, frigidæ item potionem, nimiam satietatem, immoderatámve repletionem, & quæ nauseam pariat. Toleranda autem illis est quàm maximè fieri poterit, inedia. Bona coctio imprimis erit procuranda, vitanda habitatio humida, in vallibus sita, paludosa, & vitiatis aquis irrigata. Potus sit vinum aliquod generosum atque optimum, vel aqua aluminosa, aut sulphurata. Aquæ enim eiusmodi minerales, præsertim quæ vini fæculam

Aquæ aluminosæ vi.

sapore repræsentant, non solùm internos hosce strumosos, ac pituitosos abscessus, sed externos quoq;, & summa corporis occupantes, imminuunt, ac discutiunt: vt Arnaldus affirmauit. Cæterum alteram partẽ prioris processus, nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ, quadruplici genere euacuationum assequimur, vtpote medicamento per aluum pituitam expurgante, & quandoq; venæ sectione. Item ijs, quæ vrinam cient, & demùm ijs, quæ collectum in alto corpore humorem tum in halitum resoluant, tum digerant. Ad vacuationem, quę fit per aluum, laudatur à valde multis puluis turbith, qui apud Auicennam recipit, turbith, zingiberis, & sacchari, singulorum pares portiones. Ex eo autem exhibet drachmas duas, asseritque, quòd præter hoc, quòd resoluit pituitam crassam, nequaquàm calfacit, neq; abradit intestina. Razes autem, qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiusmodi puluerem conficit, capite de doloribus ventris in nono ad Almansorem, ex viginti partibus turbith, decem zingiberis, & triginta sacchari, offertque ex eo vice vna drachmas tres. Benedicta quoque, & hiera picra, item pillulæ ex agarico, & de hermodactylis maiores appellatæ, eiusmodi affectibus magnopere conueniunt. Ad ciendam vrinam, vti consueuerat Guido à Cauliaco sequenti potione, quam ex scriptis multorum se decerpsisse ait. Concipit autem, scrofulariæ partes tres, phylipendulæ partes duas, pinpinellæ, seu bipinellæ, pilosellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis brasica marucina creduntur, rubiæ maioris, singulorum partem vnam: radicis aristolochiæ, spathulæ fœtidæ, radicis raphani, ana partem dimidiam, conquassentur, & decoquantur in vino albo & melle, vsque ad consumptionem medietatis, & fiat colatura, ex qua tertio quoque die, hora matutina sumat eger quadrantem, id est, vncias tres, & potio sit tepida. Cæterùm pro omnibus his auxilijs, sicuti & pro venæ sectione (si aliquando fieri debeat) cosulendus erit peritus aliquis medicus, qui & qualitatem, & quantitatem, ac modum vsus eorum præscribat. Ad resoluendum autem per halitum, & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas (quæ externarum sunt causæ) excitat, Gal. lib. 14. Therap. consulit theriacen, athanasiam, ambrosiam, & medicamentum, quod ex Cretica calaminthe est compositum. Græci diacalaminthen vocant. Cuius compositio requirenda est ex lib. 4. de sanit. tuen. Multa alia auxilia

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vacuantia per aluum.

Puluis turbith.

Razes.

Hiera picra

Quæ vrinã cieant.

Potio Guidonis à Cauliaco, vrinam ciens in abscessibus pituitosis.

Quæ per halitũ digerãt.

auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur: nempè potiones, electuaria, & etiam olea, quæ in aures inijciūtur. Empirica quoque permulta, à veteribus descripta & celebrata sunt, quorum vsus mihi non probatur. Proindè non duxi illa nostris commentarijs esse inserenda.

Galliarum reges diuino quodam munere strumas curare.

Hoc vnum tamen confidenter adfirmo, Christianissimo Francorum Regi, diuinitus peculiari dono esse indultum, vt quàm plurimos strumosos seu (vt vocant) scrofularios, solo manuum attactu, integræ sanitati restituat. Rex etiam Eduoardus (vt referunt hystoriæ) solebat diuinitus solo tactu sanare strumosos. Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad Reges posteriores manauit. Nam Reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremonijs prius recitatis, strumosos sanant. Atq; hæc quidem in omnibus suprà dictis abscessibus communia sunt. Quæ verò sequuntur, particularem, ac propriam cuiusq; differentiæ curandi rationem concernūt.

Quæ particularem pituitosorum abscessuū curationē variant.

Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem, in hisce abscessibus diuersam efficiunt, atque immutant, tum materiæ, ex qua ortum habent, substantia: tum verò eorum quantitas, vel minutula, vel quæ in molem valde magnam excreuit. Adhæc, partis ipsius laborantis, atque etiam totius corporis natura.

Tēpus quid insinuet.

Temporis autem duratio licet non indicet curationem: indicat tamen nobis aliquando, atque insinuat, qualis sit ipsa dispositio, vt Gal. annotauit lib. 4. de morbis curandis. Itaque tametsi à prædictis multæ sumi possint curandi indicationes, ac intentiones: eas tamen, quantùm ad rem præsentē attinet, ad sex reduximus, quas & ijs sex sequētibus veluti canonibus expressimus. Quorum primus ad hunc modum habet: Pituitosos abscessus, molles, & paruos, quæ lupiæ vulgò, & Arabicæ factionis principi Auicennæ, glandulæ appellantur, si in particulis firmioribus constiterint, & (quia nondùm inueterauerunt) tenellam adhuc cystam, id est, membranam qua includuntur, habuerint, comprimito, & atterito, postea desiccato.

Secundus: Maiores non multùm duros, neque inueteratos, more tumorum œdematosorum (de quibus suprà egimus) emollito, discutito, consumito. Tertius: Pituitosas eiusmodi excrescentias, saniosas, & apostematosas, hoc est, quæ in suppurationem spectant, maturato, aperito, detergito. Quartus: Strumas, quæ ex prædictis auxilijs curationem non recipiunt, & mobiles sunt, blandæ, morigeræ, ac tractabiles, incidito, atque extrahito. Quintus; Immobiles, insertas, irretitásve, seu (vt lo-

Compreßio, & attritio. Lupiæ curatio.

Lamina plumbea.

Vnguentum Rogerij.

Ganglij curatio ex Philagrio.

loquuntur) infiltratas, hoc est, venis, & arterijs multùm implicatas, ad radicem, & intus latas, corrodito, detergetoque. Sextus: Tenui ac gracili radice innixas, deligato, ac euellito. Primus canon, iuxta Auicennæ sententiam absoluetur, si vbi moles, ac minutos eiusmodi abscessus, quos Auicenna glandulas, & recentiores lupias appellant, contriueris, ac vehementer compresseris, laminam plumbeam tumori æqualem superponas, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringas. Hæc enim (vt ille ait) huiusmodi excrescentias digerit. Primùm igitur lupia tandiu manu molliter perfricetur, vsque dum aliquantulùm incalescat, & seipsâ mollior quodammodò fiat: posteà laborans particula firmiter manibus apprehendatur, & fundo scutellæ, aut re aliqua solida lignea, toties, ac tam vehementer percutiatur, vt dispareat, & interior eius cystis, id est, membrana qua includitur, dilaceretur, disrumpatúrve, atque ita materia ibi contenta dispergatur. Quo facto protinus lamina plumbea supra locum adplicetur, & fascia duarum extremitatũ, seu (vt dicunt) duorum capitum arctißimè deligetur, nec amoueatur ante nouem aut decem dies. Lamina autem, ea sit magnitudine (vt modò dicebatur) quæ proportione respondeat lupiæ. Sunt tamen qui ante laminę eiusmodi plumbeę applicationem, vnguentum admouent ex plumbo vsto, fuligine sambuci, aut ficus arboris, oleo, & aceto. Alij prius vtuntur emplastro composito ex aloë, acacia, myrrha, olibano, sarcocolla, adiecto aceto, vel oui candido, quantùm ad alia excipienda satis esse videbitur. Henricus superponere solebat paruas (vt ipse, & alij eiusdem farinæ chirurgi loquuntur) plagellas, ex stupis confectas, oui candido liquore, sale, & alumine zuccharino inspissato delibutas. Porrò Philagrius ratione non admodùm dissimili, apud Aetium ganglia (qui nerui, vt suprà diximus, tumores sunt inequales) curare solebat: inquit enim ad hunc modum: A ganglijs chirurgicum opus [id est, sectionem] arcemus, præsertim si in manibus, aut pedibus euenerint: sed medicamentis tantùm curabimus. Ammoniacum enim prope ignem, ad emplastri consistentiam emollitum illinimus: deinde laminam plumbeam tumori æqualem superponimus, & ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringimus. Iam verò diebus aliquot transactis, vbi prius ganglium emollitũ nouerimus: nihil ægro præfati statim sublatis vinculis, dum adhuc locus incalescit, pollicem dextræ manus ganglio infigimus, ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus

« tibus vehementiſsimè comprimimus, & gangliũ confeſtim diſ-« ſoluitur. Hactenus Philagrius. Itaq; ex hac curandi ratione, facilè eſt colligere, recentiorum lupiam, Auicennæ glandulam, & Græcorum ganglion, eundem omninò affectum eſſe: quod & præcedentes etiam eorum deſcriptiones apertè ſatis oſtendunt. Archigenes in hoc vitio calcem, vnà cum adipe anſerino, & terebinthina reſina, apponi iuſsit. Idẽ verò & medicamine, quod lapidem achatem recipit, ſæpius vtebatur, vt refert Paulus. At Oribaſius: eo frequenter vſus eſt, quod recipit ceruſſæ, reſinæ piceę, olei veteris, ſingulorum vnciam vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani, ſingulorũ parem modum, ceræ vncias quatuor. Extat idem medicamentũ apud Aëtium, ſed in quibuſdam pondera euariant: habet enim ceruſſę, olei antiqui, & reſinæ piceæ, ſingulorum libr. I. ceræ vncias duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanę [id eſt, galbani] ſingulorum vnc. I. Ceruſſam cum oleo decoquito, quouſque inquinandi finem fecerit, deinde tritum ammoniacum, poſtea reſinam piceam, & ceram, poſtremò galbanum præmollitum conijcito. Porrò inſignis illæ Græcæ familiæ medicus, Oribaſius inquam, non laminam plumbeam vt Philagrius, Auicennas, & recentiores chirurgi, ſed plumbeum orbiculum craſsiorem, ad inſtar ſpondylorum, id eſt, verticillorum, quę fuſis mulierum appenduntur, ganglio ipſo ampliorem imponebat, deligabatque. Siquidem (inquit) pondere ſuo longiori temporis ſpatio, ipſum diſſoluit. Itaque ſatius eſt multò eiuſmodi emollientibus & diſcutientibus medicamentis vti in ganglijs, ſeu (vt communiter loquuntur) lupijs curandis, quàm chirurgico opere, id eſt, exciſione, præſertim cùm in cruribus, aut brachijs, aut ſummis partibus oriuntur. Periculum enim eſt, ſi ea excindãtur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput aut frontem occupãt, manu tutò curari poſſunt, hoc eſt, pręcidi, aut euelli. Ergo ſummam cutem ſcalpello diuidito, deinde ſi parua ſunt, vulſella comprehenſa ex baſi, hoc eſt, à radice excindito: ſi maiora, hamis transfixa, & ſublata, circumcirca diducito, excoriatoque, & extrahito: poſtremò ſuturis oras coniungito, medicamentoque vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem pertinent. Secundus canon completur (vt interim taceam medicamenta pituitoſis, hoc eſt, œdematoſis tumoribus, dicata, quæ ſuprà poſuimus: ad hos etiam, de quibus nunc agimus, abſceſſus, & herniarum omne genus, apprimè, vnà cum ſequentibus remedijs vtilia) admotione

Lupiam & ganglion eundem eſſe affectum.

Archigen. Lib. 4.

Oribaſij medicamentũ mollitorium ad ganglia.

Verticillum plumbeum.

Gangliorũ per chirurgiã curatio.

Diſcuſsio & digerentia medicamenta.

cuiusdam emplastri, quod à Galeno descriptum est lib. 6. de cō-
positione medicamentorum κατὰ γένη: hoc enim vt ipse testa-
tur, per halitum digerit, & phlegmonas propulsat, valet ad stru-
mas, panos, parotidas. Confert etiam podagricis, & multis alijs
vitijs benefacit. Recipit autem olei veteris denariûm pondo »

Gal. hanc cō positionē ac- ceptā refert Hera.

centum, argenti spumæ denariûm pondo quinquaginta, picis »
[siccæ] denariûm pondo quinquaginta, ladani denariûm pon- »
do viginti quinque, æruginis rasæ denariûm pondo octo, gal- »
bani denariûm pondo quatuor. Argenti spuma (quod lithargy »
rum vocant) ex oleo trita coquitur. Cùm autem coëunt, id est,
inspissata sunt, pix & ærugo immittuntur: deinde ladanum, gal »
banumq;, atque sic in mortarium transfusa subiguntur & mol- »
liuntur, atque vsui reseruantur. Quidam, vt boni coloris sit, & »
fuscum, miscent etiam squammæ denariûm pondo octo: nam »
alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum in Guido »
nis commentarijs: nempe sub hac forma: ℞. olei antiqui vnc. 12.
viridis æris, siue æruginis, drach. 14. picis siccæ vnc. 6. ladani vn-
cias. 3. lithargyri vnc. 12. galbani vncias. 3. Ad idem benefacit

Diachylon.

diachylon commune & ireatum nominatum, quorum formulę
& compositiones in antidotario infrà describentur. In diachyli
autem ireati libra vna malaxanda est vncia. 1. pulueris radicis
ireos. Idem efficit diachylon magnum Mesues, cuius descriptio

Razes.
Stercus caprillū vetus.

etiam infrà habetur. Sunt qui consulant, ad digerendos eiusmo
di abscessus antiquum stercus caprillum, cum melle & aceto su-
pra ignem in vnitatem ad formam emplastri redactum, dolenti
loco esse admouendum. Item emplastrum ex fœnogræco, semi
ne lini & brassicæ, cum viscillagine radicis altheæ confectum.
Hoc etiam si suppurationis spes adfuerit, pulchrè maturat.
Halyabbas quoque subsequens emplastrum ad eundem vsum

Halyab. emplastrum.

plurimùm commendat: ℞. farinæ fabarū, & hordei, ana drach.
10. radicis glycyrrhizæ, radicis altheæ & picis singulorū drach.
5. ceræ albæ, adipis anserini, cuiusque drach. 10. terantur, & in
vnum redigantur ex oleo veteri, & vrina pueri nondùm vene-

Emplastrū Auicennæ.

rem experti, & supra moderatum ignem fiat emplastrum. Aliud
Auicennæ, quo Guido vtitur: ℞. stercoris bubuli vnc. 2. radicis
caulium, id est, brassicæ, radicis capparum, squillæ, ficuum pin-

Bruni & Theodorici emplastrum ad strumas.

guium, singulorum semunciam, lupinorum, bdellij, ana drach. 2.
aceti, mellis, axungię suillę, fecis olei antiqui, ana, quod satis est,
fiat emplastrum. In omnibus duris tumoribus Brunus hoc se-
quens remedium approbauit, cuius sententiam secutus est &

Theo-

Theodoricus. Sume ammoniaci, bdellij, galbani, singulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto: quibus dissolutis, & igni iam appositis, addatur furfuris subtilis, quantùm satis esse videbitur, & fiat emplastrum. Rogerius hoc auxilio vtebatur ad strumas, quas vulgò scrofulas appellant. Accipe radicis filicis, asphodeli, & si vis ebulorum, ana quantum iubet, coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo sulphuris viui momentum, & fiat emplastrum. Qui Guidoni contigit præceptor in Montepessulano, efficacissimum sæpe expertus est emplastrum, quod constabat ex duodecim cochleis (quos & limaces vocant) vino incocti, aut lixiuio cinerum, dictorum vulgò clauelatorum, aut ex capitello, vt dicunt. Imò (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel siccam, vel aliter præparatam, & (vt loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumendam offerebat. Probè etiam strumas discutit Paulo calx viua, id est, aquâ non extincta, melle, vel gymnasiorum sordibus, seu balneorum strigmento excepta, vel oleo, vel adipe suillo. Idem præstat Aëtio sola palæstræ sordes, à parietibus derasa, & probè subacta, super linteolo extensa, & emplastri modo applicata. Ad id etiam efficaciter auxiliatur, calcis, nitrique par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modo impositus. Strumas quoque discutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta & illita. Ad idem præclarè facit bubulum stercus aceto incoctum, & delinitum: id enim tumores scirrhosos omnes instar cataplasmatis appositum, mirificè dissipat. Grossi etiam præcipuè caprifici cum axungia appositi, omnem tumorem discutiunt. Hac igitur curandi ratione, strumis inchoantibus, & nondum inueteratis, medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis scilicet dissoluentibus, ac per halitum discutientibus. Verùm primò mollire, deinde discutere oportet, vel vtrunque simul, medicamentis mixtam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis ferè sunt auxilia omnia superius descripta. Porrò si digerentia medicamina, nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, vel ad suppurationem ducendi erunt, vel excidendi, vel manu curandi, vt in sequentibus dicetur. Cæterùm silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, viperarum, ac serpentum vsu mirificè adiuuari. Item si laserem ad ciceris quantitatẽ singulis diebus ieiuni potauerint. Ergo serpen-

Rogerij emplastrum.

Emplastrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

Viperarum ac serpentũ vsus, mirè strumosos iuuat.

tem extinctum in ollam conijcito, eamque gypso probè oblitam ac circūmunitam in fornacem mittito, concremati cinere æquali fœnugræci pondere misceto, & melle excepto vtitor. Hoc enim strumosis eximiè subuenit. Aluum etiam facilem reddi, tenuemque victum adhiberi oportet strumis laborantibus, vomitumque assidue prouocare, & per os pituitam ducere, caputque desiccare, ac cataplasmata syncipiti applicare, quæ mediocres pustulas in cute excitare possit, veluti capparis radix cū polenta, ac reliqua huiusmodi, smegmatisque eiusdem facultatis, & puluisculis vti.

Tertij canonis declaratio.

Tertij canonis intentionem communiter etiam assequimur, vsu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & resoluentia, si locum aut materiam inueniāt resolutioni contumacem, ac repugnantem, materiā ipsam haud dubiè maturant, & ad suppurationem perducūt: præsertim si mitis ac benigna satis fuerit, aut sanguini permixta.

Suppurantia seu maturantia.

Halyabbas autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admouet emplastrū compositum ex farina hordei, pice, & olibano, ex pueri impube ris lotio, in vnum corpus redactis. Auicen. verò ad infrenandā caliditatis vehemētiam, consuluit decoctum coriandri præfatę farinæ esse remiscendum. Quòd si parùm hæc proficiunt, & fortius, atque efficacius medicamentum desideres: accipe myrrhæ partem vnam, licij partes duas, & misce cum prędicto decocto. Strumas ad suppurationem perducit, aut diffundit subscriptum medicamentum, à Paulo Aegineta lib. 4. relatū.

Pauli medicamentū ad strumas maturandas.

Myrrhæ drach. decem, ammoniaci, thymiamatis drach. septem, visci quercini drachmæ octo, galbani drachmæ quatuor, propolis drachma, in pila contunduntur. Cæterùm ipsis iam maturatis, & ad suppurationem perductis (quod ex notis ipsius puris facilè deprehendes) aperiri debebunt, & detergeri.

Detergētia.
Vnguentum Apostolorū.
Vnguentum Aegyptiacū.
Diachylōn.
Diapalma.

Detersio autem optimè fiet admoto vnguento Apostolorum vulgò nuncupato, quod ad Christianos (vt putant) relatum est. Hoc enim magnæ est efficaciæ in strumis malignis, & vlceratis. Ad idem multùm efficacia sunt, vnguētum Aegyptiacum Razis, emplastrum de succis. diachylōn nominant: & diapalma, quod Græcis φοινικίνον appellatur, quorum descriptiones ex antidotario sunt requirendę. Quòd si huiusmodi abscessus locum aliquem occupauerint, in quo caries, & quædam corruptela ossium subsit, aut prauum aliquod symptoma illis accesserit, ea vlcerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem, & commercium habent.

Quod ad quartum canonem attinet, blandas, morigeras, superfi-

perficiarias, & sanabiles strumas, manuum artificio, & chirurgico conatu, ita optimè, ac breuissimè tractabis. Aegrum imprimis prostratum, recumbere iubeto: sedens enim, animi deliquio facillimè corriperetur. Vbi laborans sic decubuerit, cruribus inter se inuicem, & ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato. Deinde cutim tumori adiacentem, recta, vel subobliqua sectione incidito. Quæ enim in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est. In eo siquidem vasa & nerui recta porriguntur. Cæterùm non affatim, neque vnico impetu, totam cutis crassitudinem secabis: nihil enim violentè in hoc opere fieri volumus. Atque in paruis quidē tumoribus, hoc est, strumis minutioribus, simplicem sectionem facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus verò, cutim ad myrtei folij figuram abscindito: tum vasa, id est, venas, & arterias, paulatim, & blandè denudata seponito. Post hæc verò sectionis labra, seu oras cutis incisæ, volsellis, seu hamulis distendito, ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, vel spathula, excoriato, strumamque, vbi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito. Cæterùm si struma inserta, seu vasis implexa fuerit, summa attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. Propterea in agēdo, vnum duntaxat sectionis labium vulsellâ protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cumque ab vno latere connexio diuulsa, ac soluta fuerit, in altero idem penitus repetatur: deinde tota basis propter neruos, & subiecta vasa excidatur. In strumis verò, quæ circa alas & inguina cōtingunt, ob cutis reduplicationem, sectio transuersa ducitur. Porrò in sectione, quæ fit in strumis collum occupantibus, summa cura adhibenda est, ne vel arteriæ, quas carotidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violenturque. Si autem vase aliquo intersecandum diutiùs, sanguinis profusio tuum opus remoretur, ac obturbet, vas ipsum funiculo excipito, vel nisi magnum admodùm fuerit, penitus (vt Paulus consulit) abscindito, vel præsidia sistēdo sanguini (si non magno impetu prorumpat) dicata, applicato. Deinde ad inceptum opus reuertitor. Itaque vbi in arctum strumæ basis venerit, dextre ac peritè ipsam præcidito, immissoque indice, locum pertractato, ac diligenter scrutato, num & aliæ sint strumæ adiectæ, quas & eodem quo suprà diximus modo, si quæ inuentæ fuerint, extrahito. Porrò modicum sanguinis fluorem facilè compesces, admotis ijs, quæ facul-

Modus incidēdi, et euellendi strumas ex Albucasi, & Leonida.

facultatem habent exiccandi, vt stupis, spongia, aut linamentis ex xylo, id est, cotone factis in aquam frigidam, vel acetum, aut in miscellam ex vtroque (quam oxycraton vocant) infusis, & posteà expressis. Sin sectio incruenta perstiterit, thuris polline eam repleto, linamentaque imponito, ac pro linamentorum custodia, lanam vino madentem alligato.

Si vena strumæ sit annexa, quid faciendum.

Quòd si vena aliqua amplior, & effatu digna, cum radice seu fundo glandulæ, vel strumæ, aut consimilis excrescentiæ pituitosæ, connexa sit, non ex basi ipsam excindere, sed funiculo excipere ac constringere conuenit, quò particulatim citra periculum sua sponte excidat. Quo in casu per linamenta postmodùm curatio adhibenda erit. Esto autem vinculum ex materia aliqua nõ facilè putrescibili, cuiusmodi sunt fila, quę serica nuncupantur, aut graciles chordæ testudinum, aut aliorum instrumentorum musicorum. Quæ enim facilè putrescunt, ea citò ab ijs quę exceperunt, decidunt. Cæterùm si peracto opere, aliquid ex folliculo, seu mẽbrana materiam prædictorum abscessuum obuoluẽte, vel aliud

Albucasis.

extraneum quidpiam remanserit, iubet Albucasis illud absumẽdum esse, implendo vulnus primis diebus xylo, id est, cotone, vel alio consimili, aqua salsa imbuto. Guido autem vt reliquias illas absumeret, hiantem sinum implebat, primùm quidem oui candido, alumine resperso, & inspissato. Posteà verò vnguento Aegyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ in antidotario describentur. Porrò in omnibus huiusmodi operationibus apponẽda sunt, quę dolorem leniunt. Inter cætera autem communiter admouent stupas oui candido liquore, & rosaceo imbutas.

Corrosio & mundificatio.

Quinti canonis scopum ita assequeris: cutim caustico, id est, vrente aliquo medicamine pro ratione magnitudinis excrescẽtiæ abrumpito. Verùm dum id moliris, summa cura obseruandum est, ne partes alias circumiacentes medicamen adurens attingat.

Causticum ex calce & sapone.

Perbellè autem opus hoc absolues, admoto caustico ex calce, aut sapone. Hæc enim effectum suum intra duodecim horarum spatium feliciter adimplent. Quòd si diutius permanserint, nihil inde tamen periculi aut incommodi sequetur. Itaque caustico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eschara, id est, crusta, per medium ipsius crustæ, abscessum rectâ lineâ in longum diuidito (incìdes autem versus profundum, ferè ad viuum vsque) & in sectionem, seu hians vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis est puluis asphodelorum) respersum, imponito. Porrò tametsi plærique valde

multa

multa admoueant, quæ postea in antidotario recensebuntur: arsenicum tamen in hac re primatum obtinet, modò quis nouerit eo rectè vti: vsus autem ipsius certus modus describi non potest, vt lib. 3. Therap. Galenus annotauit. Proinde non temerè eo vtendum est. Quandoquidem medicamentum est supra modum vehemens ac violentum, febres excitans, & multa alia praua symptωmata inducens. Adde quòd minima etiam quantitate adhibitum, mirum, & ferè incredibilem effectum præstat. Communis tamen eius modus seu quantitas est, medietas grani vnius frumenti triticei, in corpore quidem robusto, & particulis à principibus membris longè semotis: in debilibus verò naturis, & locis iuxta principes partes sitis, minor quantitas admouenda erit. Vt autem in vniuersum pronuncietur, melius, ac tutius est, parùm & sepius ex eo offerre, quàm semel & vice vna quantitatem immodicam. Eius autem operatio, seu effectus durat, tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans victum febricitantium seruare debet. Membrum verò affectum, & partes circumiacentes, ad tutelam sui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare posset) prohibendam, vnguento quod populeon appellatur, aquâ quoque vel succo solani, & aceto, aliisque id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certò tibi constabit, glandulam iam corruptam esse, atque absumptam (quod ex duritie & tumore crustæ inductæ deprehendes) tunc crusta à vino resoluenda erit, admoto scilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inspissato, vel aliquo alio pingui, & vnctuoso non salito, vt axungia suilla: vbi verò crusta exciderit, si quicquam adhuc ex glandula, lupia, aut struma remanserit, id absumendum erit erodente medicamento, vt puluere asphodelorum, aut vnguento Aegyptiaco. At si nihil amplius supersit, more aliorũ vlcerũ ad cicatricẽ perducetur. Vt sexti canonis scopũ assequaris, vinculo serico, aut crinibus equinis deligandi sunt huiusmodi abscessus, qui bases seu radices habẽt in angustũ veniẽtes, atque indies magis ac magis prioribus vinculis, aut nouis adhibitis, stringẽdi, donec scilicet resiccati appareãt, & spõte sua (vt de insertis, ac maioribus vasis implexis diximus) excidãt. Adiuuãdũ autẽ erit vinculũ aliquo exedẽte medicamẽto & desiccãte. Demulcẽdus quoq; erit dolor oui cãdido liquore, rosaceo, vnguẽto populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autẽ spõte deciderint funiculi, modo quẽ suprà explicuimus, persanentur.

Arsenicum.

Quantitas arsenici.

Quando crusta à vino resoluenda.

Ligatura et euulsio.

Atque

Atque hæc in vniuersum de abscessibus toto genere præter naturam consistentibus, à pituita præsertim ortum ducentibus, dicta sufficiant. Post quæ, non abs re factum putauimus, si propriam ac peculiarem meliceridum, steatomatum, ac atheromatum curandi rationem subiecerimus, hæc enim & frequentissimè nostris corporibus incidunt, & aliâs quasdam sub se tumorum præter naturam species seu differentias, nouis quibusdam, atque apud veteres prorsus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, complectuntur, vt talpam, testudinem, natam, & id genus alia, quæ in præcedentibus à nobis explicata sunt.

De curatione atheromatis, steatomatis, & meliceridis.

IN iisce tribus abscessuum generibus, quæ frequentissimè incidunt, steatomate inquam, atheromate, & meliceride, vnum commune curationis consilium est, vt quod tunica illa, quã cystim appellant, continet, discutiatur, aut medicamentis totum vnà cum tunica ipsa exedatur, aut sectione auferatur. Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur, ij nimirùm qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici tantùm, vt atheroma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatoma verò nec discuti, nec exedi potest, sed solâ manus operâ, hoc est, sectione duntaxat, curatur. Porrò medicamentorum, quæ discutiendi ac dissipãdi vim habent in huiusmodi affectibus, materiam, inter hæc quæ de strumis suprà edocuimus, reperies. Priuatim verò, ac propriè meliceridas dissipat Paulo, quod continet vuas passas exemptis acinis viginti, squammæ drachmas quatuor, parte fomentis priùs nutrita imponitur. Aliud emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit Aetius: accipit passularum detractis vinaceis, libram vnam, cumini minutissimè triti, vncias sex, nitri vncias tres: omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato. Aliud eiusdem discussorium ad meliceridas: concipit salis ammoniaci, spumæ argenti, cerussæ singulorum lib. I. ceræ, terebinthinæ, chalbane, opopanacis, singulorum vnciam vnam: rubricæ sinopicæ vnc. 6. aceti heminam, [hoc est, vnc. 7. & semissem,] spumam argenti, cerussam, & sal ad exactum leuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricã prius ex aceto tritam inicito, & cum vniueris liquabilia, postremò omnibus simul confectis, & refrigeratis, opopanacem & chalbanam aceto soluta admisceto, & vtere. Cæterùm si medicamentis exedentibus

Quot, & quibus modis curentur prædicti abscessus.

Curatio per digerentia. Lib.4.

Lib.15.

Curatio per exedentia.

bus,quæ Græci septica vocant,humorem in eiusmodi abscessibus absumere volueris,eos sicuti etiam & strumas medicamētis adurentibus cute superposita prius denudare expedit : è quorū numero(inquit Paulus)simplicius quidem est,quod constat calce viua,id est,aqua non extincta,sapone,& cinere lixiuæ stillaticio.Aliud varium magis,quodque recōditum diu seruari potest:capit calcis viuæ drach. quatuor,sphecles,id est,feculæ vini combustæ,nitri liquidi tosti,singulorum drach.duas,minii, seu rubricæ sinopicæ drach.vnam,cinere lixiuii stillaticio terūtur: vbi ad mellis liquidioris crassitudinem reducta fuerint,ter feruefacito,vt mediocrem consistentiam habeat,& pixide plumbea reponito,lixiuiam super distillans,ne citò nimis exarescat. Ergo circūfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducentibus primùm abrumpito:postquàm verò crusta deciderit, exedentia adhibeto.Erodit autem validè citra vellicationē & morsum,quod habet squammæ æris drachmas quatuor,sandarachæ[id est,arsenici rubri]drach.duas,hellebori nigri tantundem,cū rosaceo vtitor.Aliud ad idem valde efficax: erynaceorum combustorum,testæ sepiæ,auripigmenti,singulorū æquale pondus,rosaceo miscentur.Sed quæ adiacent,atque in ambitu sunt partes omnes,prius cerussa cū oleo delinito. Verūenimuerò si tales abscessus chirurgico conatu,hoc est,sectione,curare voluerimus, in ea quidē curandi ratione, siue pultaceus,siue melleus, siue adiposus, siue cuiusdā alterius substantiæ humor, in eis contentus fuerit: vna nobis intentio perpetua est, vt scilicet tunicam qua humor concluditur, auferamus. Sed dum hoc molimur,impenso studio cauendū est,vt de strumis suprà diximus, ne temerè membrana vulneretur, aut dilaceretur,vnde humor,qui in ea continebatur effusus,operationem impediat,& portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica , ac humore profuso,tumor subsederit,difficulter admodùm tunica excoriari curarique poterit.Si verò humoris aliquid relictum sit,periculū est,ne morbus reuiuiscat,& renascatur,quemadmodùm & struma,cū portio ipsius relicta est. Quòd si tale quid incidit, melius est,nō cōsuere,& exedētibus medicamētis suprà positis, aut cōsimilibus reliquias absumere. Cæterū si steatoma latiore sit apice, basi verò angustissima, tenuissimaq;, omissis reliquis aliis superuacaneis auxiliis,totū à radice ipsa amputādū est. Ita enim(inquit Aet.) chirurgicū opus expeditissimū erit,& vlcus paruissimū,planūq; reddetur,& curatio breuissimè absoluetur.

Libr.4.

Medicamentum valide exedēs absq; morsu.

Curatio per chirurgiā.

Lib.14.

De

De scirrhosis tumoribus, ex atra bile creatis.

CAPVT XIIII.

DIximus de tumoribus ex sanguine,flaua bile,& pituita excitatis,de verrucis quoque,& iis quos serosus humor,aut flatulẽtus spiritus procreauit:ad hæc,de abscessibus qui ex pituitosa substantia maximè ortũ habent,atque aliis toto genere præter naturam consistentibus. Proinde reliquum est,vt de iis tumoribus agamus, quibus atra bilis,seu melancholicus succus generationis materiam præstat, cuiusmodi sunt scirrhosi,id est, indurati tumores,& cancerosi, quos cancros apostemosos vocant.

Scirrhus duplex.

Itaque scirrhi,sicuti & phlegmones, erysipelatis,& œdematis,gemina est recentioribus chirurgis differentia,vno scirrhi nomine comprehensa,nempe scirrhus verus seu legitimus, & nõ verus atq; illegitimus.

Scirrhus legitimus.

Melãcholia naturalis.

Porrò verus scirrhus seu legitimus illis appellatur,qui ex melãcholia naturali procreatur.Est autem melancholia naturalis, boni sanguinis fex, ac veluti limosa quedã superfluitas,hoc est,crassior quidã sanguis,cuius color niger est,sapor verò acerbus,vel acidus,vt vomentibus eum non rarò innotescit:in massa quidem sanguinaria(in qua humores vniuersi continentur)existens,alẽdis partibus melãcholicis à natura factus.

Scirrhus illegitimus.

Melãcholia non naturalis.

Scirrhus verò nõ legitimus,iuxta neotericorũ placita,is est,qui ex melancholia non naturali procreatur.Est autẽ melancholia non naturalis, quæ à modò descripta naturali degenerat,intra tamen limites suæ latitudinis permanens:quos si prætergrediatur,non iam amplius (inquiunt)melancholia,sed alius humor dicetur. Verũ melancholia,si in vniuersum definiatur,humor est frigidus,& siccus, ex crassiore(vt ait Guido)ipsius chyli portione progenitus.

Non naturalis melancholiæ 4. differẽtiæ.

Bilis atra exquisitè.

Ex immodicè assato sanguine melãcholico, fieri bilẽ exquisitè nigram.

Lib.14. Therap. & lib. de atra bile.

Cęterũ,nõ naturalis melãcholię quatuor differẽtię cõmuniter statuũtur,Prima est,quãdo humor ipse melãcholicus,qui naturalis dictus est,& quotidiè gignitur in corpore dũ animal sanitatę fruitur,in propria sua essentia torretur aduriturue,& putrescit, fitq; bilis atra exquisitè.Talis enim(vt ait Galenus)ex humore atro supramodũ adusto cõflatur,habetq; splendidũ aliquid veluti bitumen,& pix.Hæc autẽ(verè inquã atque exquisitè atra bilis nominata)acida est,& in terram effusa velut acetũ feruet, & ipsam fermenti ritu eleuat,tum omni animanti iniucunda, adeò,vt ne mures quidem ipsi,aut muscæ eam gustauerint:nõ magis quidem,quàm copiosum salem,in quo nullum animans vitam peragit,vt mare quod mortuum appellatur indicat.Porrò

rò

rò tùm gignitur huiusmodi nigra bilis, cùm ille veluti sanguinis limus, (quam melãcholiam naturalem diximus) diutius moratur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur: verùm transmutatur, corrumpitur, & putrescit. Siquidẽ (inquit Galenus) hic humor vbi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem. Quæ quidem frigida est, quia terrestris, sed tamen caloris non expers, quemadmodùm & cinis, & acetum, apparetque dum per aluum (vt contingit aliquando dysenterics) excernitur, splẽdidior, ac nigrior ipso sanguine crassiore, & nigriore, quem humorem melancholicum appellamus. Splẽdet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocãt. Secunda species, seu differentia bilis atræ non naturalis est, quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, vt illa quæ fit ex flaua bile vehementer vsta. Quæ etiamnum tantæ est malitiæ, vt & terram radat, & eam, more bilis exquisitè atræ, in altum attollat. Sed & muscæ ipsam, nõ secus quàm verè nigram bilem, refugiunt. Si sanguis quoque aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per adustionem dictus, vt voluit Auicẽnas. Verùm duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis aut pituitæ assationem fiunt) Auicennæ mitiores sunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ speciem, quæ ex flaua bile vehementer assata generatur, deteriorem esse, quàm ea quæ ex crassiore sanguine generationem habet: qui subsidenti in dolio vini feculæ aut amurcæ, hoc est, feci olei proportione respõdet. Hæc enim mitior est, sed potissimùm, quoties nondùm traxit in animali moram cum aliquo calore abundanti præter naturam. Verùm priusquàm in exactam atram bilem transmutetur, primò in vitellinam, secundò in porraceam, tertiò in æruginosam transit. Tertia species melancholiæ non naturalis est, quæ originem sortitur à lapidosa quadam concretione, vt cùm ab imperitis medicis vel chirurgis, erysipelata, & inflãmationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alii tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecus præsidiis, nimis vehementer refrigerantur, astringunturque: vel cum iisdem tumoribus, ea quæ valenter nimis trahũt, digeruntque medicamenta, adplicantur. Tunc enim toto, quod in eis subtilissimum erat, dissipato, id quod reliquum est (nempe crassius) plus iusto desiccatũ, lapidis duritiẽ consequetur, atque in melã-cho-

Gal.com.21. Lib.4.aph. Lib.14.Therap.

Bilis atra ex adustione aliorum humorum.

Comen.29. lib.3.prædictionũ Hippoc.

Bilis atra per congelationem (vt vocant) & indurationem.

Bilis extra ex admixtione.

cholicum humorem vertetur. Quarta melancholiæ non naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipsi melancholiæ naturali permiscetur. Quod dum fit, dulcoratur, ac mitescit magis, nisi dum alterutra bilis adusta, huic commiscetur. Siquidem tūc vel accessit, vel amarescit, & erosionis nō modicæ particeps efficitur. Ex precedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorū præter naturā differētias nasci ex melancholia, seu atribilario humore.

Quatuor tumorum differentias fieri ex melāchholia.

Verus scirrhus non exquisitus.

Primò namq; ex melancholia naturali (quā quotidiè gigni in sanis diximus) fit verus, ac legitimus scirrhus, apud Arabes sephiros nominatus, Græcis verò σκίῤῥος, & σκληρὸς ἀκριβὴς, hoc est, scirrhus nō exactus, seu nō exquisitus, qui tumor quidem est prædurus, & doloris expers, non omninò tamen insensibilis. Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamen libro decimoquarto metho. med. tumorem ex humore melancholico conflatum, tunc propriè scirrhum, his qui de nominibus contendunt, condonat esse appellandum, cùm omninò sensus est expers. Cùm verò nondùm omninò factus est insensibilis, scirrhosum potius tumorem, quàm scirrhum (si velint) nominari. Secundò ex melancholia nō naturali dicta per admixtionem, tres aliæ tumorū differentiæ enascuntur: nempe scirrhus phlegmonodes, œdematodes, & erysipelatodes, quæ pro vna tantùm differentia, hîc numerantur.

Scirrhus phlegmonodes.
Oedematodes.
Erysipelatodes.
Scirrhus exquisitus.
Scirrhus cācrosus.
Scirrh⁹ propriè dictus quid?

Tertiò ex melancholia non naturali facta per lapidosam quandam concretionem, generatur σκληρὸς ἀκριβὴς, id est, scirrhus exquisitus vel exactus, durus quidem, & omninò sensus, atque doloris expers. Ab Auicenna purus nominatus, qui curationem non admittit. Quartò ex melancholia non naturali per deustionem omnes cancrorum species procreantur, tam vlcerati scilicet quàm non vlcerati, de quorum genere est scirrhus cancrosus nominatus. Itaque scirrhus propriè dictus, tumor est durus, & indolens: non tamen omninò sine sensu, ab humore melancholico naturali, & minimè corrupto procreatus, vt recentiores definiunt chirurgi.

De causis, signis, & iudicijs, scirrhi legitimi.

Causæ scirrhi legitimi tres.

CAusæ scirrhi, vt & aliorum tumorum præter naturam, triplices sunt. Primitiua scilicet, vt est praua viuendi ratio, crassum, & melancholicum sanguinem generans, coacervansque. Antecedens, vt succus melancholicus in corpore collectus, à liene (cuius officium est hepar à crasso illo, & lutoso sanguine expurgare) malè attractus, & extra corpus minimè,

vt

vt debebat, expulſus. Coniunctæ, humor ipſe melancholicus in laborante particula impactus. Signa ipſius ſcirrhi præſentis, Guidoni ſunt, tumor durus, & valenter renitens, color inter rubrum, & nigrum medius. cuiuſmodi color fuſcus eſt. Hunc cùm in corporis partibus ſæpe incidat, plærique medicorum (vt Galenus inquit) pelidnon, hoc eſt, liuidum vocant. Adhæc, ſi venas euidentiores membrum laborans habet, exaltatas eas à craſſo, & nigriore quodammodò ſanguine, cuiuſmodi per aluum aliquando non paucis hepaticorum excernitur, videre licebit. Sed iam ſcirrhus impurus, & cancroſus erit. Hæ enim notæ, quas hîc ad ſcirrhum accommodat Guido, cancri propriè ſunt notæ apud Galenum lib. 14. meth. Non ineptè tamen ſcirrho adaptari poſſunt, hoc vno dempto, quòd venas tumentes, & exaltatas non habet ſcirrhus, vt cancer, niſi ſcirrhus fuerit (vt diximus) cancroſus. Quippe non rarò ſcirrhus in cancrũ degenerat, cùm ab eadem fiant materiâ, ſucco ſcilicet melãcholico. Propriè igitur ſcirrhi legitimi notæ ſunt, tumor durus, pertinaxq́; ac tactui reſiſtens, in quo & hebes ſenſus adeſt. Adde, quòd & aliæ notæ apparent, quæ melancholicum humorem in corpore ſubeſſe teſtantur. Tumores verè ſcirrhoſi ab initio, & dum adhuc prima rudimenta concipiunt, magna ex parte exigui apparere ſolent: procedente verò tempore, paulatim augentur, & maiores fiunt. Ex ijs quidam vnum duntaxat membrum occupant. Alij verò eo membro, quod prius infeſtabant, relicto, ad aliud poſteà transferuntur. Quod dum fit, nominatur tunc vitium ferinos Auicennæ. Præterea huiuſmodi tumores melancholici, vt plurimùm ſi ritè tractentur, reſolutione terminantur, nõnunquàm indurata manent, & non rarò in cancrum (quod peſsimum eſt) degenerant, ac tranſmutantur.

Notæ ſcirrhi

14. metho. med.

Guido notas cancri tribuit ſcirrho.

Iudicia ſcirrhi.

Ferinos.

Veri ac legitimi ſcirrhi, non tamẽ exquiſiti, & in tophaceam duritiem omninò inſenſilem concreti, curatio.

CAeterùm abſolutam induratorum huiuſmodi tumorum præter naturam, qui veri ſcirrhi, non tamen exquiſiti nominantur, curationem tribus intentionibus aſſequemur. Prima conuenientem viuendi normam præſcribit. Secunda materiam antecedentem, ſeu præcedentem, (id eſt, quæ parata eſt, ſtatim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniunctæ (vt vocant) materiæ, & morbum iam committentis vacuationem moliendam eſſe nobis inſinuat. Itaque (vt in vniuerſum dicatur) vitam

Tres intentiones in curatione ſcirrhi legitimi obſeruandæ.

Viuendi ratio. *Euchyma.* *Panis optimus.* *Vinum.* *Oua.* *Carnes.* *Olera.*

tam eorum qui scirrho laborant, sobriam, & moderatam, & quę ad calidum, & humidum declinet, in rebus seu (vt dicunt) non naturalibus instituito. Ergo alimenta euchyma, id est, boni succi, & probum sanguinē generantia exhibeto. Panem igitur triticeum, probè subactum, & moderato igne in furno coctum, quiéque fermenti aliquid habeat, & salis quod satis est, pręscribito. Vinum substantiâ tenue, & odoratum deligito: crassum verò, nigrumque vitato. Oua sorbilia, pullos, capos, gallinas & eorum iura præbeto. Perdices, phasiani, coturnices, capreoli iuuenes, vituli lactantes, & anniculi verueces, laboranti in deli- Ic
tijs sunto. Ex oleribus, id quod Arabes aspanar, nos verò nomine paulùm mutato, spinacium diximus, lactucas item, lupulum, boraginem, & buglossum, atque id genus alia, quæ sanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aspernator. In summa, ea omnia, quæ sanguinem melancholicum suapte natura pariunt, fugito. Ea autem Galeno libro tertio de locis affectis capite sexto ferè sunt, caprina, bubulaque caro, magisque hircina, & taurina. Sed maximè asinorum, chamelorumque carnes: item

Carnes. *Leporum.* *Limaces.* *Pisces.*

vulpinæ, caninæque. Leporum quoque, sed multò magis aprorum. Præterea limaces, si frequens sit eorum vsus: atque omnes 2
terrestrium animalium carnes sale conditæ. Aquatilium quoq; carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis atque cetaceorum omnium. Ex oleribus autem, brassica ferè sola huiusmodi sanguinem gignere consueuit. Quemadmodùm & arborum germina, vbi vel muria, vel oxalme condiuntur, præcipuè lentisci, terebinthi, rubi, & rubi canini, qui Græcis cynosbatos appellatur. Leguminum verò omnium maximè lentes inter melancholicos cibos numerantur. Mox panis furfuraceus & qui ex typha, atque vitiatis seminibus factus est, quorum apud quasdam nationes vsus, loco frumenti habetur. Præterea 3
vina crassa, nigraque aptissima sunt, vt ex ipsis melancholicus humor fiat: præsertim, si quis abundè ipsa ingerens, oblata occasione in multo calore corpus contineat. Vetus deniq; caseus, vbi fortè fortunâ in corpore fuerit supercalefactus, facilè huiuscemodi parit humorem. Hæc ex Galeno hactenus. Cauendum insuper est, à retorridis, assis quoque, & frixis vehementer exiccatis. Item salitis, acidis, & acribus (veluti sunt allia, cepe, piper, sinapi) & alijs id genus omnibus, quæ sanguinem adurunt. Vitare etiam oportet iram, mœsticiam, vigilias, sollicitudines, atque immoderatas exercitationes. Animi tran- c
quilli-

Olera. *ὀξάλμη fit ex aceto, & sale.* *Legumina.* *Panis.* *Typha exile est triticum, specie siligini non dissimile.* *Vinum.* *Caseus.* *Sanguinem adurentia.* *Animi παθήματα.*

Exercitatio. Inanitio.

quillitas, ac lætitia magnoperè est expetenda: summaque ope nitendum, vt quotidie venter deijciat. Hactenus de primo scopo. Vt autem quod secundus scopus nobis proponit, consequamur, præcipit Auicennas, corpus vniuersum vacuandum esse, tum venæ sectione, si sanguis niger admodùm, & crassus apparuerit: tum medicamento purgante, quod bilem atram exigat: cuiusmodi sunt Mesue, epithymum, senna, polypodium, fumus terræ (qui Græcis capnos vel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lupulus, volubilis. Item cassia fistula, myrobalani indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæruleus dicitur. Diasene, diacatholicum, hiera Ruffi. Hæc enim omnia humores melancholicos per aluum expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticen & diæteticen attinent, chirurgi metas excedunt. His igitur medicæ artis professoribus relictis, ad tertium scopum properabimus, quem sanè nos assequemur, si quod præter naturam in particula est, totum vacuetur. Quæ communis quidem, ac prima indicatio est omnium, qui præter naturam consistunt tumorum: in quibus vtiq; adhuc non sunt geniti pori. Modus autem vacuationis eius proprius est, circa quem circumspectũ, & maximè attentum esse curantem oportet. Siquidem materia eiusmodi tumorum naturę tam malignæ est, vt in duritiem veluti lapideam abeat, si temerè resoluatur. Si verò plus quàm par est, eam emollias, periculum sanè imminet, ne ipsa corrumpatur, & scirrhus in cancrum degeneret. Sequendum igitur in hac re Galeni ac Pauli (qui de hac re ante Auicennam scripserunt) consilium est. Nempe vt scirrhosis ipsis affectibus, nullum vehementer excalfaciens siccansque medicamentum adplicetur. Nullum item quod duntaxat emolliendi, atque humectandi vim obtineat. Quod enim (inquit Galenus libro secundo ad Glauconem) superfluum humorem habet nihil omninò dissoluit: quod verò minimum, plus quàm oportet, exiccat. Hinc non omninò absurdè præcipiebat Auicennas, alternatis vicibus ad hos induratos tumores, modò emollientibus, modò digerentibus per halitũ, vtendum esse. Verùm quoniam id & tædiosum, & factu, vt oportet, perdifficilè est, satius ac tutius Galeno visum est, medicamentis mixtam facultatem habentibus, ad horum curationem vtendũ esse. Eodem enim tempore, quod induratum est molliemus, & sensim per halitum digeremus. Illis tamen ab initio, aliquid quod modicè reprimat, erit admiscendum. Porrò ad hanc intentionem Auicennas

Vacuatio materiæ antecedentis.

Vacuatio materiæ coniunctæ.

Materia scirrhorũ caute tractanda.

Galenus.

Medicamenta scirrhis accõmoda.

quamplurimas remediorum formulas instituit: verùm quoniam ea magis dicata sunt scirrhis ex phlegmone, aut erysipelate impendio refrigeratis (vt in sequenti capite ostendemus) procreatis, illis relictis, assume medicamentum à Rase libro septimo ad Almansorem descriptũ: facta tamen prius ab initio aliquali influentium humorum (domesticis quibusdam repellentibus admotis) repressione. Razis autem medicamentũ ad hunc modum habet: Accipe bdellij, ammoniaci, galbani, singulorum partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepsicen, Latini glandem vnguentariam vocant) aut de lilio. Deinde sume mucilaginum fœnigræci, seminis lini, & ficuum, pondus omnium prædictorum: terantur omnia simul, donec in vnum coëant, & fiat emplastrum. Galenus ad eam rem magnoperè commendat corticem radicis altheæ (quam, inquit, vulgus anadendromalachen, quasi dicas, arborescentem maluam vocat) anserino, vel gallinacco adipe liquatam, & cum eo contusam, atq; in cataplasmatis formam redactam. Quòd si tumor ad suppurationem spectet, summoperè cauendum est, ne particula laborans calorificis auxilijs, aut quouis alio modo irritetur. Ita enim facilè cancer accerseretur. Si verò aperiatur tumor, materia iam in pus conuersa, ab vsu vnguenti, quod diachylon nominatur, minimè tibi discedendum fuerit. At si in lapideam duritiem degenerauerit, ad ea auxilia, quæ sequenti capite describentur, erit recurrendum.

Rasis medicamentũ ad scirrhos emolliẽdos et discutiendos.

Galeni cataplasma 14. Therap.

Si scirrhus ad suppurationẽ spectet

De scirrho illegitimo non exquisito, ex vehementi refrigeratione, aut exiccatione originem sortito.

QVando medicorum imperitia, inflammationes (quas Græci phlegmonas appellant) aut erysipelata impendio refrigerantur, & adstringuntur, aut admotis medicamentis, vehementer trahentibus, & per halitũ digerentibus, temerè resoluuntur, tunc totum id quod in eis tenue magi, ac subtile erat dissoluitur, dissipaturque: quod verò reliquum est, velut cõgelatur, atq; impensius reficcatum, lapideam duritiem assequitur, fitque tandem affectus, qui Græcis scirrhωsis vocatur. Cæterùm contingit quandoque particulam aliquam indurari propter tensionẽ, quam sustinet ex flatibus, aut humore quopiam aquoso, vt suprà dictũ est, dum de tumoribus flatuosis & aquosis ageretur. Nonnunquàm & tophacea durities in particulis quibusdã oboritur, propter priuationẽ humiditatis, &

Scirrhus illegitimus quo modo generetur.

Duritiei in particulis causa.

& nimiam deſiccationem, vt in duritia iunɛturarum, & poris in articularijs morbis, ac doloribus, procreatis. Verùm enimuerò hîc duntaxat agemus de ſcirrhis, ſeu induratis tumoribus, qui ex phlegmone, aut eryſipelate, paulò antè commemorato, ortum traxerunt, aut etiam ex œdemate impendio refrigerato, & adſtricto. Atque eos non abſurdè ſcirrhos ex coïncidentia procreatos nominauerimus.

De ſignis & iudicijs ſcirrhi non legitimi, ac non prorſus exquiſiti, ex coincidentia creati.

SCirrhi non veri ſeu illegitimi, & non omninò exacti, notæ ſunt, tumor durus, vix ſenſibilis, id eſt, quaſi ſenſus, & doloris expers, corporis colorem ad vnguem repræſentans, ex melancholia non naturali ortum ducens. Hic nec prorſus incurabilis eſt, nec facilem ſanè curationem admittit. Siquidem humor, vnde huiuſmodi vitium contrahitur, lentus ſeu glutinoſus, craſſuſque eſt, aut (vt Galenus ait) vtriuſque rationis particeps, qui particulis induratis infartus, ſolui contumaciter repugnat. Vbi præſertim reſoluta ex ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquũ eſt, exiccatum lapidoſumque efficitur. Scirrhus verò exquiſitus, & qui omninò ſenſu vacat, curationem non recipit. Si tamen aliquo modo iuuari poſſit, humectandi ratione id præſtari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione, & maraſmo, hoc eſt, conſummata prorſus ſiccitate, inſanabilis eſt: ſatis enim eſt prohibere, ne vltrà ſiccitas procedat. Sed & ſcirrhi in quibus pili enaſcuntur, quique magni ſunt, ac vehementer duri, & corporis colorem referunt: nec ſanantur, nec vnquàm permutantur, vt ſcriptum reliquit Auicennas.

Scirrhi illegitimi, & non exquiſiti notæ. Iudicia.

Scirrhus exquiſitus curationem nõ admittit.

Scirrhi incurabiles.

Curatio ſcirrhi illegitimi, & non exquiſiti.

CVrandi verò eius communis indicatio eſt, vt quod præter naturam in particula eſt, totum vacuetur. Modus tamen vacuationis eius proprius eſt, vt libr. 14. meth. Galenus annotauit. Nã detergere (inquit) id quod contumaciter inhæret, oportebit. Quòd ſi quis ijs quæ vehementer trahunt, digeruntque, medicamentis vacuare tentet, nec ijs quæ excalfaciant, & humectent, molliat, ac liquet: huic paucis primis diebus egregiè proceſſiſſe curatio videbitur. Scirrhus enim manifeſtò decreuiſſe apparebit. Cæterùm quod de affectu reſtabit, id inſanabile erit: ſiquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digeſto diſſi-

Summa curandorum ſcirrhorum.

patóve, quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus nullum vehementer excalfaciens, siccánsve medicamentum idoneum est. Sed ea tantùm, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam commodè possunt. Cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hirsinum, taurinum, pardale, & leoninum. Ex adipibus volucrum commendatur imprimis anserina, quã proximè sequitur gallinacea, & phasianica. Adhæc, ammoniacum thymiama, id est, suffimen, galbanũ, & bdellium vtrunque, magisque Scythicum, quanto videlicet est humentius. Styrax quoque qui humentior est, & pinguis. Radix etiam altheæ, quam vulgi more anadendromalachen, id est, arborescentem, siue arboream maluam, (quòd altè à terra erigatur, & in hortis consita, arborescat) Galenus appellauit: & syluestris maluæ, quæ passim nascitur, folia, modicè antè decocta, cum anserino adipe, aut gallinaceo, vel si horum facultas nõ sit, suillo contusa, ad hanc intentionem apprimè sunt idonea. Prohibeat autem Auicennas axungias salitas: & prædictis addit mastichen, ladanũ, œsipum humidam, strygmenta gymnasiorum, quæ sordities balneorum appellant, stercus asininum, & feces oleorum de lilio, de alchanna, quod cyprinum vocant, & de cherua, quod Græcis κίκινον, Latinis verò ricininũ dicitur. Cæterùm curatio quæ per acetum administratur, vtilis est huic vitio, hoc est, scirrho iam adulto, & cum præparata iam sub mollientibus pars fuerit, vt etiam Galenus annotauit. Siquidem (inquit) aceti vis, modò ea quis modicè & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores dissecans, ac resoluens. Sin vel immoderatius, vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violenter absumens, id quod reliquum est, lapidescere finit. Sed & si quis eo diutius vtatur, substantiam ipsam neruorum delibauerit. Ob id igitur nec sæpe ac inter initia, nec longo tempore, medicamentis quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones est vtendũ. Eam ob rem Galenus Cercilij puerum, cui ex erysipelate nimis infrigidato, & vehementer adstricto, tumor durus, ac scirrhosus in toto femore relictus fuerat, ita curabat. Imprimis femur perfudit oleo sabino, quod omnium est tenuissimum: cuius loco hodie vtuntur oleo sambacino, quod vulgus iasminum vocat. Postquàm verò partem sic fouisset, ammoniacum thymiama, hoc est, suffimentum, quod pingue, & non vetustũ esset, prædictis medullis, &

Medullæ. *Seua.* *Adipes.*

Gal. 14. met. med. *Anadendromalache.*

Strigmenta gymnasiorũ. *Oleum ricininum.*

14. metho. medendi. *De aceti vsu in varijs scirrhosis partibus.*

Lib. 2. ad Glauconem. *Oleum sabinum.*

& adipibus remixtum adhibuit. Post hæc ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumleuit totum femur, iussitque puerum altero crure salire, quò plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita vicissim, ac moderatè vtendo, puerum curauit. Verùm in tendonibus, & ligamentis scirrho obductis, aceto ex Galeni consilio ad hunc modum vtendum est. Lapis igni candens, aceto acerrimo extinguendus est: & si quidem haberi potest, pyrites: sin eius copia non est, molaris, quem Græci mylitem vocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet, vt vaporem ascendentem recipiat, à quo scirrhus dissoluatur: atque exinde rursus medicamen quod emolliat, imponendum. Oleo tamen, non aqua quotidie ab initio omninò laborans particula perfundenda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens, sed planè tenuium partium, cuiusmodi sabinum est. Interdùm autem incoquēda oleo est, altheæ radix, ac syluestris cucumeris, & si qua est eius generis alia. Sanè plurimi hac curationis ratione pauco tēpore perfectè sanati sunt, adeò vt multis ferè (inquit Galenus) magicum opus videretur. Ex his igitur constat, curationi quæ per mollientia fit, tum in tendonibus, tum in ligamentis, cùm scirrhosæ fuerint, aliquid incidentiū debere admisceri. Ex quorum numero vel imprimis acetum est. De medicamentis autem, quę vim molliendi durities obtinent, diffusius alibi tractabimus.

Tendonum & ligamētorum scirrhosorū curatio ex Galen. & Pau. Lib. 14. Therap. & 2. ad Glauc.

Pyrites lapis.

Lapis mylites.

2. ad Glau.

Lib. 6.

Capita curationis scirrhosorum tumorum.

Scirrhum, qui resoluta, atque absumpta humiditate, in tophaceam duritiem concreuit, sensuque omninò caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus vocat, tanquàm immedicabilem curare ne aggreditor. 1

Scirrho non exquisito (qui non sine sensu quidem omninò est, sed ægrè admodùm sentit) medicamenta, quæ tepido calore, ac mediocri humore prædita sunt, hoc est, quæ emolliendo moderatè digerant, adhibeto. 2

Vehementer digerentia, atque immodicè exiccantia partibus scirrho laborantibus, ne vnquàm admoueto. ijs enim subtilior humiditas resoluitur, quod verò reliquum est, exiccatum lapidosumque efficitur. 3

In duris ac densis partibus scirrho obsessis, cuiusmodi 4

ſunt tendones,atq; alijs etiã in locis,ſi affectus iam inueteratus eſt:medicaméta quæ diſſecent, atq; incîdant, cuius generis eſt acetum,emollientibus,& moderatè digerentibus miſceto.

5 Scirrhoſam quoq; partem hanc, duram ac denſam,& quãuis aliam diuturno ſcirrho affectam, ſuper vaporem calidum, quẽ molaris lapis,id eſt,quo frumentũ molimus,igni candens,acerrimo aceto perfuſus,emittit:collocari,ſubindeq; verſari iubeto.

6 Quotidie etiam oleo aliquo tenuium partium,in quo cucumeris ſylueſtris,aut altheæ radix,aut anethum viride,& recens, aut id genus aliud incoctum fuerit,affectam partẽ perfundito.

7 Eiuſmodi deſiccantia,incidentia, ac craſſos humores reſoluentia,modicè,id eſt,nõ ſępe,nec longo tempore,atque opportunè,hoc eſt,non inter morbi initia, & interpoſito remollientium vſu,prædictis ſcirrhoſis partibus admoueto.

8 In ſumma,ſcirrhos omnes,qui nondum callum contraxerũt, medicamentis,quæ commodè digerendo emolliunt,curato.

9 Scirrhoſi lienis,atque etiam iecinoris curationem, medicorum prudentiæ committito.

De canceroſo tumore, quem vulgò cancrum apoſtematoſum vocant. CAP. XV.

Cancri nomen ad duo morborum genera extẽditur.

CAncri nomẽ medicis, & chirurgis æquiuocum eſt,eius enim ſignificatio ad duo morborum genera extenditur. Nempe ad cancroſum tumorem(quem vulgò cancrũ apoſtematoſum vocant) tam euidentem, hoc eſt, in ſumma corporis parte hærentem, quàm abſconditum, hoc eſt,in penitioribus,& latentibus corporis partibus, vt in ſede, palato,aut ſinu muliebri conditum, & ad cancrum vlceratum. Porrò vterque affectus gignitur ex atra bile, ſeu melancholico humore,hoc eſt,eiuſmodi naturæ ſucco, cuiuſmodi eſt fex in vino,& amurca in oleo,vt 14. Therapeutices,& libello de tumoribus præter naturam, Galenus teſtatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit humor huiuſmodi melancholicus, latentem, ſeu occultum vt appellant,cancrum,ſine vlcere progignit. Si verò acrior malignior que contingat,cutim erodit,& cancrum facit cum vlcere,de quo in ſequentibus dicemus, quando ſcilicet de vlceribus agemus. Hîc autem ſolùm ſermonem faciemus de cãcro non abdito,id eſt,in extimis partibus conſtituto,& nondũ exulcerato,qui & ipſe quandoque occultus Galeno dicitur. Eſt igitur cancer quo de hîc agitur, tumor durus,inæqualis,rotundus,

Cancer ex quo humore gignatur.

Cancer ſine vlcere.

Cancer cũ vlcere.

Canceroſi tumoris deſcriptio.

dus, venosus, id est, venas habens in circuitu turgidas, & exaltatas, liuescens, siue fuscus, & (vt Paulus ait) colore magis, quàm inflammationes, nigricans: calidus, sed non adeò, vt inflammationes: subitò accrescens, ægros maximè fatigans, & perpetuo ferè dolore affligens, Græcè καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur. Hanc autem appellationem huic morbo indiderunt tam Græci, quàm Latini, à cancro aquatico animali, quoniam circa hūc implentur & intenduntur venæ, cancrorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles. Nonnulli verò inde sic nuncuparunt, quod difficillimè ab his partibus, quas obsederit, euellatur, quemadmodùm cancer aquaticus animans. Hic enim loco, quem semel apprehenderit, pertinaciter hæret. Adde quòd & hic tumor cancri animalis colorem repræsentat, nempe subnigrum. Cæterùm prima cancri istiusmodi rudimenta, tam confusa interdùm exiguaque sunt, vt vulgus ipsum latere possint: vix enim dum adhuc incipit, ciceris, aut fabæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri est (inquit Galenus) si vulgus tunc lateat, non secus profectò quàm stirpes, quæ è terra iam exeunt: quando hæ quoque peritis tantùm agricolis, agnoscuntur. Posteà verò in tantam molem attollitur, tamque vehementia, & magna, & cunctis euidentia adfert symptomata, vt ne puerum quidem clam sint. Itaque tunc nemo de appellatione ambigit, sed nominant vno assensu omnes eiusmodi affectum, cancrum: quoniam (vt diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte intumescunt, distendunturque, ac figuram omninò similem cancro repræsentant.

Quare cancri nomen hoc vitium sibi adoptarit.

Cancri notæ per initia cōfusæ atque obscuræ.

Lib. 14. Therape.

Signa & indicia cancri euidentis, & non vlcerati.

Cancrosus tumor (vt superius dictū est) duritiam habet, & inæqualitatem, quæ tactu facilè deprehenditur. Colorem præ se fert liuidum, siue fuscum, qui inter rubrū, & nigrum medius est, Græci pelidnon vocant. Circa locum cancro affectum, aliqua quasi puncta sentiuntur: interdùm etiā torpet Celso. Venas ostendit in circuitu tumentes, & exaltatas, cancri animātis pedū modo. Nonnunquàm etiam in quibusdā delitescunt. Tactusque is locus, alijs dolorē adfert, in alijs cum non habet. Renixus quoq; huic tumori valens est Galeno 14. Therapeuti. Adhæc, extraneam quandam caliditatem habet. Cancer, seu carcinoma à toto genere morbus est grauis, & perniciosus. Vix enim vnquàm propter succi crassitiem consanescit, vtpote quòd nec repelli,

Notæ cancri euidentis nō vlcerati.

Indicia.

repelli, nec discuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vitij est malignitas, vt mitiora planè contenat remedia illisque (vt dici solet) medium vnguem porrigat: vehementioribus verò, veluti crabro irritetur, excandescatq;, atque efferetur. Id vitium in qualibet corporis parte oriri consueuit, sed maximè (vt Celsus ait) in partibus superioribus circa faciē, nares, aures, labra, & mammas fœminarum, atque earum, præcipuè, quæ à natura purgationem menstruorum non habent. Sed & viris plærunque accedunt cancri, quibus assuetæ per mariscas purgationes suppressæ sunt: per has enim turbidus, ac crassior sanguis (vnde prima vitium hoc rudimenta accipit) expurgari à natura consueuit. Porrò cùm humor ipse melancholicus fæci vinariæ proportione respondens, in particulam aliquam defluit, ibique impactus manet: interdùm varices facit, aliquando verò cancrum, vtpote cùm ipse deferbuerit. Cùm verò ad cutim vniuersam expellitur, fit is morbus, quem elephantem nominant, vt lib. 2. ad Glauconem Galenus annotauit. Est itaque cancer particularis quædam elephantiasis, quam vulgus malè lepram appellitat. Quantò autem sanguis ex quo ortum habet cancer, crassior fuerit, ac nigrior, tantò (inquit Galenus) deterior passio erit. Cancer autem iam confirmatus (vt dicitur) atque inueteratus, curationem non admittit, nisi radicitus extirpetur, aut per sectionem scilicet, aut per vstionem: verùm qui in penitioribus corporis partibus constituti sunt cancri, talem curationem non desyderant, vt sequente aphorismo nos edocuit senior ille, medicorum facilè princeps Hippocrates, inquiēs: Cancros occultos omnes melius est non curare: curati enim citius pereunt: non curati verò, longius tempus perdurant. Experientia namque (vt in commentario huius aphorismi Galenus testatur) compertum est, omnes qui huiusmodi cancros sectione, aut vstione curare tentarunt, illos magis irritasse, & breui homines interemisse. Soli itaque cancri illi curationem huiusmodi admittunt Galeno, qui in summa corporis parte hærent, quique exulcerati sunt, & adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltrò chirurgi manum efflagitent: & simul in talibus partibus cōsistant, quas resecare, & exurere vnà cum radicibus posis. Voco autem radices cancri cum Galeno eas, quæ plenæ sunt sanguine melancholico, venas, & vndique versum ad loca circunstantia extenduntur. Cæterùm ex cancro non vlcerato, non rarò fit vlceratus, putrescente scilicet spacio temporis humore, in vasis

Marginal notes: noscenda (handwritten) — *Lib. 5.* — *Galenus. lib. 2. ad Glauc.* — Elephantiasis non lepra appellanda est (handwritten) — *Aph. 38. li. 6.* — *Qui cancri radicitus tolli debeant, & qui non. Radices cancri.*

vasis delitescente, vel irritato à medicamentis inconsultè admotis, affectu. Hunc autem exulceratum cancrum pessimum esse, iudicant omnes, & veræ curationi (quæ omnia molitur, & agit, vt laborans particula ad sanitatem perducatur) prorsus ineptũ. Hic enim ad perfectam atque absolutam sui curationem, mordentia, aspera, ac vehementia desyderaret medicamenta. Atqui (vt diximus) talibus magis irritatur, efferaturque, tantùm abest, vt sub ijs vel mitescat, vel consanescat. Proinde satis fuerit, si cancros non vlceratos, etiamnum summa corporis occupantes, præsertim maiores, & iam inueteratos, prohibeamus augeri, à perfecta quidem curatione manum subtrahentes. Quod & superiore aphorismo nos cõmonuit Hippocrates. Cancros enim eos, qui sine exulceratione fatigant, etiam (Galeno autore) occultos nominauit. In quibus sanè exulcerationem minantur, vehemens caliditas, & pulsatio.

Cancer exulceratus pessimus affectus.

Quæ notæ in cãcro futuram exulcerationem portendant.

Curatio cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondùm inueterati, summa corporis occupantis.

CVratio cancri non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet scopos præcipuos. Primus est, humoris melancholici generationem prohibere. Secundus est, succum melancholicum per totum corpus dispersum vacuare. Tertius, humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum, vel digerendum omninò: adhæc, particulæ laboranti robur adferendum esse insinuat.

Triplex curãdo cancro scopus proponitur.

Primus scopus, seu prima intentio, quæ est, prohibere, si fieri potest, ne de cætero succus melancholicus in venis colligatur, perficitur ea viuendi ratione ad vnguẽ obseruata, quæ suprà in capite de scirrho legitimo nominato prescripta est. Id autem inter cætera maximè ac præcipuè obseruandũ est, vt ijs qui hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi, atq; humectandi vim sortita sunt: quæque probum ac tenuem succum in corpus ingesta, generant. Cuiusmodi sunt cremor hordei, pisces saxatiles, omnis generis aues, preterquã palustres: ouorum, sed maximè sorbilium (quæ Græci ῥόφητα vocant) lutea, & quæ eius generis sunt alia. Quòd si caliditas effatu digna, citra febrem tamen in particula laborante adfuerit, lac bubulum, à quo butyrũ fuerit extractũ, vel serũ lactis tutò offerri potest. Sed & olera, quæ refrigerantis, atque humectantis naturæ sunt, veluti malua, atriplex, blitum, & quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur.

Primus scopus.

Victus ratio tenuis sit, bonique succi.

Secun-

Secūdus ſcopus. *Humoris melancholici vacuatio.* *Epithymū.*

Secundus ſcopus qui eſt, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem traxit, repurgare, completur purgantibus medicamentis vacuandæ atræ bili accommodis, in capite de ſcirrho ſuperius enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præſentem attinet) principatū obtinet epithymum (quod Romani inuolucrum vocant) pondo drachmarum quatuor, in ſero lactis mulſáue exhibitum, vt Galenus præcepit libro decimoquarto methodi medendi. Ea autem quātitas epithymi, vel paulò maior, tertio quoque die offerenda eſt, vt ſcilicet melancholicus humor, qui in venis collectus eſt, & cancro generationem dedit, ſic ſenſim atque ex interuallo vacuetur.

Senſim ac blandè nō ſemel, atque affatim purgandum in cancro.

Quādoquidem vniuerſum ſimul euacuare vix datur. Sed nec ſemper prohibere poſſumus, ne deinceps eiuſmodi ſuccus in corpore generetur, & in venis colligatur. Itaque materiæ eiuſmodi antecedētis purgatio, ſic per initia quidem ſimplicium aliquo, per vices molienda eſt. Deindè (ſi res ita expoſtulet, & ſimplicium exhibitione parum proficitur) compoſitorum aliquo, cuiuſmodi eſt Galeni medicamentum atræ bilis vacuandæ dicatum, quod ex duobus & triginta ſimplicibus eſt compoſitū, vel hiera Ruffi, & Auicennæ, quæ nigrum veratrum recipit.

Hiera Ruffi. *Hiera Auicennæ.* *Sanguinis miſsio.*

Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus prius deſiſtendum eſt, quàm totus ille ſuccus melācholicus in venis collectus eductus fuerit, & pars tumore eiuſmodi cancroſo obſeſſa ad naturalem ſtatum omninò ſit reducta. Quòd ſi nihil obſtiterit, hoc eſt, ſi ætas, & vires permiſerint, non inutile etiam fuerit in cancris ipſis ſanguinē mittere, demum (vt dictum eſt) purgare: & ſi fuerint mulieres, menſtrua euocare, ſiquidem nōdum quinquageſimum annum attigerint, vt libro ſecundo ad Glauconem Galenus nos admonuit. Hæc ſecunda indicatio omniū prima eſt Galeno, quę verò primo loco poſita eſt, ſecūdum ordinē ſibi iure vēdicat.

Lib. 14. metho. med.

Cōmunis namque (inquit) indicatio curationis in cancro eſt, humorem, vnde vitium eſt natum, illico vacuare. mox verò prohibere, potiſsimùm ſi fieri poteſt, ne de cætero eiuſmodi ſuccus melancholicus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, ſaltē eum omninò ex interuallis vacuare, & ſimul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat.

Tertius ſcopus.

Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiuſmodi affectibus ex fluxione creatis, communis eſt) nobis inſinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel regerendum eſſe, vel digerendum omninò: adhæc particulam firmandam eſſe, ne quid humorum redun-

redundantiæ, ad eam confluat. Porrò repellendi quod influxit tépus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quàm antè. Vbi verò iam totum corpus exquisitè purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verùm si mediocris tantum purgatio præcessit, mixtam habere facultatem quod applicabitur medicamentum conueniet, reprimentem scilicet, & digerentem. Sanè, vt has intentiones ritè assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidé sunt mediocria, qualitate verò minimè mordentia. Talia enim huiusmodi affectibus solum sunt idonea. Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait) nullum operæ precium efficiunt, sed vincuntur. Quæ verò valentiore sunt facultate, vehemēter quidem tenuiores, quæ in venis sunt, sanguinis partes, vel digerũt, vel retrudunt: crassas verò & melancholicas, quas fæci prius assimilauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potius eas ad soluendum ac discutiendum contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipientes cancros, mediocrium virium medicamentis est opus, quæ scilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, valenter sanguinem incrassare valeant. Adhæc item (vt dictum est) quæ omninò haud mordeant. Quandoquidem vitii malignitas ab iis quæ mordent, irritatur, ac (vt dici solet) efferatur. Cæterùm cùm materia ex qua ortum habent cancri, magna ex parte crassa sit, repulsioni, ac etiam resolutioni contumax, siue inobediens, multæque malignitatis particeps, sat fecerimus (vbi saltem periculum ex chirurgia timuerimus, nec curari affectus aliter possit) si vsu præcedentium medicamentorum, ex vstis elotisque metallicis (vt Galenus consulit) acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ sententiam, eos ab vlceratione vindicemus. Ad quas intentiones libro secũdo ad Glauconem succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgò appellatur) magnoperè Gal. commendauit. Proindè & Theodoricus ad eam rem vnguentum instituit diapompholygos nominatũ, quod eidem recipit olei rosarum, ceræ albæ ana vncias quinq;, succi granorum rubrorũ, solani vncias quatuor, cerussæ lotæ, vncias duas, plumbi vsti, & loti, pompholygos (quæ tuthia vulgò dicitur) ana vnciam vnam, thuris vnciam semis. Refert quoque Galenus libro primo, περὶ συνθέσεως τῶν φαρμακῶν κατὰ τόπους, id est, de compositione pharmacorum secundũ loca, qui mya-

Quid in principio, & simul ipso purgationis tẽpore agendum.

Quod aptũ medicamentum cācris.

Lib. 14. Therap.

Succus solani.

Diapompholygos.

Diaphenicine seu diapalma.

Vnguẽtum Diapompholygos Theodorici.

myamir veteri interpreti inscriptus est, vnguentum quoddam ex Appollonio, ad manantia capitis vlcera, quæ Græci achoras vocant, institutum: quod ad eiusmodi cancrosos tumores adprimè vtile esse adfirmat. Recipit autem olei [vel rosacei, vel omphacini, id est immaturi] heminam, quæ Græcis cotyle dicitur, quod in pilam plumbeam infusum tantisper [sub sole] cochleario etiam plumbeo agitari debet, aut pistillo plumbeo teri, donec crassescat, nigrescatque, adeò, vt plumbi colorem referat. Deinde seorsum conterito, lithargyri libram vnam, cerusæ tantundem, & cum oleo commisceto, ac fiat vnguentum. Porrò quantum valeat facultas plumbi, præsertim combusti, & eo ri in omnibus cancrosis dispositionibus, satis superque nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attentè legerunt, quæ scribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græcè eidem dicitur) libro nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Ad eandem morbosam dispositionem laudarunt Paulus & Auicennas emplastrum ex cancris fluuiatilibus, præsertim si parem modum cadmiæ receperit. Cancrorum igitur fluuiatilium crematorũ, & cadmię par modus in pollinem coactus inspergitur, aut cancrorum cinis vnà cum cerato inspergitur. Sed & idem Auicennas iubet minutos cãcros, in quibus locis apprehendi possunt, radicitus esse extirpandos, excidendosúe: facta vero excisione, huiusmodi crassiorem sanguinem circumquaque exprimendum esse, deinde cauterio locum esse adurendum. Hoc enim reliquias materiæ dissipat, & absumit, membrum roborat, & hæmorrhagiam prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos esse permisit, libro decimoquarto methodi medendi, vt de cancro vlcerato posteà dicemus. Verùm enimuerò, tametsi curationem hanc, quæ per chirurgiam fit, Galenus & Auicennas permittunt: ad vitandum tamen hæmorrhagiæ, & vlcerationis, imò verò & vitæ ęgrotantis periculum, ea omissa, curandi rationem præscriptam, quæ solis leuibus, & quasi adblandientibus medicamẽtis fit, tanquam tutiorem, & minus calumniæ oppositam amplecti, atque ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem, si eiusmodi tumor cancrosus, qui iam in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circũcidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter vasorum magnitudinem, maximeque arteriarum periculum imminet. Quas si laqueis (inquit Galenus) intercipias,

Appollonij medicamentum.

Hemina capit vncias 7. & semissem.

Plumbi vis mirabilis in cancrosis tumoribus.

Paulus libr. 4. ex Archigine.

Chirurgia in cancris temerè nõ adhibenda.

pias,consortii iure aliæ partes afficientur,& ingenti dolore cruciabũtur. Adde,quòd excisa carcinomata (vt Celsus ait) etiam Lib.5. post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem sine graui iactura vicinarum partium fiet,præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaque cancri maiores,& qui iam inueterauerint,neque ferro temerè adurendi sunt, neque scalpello excidendi,sed blandè potius,ac leuiter (vti diximus) tractandi. Plærique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent,sed imponendo tantùm leuia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad vltimam senectam perueniant,non prohibentur. Reliqua quæ ad huius operis complementum, seu absolutam de cancro tractationem attinẽt, ex tractatu de vlceribus,capite de cancro vlcerato requirẽda sunt.

Capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipiẽtis,summa corporis occupantis.

IN cancro incipiente,& qui ex humore non admodùm crasso constat,nec venas valde tumentes exerit,humorem melancholicum,vnde hoc genus vitii nascitur,à toto corpore imprimis vacuato. 1

Ergo,si ætas,& vires ferant,sectâ in cubito venâ, sanguinẽ primùm,quantum res ipsa efflagitat,mittito. 2

Deinde medicamenta bilem atram per aluum exigentia,initio quidem blanda,& mitiora:posteà verò vehementiora, paulatim vim eorum augendo,laboranti exhibeto. 3

Si mẽstruæ purgationes in mulieribus ante quinquagesimũ annũ,aut mariscæ tum in eis,tũ in viris,ex interuallis sanguinẽ fundentes,suppressæ sint,illas modis omnibus prouocato. 4

Interim tenuem victus rationem,& quæ probum succum ac minimè melancholicum generet,instituito. 5

Si prohibere non possis,quò minus succus crassus & melancholicus in venis colligatur,eum ex interuallo, tũ simplicibus, tum compositis medicamentis vacuato. 6

Præcedentes aphorismi ad medicum spectant: qui verò sequuntur,ad chirurgum pertinent.

Remedia affectæ parti ante purgationem,& in ipso purgationis tempore,repellentia: vbi verò corpus integrè repurgatum est,digerẽtia:viribus mediocria, & qualitate minimè mordentia,adhibeto. 7

Ergo

8 Ergo solani succum, vel medicamentum ex pompholyge, aut quod ex chalcite cõstat(diapalma vulgò appellatur) atque id genus alia, dolenti loco admoueto.

9 Quòd si per chirurgiam cancrum sanare audebis, melãcholico humore, prius medici consilio repurgato, quod vitiatũ est, prorsus excindito, & sanguinem satis multum effluere sinito, crassioremque ex vicinis partibus exprimito, atque affectũ tandem similiter reliquis vlceribus sanato.

FINIS PRIMI LIBRI.

Generalis diuisio Vulnervm, in librvm secvndvm Chirvrgicarvm institvtionvm Ioan. Tagavltii medici.

VNionis solutæ nomina ac differentiæ Galeno lib.4.metho.meden.sunt:

Trauma,	id est,	*Solutio quædã ex vulnerando in carnosa parte relicta.*
Helcos,		*Vlcus, etiam in carne.*
Catagma,		*Fractura, in osse.*
Spasma,		*Conuulsio, siue distensio, in neruo.*
Apospasma,		*Auulsio, in ligamento.*
Rhegma,		*Ruptio, in musculis.*
Thlasma,		*Collisio, vel contusio, in vasis propriè.*

Soluunt etiam continuum.

Ecchymωsis, *siue* Ecchymωma, *Dicitur quasi inhumoratio, quæ fit, cùm sanguis subter cutem effunditur, & coit: affectus plurimum vnà cum contusione ruptionéque incidens.*

Anastomωsis, *id est, Oris vasorum apertio.*

Diapedesis, *id est, Transcolatio, subsultus, aut exilitio. Fit tunica ipsa vasorum sanguinis rarefacta, aut gracilium vasorum ore adaperto, & sanguine tenuato. Ad anastomωsin ferè reducitur.*

Ana-

Anabrosis, *seu* Diabrosis, { *id est, erosio. Venis aut arterijs intrinsecus accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit.*

Species solutionis continui apud Auicennam, fen.2.libri primi, sunt:

Nihil refert si speciē, vel differētiam hic dixeris.

Excoriatio, &
Scarificatio,
Vulnus, *siue* Plaga
Vlcus,
Punctura,
Incisio,
Apertio,
Scissura,
Contusio,
Attritio,
Ruptura,
Fractura,
Et quædam aliæ.

in

Cute.
Carne, recens & cruenta.
Carne cum pure.
Neruo.
Osse, secundum latum.
Venis & arterijs.
Osse, secundum longum.
Osse, numerosa continui solutio.
Extremo musculi.
Panniculis, & diaphragmate.
Ossibus.

VVLNERVM DIFFERENTIAE.

Plagarum, seu cruentorum adhuc vulnerum, differentiæ Guidoni, & aliis nostræ ætatis chirurgis, à tribus potissimum sumuntur: Nempe,

1 A natura particularum, in quibus consistunt.
2 Ab essentia ipsius solutionis continuitatis.
3 A proprijs differentijs ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere excitatæ.

1 Vulnerum differentiæ, à natura particularum sumptæ.

Vulnus in parte similari.
Vulnus in parte instrumentaria.

Vulnus in parte similari.

Molli.
Dura.
Mediocri.

Vulnerum differentiæ à parte similari affecta.

Vulnus in parte similari molli.

Vulnus in carne.
Vulnus in pinguedine.

Vulnus

Vulnus in parte similari dura.

Vulnus in osse.
Vulnus in iunctura.

Vulnus in parte consimili mediocri.

Vulnus in neruo.
Vulnus in tendone.
Vulnus in ligamento.
Vulnus in arteria.
Vulnus in vena.

Vulnerum differentiæ à parte organica affecta

Vulnus in parte organica, seu instrumentaria.

Vulnus in parte principe.
Vulus in parte principi seruiente.
Vulnus in parte principi non subministrante.

Vulnus in parte principe.

Vulnus in corde.
Vulnus in cerebro.
Vulnus in iecinore.

Vulnus in parte principi parti ministrante.

Vulnus in aspera arteria.
Vulnus in œsophago, siue gula.
Vulnus in vesica, &c.

Vulnus in parte principi alicui membro non subseruiente,

Vulnus in naso.
Vulnus in aure.
Vulnus in oculis.
Vulnus in manu.
Vulnus in pede, &c.

vide fo. 264

Vulnerum differentiæ, sumptæ ab essentia ipsius solutionis continuitatis.

Has & sequentes differentias latius prosequemur, in tractatu sequenti de vlceribus.

Vulnus simplex, { *id est, Cum nullo alio affectu complicatum.*

Vulnus compositum, { *id est, Cum alio quopiam vno, multisve affectibus consistens.*

vide guidonem fo: 25. de causis vulnerum & fo. 264.//

Vulnerum

3 Vulnerum simplicium differentiæ sumptæ à proprijs differentijs ipsius solutionis vnionis, seu diuortij continui.

Spatium, quantitas, seu magnitudo diuisionis:

- Vulnus magnum,
- Vulnus paruum.
- Vulnus breue,
- Vulnus longum.
- Vulnus latum.
- Vulnus angustum.
- Vulnus in superficie,
- Vulnus profundum.
- Vulnus æquale,
- Vulnus inæquale.

Figura:

- Vulnus rectum,
- Vulnus obliquum.
- Vulnus retortum,
- Vulnus vncum.

Sunt & aliæ adhuc differentiæ vulnerum, sed extrinsecus accedentes Galeno, sumptæ

1 A generationis ratione.
2 A situ, seu loco in eadem parte affecta.

1 Differentiȩ vulnerum, à generationis ratione.

Vulnus diruptum.
Vulnus incisum.
Vulnus partim incisum, partim diruptum.
Punctio nerui.
Præcisio nerui.
Præcisio venæ.
Præcisio arteriæ.

2 Vulnerum differentiȩ à situ, seu loco in eadem parte affecta.

Vulnus secundum longitudinem.

Vulnus ſecundum tranſuerſum.
Vulnus in principio muſculi.
Vulnus in fine muſculi.
Vulnus in medio muſculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, ſed impropriè dictæ, à complexu vulneris.

1 Cum ſymptomate.
2 Cum morbo.

1 Vulneris differentiæ à complexu cum ſymptomate.

Vulnus crucians, ſeu doloroſum.
Vulnus dolore vacans.
Vulnus pruriens, id eſt, cum pruritu affligens.
Vulnus cum delirio.
Vulnus cum impotentia membri.
Vulnus cum ſyncope.
Vulnus cum ſanguinis profuſione.

2 Vulneris differentiæ à complexu cum morbo.

Vulnus cum intemperie.
Vulnus cum phlegmone.
Vulnus cum eryſipelate.
Vulnus cum carne ſupercreſcente, &c. Reliqua ex diuiſione de vlceribus ſunt requirenda.

Institutionum Chirurgicarum Ioannis Tagaultii Medici, Liber Secundus,

In quo generatim de Plagis, seu Cruentis vulneribus, tractatur.

Quid vulnus, quæ sint species solutæ vnitatis, quot vulnerum differentiæ, & à quibus sumantur. CAP. I.

Vlnus (vt recentiores definiunt chirurgi) solutio est continuitatis recens, cruenta, sine pure, seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidens. Hanc vnionis, continuitatísve solutionem non modò Auicennæ interpres, sed & omnes cõmuniter plagam etiã appellant. Cæterùm in hac definitione solutio continuitatis (quæ & vnitatis diuortium, ac diuisio appellatur) generis locum sibi vendicat: quippe quæ communis morbus sit tum simplicibus (quas & similares vocamus) tum compositis, seu organicis particulis. Primo tamen ac magis propriè similaribus particulis conuenit, atque attribuitur, quàm compositis. Reliqua quæ in diffinitione subnectuntur, differentiæ rationem habent: nempe, recens, cruenta, siue sanguinolenta, sine pure seu putrefactione, quæ omnia ad differentiam vlceris posita sunt: quod quidem iuxta recentiorum placita, iam antiqua est vnitatis solutio siue diuisio, cum putri quadam humorum colluuie, seu putrefactione, & absque sanguinis profusione. Postrema diffinitionis particula, vtpote, in partibus mollioribus facta, siue incidens, adiecta est propter fracturas, quæ in duris partibus, cuiusmodi sunt ossa, contingunt. Porrò iuxta hanc generalem particularum corporis humani diuisionem

Vulneris diffinitio.

Definitionis vulneris examinatio.

Genus.

Gal. lib. 1. de morb. & sympt.

Auerr. 2. & 3. col.

Differentiæ.

nem, quidam chirurgiam bimembrem fecerunt. Alia enim est (inquiunt) quæ in carne, alia quæ in osse suas operationes exercet. Carnis enim nomine musculos, neruos, venas, & arterias etiam intelligunt. Quæ omnia sub mollibus & mediocribus particulis alij comprehenderunt. Dictionem, extrinsecus, in fine definitionis adiecimus, ad differentiam solutionis vnitatis, quæ fit à causa interna. Cæterùm solutionis continuitatis multæ sunt species, in secunda fen. primi canonis Auicennæ enumeratæ. Vulnus, inquam, vlcus, apertio, scissura, excisio, punctura, incisio, fractura, contusio, & id genus alia. Quorum descriptiones & differentiæ suis locis addentur. Nomina autem solutæ vnitatis apud Galenum sunt, ἕλκος, id est, vlcus quod in carne est: κάταγμα, id est, fractura; in osse: σπάσμα, id est, conuulsio, siue distensio, in neruo: ἀπόσπασμα, id est, auulsio, vel diuulsio, in ligamento: ῥῆγμα, id est, ruptio, in musculis: θλάσμα, id est, collisio, vel contusio in vasis propriè. Soluunt etiam continuum ἐκχύμωσις, siue ἐκχύμωμα, id est, sanguinis subtercutem effusio, & coitus, plurimùm vnà cum contusione ruptioneque incidens, de qua latius in sequentibus dicemus: ἀναστόμωσις, id est, oris vasorum apertio, quatenus facit ecchymosin: διαπήδησις, id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio, quæ ad anastomosim reducitur: ἀνάβρωσις, id est, erosio, quæ & διάβρωσις dicitur. Porrò non adeò magna, atque anxia cura ipsorum nominum habenda est, modò res ipsa de qua agitur, intelligatur. Itaque sæpius nomen vnum pro altero ponitur. Vulnus enim & vlcus apud eos, qui Græcorum libros in Latinum sermonem conuerterunt, idem omninè significant, modoque vnum, modò alterum pro re eadem vsurpatur. Apud eos verò, qui Arabica, Latina fecerunt, vulnus & vlcus aliquid inter se discriminis habent. Hi nanque vulnus vel plagam appellant, vbi nondùm est pus: vlcus verò, vbi iam pus adest. Et sanè qui Græcos sequuti sunt, rectius quàm qui Arabes sunt imitati, censuerunt. Vulnerum, siue vlcerum duæ sunt duntaxat primæ ac maximæ differentiæ Galeno, in quarto libro Therapeutices. Omne nanque vlcus siue vulnus, vel absente causa, quæ ipsum excitauit, consistit, vel efficientem ipsam causam secum annexam habet. Solutionis autem huiusmodi continuitatis species, sed præsertim vulneris, potissimas ac præcipuas suas differentias à tribus Guidoni, ac illius ætatis chirurgis desumuntur.

Primo à natura particularum, siue à locis affectis, in quibus consi-

Solutæ vnitatis variæ species apud Auicen.

Nomina solutæ vnitatis.

Gal. lib. 4 metho. med.

Vulnus & vlcus pro eodem.

Vulnerum duæ differentiæ primæ.

Differentia vulnerũ à tribus potissimum sumũtur.

A natura partium.

consistunt. Quædam enim (vt libro tertio artis parvæ refert Galenus) fiunt in partibus consimilibus siue homiomeris: quædam verò in organicis, siue instrumentarijs. Aliæ item in mollibus particulis, aliæ in duris, aliæ verò in mediocribus, id est in ijs quæ inter duras & molles ambigunt. Quæ in particulis mollibus contingunt: aliæ quidem sunt in carne, aliæ in adipe siue pinguedine. Ex ijs verò, quæ in duris fiunt partibus, aliæ ossium substantiam occupant, aliæ iuncturas ipsas. Denique quæ in mediocribus particulis incidũt, quædam in neruis, tendonibus, & syndesmis, id est, nerueis ligamentis, siue copulis: quædam in venis, & arterijs consistunt. Quæ autem organicas partes inuadunt, aliæ in principalibus membris fiunt, vt in corde, cerebro, & hepate: aliæ verò in ijs, quæ principibus ipsis particulis subministrant, vt in aspera arteria, œsophago siue gula, & vesica: aliæ item in non subseruientibus ipsis principijs seu principalibus membris, vt in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso, & id genus alijs. Differunt quoque vulnera, siue plagæ, pro telorum ac rerum à quibus inferuntur varietate, vt in sequentibus dicetur.

Diuisio partium.

Ab essentia morbi.

Secundo sumuntur differentiæ solutionis continuitatis, sed præsertim vulnerum, ab ipsius morbi essentia, vt Galenus docuit libro tertio methodi medendi. Quædam enim solutio vnitatis simplex est, quædam verò composita. Ac simplex quidem appellatur, si nec morbus vllus, nec symptoma simul adsit cum ipsa. Composita verò, quando duos vel plures affectus secum adiunctos habet, vt à Galeno scriptum est, libro quarto Therapeutices: quod & in sequenti capite, ac rursus in tractatu de vlceribus, dicetur. Scribit autem ad hunc modum Galenus loco nuper citato: « Omne vlcus [siue vulnus] aut solum est, ipsumque per se, nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, aut cum alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alij non modò statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt: alij eius sine quo nõ, vt adcurãdi opus rationem obtinent.

Differentiæ sumptæ à natura vulneris.

Tertio desumuntur, vulnerũ differentiæ, à proprijs differentijs ipsius solutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Cæterùm propriæ eiusmodi differentiæ sumuntur rursus ab ipsa vulneris natura, vt Galenus nobis indicauit libro tertio methodi medendi. Nempe à spacio seu quantitate diuisionis, vt à magnitudine & paruitate, æqualitate & inæqualitate, profunditate, & superficie, breuitate, & longitudine.

Item à figura, vt à rectitudine, & obliquitate. Adhæc à generationis ratione, vt quia totum sit incisum, vel totum diruptum, vel pars incisa, pars dirupta. Et ab id genus alijs, quę fusius in tractatu de vlceribus qui hunc proximè sequitur, explicabuntur. Porrò ab huiusmodi differẽtijs, iudicia, curandi indicationes, auxilia quoq;, & modus curationis, omninò desumuntur, vt ex sequentibus manifestum euadet. Itaq; non satis est primas illas indicationes, quæ ex affectibus desumũtur, nouisse. Hæ nãque principiũ tantùm sunt, & (vt sic dicatur) carcer, vnde medẽdi ratio promouet. Nulla autẽ prorsus ipsius medicinæ artis portio, aut certè nec magna, nec propria, aut ratione digna, sed quæ etiã (vt tertio Therape. ait Galenus) plebeis sit cõmunis, & nota. Nõ ergo satis est nosse, quid ex prima indicatione agendum sit, sed & particulares indicationes diligẽter cõsiderandæ sunt: cuiusq; scilicet particulæ substantiã æstimando, tũ actionẽ, tũ vsum, situmq;. A quibus procedẽs, non solùm quod sanari non potest, præuidebis: sed etiã quod recipere sanitatẽ potest, de inueniendis ei remedijs facilè deliberabis. Solus igitur is meritò morborum est curator, cui facultas est illa remedia inueniendi, ex quibus perfici possit, quod à prima indicatione suggeritur. Eritque hoc ipsum primum artis opus, vt intelligas, speraréne id quò tendis debeas, an secus. Eius autem rei duplex cognitio est Galeno, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiã, cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam, quam ratione quadam, & methodo disquirimus, perpendendo scilicet non modò corporis vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ temperamentum, & reliqua quæ modò diximus.

Galenus. 3. Therapeu.
Indicatio quæ à morbo sumitur, principiũ tantũ est methodi, quæ de medẽdo instituitur.
Cognitio quæ habetur per ipsius rei naturam quæ perpendat.
Morborum verus curator quis.
Primũ artis opus esse, vt cognoscas an sperari possit quod destinas.
Lib. 3. meth. meden.

De causis, signis, & iudicijs vulnerum. CAP. II.

TAmetsi Galenus lib. 2. de morbis & symptomatis, omnes solutæ vnitatis (qui morbus est omnibus partibus cõmunis) causas summatim in duas reuocat: (aut enim inquit, extrinsecus irruunt, aut ex ipso corpore oriuntur:) recentium tamen vulnerum, prout huiusmodi, id est, quatenus recentes ac cruentæ plagæ sunt, causæ censentur, quæcũque extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, incidere, abrumpere, contundere, ac distendere possunt. Has autem vulnerum causas speciatim expresit Halyabbas sermone quarto regalis dispositionis, dum ait: Vulnera fiunt, vel à corpore inanimato, vt ense, baculo, lapide, aut alio quouis simili: aut ab animato,

Solutæ continuitatis causæ vniuersales.
Halyab.

mato, vt venenatorū animalium pūctura, aut ferarū morsu. Ex quibus aliæ rursus sumuntur vulnerū differentiæ. Quandoquidē alia incisiones, alia contusiones, alia verò morsuræ dicūtur. A quibus etiā curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. Demonstratū nanq; est à Galeno lib.4. meth. med. nullam externarum, vel (vt nunc loquuntur) primitiuarū causarum, curationis indicatricem esse, sed huius indicationē ab ipso affectu initiū habere. A nullo enim, inquit, eorū quæ adhuc nō permanēt, indicatio sumi eius quod ex vsu sit, potest. Verū quoniā ad eū affectū noscendum, qui omninò tum rationē, tū sensum lateat, sæpe cogimur de externa causa inquirere: opinatur vulgus hanc quoq; sanationis rationē indicare: quod planè secus est. Nā quod adhuc nō est (vt causa externa) curationē non desyderat. Quippe rei præsentis tantū est curatio, vt eius quod futurū est prouidentia. Quòd si id, quod amplius non est, curationē nō postulet, neq; sanè ab eo vlla sumi potest curandi indicatio. Siquidem absurdum sit (vt Galenus ait) aliud esse quod curandi rationem prescribat, aliud quod curetur, & econtrà. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit, externa causa cognita, sicuti nec tempus ipsum, sed ad præsentis duntaxat affectus (qui nostram fugit notitiam) cognitionem. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa, quæ vulnus excitauit, desumi, omni modo est absurdum. Quod enim nec nūc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroq; artis munere, tum eo quod curat, tum eo quod prouidet, excessit. Itaque (vt breuiter dicam) vbi præsentis affectus nihil latet, nulla iam externæ causæ, sicuti nec temporis, est vtilitas.

Externæ causæ curationem non indicant, sed affectum.

Rei præsentis est curatio non absentis.

3. met. statim ab initio.

De signis, & iudiciis vulnerum. CAP. III.

Notæ vulnerum non aliunde petendæ sunt, quàm ex iudicio sensus, sed visus maximè. Iudicia verò seu signa prognostica ipsorum, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumuntur ex substātia, vsu, atque actione affectæ cuiusq; particulæ. Et præterea, ex propria ipsius dispositionis siue affectus essentia. Item ex symptomatis, quæ vulneribus ipsis accedunt, vt ex sequentibus patebit. Itaque iudicat Gale. lib.4. Therapeutices, ꝙ magna & grauia vulnera non mediocre adferunt periculum. Trifariàm autem vulnera ipsa, vt & reliqua omnia vitia, grauia magnaque redduntur. Nempe vel propter afflictæ partis præstantiam siue præcellen-

Notæ & iudicia vulnerum vnde petantur.

Vulnera trifariam magna & grauia redd.

cellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea q sunt cacoëthe, id est, maligna, contumacia, ac rebellia. Hinc vulnera quæ in capite accepta sunt, aut intra thoracem, intráve etiam peritonæum penetrauerunt, non paruum periculũ aducunt, potissimùm si quid interiorũ vnà sit vulneratum.

Vulnera in articulis Cacoëthe esse.

Lib. 14. Therapeu.

Quinetiam cacoëthe esse, quęcunq; in articulis accepta vulnera sunt, id quoque (vt Galenus inquit) omnes ferè sciunt: empirici quidẽ ex sola ipsa experientia. Qui verò corporis naturæ scientiam comparare studuerũt, ex ipsa vulneratarum partiũ natura. Vbi enim tendones, & nerui, & carne vacua, atq; ossea loca sunt, hîc doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij periculum instat.

Vulnera q̃ suturis indigent, periculo nõ vacare.

Adhæc vulnera, quæ adeò magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura, periculo non vacant. Cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per transuersum penitus diuidunt, magnasq; venas, neruos, & arterias, atque etiam medullas ipsas discindunt, ac cõtundunt.

Præstantia partis.

18. Lib. 6.

Primum (nempe partis læsæ præstantiam) hoc aphorismo nobis expressit Hippocrates. Vesica descissa [id est magno atque profundo vulnere diuisa] aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est.

Aph. 65. lib. 5

Tertij verò, vtpote cacoëthiæ, mentionem fecit ille idem ἀρχιατρὸς alijs in aphorismis: vbi tradit eos, quibus tumores in vlceribus apparẽt, non admodùm conuelli, neque insanire: verùm his de repente euanescentibus, quibusdam conuulsiones, & distensiones fieri: quando scilicet vulnera à tergo infestãt: quibusdam verò insaniam, vel lateris dolorem acutum, vel suppurationem, cùm scilicet in partibus anterioribus, quę venosæ sunt, atque arteriosę, vulnera contigerint: vel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei.

Tumores de repente detumescẽtes, malum portendunt.

Aph. 66. lib. 5

Idem mox subiungit, quòd si in vulneribus præualidis, siue fortibus & prauis, tumor non appareat, malum est ingens, hoc est, noxa est magna. Etenim in his suspicari licet materiam, quæ vulneribus decumbere assolet, auerti, ac transmutari in sedem aliquam principem.

Praua vulnera.

Vulnera autem praua, hîc appellari ab Hippocrate (vt Galenus ait in commentario) existimandum est, quæ sunt in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem tendones oriuntur.

Nomine periculi quid significetur.

Cæterùm nomine periculi in præcedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis, vel particularis membri, quæ quidem vitæ est prima-

priuatio: aut (vt dicunt) maleficium, aut læsæ partis impotentia perpetua, & inexpugnabilis, hoc est, priuatio sensus, ac motus, ac propriæ actionis ipsius: adeò, vt non amplius membrum aut particula corporis propriè nuncupetur, sed denominatiuè (vt aiunt) & æquiuocè, veluti lapideus oculus, aut æreus: vt voluit Aristot. libro secundo de anima, & quarto Metheo.

Vtilitas ac necessitas doctrinæ prognostica vulnerum.

Porrò iudicij huiusmodi vulnerum cognitio, apprimè necessaria est cuicunque chirurgo, sed ei maximè, qui ex decreto magistratus, super acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna, iudicium rectum, ac æquum ferre compellitur. Itaque ante omnia scire debet chirurgus, quæ vulnera lethalia sint, ac insanabilia: quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis (vt rectè nos admonet Celsus) primum, eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire speciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione, est, indicare necessarijs [id est, familiaribus, & amicis periclitantis] in difficili rem esse: ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed vt hæc (inquit) prudenti viro conueniunt: sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Cæterùm (vt ad propositum reuertamur) scire oportet ex mente Galeni in commentario aphorismi paulò antè citati, vesica discissa, &c. vulnerum quædam esse valde, & ex necessitate lethalia: quædam verò non ex necessitate, sed magna ex parte talia esse: contrà verò quædam omninò sanabilia, quædam vt plurimùm.

Lib. 5.

Vulnera ex necessitate lethalia.

Cordis vulnus cur lethale.

Lethalia sunt ex necessitate, ac insanabilia, quæ cordis substantiam penetrant. Hæc enim protinus hominem è vita tollunt. Quandoquidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatim ad ipsum, veluti ad præcipuam vitæ arcem, confugit, ac ex omnibus corporis partibus, vt læsæ parti ferat suppetias, transmittitur: vnde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituum resolutio mox consequitur; vel in percusso viscere tumor præter naturam, maximè autem phlegmone, excitatur: vel tanta fit sanguinis collectio, obstructioque tam insignis, vt vitalis spiritus in corpus vniuersum, vt oportebat, amplius diffundi non possit. Quò fit vt venis & arterijs languescentibus, pallescente vultu, & frigido, malique odoris oborto sudore, extremisque partibus frigidis apparentibus, matura mors sequatur. Cor enim neque solu-

2. primi. c. 5. *Cerebri vulnera.*

solutionem continui diu, neque (vt inquit Auicennas) apostema vita permanente, perferre potest. Sed & mortem etiã adferunt ineuitabilem magna, ac profunda vulnera substantiæ cerebri, iecinoris, diaphragmatis, stomachi seu œsophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cystis fellis: renum quoque, & tenuium intestinorum, præsertim eius quod ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium, aut ipsis principalibus membris seruiẽtium, ministerio quidem, ceu ad vitam necessario. Ideò autem vulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicuntur, quoniam nullus ex eis seruatur vnquàm, mortemque concinnant inexcusabilem, vt in sequentibus demonstrabitur. Seruari etiam non possunt Celso, quibus in spina medulla percussa est, & quibus circa fauces grandes venæ vel arteriæ præcisæ sunt.

Vulnera magna ex parte lethalia.

Vulnera verò ea non ex necessitate, sed secundum plurimum mortalia dicuntur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniunt, vel eas leuiter, ac superficie tenus duntaxat attingunt, non autem præaltè adiguntur, nec effatu digna sunt. Adhæc quæ in capite musculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia vt plurimùm, at non ex necessitate dicuntur, quoniam vulneratis, nisi ritè tractentur, prorsus ex eis commoriendum sit. Si verò in nullo peccatum sit, illos interdùm sanari contingit.

Guido.

Hinc Guido se quendam vidisse affirmat, qui in parte postica capitis vulnus acceperat, ex quo parua quædam portio substantiæ cerebri exierat (vt ex memoriæ læsione cognitum est) & tamen is a tali vulnere conualuit, restitutaque est illi ex integro post curationem vulneris, memoria. Non tamen asserit illum superstitem permanere potuisse, si tota vna cellula, seu totus vnus ventriculus, per vulnus exiuisset: vt de quodam Cellario refert Theodoricus.

Com. 18. lib. 6. aph.

Sed nec Galenus etiam adfirmat, in illo adolescente, quem vulneratũ vidit Smyrnæ in Ionia, viuẽte adhuc præceptore suo Pelope, aliquid substantiæ cerebri ademptum fuisse, sed duntaxat eum vulnus effatu dignum accepisse, in altero anteriorum ventriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, vt si alter ipsorum læsus fuerit, reliquus adhuc subseruiat.

Adolescẽs ex vulnere cerebri conualuit.

Sed & hoc tanquàm admirabile, ac stupendum quoddam, incredibileque spectaculum, seu naturæ miraculum narrat idem Galen. libro octauo de vsu partium corporis humani: ipsumque adolescentem tandem sanatum fuisse refert, Dei potius, vt credebatur voluntate, quàm arte. Quòd (si inquit) ambo ventriculi simul fuissent vulnerati, ne

ti, ne temporis quidem momentum is viuere potuisset. Vnde colligit ibidem geminitatis (vt sic dicam) quorundam organorum necessitatem. Cerebrum itaque insigniter, & ad ventriculos vsque vulneratum sanari, rarissimum est, & penè incredibile, vt in commentario aphorismi superius citati, Galenus adseuerat: vbi verum esse scribit, quòd magna vulnera, quæ consueuit Hippocrates nominare discisiones, & præcisiones, in prænominatis particulis mortem adferunt ineuitabilem: faterique omnes, quòd vulnera, quæ vsque ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, procul dubio internecant, mortemque adferunt præproperam. Porrò vulnera cerebri, & membranarum ipsum obuoluentium (quas Græci μήνιγγας vocant) ideò lethalia sunt, quoniam ad læsionem ipsius cerebri, & membranarum ipsum continentium, sequitur læsio, & interdùm abolitio actionis musculorum thoracis, & aliorum membrorum respirationi subseruientium. Horum autem actione deperdita, perire simul respirationem necesse est. Vnde cordis quoque temperamentum soluitur. Quo fit tandem, vt etiam animalis ipsius necessariò sequatur interitus, vt libro quinto de locis affectis, scribit Galenus. Cerebro igitur læso insigniter, aut meningibus ipsum continentibus discissis, homini, atque omni animanti prorsus commoriendum est. Guido à Cauliaco asserit hepatis vulnera, etiam circa fibras ipsius, non admodùm tamen profunda, nec cũ ablatione alicuius portionis substantię ipsius, glutinari, & prorsus sanari. Qua in re Galenũ sequutus est, qui in commentario decimooctauo libri sexti aphorism. haudquaquàm veritati consentanea eos dixisse refert, qui non solùm vulnera, quę in summa iecinoris parte consistunt, sanari posse adfirmabant, sed & profunda quoque in fibris eius facta, imò & fibras ipsas abscissas. Causa autem ob quam vulnera iecinoris magna ex parte lethalia sunt, est, quia propter defectum nutritionis cor languet, ac emoritur, atque ita tandem deperit animans, sed non illicò. Quandoquidem ob virium hepatis imbecillitatem, sine alimento permanens, diutius etiam sufficere potest; vt Galenus est autor libro quinto de locis affectis, sic inquiens; « Vbi iecur affectum est, tum ob inediam moriuntur animalia; verùm per longa temporum spacia, in huiusmodi affectibus vitam protelare possunt. Sed de intemperiæ & morbis in compositione hoc loco potius agit Galenus, quàm de vulnere. Si autem vulnera hepatis magna, ac profunda sint, venaque porta,

18. lib. 6.

Vulnera cerebri cur lethalia.

Hepatis vulnera.

porta dicta iecinoris cauo commissa, vel concaua ab ipsius gibbo prodiens, dissecta fuerit, larga sanguinis profusione moriuntur, qui ita sunt vulnerati, priusquàm vulnera agglutinentur. Vulnera quoque diaphragmatis, prorsus incurabilia sunt, maximè si in parte eius neruosa fiat. Hac enim parte exangue est: adhæc, in continuo est motu. Quæ duo sanè prohibent, ne labra vulneris agglutinentur, coalescantúe. Neruosa nãque corpora semel diuisa, nunquàm coëunt, ea presertim, quæ in iugi, seu perpetuò sunt motu, cuiusmodi est septum transuersum. Quippe tametsi dici solet, quòd vulnera quę sananda sunt, vtique quietem requirunt, non solus tamen motus diaphragmatis, etiam si perpetuus, vulneris agglutinationem impedit, sed & neruosa quoque cum ipso substantia. Quod abundè testatur Gale. his verbis: Transuersi septi vulnera, in carnosis quidem partibus subindè coalescere sunt visa, eius motu non obstante. Quæ verò in neruosis eius hærent, insanibilia sunt. Sanè difficilis, grauisque curatio est etiam eorum, quæ in carnosis sunt partibus, si has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hæc curandi difficultas ob eam rem, quòd in ea vulnera sanies defluat, quæ impedimento est, ne labra solutæ vnitatis coalescant.

Vulnera diaphragmatis quando insanabilia. Neruosa substantia, & motus, agglutinationẽ impediũt. Lib. 5. meth. med.

Vulnera autem, quæ pulmonibus incidunt, ideò curatu sunt difficillima, imò magna ex parte insanabilia: quoniam promptissimè phlegmonem excitant, quæ si semel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulneris glutinandi spes est. Adde quòd ea quæ sanandis vlceribus idonea sunt medicamenta, contingere illa integris saltem viribus non possunt. Accedit præterea & illis sanandi difficultas, quòd respirando mouentur, & tussiendo lacerantur.

Pulmonis vulnera.

Cæterùm vulnera tracheæ, id est, asperæ arteriæ effatu digna, & maximè quæ cartilagineam eiusdem substantiam occupant, raro etiam ad sanitatem perducuntur. Particula enim hæc dura est, & exanguis, assiduaque per vulnus fit respiratio, quæ sanè impedimento est, quominus labra coalescant.

Tracheæ arteriæ vulnera.

Magna quoque œsophagi vulnera, inter exitialia atque insanabilia numerari solent, tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sanè agglutinationem prohibet: tum quod eiusmodi vulnera duntaxat (vt Galenus ait) contactu medicamentorum in transitu fruuntur, sicuti & quæ in ore, seu orificio ventriculi consistunt. Verùm his quæ ori ipsius ventriculi insident, sensus quoque acumen sanationi obstat.

Oesophagi vulnera. Lib. 6. meth.

Iugulares venæ (quas & organices vocant) grandi vulnere per-

Venarũ iugulariũ vulnera.

ræ percussæ, ægrè & rarò curationi cedunt: tum quòd larga sanguinis profusione, hominem vitali spiritu exhauriant: tum quòd ligaturam stringendo ac sistendo, sanguini necessariam, propter imminens suffocationis periculum, sustinere non possint. Ventriculi discisiones, & tenuium quoque intestinorum, sed omnium maximè ieiuni, matricis, renum, vesicæ, & folliculi fellis, modo quo suprà diximus, ob id lethales sunt, quòd hæ omnes particulæ neruosæ sint & exangues, per easque vitiosarum ac superuacanearum humiditatum transitus fiat. Adde quòd earum vsus perpetuò vitæ conseruandæ est necessarius, nedùm vtilis. Adhæc medicamenta his locis penitioribus non possunt commodè admoueri. Porrò per verbum discisiones, magna (vti superius diximus) ac profunda vulnera intelligimus, & ad sinum vsque interiorem longè lateque penetrantia, qualia esse cernuntur in ijs, quæ penitus sunt excisa. Hac autem dictione ex industria vsi sumus, ne quis putet vulnus quodcunque in prænominatis partibus exitiale esse atque insanabile. Ventriculus nanque & tenuiora intestina, quia non parùm participant carnosæ substantiæ, si in summa parte duntaxat vulnerata sint, sæpenumerò agglutinantur, & velut collato fœdere in robur substantiæ corpulentæ concordi concretione coalescunt. Sic & vesicę ceruicem siue collum quotidiè sanari videmus, cùm ex ea lapis extrahitur, quoniam ea parte carnosa est. Idem & de alijs partibus iure credi potest, si per summa corporis seu substantiæ earum vulnus duntaxat acceperint. Verumenimuero ieiunum intestinum vulneratum omnium maximè inter tenuia incurabile esse omninò à Galeno, & Paulo prædicatur, tum propter vasorum, quæ in eo sunt, magnitudinem multitudinemque: tum quòd tunica prætenuis, neruosaque existat. Adde quòd & bilem synceram hoc intestinum ex cholagogis poris recipit vniuersam, & omniū maximè iecori vicinum habetur.

Ventriculi vulnera. Ieiuni. Matricis. Renum. Vesicæ. Cystis fellis.

Gal. comm. 18. libro 6. aphorism.

Ieiuni vulnus cur insanabile.

Lib. 6. the. Lib. 6. cap. 42. Gal. lib. 5. de vsu par.

Lienis vulnera, cùm munus habeat toti corpori apprimè vtile, ac propè necessarium, sitque (vt nonnulli dixerunt) veluti alterum hepar, periculosa sunt, non adeò tamen, vt aliarum modò dictarum particularum. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad cauitatem membrorum intus conditorum vulnera perueniunt. Hæc enim vt plurimùm lethalia sunt, tum quia aër externus, & nos ambiens, per ea non alteratus ingrediens, internas partes non parùm offendit: tum quia per eadē

Lienis vulnera.

Vulnera penetrantia.

internus

internus exhalat spiritus, quo sic expirante & euanescente, virtutis robur insigniter offenditur, & dissoluitur, multoque imbecillius redditur. Accedit huc, quod huiusmodi vulnera haud cōmodè detergeri possunt: quodque ea tandem degenerant in fistulas, & empyemata, id est, purulentas collectiones excitant: vnde & mors ipsis vulneratis demùm accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum vulnera deprehēdi possint, tædiosæ prolixitatis vitandæ gratiâ, in hac vulnerum vniuersali methodo, consultò prætermisimus.

Vulnera in capite musculorum.

Cæterùm vulnera, & puncturæ, quæ in capite musculorum fiunt, vbi nerui, tendones, & ligamenta ferè carne nudātur: item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quę prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existūt. 1

Nerui & tēdonis punctura.

Nerui verò, & tendonis pūctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere: vt Galenus annotauit in opusculo cui titulum fecit μικροτέχνη. Proindè huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim quæ cerebro illata est, statim communicatur organis respirationi seruientibus, vt iam suprà dictum est. 2

Spasmus ex vulnere lethalis, id est valde periculosus.

Quocirca quinto libro aphorismorum scripsit Hippocrates, Conuulsio ex vulnere lethalis est. Non quidem (vt Galenus ait in commenta.) ex necessitate, sed admodùm crebro: lethalis enim nomine hîc, vt & in plerisque aliis aphorismis, vsus est Hippocrates pro periculosa, & ad mortem sæpius perducente.

Spasmi ex vulnere causa.

Fiunt autem ex vulneribus conuulsiones, siue spasmi, ratione subsequentis ea inflammationis, vbi neruosas partes attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deindè sic postquàm & principium attigerit passio, ad totum extenditur corpus.

Vulnera mēbrorum particularium quando ipsis mortalia.

Mēbra autem particularia ex accepto vulnere iudicantur emortua, quando principes ac maiores venæ, arteriæ quoque & ossa, à quibus vitam, nutricationem, & fulcimentum accipiebant, penitus excisa sunt & destructa: incipiuntque liuescere aut nigrescere, mortis habitum induere, ac cadaueris formam repræsentare, non secus quàm in gangræna & sphacelo, vt videre est in excisione brachiorum & tibiarum. 3

Vulnera quū mēbris impotentiam adferunt.

Iudicantur itidem membra ad vsum à natura institutum fore inepta, & perpetuò impotentia, quando nerui, tendones, & ligamenta (quos Græci syndesmos vocant) penitus sunt abscissa & destructa; 4

suamque

suamque protinus actionem perdunt, ac resiccari, & tabescere incipiunt. Vulnera ea omnium tutissima sunt, & omninò (vt dicunt) sanabilia, quę in euchymis, id est, boni succi corporibus, & in locis carnosis accepta sunt, vbi & nerui pauci, & venæ, & arteriæ non multæ reperiũtur. Adhęc, quæ diuisionis magnitudinem nõ habent, hoc est, longitudinẽ, latitudinem, aut profunditatem non multam. Periculum enim facit vulnus, quodcunq; magnum est. Ratio autem ob quam hæc vulnera tutiorem habent curationem, omniumq; minimè formidanda sunt, est, quoniam ea nec febris, nec praua aliqua symptomata sequi consueuerũt, modò saltem rectè, & vt res expostulat, tractentur. Quocirca rectè ac prudenter feceris, si in tuis assertionibus, seu (vt dicunt) depositionibus hoc præfatus fueris, atq; etiam addideris: dummodò nihil aliud superuenerit, quod nec impræsentiarum apparet, nec in talibus accidere solet. Vulnera autem, quæ vt plurimùm sanabilia dicuntur, mediamq; inter duo dicta extrema (nempe omninò sanabilia, & ex necessitate lethalia) naturã sortiuntur, ea sunt, quæ in capite musculorum carnosorum longè à iuncturis & temporibus: item quæ in caluaria, quam Grę ci κρανίον nominant, thorace & ventre incidunt. Hæc enim si ritè, atque ex arte tractentur, adhibeaturq; diligens cura, & laborans obedientem se præstiterit, in nullo propriè indulgens voluptati, exterioraq; omnia ritè adsint apparata, curationem indubiè recipere possunt. Si verò in ijs peccatum sit, eorum curationem intercipi contingit, hominemq; tandem ad interitũ deduci. Proinde cùm de illis ferre iudicium volueris, huius rei mentionem (vt nomini tuo consulas) te facere oportet. Cæterùm si coactus fueris à magistratu, super aliquo vulnere sententiam ferre, eiusq; euentum, quantùm ars permittit, prædicere, imprimis annotandum tibi est, in schedis tuo chirographo obsignandis, quòd ex mandato ipsius magistratus, vulneratum inuiseris, & vulnus seu vulnera omnia, si plura fuerint, diligenter & accuratè inspexeris. Deindè vulnus aut vulnera nomine expresso ac proprio, vnà cum affecto, loco exprimere debes. Postremò tuæ censuræ causam, ac iudicij per te lati, rationem te subijcere oportet. At verò interim te admonitum velim, ne iudicium tuum in hac re præcipites, sed maturè, prudenter, ac circunspectè omnia definias. Quandoquidem (vt ait ille) omne in præcipiti vitium stetit. Et vt a seniore illo Hippocrate bonarum artium primario autore scriptum est, iudicium est difficile.

Vulnera tutiorem curationem habentia.

Cor. Cel.

Vulnera vt plurimũ sanabilia.

Formula ferendi iudicium de vulneratis ex scripto.

Aphoris. 1.

Itaque tametsi terminus vltimus vulnerum sit quadragesimus dies: primus verò intra septem dies consistat, & medius (iuxta formam & naturam acutorum morborum) ad decimumquartum protẽdatur, in suspectis nihilominus ac dubijs vulneribus, expectandus est dies septimus, priusquàm aliquid de illis decernas, aut iudices. Solẽt enim vt plurimùm intra id tempus apparere accidẽtia, tũ bona tum mala, quę post accepta talia vulnera superuenire consueuerũt: febris inquã, syncope, mentis alienatio, ac perturbatio, spasmus, & id genus alia. Sed & interim diligenter considerandę sunt virtutum actiones ex pulsu, lotio, vomitionibus, & alijs id genus, quæ foràs excernuntur. Contemplari etiam oportet laborantis appetentiam, tollerantiam, vultum siue faciem, & consimilia. Ex ijs itaque, & consimilibus presagijs, quę ab Hippocrate & Galeno memorię prodita sunt, diligenter perpẽsis & examinatis, robur virtutis, morbi magnitudini cõferes. Deinde tacitus apud te omnia recolliges, vt presagire possis, ac iudicium ferre, num moriturus sit ęger ex accepto vulnere, an tandem conualiturus. Qua in re cautè ac prudenter te geres. Nec est quòd dicas, si non fuisset vulneratus, nũquàm interijsset, quantumuis in victus ratione peccasset. Sed nec satis fuerit, si dixeris, vulneratum mortem nunquàm oppetijsse, si sibi consuluisset, ac omnia effecisset secundũ rationem: scriptumq; esse ab Hippocrate, quòd non solùm medicum prestare se oportet opportuna facientẽ, sed & ægrum, & asidentes, &c. Quandoquidem non solùm famæ tuæ consulere, & te ab obloquentium calumnia vindicare debes: sed nihil etiam vel dicere coram magistratu, vel scripto annotare, quod cedat in damnum vel detrimentum laborantis, & consanguineorũ, aut liberorum eius, culpam omnem sic in eum reijciendo. Eorum nanque quæ fortuitò contingunt, tametsi nulla sit ars preseruatrix, est tamen ars aliqua curatrix. Siquidem vt varijs periculis nostra corpora exposita sunt, ita & modis plurimis, vbi in ea inciderint, seruari possunt. Itaq;, vt scribit Auicennas lib. 4. de extractione sagittarum, licet vulnera quædam suâ naturâ lethalia sint, non tamen ob id relinquendus est vulneratus absq; auxilijs: quin omnia aggredi ac tentare debet chirurgus, quæ ex arte, & secundum rationem fieri possunt, dummodo saltem ab asidentibus amicis & consanguineis ipsius ægrotantis obnixè rogatus fuerit, ac de futuro rei exitu coram eis antequàm vulneratum attingat, præsagiuerit, vt se ab indoctorum & obloculocu-

Aphorism.1.

Auicennas.

Vulnerati non sunt relinquendi sine auxilio.

Iocutuleïorum calumnia & maledicentia vindicet. Plærique enim præter spem medicorum modo quodam mirabili, ac stupendo, mortem interdùm euadunt, ac sanitati restituuntur. Igitur cùm sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio aggrediunda est. Quòd si vulneratum ipsum omni auxilio destitutum relinqueremus, & inde mors sequeretur, impij, ac inhumani meritò & diceremur, & haberemur. Sed ijs omissis, reliqua vulnerum iudicia persequamur. Igitur præter hæc tenosse oportet, quòd vnio in partibus instrumentarijs, semel continuū diuortium perpessis, est impossibilis, vt Galenus adserit libro artis medicinalis cap. nonagesimo. Cuius assertionis ratio est, quia abscissis omninò poris, seu meatibus, venis inquā, neruis, & arterijs, per quos veluti per canales quosdam, alimentum, sensus, & vita, in ipsum membrum organicum diffundebatur, promptissimè expirant, exhalántve, tum spiritus, tum virtutes, ob substantiæ scilicet quam habent tenuitatem: (quod non contingit in animalibus ijs quæ imperfecta vocantur, atq; etiam in plantis ipsis) non autem propter impotentiam, aut repugnantiam medicamentorum, vt rectè adstruebat Haly in commentario loci nuper ex Galeno citati. Adhæc vnio in parte carnosa possibilis est, etiam iuxta primam intentionem, vt dicūt. In osse verò ex secunda duntaxat intentione. Vocatur autem hîc prima intentio, quando partes diuisæ, atque inuicem distantes, rursus vniuntur, & coalescunt, vt prius vnitæ erant, idq; absq; medio aliquo heterogeneo, sed ratione quadam ac beneficio nutrimenti, facta scilicet modica quadam conuersione ipsius alimonij in carnem omninò vniformem, & consimilem priori. Secunda verò intentio hîc intelligitur, quādo ea quæ diuisa sunt, & vnionis diuortiū perpessa, alia quapiā interueniente substantia, ceu glutino quodam alligantur, atq; inuicem coniunguntur. Porrò huiusmodi mediū, cuius interuētu partes ossis fracti, seu diuisi adalligantur, adglutinantúrve, Latinè callus, Græcè verò porus sarcoides nominatur. Qui quidem ex succo paulò crassiore fit, quàm is ex quo os concrescit. Causa autem propter quam fractum os nequeat coalescere: prima saltem intentione, est ipsius ossis durities: cum mollium tantùm corporum (vt Galenus ait) in vnum coëundi sit habilitas: vt tum in externis videre licet, nullo nec lapide cum lapide, nec testa cū testa coëunte: tum verò in nobisipsis. Altera causa est, imbecillitas facultatis alteratricis, quæ altrix nuncupatur (ossa enim particulæ

Plurima in morbis præter expectationem contingunt.

Vnio in partibus organicis semel diuisis est impossibilis.

Callus.

Porus sarcoides.

Quare os fractum nō coalescat.

 sunt

sunt exangues ac frigidę) non autem inopia materiæ seminalis, seu spermaticæ, vt quidam putauerũt. Ossa nanq; præsens semper habent alimentum spermaticum, quod quidem alterant, & in suam conuertunt substantiam, ac sibi assimilant. Nerui autẽ, venæ, & arteriæ, inquit Auicennas, Galeni authoritate fretus in quinto Therapeutices, mediam sortiuntur naturam inter carnẽ & ossa. Neq, enim tam facile coëunt vt caro, neq; tam difficile conglutinantur vt ossa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiem. Proinde de vnienda eorũ sectione, vtiq; desperandum non est, vbi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle: si verò sectio magna fuerit, & in duro corpore, nulla prorsus eius glutinandæ spes est. Vnde Galenus loco nuper citato ad hunc modum ait: Videtur autẽ experientia quoq; ipsa rationi subscribere. Cùm & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem, & mollitiam, eam [arteriam intelligit] viderim glutinari, & in vno iuuenæ agresti, cui exiguè erat incisa. Qui autem eam inciderat, inquit ille, medicus admodùm iuuenis erat, et operum artis parum peritus, venamq; se incidisse putabat. Cùm enim brachium hominis, venam incisurus, deligasset, contigit attolli veluti in gibbum arteriam, atq; ita hanc pro vena diuisit. Hanc autem incisionem Galenus curiosè coniunxit, conglutinauit, & persanauit. Verũ breuis sanè (vt dictũ est) incisio erat. Quòd si vtiq; magna, atq; effatu digna fuisset, nulla certè ratione persanari potuisset. Quod Hippocratis testimonio confirmatur sexto aphorismorum sic inquientis: Cùm discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neq; augetur, neque coalescit: hoc est, neq; talis aliqua regignitur substantia, qualis abscissa est, neque vnquam discisi corporis labra agglutinantur. in hoc autẽ aphorismo, vox discissum, diuisionis magnitudinem significat. Discissa nanque (vt Galenus ait in comment.) diuisionem habent vsque ad finem peruenientem. Cæterùm nihil aduersus prædicta pugnat obiectio, quæ de ossibus puerorum adferri posset, quòd scilicet coalescere possunt, vt libro artis medicinalis Gal. adserit: quia mollitiam habent, & virtutis robur, ob propinquitatem suæ natiuitatis. Sed nec prius asserta infirmat, quod de dentibus obijci solet, quòd scilicet renascantur, non solùm in pueritia, sed etiam in alijs ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, sed ex superfluitate, non quidem à virtute prima conformatrice, sed

Nerui, venæ & arteriæ interdum diuisæ coëunt.

Arteriam incisam aliquãdo vniri

Aphoris. 19.

Discissa quæ dicantur.

Ossa puerorum fracta coalescunt.

Albertus Bononiensis.

nutrito

nutritoria inducente actũ generatiuæ. Postremò indicat Hipp. 6. lib. aphoris. quòd vulnera in corpore eorum, quæ aqua inter cutem laborant, non facilè sanantur. Non prius enim curantur vulnera aut vlcera, quàm ad cicatricem perducantur. Non possunt autẽ ad cicatricẽ perduci, nisi sufficienter exiccentur: quod non factu est facilè in ijs, quos aqua inter cutem malè habet, ob humiditatis immoderantiam, vt docuit Hippocrates in libro de vlceribus: & Auicennas his verbis: Solutio continui, & vlceratio, & id genus alia, facilè ac citò curationem recipiunt, cùm in particulis fiũt, quę bona præditæ sunt tẽperatura. Contrà verò, si membra cacochyma occupauerint, plurimùm renituntur curationi, nec nisi tempore longo possunt ad sanitatem perduci. Sed multò adhuc difficilius curantur, quando corporibus eorum incidunt, qui vel hydrope laborãt, vel lepra [id est, elephantiasi] aut aliqua alia praua temperatura. Prætereà in 5. aphoris. Hippoc. sic ait: Vlceribus frigidum quidem mordax cutim obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones, distensiones. Adhæc iudicatur, quòd insignes continui solutiones malè curatę, præsertim circa iuncturam, maciem inducunt sequenti particulæ. Et hoc quidem, propter obstructionem, & virtutis debilitatem, vt iam semel dictũ est, & infrà adhuc dicetur. Plurima adhuc alia præter supradicta, iudicia diligenti animaduersione obseruanda sunt, quæ in sequentibus, & in tractatu de vlceribus (quòd tam his quàm vulneribus sint communia) recensebuntur. Itaque finem his de vulneribus iudicijs imponemus, si quæ de ijs doctè, breuiter, atque ornatè scripsit Celsus, subiecerimus. Hæc enim vice anacephaleosis & compendij erunt eorum ferè omnium, quæ de iudicijs vulnerũ hactenus dicta sunt: verba autem illius sunt hæc:

Auicen.

Lib. 5.

Seruari inquit, non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iecinoris portæ, cui in spina medulla percussa est: cuique aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt: cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iecinoris crassum [quod Græci παρέγχυμα vocant] aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut septum transuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad grandes, intusque conditas venas in alis, vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam

Quæ vulnera insanabilia sint Celso.

Quæ vulnera difficilè curationem habeant.

Periculosa vulnera.

Malum vulnus.

Quæ vulnera tutiorem habeant curationem.

vulnera sunt, vbicunque venæ maiores sunt: quoniam exhauri- »
re hominem profusione sanguinis possunt. Idque euenit, non in »
alis tantùm, atq; poplitibus: sed etiam in his venis, quæ ad anum »
testiculosque perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quod- »
cunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, »
vel inter digitos est: item quodcunque musculum, aut neruum, »
aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tu- »
tissimum omnium quod in carne est: & hæc quidem loco vel »
peiora, vel meliora sunt. Modò verò periculum facit, quodcun- »
que magnum est. Hactenus de indicijs vulnerum.

De curatione vulnerum in vniuersum. CAP. IIII.

Communis solutæ vnitatis curãdi indicatio.

OMnium solutionũ continuitatis, nedum vulneris, communis quidem curandi indicatio, seu (vt dicunt) intentio, est vnitio, vt Gal. ait lib. artis medicin. cap. 90. Et ea quidem est prima indicatio omnibus nota, ab essentia ipsius affectus desumpta, quæ præcipit, atq; insinuat, contrariũ per suum contrarium propellendum esse. Hæc autem prima ac generalis indicatio, perficitur à duobus, nempe à natura, tanquã à præcipuo agente, & causa effectrice, adiuta suis virtutibus, & alimento conuenienti: & à medico tanquàm ipsius naturę ministro, quatuor intentiones sibiinuicem (quod aiunt) subalternatas in animo habente, dum opus suum exercet, vt curationis finem propositum tandem assequatur.

Intentiones in curandis vulneribus obseruandæ.

Prima iubet extrinsecus incidentia (si qua forsan labris vlceris intercidant) amouenda esse. Secunda præcipit applicanda esse extrema distantium partium. Tertia docet ea in vnum iam commissa & coacta, ita conseruare. Quarta suadet ipsam partis læsæ substantiã tueri, ac salubré seruare. His & quinta non absurdè superaddi potest, quæ docet accidẽtia, vulneribus succedere consueta, corrigere, ac propulsare.

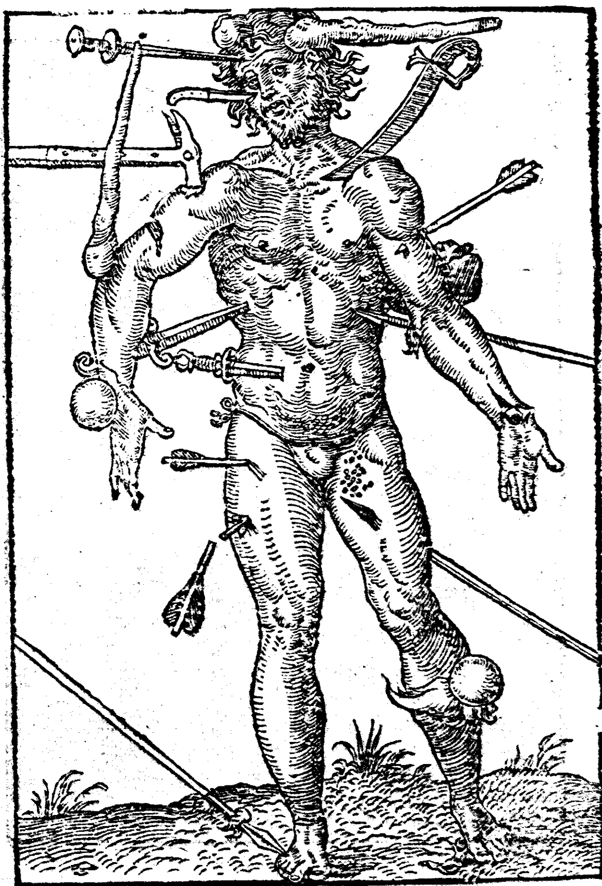
Prima intentio.

Primam intentionẽ assequemur dilatando vulnus, si non satis dehiscat, aut si eius labris aliquid intercidat extraneum, vtputa vel ossis particula aliqua pungens, & aspera: aut telum aliquod infixum, vt sagitta: vel mucro, vel aliquod aliud extrinsecus incidens; cuiusmodi sit spina, vel harundo. Atq; vbi satis diducta fuerint labra vulneris, digitis, aut volsella, vel forcipe, aut alio id genus instrumento à te, vt res expostulat, excogitato, quod infixum est, aut labris vlceris intercidit, apprehendi debebit, & leuiter, ac (si fieri posit) citra dolorem euelli, vt in sequentibus docebitur.

De

De sagittis, plumbeis glandibus, & globis ferreis, ac quibuscunque alijs telis, è corpore extrahendis.

Corpus multifariàm vulneratum.

Quomodo plumbea glans, aut globus, à ferentarijs, & leuis armaturæ militibus emiſſus, extrahatur.

De sagittis, & quibuscunque alijs telis è corpore extrahendis.

Instrumentorum inuẽtio
Modus inueniẽdi instrumenta.
Modus extrahendi.

VT sagittas, aut quæuis alia tela in corpus defixa, secundum rationem, & ex arte posśis eximere, inueniendum tibi primum est, quo instrumento id queas efficere. Modus autem inueniendi instrumenta, habetur ex contemplatione naturæ, ac diuersitatis tum læsarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis scilicet læsæ, & rerum infixarum, accurata consyderatione & cognitione, tertium statim se offert: nempe modus euellendi tela in corpus infixa, qui certè varius & multiplex est, vt ex sequentibus patebit. Cæterũ tametsi discrimina, seu differẽtiæ telorum ac rerum infixarum, propemodùm sint infinitæ, nec scriptis facilè mandari posśint (proindè & formæ proiectorum ab hostibus, diligenter à chirurgo perquirendæ sunt) Auicennas tamen conatur eas omnes differentias ad octo reducere. Has autẽ senario numero placuit nũc complecti.

Sex telorum differentiæ.

Itaque differunt tela, quæ nostris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus.

A materia sumpta differentia.

Materia quidem, quatenus ea quæ imponuntur, & hastilia vocantur, aut lignea sunt, aut arundinea. Ipsa verò tela, aut ferrea sunt, aut erea, aut stannea, aut plumbea, vel cornea, vitrea quandoq;, aut ossea: quinetiam arundinea, aut lignea conspiciũtur.

Differentia sumptæ à figura.

Figurâ autem euariant, quatenus alia sunt rotunda, alia angulosa, nempe triangula. Alia sulcata, alia trisulca, hoc est, tribus ex partibus acie prædita. Nonnulla item sunt spiculata, seu spiculis cincta, quæ vulgò barbulata vocant: nonnulla spiculis carẽt.

Spiculatorũ discrimina.

Atque ex spiculatis, hæc posteriora spectantibus, seu retrò vergentibus spiculis munita sunt, vt dum extrahuntur, contrà defigantur. Illa in anteriora vergentia habent spicula, vt propulsata idem faciant, hoc est, infigantur, & lanient. Sunt etiam quædam, quibus vtroque versum, fulminis instar, spicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum intruduntur, propelluntúrve, corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item quibus ferrum quibusdam cardinibus seu verticulis ita mouetur, vt spicula in impulsione contracta, in extractione explicentur, atque ita telum extrahi prohibent.

Telorum discrimina sumpta à magnitudine.

Magnitudine quoque variant tela, quatenus alia magna sunt, vt trium digitorum longitudinem expleant; alia parua, vt vnum digitum æquent: alia verò medium inter hæc locum occupent.

Numerus.

Numerus etiam in his diuersitatem adfert, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla

nulla

nulla cōposita. Tenuia siquidem quædam ferramenta, siue ferrea frustula ipsis imponuntur, ac sic innexa sunt, vt in teli euulsione facilè lateant, & in imo relinquantur.

Habitus.

Habitu differunt tela, quatenus alia ferrum acutum ligno seu hastulibus habent infixum, alia concauum, ita vt hastile in ferri tubulum insertū habeant: atque hoc alia firmiter, alia negligentius, vt dum euelluntur, relictum intus remaneat.

Vires.

Viribus demùm & facultate differunt, quatenus veneno quædam sunt oblita, hoc est, venenata: alia verò minimè. Atque hæ quidem sunt telorum differentiæ. Nunc de instrumentis, quibus tela, & res extraneæ nostris corporibus infixæ extrahuntur, dicendum est. Nam de sedibus, in quas tela ipsa penetrarunt, posteà agemus, dum scilicet de modo euellendi tela alia infixa, sumpta à sede affecta indicatione, commentabimur.

Instrumenta telis atq; infixis alijs rebus extrahendis accōmoda.

Itaque instrumenta, quæ à telorum aliorumque infixorum differentijs, & à particularum in quas penetrarunt varietate, excogitantur, inueniunturq́; licet valde multa sint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores chirurgos sunt magis communia. Primum, sunt forcipes, seu (vt vulgò loquuntur) tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ sunt, & capita habent ad instar limæ. 4. fen. lib. 4. Secundum, sunt forcipes Albucasis, in modum rostri auis, etiam denticulatæ. Tertium, sunt forcipes in modum cannæ siue arundinis, aut scriptorij calami concauæ, quas vulgò tenaculas cannulatas vocitant, ad sagittas spiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accōmodæ. Quartum, est terebellum inuersum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem sic tubulo immissum, ferrum apprehenderit: leuiter ferro sequaci educitur. Quintum instrumentum, est terebra in longum porrecta, dilatandis ossibus (quibus tela firmiter inhærent) apprimè idonea. Sextum, est excisorius culter, ad amplificanda carnis vulnera, quò facilius infixa eximantur. Septimum, est propulsorium instrumentum, quod geminum est, nempe cauum, & solidum siue surdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi, & extrahi possint. Octauum, est in modum arcus illius, quem vulgò balistam vocant. Hoc autem, ictum telum excutitur, aut vt in sequentibus dicemus, extrahitur. Horum autem aliquos formulas in sequentibus depictas inuenies.

Modus extrahendi tela infixa duplex.

Cæterùm extrahendorum telorum, quæ illata corporibus intus hæserūt, modus est duplex, per attractionem vnus, alter per protrusionē, seu impulsionem.

sionem. Attractio fit ab ea parte maximè, qua venit telum, sed interdùm etiam & ab ea in quam tetendit. Protrusio autem, seu propulsatus fit in partem oppositam ei, ex qua venit, infixumque est. Horum autem modorum indicationes desumēdæ sunt, tum ab ipsis telorum generibus, quæ suprà commemorauimus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox dicam, si cōmunia q̄dam præmisero in extrahendis telis sedulò obseruanda. Si itaque telum in cōspectu sit, sic vt se habet, protinus extrahendum est: sin occultatum est, ita faciendum Hippocrates præcipit: Corpus vulnerati, (si tamen ipse poterit) in « ea figura constitui debet, in qua erat eo tempore, quo vulnus « accepit, atque ita quò tetenderit telum, specillo explorandum « est. Si æger id non potest, iacens saltem ita debet collocari, vt « quàmproximè fieri potest, ad eam figuram accedat. Si telum aliquod defixum primis conatibus commodè ac salubriter euelli non possit, sic eousque dimittere debes, donec circumposita caro emarcescat, putrescatque. Deinde intermissum opus aggredere, telum ipsum quod infixum est, modò huc, modò illuc agitando, ac manibus vel forcipibus leuiter ipsum contorquendo, ita enim leuius multo ac facilius telum extrahes, vt rectè præceperunt Auicennas, Brunus, & Albucasis. Quanquàm aliter visum sit Henrico. Hic enim voluit statim ac sine mora, tela quocūque modo fixa extrahi. Si armatus homo telo ictus fuerit, nec possit leuiter, ac facilè telum manibus euelli vulneratum protinus suis armis exui iubeto: & ritè apparatis omnibus, quæ ad opus eiusmodi conducere videbūtur, emissoque ac præfato (vt suprà dictum est) præsagio, forcipe communi apprehensum telum (præsertim si sagitta est) ipsum leniter contorquēdo extrahito. Quòd si communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores assumito. Si telum carni infixum retrò, hoc est, ea parte qua venit, recipiendum sit, nec aliter educi possit, amplificāda scalpello, aut nouaculâ plaga est, quò facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus laniatur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo posteà transeunte amplificetur. Summa autem vtraque parte ita habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quòd si horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuso est, abducendumque est scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est: tum quoque eodem modo, & eadem cura habita

Attractio.

Propulsio.

Communia quædam in extrahendis telis sedulò obseruanda.

Consilium Celsi.

habita, ne sub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autem telum ita firmiter ossi inhæsit, vt nulla vi extrahi possit, terebello (vt vocāt) directo diuisionem amplificabimus, ac modo infrà scripto telum liberabimus. Telo à corpore euulso, non alia est vulneris medicina, quàm quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. Ergo vulnus ipsum, vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quod qui ab infixo telo alteratus est sanguis, exprimi, ac educi debet, vt vulnus ipsum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maximè si doloris adest suspitio. Si inflammationē experiatur, ad eam tollendam insuccatis lanis, fomentis, cataplasmatis, & cōsimilibus vtemur. Si verò inflammatione vacauerit, suturis (si opus fuerit) adhibitis, impositoq; medicamento, quod cruentis statim vulneribus inijci solet, curandum est. Cæterùm his communibus prælibatis, tempestiuum est, propria quædā de telorum extractione subijciamus: & quando, ac quomodo attractione, vel propulsione, sit vtendum, sumpta primùm (vt propositum est) indicatione ab ipsorum telorum generibus seu differentijs, dein ab ipsis sedibus affectis. Itaq; tela, quæ iaci ac vibrari solent, magna ex parte sunt vel oblonga, & angusta, cuiusmodi sunt sagittæ: vel lata, vel rotunda, aut angulosa, vt plumbea glans: vel ferrea, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute integrum intus insedit. Telum si oblongum est & angustum, cuiusmodi sagitta est, & facilè in corpus conditur, & altissimè insidit. Sæpius itaque alia parte, quàm qua venit, sagitta educenda est: præcipueque, quia ferè spiculis cingitur, quæ magis laniant si retrò, quàm si contrà trahuntur. Sed inde apertâ viâ, caro diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparueris, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex altera parte apprehendi, & extrahi possit. Si iam illa, arundo inquam, seu hastile decidit, solumque intus ferrum est, mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Porrò eximetur ferrum vel terebra inuersa, in tubulum (quam doliam vocant) immisso, vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur: vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcū Greci vocant: aut alio quopiam instrumento ad id accommodo. Nonnunquàm etiā carnem

Methodus eximendi tela, sumpta indicatione ab ipsorum differentijs.

Sagitta sæpius antrorsum educenda.

nem prius incidentes, si vulnus instrumentum nō recipit. Quòd si spicula apparuerunt, eaque breuia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi. At si ea maiora valentioraque sunt, fixis scriptorijs calamis, vt consulit Celsus, contegenda sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forcipibus seu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt. Quòd si telum spiculis vtroque versum spectantibus cinctum in neutram partem sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefaciendus locus est, nisi vena aut tale aliquid impediat: atque inde ferrum vndiquaque explicatū modestè, ac sine vlla vulsione tollendum est. Quidam etiam spicula eiusmodi fixis calamis, seu exiguis arūdinibus, prius contegunt, ne quid lacerent, deindè ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur. Latum verò telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipsi quoque ingens vulnus adijciamus. Euellendum ergo est, genere quodam ferramenti, quod Diocleum eraphiscum Græci vocant, quoniam autorem Dioclem habet: quem inter priscos, maximosque medicos fuisse memoriæ proditum est, vt Cornelius Celsus annotauit libro septimo, capite quinto. Tertium quoddam genus telorum est rotundum, vt diximus, aut angulosum, vt lapis, plumbea glans, aut simile aliquid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur, & perrupta cute integrum in corpus defigitur, ac latet. Tela autem eiusmodi intus condita esse his notis deprehendes. Moles aspera, atque inæqualis, (si contrectetur) subesse sentitur. Plaga seu diuisio non omninò in rectum tendit, sed & maior etiam ac amplior apparet: caro item contusa liuidaque cernitur. Dolor prætereà cum grauitate quadam infestat. In omnibus his, latius vulnus aperiendum, idque quod inest ea qua venit, aut vncis, aduersave scalpelli parte, aut vulnerario specillo recipiendum est, aut denticulata forcipe, si fieri potest, & eam vulnus admiserit, extrahendum. Quòd si telum infixum sic intus lateat, vt nullo modo reperiri posit, aut non satis commodè extrahi, tantisper dimittendum est, donec natura ipsum protrudat, aut manifestet.

Si sagitta spiculis cincta est.

Latū telum ab ea parte qua venit, extrahēdū.

Rotundum telū aut angulosum.

Tertium genus telorum ea parte qua venit, extrahēdū.

Interdùm verò tela infixa integra, intus cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquam diu delituerunt. Deindè longiore temporis spacio partem eam abscessu occupante ac dirupto exiliere: quo facto, vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ alijs debetur vulneribus. Quod

Tela interdum diu in corpore delitescūt, persanato vulnere.

multis

multis contigisse vidit Albucasis, vt refert parte secunda suæ chirurgiæ. Hactenus de telorum extractione, sumpta ab ipsorum differentijs indicatione: nunc de re eadem dicemus, sumpta ab ipsis affectis sedibus indicatione.

Methodus extrahendi tela infixa, sumpta à sede affecta indicatione.

Itaque sedes in quas tela penetrarunt, vel caro sunt, vel ossa, vel articulus. Atque in ijs quidem partibus, vel altè telum insedit, vel in summo duntaxat, aut saltem nō admodum altè, & citra medium infixum est. Adhæc vel membrum vnum duntaxat telo ictum est, vel particulæ plures simul cōfixæ sunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur.

Si telum in sũma carne infixum est.

Igitur si in summa carne telum impactum est, aut certè magnas venas, & loca neruosa non transijt, nihil melius est, quàm qua venit, id euellere. Similiter etiam quod altè inhæsit, obiectæ verò partes, id est, quæ ex diuerso respondēt, si conuulnerentur, vel ex sanguinis profusione, vel ex aliorum membrorum consensu, & consortij lege periculum inuehant, euulsione qua parte infixum est, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipsius teli arundine, seu hastilli (quod plærunque ligneum est) in ferri tubulum immisso, extrahemus.

Si telũ altè in carne insedit.

In quibus verò altè telum in carne infixum est, & plus est, hoc est, longius spacium, per quod telo reuertendum, quàm quod perrumpendum est, iamque venas neruosque id pertransiuit: breuiter cùm parum admodùm integræ carnis ex aduersa parte superest: neque aliquid obstat, quominus contra mucronem incisio commodè fieri posit, melius est aperire quod superest, eaque propulsatu telum educere. Nam & propius petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transijt, facilius sanescit quod peruium est, quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel hastilli ipso, si inhæreat: vel si exciderit, propulsorio instrumento, cauo quidem, vel solido (quod & surdum quidam vocant) prout res exigit. Porrò si telum acumen (quod οὔραχον vocant) habeat, (hoc autem specillo deprehendimus) propulsorij instrumenti fœminam: si verò tubulum seu concauitatem habuerit, marem demittemus, atque ita ferrum inserto instrumento protrudemus, quoad educi facillimè posit.

Si telum in opposita processerit.

At si etiam in opposita, seu vlterius telum processerit, nec ea parte ipsum posit extrahi, qua infixum est, diuisis ijs, quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellentes, vt dictum est, vel per eam partem in quam tetendit, vt modò diximus, propellentes, summa cura (vti monuimus) semper habita, ne vel neruum, vel tēdonem, vel maiorem venã, aut

arteriam

arteriam incidamus. Turpe siquidem est, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quàm telum ipsum effecerit.

Si telũ ossi inhæsit.

Si telum ossi inhæsit, non nisi attrahendo ipsum eximere tutum est. Eò autem vsque mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit: & tum vel manu, vel forcipe telum extrahendum est. Quæ ratio in dentibus quoque eijciendis est: & vix, vnquàm ita telum nõ sequitur: sed si morabitur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) seu forcipibus alligant arcum, quem vulgò balistam nominant, & laborante bene stabilito, intensum ipsius instrumenti neruum, seu chordam remittunt, & ita telum extrahũt.

Si telum altius in osse demersũ sit.

Quòd si telum altius in osse desederit (quod cognoscimus, si firmiter id infixum, nulla vi moueatur, aut labet) excisorio cultro, osse quod iuxtà est, exempto, aut etiam terebra (si crassum sit) prius perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt qui ab eo foramine terebra facto ad speciem literæ ⳩ contra telum os excidunt, sic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent, quo facto, id necesse est, labet, & facilè auferatur. Quod remedium vltimum est. Alij terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, ossis percussi rimas conniuentes, & telum infixum mordicus prehendentes, diducunt, atque ita facilè quod infixum est extrahunt.

Si telũ in articulo se inter duo ossa demersit.

Inter duo verò ossa, si per ipsum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra fascijs habenísve deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt tendones, ligamenta, & neruos distendant. Quibus extentis, laxius inter ossa spacium est, vt sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoque videndum est, sicut in alijs locis seu particulis supra monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione quæ suprà posita est.

Si particulæ plures confixæ fuerint.

At si particulæ plures confixæ fuerint, hoc est, si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi causa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si non per totum vtrunque membrum penetret sagitta aut hasta, eam ab exteriore parte, perindè atque in vno fieri consueuit, apprehensam extrahemus. Sin penitus ambæ partes transfixæ fuerint, dimidia ligni parte serra resecata, eas ligni partes quàm facillimo fieri poterit modò, sigillatim euellemus.

Si venenato telo quis ictus est.

Porrò si venenato quoque telo plaga facta est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adijcienda curatio est, quæ vel epoto veneno,

no, vel à serpente, aut quouis alio venenato animante ictis adhiberi solet. Cæterùm quod ad chirurgiā attinet, totā carnem, quę veneno iam mutata est, si quidē fieri potest, præcidemus. Agnosces autem eam, quòd à sana carne multùm diuersa sit. Pallida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circuncidere non posśis, nō alienum erit circa vulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quò plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Dein venenū admota vulneri cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile vas, quod idem posśit. Si ne id quidem est 1 (quod tamen vix incidere potest) homo vilis aliquis adhibēdus est, qui vulnus exugat. Sed illud ne intereat, antè debebit attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palatóue, aliáue parte oris vlcus habeat: hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutū hominem vulneratū præstabit. Siquidem venena (vt Celsus ait) non gustu, sed in vulnere nocent. Verùm priusquàm hæc aggrediamur, telū ipsum vti docuimus, eximendū erit. Atq; hactenus tradita est methodus de telis è corpore extrahendis. Cæterùm Nicodemi incantamēta, & insusurrationes, quas & cōiurationes vocāt, quæ à Theodorico, & Gilberto referūtur, ne pili qui- 2 dem facio, vt quæ meræ nugæ sint, & Christianū hominem nō deceant. Medicamēta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata sunt, subindè Guido vsurpare solet in spinis, pisciū osśiculis, lapidibus, vitri fragmentis, surculis, & osśium frustulis eximendis: aitque frequenti experimento se edoctum medicamentum ab Auicenna descriptum, inter cætera præstantisśimum esse, & efficacisśimum. Recipit autē fermenti, mellis optimi, aut alucariū sordiciei (quæ Græcè propolis dicitur) singulorum librā semis, visci quercini quart. vnum, ammoniaci quart. semis, olei quart. vnū: ex quibus omnibus conficitur emplastrū, quod loco, cui fi- 3 xum intus inhæret, superponitur. Rogerius adserit multiplici experimento comprobatū, quòd radix arundinis contusa cum melle, & apposita infixa sine dolore extrahit. Plæraq; alia sunt in antidotario descripta, quæ vim habent attrahendi, & infixa euellendi, cuiusmodi sunt, dictamnum, thapsia, sagapenum, ammoniacum, aristolochia, ranæ combustæ, & id genus alia.

Venena non gustu, sed in vulnere nocent.

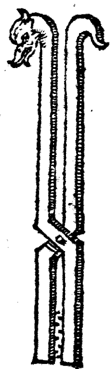
Emplastrū Auicennæ, infixa statim extrahens.

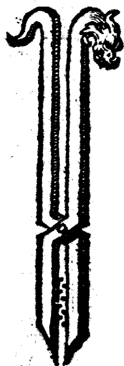
Hoc idē & Paul. Aegi. testatur.

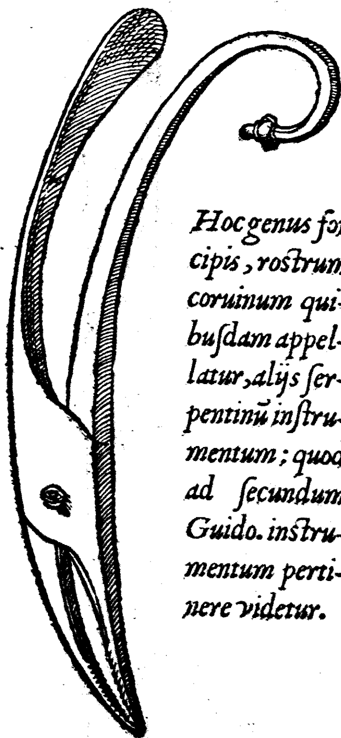
Sequuntur formulæ aliquot instrumentorum, quæ telis extrahendis idonea sunt. 4

Forcipes denticulatæ, ad euellendum spinas, oßicula aspera & pungentia, aculeos quoque, & mucrones infixos, aliaque id genus acuta.

Forcipes Albucasis, sub hac duplici formula depictæ reperiũtur, in variis exẽplaribus. hæ autem sunt secundum Guidonis instrumẽtum.

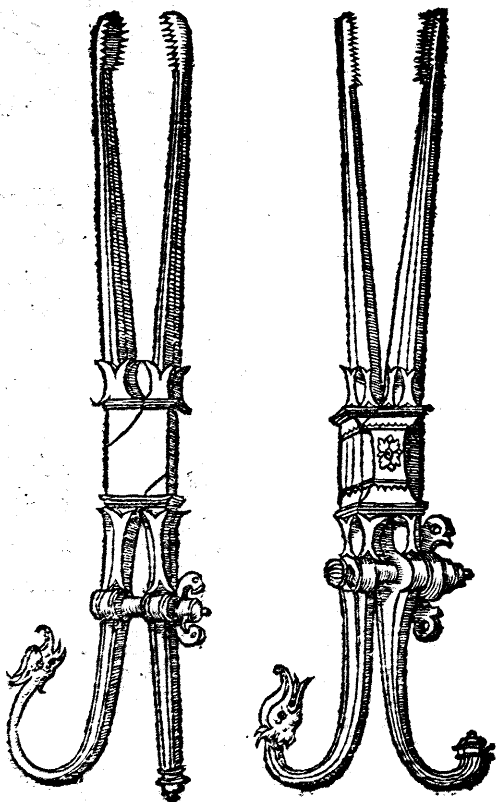

Hoc genus forcipis, rostrum coruinum quibusdam appellatur, aliis serpentinũ instrumentum; quod ad secundum Guido. instrumentum pertinere videtur.

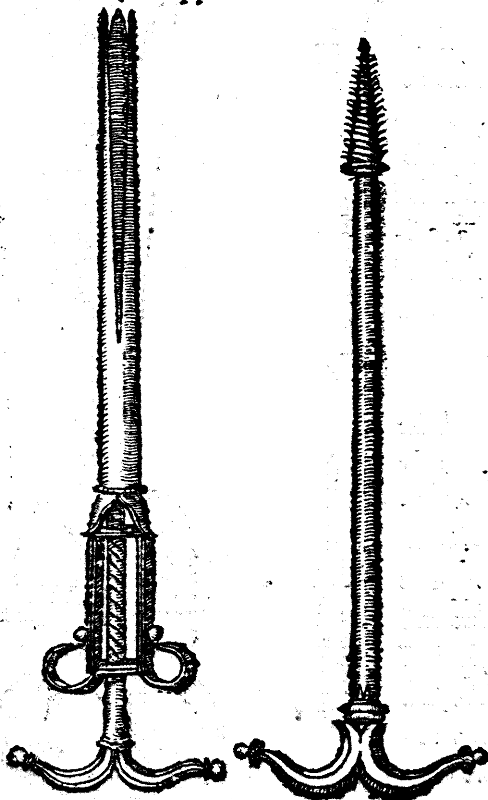
Aliud forcipis genus, ad globos educendos, & tela spiculis cincta, obuersásque cuspides habentia. vulgares chirurgi barbatula vocant.

Alia forma forcipis denticulatæ, ad eosdem vsus vtilis, et apprimè idoneæ: ad quos & duæ aliæ præcedentes forcipum differentiæ.

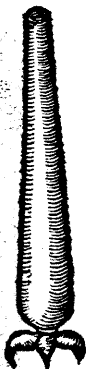

Instrumentum, ad extrahendum ferrum infixũ, tubulum habens arundine seu hastili vacuum. hoc vti possumus loco quarti instrumẽti Guid. quod terebram inuersam appellat.

Terebra directa, quod quintum est Guidonis instrumentum, ad amplianda ossa, quibus tela inhærent.

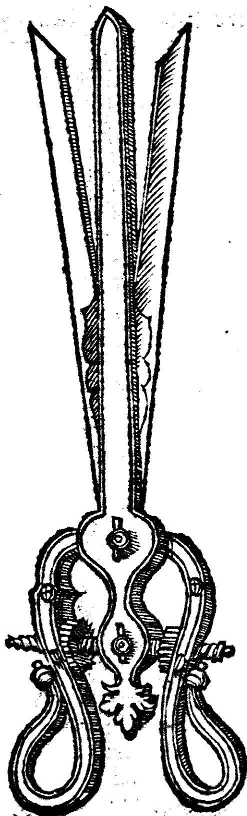
Formula forficis excisoriæ, ad amplianda vulnera in carne accepta, quò facilius infixa eximantur. Hoc sextum est Guidonis instrumentum.

Formula impellentis caui, quod & propulsoriū fœmina dicitur. Hoc septimum est Guid. instrumentum.

Formula impellentis surdi, quod & propulsoriū mas appellatur. hoc etiā ad septimū Guid. instrumentum refertur.

De secunda intentione curationis vulnerum.

Dißidentiũ coniunctio. — *Lib. 3. The.* — *Trifariam distãtes oræ vulneris in idem adducuntur.* — *Vulnus simplex ex sola partium cõmißione adglutinari potest.* — *Deligatura.* — *Sutura.* — *Fibulæ.*

SEcundam intentionem in curandis vulneribus (quæ est cõmissio dissidentium, seu distantium partiũ coniunctio) assequimur per orarum adductionem, seu labiorum vulneris inuicem distãtium attractionẽ, & applicationem, membrum ipsum læsum quàm fieri poterit lenissimè tractando. Dissidentium nanque coniunctionem seu agglutinationem (vt Galenus ait) præcedit necessariò orarũ adductio. Quæ autem diducta sunt, in idẽ adducũtur, aut vinculo ex duobus initijs circundato, aut sutura, aut fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας vocant) impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quòd si vulnus (vt proposuimus) simplex sit, hoc est, solùm continui in carne diuortium, cũ quo neque affectus vllus, neque symptωma vllum adsit, nec valde magnum sit, sola fascia orbicularim circundata, diductę partes committendæ sunt. Ita enim vulnus procul dubiò coibit, & citra aliquam aliam extrinsecus adhibitam curam coalescet. Huius autem conditionis & coalescentiæ effectrix causa, sola certè est natura. At si magnum vulnus sit, adeò vt diductæ partes in totum, atque exactè prædicta deligatura committi nequeãt, suturis ipsæ adducentur: deindè vbi sic deligatæ, aut suturis adductæ fuerint, glutinatorijs præsidijs vtemur, quæ collectã humorũ subluuiem desiccare, & consumere queant: aliam verò ne influat, prohibere. Plaga autem ea sui potissimũ debet, quæ in molli parte accepta est, maximeq; si discissa auris ima est, vt Celsus ait, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrũ vel circa guttur cutis, vel vẽter: vix enim ijs partibus deligaturã vulnus admittit. Si verò in carne vulnus est, hiatq;, neque in vnũ oræ facilè attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendæ verò fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras paulum tamen contrahunt, quò minus lata posteà cicatrix sit: ferè autem fibulæ latius vulnus esse patiuntur.

De tertia intentione.

Cõmissorum conseruatio. — *Dupliciter*

TErtius scopus, qui in curando simplici vulnere chirurgo proponitur, est, vt diductorum oræ, ita vt in vnum per adductionem coniunctæ sunt, conseruentur, & maneant. Conseruabuntur autem optimè huiusmodi extrema, quæ in vnum coacta sunt, ijsdem ferè auxilijs, quibus & in idẽ adducta sunt: nempe, decenti ligatione, apposito membri situ, & suturis, si necessariæ videbũtur. Porrò bifariàm simul manent, & adglutinan-

Iuncta manere quæ cõmittuntur.

tinantur quæ commissa sunt: alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se quidem, quæcunq; secum concrescunt, ac coalescunt: aliorum ope, vt ea quæ colligantur, & quæ glutino aliquo tenentur: ac quæ concrescant, coalescántve, omninò mollia naturaliter sint oportet. Talis sanè est (inquit Galenus) tum caro ipsa, tum quæcunque carnea, ex ipsa constitutione sunt. Quæcunque verò dura siccaque sunt, eorum diuisæ partes coïre simul nequeunt, alienum enim terminum nequaquàm admittunt: sed glutinum aliquod vinculúmve, quo commissa maneant, requirunt. Et talium quidem sanatio in sequentibus præcipietur. Nunc de ijs quæ per se vniri possunt, inceptum sermonem peragamus, & quomodo vulnus ligari conueniat, primùm dicamus.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

Triplex genus deligaturæ.

Incarnatiua seu adglutinatoria deligatura.

DEligaturæ modi seu differentiæ tres sunt apud Auicen. fen quarta lib. quarti. Nempe incarnatiua, expulsiua, & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores chirurgi eas nominant. Incarnatiua, quæ magis propriè adglutinatoria diceretur, recentibus tum vulneribus, tum fracturis accommodatur. Debet autem fascia in hoc genere deligaturæ, à duobus initijs versus medium eiusdem circumuolui, & principium deligaturę fieri ex parte aduersa loci vulnerati, ducendo, atque inijciendo alterum fasciæ principium versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea verò latitudine esse debet fascia ipsa, vt semel iniecta, non vulnus tantùm, sed vsque ad aliquid vtrinq; etiã oras eius comprehendat, quantũ videlicet videbitur necessarium. Si ab altera parte caro magis recessit, ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraq;, transuersa cõprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur media primũ inijcienda est, & tum in vtranq; partẽ ducatur. Cęterũ arctior esse debet ligatura super locũ lęsum, quàm in partibus adiacentibus. Cauendũ tamen semper est, ne vel nimis arcta, vel nimis laxa fit. Quãdoquidem quæ laxior est, non cõtinet: quod autem non continetur, elabitur. At verò quod vehementius est adstrictũ, dolorem premendo excitat, & proindè fluxionẽ proritat, & phlegmonẽ accersit, quandoq; etiam gangrænam. Danda igitur opera est, vt vitato ambarum incommodo, vtriusq; fruamur cõmodo. Id fiet (vt Galenus ait) si quod nimium est, declinabimus. Ergo nec adeò arctare deligaturã debebis, vt iam comprimat: nec adeò

Lib. 6. meth.

Sic deligan-

remit

remittere, vt laxa sit. Et, vt summatim dicam, deligaturæ terminus, sit bona laborantis tolerantia. Cæterùm extrema fasciæ acu assuenda sunt. Nam nodus (inquit Celsus) vlcus lædit, nisi tamen longè est. Et si necessitas desideret, plures fasciæ inijciātur, & modo qui suprà dictus est, reuoluātur. Itaque hoc deligandi modo vulneris labra adamussim committuntur, & quominus circa vulnus excitetur phlegmone, (cuius rei curam imprimis habere oportet) prohibetur: vt lib. 6. methodi Galen. annotauit. Sunt qui pānum lineum duplicatum adaptant vulneri, & stringendo acu desuper assuunt. Hæc de prima ligaturæ differentia. Secunda deligaturæ differentia, quæ expulsoria dicitur, antiquis vlceribus & sinibus (quos cauernosa vlcera vocant) propriè dicata est, hoc enim commodi præstat in illis, quòd à fundo ad os collectam humorum colluuiem extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, validè prohibet. Hæc autem fit fascia ab altero tantùm principio reuoluta, incipitque ab inferiore parte membri laborantis, vbi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim soluendo, dispensatur: si saltem os per quod sanies emanat, ad superiorem partem porrectum sit. Interdùm enim inferius spectat. Voco autem hîc partem superiorem cum Galeno, quæ versus cor, aut hepar vasorum radices spectat. Rursus radicem vasis appellamus, priorem eius partem, quæ iecinori propior est, vel etiam cordi. Porrò huiusmodi ligatura adaptari solet membris inæqualibus, id est, quæ non sunt æqualis crassitudinis, cuiusmodi sunt tibiæ, scindendo fasciam ipsam, singulo quoque palmi interuallo: & eam validè acu assuendo, ab ea parte maximè, quæ gibba est, seu, vt dicunt, arcuata: laxè verò à parte altera dorsali. Hoc autem genus ligaturæ vtilissimum est in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus. Deligatura quæ retinet medicamenta, accommodatur membris, in quibus non potest fieri arctatio, seu strictura, neque alia deligatura, vt in collo, & ventre, atque omnibus abscessibus, & dispositionibus dolorificis. Hæc autem perficitur, linteolo, seu fascia vnicum finem, seu (vt dicunt) caput habente: vel quæ sit multorum capitum seu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, super locum affectum inijcietur, & in parte opposita, vel nodus, vel potius sutura fiet. Talis autem deligatura leniter, & citra dolorem, cùm appetet tempus, solui debet.

da est fascia vt & contineat, neque adstringat.

Expulsoria deligatura

Deligatura expulsoria fit infernè sursum.

Lib. 5. meth. meden.

Deligatura retinens.

debet. Quòd si linteola nimis adhæreant, ea tantisper vino madefacito, donec facilè separari possint: fascia verò ad vulnus deligandum, lintea aptissima est Galeno lib. 6. Therap. quæ nec nimium mollis, nec nimium dura sit. Quod enim molle nimiū est, & algæ ritu fragile, non tutò continet. Quod verò durum nimis est, premendo offendit. Sit igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, suaui, leni, & mundo: eaq; latitudine, & longitudine, quam natura partis desiderat. Vt si humerus tibi deligandus sit, fasciam quæ latitudinem sex digitorū habeat, assumes: at si femur, quinq;: si tibia, quatuor: si brachium, triū digitorum. Si verò digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine fascia assumenda erit. Eius verò longitudo sit, pro ratione numeri iniectionum, hoc est, pro necessitate reuolutionum. Hoc igitur, vt & multa alia, quæ scriptis mandari non possunt, medici, ac chirurgi ingenio, quod (vt Damascenus ait) tum artem, tū naturam operantem magnoperè adiuuat, committitur. Sed & ad hoc non parùm confert, cognitio conformationis ipsius particulæ laborantis: vt 4. Therapeu. Gale. his verbis expressit: Deli » gare (inquit) cōmodè ægram particulam non possis, nisi prius » vel ex figura, vel positura, vel vtriusq; indicationem sumpseris. Hactenus de modo deligādi. Nūc de qualitate, & modo suēdi.

Quæ fascia vulneri deligando aptissima.

De sutura in vulneribus facienda.

Sutura triplex.

TRiplex sutura communiter fieri solet in vulneribus, agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant: suppressoria sanguinis, & labiorum in vnum adductorum, ad tempus conseruatrix. Sutura incarnatiua omnibus his plagis seu vulneribus in molli parte acceptis, competit, quorum labra sic inuicem dissident, vt solâ ligaturâ in vnum adduci non possint, & quibus nihil iam extraneum inter ipsas oras intercipitur. Sed & recentia esse debent vulnera, quibus hoc genus suturæ accommodatur: vel saltem si vetera fuerint, ac dura, callosaque labra habuerint, per scarificationem, aut cutis ablationem, sanguine emisso renouata. Hæc autem fit quinque modis. Primò, filo forti, æquali, & læui, cuiusmodi est sericum in communibus saltem vulneribus, primum punctum faciendo in medio diuisionis vulneris, deindè alterum in medio spacio vtriusque lateris, & ita deinceps procedendo, vt inter duo quæcunque puncta, punctum intercedat, donec vulneris labra ritè cōmissa fuerint. Itaque neq; nimis rara, neque nimis crebra sutura esse debet. Si enim nimis rara est,

Vsus suturæ agglutinatoriæ.

Modi quinque suturæ agglutinatoriæ.

est, non continet: Si nimis crebra est, vehementer afficit. Quia quò sæpius acus corpus transiuit, quoque plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes (inquit Celsus) oriuntur. Sic igitur sutura oras iungat, vt ne ipsæ quidem inter se ex toto contingant. Quòd scilicet, si quid intus humoris con creuerit, sit quà emanare, ac effluere possit. Solent autem communiter vnius digiti transuersalis spacium inter iniecta vincula relinquere. Porrò acus longa, ac læuis esto, cuspide triangulari, cauda verò excauata, vt in ea filum recondatur, & transitum acus non remoretur. Ita enim mitius corpori insidit. Cæterùm cannula habeatur fenestrata, cui incumbat, ac innitatur altera pars labij vulneris, ne scilicet huc atque illuc euagetur, dū acus intromittitur: & vt per fenestellam videri possit, quando acus pertransierit. Atque vbi iam acus traiecta fuerit, vnà cum filo trahatur: sed interim vulneris labrum, quod prope filum est, specillo huic parti applicato, veluti fulcimento, & adminiculo innitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam consequatur. Ligetur autem primò duabus inuolutionibus, secundo vna duntaxat, deindè filum scindatur, aliquantulū remotè à nodo.

Lib. 5.

Acus qualis esse debeat.

Secundo modo fit sutura incarnatiua, seu agglutinatoria, acubus, aut pinna cum acu introducta. hac autem vtimur in magnis vulneribus, & profundis in quibus labra plurimum inter se distant. Atque tot numero acus imponendæ sunt, cum filo in eas intromisso, quot necessariæ videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum est, eo modo quo mulierculæ facere solēt, dum suas acus super manicas aut capitia asseruant: atque hoc modo relinquuntur vsque ad vulneris consolidationem. Tertio modo fit sutura hæc agglutinatoria dicta, veruculis æqualibus ex stupis vehementer contortis, & gracilibus, ad modum scriptorij calami, vel festucæ, longitudine ferè medij digiti. Quòd si velimus suturam longo tempore perdurare, pinna, seu scriptorius calamus, loco stuparum, assumi debet: fit autem ad hunc modum. Vtraque vulneris ora traijci debet, acu filum ducente. Deindè facto per idem foramen recursu, ex ea parte qua venerat, recipienda est: sic quidem, vt ansa vna remaneat, ea parte, qua remeauit. In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Posteà fines amborum filorum, euntis inquam & redeuntis, constringito, & super alterum veruculi caput ligaturam facito, ibique fila rescindito, & veruculum hoc pacto vsque ad perfectam vulneris coitionem relinquito. Quarto, eiusmodi

Secūdus modus suturæ agglutinatoriæ.

Tertius modus suturæ incarnatiuæ.

Ansa.

Quartus mo

dus suturæ agglutinatoriæ.

eiusmodi sutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominant) disiunctas, atque hiantes vulneris oras committẽdo. Sunto autẽ fibulæ ipsę vel maiores, vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraque verò parte recuruæ, figaturque hamus vnus in altero vulneris labro, & versus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere solent qui pannos tundendo apparant. Hæ autem (fibulæ inquam) quibus hiantis plagæ oras sic contrahimus, nullam vim desiderant, sed eatenus vtiles sunt, quatenus cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur.

Quintus modus suturæ incarnatiuæ.

Quinto modo diductæ vulneris oræ committuntur, pãnis vtrinque admotis, qui figuram triangularem referant, & ea sint magnitudine, quæ membro læso congruere videatur. Qui suturæ modus, in ijs maximè locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiusmodi, viscoso linimento, ac pertinaciter adhærente oblini debent, quòd recipiat puluerem sanguinis draconis, thuris, & mastiches, sarcocollam, picem, & pollinem, id est, farinam volatilem molendinariam. Quæ omnia cum oui candido liquore subigi debent, & in vnitatem redigi. Atque vbi linimenti formam ea iam induerint, supra dictos pannos extendi debent qui vtrinque posteà ad latera vulneris, ad pollicis vnius distantiam supra vulneratam partem agglutinandi sunt. Vbi autem hæc panni frustula sic linimento oblita, desiccata fuerint, ingeniosè, & vt oportet, consui debent. Quo facto, vulneris labra coibunt, & agglutinabuntur.

Sutura sanguinem supprimens.

Sutura sanguinem supprimens, fit acu filum trahente, traiectis oris vulneris vtrisque, per modum reuolutionis, vti pelles consui solent. Ea autem vtimur, quando alia nõ datur vti, propter magnum ruentis sanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hęc vtilis est ad transsuenda intestina, cùm sauciata sunt: ad panniculos quoque vulneratos, & loca carne destituta. Verùm non admodùm tutus est hic consuendi modus. Quandoquidem disrupto puncto vno, cætera relaxantur.

Modus suturæ tertius.

Sutura quæ labiorum in vnum attractorum est conseruatrix, fit vt & reliquæ aliæ: verùm non æquè arcta esse debet. Eo enim duntaxat nomine fit, vt simul maneant, quæ commissa sunt, tantisper dum vulnus coaluerit. Competit autem huiusmodi sutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta est dilaceratio, & carnis deperditio. Hac enim facto vnionis diuortio, seiunctæ partes in vnum adducuntur, quò citius coalescant. His etiam vulneribus

ribus rectè accommodatur, è quibus in posterum aliquid extrahendum est. Illud autem de suturis ac fibulis in vniuersum diligenter obseruandum est, vt illis nunquàm vtamur, antequàm vulnus intus purgatum sit (nisi cùm magna sanguinis profusio supprimenda est) ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est: nam id quoque inflammat. Comprehendi verò sutura vel fibula, non cutem tantùm, sed aliquid etiã ex carne (vbi suberit hæc) oportebit, quò valentius inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima est (vt voluit Celsus) ex acia molli, non nimis torta, quò mitius corpori insidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob superius adductas rationes) sutura aut fibula inijcienda est. Neutra etiam vim vllam desiderat, sed eatenus vtilis est, qua cutis ducentem quasi sua sponte subsequitur. Cæterũ tunc appetit tempus remouendæ suturæ, cùm ea, quem desideramus effectum præstiterit. Modus autem remouendi talis est: Specilli caudam, id est, angustum mucronem, filo supponito, filumque ipsum mox abscindito. Posteà latum ipsius specilli mucronem, labro vulneris per quod filum educitur, superponito. Ita enim pulchrè vitabis, ne quid filum euellendo laceretur.

Lib. 5.

Tempus, & modus reponendæ suturæ.

De modo conficiendi puluillos, & eorum vsu.

TEmpestiuum autem est, de puluillis (qui vulgaribus chirurgis plumaceoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles sunt. Quandoquidem dissolutas ac diductas partes fulciunt, & comprimunt: membri, quod suæ vnionis diuortium patitur, genuinum calorem fouent, & conseruant. Denique à graui molestoque vinculorum ac fasciarum pondere, vulneratam particulam tuentur. Fieri autem quondam solebant ex pluma inter duos pannos candidos, & mundos consuta, vnde & nomen illi à veteribus inditum est. Verùm quoniam eos subindè mutare, & innouare (quod valde tædiosum erat) cogebat necessitas, magis posteà placuit eiusmodi puluillos ex stupis canabinis conficere, præsertim diligenter ac studiosè pexis, emundatisque. Fiunt etiam interdùm ex lana vel xylo, quod cotonem appellant. Plærique autem hodiè loco puluillorum, panniculos admouent leues, id est, non asperos, duplicatos, aut triplicatos: alij verò spongiam adaptant. Porrò

Vsus puluillorum.

Ratio nominis.

Materia puluillorum.

Numerus. rò duo, vel tres, plurèsve, prout res expostulat, apponuntur. Quandoque quidem sicci, ac nullo madentes liquore: nonnunquam verò imbuti oui candido, vel vino, vel posca, id est, oxycrato: aliquoties etiã oleo, iuxta ipsius dispositionis exigẽtiam. Inueniuntur autem huiusmodi puluilli ex triplici differentia, quòd ad figuram attinet. Alij enim triangularem, alij rotundam, alij verò quadratam, habent. *Figura.* Qui figura constant triangulari, glutinandis vulneribus (vt placuit Auicennæ) sunt dicati. Ita autem disponi debent: vnus ex vtroque latere orarum, seu labrorum vulneris, cõstituatur ita, vt super plagam, inter se iungantur lateribus. *Triangulares.* Qui rotundam habent figuram, sicci alijs superponuntur, natiui caloris particulæ læsæ conseruandi gratia, & vt saniosam proluuiem, ac sordidos ichores in se recipiant. *Rotundi.* Sed qui quadrati sunt, ideò apponuntur, vt partem læsam à fasciarum & vinculorum iniurijs vindicent. *Quadrati.*

De penicillis siue turundis (quas tentas vulgò appellant) & linamentis formandis, deq; eorum vsu multiplici.

TVrundas seu penicilla, & linamenta (quæ & lichinia vocant) maximo esse vsui in curandis vulneribus, & præcedentia luce clarius ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo, & ad quos fines illis sit vtendum, chirurgo haudquaquàm est ignorandum. Adhæc, ex qua materia, & qua figura formari debeant. Itaque illis vtimur, in octo præsertim casibus. *In quibus vulneribus vtẽdũ turũdis, & linamentis.* Primo, cùm vulnera vel amplianda sunt, vel detergenda, vel cùm aliquid ab eorum fundo vacuandum est: vt in profundis vulneribus, in quibus necessum est alibi vulnus aperire, vt ex fundo, & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa colluuies, inibi collecti vacuentur. Secundo, illis cogimur vti, in cauis vulneribus, in quibus necessaria est carnis deperditæ regeneratio. Tertio, in vulneribus alteratis ab aëre, &. sordidis, quę detersione egẽt. Quarto, in vulneribus contusis. Quinto, prædictorum vsus vtilis est, in vulneribus, quę cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fatigant. Sexto, in vulneribus, quæ per morsus fiunt. Talia nanque vulnera nõ sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducẽda. Quin potius longo tempore aperta & hiantia manere debẽt. *Lib. 5.* Quandoquidẽ » morsus ferè omnis (vt Celsus ait) quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intrò repellendum, nec occluso vulnere intus relinquendum. *Omnis ferè morsus habet quoddã virus.* Sed de his fusius in sequentibus dicetur.

dicetur. Septimo, turundis, & linamentis vtimur, in vulneribus, in quibus persanandis circa ossa manus admouẽda est. Octauo, in vulneribus, quæ iam vetustate in vlcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porrò in omnibus alijs reliquis vulneribus, inducendæ cicatrici studemus, absque eiusmodi turundis, & linamentis. Aduertendum autem est, in ijs diuersitatem non paruam esse, pro ratione finis, cuius gratiâ fiunt, & admouentur: fiunt autem interdùm, vt diximus, ad detergendas sordes vulnerum, atque tum ex panni non asperi, & præsertim veteris, lacinijs, vel floccis euulsis, formantur. Nonnunquàm verò ideò fiunt, & in vulnus immittuntur, vt ipsum hians, & apertum maneat. Ac tũc quidem ex stupis bene pexis, & à sordibus ritè emundatis, vel ex prædicti panni frustulis, efformantur: vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) vt Razes facere solebat. Sed & ex canna ænea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: vt verbi gratiâ, in naribus, ad aëris inspirationem, & in altis vulneribus, vt sanies, & purulenta colluuio, per hanc velut emissarium feratur, & foràs egrediatur, non autem intus retineatur. Quandoque etiam hæc, linamenta inquam, & penicilla, plagæ inseruntur, vt ipsius os magis dehiscat, & amplietur, fiuntque tunc aut ex spongiolis vehementer compressis, & intortis, aut ex radice gentianæ. hæc enim dum multum humorem, quo scatet vulnus, combiberint, turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterùm forma linamentorum æqualis esse debet, turundarum verò inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne scilicet intrò labantur. Hæc autem aliquoties quidem sicca, quandoque verò quopiam delibuta vnguento admouentur, prout res ipsa exigit. Reliqua quæ ad eiusmodi operationes spectant, medentis consilio, & solertiæ committuntur.

Vsus, & materia turũdarum & linamentorũ.

Tente canulee.

Impages, cheuille.

De quarta intentione curandorum vulnerum.

Substantiæ partis cõseruatio.

Quarta intentio in curandis recenter acceptis vulneribus est, particulæ læsæ substantiam conseruare, ac prohibere ne ipsa dolore, vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptomate (quod vulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hunc autem scopum assequimur, admotis emplastris, & linimẽtis, ex oui candido, & alijs huiusmodi refrigerantibus, vt rectè docuit Razes, primis saltem diebus. Posteà verò vino styptico particula perfundẽda, & figura aptissima collocanda est. Apertio

tio quoq; eaque interdùm ex aduerso in vulnerata parte moliendâ est. Necessaria etiã est nonnunquàm sanguinis missio, itẽ & purgatio: vt mox docebitur. Sed & proba victus ratio (quam statim præscribemus) imprimis est obseruanda, si quartum hũc scopum cupis assequi. Porrò nihil aduersus hæc, quæ commentamur, pugnat, quod plærique obijciunt, vulnera scilicet inquã tùm vulnera, ijs tam varijs, tamque multiplicibus auxilijs nõ indigere. Hoc enim dictum solùm locum habet in paruis occasionibus, & eucratis, id est, bono habitu prẹditis corporibus. In magnis verò occasionibus, & in plethoricis corporibus, vel vitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptωmatum (quę recentibus vulneribus superuenire consueuerunt) prẹcautionẽ, prædictis vti auxilijs. Quod Galenus innuere videtur libro sexto methodi medendi, his ferè verbis: Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantùm cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit cui facilè [ob bonã corporis habitudinem] vlcera sanescant, etiam si citra medicamentum, nudoque mẽbro, ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin ex eorum numero sit, qui difficulter sanentur (quia scilicet vel plethoricus sit, vel vitiosis succis prematur, vel acris sit sensus, vel horũ quibusdã, omnibúsne prematur) primùm quidem dolebit, pòst etiã tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone. Porrò in omni membro carnoso, quod suæ vnionis solutionem patitur, nerui, venæ, & arteriæ reperiuntur, quæ praua quædã accidentia inducere possunt. Nempe dolorem, phlegmonem, sanguinis profusionẽ, cõuulsionem, & id genus alia. Quibus summa diligentia medentẽ occurrere oportet. Occurret autem facilè, si ea præsentierit, & præcognouerit, vt primo libro præsagiorum testatus est Hippocrates, ad hunc modum scribens, Nihil perindè medico cõducibile est, quàm vt futura præsentiat: ita enim (vt Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiàm it malis.

Gal. libr. 6. meth.

De sanguinis detractione in vulneribus.

Lib. 4. met. ex Hipp.

OMni recèns facto vulneri (nisi in ventre sit) expedit (inquit Galenus) ex seipso statim sanguinem plus, minúsve effluerẹ. Quippe hoc modo phlegmone minus tentabitur, tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt. Itaque si medicũ imitatorem esse oporteat, non naturæ tantùm (vt subinde nos monet Hippocrates) sed etiam eorum, quæ cùm sua sponte veniant, conferunt. In recenter autem acceptis vulneribus præsertim

In vulneribus praualidis sanguinẽ mittẽdũ esse.

tim magnis,& prævalidis,expedit (vt diximus)sanguinē effluere:hic certè si minimè,vel minus quàm par sit,effluxit,quod deest,ipsi adijcias oportet,sanguinem scilicet ex vena detrahendo. Porrò trifariam vulnera,vt & reliqua omnia alia vitia magna grauiaque redduntur, vt Galenus ait libro quarto methodi medendi:nempe vel propter afflictæ partis præstantiam,vel propter affectus vim,seu magnitudinem , vel propterea quòd sunt cacoëthe,id est,maligna.Cuiusmodi sunt quæcunque in articulis accepta vulnera sunt.Hæc enim doloris, vigiliarum, conuulsionis,& delirij periculum adferunt. Quòd scilicet ibi tendones,& nerui,& carne vacua,atque ossea loca sunt.Vulneris igitur magnitudo,vnà cum virium robore,mittendum sanguinem indicat:quanquàm qui vulneratus est,prorsus redundātiæ sanguinis sit expers.Quo fit,vt in artis operibus errent, qui in sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt.

Vulnera trifariam magna redduntur.

Quæ sanguinem mittendum indicet in vulneribus.

Porrò nos sanguinem detrahimus,in recentibus,& nuper acceptis vulneribus,non solùm ne pars læsa,aut circumposita loca(vt superius dictum est)phlegmone tententur,sed vt impetū quoque ruētis sanguinis cohibeamus,& nimiū profluuiū impediamus.Hi enim sunt præcipui scopi mittendi sanguinis in recenter illatis vulneribus,Cæterùm si perpetuū est,quod ab Hippocrate(vt Galenus ait)didicimus,incipientē(inquam) fluxionem ad contraria trahēdam,& reuellendā esse,fixam verò iam in laborante particula,vacuādam esse,vel ab ipsa particula quæ affligitur,vel à maximè vicina.In promptu nobis,& de sanguinis detractione colligere nūc est,quòd in principio hæc è longinquo,posteà ab ipsis exulceratis partibus sit emollienda. Modum verò,seu quantitatē vacuationis:tum ex redundantiæ modo,tum ex copia sanguinis,qui è vulnere effluxit inuenies.Adhæc ex ætate,natura,tempore anni,regione, & consuetudine, & ante hæc,ex ipsa laborantis virtute. Venæ autem secandæ electio ex laborāte particula indicatur. Vt si vulnus in capite, collo,aut facie acceptū sit,humeralis in cubito,vel manu, secanda est.Si ea non cernitur,media,quæ ex ea deriuata est.Interiorem verò(quam basilicam vocant)incidere vtile est,in ijs, quibus inferiores collo partes vsque ad renes & vmbilicū vulneratæ sunt.Hac nō comparēte,certè media,quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura,diuidenda est.Vbi enim vena (vt Galenus ait libro de phlebotomia)quę parti affectę propria est, obscurior fuerit,& ad mediarum aliquam aperiendam accedis:

Sanguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur.

Lib. 4. met. med.

Si fluxio valeter irruat, ad cōtraria reuellēdum.

Modus vacuationis ex quibus indicetur.

Vena secanda electio, ex parte vulnerata indicatur.

licet trallianus loquens de melancholiae curatione omnino dicat. nihil igitur minus iuvabis, ex quacunque parte sanguinem detrahis, quae etiam via simul vacuent: quemadmodum diis Hipp. ait. ...

mutta celsy ...

omnino tibi conandum est, vt eam quę à propria diducitur, potius incîdas. Est verò, & quæ inferiores sunt cubiti iunctura, eas scilicet quæ in vlna existunt, nihil secare prohibeat, vbi nimirū quæ in cubito sunt, non appareāt. Sed eas certè, quæ in rectum sunt, id est, è directo sitæ, & à venis quas in cubito si apparuissent, alioqui secassemus, diductæ. Porrò quemadmodùm prædictæ omnes partes, vbi sic vulneratę fuerint, vt sanguinis, ob causas superius adductas, egeant detractione, in cubito secta vena iuuātur, vti dictum est: sic quæ renibus inferiores sunt, illis quæ per poplites, & malleolos decurrunt. Ac perpetuò quidem in omnibus, dum sic reuellere studes, aut vacuare, & phlegmonem prohibere, vena quæ è directo est, secanda venit. Manu tamen vulnerata vti & eadem, incipiente phlegmone, laborante sanguine valenter, ac nimis copiosè in eā irruente, crus quod è directo est, reuulsionis gratia, tibi scarificādum erit. Altero verò crurum sic ex vulnere malè habēte, reliquū crus scarificabis, aut in eo poplitis, aut malleoli venam secabis, vel certè potius (vt consulit Aëtius) ex brachio quod è directo est, sanguinē detrahes. Si autem renes, vel partes illis adiacētes, recēs vulnus acceperint, quod sanguinis emisionem desideret, vel propter ipsius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, vena in cubito interior incidi debet, tametsi renes ipsi ambigāt, quibus partibus, superioribúsne, an inferioribus adscribi debeāt, vt Galenus annotauit, libro de curandi ratione per sanguinis missionem. Verisimile enim est, plus sanguinis ad ipsos ex superioribus partibus, quàm ex inferioribus confluere. Non negauerim tamē, quin & ex cruribus sanguis commodè detrahi posit. Cęterùm in hac re tam ardua, tamque magni in arte medēdi momenti, nihil vnquam moliri debet chirurgus, citra periti alicuius medici cōsilium, vt iam alibi semel, atq; iterùm monuimus.

Venæ poplitis & malleoli, quandò secandæ.

Semper è directo secanda vena.

Auersio à manu, et ab altero crure

Si renes, aut partes circūpositæ vulnus acceperint.

De purgatione in vulneribus molienda.

SI vulneratus aluo fuerit adstricta, ea indita glande, aut clysteri iniecto subducenda est: vel casia, aut manna, aut aliquo eiusmodi leniente medicamento per os accepto, citanda.

Porrò si vitiosi succi in vulnerato corpore subsit abundantia, vel vulnus præualidum sit, puro etiamnum existente corpore, & citra cacochymiam, ijs lenibus modò dictis auxilijs nequaquàm contentus eris, si saltem Hippocratem ducem sequutus fueris, & eius interpretem Galenum: sed fortioribus pharmacis,

Aluus quando ducenda in vulneribus.

Purgatio quando in vulneribus necessaria.

cis, purgationem per aluum molieris. Scribit nanq; Hippocrates, & post eum Galenus (qui nec casiam, nec mannam nouerant) purgationem per aluum his vulneribus valde vtilem esse, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre & articulis. Præterea in ijs quæ suuntur, aut deligantur, id est, quæ adeò magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certè deligatura. Sic au-
« tem ad verbum scribit Hippocrates: Purgatio per aluum plæ-
« risque vlcerum prodest: præterea vulneribus quæ in capite sunt
« accepta: item quæ in ventre, tum inferiore, tum superiore (qui sub thorace est) & articulis. Adhæc ijs in quibus ossi caries im-
« pendet. Præterea quæ suuntur, & exeduntur, & quæ serpunt, &
« reliquis quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deli-
« ganda sunt, per aluum purganda sunt. His itaque verbis (vt Galenus ait, locum hunc Hippocratis exponens) clarè docuit Hippocrates, vlceribus omnibus, & vulneribus, quoties præualida sunt purgationem esse vtilem. Atqui purgantia medicamenta, quæ Galeno & Hippocrati in vsu erant, multo sunt vehementiora (vt ex eorum scriptis constat) quàm vel casia, aut manna, vel etiam rhabarbarum, quæ priscorum seculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortioribus medicamentis corpora non modò in diuturnis vlceribus, sed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quanquàm ea non probentur recentioribus medicis, ob eas causas, quas mox subiungemus. Meminit autem eo loci Hippocrates seorsum, eorum omnium, propter quæ, non modò vulnera ac vlcera, sed etiam reliqua alia omnia vicia, grauia magnaque redduntur. Nempe præstantiæ partis, cacoëthiæ, & magnitudinis affectus.

Hipp. lib. de vlceribus.

Morbi magnitudinem indicatricē esse purgationis adhibēdæ in vulneribus.

Purgationis igitur in vulneribus adhibendæ, duæ potissimæ sunt, veluti & missionis sanguinis, indicationes. Nempe morbi magnitudo (quam omnium primus adinuenit Hippocrates) & vitiosi succi abundantia, quod Galenus quarto
« methodi medendi ijs verbis expressit: Purgatio non in sola
« vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur: sed sicut
« missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam, vel propter
« morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam
« alterius cuiusquàm succi, & propter vim morbi adhibetur. Igitur cùm in vulnerato corpore vincit sanguis, eius redundantiam venæ sectione statim vacuabis. Cùm verò succorum vitium abundat, pharmacū adhibebis, quod ad flauam bilem, vel atram, vel pituitam educendam vim habet. Sed & per vomi-

Duæ purgationis in vulneribus adhibēdæ, indicationes.

Vis morbi.

Succorum abundantia

Vomitus in

m tum

vulneribus vtilis.
Lib. 4. Ther.

tum quandoque vacuationem molimur in ipsis vulneribus, si saltem Galeno assentimus. Si enim (inquit) fluxio valēter irruat, reuellere, ad contraria studebimus, vtiq; si in superioribus vulnus consistat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit, atq; in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit. Quibus verbis nos docet Galenus, purgationem interdùm adhiberi in recentibus vulneribus reuulsionis ad contrarium (quam Græci antispasin vocant) gratia. Quæ etiam conuenienter, suscipitur, tametsi nulla in corpore subsit vitiosi succi abundantia, quam vacuare intendamus.

Scopus alius purgationis in vulneribus.
Antispasis.

De potionibus, quæ vulneratis exhiberi consueuerunt.

QVanquàm autē Galenus, & Hippocrates, purgationem in vulneribus, per valida etiam medicamenta quæ suis temporibus in vsu erant, adhibendam esse precipiant: Nos tamen eiusmodi valentibus medicamentis, in recentibus vulneribus nec vti consueuimus, nec cuiquam vtendū esse consulimus. Sicuti neque alijs potionibus, quas nonnulli recèns vulneratis propinant. Quandoquidem purgantia istiusmodi medicamenta, & pocula (vt sic dicam) vulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida sunt, & aperientia. Proinde & sanguinem commouent, & hæmorrhagiam concitant, vulnusque ad inflammationem atque abscessus disponunt. In diuturnis tamen vlceribus, fistulosis, & cancerosis, illis audacter vtimur. Ad hæc, cùm sanguis in interaneis in grumos concreuit, & cùm purulenta colluuies, in pectore collecta est. In glandulis quoque interioribus, strumis, ac hernijs, seu (vt dicunt) crepaturis, vt suis locis dicetur, quandoque purgationem concedimus. Qui tamen Guidonem præcesserunt chirurgi, vt Rogerius, & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim vulneribus, itidem & in fracturis omnibus potiones offerebant, confectas ex rubia, seu erythrodano, quam vulgò rubeam maiorem vocant (ex qua plus quàm ex cæteris assumunt) tanaceto, seu athanasia, cannabe, brassica rubra, myrrhide (quæ species est geranij, vulgò herba Roberti nuncupata) geranio altero, qui nostris herbarijs pes columbinus appellatur, symphyto, quā aperta significatione (licet non satis concinnè) posteriores Latini consolidam vocant: plantagine, cynoglosso, hoc est, lingua canis, pinpinella, elatine, quæ pilosella vulgò nominatur, caryophillata, &

Valētia medicamenta purgātia in vulnerib. recentibus suspecta esse.

Potio in vulneribus, & fracturis à quibusdam exhiberi solita.
Herba Robertina.

ta,& consimilibus. Ex quibus quidem succum exprimebant, vel ea in aqua, vino, & melle, decoquebant. Et vnoquoque die, ex succo aut decocto ipsorum, quantitatem sescunciæ, id est, vnciæ vnius & semis, manè ieiunis offerebant. Super vulnus verò manè etiam, & vesperè, folium brassicæ rubentis inuersum apponebant, & facta decenti ligatura, manè rursum, & vesperè ipsum commutando, ita relinquebant. Asserunt autem eiusmodi Empirici vnum, quod ego planè ridiculum iudico. Nempe quòd si potio assumpta, vomitione reijciatur, sinistrum quid portendi. Si verò eam ventriculus continuerit, & talis per plagam egrediatur, qualis per os assumpta est, faustum, ac bonum quoddam omen portendi. Sed hæc, si dijs placet, vera sunt. Cæterùm in maiore adhuc errore versantur, Theodoricus, & Henricus, qui recẽter vulneratis, præsertim in capite, & pectore, fortissima quædam & calidissima pigmẽta (ita enim vocant potiones quasdam ex melle, vino, & puluere res multas vehementer calidas recipiente, compositas) cum quibusdam exorcismis, seu adiurationibus propinabant, aut ex ijsdem rebus veluti pulticulam conficiebant, quam in modum emplastri super linteolum extensam, vulneri apponebant.

Modus & tempus potionis exhibendæ.

Fabulosum.

Error Theodo. & Henr. Vide Theod. lib. 2. suæ chirurg. ca. 3

De ratione victus in vulneribus, & continui solutione, obseruanda, à medico præscribenda.

Vulneratis primis septem diebus (intra quos vt plurimùm securi esse solẽt à febre & inflammatione) victũ tenuem, & parcum, frigidum quoque, & humidum, presertim si iuuenes, & plethorici fuerint, atque ambiens calidus, instituito. *Vict⁹ tenuis.*

Vinum omnibus, dum febris, dum inflãmatio est, interdicito. *Vinum.*

A carnibus duris, & valentibus, piscibus magnis, & prauum succum generantibus, pane non fermentato (quem azymum vocant) malè subacto, & improbè cocto, eos arceto. *Carnes.*

Caseum, præsertim salsum, & veterem, fructus ferè omnes, allia, cepas, sinapi, salita omnia, & acria, nec non species omnes aromaticas, ne gustent, admoneto. *Caseus. Fructus, etc.*

Perdices autem, pullos, atque auiculas, quæ in dumetis versari solent aqua rosarum alteratas, ptissanam hordeaceam, quam vulgò hordeatum, & hordeum mundatum appellant: item lac amygdalinum, & quod auenatum vocant: iura quoq; carnium simplicia, aut cum ouis præparata, illis in cibum permittito. *Auiculæ. Ptissana hordeacea.*

Ex oleribus, lactucam, portulacã, boraginem, (quæ buglossum *Olera.*

est hortulanum(prætereà olus,quod Arabes aspanar,nos verò nomine parum mutato, spinacium, & spinargium dicimus, & alia id genus,illis concedito.

Aqua pro potu.

Aqua cocta illis potus esto:sed in qua cibarius panis,qui Græcis syncomistos appellatur,vel plurimùm furfuris habens,sordidus dictus, maceratus fuerit. Vel eius aquæ simplicis loco, cremor ptissanæ,aqua hordei,vel(si debiles,aut senes fuerint)vinũ aliquod stypticum,id est, austerum,quod crassæ sit substantiæ, plurimâ aquâ dilutum: aut si tenue concedatur, illud sit oligophoron,id est,parùm aquæ sustinens.

Cœna.

Breuem,ac frugalem illis cœnam imperato.

Frictio.

Leuem frictionem, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere,adhibeto.

Quies. Motus.

Vt quiescant,iubeto. Optimum enim illis(inquit Celsus)medicamentum quies est.Moueri autem, & ambulare alienum est, sed ijs præsertim,qui in inferioribus partibus vulnerati sunt.

Venus.

Vt venerem summoperè deuitent,submoneto.

Affectus animi.

Item iram,cōtentionem, & omnes vehementes,animi motus.

Victus paulò plenior, quando vulneratis concedendus.

Cæterùm vbi vulneratus à phlegmone, & abscessu fuerit assertus,pleniore victu tutò vti potest, & ad pristinam consuetudinem paulatim redire. Vtatur igitur tunc vino aliquo generoso, & carnibus probũ sanguinem generantibus, ac naturam, hoc est,vires refocillantibus. Cuiusmodi sunt carnes gallinarũ, caporum,& veruecum,seu castratorum arietum,& quæ eius generis sunt.Quòd autem talis victus ratio vtilis sit,& accōmoda vulneratis,ex eo comprobatur, quoniam virtutē fulcit, & corroborat,neq; febrem commouet.Sed nec phlegmonas,nec hæmorrhagiā concitat,ac preter hęc,alimoniũ vtile & cōueniens subministrat.Proindè hanc summoperè cōmendant, in recens

Vulnerati à vino per initia abstineant.

Vires in morbis non esse augendas, sed duntaxat fouendas, & seruandas.

acceptis vulneribus,tum celebres medici,vt Galenus,Haly,Razes,Auicenna;tum etiam recentiores chirurgi, Brunus inquam, Guilielmus à Salliceto,& Lanfrancus,à quorũ sententia,& opinione desciuerũt,Theodoricus,& Henricus,qui ab initio diætam vinosam,& calidissimam vulneratis præter rationem impe rabant.Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam, ac roborandam esse, idq; vini potione commodè præstari. Quorũ nimirùm sententiæ in totum aduersatur Gal.lib.1.Aphoris.com.4.sic inquiens, In ægrotātibus raro accidit,vt robur corporis maius reddere,quàm acceperimus,studeamus.Magna verò ex parte properamus in longis quidē morbis,

« bis, fouere vires: in acutis verò parùm debilitatas cōseruare. Et « subdit: Nam si eas tales, quales accepimus, properemus in istis « seruare, vel etiam augere, semper addemus ad morbum. Quibus verbis apertè docet Galenus, non semper vires in ægris augendas esse, aut roborandas, sed satis esse interdùm, si eas conseruemus, & fulciamus. Nisi forsan adeò imbecillæ, ac prostratę fuerint, vt quæ ab illis sumitur indicatio, cæteris alijs indicationibus sit præferenda. Quod sanè in omnibus vulneribus non contingit. Adde quòd vbi contrariæ, & ex aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committendū non est, vt dum alteri nimiùm sis intentus, alterius omninò obliuiscaris, sed vtriusque memor, quoad licebit, miscere eas oportet, vt libro septimo methodi medendi Galenus nos edocuit. Quod præceptum (inquit) vbique memoriâ teneri velim. Vnde & circa finem octaui prædictæ methodi sic infit. Ergo tum exercitatum in omnibus, tum naturâ prudentem esse medicum conueniet: quò cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibus inter se collatis vnam idonei victus summã, quæ laboranti sit commoda, comparet. Itaque, vt semel dicam, vulneratis per initia, vsq; ad diem septimum (intra quod tempus ferè solet phlegmone in locis vulnere affectis excitari) vini vsus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis profluuio, viribus destituti, intermorientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celsus ait) vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Transacto verò die septimo, illis (si nihil aliud prohibeat) innocuè vinum modicum, & aqua multa dilutum, exhiberi potest. Nam si ad hunc vsque diem nec phlegmone tentetur, nec dolore afficiatur, in posterum tutus erit. Atq; hæc de quarta intentione, quæ læsæ particulæ substantiam conseruandam esse indicabat, dicta sufficiant.

Therap. 7.

Gal. 8. meth.

Vini vsus interdicendus vulneratis vsq; ad diem septimum.

De quinta intentione, quæ medico chirurgico proponitur in curandis vulneribus, quæ est symptomatum correctio.

QVintam intentionem, quæ est accidentiū superuenientium correctio, & profligatio, assequimur, remedia cuique propria, prout res desiderat, admouendo. Symptomata autem seu accidentia, quæ consueuerunt euenire post accepta vulnera, & solutam vnionem, hæc ferè sunt: Dolor, phlegmone, discrasia seu intemperies, febris, pruritus, conuulsio, paralysis, syncope, mentis alienatio seu delirium,

Symptomatū correctio.

Symptomata, quæ vulneratis accidunt.

durities, atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquàm ad integram curationem perduci possunt, nisi eiusmodi symptωmata prius abigantur. Symptωmata enim quæ magnitudine superant suas causas, ordinem curationis sæpè peruertunt, immutant, atque interpellant: vt lib. I. ad Glauconem, & 12. metho. med. Gale. annotauit. Itaque operæprecium duximus, de horum singulis, ordine, & continuata serie pertractare, à dolore sumentes initium.

Symptωmata interdum curationem peruertunt.

De sedando dolore in vulneribus.

Dolor phlegmonas et fluxiones concitat.

DOlor omnis, præsertim vehemens, etiam si purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque quæ dolore affligitur, succum, atque in vulnere sanguinem maximè ad se trahit, copiosiorem scilicet, quàm sit illi ex vsu: vnde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proindè summa cura protinus adhibenda est, vt dolor demulceatur, ac in totum, si fieri potest, sedetur. Dolorem autem commodè sedamus in vulneribus, aut saltem mitigamus, facto ad particulam læsam fotu, vel ex rosaceo, si præstò adfuerit, vel si eius copia non sit, ex oleo communi, quod modicè incaluerit. Quibus si oui candidum, vel potius luteum (vbi magna non fuerit inflammatio, seu vehemens caliditas) adijciatur, præstantius adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quòd si tam vehemens dolor extiterit, vt necessitate coactus fueris, aliquantulùm vulneratam, ac dolentem particulam stupefacere, oleum papauerinum admouebis. Et si maior cogat necessitas, opij momentum, vel mandragoræ (vt quidam rectè consuluerunt) adijciès. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani, tritam, & axungia porci exceptam. Theodoricus plurimùm commendabat emplastrum ex folijs maluæ coctis, & in mortario contritis, cumque furfuris cribratura commixtis. Quòd si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. Medulla etiam panis tritecei in aqua feruenti macerata, ad sedandos dolores (vt suprà diximus) efficacissima est. Porrò si dolor admodùm vehemens est, nec vllis, quantumuis generosis, auxilijs mitigetur, neruum tūc læsum esse significatur. Proinde tunc ad ea quę posteà ad vulnera neruorum scribuntur, tibi recurrendum erit. Sed de ijs, quæ dolorem leniunt, iterùm ac multo fusius libro sexto agemus.

Dolorem sedentia in vulneribus.

Emplastrū Theodor.

Rosaceum.

Medulla panis.

Curatio

Curatio aduersus vulnerum inflammationes, & abscessus.

Inflãmatio quibus maximè vulneribus accidat.

Lib.5.

3.metho.

Melior est læsio quàm mors.

INflammatio in vulneribus tum maximè timenda est, cũ vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus, læsionem accepit, aut vbi parùm sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem maturè supprimere non oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit: adeò, vt si parùm fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: vtique (inquit Celsus) si corpus iuuenile, & robustum, & exercitatum est: multoq; magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quòd si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus punctúsve, præsertim in eius capite, mortiferus est: præcisus verò per transuersum, sanitatem recipit, hoc est, ab inflammatione, & conuulsione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus vitiabitur. Verùm melior est (vt Galenus ait) læsio, quàm mors. Sic & neruum punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties scilicet vel conuulsiones, vel deliria, vel ambo magna ægreque sanabilia superuenire vulnerationi cernimus. Porrò si iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam, in vulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum superiore libro à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abũdè disseruimus. Cæterùm tametsi pro locorum differentia (vt libro primo de locis affectis Galenus ait) curationem quoque variari contingat, Auicennas tamen omnibus indiscriminatim partibus à capite ad pedes, emplastrum mirè ab eo commendatum admouet, quod constat malo Punico dulci, incocto in vino styptico, & posteà in mortario subacto, atque in emplastri formam redacto. Cæterùm si enatus tumor nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis cesserit: pus mouẽtia seu maturantia, admouenda erunt. Cuiusmodi ea sunt, quæ ad maturanda apostemata suprà retulimus. Huius rei gratiâ iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, absinthio, arthemisia, & farina triticea, vino incoctis, quibus & mellis momentum adijciendum est, axungiæ verò quod satis esse videbitur. Quòd si pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore: illi moliendum erit emissarium.

Emplastrũ Auicennæ, ex malo Punico dulci.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam discrasiam vocant.

Si calida adsit intemperies.

SI flammea quædam citra humorum affluxum dispositio, quam discrasiam calidã vocãt, vulnus occupauerit (quod ex rubo-

rubore & vesicatione facilè deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant: sed rosis potius, & plantagine, atque vnguento albo, quæ præter id quod desiccant, moderatè etiam refrigerant.

Si frigida intemperies vulnus obsederit.

Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollicies, & cutis liuidus color ostendũt) ipsum excalfacies, non resina, vel pice, aut asphalto, quod dæmonis stercus appellant: sed vino, & vnguẽto nigro, aut fusco, vel eo, quod basilicon vocant.

Horũ vng. descrip. ex lib. 6. requirendæ sunt.

Quòd si eiusmodi symptωmata vulnus, seu plagam degenerare faciant in vlcus, recurrẽdum erit ad ea, quæ de vlceribus sequente libro traduntur. Porrò si humida vel sicca adfuerit intemperies, suo quoque cõtrario profliganda erit. Et ita de compositis intemperiebus ages, vt suo loco posteà dicetur.

Si febris vulnerato acciderit.

Quòd si febris vulneratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturã tumoribus descripsimus, laborans vti debet. Sed accersendus erit huius rei gratiâ peritus aliquis medicus, qui & congruam illi victus rationem præscribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorũ. Cæterùm ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflãmatio est, permanet. Illa verò perniciosa est Celso, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tẽpus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorum rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit.

Lib. 5.

De spasmo, id est, conuulsione vulneri accedente.

SPasmos Græcè, conuulsio Latinè est, vbi nerui, atque musculi præter voluntatem conuelluntur, in eamque dispositionem veniunt, quam etiam in motibus secundum arbitrium factis assumpserunt. Per hunc enim affectũ, actio nequaquã ablata est, vt est in paralysi, sed solùm immutata, ac vitiata, vt abundè testatur Gale. lib. 5. de symptωmatum causis, ad hunc modũ scribens, si Græca saltem Latina feceris: Conuulsio neruos, musculosq; ad eundem cogit affectum, in quẽ ab animali facultate cùm naturalem habitum seruarent, ducebantur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis versus principium, id est, cerebrum, musculis, interim ab irruẽte spiritu impletis perficitur, ita conuulsio quoque accidere solet. Nam & spiritus inflare potens, in ipsis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodùm phlegmone. Itaque spasmus siue

Spasmus quo modo fiat Galeno.

Spasmus quid.

siue conuulsio, motus est deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidens, à solo morbo (vt ibidem ait Galenus) seu morbosa dispositione proueniens. Proindè & neruosa est ægritudo, qua mouentur lacerti, id est, musculi, ad suum principium, & extensioni sunt inobedientes: vt tertio canonum annotatur ab Auicenna. Neque enim ad syndesmos, id est, copulas, seu ligamenta, conuulsio, sicuti neque paralysis, propriè refertur: sed (vt Galenus ait tertiò de locis affectis) eorum neruorum qui voluntatis imperio obediunt, affectio est. Auerroïs spasmum definiuit, cùm membra sic contracta & rigida facta sunt, vt neque flecti, neq; extendi quouis modo possint. Porrò omnes conuulsionis causæ, seu affectus omnes, qui conuulsionem pariunt, Galenus, & Hippocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinem, & inanitionem, corporum videlicet neruosorum, à quibus secundum electionem motus perficiũtur. Itaque phlegmone, id est, inflammationes, plenitudinem pariunt: ardentissimæ, & aridissimæ, febres, inanitionem. Sed neruosa corpora omnia (inquit Galenus) tendi posse, siue oppleta sint, siue inanita, declarant musica instrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, siue in humidum, vaporibusque scatens, siue in aridum squalensque cubiculum, intentis etiamdum chordis, instrumẽta collocaueris. Proindè huius rei haud ignari artifices, eas priusquàm reponantur, laxare solent. Sed quomodo affecto aëre tendũtur chordæ, vt rumpantur, si vel nimis aridus, vel admodùm humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, vt in tumorem preter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti sol tergora arefaciens ipsa contrahit, ita siccitas chordas, & trahit, & extendit. Sic lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi, tendique videntur. Tertium caput seu tertiam causam addit Auicennas, quæ tametsi materiæ haudquaquàm, saltem per initium, proportione respondeat, noxam tamen (inquit) contristantem cerebrum inducit. Proindè nerui, hanc ceu molestum quidpiã refugientes, contrahuntur, & ad suam recurrunt originem, aduntunturque inter turbantem causam ipsam expellere. Qui Barbaram sectantur medicinam, spasmum nō proportionatum ad materiam nominant: quia scilicet non accidat ob materiã, quæ implere, aut inanire partes neruosas possit, sed praua potius aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulsio, inanitione, repletione seu plenitudine, & compatiendi societate, hoc est, cerebro lege commertij patiente, & alteratis per continuationem

Cõuulsio solius morbi est opus.

Fen. 2. tertij. cap. proprio.

Libr. 5. de sympt. caus. & 3. de locis affectis.

Duæ in vniuersum conuulsionis causæ. Galen. & Hippo.

Tertio de locis affect.

Tertia caussa conuulsionis, addita ab Auic.

Conuulsio tribus modis accidit.

nem partibus, vt contingit in conuulsione, quæ fit ab ictu feræ cuiusdam venenatæ. Primus modus, qui scilicet fit propter euacuationem seu inanitionem, accidit in superfluis purgationibus, & in copiosis, atque immoderatis sanguinis profusionibus: quem conuulsionis modum (si quidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculosum esse testatur Hippocrates, hoc Aphorismo: Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus, aut conuulsio superueniens, malum. Crebrò enim mortem adferunt. In magnis quoque, ac vehementissimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum est) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulsionis modus, euenire consueuit, malum sanè maximum, & penè insanabile, vt Galenus annotauit in cõmentario illius aphorismi Hippocratis, Febrem conuulsioni superuenire, melius est, quàm febri conuulsionem. Secundus conuulsionis modus fit propter inflammationem, & alios tumores præter naturam (quos omnes οἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus derepentè disparentes seu euanescentes, vt in fine quinti Aphorismorum hac sententia testatus est idem Hippocrates: Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maximè (id est, non admodùm, seu non valde spasmo corripiuntur) neque insaniant. Verũ his deletis, atq; euanescentibus, derepentè quibusdã à tergo, siue retrò, cõuulsiones & distẽsiones fiunt: quoties scilicet (vt in cõmentario ait Galen.) vulnera ponè, id est, à tergo infestant. Immoderata quoque frigiditas neruosis partibus adueniens, hoc conuulsionis genus inuehit, neruos enim in vnum cogit, stipat, cohibet, atque implet. Quod & hoc aphorismo expressit Hippocrates. Frigidum, conuulsiones, distensiones, liuores, rigores febriles [inducit, supple, vel adfert.] Sicuti enim nequaquàm conuenit, neruos ipsos, seu ipsorum neruorum substantiam, ab immodico calore dissolui, sic neque plus iusto, & vltra modum conuenientem, refrigerari, substringi, & in vnum cogi, ac stipari. Tertius conuulsionis modus dolore excitatur, cuius communis causa est, autore Platone in Timæo, pathos præter naturam, violenter, & affatim incidens. Ab his enim (inquit Hippocrates Platone vetustior) quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur. Hac quidem vocula (corrumpunt) & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans. Porrò vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos sensus dolore maximè afficitur) à natulari habitu transmutationes, ob violen-

Apho. 3. li. 5.

Secũdus conuulsionis modus ex repletione.

Frigus conuulsiõis causa.

Aph. 17. li. 5.

Tertius conuulsionis modus, ex compatiendi societate.

Doloris causa.

violentum calidi, frigidique occursum, atque ob eas res, quæ contundere, secare, pungere, extendere, aut erodere possunt. Quippe res huiusmodi dolorum causæ reputantur. Neruosarum igitur partium punctura, acres quoque, & mordaces humores, aut venenosa aliqua qualitate præditi, in vulneribus modum hunc tertium conuulsionis substantiam diuellendo excitant. Quod de punctura diximus, testatur Galenus libro artis medicinalis cap. nonagesimo secundo, sic inquiens: Nerui verò & chordæ punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, hoc est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenus Galenus. Acres autem, æruginosos, & venenosos succos per consensum & velut quadam partium conspiratione conuulsionem inducere, ostendit Galenus in commentario huius aphorismi Hippocratis, Conuulsio ex elleboro lethalis est. Verùm conuulsionem istam, quæ accidit ijs, qui ab elleboro albo (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuit Hippocrates) purgati sunt, non absurdè ad secundum genus conuulsionis (quod fit ex inanitione) quispiam adduxerit. Quandoquidem humores ipsi acres, & mordaces, vim habent exiccandi, atque inaniendi. Contingit autem & propter ipsam euacuationem, citra mordentes succos, ijs, qui supra modũ perpurgantur, conuulsionem aduenire. Fit enim ob pharmaci, seu purgantis medicamenti functionem, vim, atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita resiccata violentius ipsorum neruorum substantia, conuulsio enascatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit, morsus ratione, conuulsiones fieri, ex consensu videlicet, communicatuque, & velut quadam partium conspiratione: nempe perpessis, ac distentis neruis, qui ventriculi hostiolo, seu orificio cõsentiunt. Sic quoque in vulneribus consortij lege contingit subindè conuulsionem fieri, excitato in neruosis corporibus (à quibus motus secũdum electionem perficitur) dolore. Sunt autem neruosæ partes, motui voluntario, ac secundum electionem & desiderium facto seruientes, nerui, ligamenta, musculi, & tendones. Hæ igitur, & potissimùm nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cerebrum ipsum (quod est neruorum omnium communis origo, vt in arbore caudex, ramorum) huius noxæ consors statim efficitur, fitque (vt dixi) propter com-

Causæ conuulsionis ex consensu cerebri factæ.

Cõuulsio ex elleboro aphor. 1. lib. 5.

Purgans medicamẽtum interdũ cõuulsionẽ inducit.

Partes motui voluntario famulãtes.

compatiendi societatem conuulsio, quam non debemus existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Etenim conuulsioně quæ infestet primaria ratione explicuit, dum fieri conuulsioně vacuatione seu inanitione, repletioneque sanxit. Cæterùm ex præfatis conuulsionibus, quædam sunt vniuersales, quædam verò particulares. Vniuersalis conuulsio dicitur, quando noxa cerebro communicatur, & ad ipsum peruenit. Vbi autem noxam illam senserit, tanquam molestum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere. In quo quidem conatu neruos ipsos, & alia neruosa corpora contrahit, & conuellit. Particularis verò conuulsio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, sed in particula affecta remanet, ipsam contrahens, atque incuruans.

Cõuulsio duplex.
Vniuersalis.
Particularis.

Ideò autem conuulsiones vniuersales dicuntur, quia maioré partem membrorum occupant. Quod quidem dictum est ad differentiam epilepsiæ, quam comitialem morbum vocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideò conuulsio totius corporis, seu omnium corporis partium meritò dicitur, nõ iugis tamen ac perpetua, (vt in emprosthotono, & opisthotono, atque tetano, id est, neruorum rigore videre est) sed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc est, quæ interpellata est, atque intermissa, cum mentis ac sensuum oblæsione, in quo & à iam dictis conuulsionũ generibus discriminatur. Accidit nanque, vt is qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neque vllo sensu quicquam percipiat, ac ne cõsequi quidem posit, quid factum sit. Siquidem cum memoriæ viribus, ratio quoque læditur, vt libro tertio de locis affectis Galenus annotauit. Hæc autem in spasmo de quo nunc agitur, minimè solent accidere. Ceterùm accuratius atq; exquisitius conuulsionis differentias, causas, & generationis ipsius rationem ac modum perquirere, alterius est speculationis. Proindè ad præsens ea cõsultè omittemus. Satis enim chirurgo nunc fuerit, si quæ de cõuulsione diximus, probè intellexerit: si & tum communia, tum particularia differentiarum ipsius signa cognouerit, ac periculo sò huic symptomati (ne accepto vulnere aliquando eueniat) prospicere atque occurrere posit, & iam præsens remedijs topicis, accommodis, & ex arte institutis profligare.

Vniuersales cõuulsiones.
Morbus comitialis.
Quo differat spasmus ab epilepsia.

De signis spasmi.

Communes notæ conuulsionis.

COmmunes conuulsionis notæ, sunt ægra seu difficilis mẽbrorum dimotio, colli tensio, labiorum contractio, ac si vellet

velle ridere: maxillarum, dêtium, & gutturis adstrictio siue strictura: oculorum, & totius faciei (vt dicunt) tortura seu peruersio. Si conuulsio ex inanitione apprehenderit, non repentè, sed paulatim, ac post morbos corpus extenuantes, omnemque eius humiditatem absumêtes, accidere solet. Vt exempli gratiâ, post largos sudores, aut vomitiones immoderatas, aut alui deiectiones copiosas, aut immodicas sanguinis profusiones. Itẽ post famen, vigilias, sollicitudines, motus tum multos, tum vehemẽtes, aridas æstuantesque febres. Cùm enim hæc, & alia (si quæ sunt) id genus, conuulsio subsequitur, causam eius esse ariditatem, ex inanitione rectè putaueris, vt Galenus annotauit libro tertio de locorum affectorum notitia. Si verò ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est: & maximè quidem, si id vitij euenire sic repentè conspexeris, temulento cuipiam, ac omninò pleno homini, qui videlicet in ocio degit. Item si post tumores aliquos præter naturã subitò deletos, atque (vt paulò antè dictũ est) euanescentes, vel post frigiditates condensantes, atque in vnum neruos cogentes, sanum aliquem sic repentè conuelli contigerit: equidem nerui replentur à frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulsionem patiuntur. Itaque his præcognitis, ac diligenter perpensis, haud difficile inuentu fuerit, vtrum ab ariditate, quæ est humidæ essentiæ defectus, & vacuatione, seu inanitione: an ab humoris plenitudine, quę egestati, seu inopiæ, & inanitioni aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Spasmum autem, qui propter compatiendi societatem, hoc est cerebro consortij lege, seu (vt dicitur) per consensum affecto, enascitur in vulneribus, ijs notis deprehendes. A causis externis excitatur, cum dolore, morsu, & molestia affligit, ac crudeliter laborantem excruciat.

Signa conuulsionis ex inanitione.

Notæ cõuulsionis ex repletione.

Spasmi ex cõsensu cerebri notæ.

Spasmi indicia, seu præsagia.

SI conuulsionis noxa, membris spiritalibus, ac respirationi subseruientibus communicetur, tum scire licet, ægri salutem esse deploratam, ac subitam mortem futuram. Spasmus absolutus, seu (vt dicunt) confirmatus, præsertim si ex inanitione est, & neruorum siccitate, prorsus incurabilis est. Absoluta enim siccitas, & prorsus consummata, insanabilis est Galeno libro methodi medendi septimo. Quòd si ex siccitate non

Præsagia.

Cõuulsio ex cõsummata siccitate.

prorsus

Cõuulsio ex siccitate nõ prorsus absoluta.

prorsus adhuc consummata, conuulsio enascatur, interdùm (sed vix, ac non facilè) curationem admittit. Longum enim tempus (vt in commentario sequentis aphorismi Galenus ait) exigitur ad siccitatem remouendam. Atqui morbi acuties ac vehemẽtia tempus non expectat, quin citò vires dissoluit, & subitò exitium adfert. Quæ verò ex repletione fit conuulsio, sanabilis est, per euacuationem. Repletioni enim contraria est euacuatio. Quod & sequenti aphorismo innuebat Hippocrates, Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm febri conuulsionem. Febris enim conuulsioni ex repletione superueniens, humores frigidos, & glutinosos, ex quibus orta est ipsa conuulsio: solita est magna ex parte excalfacere, attenuare, atque dissoluere. Si verò ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deindè ex siccitate conuulsio accidat: hoc maximum (inquit Galenus) est malum, & penè insanabile.

Cõuulsio ex repletione. Aph. 26. li. 2.

Cõuulsio ex febribus adurentib.

Curandæ conuulsionis methodus.

Postquàm de differentijs, causis, signis, & iudicijs conuulsionis, abundè satis tractatum est, par est, deinceps eius curationem exequamur. Esto igitur illud primum ac commune præceptum in omni conuulsione obseruandum. Partes quæ contrahuntur, conuelluntúrue, valenter continendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus. Oleo in hunc vsum eas perfricare oportet ex lilijs confecto, vel si eius copia non sit, oleo communi, tum aquam mulsam assumere. Eos verò qui ex inanitione citra febrem conuelluntur, hoc pacto curabis. Oleo, aut certè hydrelæo calido, partes conuulsas primùm foueto. Deindè, si nihil prohibet, etiam ad lauacrum deducito, temperatoque solio vtitor, cum oleo, & frictione lenissima. Iuuat quoque in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam dulcem, in qua humectantia quædam, & lenientia decocta sint. Vt sunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum, & arietum pinguium: item maluarum, ac violarum folia, altheæ radices, semen cydoniorũ, & id genus alia, adiecta olei parte tertia. Sunt qui ad eundem vsum iubent laborãtes sæpius in labrum lacte caprillo, aut bubulo plenũ descendere, atq; vbi caldarium seu lauacrum egressi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo, & amygdalarum dulcium: si ea non adsint, oleo cõmuni optimo, si ne id quidem est, adipe non vetustissima,

Obseruanda in omni cõuul. curanda.

Curatio cõuulsionis ex inanitione.

Fotus.

Balneæ ex oleo, & hydrelæo.

Humectantia & leniẽtia.

Vnctiones.

ma, gallinæ præsertim, hœdi aut vituli, ceruicem, & scapulas, & spinam, iuncturas quoque, & musculorum capita, perfricant. Quidam autem infrà scripto linimento totam spinam, iuncturasque omnes magna vtilitate illinere consueuerunt. ℞. olei violarum vncias quatuor, olei amyd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium vituli, ana drach. sex, pinguedinis vituli, & hœdi ana drachmas decem. Bulliant omnia simul in decoctione maluarum, radicum althææ & seminis cydoniorum, vsque ad consumptionem ipsius decoctionis, deindè colentur, & fiat linimentum. Porrò frictio cùm omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt, cùm manus, & brachia, conuulsio maximè inuadit. Quòd si febris adsit, non humectantia modò, sed refrigerãtia quoque in hydrelæo, id est, miscellanea ex aqua, & oleo, decoquenda erunt. Cuiusmodi sunt folia salicis, hordeum confractum, violæ, nymphea (quod nenuphar appellant) aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die noctèque (est enim grauis, admodùm importunus, acutusque morbus conuulsio) interpositis tamen quibusdam breuibus interuallis, ijs remedijs, hoc est, fotibus, balneis, & vnctionibus, vtendum est. Dum ea intermittuntur, imponendũ malagma, aut cataplasma aliquod est, ex eiusmodi humectantibus, & lenientibus, itidem (si res expostulet) & refrigerantibus, contrà quàm in conuulsione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim vacuantia, ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata sit) siccantia desiderat, vt mox dicemus. Cæterùm qui ex siccitate (quę inanitionis est comes) conuelluntur, nutriendi sunt sorbitionibus ex chondro, & alica: si hæc non adsunt, ex lacte, aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agniculis, vel hœdis tenerioribus, iure aliquo assumpto, itemque ouis sorbilibus. Vinũ quoque tenue, & aquosum, quod facilè per omnia corporis membra distribuitur, illis exhibebimus, aut saltem cũ suis iusculis, vt ea promptius permeent, remiscebimus: nisi tamen febris accesserit. Tunc enim ptisanæ cremor magis offerendus est, somnusque accersendus. Hic enim præterquàm quòd vires omnes reparat, plurimùm etiam humectat. Vigiliæ verò cum ex ijs sint, quæ maximè euacuant, & exiccant, conuulsionem ex siccitate accersunt, & augent. Indendi etiam sunt clysteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargarismata. Itaque (vt semel finiam) in hoc conuulsionis genere, curandi methodus, vnicum habet scopum, nẽpe humectationem.

Linimẽtum

Si febr. adsit spasmo.

Alimẽta in conuulsione ex siccitate facta, idonea.

Somnus conciandus.

ctionem. Quem certè (ob superius adductam rationem) non facilè est assequi. Aegrius nanque curantur, quæ in humido siccoque habentur alterationes, quàm quæ ex calido & frigido consistunt. Hæ enim maximè actiuis qualitatibus corriguntur. Illarum verò curatio imbecillis, &(vt sic dicam) magis materialibus, & passiuis qualitatibus, perficitur, potissimumque cum humectandum esse requiritur, vt libro septimo suæ methodi Galenus nos edocuit. Si tamẽ vlla spes curationis est, in suprà memoratis remedijs consistit. Itaque tametsi malũ hoc fere sit immedicabile: cùm tamen sæpe etiam præter expectationẽ quædam eueniant, curatio venit aggredienda.

Ex 7. metho di med.

Curatio conuulsionis ex plenitudine.

IAm verò spasmum ex humiditate, & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte quæ conuellitur. Porrò à toto corpore plenitudinem vacuamus, duobus potissimum auxilijs, nempe sanguinis missione, & purgatione. Sanguinẽ mittemus maximè, in quibus vel multus sanguis abundat, vel phlegmone conuulsionem excitauit, etiam si laborãs, prorsus redundantiæ sanguinis sit expers, modò nihil obstiterit eorum, quæ sanguinem mittendum dehortantur. Venæ autem secandæ electio, ex laborante phlegmone, ac conuulsione, particula, tibi indicabitur. Modũ verò seu quantitatem vacuationis, inuenies, tum ex redundãtiæ modo, tum ex reliquis, quæ in sectione venæ spectanda & æstimãda sunt: Nempe ex ætate, natura, tempore anni, consuetudine, regione, cœli statu, & ante hæc, ipsa laborantis virtute. Cæterùm sic, vt oportet, facta per sanguinis detractionem, totius corporis vacuatione, & humorum influentiũ auersione, mox phlegmones curationem aggredieris. Cujus (vt & omnium aliorum tumorum, qui præter naturam consistunt) si iam facta est, caput seu scopus precipuus est, infestantis humoris vacuatio. Cùm enim phlegmone duplici ratione (vt Gal. ait) à natura recedat, & quòd pars ipsa multo sanguine sit referta, & quòd eadẽ sit calidior, vtique vacuationis indicatio, refrigerationis indicationem vincit. Quòd si adhuc in generatione est, in hac prior vacuatione est, confluentis ad affectum locum sanguinis inhibitio. Sed de hac alibi abundè dictum est. Vbi verò corpus vel flaua bile, vel atra, vel pituita, vel serosis humoribus, refertum fuerit (quem habitum Græci cacochymiam nominant) tum purga-

Vacuatio à toto corpore

Sanguis in quibus mitti debeat.

Quæ in mittẽdo sangui ne obseruanda.

Purgatio quando adhibenda.

purgatione, quæ cuiq; ſuperanti ſucco ſit accommoda, vacuationem moliemur. Verùm enimuerò,quoniam conuulſio ex humiditate ſeu plenitudine, qua ſani etiam repentè capiuntur,magna ex parte, à pituitoſis humoribus craſsis,glutinoſisq; in ipſa neruoſarum partium ſubſtantia infarctis,procreari ſolet,eius potiſsimùm,quæ ab hac cauſa ortum habet,curationem ſubijcimus. Ergo quæ crudos,craſſos,& viſcoſos humores potenter euacuant medicamẽnta(inter quę primas obtinent,hiera picra, & agaricum)hac conuulſione laborantibus exhibeto. Clyſteribus acribus eorum aluum ſubducito. Peſsis,& ſuffitibus,in mulieribus(ſi occaſio detur) menſes euocato. Gargariſmatis, apophlegmatiſmis ,& errhinis,ſeu ſternutatorijs, acrioribus,pituitam per os,& nares educito.Abundè repurgato corpore,ceruicem,axillas & inguina, oleo liliorum, coſtino,ſpicato, laurino,& ex pulegio,addito caſtorei,& euphorbij momento,inungito:& lanam mollem,ac ſuccidã facto litu ſuperimponito.Rogerius ad eiuſmodi ſpaſmum,ſequens vnguentũ inſtituit,quod & Theodoricus approbauit. ℞.olei muſcellini vnc.vnam,petrolei ſemunciam ,olei communis, & butyri ana vncias 4.ceræ vnciam vnam,ſtyracis calaminthæ,ſtyracis rubræ , ſingulorum drach. duas & ſemis , maſtiches , olibani, gummi hæderæ, ana vnciam ſemis:ex ijs omnia quæ liqueſcere poſſunt, igni admoueantur:alia verò trita, & in puluerem redacta,illis remiſceantur:poſtremò addatur ſtyrax,& fiat vnguentum,ex quo moderatè calefacto,ceruix,& collum totum,ac vniuerſa ſpina dorſi, inungatur. Sunt qui iubent eodem aut conſimili vnguento,totum corpus,inter duos ignes, aut in hypocauſto,nudum hominem conſtitutum , vel ſi æſtas eſt , in ſole inungi. Porrò huic vnguento viſus eſt alibi Theodoricus addidiſſe herbas , quæ ingrediuntur compoſitionem vnguenti,quod aragon nominatur,& alterius,quod Agrippæ tribuitur , quorum deſcriptiones extant apud antidotarium Nicolai:& præter hæc,addit oleum de caſtoreo , & pinguedinem ex limacibus rubris aſſumptam. Vocabatque tunc eiuſmodi vnguentum,alabaſtrum, quod ſanè neruorum contractionibus apprimè eſt vtile,et accommodum.

Curatio conuulſionis à craſsis,& viſcoſis humoribus.

Vnguentum Rogerij.

Conducunt etiam magnoperè ad ſpaſmum eiuſmodi,oleum vulpinum,laurinum,rutaceum,ſicyonium, chamemælinum,de iunipero , de terebinthina. Item oleum benedictum, & oleum philoſophorum. Ex ijs itaque,& conſimilibus, frictio,omnibus in homine vertebris , vtiliſsima eſt. Iuuat etiam nonnunquam

Olea ſpaſmo ex plenitudine conferentia.

totum hominem, in labrum illis calidis oleis plenum, descendere. Sed & hypocausta siue thermæ, & stuffe (vt vocant) sicce, que ex suffitu rerum desiccantium fiunt, aliáque id genus, quæ sudores euocant, & superuacaneas corporis humiditates, resoluunt, atque absumunt, cerebróque, & neruis robur adferunt, circa finem & corpore iam vt oportet, repurgato, mirum in modum conferre creduntur.

Febris conuulsioni ex plenitudine superueniēs bonum.

Quòd si & febris huic ex plenitudine conuulsioni superuenerit (modò hæc fuerit ephemera) salubre admodùm est: frigidos enim (vt suprà diximus) & glutinosos humores, quibus nerui ipsi conuulsi replentur, calfacit, extenuat, atque dissoluit, quod curationis eius spasmi caput est. Itaque si sua sponte febris in hoc genere conuulsionis non enascatur, eam ex industria quadam accersunt, & exuscitant: idque per exhibitionem confectionis anacardine, ad quantitatem nucis auellanæ. Alij ad eundem finem offerunt castoreum, & assam fetidem, vel opopanacem, addita mellis portione dupla.

Metridatum Theriace.

Metridatum quoque, & theriace, in hoc affectu mirè proficiunt, Neruos enim roborant, & crudos succos concoquunt, absumuntq;, eo scilicet nomine, quòd excalfaciant.

Frigus conuulsis inimicum.

Cauendum verò præcipuè frigus est: ideoq; in eo cōclaui, quo cubabit æger, ignis continuus esse debebit, maximeque tempore antelucano, quo præcipuè frigus intenditur.

Vinū quando, & quare conuulsis interdicendum.

Vinum per initia præsertim, gustandum non est: si quidem huius vsus tum præcipuè periculosus est, eo potißimùm nomine, quòd fluxionem proritat. Vini loco aqua mulsa exhibenda erit, in qua decocta sit saluia, & radix acori cum momento nucis muscate. Victus tenuis, primis saltem diebus, conuulsis à plenitudine instituatur, idemque calfaciens, & exiccans. Hactenus de curatione conuulsionis ex plenitudine.

Curatio conuulsionis ex compatiendi societate.

Curatio conuulsionis, ex compatiendi societate.

Dolor.

Morsus, vel ictus venenatorum.

CAeterùm conuulsio, quæ fit propter consensum, & velut quadam partium conspiratione, seu compatiēdi societate: si ex dolore excitata est, per anodyna, & dolorem sedantia curationem recipiet, vt in sequentibus dicetur, cùm de vulneratis neruis agetur. Si verò ex morsu ictúve alicuius venenosi animantis, conuulsio oborta sit, theriaca parti affectæ superimponenda erit, & cucurbitula defigenda, vel cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. His enim (quæ citra calefactionem, ex alto vehementius extrahūt) totam eius quod infestat,

infestat, & dolorem creat, substantiam vacuabis. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ (vt superius dictũ est) admoti, ipsamq; labijs complexi. Si autẽ accidat conuulsio, ob morsum oris ventriculi (quod propriè stomachus appellatur) ab acri aliquo, mordaci, & erodente humore excitatum, vomitus statim concitandus est, post quem ventriculus roborandus erit, tum ijs, quę extrinsecus admouentur, tum ijs quę intrò assumuntur, iuxta periti alicuius medici consilium. Porrò in omni conuulsione à quacunque causa ortum habeat cerebrum imprimis roborandum est. Caput igitur abrasis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodem oleo, ceruicem, totamque dorsalem spinam, axillas quoque, & inguina inungere. Hoc enim spasmo, præsertim humido, est dicatissimum. Hora paroxysmi bonum est, laborans contineat inter dentes baculũ salicis, ne os exactè claudatur & lingua à dentibus dilaceretur. vltimum est, si nihil aliud fieri possit, neruum, aut musculum ex quo conuulsio orta est, transuersum præcidere, vt Galenus & Razes consuluerunt: præstat nanq; vnius particulæ actionem amittere, quàm totius corporis. Meliorque est (vt Galenus ait) læsio quàm mors. Itaque hoc pacto conuulsionem quidem sanaueris, aliquem tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Vt autem ei quod vrget, & vndè primum maximeque homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnunquàm alium insanabilem affectum relinquere.

Morsus oris ventriculi conuulsionẽ excitat.

Cerebrum in omni conuulsione roborandum.

Musculus aut neruus interdũ per trãsuersum præcidẽdus.

Læsio quàm mors potius optanda.

De paralysi ex vulnere.

Paralysis, id est, neruorum resolutio, latus vnum aut alterum, vel partem quampiam, non autem corpus totum infestans: interdùm etiam vulnera, & contusiones insequitur, sed capitis maximè, & totius spinæ dorsi, vt multis exemplis Galenus aperuit libro de locis affectis tertio. Porrò an paralysis ipsa, quæ ex vulnere accidit, partes quæ è regione vulneris sunt, vel potius oppositas infestet, ad præsens dicere omittemus. Est autem paralysis neruorum relaxatio, seu mollificatio, cum priuatione sensus, & motus, non quidem totius (vt dictum est) sed vel lateris vnius duntaxat, vel priuatæ alicuius particulæ. Quo fit, vt affectus sit conuulsioni contrarius: in hac enim durities adest cum motu deprauato, ac permutato: durities autem mollificationi ac relaxationi est contraria. Vnde Galenus libro tertio interiorum affectorum locorum, sic inquit,

Paralysis ex quibus vulneribus excitetur.

Paralysis quid.

Paralysis affectus est cõuulsioni contrarius.

Quum omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio nominatur. Vbi verò alteri laterum, aut dextro, aut sinistro, id accidit, paralysis, id est, resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdùm dextræ, interdùm sinistræ. Quòd si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & tota manus, & totũ crus interdùm resoluitur, atq; solus in crure pes, & quę sub genu sunt. Sic etiam de tota manu, similiter proportione dicendũ est. Hactenus Galenus: ex cuius verbis colligere licet, paralysin aliam esse vniuersalẽ, aliam verò particularem. Vniuersalis ea est, quæ alterum latus totum, aut dextrum, aut sinistrum occupat. Particularis verò, quę priuatim alicui duntaxat particulæ accidit. Sic & de spasmo per analogiam dici potest: nempe quòd alius sit vniuersalis, alius verò particularis.

Paralysis vniuers.

Paralysis particul.

De causis, & signis paralysis.

CAusæ paralysis, atque eiusmodi ablationis sensus, & motus, geminę sunt: nempe internæ, & externæ, seu extrinsecus aduenientes. Externæ causæ resolutionis neruorum sunt, casus ab alto percussio, incisio, sectio, compressio, vel constrictio, frigiditas violenta, & vehemens, vicinæ partis phlegmone, vel scirrhus, & id genus alia, quæ extrinsecus euenientia, vel continuum soluunt, separántve, vel spirituum vias occludũt, & facultatis animalis delationem impediunt. Internæ autem causæ sunt, humores crasi, & viscosi, neruos cerebri, aut spinalis vocatæ medullæ (quæ ipsius cerebri vicaria est) obstruentes. Neruorum enim corporibus ita obstructis, & crasioribus redditis, animalis facultatis (quæ sensum, & motum præstat) in membra delatio impeditur. Ceterùm anxię disquirere, quo pacto per neruorum resolutionem, seu paralysin, interdùm sensus duntaxat, interdùm motus, nõnunquàm ambo simul pereant, & alia multa ad rem propositam attinentia, nequaquàm pręsentis sunt speculationis. Satis enim fuerit chirurgo, si præter ea, quæ iam de paralysi dicta sunt, sedem primariò affectã, & à qua noxa orta est, simulque dispositionem eius cognouerit. Nisi enim hæc (inquit Galenus) accuratè cognouerimus, nequaquàm eas partes, quibus vel sensus, vel motus vitiatus est, rectè curabimus. Porrò ipsam affectam sedem ex anatome facile ipsis deprehendemus. Nam cùm ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes sparsi

Causæ externæ paralysis.

Internæ causæ paralysis.

Nota cere-

sparsi sunt, à cerebro dimitti, si earũ aliqua, simul cum toto corpore, resoluta est, haudquaquàm nos latere debet, resolutionis dispositionem in ipso cerebro consistere. Vbi verò partes, quæ ad faciem attinent, incolumes, ac illæsæ permanserint: hæ autem, quæ sub ea sitæ sunt, vniuersæ resolutæ fuerint, spinæ initium tunc affici, sciendum est. Ex ipsa enim anatome didicimus, quòd omnes animantis partes sub ceruice positæ (quæ à consilio, & voluntatis imperio moueri possunt) neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Quod & ijs verbis Galenus testatus est libro quarto de symptomatum causis: « Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, « quoad vixerit animans, & sentire, & moueri possunt. Quòd « si cerebro quoque noxa acciderit, qui sic afficiuntur, ij omnium « partium, & motum, & sensum illicò deperdunt. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori conuulsio acciderit, eundem spinæ locum, nempe initium, affectum esse declarat, faciei partibus omninò seruatis illæsis. Quòd si hæ quoque afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostendunt. Adhæc nouimus ex corporum dissectione, neruos, qui pectus mouent, ex ea spinæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Quocirca vox perit omnibus, quibus ea spinæ pars, quæ in ceruice est, fuerit affecta. Ipsa verò ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes quæ sub ipsa sunt corporis partes, sensu motuq; priuari necesse est, vtpote suscipiente spina à cerebro, vim tum sentiendi, tum mouendi pro arbitrio. Præterea in anatomia (inquit ille) vidimus, vbi per transuersas spinæ incisiones, ad medium vsq; duntaxat, secundum longitudinem, spina ipsa secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quæ è regione sectionis erant, resolutas. Dextras quidem, dextra spinæ parte dissecta: sinistras verò, vbi reliqua pars esset incisa. Itaq; (subiungit Galenus) manifestum est, quòd circa primum spinæ processum, facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quominus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu, motuq; priuabuntur. Vbi verò media duntaxat eius processus pars fuerit affecta, non omnes inferiores partes resoluentur, sed vel sinistræ duntaxat, vel dextræ. At verò spina in inferiori loco affecta, nempe sub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idque vel ob luxatam aliquam vertebram, vel alio quouis modo [vt vulnere] si quidem ingens fuerit affectus, partes infe-

bri primario affecti in paralysi ex lib. 3. de loc. affect.

Nota paralysis initio spinæ affecto

Gal. lib. 4. de sym. cau. & lib. 3. de loc. affect.

Lib. 3. de loc. affect.

Ex lib. 4. de sym. cau.

riores omnes, subitò & sentiendi, & mouendi facultate priuantur. Si verò non ita vehemens fuerit affectus, stuporem inducet. Atque ij mortem effugiunt, quandoquidem spiratio in ipsis seruatur. At quibus quinta spinæ vertebra [vulnerata, aut quouis alio modo] affecta est, eorum manus omninò, & sensum, & motum amittunt. Quibus verò sexta, ijs non in totum sentiendi mouendique facultas [in manibus] perit: quippe primæ brachij partes illæsæ seruantur. Id verò multò magis, si septima spinę vertebra fuerit affecta. Octauę vertebrę affectus perquàm exiguam: hac verò inferiorum nullam penitus noxam manibus inducere possunt. Maximam verò noxam ex læsa hac vertebra sentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaque nisi hoc pacto ex anatomia, neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, perquàm difficilè earum vel sensum, vel motum deperditum curabis, restituésve. Porrò humorem peccantem, ac paralysim committentem, deprehendes ex proprijs cuiusque humoris notis. Causas verò externas, seu euidentes facilè cognosces ex relatu, & iudicio laborantis.

Si quinta spinæ vertebra afficitur.

Si sexta vertebra affecta est, vel septima.

Iudicia, seu præsagia paralysis.

Præsagire, ac iudicare potes de paralysi, à quacunque occasione ortum duxerit, deque omnibus neruorum affectibus, quòd ægrè admodũ sanabiles sunt. Nerui enim ipsi pauco admodùm natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex est, & causa effectrix potissima. Proinde verissimum etiam est, quod vulgò dici solet, nempe paralysin in senibus perquàm difficile curari. hi enim natiuo calore (qui robur est facultatis nos gubernantis) propemodùm sunt destituti. Quod Hippocrates his verbis expresit: Senibus parùm calidi innati inest. Quam sententiam veram esse testatur Galenus, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam. Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum: nanq; febres neruorũ resolutionibus (vti & conuulsionibus ex repletione) aduenientes, partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim verò concoquunt frigiditatem, quæ, duæ sunt medicis, in curanda paralysi (vti & spasmo ex plenitudine) remediorum intentiones. Adhæc, paralysis, quæ ab ictu, vel casu non vehementer neruos atterente, contundentéve, excitata est, curationẽ interdùm recipit, vt contigit illi Pausaniæ Syro sophistæ, cuius meminit

Paralysis affect⁹ est ægrè sanabilis.

Senes vix vnquã à paralysi liberantur.

Tremor & febri si paralysi superuenerint, bonũ.

Paralysis ab ictu, vel casu.

Paus. sophi-

meminit Galenus in fine lib. 3. de affecto. loco. notitia. Quum enim Romam aliquando venisset, dum per viam duceretur, vehiculo excidit, atque in dorsi initio læsus est: vnde secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem mediam, sensum imprimis quidem difficilem habuit, posteà malè curantibus medicis, sensum omninò amisit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti medici digitis frustrà adaptauerant, læsæ parti, hoc est, initio spinæ, Galenus ipse (vbi mali occasionem intellexit) statim adhibere iussit, atq; sic vir ille celeriter sanitati est restitutus. Quæ verò ab insigni, atq; effatu digna neruorū contusione vel diuisione, oritur particularū resolutio, prorsus insanabilis est. Soluta enim in illis continuitas nunquàm (vt dictum est) perfectè curatur. Rectè quidem, & conformiter ad Galeni sententiam, Auenzoar adstruxisse visus est, subitæ mortis periculum imminere, si nerui anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint: in ipsis enim statim perit respiratio. Quo fit, vt præfocati repentè moriātur. Quomodo enim ablata respiratione (quæ actio est vitæ necessaria) diutius viuere possent? Si membrum resolutum non imminuatur, nec emarcescat, colorq; eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si verò contabescat, & gracilescat insigniter, colorq; natiuus pereat, atque à seipso plurimum euariet, malum portendit.

[...]sta vehiculo excidit, vnde paralysim in digitis cōtraxit.

Paralysis ex vehementi neruorū contusione, vel diuisione.

Paralysis neruorū respirationi seruientium.

Nota paral. curabilis, aut incurabilis.

Paralysis ex vulnere curatio.

IN curanda neruorum resolutione (quæ paralysis dicitur) ex accepto vulnere, vel causa alia extrinsecus incidente oborta, præmissa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per sanguinis detractionem, vel per vtrumque, vti res exigit: factis item vt decet, humorum in partem resolutam influentium auersionibus, præscriptaque victus ratione congrua (quæ omnia periti alicuius medici consilio fieri debent) topicis remedijs aduersus illam sedulò pugnare debet chirurgus. Itaque cum duabus in hoc affectu profligando Therapeutices, id est, curandi facultatis partibus, opus sit: nempe ea quæ victu, & quæ medicamentis, tum intrò assumendis, tum foris admouendis medetur: eam hîc solam curationem exequemur, quæ medicamētis forinsecus admouēdis, perficitur: ne qui chirurgiam profitentur, diætetica, & pharmaceutica (quæ peritissimum, & rationalem medicum desiderant) turpiter,

In curanda paral. diætetica, & pharmaceutica opus esse.

De localib⁹ remedijs in paralysi ex vulnere adhibendis.

& in magnam laborantis perniciem (vt plærique hodiè assolét) abutantur. Cæterùm cùm multa variaque præsidia, forinsecus in curanda paralysi ex vulnere, aut alia quauis externa caussa suscitata, admoueri soleant, vt emplastra, cataplasmata, vnguenta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus: Guido tamen vno liquore longè optimo, & ad affectum eiusmodi, siue symptoma profligandum, efficacissimo contentus erat: quod quidē ex Ioanne illo Mesue, viro in familia Arabum doctissimo, ac in re medica Euangelista à quibusdam nūcupato, desumpsit, eo loci, vbi de cordis passionibus agit. Eo autē liquore illinere solebat medicus ille Arabs ceruicem, totamq; spinam dorsi, atque etiam affectam ipsam particulam. Confert nanque hoc pacto mirificè roborandis membranis spinalem medullam obuoluentibus, substantiæ spiritali, qua viuimus, neruis quoq;, & ossibus. Proindè paralysi, omnibusque neruorum egritudinibus, cordis palpitationi, & tremori, atque etiā manifestæ lassitudini, mirè, ac supra humanam opinionē, proficit. Adde, ꝙ nullum medicamentum eo præstantius inueniri potest, vbi cor celeri, festináve eget refectione, ac refocillatione, si saltem ipsi Mesue credimus. Cæterùm est quod cum ipso Mesue vehemēter admiremur, priscos illos tum medicos, tum philosophos insignes, & rerum naturæ peritissimos, nullam in suis scriptis, eiusmodi inunctionis spinæ, mentionem fecisse, cùm vix aliud tam præstās auxilium inueniri, aut excogitari possit, ad vitæ substantiā conseruandam. Nouisti nanq; satis (opinor) ex anatome, spinam dorsi in homine esse veluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum ossium, imò verò & principium. Nosti præterea, sub hac, veluti solido quodam propugnaculo, & muro tutissimo, dorsalem ipsam medullam conditam esse, quæ cerebri quidem germē est, & explantatio, durorumque corporis neruorum principiū: per quos velut internuncios, corpus vniuersum transsumit, primum quidem, & maximè motum, cum hoc autem etiam & sensum. Adde ꝙ in spondylis dorsi (qui spinam ipsam constituunt) mira naturæ prouidentiâ efformata sunt quædam subtilia foramina, per quæ vasa, spiritum, & sanguinem deferentia (venæ, inquam, & arteriæ) intrò quidem: foràs verò, nerui ipsi, sensum, & motum, in corpus vniuersum comportantes, feruntur. Quo fit, vt spina ipsa sit veluti platea, seu via quædam publica, non modò neruorum, sed & venarum, & arteriarum. Proinde & spirituum, ac virtutum. Adhæc, non ignoras magnam ipsam venam

Liquoris balsamitis Mesue dotes.

Spina dorsi veluti carina nauis.

nam

nam concauam dictam, itidem & arteriam aortam vulgò nuncupatam, iuxta spinam ipsam totam reptare, sed & partium spiritalium est veluti substerniculum, & (vt quispiam dixerit) veluti lectus aliquis. Atque (vt Mesue inquit) medullam continet veræ * humiditatis. Multas ergo easdemque bonas, atque effatu dignas intentiones cumulabis, ex inunctione ipsius dorsalis spinæ, quam veteres ipsi tum medici, tum philosophi, vel prorsus ignorantes, neglexerunt, vel eam nobis inuiderunt, cùm ne verbum quidem in eorum monimentis de ea scriptum inueniatur, vt Mesue testatus est. Porrò liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa vtilis compositio, & conficiendi ratio apud præfatum autorem talis est: ℞ myrrhæ electæ, aloës hepaticæ, spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris,
« mumiæ, * apobalsami, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sar-
« cocollæ, croci, mastiches, gummi Arabici, styracis liquidæ
« † ana drach. duas: ladani electi, succi castorei, ana drachmas
« duas semis, muschi drach. semis, terebinthinæ optimæ ad pon
« dus omnium: puluerisanda puluerisentur, & omnia miscean-
« tur cum terebinthina, reponanturque in furnibulo, seu distilla-
torio, quod alambicum vocant, & illa ingeniosè ac lento igne
« vt decet, distillentur: liquorem autem per distillationẽ sublima-
« tum, vase vitreo forti excipe. Hic liquor proximè accedit ad verum succum balsami. Guido à Cauliaco quandoque huic precioso liquori addebat herbas dicatas paralysi, & tum generosius, atque efficacius multò (vt ipse testatur) experiebatur auxilium.

** aliàs humanitatis.*

Liquor balsamites.

Io. Me. longè optimus, & ad multa vtilißimus.

** Alia exemplaria habēt opopanacis.*

† Alias 3. duas semis.

De syncope ex vulnere.

Syncope (definitore Galeno libro. 12. Therapeutices) est præceps virium lapsus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, vigilias, principiorum intemperiem, atque animi vehementes affectus, sequi consueuit. Ea autem syncope, quæ in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica sanguinis profusione, vel ex vehementi dolore.

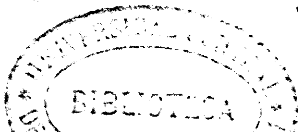
Syncope quid.

Syncope in vulneribus vnde.

Hanc proximam esse cognosces, tum ex arteriarum pulsu elanguescente, ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, sed præsertim palpebrarum, & partium extremarum, tanquàm illis erigendis, aut attollendis non posit virtus motrix sufficere: sed & frigidi, circa collum maximè, & faciem, sudores, syn-

Syncope proximè instantis nota.

copen

copen iam pulsare fores testantur, symptoma sanè minimè negligendum. Quandoquidem celeriter interdum hominē rapit, estq; quasi via ad mortē, imò (vt vulgò dici solet) est veluti quędam parua mors. Proindè summa cura adnitendum est, ne in hoc tam periculosum symptoma vulneratus incidat. Ergo laborantem quibus poteris modis consolator. Hominū turbam ne suo anhelitu conclaue nimis excalfaciant, & laborantem sua præsentia deterreant, procul arceto. Sed & antequàm ea prematur qui vulneratus est, panis frustulum, vino optimo, aquæ rosaceæ momento, diluto, illi sugendum exhibeto: atque etiam vt ex vino ipso modicum quid bibat, ipse iubeto. Vinum nanque omnibus syncope vexatis vtile est, vt lib. 12. Therapeu. his verbis Galenus annotauit: Vinum tamen, quod & calidum naturâ sit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus quos syncope malè habet, offerre conueniet. Constat autem, ex vinis ea deligenda esse, quæ & flauo sint colore, & substantia tenui, & ætate, vetera. Talia nimirùm & boni odoris continuò fuerint. Cæterùm amara præ vetustate, vina ne sunto. Porrò si iam syncope, qui vulnus accepit, vexetur, eius faciem aqua rosacea, vel frigida, vel vtriusque mixtura, adiecto etiamnum aceti (si placet) momento irrorabis, ac etiam ipsa validè in illam, laborantis faciem dico, proijcies: aut saltem naribus aquam rosaceam, & acetum admouebis, vt scilicet suaui eorum odore, animam illorum recrees. Pilos, nasum, & aures vellito, extrema fricato, alapis illorum genas cedito, & proprio nomine alta voce illos vocato, ac cætera facito, quæ in hoc symptomate medici fieri præcipiunt.

Syncope parua mors.

Quibus remedijs syncope occurratur.

Vinū omnibus syncope vexatis succurrit.

Vini in syncope electio.

Si iam syncope præsens sit.

De desipientia, seu delirio accidente in vulneribus.

Omne delirium (vt Gale. ait lib. 5. de symptomatum causis) deprauatus est principis facultatis motus, à prauis succis aut cerebri intemperie ortum habens. Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porrò tametsi eiusmodi desipientiæ, seu mentis alienationes, symptomata sint modò primogenia, id est, primario, ac proprio cerebri affectu euenientia, modò secūdaria, hoc est, cerebro compatiendi societate, seu (vt dici solet) per consensum laborante. Hîc tamen nunc, de solo eo delirio, quod consortij lege, seu per consensum accidit in vulneribus, & percussionibus articulorum, sermonem faciemus. Talia nanque vulnera (vt superius diximus) doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirij

Delirium quid, & vnde nascatur. Cano. 3.

Lib. 4. Ther.

lirij periculũ adferũt. Cæterùm eiusmodi symptomatis (delirij inquam in cacoëthis vulneribus euenientis) generatio persimilis est ei, quæ per suffusiones oculorũ accidit, à ventriculi dispositionibus ortum trahantes, vt Galeno visum est libro tertio de locis affectis. Quemadmodùm enim vẽtriculus, cerebro suas affectiones cõpatiendi quadã societate transmittit, idque propter neruorũ à cerebro, ad os ventriculi descendentiũ magnitudinẽ: per quos etiã sensus huic particulæ, quàm vlli reliquarum corporis partiũ acutior est. Ita quoque neruosis partibus inflammatis, cerebro noxa prõptissimè communicatur, atque ex illis prõptius, quàm ex alijs quibusuis partibus deliriũ superuenire solet, idque ascendente ad caput interdũ per continuas partes, solo calore: interdùm verò spiritu vaporoso, vel fumoso, aut fuliginoso. Hæc autem omnia, quæ sic deliriũ, aut phrenitidem inducũt, siccandi pollent facultate Auicẽnæ: quippe, quæ multo, eodemque acri calore participẽt. Quo fit, vt delirantes irrequieto ferè motu agitẽtur. Vnde Gal. lib. 13. Therap. ad hũc modũ ait: Ergo cùm humor qui in capite redũdat, frigidus est, insensibilitas, immobilitasq; hominẽ opprimũt. Cùm calidus est, perpetuus potius motus, vnà cũ rationis noxa. Accidit enim (veluti demonstratum in libris de his est) ex frigore, segnicia: ex calore, immodicus motus: ex humoris verò vitio, dementia.

Causa delirij in vulneribus.

Neruosis partibus inflãmatis delirium accidit.

Deliriũ ex siccitate fit.

Delirij ex vulnere curatio.

SI delirium, seu mentis perturbatio, post vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratiâ statim accersendus & consulendus erit peritus aliquis medicus, qui potu, frictionibus, & deligaturis partium extremarum, & maximè pedum, ac tibiarum, clysteribus quoque huic rei accommodis, fumos, ac vapores vitiosos, à capite deorsum protinus reuellere studeat, vt rectè præcepit Auicennas, itidem & cæteri, qui hac de re scripserunt. Quod autem ad chirurgum attinet, læsæ particulæ dolor ex toto (si fieri potest) sedandus est. Vtile est etiam alapis genas laborantis percutere, vt ipse ad mentem, seu ratiocinandi facultatem redeat. Gale. libro decimotertio Therapeutices caput delirantium in principio perfundendum esse oxyrhodino, pulchrè nos admonuit. Vapores enim, & humores à capite tunc repellendi sunt. Cùm verò in summo incremento sunt deliria, perfusiones ex papauerum capitibus (consilio eiusdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis

Vapores à cerebro auertendi.

Dolor sedandus.

Caput delirãtium oxyrhodino perfundendum.

dis naribus objjciemus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illinemus. Quippe sopire (inquit) ac stupefacere principem facultatem oportet: cerebrum scilicet, quod supramodùm incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte restituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot, radicem bryoniæ, id est, vitis albæ, vel bibunt [ex liquore aliquo refrigerante, & humectante] vel cum cibo quopiã eius saporẽ obtundente comedunt. Cæterùm de pruritu, duritie, atque impotentia læsæ particulæ, quæ interdum vulneratis accidunt, suo loco alibi dicetur.

Radix bryoniæ.

De vulnere in carne accepto, & eius differentijs. CAP. V.

Vulnus propriè Gale. lib. 3. meth. med. vnitatis est solutio, ex vulnerando in carnosa parte relicta, eademque (vt recentiores addiderunt) cruenta, & citra putrefactionem: hîc autem vulnus latius accipimus: nẽpe pro recenti plaga non modò in carne, sed etiam in neruis, venis, arteriis, tendonibus, membranis, cartilagine, & ossibus facta. Itaque primùm de eo vulnere, quod in carnosa substantia acceptum est, edisseremus. Cæterùm eiusmodi vulnus aut simplex est, & citra substantiæ deperditionem, aut cum aliqua substantiæ amissione. Vulnus simplex, & quod sine deperditione fit substantię, aliud profundum, aliud summo tenus factum, seu in summo residens est: aliud verò vtriusque particeps, vt cùm pars vna diuisionis per longitudinem factæ, altè descendit, altera in summo corpore hæret, quod inæquale Galeno dicitur: aliud item magnum, aliud paruum tum dicitur, tum verò est. Quę omnes differentię à quantitate, seu spacio diuisionis sumptæ sunt. Vulnus quod cum deperditione est substantiæ, aut fit cum amissione cutis solius, aut cum ablatione cutis, & carnis subiectæ simul. Porrò eiusmodi vulnera, vel simplicia sunt, & sine vllo affectu, aut symptomate: vel accidentia habent, quę rationem causæ non obtinent (tunc enim vlcera dicerentur difficilè sanabilia, de quibus in seq. dicetur) sed solùm rationem habent sine quo non, vt superius annotauimus ex Gal. lib. 4. Therapeu. Cuiusmodi sunt intẽperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia paulò antè commemorata. Non magnoperè autem curo, si prædictæ huiusmodi differentiæ, dispositiones aut affectus dicantur potius, quàm differentiæ, vel contrà. Quanquàm Galen. lib. 3. metho. meden. anxiè satis disquisiuerit, quænam sint propriæ vlcerum, seu vulnerum differentiæ, & quæ aliorum

Vulnus q̃d Galeno.

Vuln⁹ quid apud recentiores chirurgos.

Diuisio vulneris.

rum affectuum complexiones. Hoc enim parum nunc mihi cõferre videtur ad vulnerum curationem. Commoda nanq; morborum curatio, non ex nominum, sed rerum recta opinione cõtingit: vt scribitur primo methodi medendi. Cæterùm de caussis, signis, & iudicijs vulnerũ, quatenus vulnera sunt, abundè satis in præcedentibus dictum est, in capite scilicet vniuersali. Proindè ijs prætermissis, vulnerum in carne acceptorum curationem iam aggrediemur.

Curatio vulnerum simplicium, in carne summotenus acceptorum.

VVlnerum eiusmodi curatio, præter iam dictas quatuor, aut quinq; intentiones communes, vnam specialem, præcipuamque habet: nẽpe sanguinis profusionẽ cohibere. Quod sanè intelligendum est: nempe si nimis immoderatè, atque affatim effundatur, vt rectè interpretatus est Auicenas: Satius enim est (inquit) ipsum fluentem ex vulnere sanguinem, nõ omnino, ac statim supprimere, sed si nimis abundè prorumpat, eius duntaxat impetum moderatè infrenare oportet. Moderata nanque sanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio, non parũ sæpe multis profuit. Quandoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrem subindè fieri prohibuit. Quæ quidem symptomata, atque id genus alia, vulneribus (nisi diligenter prouideris) superuenire, ipsiusque solutæ vnionis consolidationem, & curationem magnoperè impedire, cõsueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & á Galeno refertur, & approbatur lib. 4. metho. med. Fit enim (inquit Hippo.) effluente sanguine vulnus siccius: proindè & sanius. Nam siccum (vt idẽ ait) sano vicinius est, humidum verò nõ sano. Porrò si tantus fuerit ruentis sanguinis impetus, vt cum ijs, quæ sistendo sanguini in vulneribus communiter admoueri solent, cohiberi nõ possit, ijs remedijs supprimendus erit, quæ in capite de vulneribus venarum posteà dicentur. Cæterùm tametsi in genere dictum sit, quomodò curandorũ vulnerum intentiones perfici debeant: modus tamen specialis, quo in carne perfici debeant, in sequentibus dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentijs vulnerum suprà commemoratis, ad hunc modum. Vulnus illud simplex dicitur Galeno, Hippocr. & alijs medicis, quod solum consistit, hoc est, quod sine deperditione est substantiæ, nec vllũ alium affectum, aut symptoma adiunctum habet. Vulnus igitur

Specialis præcipuáque intentio curãdi vulneris in carne accepti, vna est.

Hippoc.

Quid vuln. simplex, & quæ sit eius curandi ratio.

Vulnus non simplex

Vuln. simpl. postulat tantum agglutinationem.

igitur simplex non erit, si quæ vulnerata est particula fluxione vexetur, si malo succo vitiosa sit, si omninò extra naturalem tēperiem fuerit, si vlla cauitas adsit, si aliqua cutis amisio facta fuerit. Itaque vbi simplex vulnus, quodque solùm consistit in carnosa particula, non adeò saltem magnum, incidit, dissidentium labiorum commissionem, seu coniunctionem, quæ sola decenti fit ligatura, vinculo scilicet ex duobus initijs circundato, expostulat Gal. lib. 3. Therap. Quæ enim (inquit de simplici vlcere loquens) dissident, atque inuicem distant, si in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt. Nempe sicuti in cauis vlceribus, vt caro producatur, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ secum coalescāt, atque agglutinentur, sola certè natura causa est. Diductorum igitur labrorum coitionem, seu agglutinationem præcedit necessario, ipsorum coniunctio, atque in idem adductio. Idem omninò de hac re sentit Razes, quod & Galenus: vsus tamen communis obtinuit, vt recentibus huiusmodi vulneribus oui candidum (quod albumen vocant) aliquandiu agitatum, & leui stupa exceptum admoueatur. Nec abs re profectò, cum & sanguinis profluuium supprimat, dolorem sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, nō solùm in oculis, sed & in omnibus locis exulceratis, vt Galenus est autor libro vndecimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Ante omnia verò, cauendum est, ne dolor incidat. Quandoquidem dolor (vt iam sæpe dictum est) & fluxionem promtat, & phlegmonem excitat. Quomodo autem dolorem sedare oporteat, in præcedentibus satis est explicatum. Porrò eiusmodi oui candidus liquor, ante tertium diem amoueri non debet. Nam vt Galenus ait, parua vulnera eiusmodi naturæ sunt, vt post orarum adductionē, & commissionem, seu coniunctionem, vnius diei, aut duorum dierum spacium adhuc requirant, quò proba fiat vnio, & agglutinatio. Quòd si vulnus hoc pacto non adglutinetur, curādum erit, vt in sequentibus paulò post dicetur.

Gal.

Oui candidum, quare vulnerib. admoueatur.

Lib. 3. The.

De vulnere magno, percussim diuiso, in summo residente, hoc est, superficiali, & minimè profundo, in quo non sola sufficit deligatura ad oras ipsius applicandas, & coniungendas.

SI vulnus in superficie corporis acceptum, ad tantam magnitudinem percussim, cæsimùe diuisum est, vt sola deligatura oræ ipsius nec adduci, nec committi possint: sutura aut fibulis (quas

(quas Græcè ἀγκτῆρας vocant) eas ipsas disiunctas oras, adducẽdas, & coniungendas esse, præcepit Gale. lib. 3. meth. med. Atq; hac sola partium dissidentium cõiunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores tamen chirurgos ferè omnes inualuit consuetudo, vt his vulneribus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum, & cõseruatiuum vocant. Recipit autẽ partes duas thuris, & sanguinis draconis partem vnam. Albucasis addit tres partes calcis viuæ. Cuius sententiæ suffragatur & Lanfrãcus. Guido autem loco calcis viuæ, bolum Armeniam adijcit. Halyabbas verò santalos apposuit. Sunt qui puluerem hunc rubrum appellatum, labiorum vulneris agglutinatiuum, & suturæ conseruatiuum, hoc modo componunt. ℞. boli Armenij, terræ sigillatæ, singulorum drach. sex, thuris, mastiches, sarcocollæ, singulorum drach. duas semis, myrrhæ, aloẽs, singulorum drachmam vnam semis, tragacãthi pisti, sanguinis draconis, singulorũ drachmam vnã, farinæ hordei, farinę fabarum, singulorũ drachmã semis. Sed interim summoperè cauendum est, ne vel pilus, vel oleum, vel quidpiam aliud in medio adductorum labrorum vulneris interuenerit. Nam tunc eiusmodi vulnus sola dissidentium partiũ coniunctione glutinari non potest. Hæc enim quæ sic interiacent, iam vnionem dispescunt, & earum quæ copulãdæ sunt, partiũ coalitum impediũt. Ex prædictis autẽ singula, cum oui candido liquore agitari possunt, donec in corpus vnũ coëant, quòd glutinis instar lentescat. Posteà verò stupis leuibus excipiendum erit medicamentum, & ita vulneri admouendum: supra quod & aliæ stupæ solo oui albo imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactum liquore, inuolutæ, apponendæ sunt. Sed & supra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis, prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne scilicet, dum remouentur stupæ, suturæ iam factæ pũcta abrumpant, aut dilacerent. Quòd si loca circum vulnus adiacentia, rosaceo inungerẽtur, factũ bene existimauerim. Hoc pacto enim læsam particulã à dolore, & inflãmatione vindicabis. Qualis autẽ sutura, aut deligatura, quales itẽ puluilli ex eiusmodi stupis facti, hisce vulneribus percussim cæsimúe in superficie acceptis, atq; in cõspectu apparẽtibus, conueniant, & quo pacto fieri debeant, in præcedentibus abundè satis dictum est. Cæterùm primus eiusmodi apparatus, vsque in diem quartum mutari non debet, nisi fortè dolor aliquis vehemens superueniret, aut symptoma aliquod molestum incideret. Porrò si post quartum

Medicamentum cruentis aptũ vlceribus.

Cauendũ ne quid labris vulneris intercidat.

Quæ cruento vulneri primum apposita sunt, ante diẽ tertium remoueri non debent.

quartum diem transactum vulnus non coaluerit, vino aliquo stytico calente, abluendum erit. Deinde stupæ prædicto vino imbutæ, & expressæ, supra vulnus ipsum apponendæ, & alligãdæ erunt: quas & quotidiè mutare oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus agglutinabimus, & persanabimus, Galeno etiamnũ attestante, lib. 4. Therap. vbi Thessalum arguit, qui vulnera in multos menses, & interdùm in annum, aut etiam longius tempus protrahebat, & incurrere sinebat; quæ alioqui paucissimis diebus, vt sex, aut plurimùm septẽ, curari potuerãt.

Quæ post quartum diem fieri debeant.

Primus apparatus.

Itaque primus apparatus rectè decenterque fit, cum ouorum candido liquore, & puluere illo rubro, cuius paulò antè meminimus. Hic enim & sanguinis profluuium infrenat, atque inhibet, dolorem sedat, & phlegmonem creari vetat. Secundus verò apparatus, optimè fit, cum vino, vt suprà dictum est. Vinum nanque (vt Galenus ait lib. 3. meth. med.) omnis vlceris, quà vlcus est, [id est, quod citra aliam cum ea implexam dispositionẽ relu ctantem consistit] optimum est medicamentum. Quod hac sequenti ratione conuincitur. Vulnus omne, quà vulnus est, siccari, atq; adstringi desiderat, præsertim si magnum extiterit. At qui vinũ, quale suprà est memoratũ, nempe subausterum, hæc duo cõmoda præstat vulneri. Vinũ igitur omnis vulneris, quà vulnus est, optimum est medicamentum. Maior est Galeni, libro nuper citato, vbi ait; quòd eo tẽpore, quo diuisæ vlceris, seu vulneris partes, ritè sunt cõiunctæ, medicamẽto opus est, quod particulam siccet [& modicè adstringat] vt & si qua sanies iam subsit, hanc consumat, & si qua in vacuũ locum fluxura est, hãc prohibeat. Proindè medicamẽtum glutinatorium plus siccet, oportet, quàm quod carnem producit: nempe ordine secundo. Minor verò ita deducitur. Vinum, vt Gal. est autor lib. 8. simpli. medica. ex secundo ordine est excalfacientium: sed quod admodùm vetus est, ex tertio, sicut mustum quod vocãt, ex primo: caliditati autem eius, proportione respondet siccitas. Proindè vinũ ipsum pro naturarum, seu facultatum, quibus ratione ætatis pollet, diuersitate, desiccat, & agglutinat. Non autem humectat, & refrigerat (extrinsecus saltem admotũ) vt Theodoricus falsò existimabat. Atque id ipsum est, quod Galenus refert libro quarto Therapeutices, ex senioris Hippocratis sententia inquiens: Vlcera madefacere, id est, abluere, quæcũque ea fuerint, nisi vino, non oportet. Tum causam subijciens, ait: Nam siccum sano vicinius est, humidum verò, non sano. Hinc Arnaldus

Secũdus apparatus.

Vinum optimum vlceri medicamentum.

Gal. libro. 3. meth. med.

Vinum pro ætatis ratione, diuersa pollet facultate.

Hipp.

dus dicere solebat, quòd cruenta, & recentia vulnera, aqua ardente (quam & aquam vitæ nuncupant) abluta, celerrimè ad sanitatem perducuntur: quippe quæ insigniter desiccet. Posthanc autem ablutionem, quidam infrà scriptum puluerem (qui in hoc casu magnæ est efficaciæ) vulneri inspergunt. ℞ myrrhæ drachmas tres, aloës hepaticæ drach. quatuor, thuris drachmas duas, misce, & fiat puluis. Sunt qui post amotionem primi apparatus, emplastra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habent, ac statim stupas superponunt. Galenus autem in re proposita, plurimi facit emplastrum, quod nigrum appellauit: Auicennas verò vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum est carni regignendę, quàm agglutinationi labiorũ vulneris. Guido à Cauliaco in hac re vti cõsueuerat vnguento, quod constat prædicto puluere rubro, remixto cum terebinthina lota. Quidam verò terebinthinam ipsam, cum prędicto puluere commixtam, & (vt dicunt) incorporatam, statim per initia cruentorũ vulnerum, admouent, atq; in diem quartũ relinquũt. Hæc enim oras vulneris coïre facit, & suturã eo nomine conseruat. Sed horum omniũ, atq; aliorum multorũ ad hanc rem pertinentiũ formulæ, & cõpositiones, in antidotario describentur.

Aqua vitæ.

Puluis optimus.

Emplastrũ nigrum.

De vulnere profundo, & occulto, sine amißione substantiæ, in carne accepto.

Vulnus in profundum penetrans, & reconditum, subindè sutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari non possit, vel scilicet quia partes, quæ disiunctæ sunt, exactè ad imum vsque (ob nimiam diuisionis profunditatem) sibi coniungi non possint, vel potius quia in fundo collecta sit sanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipsum per effluxionem, Galeni consilium sequuti, curabimus. Ipsam verò effluxionem, tum ex eiusdem, tum ex contrarij loci diuisione, & situ, seu figura partis accommoda amoliemur. Porrò situm partis vulneratæ accommodum, seu congruam positionis figuram intelligimus, quando plagę hiatus, quem orificium vocant semper deorsum spectat, fundum verò sursum, ita vt sanies ex ipso vulnere prona, & liberè effluat. Itaque si vulneris figura non ad superiora extenditur, sed ad ima vergit, nec sutura, nec fibulis, nec deligatura, partes disiunctę, omni ex parte, adamussim committi, ac sibi applicari possint, atque in profundo sistatur sanies: nisi prius ad effluxum ipsius vitiati humoris, feceris sectionem,

Vulnus quãdo per effluxiones curandum.

Sectio in parte opposita quando facienda.

nihil vnquàm proficies, siue carnem generare, siue agglutinare volueris. Vbi verò conuenientem positionis figuram vulnus in parte laborante seruauerit, siue id ex natura vulneris, siue ex industria contingat, sectione noua opus non est, vt libro secundo ad Glauconem Galenus nos edocuit. Itaq; refert eo loci, se sinum in coxa enatum, figura ad ima vergente, sine vlla ex aduerso diuisione, curasse. Cum enim sinus ipse versus genu quidé terminaretur, os verò altius, circa mediam scilicet femoris regioné consisteret: iussit molle ceruical popliti laborãtis subijci, vt inferiorem situm haberet inguen, quàm genu. Hac igitur cõueniente positionis figura in læsa parte seruata, facilè per os, ichores, & purulenta colluuies, elabebantur, & effluebant. Idem quoq; & in brachio fieri potest. Quandoquidem si os vulneris ad partem superiorem vergat, ita brachium collocandum erit, vt ipsum orificium deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, vulnus poterit ad sanitatem perduci. Non secus quidem ac si os prope cubitum esset, vulnere in superiora tendente. Quòd si hac conuenienti sinus figura, particula læsa collocari non possit, nec ex vulnere ipso sanies elabi: ex aduerso sectio molienda erit. Quod & hac sententiâ iterùm Galenus confirmauit circa finem libri tertij meth. med. Si vulnus (inquit) cauitatem altè reconditam, sub cute habet, considerare oportet, vtrùm ea in superiore parte sit, ita vt sanies ex ea prona effluat; an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio est. Cui verò non est, huic ipsi moliamur effluxũ oportet. Eius autem [effluxus moliendi] duplex ratio est, [vbi exprimente deligatura nihil promouemus] aliâs tota cauitate desecta, aliâs in fundo tantùm aperta. Quando verò harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum verò vlceris magnitudo. Si nanque ea loca ipsa dubiam [seu fallacem, ac periculosam] sectionem faciant, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant, præscindere, seu diuidere præstat. Deligatio verò eius incipiat quidem (vt dictum est) supernè, finiatur infrà: vbi scilicet patet effluxus. Hactenus Galenus. Ceterùm in tali diuisione quæ ex aduerso fit, Brunus syphunculos, hoc est, tubos, siue turundas concauas (quas cannulatas vocant) ex vtraque parte imponit. Guido verò dum hanc moliebatur sectionem, solebat vti setone (vt vocant) quia melius (inquit) sordes deterget, & totum pertransit spacium, minoremque infert dolorem.

Sinus in femore curatus, citra vllam ex aduerso sectionem.

Brunus.

Guido.

Ipsum

Ipsum autem intromissorio ad formam acus facto immittebat, vel hastulam ligneam in cauum vulneris imponebat, & super eam tutius sectionem faciebat. Deindè sectione facta, mundificatiuum aliquod medicamentum leui stupa, aut panno exceptum, superponebat, quod bis in die mutabat.

De cauo vulnere, cum amißione substantiæ cutis vtriusq;, & carnis subiectæ tantùm, non etiam oßis. CAP. VI.

IN cauo vulnere non ipsa modo perijt cuticula (quam Græci epidermida vocant) verùm etiam reliquæ cutis suppositæ, natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando non exigua. Quo fit, vt geminus in eo curandi finis sit propositus, vnitio scilicet & repletio: quoniam & affectus geminus est: nempe vlcus siue vulnus, quod est vnitatis solutio, & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Itaq; continui diuortium vnitionem, cauitas repletionem desiderat. Verùm enimuerò quoniam in proposito vulnere vnire non possumus, quæ dissident, nisi prius cauitatem impleuerimus, ordinem curationis, à cauitatis impletione ordiri, necesse est. Omnis nanque quæ præter naturam est cauitas, impleri postulat: quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa verò impletio inueniendorum remediorum finis, quo tenditur, est, quem vel idiota, vel priuatus quisque etiam nouit. At verò vt quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationali exacta. Longè itaque à scopo aberrant, qui vnum id sibi ad cauum vlcus sanandum satisfacere putant, si sciant quòd carne est implendum. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imò in eo inueniendo quod carne sit impleturum. Cæterùm particulares indicationes, ex quibus inuenire licet, quæ cauitatem vulneris impleant, sunt quatuor. Prima ex ipsius vulneris substantia sumitur. Secunda ex ipsius ægri temperamento, non corporis modò vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ. Tertia ab ijs, quæ coniugata, & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particulæ laborantis intemperies, & circundantis nos aëris temperies. Quarta ex contrarietate indicationum, vt cum læsa particula contrario est temperamento, cum toto, hoc est, cum corpore vniuerso. Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Galeno libro tertio methodi medendi, in curandis vulneribus omnibus, ne dum in cauo. Porrò no-

Vera Hippocraticamq; methodus sanandi caui vlceris.

Duæ indicationes vniuersales proponũtur, in curando cauo vulnere.

Lib. 3. Ther.

Quatuor indicationes particulares, in curãdo cauo vulnere proponũtur.

mine indicationis substantiæ vulneris, hoc loco inaudiuntur indicationes differentiarum maximè propriarum ipsius vulneris: de quibus abundè suprà disseruimus, & in sequenti tractatu, qui de vlceribus inscribitur, locupletius adhuc disseremus. Itaque prima sanandi caui vulneris indicatio, nobis insinuat, carnem eadẽ specie cum ea quæ perijt, regignendam esse.

Prima indicatio.

Impleri enim non poterit, quod cauum est (vt prima curandi indicatio vniuersalis postulat) nisi substantia omninò similis ei quæ perijt, regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis est: opifex vero, seu effectrix causa, ipsa natura. Verùm non satis est sanguinem dixisse, nisi etiam & bonum (inquit Galenus) adiderimus. Erit autem sanguis qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habet, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit naturam dixisse, nisi etiam quorum natura, sit adiectum, & vbi. Constat autem, quòd subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis opifex est. Porrò rationem opificis habere non poterit natura subiectarum particularum, quibus deficiens caro restituenda est, nisi iustum, & minimè vitiatum calidi, frigidi, humidi, ac sicci temperamentum obtineat. Siquidẽ ex horũ temperatura, cuiusq; corporis natura cõsistit.

Sanguis bonus, materia est gignendæ carnis.

Natura subiectarũ particularum, opifex est carnis regignendæ.

In omni igitur cauo vulnere, duo illa primũ cõsideranda sunt: nempe quod subiectum est, iustáne temperie sit, id est, an secundum naturam se habeat. Et prætereà sanguis qui influit, bonúsne, an modicus sit. Fingamus igitur & sanam esse partem subiectam, atq; afflictam, & sanguinis (qui gignendæ carnis materia est) confluxum citra vllum vel in quantitate, vel qualitate vitium. His sanè ita se habentibus, nihil est prætereà quod obstet, quominus prima carnis generatio prosperè contingat, idque nullius externi medicamenti ope. Quippe causis ambabus vnde nascitur præsentibus, nulloque extrinsecus quod impediat, obstante, non potest prohiberi carnis generatio. Verùm in ipsa primæ carnis generatione duplex (vt Galenus ait) prouenire excrementum necesse est; alterum quidem crassius, alterum verò tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione contingere solet. Hoc autem (tenuius inquam) in vlceribus recentibus, quæ hîc vulnera appellamus, Latinis sanies, Græcis ichor nominatur. Illud verò (quod crassum est scilicet) nobis sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex crasso

In omni cauo vulnere duo spectanda.

Hypothesis.

In carnis generatione, duplex prouenire solet excremẽtũ.

Sanies.

Sordes.

sordidum

sordidum. Eoque duplicibus medicamentis eget: vtiq; vt humidum est, siccantibus: vt sordidum, expurgantibus. Ergo cũ nullo vnquam tẽpore natura cesset, certè nec tẽpus vllum erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. Quare nec tẽpus vllum erit, in quo non vtrũque medicamenti genus desyderetur: vtiq; & quod siccet, & quod expurget. Verùm non satis adhuc fuerit, cuiusmodi quidem genere esse medicamentum debeat, inuenisse: vt iam Hippocratica veraq; methodo, inuentũ est. Sed & species aliqua inuenienda est, quæ eiusmodi vulneri sit accõmoda, & statuto ordine gradúve circumscripta, vt carnẽ producere posit. Non omne naque medicamentum, quod siccandi, & detergendi pollet facultate, carni producendæ est aptum, sed quod modicè: nempe primo ordine tum siccare, tum detergere posit. Quippe quod super hunc fuerit, ita, vt non modò humoris qui influit, redundantiam consumat: sed etiam affluentẽ sanguinem populetur, id refici carnem (vt Gale. inquit) ceu materiẽ eius absũmẽs prohibebit. Itaq; præsenti negotio aptissima sunt, thuris lachryma, & hordeacea, & fabacea, & erui farina, & iris, & aristolochia, & cadmia, & panax, & pompholyx, quæ vulgò tutia dicitur. Omnia verò hæc tum maioris, minorisque discrimine inter se dissident: tum alia eorum simplices qualitates vincentes habent, alia compositas. Siquidem aristolochia, & panax, tum cæteris plus siccant, tum natura magis calent: hordeacea fabarumque farina, multo his minus siccant, nec vllum calorem obtinent. Thus modicè calet, minus tamen illis siccat: adeò vt quasdam corporum naturas omninò non siccet. Erui farina, & iris, horum atque aristolochiæ, & panacis, medium locum tenent. Secunda indicatio curandi vulneris caui, quæ (vt suprà dictum est) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento sumitur, insinuat nobis medicamenta, vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, vel ficciora, ipsi vulneri esse admouenda: nempe pro natura, ac temperamento, & totius, & afflictæ particulæ. Scire namque licet (vt Galen. ait) duas esse primarum indicationum differentias, quarum vna ab eo, quod secundùm naturam se habet: altera verò ab eo, quod præter naturam est, sumitur. Porrò quod secundùm naturam se habet, sui custodiam indicat, & proptereà quæ similia sunt, postulat. Quod verò præter naturam est, sui ablationem desiderat: proindè & contraria requirit. Perit enim quidque in contrarium, & à contrario. Igitur vulnus quidem (quia præter na-

Medicamentum carni producendæ idoneum.

Ex 3. meth.

Secunda indicatio curãdi caui vulneris.

Duas esse primarũ indicationum differentias.

naturam est) quo est humidius, eo sanè medicamento, quod magis siccet, indiget. Corporis verò natura (propterea quod secundùm naturam est) quanto est humidior, tanto, quod minus siccet medicamentum postulat. Proindè, si qua sunt in diuersis corporibus vulnera vlceráve, quibus par adsit humiditas: quod in ficciore corporis temperamento consistit, vtique magis siccari postulat: quod in humidiore, hoc sanè minus, quo natura (inquit Galenus) naturæ interest. Siquidem productam carnem, ei quæ præfuit, similem esse oportet. Vbi

Lib.3. meth. med.

1 igitur pristina siccior fuit, nouellam quoque ficciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc siccari postulat: quantoque magis sicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis siccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rursum ijs quæ minus siccent, medicamentis est opus, quantò caro ipsa minus est sicca. Quò fit, vt thus (quod cum temperatis, & medijs naturis consentit) in quibusdam, tum vlceribus, tum naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. In humidiore nanque natura siccare, & producere carnem potest, in ficciore, non potest, imò humectat, ac superatur à natura, proindè & putrefacit. Præterea in modicè humidis vlceribus, tum recentibus (quæ hîc vulnera & plagas appellamus) tum diuturnis, & iam inueteratis, carnem efficere potest: quippe quòd moderatè desiccet. In ijs verò, quæ præhumida sunt (quòd non satis desiccet) prorsus non potest. Tertia indicatio nobis insinuat inueniendum esse remediũ, quod proportione, & statuto quodam ordine gradúve, ipsis affectibus, qui simul cum ipso vulnere incidunt, respondeat, illosque ipsos affectus prius summouendos esse, quàm ipsum vulnus carne implere tentemus. Itaque si intemperies vulneri accesserit, atque exulcerata vulneratáve caro, vel prius etiam ex quauis occasione, vel ipso vulnerationis tempore, iusto calidior, frigidiórve sit effecta: vtique medelam exigit, quæ non modò moderatè siccet, sed etiam intantùm calfaciat, refrigerétve, inquantùm subiecta caro à naturali suo habitu recessit. Fieri enim non potest, (inquit Galenus) vt in vlcere, vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ sunt opera) rectè vnquã cedat, nisi subiecta caro pro naturali modò se habeat. Quocircà legitimi vlceratarum, seu vulneratarum partiũ temperamenti maior tibi solicitudo erit, quoties eas, vel carne implere, vel 4

Thus in quibus, tum naturis, tum vulneribus carnem producat.

Tertia indicatio curandi vulneris caui.

Lib.3. meth.

gluti-

glutinare, vel cicatrice inducere studes. Itaque congruis, atque opportunis auxilijs, aduersus illos, qui cum vulnere incidunt affectus, pugnare oportet, priusquàm vulneris ipsius curationem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone vnà cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum, vel carne implere, vel glutinare, vel cicatrice inducere, attentare debet, priusquàm illa discussa sit. Ad eundem arbitror modum etiam, si sine phlegmone sola subsit intemperies, nullum horum forè prius sperabimus, quàm illa sit sanata. Quòd si hæc ita, vt dictum est, se habent, inspici etiam conueniet circundantis nos aëris temperiem. Siquidem (vt 3. metho. Gale. ait) veluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore, vel frigore est, sanationem remoratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta excessui [ipsius ambientis] occurrant. Ideoq; Hippocrates, In calidioribus anni temporibus, ijs, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Adeò (inquit) perpetuò verum est illud theorema: Quæ secundum naturam sunt, similium sibi, indicatiua sunt: quę præter naturam, contrariorum, si modò saltem illa seruari, hæc summoueri desiderat. Porrò ambientis nomine hoc loco, & præsentes status, seu anni tépora, & etiã regiones, cũ Gal. intelligimus. Quarta indicatio particularis in sanando cauo vulnere obseruanda, sumitur (vt superius dictum est) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuersis temporibus perficiũtur, sed earum, quæ in vno, eodemq; tempore ipsius curationis subindè offeruntur. Vt exempli gratiâ, si ægri temperamentum iusto sit humidius: particula verò ipsa quæ laborat, siccior: aut contrà, quòd hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius. Pari modo in calore, & frigore, quod contrario temperamento sit pars cum toto. Diuersa sanè in his est ea, quæ à patiente particula accipitur indicatio, ab ea, quæ ex ægri sumitur natura. Itaq; hæc particularis indicatio, quam quartam in ordine posuimus, insinuat nobis medicamenta, vel humidiora, vel sicciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res postulabit, media, ac temperata, deligenda esse, quæ ipsi vulneri admoueantur. Statuamus igitur clarioris doctrinæ gratiâ, totum corporis laborantis temperamentum humidius esse, eoque medicamenta desiderare, quæ minus siccent: ipsam verò ægram particulam ex earũ numero esse, quæ sicciores sint, qualia sunt ea, quæ minus carnosa conspiciuntur: Cuius generis sunt, quę circa digitos, &

Circũdantis nos aëris tẽperiẽ in curandis vulneribus maximè spectandã esse.

Quæ nomine ambientis intelligãtur.

Quarta indicatio curãdi vulneris caui.

Hypothesis ex lib. 3. theo.

articulos habentur: prætereà, quæ circa aures, & nasum, & oculos, & dentes sunt: ac vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines, & membranulæ, & ligamenta, & nerui sunt: adeps verò, & caro, vel omnino nulla est, vel perquàm exigua. In hac siquidem hypothesi, si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior, nec adijciendum, nec detrahendũ pharmaco quicquam est, sed tale adhibendum, quale si vlcus, vulnúsve, in medij temperamẽti particula cõsisteret. Sin siccior debito particula fuerit, quàm corporis temperamentum iusto est humidius, vtique in tantum intendi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius tẽperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris sit pars exulcerata medio temperamento siccior: ægri verò natura gradibus tribus humidior: manifestum est particulam, quæ nunc vulnerata exulceratáve est, siccius vno gradu desiderare medicamentum, quàm pars quæ sit temperata cæteris paribus. Sed vt hęc omnia coniectura sola cognosci possunt, ita longam in hominũ naturis, & medicamentorũ facultatibus contẽplandis, exercitationẽ postulant: nec est prætereà, ꝙ de indicationibus, quæ à calido, & frigido sumuntur, dicatur. Quandoquidem ad portionẽ dictorum intelligi possunt. Vidés ne igitur clarissime, quot huic theorematis sit opus, qui probè, ac certa methodo curare vulnus cauum voluerit. Nam postquàm inuentum est, humorem omninò huic vitio inesse, vtique siccans medicamentũ parandum indicauit. At quoniam ipsorum siccantium quædam magis siccant, quædam minus, partim ex vulnerũ diuersitate, partim ex ægri natura, quod expedit, est desumptum. Itaque non modò de corporis natura meditatus sit oportet, quisquis cõmodè, & ex arte sanare vulnus eiusmodi studet: verùm etiam diligenter speculationem omnem de medicamentis didicisse, tum sicci humidique corporum temperamenti notas callere. Adhæc, tũ ambientis temperies (quæ vtique tum ad præsentes status, seu anni tempora, tum verò regiones extenditur) tum partium naturæ, tum indicationum inter se pugnantium contrarietas, eidẽ considerandа sunt. Verũ enimuerò Thessalus, & plæriq; alij medici, qui etiam illũ hodiè imitantur, ista quidem nec inquirũt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium, mali sutoris modo, vno calopodio omnes calceant, nullo naturarũ, aut partium, aut id genus aliorum facto discrimine. Cæterùm apud recentiores chirurgos in curando hoc vulnere, communis hic modus obseruari solet.

Epilogus præcedẽtiũ.

Praxis communis.

Stata

Stata iam sanguinis profusione, & parte affecta, ab inflammatione, & dolore vindicata, vino calente vulnus abluitur: mox ipso perluto, ac desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut vnguentum aliquod sarcoticum, admouetur. Itaque linamenta ijs sarcoticis (quorum lib. 6. abundè meminimus) imbuta, aut conspersa, in sinum vulneris demittuntur. Post hæc stupæ aridæ, vel quæ vino maduerint, superponuntur. Ac demùm, quæ medicamenta ad probè continere posit, deligatura adhibetur: atque æstate bis, hyeme semel duntaxat, auxilia eiusmodi permutantur. Porrò eiusmodi medicamina, quæ vulnerum, atque vlcerum cauitates implent, mediocriter, citraque morsum abstergentia sunt, vt lib. 5. simplic. medica. Galen. annotauit.

De vulnere impleto, siue æquali. CAP. VII.

Caeterùm vbi vulnus purgatum, impletumq; carne fuerit, æquale tũc, siue æquabile, latũ, planũ, atq; impletũ nominatur. Hoc autẽ cicatrice tãtùm induci postulat. Porrò vt ad cicatricem perducatur, amissam cuticulã, quam epidermida Græcè vocauimus, desiderat. Hanc igitur tũ regignere, tum sibi vnire oportet. Verùm cùm ex semine ortũ habeat cutis, talis omninò, qualis erat, quæ perijt, prorsus regigni non potest: simile quiddam tamen cuti, & quod eius officium suppleat, restitui potest: non tamen planè cutis. Quando igitur vt cutis regeneretur, fieri omninò nequit, quod superest, efficere est tentandum: nempe instaurare aliquid, quod cuti deperditæ simile sit, & carni sit veluti naturale aliquod tegumentũ. Id enim est vulnus iam repletum, planumq; redditum, ad cicatricem ducere. Qui finis est, quem nunc hîc prætendimus: Huius itaq; efficiendi ratio hæc est. Portio quæpiam subiectæ carnis nuper genitæ, & restitutæ (ea scilicet, quæ summo tenus euidenter apparet) sic alterãda est, vt non amplius caro permaneat, sed veluti cutis euadat. At quo pacto inquies ita alterabitur? profectò alicuius alterantiũ qualitatum ope. Ergo (vt Galen. ait) « quoniam cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiã densior, si carnẽ siccabimus, & adstringemus, cuti etiã persimilem reddemus. Et hæc quidẽ est medicamenti, quod cicatricẽ inducit, summa. Verùm ea non satisfacit: nã & glutinatoria, tum siccabant, tũ etiam adstringebant, sicuti & epulotica, id est, cicatricẽ inducentia. Adijciendum ergo est, quo ordine, gradúve siccare debeant medicamenta, quæ cicatricem inducunt, quemadmodùm & de sar-

Methodus inducendæ cicatricis.

Cutis eadem specie cũ ea quæ perijt, regigni non potest.

Lib. 3. meth. meden.

Epuloticorũ facultas.

sarcoticis, & glutinatorijs fecimus. Id autem ex ipsa rerum substantia facilè inuenies. Epuloticum nanque, id est, cicatricem inducens medicamentum, non modò, qui influit, humorem (vt glutinatorium) sed eum quoque, qui in ipsa carne subiecta continetur, consumere debet. Quò fit, vt multo profectè siccius, quod cicatricem inducat, quàm quod agglutinet, medicamentum esse conueniat. Itaque tres gradus desiccantium medicamentorum, in curatione vulnerum necessario statuendi sunt. Nempe sarcoticorum, id est, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine est desiccantium. Agglutinatoriorum, quæ secundo gradu, vel etiam tertio resiccant. Et epuloticorũ, hoc est, cicatricem inducentium, quæ siccandi facultate, prædicta adhuc superant. Hæc enim non accidentalem modò, & confluentem (quæ præter naturam est) humorum redundantiam desiccare, ac consumere debet: sed eum quoque humorem, qui secundum naturam est, & in ipsa (vt dictum est) subiecta carne continetur. Quod & sequentibus verbis Gale. testatus est, Glutinatorio (inquit) vnum id propositum est, vt eius, quod præter naturam est, redundantiam consumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modô, verùm etiam vt ei, quod secundum naturã se habet, aliquid deradat. Priusquàm igitur vulnus cicatrice possimus obducere, eo vsque resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quod sanè per se, primariò, ac propriè, hoc est, peculiari facultate, medicamenta efficerint, quæ adstringendi modicè facultatem habent: & eiusmodi quidem, vt plurimum frigida sunt, & sicca. Cuius generis reputantur, galla immatura, malicorium, id est, mali Punici, seu Granati cortex, balaustium, qui flos est syluestris Punicæ, fructus spinæ Aegyptiæ, vel eius loco acacia, rhus, seu sumach, & eius generis vniuersa, quæ modicè adstringunt, atque desiccãt. Per accidens verò, & secundariò carnem alterando, & calli instar indurando, cicatricem etiam inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere, ac colliquare sunt nata, Gale. libr. 5. simplic. cathæretica, id est, detractoria dicuntur, vulgò autem consumptiua. Cuius generis sunt chalcitis, & æs vstum non lotum: quod enim lotum est, verè est epuloticum: & æris squamma, & misy, & fissum alumen, & quod vulgò vitreolum appellatur. Quæ prædictis verè epuloticis, id est, primariò, & ex sua facultate cicatricem inducentibus, multò sunt valentiora. Misy quidem, & chalcitis præcipuè. Mitior autem æris squamma:

Tres gradus desiccantiũ medicamẽtorũ, in curatione vulnerũ statuendos esse.
Sarcotica.
Agglutinatoria.
Epulotica.
Epulotica propriè dicta quam facultatem habeant.
Cicatricem per accidens inducentia.
Cathæretica.

ma: atque etiam hoc mitius æs vstum quod etiam si lauabis, vtique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque si quando ijs vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria cogimur, parcissimè ipsis vtemur: largius enim admota, mordicant, colliquantque carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantùm specillum, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactissimum læuorem tusa dimittemus, ac post velut tenuissimum quendam pollinem, partibus, quæ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingentes imponemus. Quòd si illa etiam aduras, vt minus acria, sic ad cicatricem inducendam, reddes magis apta: si verò etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletius, atque accuratius dicemus in antidotario, & in tractatu de vlceribus.

De cicatricibus reparandis in vulneribus.

DEformes, atque indecoræ cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recentes instaurantur Razi, admoto diachylo, aut lithargyro (vt vocant) nutrita. Cicatrices nigras tollunt, oleum in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ, incocta fit, dum succum reddat impositum: calamintha ex vino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota. Crassiores verò, & iam inueteratæ reparantur, oleo balsamite apposito, vel radice cucumeris syluestris (quem asininum vocant) trita, & apposita. Quòd si his, aut similibus non tollantur, id totum quod supereminet, atque excrescit, cultro rasorio rescindendum est, vel cauterio amouendum. Crustam verò resolues admoto gallinæ, aut anatis adipe, vel etiam mastiche. Hæc quidem in ijs agenda censent recentiores chirurgi. Verùm Cornelius Celsus stultum esse existimat, si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, decoris causa rursus & dolorem, & medicinam sustinere. Alioqui (ait) res vtrique succurri patitur. Siquidem vtraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem, exedentia medicamenta coijcienda sunt: super concauam, implentia, donec vtrunque vlcus sanæ cuti æquetur, tum cicatrix inducatur.

De vulnere supercrescentem carnem habente, quam Græci hypersarcosin vocant.

CAPVT VIII.

Vlcus supercrescentem carnem habens, non vnus est morbus.

Carnis detractionem medicamentis perfici, nō operâ naturæ. lib. 3. metho.

Septica, id est carnē minuentia.

VVlnus quod hypersarcωsin, id est, supercrescentem carnē habet, morbus est ex eo genere, quod in quantitate magnitudinéue partium spectatur, quemadmodùm & cauitas erat, de qua paulò antè egimus. ergo veluti vulnus cauum, non vnum est vitium: sed pariter cauitas, & vulnus. Ita vulnus aut vlcus, quod supercrescentem carnem habet, non vnus est morbus, sed simul caro supercrescens, & vulnus, vlcusúe. Prior morbus, qui instrumentarius est, (nempe magnitudo, quæ præter naturam est) primam indicationem (quæ veluti meta est inueniendorum remediorum) nobis insinuat, ipsius scilicet exuberantis, & præter naturæ modum excrescentis, ablationem. Alter verò morbus qui communis est (nempe soluta vnitio) coniunctionem indicat. Porrò ipsa agglutinatio, seu dissidentium coniunctio, vti & carnis generatio, naturæ quidem operâ (vt priùs diximus) perficitur. At supercrescentis carnis detractio, nullum quidem (inquit Galenus) naturæ opus est, sed solis medicamentis, seu medicamentorum ope perficitur, quæ vehementer exiccent, & naturâ acria sint: cuiusmodi sunt, atramentum sutorium, quod Græcis chalcantum dicitur: chalcitis seu vitreolum, spongia, radix asphodelorum, hermodactyli, stupæ minutim incisæ, linamenta è panniculo carpta, muria acriori imbuta, & resiccata, vnguentum viride, & id genus alia tum simplicia, tum composita, quæ ex libro sexto sunt requirenda. Cæterùm id vnum semper fideli memoria obseruandum moneo: nempe pro diuersis corporum & partium temperamentis, varianda esse remedia. Eadem enim medicamenta quibusdam naturis carnem excrescentem insumunt, alijs verò cicatricem inducunt, alijs solùm glutinatorio minùs præstant. Eiusmodi nanque medicamenta quæ carnem minuunt (septica Græcis impropria quidem appellatione dicuntur) proxima sunt, tum ijs quæ valenter detergent, tum ijs quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim (inquit Gal. lib. 3. meth. med.) per errorem medicamentum, quod carnem minuit, vel pro eo quod sordem deterget, vel pro eo, quod cicatricem inducit, accipiāt. Exempli gratiâ, misy, & chalcitis (quæ inter cicatricem inducētia annumerauimus) si naturæ humidæ applicabis, potius carnem demere, quàm cicatricem inducere deprehendes. Adde, quòd inter eiusmodi septica, quæ carnem tenellam vulneribus, atque vlceribus supercrescentem colliquant, & absumunt: quædam valentiora sunt, quædam imbecilliora, & mediocria. Quocircà

circà nonnulla mediocres carni supercrescentias exedunt. Alia verò maximas hypersarcωses, id est, carnis immodicas excrescẽtias minuũt, & ad vsq; penitiora crustis obducũt. Cuius generis est, quod recipit calcis viuæ, squãmæ æris, & mannæ thuris pares modos. Sed de ijs quidem adhuc locupletius libro sexto dicetur: quare ad reliquas vulnerũ differentias properandum est.

De vulnere contuso, ab aëre alterato, dura, callosaq; labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio præter naturam tumore, implicito. CAP. IX.

VLneris (vt in præcedentibus demonstrauimus) quà vulnus est, sanatio, mediocris siccatio est. At vulneris, quod cum alio affectu coniunctum est (cuius videlicet præcedere curationem oportet) eius curatio, vt vulneris solius non est, sed prior illius affectus, qui cum vulnere consistit, secunda verò ipsius vulneris: nam siue phlegmone quæpiam, siue nigritia, siue ecchymωsis, siue erysipelas, siue tumor is, qui œdema dicitur, vlceratam, vulneratámve carnem obsederit, primùm eius molienda curatio est. At verò quod vulnus interim non solùm non commodè curatur, sed multò etiam maius redditur, id neminem (inquit Galenus) latere puto. Itaque siue contusa fuerint circumposita vulneri loca, seu phlegmone, aliusúe tumor præter naturam in his constiterit, propria eius affectus sanatio inuenienda nobis est: illud pro certo habentibus, fieri non posse, vt vulnus sanetur, nisi locus, in quo constitit, prius sit sanatus. In eiusmodi igitur vulneribus, supposito communi regimine phlebotomiæ, purgationis, & diætæ (quandoquidem hi affectus præterquàm quòd vulnera ipsa ad cacoëthiam præparant, fluxionem etiam in vnum locũ dolentem excitant, auocantque, tametsi etiam corpus nec sanguine, nec vllo succorum vitio redundet) topica, seu localis curatio communis est, agglutinationem prohibere, & fluxionẽ arcere. Quocirca rectè mihi fecisse videberis, si in contuso, cruciante, & phlegmonoso vulnere, statim per initia, loca circumiacentia illinueris, vel rosaceo, vel myrtino oleo, vel vnguento, quod constat bolo armenia, oleo, & aceto. Suprà verò dolentẽ partem oleum aliquod admoueris, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturãdi (vt res exigit) vim habeat. Ponamus igitur carnosam aliquam particulam telo tum cæsam, tum contusam esse: huic sanè ita ex Hippocratis sententia medendum est, vt

Vuln. contusi recta curandi ratio.

Hypothesis.

vt quàm celerrimè suppuret. Necesse enim est, carnes sic contusas, putrescere, & in pus verti. Postquàm verò sic per quandam putrescentiam in pus versæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem nasci. Adde, quòd hac curandi via, & ratione obseruata, minus (eodem Hipp. autore) phlegmone vrgebitur caro ipsa sic cæsa, contusaque.

Gemina intẽtio, in curãdo vulnere cõtuso proponitur.

Duæ igitur intentiones in curando vulnere contuso, nobis proponuntur: nempe suppuratio, & nouæ carnis generatio. Porrò cùm suppuratio cum quadam fiat putrescentia, & omnia quæ putrefiunt (Gal. autore) ex calido, & humido sic afficiantur, nimirùm quæ calfaciant, humectentque, hisce contusis vulneribus, atque adeò omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus.

Li. 4. The.

Cuiusmodi sunt, maluæ coctæ, radix althææ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua, & oleo: itemque panis ex aqua & oleo. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim, & similia omnia quæ sic calfaciunt, & humectãt, celerrimè pus mouent. Horum autem materiam copiosam habes libro præced. de tumorib. præter natu. & in antidotario: item lib. 5. de simpl. Verùm enimuerò non fuerit alienum, hîc vnum, atque alterũ compositum medicamentum subijcere, quod ad suppurationẽ in proposito vulnere benefaciat.

Ex Aui. fen. 3. quarti.

℞. radicis althææ, cucumeris agrestis, singulorum vnciam semis, origani agrestis, hyssopi ana manipulum semis, florum chamæmeli, seminis lini, ana pugillũ vnum, ficus pingues sex, vuas passas pari numero: vna bulliant, ac tandem ijs pressis, ac diligenter tusis, adde galbani, myrrhæ, styracis liquidæ, œsypi, ana drachmam vnam semis, sanguinis draconis, adipis porci, ana vnciam semis, componatur malagma. Conducit plurimùm ad eandem intentionem assequendam, & infrà scriptum medicamentum, in formã emplastri redactum.

Emplastrũ.

Accipe foliorum maluarum, & violarum ana manipulum vnum, radicis althææ libram semis: decoquantur in iure carnium absque sale, posteà subigãtur in mortario, & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione, & farina hordei, ac tritici, ana quantùm satis esse videbitur: fiat emplastrum solidum, siue malagma, addẽdo butyri & olei communis singulorum vncias tres, vitellos duorũ ouorum, & croci momẽtum. Hoc autem, vt & præcedens malagma super vulnus, & cõtusam carnem, dandũ est.

Digestiuum vulneri imponendum.

In ipso verò vulnere imponi debet digestiuũ (vt vocant) ex terebinthina resina, & ouorum luteis.

Cęterùm perducto ad suppuratiõnẽ vulnere, his, quę pus mouent,

uent, relictis, ad purgãtia, & detergentia transeundum erit, vt sunt, tincta in melle linamenta, mundificatiuũ ex apio, & id genus alia, quæ in antidotario descripta inuenies. In omnibus autem eiusmodi vulneribus, rectè inditur turunda melle rosaceo, aut vnguẽto Apostolorũ nuncupato, imbuta. Suprà verò id purgans, detergensue medicamentum, stupæ aridæ dandæ sunt: adaptandaq; est deligatura, quæ admota medicamenta probè retineat, donec perfectè expurgatũ vulnus fuerit. Tum demũ autem purùm vlcus est (inquit Celsus) cùm rubet, ac nimiùm neque siccũ, neq; humidũ est. Ac quodcũque sensu caret, quod nõ naturaliter sentit, quod nimiùm aut aridum, aut humidum est, quod aut pallidũ, aut albidum, aut liuidũ, aut nigrum est, id purum non est. Purgato, vt decet, vulnere, carne ipsum implere oportet, quæ secũda erat in curando hoc contuso vulnere, intẽtio. Carnẽ igitur modo, quo suprà diximus, generare oportet, & iam impletũ vlcus ad cicatricẽ perducere. Quẽ scopum facilè assequeris, si turundã indies paulatim imminueris. Ita enim solius naturæ operâ, ac citra vllũ medicamentũ, vlcus carne implebitur, & cicatrice obducetur. Quòd si caro multũ esset dilacerata, & sutura vtilis videretur, cõsuatur laxa quadã sutura, labia retinẽte. At si labra vulneris ab ambiẽte alterata fuerint, ac dura, callosaq; appareãt, scalpello illa (modò nulla alia obstiterit dispositio) corium amouendo, renouare oportebit: deinde consuere. Porrò si cæsa contusaq; caro enumeratis modò auxilijs, ad suppurationẽ perduci nõ possit, videaturq; in gangrenam, ac partis corruptelã degenerare, (quod ex tarda, difficiliq; maturatione, & fusco, liuido, aut nigro loci affecti colore, deprehendes) vnguentũ Aegyptiacum nominatũ, capite de curatione gangrænæ descriptum, aut aliquod aliud simile medicamentum, quod ad eiusmodi corruptionem, & mortificationem sit idoneum, protinus erit admouendum. Quòd si aliæ quædam symptomata, vel affectus, huic contuso vulneri superuenerint, vt dolor, phlegmone, aut quiuis alius tumor præter naturam, aduersus illa congruis (quæ suo loco dicta sunt) remedijs erit pugnandum.

Detergẽtia quando admouenda.

Stupæ aridæ.

Corne. Cel. lib. 5.

Secunda intentio curandi vulneris contusi.

Si caro contusa multũ sit laniata.

Si labra vulneris fuerint dura, & callosa.

Si cõtusa caro in gãgrenã degeneret.

De ecchymosi, seu ecchymomate, id est, sanguinis subtercutem effusione, & coitu, quod vnà cum contusione, ruptioneq;, cute integra manente, hoc est, non vulnerata, incidit.

CAPVT X.

Ecchy-

Ecchymωsis quid.

ECchymωna, id est, sanguinis subter cutẽ effusio & coitus, solutæ continuitatis genus quoddam est, quod plurimum (vt lib. 4. metho. ait Gal.) vnà cum contusione, ruptioneque incidit. Quocirca non fuerit à proposito alienum, si propter affinitatem, quam habet cum prædicto vulnere, pauca nunc obiter de eo dicamus. Itaque incidit interdùm hoc vitium, cum sola contusione, citra carnis musculosæ, in profundo hærentis corpore, ruptionem, quod Græci rhegma adpellant: vt ex violento ictu, vel graui casu. Aliquando verò cum sola ruptione, absque etiam contusione carnis (quod Græcis sarcothlasma & thlasma dicitur) consistit: vt cum motu quopiam valente, & confertim facto, citra graue aliquod extrinsecus incidens, caro disrumpitur. Nonnunquàm etiam cum vtroque, vt cum graui, ac duro quopiam corpore, quod extrinsecus superinciderit, vel casu ab alto, non modò carnosæ musculorum partes, sine cutis diuortio contunduntur, sed etiam ex distentione violenta, & confertim facta, abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in ea sic contusa ac rupta carne, diuortium expertis, sanguis exilit, vndè ipsum ecchymωma sub cute collectum nascitur. Cuius apparentes notæ sunt, tumor mollis, & tactui cedens, liuidus, & magna ex parte indolens. Fit autem etiam aliquando ecchymωsis, & ex oris vasorum apertione, quam anastomωsim vocant, & ex ea, quæ à nonnullis diapedesis dicitur: id est, transcolatio, exilitio, vel transmisio, aut subsultus. Porrò accidit anastomωsis propter tum vasis imbecillitatem, tum sanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam. Adhæc, ob acrem quampiam, quæ illi extrinsecus incidat qualitatem. Diapedesis ex tunica quidem ipsa rarefacta, sanguine verò tenuato oritur. Accidere præterea interim potest, & ex gracilium vasorum ore adaperto. Verùm de ea tantum ecchymωsi nunc agitur, quæ contusionem, vel ruptionem consequitur. Hanc igitur ecchymωsim propter solutam vnitatem affatim factam, dolores, & ob sanguinis in profundo concursum, abscessus nonnunquàm insequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species autem ecchymωmatis sunt hypωpia, quæ Romani suggillata vocant. & liuores ex ictu prouenientes, Grecis hyposphagmata nuncupata, quæ & interpreti Auicennę vestigia percussionis, Latinis verò propriè vibices, dicuntur. Ecchymωma quod cum magna, ac violenta contusione incidit, periculo non vacat. Solet enim frequenter (si ne-

Ecchymω-ma à quib⁹ occasionibus excitetur.

Ecchymωsis notæ.

Anastomωsis vnde excitetur.

Lib. 5. the.

Diapedesis vnde oriatur.

Species ecchymωmatis.

Iudicia de ecchymωmate.

(si negligatur) non modò afflictæ particulæ, sed & coporis totius corruptionem adferre. At si forsan in contusione, quæ cum ecchymosi consistit, cutis à carne seiuncta, maneat pendula, raró vel nunquàm agglutinatur. Proindè satius est, eam præscindere, & exiccantia medicamenta admouere, vel absque deligatura, locum sic excoriatum relinquere. Aër nanque ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat.

Curatio ecchymomatis, quod vel contusio, vel ruptio excitauit.

Caeterùm, quoniam ecchymosis seu ecchymoma, plurimùm (vt Galenus ait) vnà cum contusione, ruptioneque incidit, idcircò in ipso curando, plures erunt indicationes obseruandæ. Semper enim pro affectuum numero, etiam medendi indicationes respondent. Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam vacuare, & auertere. Quod optimè quidē fit, authore Auicenna, venæ sectione, quam omnes etiam artis periti, in hoc affectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc est, purum ab excrementis, fuerit. Secunda intentio est, dolorem sedare, & parti læsæ, ne fluxionem excipiat, robur adferre, rebus frigidis, & stypticis eam perfundendo, atque illinendo. Vnde Razes, & Lanfrancus partem eo vitio laborantem, inungebant rosaceo, & post vnctionem, puluere myrtillorum respergebant, ac mediocri deligatura stringebant. Verùm enimuerò in communi vsu obseruatum est, vt per initia oui candidum rosaceo permixtum, loco dolenti, ac sic affecto, admoueatur. Tertiò, curationis consilium eò dirigere debemus, vt sanguinem ipsum totum, qui subter cutem effusus est, dissipemus, ac resoluamus, idque confestim, priusquàm nigruerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidem haud difficile erit, si & sanguis effusus tenuis, & prope summam cutem: non autem in profundo situs, fuerit. Quòd si discuti non possit, tum infrà scriptis digerentibus medicamentis, tum scarificationibus educendus erit, & si nihil hæ promouerint, affectus eiusmodi more abscessuum curandus erit. Itaque sanguinis sic per contusionem ruptionemque, subter cutem dispersi, dissipatio, & vacuatio, ecchymomatis, quà ecchymoma est, propria est curatio, vt libro quarto methodi medēdi ijs verbis Galenus testatus est: Sanè (inquit) ecchymosis omnis vacuationem pro remedio curationis indicat. Quare calfacientibus huic, & modicè sic-

Lib. 4. meth.

Prima indicatio in curanda ecchymosi, obseruanda.

Secunda intentio.

Tertia intentio.

Propria ecchymomatis curatio.

Omnes ecchymosin vacuationē indicare.

cantibus medicamentis est opus [quale est ex nigris populis acopon]. Quippe quæ vehementer siccant, digerunt illa quidem in principio euidentius, quàm quæ sunt imbecillia: cæterùm nonnihil ipsius vitij scirrhosum, difficileque curatu relinquunt. Curandum verò est, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisque dissipantia sint: tum (vt semel dicam) tanto efficaciora, quantò magis à cute ad profunda ecchymωsis recessit.

Cucurbitulæ vsus, in quibus ecchymωmatis vtilis.

In talibus sanè nec cucurbitæ vsus sit inutilis: id enim instrumentum, ad violentũ attractum, à medicis est excogitatum. Verùm enimuerò, quoniam tunicæ venularum, ex quibus sanguis exilijt, contusæ sunt, per initia sanè (vt Galeno, & Paulo visum est) nonnihil ex adstringẽtibus, ijs quæ digerunt, admiscere oportet. Contusæ enim illæ venularum tunicæ aliquam densationem requirunt, vt ad naturalem suum statum reducantur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contusum delabatur. Quandoquidem si solam digerentem vim haberet medicamentum in principio applicatum, non modò id quod effusum est digereret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui contusis venulis continetur, extraheret, vt testis est Gal. lib. 5. de compositis medic. secundum locos. Quando autem in naturalem statum venulæ redierint, citra adstrictionem ad sola digerentia medicamenta venire tempestiuum est. Porrò in quibus sic modicè adstringentium quiddam, nec non per halitum digerentium miscere conuenit, perspicuum est, imbecilliora primùm debere assumi: validiora autẽ inueteratis & ijs quę nigrescunt, amoueri.

Ecchymωmatis p initia, nonnihil adstringentiũ discutientibus admiscendum.

Ad inueterata ecchymωmata.

Ad inueterata igitur ecchymωmata, Paulo etiã autore, radicula illitu prodest; quippe discutit ea, vbi erodere inceperit: vel ipsius radiculæ succus, cum micis panis inductus. Cæterùm ex moderatè digerentibus, quæ vulgò resolutiua domestica vocant, hæc sequentia sex auxilia in communem vsum veniunt. Primum, constat vino, melle, & sale. Secundum, ex farina hordei, calaminthe, & vino conficitur. Tertium, recipit ceram, & cuminum. Quartum, fit ex floribus chamæmeli, meliloto, stœchade, & cumino, omnibus in vino decoctis. Quintum, ex maluis, furfure, absinthio, cumino, aut anetho, aqua, vel vino incoctis. Sextum fit, ex farina hordei, & fœnigræci, croco, & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis. Solent & potiones quædam institui, quæ si assumantur, sanguinem concretum, & extra vasa

Lib. 4.

Potiones quàm in ecchymωsiâ recentiorib. propinãtur.

vasa effusum (vulgò mortuum vocant) dissipare, ac resoluere creduntur: cuius generis est ea, quæ constat bdellio, costo, centaurio, & syropo acetoso, atque huic aliæ quædam consimiles, quæ in casu ab alto, offensione, & violento membrorum tractu, ac distentione, offerri consueuerunt. Cùm autem totum ecchymama, digestum per halitum est, siccare iam vehementius ruptum ipsum permittitur, ac deligatura coniungere, omniaque in summa facere, quæ vt vlcus coalescat, efficiant. Ergo si euocatum celeriter totum ecchymama sit, facilè coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore spacio, sordes multa subnascens, medium inter vlceris labra spacium occupabit, ita, vt iam coire ruptio non possit. Atque inde adeò fit, vt qualibet leui de causa, nos hæc sui admoneant: nam siue quis obriguit, siue parùm concoxit, siue febri laborauit, siue se vehementius fatigauit, eiusmodi illicò particulis dolet. Non enim (vt modò dictum est) in idem coiere ruptionis labra, sed tantùm propè sunt admota. Quò fit, vt leui momento ea facilè separentur, & medius inter ipsa locus superuacuo humore repleatur. Et quid quæso aliud, quàm assiduè nouum ecchymama creatur, & primò illi (cùm videlicet primũ caro est rupta) persimile? nisi quòd ex tenui magis sanie nunc constat: cùm in principio è sanguine ecchymama esset. Ideoq; facilius etiam nunc, quàm prius, seu per initia, digeritur. Cæterùm quomodo curari debeant, suggillata, liuores, aliaque id genus accidentia, quæ contusiones, graues casus, & offensiones consequuntur, aliquando forsan alibi dicetur. Hactenus de vulneribus, quæ in carne maximè per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicamus, quæ morsu fiunt.

Si totum ecchymama p halitum digestum sit.

Cur quæ rupta fuere, subinde dolorem renouent.

De vulnere ex morsu, vel ictu animalium, tum venenatorum, tum aliorum non ita noxiorum illato, & præsertim de morsu canis rabiosi. CAP. XI.

De vulneribus, quæ ex morsu punctúve animalis inferuntur, & præsertim canis rabiosi, aut alicuius venenatæ feræ, vel bestiæ, quidam memoriæ pauca tradiderunt. Quippe quæ non adeò frequenter accidant, & si aliquando inciderint, solcant rustici, ac plebei homines neglectis chirurgis, ac medicis, medicamẽtum præsens ad hæc ipsa conficere, ex allijs, cæpis, & oleo, quod cataplasmatis modo vulneri imponunt. Adde, quòd exquisitè de ijs tractare, magis ad medicum (quem physicũ appellant) quàm chirurgicum,

Qui præsertim autores, tum recentes, tum veteres, de venenatis vulneribus scripserunt.

nisi quòd ad vulnus spectat, pertinet. Itaq; qui absolutam eorum cognitionem habere desiderat, ex Arabicæ familiæ scriptoribus, Auicennam, Razem, & Rabi Moisem: & ex recentioribus Barbaris, Henricum legat, oportet, qui de omnibus ferè venenis, fusissimè tractauerunt. Sed multò his doctius, atq; accuratius de eiusmodi morsibus, & ictibus venenatorũ animalium scripserunt, Aëtius Antiochenus, Paulus Aegineta, Cornelius Celsus, Actuarius, Oribasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si velis, hac in re poteris consulere, aut vnum saltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantùm enim hoc loco vniuersalem, vulnerum ex morsu punctúve illatorum, curationem, referemus, atque eam duntaxat adhuc: quam maximè chirurgia molitur.

Morsus, ac punctus animalium duplices.

Virulenti.

Morsus non venenati.

Itaque morsus animalium punctúsve, duplici constant differentia: alij enim sunt venenati, alij verò minimè: venenati dicuntur, qui à virulentis bestijs inferuntur: cuiusmodi sunt, rabiosus canis, serpentes, peregrinæ angues, scorpio, basiliscus, draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangiũ, aspis, & id genus aliæ virus eiaculantes feræ. Contrà verò non venenati morsus dicuntur, qui ab animantibus non ita virulentis imprimuntur, infiguntúrve: cuiusmodi sunt, canes domestici, simia, homo, equus, sues tam domesticæ, quàm syluestres, felis in domibus oberrans (quem nominant clurum) & similia. Ictu quoq; hominũ corpora lædunt, vespæ, apes, muscæ, culices, pulices, & cimices. Sed qui à vespis, & apibus punctus infiguntur, plus noxæ, ac doloris inferunt, interdumque chirurgi operam desiderant.

Morsus omnis quoddã virus habet.

Omnis autem ferè morsus (si Cornelio Celso credimus) habet quoddam virus. Paulus non addubitat ipsius etiam hominis morsus, cum virulentis bestijs conscribere. Siquidem (inquit) maligniores multò, cæteris alijs vlceribus apparent, præsertim si qui morsum intulit, ieiunus fuerit, anteaque legumina, pro cibo sumpserit, atq; imprimis lenticulam. Eapropter, quæcunque communiter in alijs virulentis morsibus, vel ictibus commemorantur, ac prosunt, eadem quoque in his morsibus, extrinsecus per initia adhibere cõueniet, exceptis nimiùm acribus, & causticis, id est, adurentibus.

In quib⁹ conspirent, et inuicem dissideant virulenti morsus, & non venenati.

Cæterùm morsus ipsi, ac punctus, tam venenatorum, & lethalium, quàm non virulentorum, in quibusdam, quod ad rationem curandi attinet, conspirant, & in quibusdam euariant. Conueniunt quidem in eo, quod neque desiccantia, neque repellentia, neque cicatricem inducentia (quorum natura adstrictoria est, & desiccatoria) desiderant, quin

quin potius attrahentia, dilatantia, relaxantia, atq; emollientia statim ab initio expostulãt. Tam hi etiam, quàm illi, sedulò repurgari appetunt: ac demùm postquàm vlcera probè fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt, quòd morsui non venenato abundè satisfaciunt, domestica (vt vocant) attrahentia, & maturantia. Cuius generis sunt, cæpæ, & allia, tam aggrestia, quàm satiuã, cocta, trita, & cum fermento, oleo, & sale mixta. Si vèrò vulnus morsu, aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, quæ vehementer etiam trahunt, ne virus interna subeat, & ad cor serpat (cuius destructionem ex suapte natura semper appetit) statim erunt admouenda, vt cucurbitula, loco prius scalpello inciso, & emplastra, quædam validè virus extrahentia, quæ statim subiungemus. Deindè candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem aliquo medicamento, ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia lethalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non succurritur) adferunt. Proindè & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia. Adeoque vt membrum, quod sic à lethali, ac virulenta fera, vel morsum, vel ictum est, interdùm præcidere, seu amputare conueniat. Quemadmodùm Galenus memoriæ prodidit, vinitorem quendam à vipera morsum, vbi feram agnosceret, confestim læsum digitum falce abscidisse, atque in totum sic periculo liberatum. Porrò venenatos morsus, aut ictus, punctúsve ijs sequentibus notis deprehendes. Vulnus infixum validè dolet, punctionis, & mordicationis sensus vehemens, in afflicta parte persentitur: Vulneris, atque affecti loci color perit, ac mutatur: aut enim rubet, atque inflammatur, aut liuet, vel nigricat. Laborans grauibus angitur molestijs, ac totus ardet: corpus totum eius ipsius, qui vel demorsus, vel ictus est, ita nonnunquàm obstrupescit, ac talem (vt sic dicam) obdormitionem sentit, vt tangentem non sentiat. Verùm nihil ferè in ijs perpetuum est. Neque enim dolor semper adest vehemens, aut atrociter molestans in omnibus eiusmodi ferarũ, ac bestiarũ venenosarum ictibus, aut morsibus: sed in quibusdã satis remissus est, vt in morsu canis rabiosi. Nec enim protinus infestũ quicquàm, vbi momorderit (vt inquit Dioscorides) infligit, nisi vt vulnus dolorem, hoc est, statim quidem, vbi morsu excandescens rabie canis, in partẽ aliquam vulnus intulit, nihilo plus doloris, aut molestiæ ab initio adferre videtur, quàm non rabiosus.

Venenum semper cor petit.

Vinitor morsus à vipera sibi digitum amputauit.

Morsuũ, ac punctuũ venenatorum nota.

Morsus canis rabiosi p initia nihil molestiæ adfert, præterquàm ex vulnere dolorem.

Scorpionis ictus, quæ symptomata inuehat.

rabiosis. Sed & qui à scorpionis ictu dolor accidit, modò decrescit, modò intenditur: ac nunc feruor, nunc frigus, tum percussum locum, tum corpus totum vicissim inuadit, vt Paulus annotauit: & vt breuiter dicam, sua cuiusque animantis morsibus, & ictibus propria, ac peculiaria signa sunt, vt videre est apud Dioscoridem, Paulum, Aëtium, Cornel. Celsum, & alios, qui de venenatis hisce bestijs fusius, atque accuratius scripserunt. Cæterùm alijs venenatis bestijs (quòd apud nos rarissimè sint) prætermissis, operæprecium non absre duximus, si vnius rabiosi canis, particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id est, frequens, & contubernale homini, ac domesticum esse consueuit. Adde, quòd & rabie sæpius corripitur, ac perit, ab eoque difficile caueri posit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis, & conuenientibus vsus fuerit præsidijs. Plærunque autem flagrantissimis æstibus canis in rabiem efferatur. Interdùm etiã per frigora maxima, vt Lycus memoriæ mandauit. Iam verò rabiosus, potũ, & escam auersatur, siti premitur, neque tamen bibit: anhelat prætereà nõ parum, idq; exerta lingua, aures inclinat, largam, spumantemq; pituitam naribus, & ore proijcit: mutus in totum est, & veluti insanus, vt ne domesticos quidem agnoscat: toruè, & solito tristius intuetur, in omnes passim sine latratu irruit, & nullo discrimine beluas, & homines, notos iuxta ignotosque morsu adoritur. Vbi autem momorderit, statim quidem nihil molestiæ, vt prius diximus) adfert, præterquàm ex vulnere dolorem. Exinde autẽ (nẽpe tẽporis progressu) morbus ille, qui ab aquæ metu, hydrophobia Graia est voce appellatus, exoritur. Miserrimum sanè (inquit Celsus) genus morbi, in quo simul æger, & siti, & aquæ metu cruciatur: quo oppressis in angusto spes est. Porrò magna ex parte circa quadragesimum ferè à morsu diem, solet hic morbus hydrophobicus ingruere: quibusdã & post sex menses: alijs proditum etiam est, post septẽ obuenisse. Sunt & qui post annum vnum, vel etiam duos interdùm, à morsu impresso, morbũ hunc contrahi testentur. Narrant, & aliquos post septenniũ hoc aquæ metu fuisse tentatos: Quò fit, vt qui à cane rabido morsi sunt, non valde tuti mihi esse videantur. Non enim stato, definitoq; tempore post morsum, aquæ pauor exoritur. Itaque quoniam non confestim à morsu, huiusmodi aquæ metus, homines inuadit, quidã decepti, canem, qui momorderat, nõ fuisse rabie percitũ, arbitrati sunt, & proindè vulneri cicatricem inducere, properarunt.

Canis sæpius rabie corripitur.

Canes quibus notis, suam rabiẽ testentur, & prodant.

Hydrophobia.

Horrorem aut metum aquæ, nullũ præscriptũ cõstitutumq; tempus habere.

perarunt. Atque hoc pacto ipsimet huius mali autores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic affectioni causam dederunt. Hac autem vsus probatione atque experientia, facilè deprehendes, rabiosus sit canis, nec ne, qui momordit: Iuglandibus nucibus concisis, & accuratè tritis, vulnus diligenter obstruitur, & posteà circumligatur, sequenti die ablatæ, gallinaceo, aut gallinæ in cibo apponentur, ac primùm sanè non attingent: fame autem vrgente, si eas vorauerint, rem attentius considerato. Nam canis qui momordit, si non fuerit rabiosus, sospites, ac superstites aues, quæ nuces illas comederint, permanebunt: sin cõtrà rabie correptus fuerit, postera die peribunt: atque tunc ad vulneris dilatationem properandum erit. Iterumque post paucos dies eadem experientia vtendum: Et si non perierint gallinacei, tunc vulnus ad cicatricem perduces, nullum iam veritus periculum. Huiusmodi indicationis, seu experimẽti, autor quõdam fuisse putatur Oribasius, vt refert Paulus. Cæterùm hydrophobiam, id est, aquæ metum, Græcorum aliqui, ex immodica fieri siccitate, dixerunt: quasi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum substantia, veruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis author, insaniæ ex atrabile speciem, eam esse testatus est, magna scilicet veneni eius cum humore illo similitudine. Itaque non secus quàm reliquos melancholicos, & atra bile insanientes, scimus alios alia timere: idque etiam sentire videntur, qui dicunt: canis ipsius qui momorderit imaginem, in aquis opinari eos se videre, eoque metu territos aquam fugere, & auersari. At ex ijs qui hoc vitio sunt occupati, nullum (inquit Paulus) præterquàm vnum, aut alterum seruatum fuisse ex historia didicimus. Eosque non à rabioso cane morsos, sed ab homine quodam morso rabienteque, & aquam iam timente, vitium adeptos. Siquidem Eudemus (vt refert Dioscorides) superasse, ac superuixisse quendam affirmat. Et Themisonem (inquit) aliqui demorsum in idem vitium incidisse, & euasisse fatentur. Molestissimum itaque, & dum iam occupauit, insanabile est hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationem, multi etiam quos canis momordit, seruati sunt. Euenit autem hic morbus hydrophobicus, cum neruorum distentione, vel conuulsione, totiusque corporis rubore, præsertim faciei, cum sudore, & languore quodam, suique fastidio, & domesticorum ignorantia. Aliqui auræ splendorem, & aquam fugiunt, & dum vident, & dum admouentur. Nonnulli etiam omnem humorẽ auer-

Rabiosi canis morsus probatio, ex Oribasio.

Hydrophobia vnde.

Pauci ex ijs qui aquæ metu laborant, seruantur.

Dioscor.

Themison ab hydrophobia liberatus.

Hydrophobiæ notæ.

auersantur, & horrent: alij sine vlla doloris intercapedine vexantur. Sunt etiam, qui canum more latratus edant, & obuium quemque dentibus impetunt, morsuque suo alios simili vitio labefactant. Miserrimum sanè (vt iam diximus) & molestißimũ morbi genus. Cæterùm vnicum eo oppreßis remedium esse scribit Corne. Celsus lib. 5. suæ medicinæ: nempe non opinantem in piscinam non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdùm deprimere, vt inuitus quoque aqua satietur. Sic enim (inquit) simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum dimittendus est. Sed iam tempestiuum est, communem virulentorum omnium vulnerum (vt sumus polliciti) curationem aggrediamur.

Cor. Cel. remediũ contra aquæ metum.

Communis, aduersus omnes morsus, & ictus virulentos, curatio.

Virulentorum omniũ animantium morsus, aut ictus, nõ nimium distantem curationem desiderant, quamuis in ea multùm antiqui variarunt, vt in singula genera bestiarum, siue animantiũ, singula medendi genera præciperent, atq; alij alia. Sed in omnibus eadem valdè multa, maximè proficiunt. Itaque quæ ad hanc communem medendi rationẽ attinent, primũ exponemus: deinde cursim perstringemus, quæ ad peculiarem, priuatamq; eorum curationem pertinent, quos rabiosi canes (ꝙ frequentiores apud nos sint, quàm aliæ virulentæ bestiæ) momorderint. Igitur in omni morsu, vel ictu animalis, quod venenum vibrat, gemina est Gale. lib. 13. meth. med. curandi indicatio: nẽpe virulenti ipsius liquoris vacuatio, & eius, quod dolorẽ creat, alteratio. Sanè (inquit) virus eiaculatum vacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt: veluti & cucurbitulæ, & cornua quædã, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt autem & qui ore suo virus extrahũt, ægrę videlicet particulę admoti, ipsumque vulnus labijs complexi. Huc sanè pertinet & cauterium, & medicamenta, quæ cauterijs similiter escharam efficiunt. Atque hæc omnia totam eius quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore

Geminã esse curandi rationẽ, in omni morsu, aut ictu venenato.

Virus in corpus morsu, vel ictu eiaculatũ, quibus auxilijs vacuetur.

Alteratio eius, quod dolorẽ creat.

corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calfacientia. Hactenus Galenus. Eius autem compendiosam dictionem, & vniuersalem methodum sic interpretamur. Inter ea, quę virus è profundo euocant, primò medicamenta enumerat, quæ calfaciendi facultate prædita sunt: deindè cucurbitulas, & cornua: posteà verò oris suctionem: & postremò vstionem, quę vel ferro, vel medicamentis fiat. Itaque de his singulatim nobis dicendum est, quò res peruia magis cuique euadat, ac modus vsus eorum neminem lateat. Id vnum autem imprimis omnes scire volo, ea, quæ modò ex Gal. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox subiungemus, si primis diebus prætermissa fuerint, frustrà postmodùm adhiberi. Non enim virulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertransijt, satis euocare possent. Quare nulla vtique adiectionis eorum foret vtilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur. Inter ergo principia morsus, aut ictus illati, hæc, & similia adferenda erũt. Sed & priusquàm hæc, quæ sic venenum extrahunt, atque eliciunt, admoueantur, supra vulnus membrum id, quod vel demorsum, vel ictum est, deligandum erit, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam subitò virus interna subeat. Itaque si leuior morsus, aut ictus est, oris suctio apprimè conuenit. Homo igitur aliquis statim adhibendus est, qui vulnus exugat. Sugentem verò oportet ieiunum non esse, sed & cibum sumpsisse, & vino os colluisse, posteà exiguum olei in ore continens, ictum exugat, & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus sic exucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena (vt suprà ex Celso retulimus) non gustu, sed in vulnere nocent. Sed & locus ipse priusquàm exugatur, spongiâ in poscam calidam immersâ, fouendus, ac proluendus erit. Alij vulnus abluendum aquâ censent, in qua decoctum sit chamæmelum, & syluestris lapathi radix. Sunt, qui gallinarum, aut aliarum quarundam auium podicem vulneri admouent, ad virus exugendum. Quòd si quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenũ extractũ esse suspicantur: post hæc verò cinis aceto subactus, pro cataplasmate imponatur. Maximè autem ad hanc rem conducit, cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis: vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo, qui haberi potest, vtendum est, diligentia (inquit Aëtius) ad hoc potissimum adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur.

[*Aduerte.*]

[*Membrum demorsum supra vulnus deligandum.*]

[*Oris suctio.*]

[*Venena non gustu, sed in vulnere nocent.*]

Sal

Sal morsui canis rabidi optimum medicamentum.

Sal quoque his vulneribus, præcipueque ei (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. Exsaniat enim, ac salsamentum quoque rectè super id vulnus deligatur. Porrò in omni morsu tam venenato, quàm non venenato, Dinus hoc vnguento vtebatur. R. ceræ, picis nigræ, axungiæ, veruecinæ, olei antiqui ana quart. vnum, galbani vnciam vnã: fiat vnguentum.

Vnguentum Dini.

Auxilia aduersus magnos, & vehementes morsus, & ictus venenatos.

Aëtius.

Morsibus verò, aut ictibus venenatis magnis, ac vehementioribus commodè illinuntur, cæpe cum sale, & ruta, sinapi quoq;, & stercora. Item iuglandes nuces cum allio, sale, & melle. Emplastra quoque, & cataplasmata ex dictamno, & alijs medicamentis calfactorijs, quæ vehementem trahendi vim habent, apparata. Plurima enim ex ijs non modò virus ipsum potenter eliciũt, sed & vulneris oras (præsertim in rabidi canis morsu) latas, ac hiantes seruant. Neque enim permittendum, vt hæ citò coëant, aut committantur. Præter opinionem autem facit Aëtio, ex viperis theriace Andromachi, emplastri modo imposita, & compositum hoc sequens medicamentum: quod recipit spumæ argenti, cerusæ, resinæ pinus, singulorum libram vnam, olei veteris libras tres, ceræ vncias septem, ammoniaci thymiamatis trientem, id est, vncias quatuor, galbani etiam trientem: cerusam, argenti spumam, & oleum coquito, donec non inquinent manus, deindè liquefacta adijcito, vnito, & vtitor reposito ad omnem morsum, & ad absceſſus, & tubercula mammillarum, panos, sinus, fistulas, parotidas: ad miraculum enim (inquit) discutit ipsas. Vtitor & ad carbunculos. Arcet vehementer inflammationem, & rarò citra magnam commoditatem, & efficaciam adhibetur. Porrò in magnis quoque, ac vehementioribus, tum ictibus, tum morsibus potens est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentiæ. R. galbani, sagapeni, opopanacis, assæ fætidæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam, stercoris columbini, & anatis ana vncias duas, calaminthæ, mentastri ana vnciã vnam: dissoluantur gummi ex vino, & in vnum misceantur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum. Plæraque alia tum ex veteribus, tum ex recentioribus adduci possent, quæ vel commorsam, vel ictam partem vehementer calfacere, & vellicare, possunt: proindè & venenum euocare. Verùm quoniam iterùm de hac re dicemus libro sexto, hæc abundè ad præsens sufficere putamus. Interim tamen monemus cũ Erasistrato, vt incognita, peregrina, &

Guid. empl. acrioris potentiæ.

& insitata vitentur. Cuiusmodi sunt fel elephanti, oua crocodili, & consimilia, quæ difficile, nisi regia facultate peruestigari possunt. Adde, quod neque frequenti obseruatione (vt Dioscorides ait) hæc sufficiens experimentum præstiterunt, quo nostra fides ijs obstringatur. Iam verò tempestiuum est, vt de cucurbitulis, & cauterijs dicamus: vtrisque enim etiam virus è profundo euocamus. Ergo si vehementior morsus est, cucurbitulam cum̃ largiori flãma ad vulnus adfigito. Sed antè circunstantia loca altioribus vlcusculis (si id membrum patitur) scarificato, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur, & vt sanguinis illius corrupti vacuatio obsistat, ne venenum membratim insinuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus, & foras euocabitur, vnà cum sanguine, & spiritu, ipsius virulentæ bestiæ venenum. Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem posit, vt caliculus, vel pultarius (vt inquit Celsus) oris compressioris. Optimè autem auxilianrur, si statim in principio post amotas cucurbitulas, super vulnus imponantur, & conuoluãtur animalia parua discerpta, hoc est, per medium diuisa, intus adhuc calentia, veluti sunt gallinaceus pullus, sed mas presertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic verò calida eorũ caro statim percusso loco imponenda est, vt pars interior corpori iungatur: venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Ferè autem inter cætera animantia magis placent, gallinarum pulli, quippe qui calidiore natura præditi sint, argumento, quod deuoratum insigne virus eliquent, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquam harenas, lapillosque, quos faucibus insinuarint, dissoluunt. itaque animantis calore, spiritus ictæ partis impetũ capessens, venenũ exigit. Porro à maioribus canis rabiosi morsibus, abscedentes carnes, hinc auferre, & labia acie scalpelli circunscribere, ac prehensam hamo carnem amputare oportet: si modo tamen locus neque neruosus, neque musculosus est. Hæc itaque carnis circinatio, seu circunscriptio, & sectio, scarificatione longè potentius opitulantur. Quod si locus carnis circunscriptionem, & sectionem non admittat, cucurbitulæ (vti diximus) cum largiori flamma adfigendæ sunt. Nec verò maiora hæc vulnera in demorsis à rabioso animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcusculis cutis similia: maiori nanque vulnere copiosus sanguis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus nõ accidit. At

Cucurbitula.

Animalia parua discerpta, & virulento morsui admota.

Gallinarum pulli.

Abscedentes carnes amputandæ.

Maiora vulnera in demorsis à rabioso cane, minus uerẽda, quàm minora.

Vstio expeditissimũ est auxilium.

At verò & vstio, contra ipsos virulentos morsus, aut ictus, cùm locus neruosus non est, & tutò inuri potest, expeditissimum censetur auxilium, vtpotè cùm ignis cætera viribus præstet: simul quòd virus domet, ipsiusque vires hebetet, & penitus ferri, hoc est, ad intima illabi, nõ patiatur: simul quòd pars ignẽ experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci instaurationem efficiat, manente diutius exulceratione.

Sanguinis missio.

Si verò vri non potest, Cornelio Celso autore, sanguinem homini mitti, non alienum est: tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ ceteris vstis sunt. Ei verò, quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt, & si laborans patitur, quæ adurunt, & crustas vlceribus inducunt. Cæterùm animaduertendum, ex eo tempore, cùm crustæ (seu igne, seu adurentibus medicamentis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice obducantur.

Vlcerationes ex morsu virulento in longũ tẽpus prorogandas esse.

Sed si fieri potest, ad longũ præfinitum tempus vlcerationes, & sordidas adhuc, & inflammationem minantes, prorogari cõuenit, quò virosa materies semper effluat: non autem intus contineatur, & ad intima se insinuet. Id autem optimè præstabit, inditum ijs (vlcerationibus inquam) salsamentum, & syluestre allium detritum: item cæpæ, & id genus alia. Si verò (quod persæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coïrent, committerenturque, manum postulabunt. Nanque eas diducere, carnemque scalpello circuncare, aut iterum inurere expediet. Vbi verò propositum tẽpus præterijt, vlcus ad cicatricem perducendum erit.

Membri demorsi, aut icti, amputatio.

Quandoque etiam (vt suprà diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, si commodè sectionem non respuat, vt sunt extrema, amputare, præsertim si fera quæ momordit, aut ictu vulnus impressit, lethalis sit, & ineuitabile periculum adferat, cuiusmodi sunt serpentes omnes, vt aspis, cerastes, vipera, & consimiles.

De vulnere, cum profusione sanguinis, ex venis, & arterijs.

CAPVT XII.

POsteà quàm de vulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, abundè satis determinatum est, nunc tempestiuũ videtur Galeni doctrinam, atque institutum sequentes, de ijs vulneribus dicamus, quæ in arterijs, & venis fiunt.

Gal. li. 5. methodi med.

» Ergo si cui arteria venáue magna vulnerata est, & copiosum
» sanguinis profluuium continuò superuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in vena est, in arteria verò non so-

lùm

« lùm difficile, sed etiam, quod fieri (sicut nonnullis medicorum « est visum) omninò fortasse non posſit. Dicẽdum ergo de vtrisque est, vulnere inquam, in arteria, aut vena accepto, & hæmorrhagia, ac prius quidem de sanguinis profluuio, quippe quod magis vrgeat: secũdo verò loco de ipsius vulneris agglutinatione, ac curatione. Sanè profluit ex vena, vel arteria, sanguis, aut tunica earum diuisa, aut reſerato earum ore (Græci ἀναστόμωσιν vocant) aut (vt si quis dicat) transcolatus, siue transmissus, vt in diapedesi. Verùm quoniam in duabus posterioribus causis solent magis medici, quos physicos appellant, accersiri: hîc duntaxat agemus de sanguinis effusione, quæ ex prima causa ortum habet, & vulnera consequitur, hæc nanque ad chirurgum magis videtur pertinere.

Profusionis ex vena, vel arteria causæ.

Differentiæ.

Cæterùm sanguis profunditur interdùm ex arteria, interdùm ex vena, atque ex earum quidem aliquando vna duntaxat: nonnunquàm verò ex pluribus, ijsdemque, vel maioribus, vel minoribus. Sed & sanguinis eruptio, accidit ex eo interdùm vulnere, quod cum amisſione fit substantiæ: aliquando verò ex eo, in quo nihil substantiæ deperditum est. Interdùm etiam cum erosione: interdùm verò citra erosionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur. Item quandoque iam profluit sanguis, & quandoque posteà fluxurus est. Interdùm quoque causa huius profluuij sanguinis apparens est, quæ in vena, aut arteria diuortium facit, cuiusmodi est sagitta, telúmve aliquod, aut erosio præsens, & non ex vulnere excitata. Hæ itaque sunt differentiæ præcipuæ, profusionis sanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes desumuntur.

Diabrosis.

Causæ.

Porrò causæ fluoris sanguinis, ex diuisione tunicæ venarum, aut arteriarum, sunt, vulneratio, contusio, ruptio, erosio. Quæ autem vulnerant, ea sunt acuta, atque ad secandum habilia: cuiusmodi sunt sagittæ, & gladij. Quæ contundendo soluunt, ea grauia, duraque sunt, vt sunt lapides, aut quæpiam grauis moles. Quæ rumpunt omnia, id tensionis interuentu faciunt. Tensionem autem efficiunt, intentior actionis vehementia, succi abundantia, non vtique virium respectu, sed quæ cum à vase suo non continetur: etiam casus ab alto, & graue quippiam, durumque incidens. Erosio autem venis, & arterijs intrinsecus saltem accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit, vt est bilis flaua, vel atra superassata. Ex ijs itaque manifestum euadit, quòd venæ, vel arteriæ vulnerari non posſunt, quin cutis, & caro vulnerentur. proindè suppresso iam sanguine,

Erosionis causa interna.

ne, glutinandi, seu (vt dicunt) incarnandi indicationes, ab ipsis (carne inquam & cute) sumendæ sunt, vt in sequentibus dicetur. Signum venæ, atque arteriæ incisæ, est sanguinis profusio. Quod si sanguis cum impetu, ac saliẽdo profluat, & tenuis, ac flauus feruensque appareat, arteriam diuisam esse significatur. Si verò crassior, & nigrior conspiciatur, ac quietè, sine pulsu, & citra saltum effundatur, iudicium est ipsum à vena effluere. Hæmorrhagia, id est sanguinis profluuium, omnium calculo, ac iudicio periculosa est. Nisi enim cõstiterit ac supprimatur, mortem adfert ineuitabilem. Quippe quòd sanguis (vt dici solet) naturæ sit thesaurus. Ad hoc syncope, conuulsio, delirium, singultus, in hæmorrhagijs malum portendunt, vt Auicẽnas post Hippocratẽ annotauit. Porrò subit admirari, quod Arnaldus scriptis prodidit: Nempe quòd arteria per transuersum dissecta, promptius coalescit, & agglutinatur, quam si secũdum longitudinem esset diuisa.

Discretio, quando sanguis ab arteria, & quãdo à vena reijcitur.

Prognostica.

Apho. 3. li. 5.

Curatio profusionis sanguinis ex vulnere.

CApita methodi, qua sanguinis profluuia, quæ ad manum sunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicennas tertium addidit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariàm sistitur. Primò ijs, quæ fluxionem auertunt, tum deriuando, tum reuellendo: secundò infrenantibus, atque intercipientibus fluxionem: & tertiò, topicis, id est, localibus auxilijs. Porrò ex ijs, quæ sanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quàm arterijs sanguinem fundẽtibus (huic enim hæmorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiusmodi auxilia) quædã id efficiunt citra vllam extra corpus vacuationem: alia verò cũ euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vasis sanguinem auertunt, & aliò trahunt, cucurbitulæ siccæ, seu læues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturę, primùm in propinquioribus partibus factæ: deindè in remotioribus. Auertitur autem sanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad contraria reuulsus, venâ in ea parte incisa, quæ profusioni è directo respondet, quæque ipsis membris sanguinem fundentibus coniuncta est. Itaque » hæc (inquit Galenus) Hippocratis inuenta sunt. Omnis scilicet » immodicæ vacuationis, communia remedia. Deriuatio ad latus, & ad vicina fit, reuulsio ad contraria, non tamen semper ad remotissima, vt falsò quidam putauerunt. Illam parocheteusin, hanc

Modi tres sistẽdæ hæmorrhagiæ.

Auertentia.

Li. 5. metho. meden.

Parocheteusis.

Antispasis.

hanc antispasin Græci vocant. Antispasis igitur, id est, reuulsio, in ijs, quæ suprà sunt, omnibus, deorsum semper agitur: sursum, in ijs, quę sunt infrà. Prætereà à dextris ad sinistra, sicut ab ijs rursus ad illa similiter ab ijs, quæ intus habẽtur, ad ea, quæ foris sunt: contraque ab his, ad illa. Itaq; si resolutus adhuc æger non sit, vena (vti diximus) in eo loco secanda erit, quæ profusioni sanguinis è directo respondet, & vulneratæ parti coniuncta est, siue deriuare, siue reuellere studueris. Vbi autem paululùm detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus modicum quid detrahes: pòst iterùm, atque iterùm, pro laborantis viribus, vt Galenus consulit lib. 5. Therapeutices methodi. Sed de hac sanguinis in vulneribus detractione, latius alibi superius diximus. Causæ sanguinem infrenantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam sunt incrassantes, ac inspissantes, vt lentes, oriza, iuiubæ, coronea mala, quæ Græci κυδώνια vocant, & in vniuersum fructus omnes styptici, hoc est, austeri, in hunc vsum offerri solent in omnibus sanguinis profusionibus.

Quæ sanguinẽ sistãt incrassando.

Quæ supprimãt sanguinem stupefaciendo.

Aliæ verò sunt stupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta. Non autem supra vulnus ipsum: vlceribus enim frigidum mordax.

Quæ refrigerãdo sanguinẽ fluere inhibeant.

Item res omnes, quæ insigniter refrigerant, sicuti & syncope, seu animi deliquium, in quo propter sanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & sanguis sistitur, vt loco nuper citato Galenus annotauit, ad hunc modum scribens: Porrò confluere prohibetur [sanguis] & propter animi deliquium, & cùm ad contraria reuellitur, & cùm ad vicina deriuatur: & per refrigerationem, tum corporis totius, tum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, sæpe hæmorrhagias suppressit: idem facit & frigida foris infusa. Sed & quinto Aphorismorum in ijs frigido vtendum esse præcipit Hippocrates, vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsa (inquit) sed circa ipsa, à vnde influit. Topica, hoc est, localia, remedia, quibus sanguis cohibetur, tametsi numero octo ponantur ab Auicenna, ea tamen nunc ad quinque reduximus. Primum genus auxilij fit per suturam: secundum, per linamenta, quos μότους Græcè vocant, vel per penicillum siue turundam, quod aiunt: tertium remedium est, totius vasis sanguinem fundentis præcisio: quartum deligatura, & vinculum: quintum est adustio per candentia ferramenta, vel per caustica medicamenta.

Topica auxilia.

Quinq; auxiliorum genera localia quibus hæmorrhagiæ supprimuntur, in vulneribus.

Primus

Sutura sanguinẽ coërcens.

Primus modus coërcendi sanguinem, qui per suturam fit, his maximè vulneribus competit, in quibus nulla facta est substantiæ deperditio. Tunc autem commodè fit sutura, cùm vulnus ipsum à sanguine concreto, qui thrombos Græcè dicitur, integrè est repurgatum. Itaque hoc peracto, ipsius vulneris labra in idem adducenda sunt, nostrarum manuum operâ: vbi sic ad manum vulnus se exhibet, posteà consuantur, sutura quidem communi, vel ea quam pelliones facere solent, præsertim si magno impetu sanguis prorumpat. Dum autem ita suitur vulnus, satis altè acus in carnem demittenda est. Post hæc, puluis astrictorius superponendus erit. Deindè stupæ oui candido liquore, & puluere illo astringente, cuius in sequentibus fiet mentio, imbutæ, superimponendæ erunt. His ritè peractis, mẽbrum affectum deligandum erit, & situ apposito collocandum.

Sitũ partis ad hæmorrhagiã plurimum conducere.

Appositus enim vulneratæ partis situs, inter hæmorrhagias remedia Galeno censetur. Quòd autem modus is supprimendi sanguinem, vtilis sit, ex eo manifestum euadit, quòd labra vulneris prius hiantia, & adinuicem distantia, in vnum adducuntur, & inter se committuntur, locus affectus refrigeratur, & adstringitur. Quæ omnia in hoc affectu Galenus desiderat, lib. 5. suæ metho. med. Sed & multoties adserit Auicennas in quarto, necessarium esse, vt carnis vulnera consuantur. In quo etiam Theodoricus, & Henricus consentiunt. Dicunt tamen plurimi Galenum non præcipere venarum, arteriarum, & intestinorum vulnera, suenda esse, quippe quòd dura nimis, & exanguia sint, atque ideo agglutinari, & in pristinam vnionem coire non possint. Verùm pace illorum (inquit Guido) dixerim, non inhibuit Galenus, suenda esse venarum, & arteriarum vulnera: quòd si id tacuit, certè adfirmasse videtur. Quinimò & litera ipsius Galeni, quod dicimus planè innuere videtur, quæ sic habet: Neque enim suere fas est, arteriæ, venæve vulnus: veluti dixerint, qui nullam à vulneratæ partis substantia, naturaque sumi indicationem aiunt. Sed tu (subaudi) per regulam oppositorum, nos qui sumimus indicationem à substantia, & natura partis vulneratæ, suemus eas. Quòd si non seorsum, ac separatim, coniunctim saltem cum carne, ad modum peritonæi, id est, vt peritonæum, suere consueuimus. Atque ita si nõ iuxta primam intentionẽ coëant, atque adglutinentur, saltẽ iuxta secundam (vti superius in sermone cõmuni diximus) coïbũt. Secundus modus supprimendi sanguinẽ, qui fit per linamenta, & vulne-

An venarũ & arteriarum vulnera suenda.

Lib. 5. meth. meden.

vulneribus, in quibus aliqua est substantiæ deperditio, potissimùm accommodatur, ita perficitur. Imprimis vulnus ipsum puluere aliquo, qui adstringendi facultatem habeat, respergito: deinde linamentis, vel stupis hiantem plagam oppleto: siccis quidem primum: deindè si hæc parùm proficiunt, aceto, vel ijs medicamentis, quæ sanguinis supprimendi facultatem habent, madefactis; supraquę spongiam ex aqua frigida expressam imponito, ac manu superposita, eam comprimito, vel alligato: & post hæc membrum appositè (vt superius dictum est) collocato. Qui sanè modus sistendi sanguinem apprimè vtilis est, vt loco paulo antè citato testatur Galenus, sic inquiens: Obstruetur vasis “[sanguinem fundentis] osculũ, & sanguine ipso concreto, qui “thrombos Græcè dicitur, & ijs, quæ foris illi imponuntur: cu“iusmodi sunt linamenta, quos μότους Græcè vocant, & medica“menta ea, quæ idcircò, quòd ex lenta, crassaque substantia con“sistant, meatus obstruunt, Græci emplastica vocant. Horum autem optima sunt eidem, quæ ex frixa resina, & farinæ triticeæ tenuissimo polline, & gypso, alijsque id genus, sunt confecta, oui candido macerata, & cũ leporinis pilis imposita. Tertius modus sistendi sanguinẽ qui fit, totũ vas sanguinẽ fundens, per transuersum præcidendo, cõpetit maximè venis, & arterijs, quæ “in profundo sitæ sunt. vt idem Gal. est autor. Cogimur (inquit) “nõ modò arterias, sed etiã interdũ venas totas præcidere, vtriq; “transuersas. Incidet autem huius necessitas in ijs, quæ ex profun“do loco rectè assurgunt, præsertimque per angustas, vel princi“pes particulas. Quippe ita retrahitur ex vtraque parte, pars vtraque, celaturq;: ac integitur, superiacentibus corporibus vulnus.

Secũdus modus supprimendi sanguinem.

Quomodo obstruatur os vasis.

Tertius modus sistendi sanguinem.

Lib. 5. Ther.

Post hæc, puluis aliquis sanguinem cohibens, super vulnus imponendus, & stupæ, vel spongia medicamentis facultatem supprimendi sanguinem habentibus, imbuta, superalliganda erit, & figura particulę vulneratæ accommoda, adhibenda. Quartus modus supprimendæ profusionis sanguinis, qui fit funiculo vasi sanguinem fundenti circumposito, competit præsertim arterijs, quæ in penitioribus delitescunt. Itaq; si alia auxilia profluuio vincuntur, arterię nudandæ sunt, vt Auicenna pręcepit, & hamo appræhensæ, mox vinculo aliquo gracili, vt filo serico, excipiendæ, ac fortiter stringendæ sunt. Post hæc medicamentum adglutinans, siue incarnatiuum, vulneri apponendum erit, & membrum fascijs vt oportet, deligandum, situque apposito collocandum. Porrò vinculum ipsum radici vasis erit inijciendum,

Quart⁹ modus supprimendæ hæmorrhagię.

dum, vt libro quinto methodi Galenus nos admonuit. Tutius autem est iuxta eiusdem Galeni sententiam, vtrunque facere, funem quidem radici vasis circundare, & quod deinceps habetur, id est, inde procedit, præcidere. Radicem vasis vocat hic Galenus, priorem eius partem, quæ vel iecinori propior est, vel etiam cordi. Hæc (inquit) in collo, ab inferiore est parte: in brachijs, & cruribus, à superiore. In singulisque reliquarum partium, prout ex dissectione intelligere licet. His sic peractis, implendum carne vulnus quam primùm est, priusquàm funiculus à vase decidat. Nisi enim producta caro prius locum, qui circa præcisam arteriam est, impleuerit, si locus aliquis vacuus superfuerit, vtique quod Græci aneurysma dicunt, sequitur.

Radix vasis, quæ.

Quintus modus sistendi sanguinem.

Lib. 5. the.

Quintus modus, excretionis sanguinis sistendæ, qui per adustionem fit, qua crusta (quam Græci escharam vocant) inducitur, maximè competit venis, suæ vnionis diuortium ab erosione perpessis. Galeno ipso autore sic ad verbum inquiente: Maximam autem necessitatem, vel crustificis, id est, » crustam inducentibus medicamentis, vel ignitis ferramentis » vtendi animaduerti, vbi ex erosione putrescentis alicuius pro- » fluuium sanguinis concitatur. Hic itaque modus sistendi sanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicaminibus crustam inducentibus, quibus cum calore adstringendi facultas sit coniuncta. Cuius generis sunt, chalcantos, id est, atramentum sutorium, misy, & chalcitis, seu quod vitreolum vulgò appellatur, ijsque tam vstis, quàm non vstis. Quæ autem ex calce viua, id est, non extincta conficiuntur, valentiora quidem his sunt: cæterùm quia adstringendi vim non habent, crustæ, quæ ab ipsis fiunt, citius excidunt. Hærent autem diutius, quæ ab adstringentibus: quod vtique longè est vtilius. Quippe ita prius in basi, seu in imo earum, caro supernascitur, efficiturque vasis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio facta sit. Vnde nec nosmet (inquit Galenus) præcipites esse, veluti nonnulli sunt, ad crustas detrahendas oportet, vbi hæmorrhagias periculum imminet. Si enim properes illas resoluere, ac deijcere, tantum inde accidit interdum sanguinis profluuiũ, vt vix cohiberi possit. Quocircà præcipiebat Auicennas, adustionem faciendam esse, ferramentis vehementer ignitis, & valenter in profundum adactis, quò crassæ, ac profundæ escharæ fiant, quę nec facilè separentur, atque excidant. Hinc Theodoricus crustificis, seu causticis omnibus me-

medicamentis pręferebat arſenicum, quod vocant ſublimatum, nec ſanè immeritò. Nam & protinus omnem ſanguinis profuſionem ſiſtit, & altam, ac diutius hærentẽ cruſtam inducit. Horum autem medicamentorum cruſtam inducentium, materia, ſuo loco (nempe libro ſexto) explicabitur. Porrò ipſa ferramenta igne flagrantia, ex aceto, aut vino (vt rectè quidam conſulunt) reſtinguere oportet. Cęterùm alius quidam ab ijs modus eſt peculiaris reprimendi ſanguinem, qui tametſi nondũ adhuc profluat, mox tamen fluxurus eſt: vt cum ſagitta, telúmve aliquod corpori infixum, extrahendum eſt. Itaque cum hæc occaſio nobis occurrit, puluilli tres, aut quatuor apparandi ſunt: rotundi quidem, & circa medium (vt ſic dicatur) feneſtrati perforative, medicamine aliquo ſanguinem coërcente delibuti. His ergo ritè ſic apparatis, ipſius teli infixi ſtipitem, ſeu haſtile, per foramen immittito, ipſoſque puluillos circa haſtile ſtringendo, miniſter aliquis, ſuprà vulnus comprimat. Medicus verò ipſe vulnerarius ſagittam, vel aliud quoduis telum infixũ extrahat. Exempto telo puluilli ſunt adęquandi, ita vt nullum amplius foramen in illis pateat, & ſupra vulnus comprimendi: dein alij nõ pertuſi ſupra illos ſunt apponendi. Hi igitur ſunt modi, quibus ſanguis à venis, & arterijs vulneratis profluens cohibetur, qui vt arte, & ratione fiãt, ſequentia præcepta obſeruanda ſunt.

Arſenicum ſublimatum optimum ad hæmorrhagias præſidium.

Modus alius ſupprimẽdi ſanguinem, qui ſtatim fluxurus eſt.

Præcepta quædam de ſupprimẽdo ſanguine obſeruanda.

« Primum eſt Galeni libro quinto Therapeutices methodi, qui « in omni fluore ſanguinis ex vulnere, iubet vt is, qui vulnerato « aſtiterit, illicò digitum ſuper os vulneris vaſis imponat, blandè « innitens, ac ſine dolore comprimens. Quippe ſimul (inquit) tum « ſanguinẽ ſiſtet, tum eũ cõcreſcere in vulnere faciet. Thrombos enim, id eſt, ſanguis concretus, ex ijs eſt auxilijs, quę hæmorrhagiam ſiſtunt, ſicuti & linamenta, quos μοτὰς Græci appellant, & medicamenta ea, quæ ijſdem emplaſtica dicuntur. Ideò autem thrombus ſanguinem ſupprimit, quia vaſis ſanguinẽ fundentis oſculum obſtruit, vt paulò antè diximus. Secundũ documentũ eſt, quòd in omni ſanguinis ex vulnere profuſione, poſt admotionem pulueris adſtrictorij, tres aut plures, vt videbitur, panni linei, aut ex ſtupis puluilli, oxycrato primũ madefacti, & poſteà expreſſi, medicamento ſanguinẽ ſupprimente imbuantur, vulneri agglutinẽtur, & ſupra ipſum adalligentur. Tertius canon eſt eiuſdẽ Gal. qui per deligaturã docet ſupprimere ſanguinẽ, « ſic inquiens: Alligandam autem id forinſecus faſcia eſt, ex tenui linteo, cuius faſciæ primi quatuor, quinqueve amplexus

Digitus comprimens.

Puluilli.

Deligatura.

ipsi profluenti vasi inijcientur. Ab hinc vasis radicem versus, ducentur, in quibus videlicet partibus radicem versus ducere licet. Licet autem ferè in omnibus, preterquàm cerebri membranis. Hac quidem deligatura (vt inquit Auicennas) quod confluit, reprimitur, & vena sanguinē fundens, constringitur. Quartus canon in supprimendo sanguine obseruandus est vt membrum à quo sanguis profluit, situ apposito collocetur. Vnde Galenus libro quinto methodi medendi ad hunc modum ait, Præter omnia iam dicta, inter hæmorrhagias, id est, profusionis sanguinis, remedia, censeatur, & appositus vulneratæ partis situs. Porrò appositus fuerit eidem Galeno, vulneratæ particulæ situs, si ad geminum hunc finem sit directus. Nempe, vt & dolore pars careat, & sursum spectet, custodito tamen in hac situs figura modo, ne dolor incidat. Si verò vel prona spectet, vel doleat, non solum profluuium non sistetur, sed etiam si non sit, prouocabitur, & inflammatio augebitur, præsertim si pars dolore infestetur: cum nihil quidem æquè sanguinis profluuium excitet, inflammationesque augeat, ac dolor. Quintum documentum ab eodem Galeno præscriptum est, quo cauetur, ne ante diem tertium deligatura soluatur: vbi autē illam tertio solueris die, si tuto adhuc medicamentū emplasticū, & sistens sanguinē, vlceri adhæreat: aliud rursus super ipsum accommodabis, ac veluti linamentū id quod ex pilis factū inhæsit madefaciens, deligabis: ita, vt initio deligasti. Sin prius sua sponte reiecerit linamentū, radicem vasis, digito blandè comprimens, ne videlicet quippiā confluat hoc quidā suspensa manu, ac sensim adimes: atq; alterū impones. Quod etiam eodem, quo & primum (si necessitas exigat) imbues medicamento, vel oui candido liquore cum rosaceo subacto, vel vino crassiore, & styptico. Ad hunc modum, quoad carne obducetur, ac munietur vas, curare debebis: vtique à principio ad finem vsque (vt suprà dictum est) particulam supinam seruans. Sextum præceptum in larga sanguinis profusione obseruandum, est, vt laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur, ne vel proprium sanguinem, vel rubrum quidpiam videre possit. Atq; illi asseueratione affirmetur, quod sanguinis profluuiū cōstitit: & si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri: atque ita contraria imaginatione, virtus naturalis ipsius roboratur. Hinc dicebat Auicennas, quòd grauissimum accidentium animalium, mouentium imaginationem, est motus sanguinis, & consecutio eius, qui paratus

Appositus vulneratæ partis situs.

Deligatura ante diem tertiū minimè soluēda.

Laborās oculos claudat, aut loco obscuriore contineatur.

Auicen.

paratus est ad eum, cùm multùm intentus fuerit, ad considerandum res rubras. Cæterùm tempestiuum est subijciamus medicamenta, quæ sistendi sanguinem vim habent: statutum enim erat nobis postremo loco de ijs dicere. Itaque primum, atque omnium optimum est, quod à Galeno describitur libro quinto methodi medendi. Quo etiam ad cerebri membranarũ hæmorrhagias vti, securissimum est. Item ad colli vulnera, ipsarumque venarum iugularium, quas sphagitidas vocant: etenim & harum sanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc sunt. Thuris pars vna, aloës partis vnius semissi, miscetur. Mox cùm vtendi tempus instat, tantum huius pulueris cum oui candido subigitur, quantum mellis reddat crassitudinem. Hoc dehinc leporis mollissimo pilo excipitur, deinde tum vasi ipsi, tum vlceri toti liberaliter imponitur. Alligandum autem id forinsecus fascia, ex tenui linteo, modo, quo in tertio canone suprà dictum est. Hoc autem medicamento (inquit paulò pòst Galenus) multifariàm vtor, aliâs (vt dictum est) duplum thuris aloë admiscens: aliâs pari modo ambobus vtens: aliâs paulò superante aloën thure, aut etiam plusculo, sed nondum duplo: etiam mannam pro thure aliquando inijciens. Porrò constat in duris corporibus, plus aloes esse immiscendum, in mollibus plus thuris. Secundum medicamentum sumitur ex dictis Auicennæ, quod & ab omnibus chirurgis approbatur: habet autẽ ad hunc modũ, ℞. boli Armeniæ, sanguinis draconis, thuris, aloës succotrini, pares portiones, terãtur in puluerẽ, qui apponatur, vt dictũ est. Tertium medicamenti genus est Bruni, qui ipsum desumpsit ex lib. diuisionum Razis, & ex Albucase. Recipit autem calcis viuæ (quæ sola, vt suprà diximus, sanguinem cohibet, & sistit) sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, vitreoli, singulorum æquas portiones, rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miscentur, donec in corpus vnum coeant, & superponuntur. Est qui plurimùm commendat gallam combustam, maceratam in vino, & aceto, tritamque, & super arteriam admotam. Alij in huiusmodi pulueribus symphyton addunt, quod posteriores consolidam vocant.

Medicamenta sanguinẽ supprimentia.

Gale. medicamentum sanguinem supprimẽs.

Auicennæ puluis.

Bruni medicamentum.

Galla combusta.

Symphyton.

Curatio vulneris in vena.

SVppresso sanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipsius vulneris curationem mox accedendum est, vt superius est annotatum. Porrò tametsi (vt Galenus ait) sanatu difficilior

Lib. 5. meth.

ficilior sit arteria, quàm vena, non tamen est medicamentorum admodùm diuersus in vtraque vsus: imò specie planè idem, maioris minorisq; ratione euarians. Quippe tanto sicсioribus medicamentis eget arteria, quàm vena, quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamẽti, quàm vena. Ergo quod venæ insedit vulnus, vbi ad manum est, & citra substantiæ deperditionem, eandẽ desyderat curationẽ ijs, quæ in carne accidunt. Nam siue ex recenti ictu factum est, id agendum est vt medicamentis ijs, quæ enhæma vocant, coëat: siue ex erosione, quæcunq; dicta de rebelliũ vlcerũ curatione sunt, ea prius ratione discernenda, mox vt opere perficiantur, tentanda. Quinetiã vbi vinculo vasis complexus, aut medicamẽtis sanguinem supprimentibus, aut ferramentis ignitis vsus, ita, vt facta fuerit substãtię deperditio: illudque tibi curationis propositum restet, vt quæ circa vulneris vlcerisve labra sunt, carne impleas: ijsdem omninò medicamentis vtendum erit, quæ in methodo sinuosorum ac cauorum vlcerum sunt descripta.

Curatio vlceris in vena.

De vulneribus neruorum, tendonum, & syndesmorum, id est, ligamentorum. CAP. XIII.

Vulnera neruosarum partium Auicennæ lib. 4. suæ medicinæ, & Gal. lib. 6. meth. med. quandoque punctim, quandoque cæsim fiunt. Eadem interdùm sine contusione, interdũ verò cum contusione accepta sunt. Ex puncturis autem, quædam hiant, atque apertæ sunt, quædam cæcæ, atque occlusæ manent, adeò vt earum ora sic conniueant, ac inter se coëant, vt conspectum effugiant. Porrò ex dissectionibus, hoc est, ijs, quæ in neruosis partibus cæsim fiunt, vulneribus, aliæ per transuersum, aliæ per longitudinem inflictæ sunt. Atque ex harum vtrisque, quædam fiunt sine amissione substantiæ carnosæ, quædam verò cum deperditione ipsius substantiæ carneæ, cute etiam, quæ interueniebat, diuisa, adeò vt neruus nudus appareat. Adhæc nerui transuersim vulnerati, quandoque non ex toto, sed duntaxat ex parte dissecti, quandoque verò toti præcisi sunt. Atque in omnibus ijs vulnerationibus, quandoque dolor ingens, & inflammatio, & conuulsio accidunt, quandoque verò non. Itaque ab ijs nuper commemoratis vulnerum differentijs, curationis indicationes sumuntur. Omnium eiusmodi vulnerationum causæ sunt ea, quæ incidunt, pungunt, ac penetrant, & contundunt, vt in superio-

Differentiæ vulnerum, partium neruosarum.

Causæ.

superioribus (vbi scilicet de causis vulnerum in vniuersum disseruimus) ostensum est. Cæterùm ex præcedentibus cõspicuum euadit, quòd neruus vulnerari non potest, quin cutis, & caro solutionem continui, & vulnerationem etiam patiantur. Neruum conuulneratum esse testantur, dolor ingens, læsio sensus, & motus, & si in loco neruoso vulnus acceptum est. Sed ab hoc postremo, coniecturalis solùm nota desumitur. Neruis vulneratis, aut punctis, ex sentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio, & dolor immodicus accidit. Quare & febres, & conuulsiones his oboriuntur, quibusdã & deliriũ, ob neruorũ cũ cerebro cõmercium. Interim verò, in alijs quoque particulæ affectæ locis, inflammationes, & abscessus super ipsum neruum conuulneratum, ꝙ cohæreat, solent accidere. Ita quidem iudicatur Galen. lib. 3 artis medic. vt in superioribus annotauimus. Si in vulneribus neruorum tumor apparuerit, & posteà disparuerit, conuulsionis, ac delirij periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus superueniunt, loquens Hippocrates lib. 5. Aphoris. in vniuersum omnes illos tumores damnat, qui de repente detumescunt. Sed & ingens malum portendi ibidem adserit, cum vulneribus prauis (qualia sunt, quæ in capitibus, aut finibus musculorum, & maximè neruosorum fiunt) tumores omninò non adueniunt. Si in vulneribus (inquit) fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequenti quoque aphorismo, qui pars est antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes, prauis maximè vulneribus, cuiusmodi sunt ea, quæ neruosis partibus illata sunt, superuenientes, quicunque molles sunt, optimos esse, contrarios verò prauos. Molles (inquit) boni, crudi verò mali. Vbi crudum tumorem vocat, durum, atque renitentem, qui opponitur molli. Adhæc, neruo per transuersum vulnerato, sed non omninò dissecto, maior conuulsionis metus impendet, quàm si totus præcisus esset: phlegmone scilicet à desectis fibris, ad non sectas, cõmunicata: cæterùm conuulsione, ab ipsis non sectis excitata. At si totus quidem neruus præcisus sit, metus prætereà nullus instat, nec periculum vllum inde sequetur: debilis tamen particula manebit, vt prius dictum est, cùm de spasmo ageremus. Meminisse prætereà oportet, ꝙ frigidum, partium neruosarum vulneribus, magis est mordax, quàm ijs, quæ carnes occupant. Neruea ligamenta, siue copulæ, quos syndesmos vocant, cũ simillimã habeant tendonibus speciem, valentissimorum remediorum Gale. 6. Therapeutices

Signa & indicia.

Quæ symptomata, quiq; affectus, ex neruorũ vulnere oboriantur.

Tumor in neruorum vulnere.

Crudus tumor, qui dicatur Hippocra.

Gal. lib. 6. Therapeu.

Ligamenta vulnerata, valẽtissima tolerant remedia.

vim tolerant: quippe q̄ nec ad cerebrum pertingant, & sensu careant. Nam nerui omnes, alij quidem ex ipso plane cerebro ortum habent, alij spinali interueniẽte medulla. Tendones quoque, quoniam compositam ex neruo ligamentoque substantiam habẽt, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriũtur. Cæterùm minus saltem, quàm ipsi nerui conuulsionem accersunt. Syndesmus verò vulneratus, si is est, qui ab osse ad os permeat, ac duorum ossium coniunctio est, & maximè sine periculo est, & ipsum quibuslibet siccans medicamentis, nihil hominem offendes. Sin is qui in musculum se inserit, quanto est neruo & tendone minus periculo, opportunus, tanto vtique, nisi ritè, hoc est cautè, & diligenter curetur, reliquis syndesmis, magis terrere debet.

Curatio vulnerum, partium neruosarum.

Ingenti dolori primo succurrẽdũ.

CVratio vulnerum eiusmodi partium neruosarum, communis est, cum ea, quæ & vulneribus partium carnosarum accommodatur: hoc vno tamen excepto, q̄ symptωma illis superueniens, nempe dolor, primo medici sollicitudinem (cùm nimis contristat) ad se conuertit. Ita tamen, vt vniuersales, ac communes illæ intentiones suprà memoratæ, haud prorsus interim negligantur. Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem, extranea, quæ vulneris labris intercidunt, remouere. Secunda, vulneris labra dissidentia committere. Tertia, commissa, atque in vnum coniuncta, seruare. Quarta, particulæ læsæ substantiã conseruare. Cæterùm quomodo has intentiones assequamur, ex differentijs iam suprà enumeratis planè cognoscemus. Ergo à simpliciori exordium sumentes, de nerui punctura primum dicemus. In nerui puncti curatione, neque vnitionem moliri statim oportet, neque coacta, seu in vnum coniuncta conseruare: Quin potius cutis quidem vulnus apertum, inglutinatumq; custodire. Itaque infixa duntaxat (si quæ neruis inhæserint) extrahenda, & particulæ oblæsæ substantia seruanda. Porrò, qua ratione defixa euellenda sint, abundè in præcedentibus ostendimus. Reliquum est igitur, vt quomodo læsæ particulæ substãtia seruanda sit, & ab ingruentibus iniurijs vindicanda, aperiamus. Cæterùm partis ipsius laborantis, hoc est, puncti nerui substantiam optimè seruabis, si, & dolori (qui ob exactum, atque excellentem partis affectæ sensum vehementissimus excitari solet) sedulò, ac maturè occurreris: & phlegmonem fieri prohibueris.

Puncti nerui curatio.

In nerui pũctura vulnus diu apertum seruandum est.

Symptωmata nerui pũcturam comitantia.

ris. Quæ duo ex necessitate (nisi obstiteris) nerui puncturam consequuntur, & conuulsionem subindè accersunt, vt in præcedentibus iam annotauimus. Vt autem geminum hunc scopum assequaris, hoc est, dolorem, ac inflammationem prohibere possis, quatuor intentiones rursus tibi erunt diligenter obseruandæ. Prima, erit recta vitæ institutio. Secunda, materiæ antecedentis subtractio, ne scilicet ratione doloris, confertim ad locum affectum confluat. Tertia, corpus à conuulsionis noxa vindicare. Quarta, dolorem sedare, & æruginosam saniem educere. Et hæc quidem puncturæ nerui propria est, & maximè peculiaris. Aliæ verò tres, omnibus neruorum vulneribus sunt cõmunes.

Quatuor intentiones in curanda nerui punctura obseruandæ.

Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicennas, vt cui neruus punctus est, victum in extremo tenuissimũ seruet, iuxta eam formam, quam superius expressimus, dum in vniuersum de vulneribus tractaremus. Locus in quo cubabit æger, tepidus esse debebit, vt Celsus nos admonuit. Lectulus verò mollis, vt Galeno, & Auicennæ placuit. Sed & collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moueri enim, & ambulare, nisi sanis alienum est. In quiete igitur, ac lectulo molli hominem continere oportet.

Viuendi ratio.

Vt autem secundam intentionem assequi possis, sequendum omninò tibi est Galeni consilium, qui lib. 6. meth. med. iubet in nerui punctura, corpus totum sanguinis missione inaniendum esse, vtique si virtus robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit: etsi nulla etiam adsit in corpore laborãte sanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo, ac doloris vehementia, corpore etiam plethorico non existente, hoc genus auxilij (vt anteà diximus) plærunque desiderat. Cæterùm in hac per sanguinis missionem, vacuatione, seruanda semper erit locorum affinitas, vt frequenter admonuimus.

Materiæ antecedentis subtractio. Sanguinis missio.

Si verò vitiosis succis repletum corpus sit, protinus congruo medicamento illud purgabis. Leuis quoq; frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Purgatio. Frictio.

De tertia indicatione abũdè satis dictum est in præcedentibus, vbi de cõuulsione vulneribus superueniente tractauimus. Itaq; si puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut etiã cõtuso, spasmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinus caput, colliũ, atq; vniuersam dorsi spinã, oleo liliorũ, vel cõmuni, calente fouebis. Porrò si in partib' superioribus, vt manu, vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam commemoratas partes, axillas quoque vber-

Conuulsionis præcautio.

tim

tim oleo calenti delinies. Si verò pũctus, aut quouis modo vulneratus neruus ex ijs sit, qui in crure habentur, bubones, siue inguina, pubes, & loca vicina, largo oleo statim erunt imbuenda. Tũ per totã spinã, ad collum, & caput vsq; ascendendum. Sed & tendones, & ligaméta, ac loca ipsa vulneri vbiuis illato propinqua eodẽ modo fouenda sunt, vt 6. lib. met. med. Gal. facere nos edocuit. Cæterũ, neruorũ vulneribus, sed maximè pũctim inflictis, perperã à principio curatis, maxima omninò inflammatio, & putredo superuenit. Ergo cũ nerui vulnerati sic iam inflãmatione tentãtur, & putrefiunt, farinã hordeaceã, aut fabaceã, aut potius eruinã, in aqua lixiua aut oxymelite, vel syropo acetoso decoctã, loco phlegmone occupato, & putrescẽti statim illinere oportet. Non autẽ triticeã farinã, aut eius generis cataplasmata, quæ particulã putrem efficiunt: imo verò neq; aquã calidam adhibebis. Hæc enim tametsi reliquis inflãmationibus, quas phlegmonas appellamus, sit accõmodatissima (vt quæ eas valde mitiget) vulneratis tamen neruis est infestissima. Ab humectãtibus nanq;, & calefacientibus medicinis, putredo huiusmodi affectibus cõparatur. Quòd si vehemens inflammatio cũ maximo dolore infestauerit, eruinã farinã, aut fabaceam, cũ optima sapa, addito paucissimo aceto, decoctã, illinito: prius tamen parte affecta, oleo calido affatim perfusa. Tãta verò interdum ex eiusmodi punctũris, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt ferro candenti, vel caustico aliquo medicamento (cuiusmodi est Aegyptiacũ) eam adurere cogamur. Halyab. & Auicẽna ad eiusmodi phlegmonas, & gangrenas, seu putredines, emplastro ex metallicis, & aceto præparato vtebantur, cuius cõpositio lib. 3. de cõpositione medicamen. κατὰ γένη à Galeno sub hac verborum serie descripta est. Ceræ pondo vnc. sex, olei vnc. nouem, mysios pondo vnc. sex, chalcitidis denarij pondo vnius, squammæ æris pondo vnc. duas, & semis, thuris pondo, vnc. semis, galbani pondo vnc. Quæ liquari possunt, hoc est, cera, & galbanũ: liquefacta, metallicis in aceto acri prius accuratè tritis, superfunduntur. Hoc pharmacũ ignorauit Galenus, quis cõposuerit, neque apud vllum hoc modo citatum vnquam (vt ipse testatur) comperit. Eadem tamen præstare, quę & alia quędã odorata simul, & sumptuosa, quæ paulò antè recenset, adfirmat. Recentiores autẽ eo medicamento vti nõ cõsueuerunt, sed illo potius, quod constat farina hordei, fabarũ, & orobi, in lixiuio stillaticio (vt prius diximus) decoctis. Quippe

Si nerui vulnerati phlegmone occupentur, aut putrescant.

Aqua calens vulneratis neruis est infestissima.

Empla. ex metallicis ad gangrenas, & putredines.

quod

quod à Galeno, & Auicenna maximè sit celebratum, & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicennas, mel, & acetum. Quod verò ad quartam intentionē consequendam attinet, quæ neruorum quidem puncturæ magis propria est, Gal. lib. 6. meth. med. valde multa pharmaca recenset, ab ipso excogitata, & deorum quadā prouidentia (vt alibi testatur) inuenta. Quæ vulneri imposita, ad vtrunque mirè sunt comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius verò fuerit in neruis acu, aut paxillo, aut quopiam tali compunctis, præsertim si in altum recessum vulnus, hoc est, pūctura descenderit, & cōspectum effugiat, cutim etiam in vulneris orificio aperire, ac latius incidere, quo melius sanies effluat, & cōmodius ad profunditatem loci, medicamentorum vires perueniant. Porrò alijs cultro rasorio, alijs verò cauterio cutem ipsam aperiendā esse magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem sectionibus rectis diuidere iubet libro tertio de compośit. medicamentorum secundum genera. Itaque nisi oræ angustiorū eiusmodi punctuum aperiantur, conuulsionis periculum magis imminet. Quippe quòd obcæcato ita cutis vulnere, nihil à profundo extrorsum expiret. Facta autem cutis apertione, exiccandū mox vulnus est, substantia aliqua tenui, quę vsq; ad ima nerui ostensi possit penetrare, vt libro artis medic. Gal. nos admonuit. Cuius generis est oleum Sabinum, præsertim vetus, quod tanquàm vtilissimum ad præsentem curationem, libro sexto methodi medendi, & tertio de compo. med. κατὰ γένη, idem autor deligit. Vitandum autem (consilio eiusdem) omninò est, oleum crudum, quod ὠμοτριβὲς, vel ὀμφάκινον duplici nomine Grecè dicitur: & quod denique vim habet adstringendi, cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit, & perspiratum prohibet. Præstat igitur neruos punctim ictos oleo tenui, adstrictione prorsus carente, perfundere, quale dulcissimū est, quod longè melius erit, si duos aut tres annos transegerit. Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuissimum, aut aliud quoduis simile, vt est Iasminum (quod vocant) frigidum admouendū est, sed calens: frigidū nanque præterquā quòd neruis aduersatur (vt quinto Aphor. expresśit Hippo.) tenues quoque meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum verò digerit, ac dilatat, doloresque magis demulcet.

Doloris sedatio, & saniei eductio.

Puncturæ dilatatio.

Oleum Sabinum.

Olea adstringentia vitāda.

Frigidū punctis neruis aduersatur.

Si dolor vehemẽs adest.

Si vehemens dolor laborãtem discruciat, oleum ex vitellis ouorum cõmodè administratur. Ad eandem quoque intentionẽ in neruis punctim vulneratis, Galenus sæpe vsus est terebinthina resina, medicamento sanè apprimè idoneo: per se quidẽ in pueris, & mulieribus, & generaliter ijs, qui molli essent carne: cum euphorbio verò emollita, in duris corporibus. Non secus autem & propoli, non per se modò, verùm etiam cum euphorbio molliens, vsus est: & si nonnunquàm duriora contigerint, cum oleo quodam tenuiore. Quin (subiungit) & sagapeno in duris corporibus sum vsus, vtique cum oleo, & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & sagapeno. Mihi verò & lachryma Cyrenaica non inutilis forè videtur, si quis emplastrum ex ea faciat: cuiusmodi est, quod nos ex euphorbio composuimus. Verùm (inquit) nondũ id experientia, quemadmodùm reliqua omnia: comprobauimus. Quippe præcedere oportet eam, quæ à vera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem: huic verò experiẽtiam ad certiorem etiam fidem, subscribere. Siquidem ex tali methodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omninò tenuium partium, ei cui neruus vulneratus esset, conducturum sperauimus. Tantum eius [sulphuris inquam] tenui oleo miscentes: dũ quod ex vtrisque mixtum erat, sordium haberet crassitudinem. In valentioribus verò durioribusque corporibus etiam si ad mellis crassitudinem redigas, sic quoque iuueris. Nam id quoq; comprobatum experientiã est. Hactenus Galenus. Cuius sententiam approbat Auenzoar, huiusque rei periculum se aliquando fecisse testatur. Quæ autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire videntur: Quare in sequentia, ea reseruamus. Cæterùm paucis quibusdam interiectis refert Galenus, se composuisse emplastrum ex cera, resina terebinthina pice, & euphorbio, ad hanc intentionem longè optimum quo & plurimi sua ætate, felici successu vterentur. Recipiebat autem ex cera partem vnam, ex terebinthina, & pice, vtriusque partis vnius dimidium (sic vt quod ex vtrisque conflaretur, ceræ par esset) ex euphorbio verò, ceræ partem duodecimam, etiam plus aliquando, vbi scilicet valentius efficere est in animo. Licet quoque interim & plus sit, quod ex terebinthina, & pice consit, quàm cera. Licet rursus & alterum eorum tantùm ceræ admiscere. Quin etiam in penuria terebinthinæ resinæ (quæ vix apud nos reperitur) abietinam, Galeno etiam

Medicamenta quibus vsus est Gal. in neruis pũctim vulneratis.

Lib. 6. meth. meden.

Remediorũ per method. inuentionẽ præcedere debere deinde hanc experientiã cõfirmare.

Auenzoar.

Emplastrũ Galeni.

auto-

autore, commodè admiscebis. Emplastro verò aliquo ex prius memoratis apposito, lanam mollem oleo calente madefactam suprà decenter alligabis. Igitur vt summatim, atque vniuersim dicamus, quę in puncti nerui curatione obseruāda sunt, Galenum ita sexto libro Therapeutices scribentem audiamus. Vulnerati nerui curatio, medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valenter [sine molestia tamen] deficcent. Tum quæ ex substantiæ suæ natura, & trahendi vim habeant, & tenuium sint partium. Et rursus ibidem. In pharmacis autem huc omne consilium direxi, vt esset eorum facultas, tum tenuis, tum modicè excalfaciens, & quæ admodùm siccare citra dolorem posset. Cùm sola hæc trahere ex profundo saniē, neque contracta, neque demorsa particula, posit. Porrò cum permagna humanorum corporum (vt alibi Galenus ait) sit differentia, tum in temperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper vitæ studijs, nulla ratione quodque medicamentū omnibus conuenire potest. Quamobrem duo in promptu habeto, altero valentius ex similibus genere confectum, alterum mitius: quæ inuicem mista dum vsus postulat, permulta inter hęc iuxta misturæ quantitatem constitues.

Gal. li. 6. methodi. med.

Lib. 3. κατὰ γένη.

Vide reliqua apud Gale.

De neruis cæsim vulneratis.

SI autem neruus non punctim, sed planè cæsim vulneratus fuerit, diligenter considerandum est, quo pacto facta vulneratio sit, vtrùm ne per transuersum neruum, an secundum longitudinem eius. Tum verò quantum interuenientis, seu præiacentis cutis diuisum sit. Adhæc spectandum etiam est, nū totus neruus dissectus sit, an non ex toto præcisus. Eiusmodi nanque vulnerum differentiæ, curandi ratione non parùm euariant, vt ex sequentibus euadet manifestum. Itaque si cutis, quæ interueniebat, sectio, non satis pateat, ampliori diuisione aperienda est, vt iam in præcedentibus admonuimus. Proponatur igitur primū satis esse cutis adapertum, non ita tamen hiare vulnus, vt neruus ipse incisus, sensui nudus adhuc appareat. Sanè huiusmodi nerui scissura, siue per directum, siue per transuersum facta diuisio sit, vltra communes tres iam intentiones dictas in punctura obseruandas, tres adhuc alios scopos, siue intentiones habet. Prima est, vt in loco vulneris magis decliui, turunda aliqua mollis & suauis blandè imponatur. Secunda, vt aliquod medicamētum anodynum, seu mitigatorium, & vt vocant incarnatiuum,

Hypothesis.

Tres intentiones particul.

nervis,

neruis dicatum, vulneri superponatur. Tertia, vt lana mollis succida, vel oleo calente delibuta, desuper blandè alligetur. Ergo non ita exactè vulneris oræ committendæ sunt, & glutinandæ, quin emissarium aliquod relinquatur, quo collecta sanies effluere possit. Hæc enim si in profundo retineatur, neruis putrefactionem ac corruptionem inducet, atque ita conuulsionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis saltem diebus) turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, oui luteo, & croci momento illitam, loco vulneris, vt dictum est, decliuiori molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulsionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæsim, non punctim acceptis, expeditissimum, apprimeque idoneum esse creditur, quod vnguẽtum ex vermibus vulgò nuncupatur. Recipit autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plantago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris & minoris, ana. M. vnum, vermium terrestrium, quos lumbricos appellamus, lib. semis, olei cõmunis, lib. vnam, vini lib. vnam & semis: subigantur simul, & ita septem diebus nutriantur, seu (vt loquũtur) fermententur. Deindè illis addantur sepi arietis à pelliculis emundati, lib. vna, picis nigræ, resinæ, ana quart. vnum, gummi ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto dissolutorum ana drach. quinque: simul omnia moderato igne decoquantur vsq; ad vini & aceti consumptionem, & colentur. Vbi verò hæc penè refrixerint, adde terebinthinæ quart. semis, thuris, mastiches, sarcocollæ ana drach. tres, croci drach. duas: spathulâ agitentur in mortario, & fiat vnguentum. Porrò longè alia multa medicamenta, paratu etiam faciliora, hisce neruorum diuisionibus, valde accommoda referuntur à Gale. lib. 3. de composi. medic. secundum genera, & 6. meth. med. Cuiusmodi est, quod ex oxymelite, & fabarum farina, vel eruorum, vel lilij, vel ciceris, vel lupinorũ amarorũ, vel hordeacea farina, cataplasma cõficitur. Itẽ pix liquida fermento tẽperata, atq; vulneri imposita. Eruorum quoq;, aut alia ex prædictis farina, fermẽto permixta. Imò & interim fermentũ ipsum solũ. Quinetiã oxelæum solũ quod caleat, modò acetũ abundè acre, & vetustũ sit. Propolis quoque recẽs, liquida, & pinguis, vulneri imposita, sæpe præsidio fuit: interim quidẽ per se, interim fermẽto cõmixta. His itaq; præsidijs ad neruorũ vulnera, tã in agris, quàm in vrbibus, felici admodũ successu, Galenus sæpe vsus est, non solùm in his, quos

Turunda. — *Vnguentum ex vermib⁹.* — *Cataplasma.* — *Pix liquida.* — *Oxelæum.* — *Propolis.*

iam

iam phlegmone prehẽderat: sed etiã, vt refert, protinus ab initio. In summa oportet medicaméta omnia, quæ neruorũ vulneribus tam cæsim, quàm punctim inflictis, ex vsu futura sunt, ea pollere facultate, quæ & modicè calfacere (id est, tepidũ calorem, & veluti ex sole suauem, excitare) & valenter, citra dolorẽ tamen, siccare possit. Tũ ea quoque esse substãtiæ natura, quæ ex alto saniem, atq; humores educere, ac digerere valeant. Atq; ex ijs minus molesta esse cõsueuerunt, quæ liquida sunt, vt Galenus etiã annotauit, lib. 3 de cõpo. medic. secundũ genera. Super eiusmodi verò medicaméta, lana mollis succida, vel oleo calente respersa, apponẽda est, & leniter obstringenda. Cæterùm quoniã frigus cum omnibus, tũ verò maximè neruorũ vulneribus infestissimũ est, plurimùm conferet lanã ipsam superpositam permanere calidã, siue oleo tantũ, siue oxelæo quoq; imbuta fuerit, fiet hoc, si aliæ lanæ siccæ vellera, aut pani calidi subinde mutati, extrinsecus circũponãtur, & æger intra tectum, si modò hyems fuerit, ad quintũ vsque, vel septimum morbi diẽ sese cõtineat. Nã si eò vsq; phlegmone non tentetur, vacetque prorsus dolore, & nullã sentiat tensionẽ: in posterũ (inquit Galenus) tutus erit. Atq; hæc de neruo cæsim vulnerato in vniuersum, ac generaliter dicta sunt, siue per trãsuersum, siue per directum, seu longitudinem neruus diuisus sit. Quæ verò sequuntur, peculiariter de neruo per transuersum vulnerato dicuntur.

Qualia in vniuersum medicamenta esse debeant, neruorũ vulneribus accommoda.

Lana mollis succida.

Lib. 3. κατὰ γένη.

De neruo per transuersum cæso.

AT si neruus per transuersum vulneratus sit, nõ tamen ex toto præcisus, maior conuulsionis metus impendet, inflãmatione scilicet (vt suprà diximus) à dissectis fibris, ad integras & nõ sectas succedẽte, cæterùm conuulsione ab ipsis non sectis excitata. Huic itaque memoratis prius auxilijs, quàm citissimè occurrendum est. Ergo in quiete omnino, & strato mollissimo cõtinendus æger est, plurimoq; oleo affatim, & assiduè, inguina, spina, axillæ, collũ, & caput perfundẽdum. Cæterùm in hoc vulnere largius sanguis mittẽdus est, & victus tenuior adhibendus, quàm in neruo per directum inciso. Quòd si cõuulsio iam superuenerit, & nulla conuenientium medicamentorũ vi remittatur, reliquæ fibræ quæ integræ remanserãt, præcidi debent. « Si enim totus neruus præcisus sit, nullum quidem prætereà (vt « Galenus inquit) conuulsionis periculum sequetur, debilis tamẽ particula manebit. Verùm læsio quàm mors potius optanda.

Sexto meth. Ther. 12.

Hoc

Hoc pacto quibusdam in priore infernaque femoris parte, per transuersum percussis, reliquum tendinis amputauit Gale. vt tuta illi esset curatio. Porrò si trāsuersa hæc diuisio, tam insigniter alta in musculo facta sit, vt deligatura nihil prodesse possit, non dubitabis musculi distantes inuicem partes (præsertim si vulnus recens fuerit) suturis altioribus contrahere, curâ tamen semper adhibitâ, ne ab acu neruus, vel tendo compungatur. Carnosa nanque ipsa musculorum pars, dum acu suitur, periculo vacat. Nerui verò aut tendines, non mediocri periculo consuuntur. Horum quidem omnium Galenus nobis autor fuit lib. 3. de compo. medi. secundum genera, ad hunc modum scribens: Contemplatus (inquit) gladiatorem quendam ex his, quos equites nominant, transuersam diuisionem in priore, ac inferiore femoris parte habentem, eamq; satis altā: tum vulneris labrum intuitus, sursum alterum reuulsum, infrà alterū, quasi ad patellam detractum, non dubitaui distantes inuicem musculorum partes, suturis contrahere, curatione illa, quæ Græcè à latitudine κατὰ πλάτος dicitur, neglecta. Itaque veritus tēdines ipsis consuere, denudatis prius illis, sic altioribus suturis vsus sum, haud ignarus carnosam ipsam musculorum partem periculo vacare: tendines verò non item, quanquàm hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim. Has autem suturas in eiusmodi vulnere, ideo non superficie tenus, sed altius moliri conuenit, ne quæ in imo sunt, inconglutinata dehiscant. Reliqua verò, quæ ad vulneris curationem attinent, hîc quoque sunt eadem, etiam si totus neruus præcisus sit. In solo itaq; per transuersum accepto vulnere, eodemque insigniter alto, cum deligatura nihil prodesse potest, ex sola sutura curatio absoluitur. Etenim in vulneribus, iuxta membri longitudinem factis, deligatura vulnerati musculi partibus inuicem contrahendis sufficit Galeno. Cæterùm sutura decenter facta, biduo consutum vulnus fouendum erit rosaceo, in quo lumbrici terrestres prius decocti fuerint, ac suprà puluis aliquis qui suturam contineat, aspergendus erit, cui parem ipsorum lumbricorum desiccatorum, & contritorum portionem, si lubet, adijcies. Quidā enim memoriæ prodiderunt, eiusmodi terræ intestina contrita, neruisque diuisis imposita, protinus mirum in modum prodesse, vt libro simpli. 11. Gale. refert. Sunt qui & centaurium arefactum, & contritum etiam inspergunt. Medicamen enim est admodùm desiccatorium, mordacitatis expers, quodq;, si glutinatorijs,

Lib. 3. κατὰ γένη.

Historia de gladiatore in femore vulnerato.

Cur suturæ altæ esse debent.

Lumbrici in rosaceo decocti.

Cētaurium.

natorijs, & deficcatorijs miscetur, vlcera maligna: & cacoëthe sanare creditur. Quin & ipsius herbæ recentis illitu, magna vlcera glutinantur: vetusta quoque, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, eodem modo vtentibus, cicatrice obducuntur Galeno libro septimo de simplicium medicamentorum facultatibus. Refert Dioscorides, & quodam in loco Auicennas, quòd carnes minutim incisæ coalescunt, si cum centaurio maiori decoquantur. Eidem quoque centaurij minoris radix recens, aut arida antè madefacta, vulnera conglutinat, & coniungit. Sed iam tempestiuum est, vt de nudato neruo dicamus.

Radix centaurij minoris.

Nerui cæsim vulnerati, & nudati curatio.

NVdato neruo, omnis curationis consilium huc tibi dirigendum est, vt minima cum rosione sicces. Proinde si neruus non punctim, sed planè cæsim vulneratus fuerit, cute etiam quæ interueniebat, diuisa, adeò vt nudus appareat, nullū iam supra commemoratorum medicamentorum, quæ ex euphorbio, ac similiter acribus, emplastri specie fiunt, applicabis. Nudatus nanque vehementem ipsorum vim ferre nequit, ita vt, cùm interposita cutis erat, tulit. Optimè igitur eo casu feceris, si & calcem, & pompholygem, ac metallica omnia, resinas quoque, olea, mel, & ceram, quæ eiusmodi medicamentis, nudato neruo, ac diuiso, apprimè idoneis, miscenda sunt, elueris: quò scilicet citra rosionem vllam sint siccatura. Quippe medicamentis omnibus (vt Galenus inquit) quæ laueris, acris, mordensque humor eluendo detrahitur. Tunc igitur præstantissimum erit, calcem æstatis tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri, & dulcissima sæpius elotam, & exiccatam, plurimo optimoque rosaceo admixtam apponere. Congruit & hoc casu medicamentum, quod è pompholyge (vt dictum est) elota fit: largiore itidem: ac probatissimo rosaceo salis omninò experte, solutum, liquatúmve. Salubre quoque medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur. Solui verò & id rosaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus sit optimū, tum salis omninò expers, vt scilicet minima cum rosione sicces. Nihil enim acre (vt diximus) nudato neruo (quæ pars est suapte natura sensu vegetissima) vnquàm admouendum est. Si verò robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, etiam valentioribus remedijs nonnullis vti, vt pastillis, seu trochiscis ex Polyida autore,

Nudatus neruus vehementem medicamentorum vim ferre nō potest.

Lib. 6. meth. & 9. simpli.

Calx elota cum rosaceo.

Medicamentum ex pompholyge.

Emplastrū ex melle.

Neruo denudato nihil acre admouendum.

tore, sapa calida solutis, & in linamentũ illitis. Id autem vel imprimis (inquit Galenus) semper habendum curæ est, ne quid ex ijs, quæ vulnus contingent, frigidum sit. Quandoquidem ipsa laborans particula, & sensilis maximè est, & principum corporis partium primati [nempe cerebro] continua, & temperamento suo frigida. Quorum omnium occasione, & ex facili à frigido offenditur, & suam offensam cerebro impertit. Ad iam dicti verò pastilli vsum propè etiam accedit & medicamenti vsus, quod διὰ χαλκίτεως Galeno nominatur, vulgò autem diapalma. Hoc ergo medicamine, si trochiscos Polyide ad manum non habemus, vti tutò poterimus. Pastilli autem Polyidæ ex quinto libro de compositiorum pharmacorum miscella, sunt requirendi, quorum si copia non est, Andronis, vel Pasionis, vel etiam Galeni pastillus erit sumendus, quorum compositiones libro superiore cap. de carbunculo, descripsimus.

Lib. 6. meth.

Nihil frigidum nudato neruo admouendum.

Diapalma.

Pastilli.

Cæterùm vulnus eiusmodi oleo perfundendum non est, præsertim cùm nunc memoratis pastillis curatio suscipitur. Nam oleum illorum viribus aduersatur, & sordidũ vlcus reddit. Neque enim parũ interest (inquit Galenus) nudó ne neruo oleum, an per interpositam cutem admoueas. Abluenda igitur à vulnere sanies est, molli lana specillo circumuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expressa. Quod si omnia benè atque ex animi sententia succedant, etiam vino dulci, non acri, & mordaci, vulnus commodè poteris madefacere. Eo autem iam penè ad cicatricem ducto, etiam vtile fuerit album, tenue, & quod Græci oligophoron vocant. Aquæ verò vsum, ob causam superius adductam, sicuti & relaxans cataplasma semper in neruo nudato deuitabis. Blandè etiam, ac suauiter vulnus (si necessitas vrget) detergebis, vnguento ex vermibus facto, vel aliquo alio detersorio medicamento, quod recipiat mel probatissimum, terebinthinam, & farinam hordei, aut fabarum: vel alio ex ijs, quæ in antidotario habentur. Nonnulli pro comperto habent, quòd si dissecti nerui capita, seu extremitates candenti ferro, carne vitata, leuiter attingantur, optimè posteà conglutinari. Postquàm autem neruum denudatum contexeris, linamenta extrinsecus circumducere oportet, ex medicamento (inquit Paulus) quod angustis vulneribus faciat: nempe eo, quod ex euphorbio præparatur, aut fimo columbarum, sed ita, vt etiam sanas partes ampliter comprehendat.

Oleum nudato neruo, et vulnerato, no esse admouendum.

Sanies quibus abluẽda.

Aqua nudato neruo aduersatur.

Detersorium medicamentum.

Candens ferrum.

De

De neruorum contusione.

NEruorum contusionem promiscuam cum ecchymωsi, seu carnium contusione habere generationem, facilè nobis insinuat similis vtriusque affectus curatio. Itaque illic & digerentibus, & adstringentibus medicamentis vtebamur, hîc verò etiam siccantibus, & adstrigentibus nobis vtendum est, præsertim dum cutis vnà cum neruo contusa exulcerataq; est. Si verò absque cutis simili affectu neruus quidem contusus est, huic auxilia, quibus euocandi, ac digerendi facultas insit, adferenda sunt. Contuso igitur neruo, si cutis simul contundatur, & vlceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum, aut si magis siccare voles eruinam farinam cum sapa, & modicò aceto illines. Quòd si amplius adhuc siccare desideras, irim quoq; illyricam, vel eam quam vulgò florentinam vocant, immittes. Recentiores in hoc affectu per initia rosaceũ cum oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborante particulam fouent vino tepefacto, quod crassæ sit substantiæ, & adstrictionis particeps. At si vnà cum contusione dolor infestet, picem liquidã cataplasmati è farina fabarum adijcies, & vbi simul benè decoxeris, calens medicamentum applicabis. Vniuersi autem corporis curatio, eadem est cum ea, quam paulò antè docuimus. Verùm si neruus quidem contusus sit, cutis verò nihil quod sensui appareat, à natura recesserit, oleo calente discussorio, quale anethinũ est, & rutaceum, irinum quoq; & amaracinũ, continuè locum irrigabis, perfundésve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curam prædictis similem adhibebis. Porrò si neruus totus sit præcisus, metus prǽtereà nullus (vt paulò antè diximus) instat, nullum enim inde periculum sequi potest. Membrum tamen ea parte debile efficietur, præsertim si dissectus neruus insignis magnitudinis fuerit. Curatio verò ejus communis est, cum ea quæ aliorum est vlcerum.

Neruorum cõtusio, promiscuam habet cum ecchymωsi, tũ generationis tum curationis rationẽ.

Si cum neruo cutis contusa sit.

Si dolor vnà cum contusione infestet.

Si neruus contusus est, cutis verò nequaquã.

Si neruus totus sit præcisus.

De vulneribus ossium. CAP. XIIII.

TRadita vulnerum carnosæ substantiæ, venarum, arteriarum, & neruosarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus ossium nobis agendum superest. Cæterùm tametsi omnis continuitatis seu vnitionis solutio in osse Galeno sexto methodi medendi & passim alibi, Græcè proprio nomine catagma, (quod Latinis est fractura) dicatur, recentiores tamen tum medici tum chirurgi, fracturam

vocare consueuerunt, solam ea ossis diuisionem, quæ sine incisione, à violentia quadã, vt ruptura extrinsecus accidente fit, de qua in sequentibus latius dicetur. *Vulnus ossis.* Vulnus verò ossis appellare, solent, præcisionem ense, aut quopiam alio simili incidente, vel in profundum penetrante factam, de qua in præsentiarum dicere statuimus. Huiusmodi autem præcisio quandoque (vt nunc loquuntur) est totalis, quandoque partialis. *Ex ossiũ vulnere praua oboriuntur symptomata.* Ceterùm cùm os ipsum vulnerari non possit, quin caro & venę, & aliæ superiacẽtes particulæ etiã vulnerentur, sæpenumero ex ossium vulnere, pessima quædam symptomata excitantur. Nempe profusio sanguinis, dolor vehemens, conuulsio & syncope: à quibus & agendorum etiam indicationes sumendę sunt. Porrò cùm notæ vulnerum ossium sensu sint satis conspicuæ, his prætermissis iudicia seu præsagia subijciemus, quæ tam ab ipsis veteribus quàm recentioribus, scriptis mandata sunt. *Iudicia.* Itaque iudicat Galenus libro artis medicinalis, & rursum tertio & sexto methodi medendi, quòd ossis soluta semel partiũ continuitas nunquàm posteà adamussim & per se instaurari potest: præsertim verò in iuuenibus, & adolescentibus, & viris, multóque minus adhuc in senibus. *Puerorum ossa diuisa per se coalescunt.* Potest nanq; os illud tantùm vnitionem per se & sine alterius ope recipere, atque in idem adamussim coalescere, quod abundè molle est, cuiusmodi conspicitur in puerulis. Alterius tamen ope, vt substantiæ cuiusdam interuentu, ceu glutino quodam, ossa ipsa quantumuis etiam dura siccaq; sint, concrescunt glutinantúrve. Vocant autem glutinum hoc, seu substantiam illam interuenientem, cuius beneficio separatæ ossis particulæ secum agglutinantur colligunturque, Græco vocabulo poron sarcoidem, id est, callum carnosum. Huius prognostici ratio superius adducta est, vbi de iudicijs vulnerũ in vniuersum agebatur. *Erysipelas in ossis nudatione malum.* Hippocratis oraculum est libro septimo Aphorismorum, casum prauum esse, osse nudato, carnem circunstantẽ videri ab Erysipelate apprehensam. In ossis (inquit) exutione, hoc est, nudatione, erysipelas, malum. Sed hic casus (vt Galenus ait in commentario) ossibus ita patientibus rarò superuenit. *Nudata ossa, à frigido magnopere offenduntur.* Adhęc, frigidum nudatis ossibus, eiusdem Hippocratis testimonio, est infestissimum: partes enim sunt exangues, ac natura sua frigidiores. Quæcunque autem tales in animalibus partes sunt, citius, ac magis à frigido offenduntur, vt libro quinto Aphorismorum Galenus annotauit, commentario decimooctauo. Si magna ossa, veluti est os, quod propriè brachium, & humerus dicitur,

citur,

citur, vulgò autem os adiutorij, & vtrunq; focile, siue os tibiæ, maius inquam, & minus (illud cneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præcisa sint, adeò vt medulla egrediatur, vulnus tale periculosum admodùm est, & magna ex parte membrum, quod ita præcisum est, emoritur. In tam insigni nanque incisione, nerui, venæ, & arteriæ maiores, quæ vitam, sensum, atque alimentum particulæ iam sic affectæ prius ministrabant, omninò præscinduntur. Quanquàm non defuerint aliqui, qui Auicennam perperā intelligentes, ausi sint oppositum planè asserere. Inquit autem ad hunc modum Auicennas, Et quod dicitur de incisio- « ne medullæ, q interficit, est intentio, in qua nulla est vtilitas. Ha- « bet enim medulla lenitatem, & viscositatem, & non inciditur. Quod dictum sic accipiendū est: quod nullus vnquàm interijt ob præcisionem medullæ ossium, quanquàm membrū sic percussum tandem contabescat, & emoriatur: ob eam scilicet, quā nuper adduximus causam. Cùm verò dicit, medullam non incidi, hoc intelligendum, cùm os frangitur, nō autem cùm totum excinditur. Quis enim addubitat, cùm os totum præcinditur, & medullam quoque simul excindi posse? Cæterùm summoperè cauendum est, ne aliquid ossis vulnerati subitò, ac magna vi extrahatur. Nā si ita fit, vix à fistula, conuulsione, delirio, & febre, laborans tutus erit, vt Auicennas nos commonuit libr. 4. suæ medicinæ. Proindè satius est, extrahenda ad tempus relinquere, & medicamento aliquo attractoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quàm sic ea subitò, & magna violentia eximere, vt suprà etiam monuimus, cùm de telis è corpore extrahendis ageremus.

Magnorum oßium præcisio, cum exitu medullæ, periculosa admodū est.

Lib. 4.

Oßis vulnerati frustula, nec subito, nec magna vi euellenda.

Curatio vulneratorum oßium.

IN curandis ossium vulneribus, sicuti & in fracturis, atq; aliarum partiū soluta cōtinuitate, finis, seu scopus saltē primus, ac generalis, vnus est: nempe vnitio. Quòd si is per affectarū partiū siccitatem (vt paulò antè diximus) perfici nō posit, restat alter, vt alterius scilicet cuiusdam interuentu disidentes osis vulnerati partes glutinentur. Vt autē finem hunc secundum posis assequi, quatuor alij scopi tibi proponūtur obseruandi, suo ordine exequendi. Primus est, vt ijs quæ infixa sunt, & ossium frustulis (si quæ sint) exemptis, partes inuicem distantes, in vnū adducantur, & vt cōmissæ iam seu coniunctæ maneant, vulnus in carne acceptū, suturis altioribus, ac validioribus cōtrahendū est.

Quatuor scopi in curatione vulneris oßium obseruandi.

Secundus est, vt præsidia, quibus huic affectui ritè mederi possis, prudenter deligas. Tertius, vt deligaturæ modus decens adhibeatur. Nempe talis, vt commodè vulnus tractari, ac curari possit, citra omnimodam eius ipsius deligaturę remissionem, & ademptionem. Quartus, vt postquàm à phlegmone iam tuta esse videbitur laborans particula, victus poro gignendo aptissimus, instituatur. Cæterùm, quomodò primus scopus attingi possit, iam in sermone vniuersali de vulneribus superius dictum est. Quòd autem eiusmodi suturæ in carnosis partibus factæ, in proposito affectu sint ex vsu, hinc manifestũ euadit, quoniam disiunctas vulneris partes, in vnum adducũt, adductas verò, coniunctasque haud amplius dissidere patiuntur, ac præter hæc, partis substantiam tuentur. Vices enim deligaturę, & ferularum tenent, prohibentque ne circumfluus aër plagam temerè subintret, & os ipsum alteret, ipsique noxam inferat, quod magnoperè vitandum est. Atque hæc omnia in proposito casu sunt vtilissima permittendũ igitur, vt vulnus mox carne impleatur, atq; caro ipsa medicamentis exiccatoria facultate præditis, ita obduranda est, vt tandem callosa fiat, & porus gignatur. Itaq; si aliquid ex ipsius ossis substantia deperierit, eiusmodi cauitas ad vnguem impleri non potest, sed insanabilis remanebit, vt libro tertio methodi medendi Galenus nobis est autor. Secundum autem scopum hoc modo assequeris. Sutura decenter facta, turundam, in locum vulneris decliuiorem imponito, vt per hoc emissarium ossis frustula (si adsint) vel sanies, aut purulenta colluuies, educi & expurgari possint. Sed & puluerem suturarũ (vt vocant) conseruatiuum, superponito, quem primis diebus cum oui candido liquore remiscebis. Posteà verò agglutinatorium commune ex puluere illo, quo omnes passim vtuntur, terebinthinæ permixtum, ita vt in vnum corpus coëant, superaccommodato, vel aliquod aliud simile, ex ijs quę incarnatiua vocant, prout res expostulabit. Ergo turundulam melle rosaceo, quod puluerem glutinatorium ex myrrha exceperit, illitam, indito.

Primus scopus.

Secundus scopus.

Myrrha.

Myrrha enim Auicennæ, carne nudata ossa vestit, & operit. Itaq; si os exutum nudatúmve appareat, prædicto puluere, & linamentis ex optimis pannorũ lacinijs confectis, ipsum operito, munitóve. Deinde emplastrũ, vel stupas, aut pannos lineos vino calente delibutos, super applicato. Cæterùm, tertius scopus in curando ossium vulnere propositus, ita absoluetur. Cùm os totum pręcisum est, facta imprimis (vt dictum est) sutura, totum membrum,

Tertius scopus.

membrum, vt Razes præcepit, excepto vulnere, duplici panno, obuoluito. Pannos autem eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequentibus verò, vino calido, tum austero, tum nigro, imbuito. Et fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinẽ & figuram deligato. Ea enim longitudine & latitudine fascia ipsa esse debet, quam vulneratæ partis conformatio desiderat. Vt autem conueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborantis particulæ incipiat. Ab hinc facta ad superiorẽ partem circunuolutione, vbi prope vulnus ventum erit, fasciam ex aduerso plagæ circunducito, atque eam versus corpus non comprehenso vulnere, quousque satis erit, dispensato. Mox fasciam vertendo, eam supernè deorsum ducito. Atque vbi iã ad locũ vulneris eam deduxeris, in partem vulneri oppositam, supra priorem aliam circunuolutionem, circunductus iniicito, eosque ita dispẽsato, vt ibi vnde initium accepit deligatura terminetur, & vulnus minime coopertum remaneat. Porrò, fasciæ sic reuolutæ extrema acu ibidem erunt assuenda. Deindè ferulę duæ vel tres (si vulnus in artubus acceptum est) læues ac politæ, membri læsi figuræ, ac magnitudini accõmodæ iniicientur, quæ læsam partem ita fulcient, vt vulnus minimè contegant. Has autem fascia deligabis, nec prius solues, quàm vulnus percuratum fuerit: nisi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio nos ad id compellat. Quibus quidem symptomatis modo, quo in sermone vniuersali diximus, succurrendum erit. Vulnus verò extrinsecus stupis contegendum est, & fascia deligandum, quæ singulis curationibus solui debebunt, quum aliæ supradictæ fasciæ maneant: deindè vulnus detergeri, exiccari, & « more aliorum vlcerum curari debebit. Quod autem (inquit Ga « lenus) neoterici inuentum est glossocomion, quo maximè tempore gignendi calli vtimur, laudandum id quidem, quantum « aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus. Porrò quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est, cibis boni succi, & qui multum nutriãt, ex quibus prouenire succus soleat, non solum bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit: de quo plura in sermone de fracturis. De duritie autem, quæ diuortium continui sequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fusius etiam alibi dicetur.

Deligaturæ modus in vulnerato osse.

Quartus scopus.

Lib. 6.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Generalis diuisio Vlcerum, in librum III. Chirurgicarum institutionum Ioan. Tagaultii medici.

Vlcus.

1 Simplex, { *Id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptoma vllũ coniungitur.*

2 Compositum, { *Seu cum alio affectu, aut symptomate complexum.*

1 Vlceris simplicis, ac solũ cõsistentis differentiæ.

Veræ, ac propriæ, } { *Hoc est, à natura vlceris acceptæ.*
Extrinsecus accedentes, } { *Et nõ à substantia rei desumptæ.*

Vlceris differentiæ veræ, ac maximè propriæ, atque à substantia rei acceptæ, sumuntur.

A figura ipsius vlceris.

Ab ipsis dimensionibus, { *Hoc est, à dimisionis magnitudine, spacio seu quantitate, &c.*

Vlceris differentiæ à figura.

Vlcus rectum.
Vlcus obliquum.
Vlcus pampini modo retortum.
Vlcus hami ritu vncum.

Vlceris differentiæ à magnitudine, & spacio ipsius diuisionis.

Vlcus magnum. } *Longitudo, & latitudo.*
Vlcus paruum. }
Vlcus in summo residens. } *Altitudo.*
Vlcus profundum. }
Vlcus æquale. } *Differentiæ sunt etiam in alto.*
Vlcus inæquale. }
Vlcus magnum, & profundum. --- *Longitudo, & altitudo.*

Sub magno comprehenditur longum, & latum: sub paruo, breue, & angustum. Quæ differentiæ sunt à dimensionibus sumptæ.

Vlceris

Vlceris simplicis differentiæ extrinsecus accedentes, & non à substantia rei, hoc est, à natura ipsius vlceris, acceptæ, sumuntur.

A tempore.
A parte affecta.
A situ, seu loco in parte affecta.

Quæ à generationis modo, & ratione sumũtur differentiæ, magis ad vulnus pertinēt, quàm ad vlcus.

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.
Vlcus inueteratum.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.
Organica.

Vlceris differentiæ à parte similari affecta.

Vlcus in cute.
Vlcus in carne.
Vlcus in arteria.
Vlcus in vena, &c.

Vlceris differentiæ à parte organica affecta.

Vlcus auris.
Vlcus narium.
Vlcus oculorum.
Vlcus oris.
Vlcus faucium.
Vlcus pulmonum, &c.

Vlceris differentiæ à situ in parte affecta.

Vlcus in conspectu.
Vlcus sub cute conditum, & non apparens.
Vlcus in principio, in fine, vel medio musculi.
Vlcus in supernis partibus.
Vlcus in infernis partibus.
Vlcus secundum longitudinem.
Vlcus secundum latitudinem.
Vlcus secundum transuersum.

2 Vlceris compositi differentiæ sumuntur à cõplexu ipsius.

Cum symptomate.
Cum morbo.

Nõ sunt propria differētiæ, sed ve-

Cum

rius complicati affectus.

Cum sua causa.
Cum sua causa, & morbo.
Cum sua causa, morbo, & parte affecta.

Vlceris differentiæ à cõplexu cum symptomate.

Vlcus crucians.
Vlcus dolore vacans.
Vlcus purum.
Vlcus sordidum.
Vlcus saniosum.
Vlcus cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cum morbo.

Vlcus dyscratum, id est, cum intemperie.
Vlcus phlegmonosum.
Vlcus erysipelatosum.
Vlcus gangrænosum.
Vlcus cancerosum.
Vlcus putridum.
Vlcus cauum.
Vlcus supercrescens.
Vlcus phagedænicum.

Vlceris complexus cum sua causa.

Vlcus spontaneum.
Vlcus ab animali venenoso.
Vlcus à simiæ morsu.
Vlcus ab hominis morsu, &c.

Vlceris complexus cum sua causa, & morbo.

Vlcus cacochymum, id est, vitioso succo obsessum.
Vlcus cacoëthes, id est malignum.
Vlcus rheumaticum, id est, fluxione vexatum.
Vlcus arrosum.
Vlcus sinuosum.
Vlcus ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cûm sua causa, morbo, & parte affecta.

Erosio. Caries.
Esthiomenus.
Sphacelus.
Dysenteria.

Institu-

Institutionum Chirurgicarum Ioannis Tagaultii Medici, Liber Tertius,

De Vlceribus in vniuersum.

Quid sit vlcus vulgò apud Chirurgos, & eius diffinitionis interpretatio. CAP. I.

DIximus libro superiore, de cruentis vulneribus, seu de ea continui solutione, quę in carnosa parte ex vulnerando recens facta est, ac relicta. Nunc transeundum ad id vnionis etiamnũ in carnosa ac molli substantia factum diuortiũ, quod nec recens est, nec cruentum: sed iam inueteratũ, & in quo vna, vel plures consistunt dispositiones, quæ vnionem, vel consolidationẽ remorantur, atq; impediunt: ex quibus saniosa, & purulenta quædam colluuies, putredoq; excitatur. Vocant autem vulgares medici, & chirurgi tale vnionis diuortium, seu continui solutionem, cõmuniter vlcus. Quanquàm vulnus, & vlcus ferè passim apud probatos autores pro re eadem sumantur: nempe pro dissolutione vnionis in parte carnosa. Quæ siue recens sit, siue antiqua (quatenus saltem solutio tantùm vnitatis est) eandem sanationem (vt Galenus ait) semper desiderat. Cuius vtiq; propositus finis vnus est, nempe vnitio, vel agglutinatio, vel coitio, vel continuatio, quæ eadem sunt. Itaque discrimen quod à tẽpore sumitur, nihil planę proprium indicat Galeno. Nam recens (inquit) vetúsue vlcus nihil indicat. Quanquàm indicare videtur nonnullis, sed hi seipsos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, si recentium, ac vulgarium medicæ, ac chirurgicæ familiæ scriptorum morem iam ab omnibus receptum sequuti, discrimen inter vulnus (quam & plagam vocant) & vlcus posuerimus. Vlcus quidẽ cum ipsis appellantes cõtinui solutionem in substantia carnosa & molli, in qua vna vel plures consistunt dispositiones, vnitionem, seu agglutinationem fieri impedientes, ex quibus sanies,

Vlcus quid vocetur chirurgis vulgaribus.

Vulneris, seu vlceris finis.

Vlceris definitio.

&

Vlcus quid Auicennæ.

& purulenta quædam colluuies, ac putrilago excitatur. Apud interpretem autem Auicennæ, vlcus ita breuiter definitur: Solutio continuitatis in carne, quando iam continet saniem & pus, nominatur vlcus. Cæterùm in hac vlceris definitione, solutio

Definitionis vlceris examinatio.

continuitatis, locum generis obtinet, cuius species libro superiore de vulneribus abundè recensuimus. Reliquæ verò definitionis particulæ pro differentia appositæ sunt. In substantia quidē carnosa, siue in carnosis, & mollibus particulis, ad discrimē corruptionis ossium, quæ propriè vlcus non est, sed caries, & corruptela, quæ teredων Græcè dicitur. Quæ autem subnectuntur, ad differentiam vulnerum addita sunt. Vulnus enim recēs, & cruentum, quatenus saltē vulnus est, & quantum nominis ratio indicat, solutio est continui, simplex, ac per se consistēs, hoc est, nulli alteri affectui, aut præcedēti, aut sequenti coniuncta, qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam solùm desiderat) remoretur, & impediat. Vlceris verò nomine, commu-

Vlceris nomine quid intelligatur in chirurgia.

niter in chirurgia eam vnionis, seu cōtinui dissolutionē statim inaudimus, quæ non simplex sit, vt vulnus: sed quæ alijs dispositionibus, eius curationem impedientibus, seorsumque, ac per se nonnunquàm consistere valentibus, complexa semper atque annexa reperiatur, vt in differentiarum enumeratione clarius innotescet. Quò fit, vt vulnus generaliter, si ad vlcus conferatur,

Vlcus quo à vulnere differat.

simplicis, ac minimè compositi affectus rationem obtineat: vlcus verò (quo de hîc agimus) compositus semper affectus intelligatur. Non imus tamen inficias, quin & vulnera proprijs quibusdam dispositionibus, quæ necessariò illis accidunt, complicari possint: vt verbi gratia, magnitudini & paruitati, rectitudini & obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & residentiæ in summo, & ita de alijs, quæ vulnerum discrimina, siue differentias constituunt: generalem tamen vulnerum, quatenus vulnera sunt, curationem parùm aut nihil euariant, vt suprà

Vulneris atque vlceris propria differentiæ.

in tractatu de vulneribus diximus. Itaque vulnus magnum & paruum, rectum & obliquum, æquale & inæquale, in summo residens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, veræ ac propriæ sunt simplicis soliusque vulneris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, differentiæ: sicuti etiam & vlceris, quod solùm consistit, vt in sequenti capite dicemus. Porrò in diffinitione vlceris ex Auicenna superius adducta, per saniem, & putredinem, sordities, squammæ, & crustæ (quas Græci escharas vocant) etiam inaudiuntur, quæ in ipsis

vlceri-

vlceribus contingere possunt. Itaque Auicennas, & qui eum sequuti sunt, vulnus & plagam vocant, vbi nondum est pus: vlcus verò, vbi iam pus adest. In qua sententia fuisse quoque videtur Cor. Celsus, Latinus ferè. Hippocrates, libro quinto suæ medicinæ, vbi recentem, & cruentam adhuc plagam, vulnus appellat: vlcus verò, cùm iam vetustas occupauit, siue extrinsecus quidem per vulnera inciderit, siue intrinsecus corrupta aliqua corporum parte nascatur. Quid autem sit sanies, quid pus, quid sordes, posteà dicetur.

De differentijs vlcerum, & à quibus sumantur.

CAPVT II.

Vlcerũ differentiæ vnde sumantur.

VLcerum differentiæ sumuntur quibusdam à tribus potissimùm, nempe à causis ea excitantibus, mẽbris, & accidẽtibus, seu dispositionibus cum eis complicatis. Alij verò breuitati studentes, eas à duobus duntaxat desumũt, vtpotè à causis, & symptomatis, atque etiã affectibus ipsis, quibus cõplicantur: ea quidẽ, quæ à membris siue laborantibus particulis sumuntur discrimina, omninò prætereuntes: quippe quæ ad particularem, non autem ad vniuersalem de vlceribus tractationem pertineant. Adde, quòd & in tractatu de fistula, id est, sinu, qui occalluit, de ijs obiter agetur. Dicemus tamen hìc & de ijs nonnihil. Differentiæ, quæ à causis sumuntur, saltem communiores, & magis propriæ, hæ communiter solent à chirurgis assignari: vlcus virulentum, & corrosiuum, siue comedens: vlcus sordidum, rhyparon Græci vocant: & putridum, siue putrefactum, quod Græci serpedona appellant: vlcus cauernosum, & profundum, vlcus fistulosum, vlcus cãcerosum. Differentiæ autem, quæ ab accidentibus, siue symptomatis, & affectibus, quibus ipsa vlcera complicantur, ferè communes, atque æquiuocæ sunt, & ipsis vulneribus.) primò tamen, & magis propriè (vt recentibus placet chirurgis) de vlceribus, quàm de vulneribus dicuntur. Hę autem sunt: vlcus cum intẽperie, quod Græcè disˈcratum vocant: vlcus crucians, siue dolorosum: vlcus cum tumore aliquo præter naturam, quod apostematosum nominant: vlcus contusum, vlcus supercrescens, cum carne molli, & superflua, ὑπερσαρκῶν Græci appellant, Auicennæ interpres carnem additam super vulnera: vlcus durum simul & tenebrosum: vlcus cancerosum, & gangrenosum, vlcus cauum, vlcus cariosum, id est, cum osse corrupto: vlcus cum varicibus, vlcus cacoëthes,

Vlcerum differentiæ à causis.

Differentiæ vlcerũ ab affectibus quibus complicantur.

coëthes,id est,malignum,& ægrè sanabile,atque id genus alia. Cæterùm multæ ex suprà commemoratis differentijs,veræ vlcerum differentiæ non censentur Galeno,sed aliorum affectuũ

Affectus cũ vlcere complicati.

cum vlcere cõplexiones, cuiusmodi sunt vlcus cancerosum,gangrænosum,supercrescens,putrefactũ,cauum,& cum tumore aliquo,vt vlcus phlegmonôdes, erysipelatôdes.Putredo nanque, gãgræna,phlegmone,erysipelas, cancer,& reliqua id genus,ex morborum sunt genere:nempe affectus præter naturam,actionem vitiantes,qui seorsum ac per se consistere possunt. Quod enim consistere seorsum,& per se potest,id nullius vnquàm(inquit Galenus)alterius fuerit differentia.Esto igitur hoc tibi veluti præceptio,ac regula,qua discernere liceat,differentiáne alicuius affectus aliquid sit,an alterius affectus complexum. Sed

Vlceris complexus cum symptomate

& alio rursus modo vlcus cruciãs siue dolorosum,& vlcus sordidum,ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur, cum tamen veræ aut propriæ differentiæ non sint, sed complexus potius symptωmatis cum vlcere.Dolor nanque & sordes ex symptωmatum sunt genere. Pari modo & cùm dicitur cacochymon

Vlceris complexus cum sua causa, & morbo.

vlcus,id est, vitioso succo obsessum, aut fluxione vexatũ,quod rheumaticum Græcè Galeno dicitur,aut arrosum,id est, quod exeditur,causa cum affectu copulatur.Talia igitur multa pro differentijs vlcerum chirurgis & medicis vulgarijs vsurpantur, quæ reuerà differentiæ non sunt,saltem apud Galenum,sed alterius dispositionis complicationes seu affectus compositi. Sim-

Veræ ac propriæ vlcerũ differentiæ, vnde sumantur.

plicis igitur soliusque vlceris differẽtiæ veræ ac propriæ,ab ipsa vlceris natura sumuntur.Vlcus autem simplex hîc cum Galeno appellamus,quod solum consistit,id est, cui nec vllus affectus alius,nec symptωma vllum coniungitur.Simplex igitur nõ erit, si quæ exulcerata est particula,vel fluxione vexetur, vel malo succo vitiosa sit,vel omninò extra naturalem temperiem fuerit, vel vlla cauitas adsit,vel si aliqua cutis amissio contigerit. Itaque differẽtiæ,quæ ab ipsa vlceris natura sumũtur,vel maximè propriæ sunt,& à substãtia rei acceptæ,vel extrinsecus accedẽtes.

Vlcerum differẽtiæ maximè propriæ.

A substãtia rei capiũtur,quæ à figura,& à diuisionis magnitudine seu quãtitate,ac dimensione,siue spacio ducuntur.A figura,vt vlcus rectũ,vlcus obliquum,vlcus circulare siue rotũdum,vlcus retortũ,vlcus vncũ. A diuisionis magnitudine,siue quãtitate,vt vlcus magnũ,vlcus paruũ. Ex dimensionibus siue spacijs,vt vlcus longũ,vlcus breue,vlcus latũ,vlcus angustũ, vlcus sublime,siue superficiale,id est,in summo residẽs,vlcus pro-

Figura. Quantitas. Dimensio.

Vlcerum differentiæ extrinſecus accedentes.
Tempus.
Modus & ratio generationis.
Situs.
Locus affectus.

fundũ,vlcus æquale,vlcus inæquale. Extrinſecus verò accedẽtes vlcerum differẽtiæ ſumuntur à tẽpore,& à generationis ratione:itẽ ex eo quod totũ vlcus,parsúe vlceris conſpectũ fugit, vel conſpiciendũ ſe præbet,hoc eſt,à ſitu in parte affecta. A tẽpore quidẽ,vt vlcus recens,vlcus inueteratũ.Ex generationis ratione,vt vlcus inciſum,vlcus diruptum , vlcus partim inciſum, partim diruptũ. A ſitu in parte affecta,vt vlcus in conſpectu ſiue euidẽter apparens,vlcus intus conditum, ſiue nõ apparẽs, idque in toto,vel in parte:item vlcus in principio muſculi,vlcus in fine muſculi,vlcus in medio muſculi. Cæterùm quæ ex loco affecto ſumũtur vlcerum differentiæ(ſi tamẽ differẽtiæ cenſendæ ſunt)nõ vtique,vt Galenus inquit,à propria ipſorũ natura, vt præcedentes,deſumuntur.Loci autẽ in quibus cõſiſtunt vlcera,ſunt partes ſimilares,& organicæ. Igitur ſi à locis, in quibus eſt vlcus,differẽtias cenſeas,hoc modo fiet diuiſio vlceris à loco affecto:vlcus in parte ſimilari,vlcus in parte organica, ſiue inſtrumentaria.Rurſus vlceris differẽtias à parte ſimilari affecta, hoc pacto diuides:vlcus in vena,vlcus in arteria,vlcus in cute, vlcus in muſculo.Cenſetur enim muſculus,& pars ſimilaris,ſaltem ad ſenſum.Differẽtiæ verò à parte organica affecta eiuſmodi ſunt,vlcus auris,vlcus in faucibus,vlcus in aſpera arteria, vlcus pulmonis,vlcus pectoris,vlcus in pene,vlcus in ſede,& ſic diſcurrendo per ſingulas corporis partes,quas inſtrumentarias vocamus.Atque hæc completa,& abſoluta eſt ſimplicis ſoliuſque vlceris,& cui nullus alius adiũctus ſit affectus,in ſuas differentias diuiſio,quę à propria ipſius natura ſumitur.Quòd ſi affectus aliquis,ſeu diſpoſitio,quæ ſeorſum(vt diximus)& per ſe conſiſtere poſsit,vt phlegmone,gangræna,putredo, vlceri adiungatur , ab eo (vt ſuprà diximus) ſumi non poſſunt vlceris differentiæ , ſaltem verè & propriè dictæ. Verumenimuerò quoniam ab ipſo etiam Galeno locis ſexcentis dictum eſt, non oportere de nominibus contendere,ſi quis putreſcens vlcus,& quod exeditur,& quod gangrænâ , & quod eryſipelate affligitur,& canceroſum,& ſinuoſum,& carioſum , & cacoëthes,& dolens & indolens,atque id genus alia , vlcerum differentias nominauerit,non erit cum eo contendendum , modò rectã illis curationẽ adhibeat.Vocabunturque vlcerum differẽtiæ,ſumptæ ab eo cum quo complicantur.Nempè differentiæ à complexu cum morbo,differentiæ à complexu cum ſymptomate,differentiæ à complexu cum ſua cauſa,& ſi quæ ſint aliæ.

Non eſſe de nominibus cõtendendum.

De

De causis vlcerum. CAP. III.

VLcerum causas in vniuersum geminas tantum chirurgorum posteritas statuit, nempè antecedentes seu præcedentes, quæ Græcis προηγούμεναι dicuntur: & continentes siue coniunctas, quæ συνεκτικαὶ Græcè appellantur. Procatarcticas nanque, hoc est prægressas & euidentes seu primitiuas illis minimè tribuunt. Quippe quæ dum carnem incîdunt, disrumpunt, aut laniant, aut quouis alio modo continui solutionem in ea efficiunt, nequaquã primo statim occursu saniem aut pus, aut sorditiẽ (quæ necessario vlcera comitari arbitrantur) creare, aut excitare possunt. Quanquàm cõsequio quodam id præstare valeant, nempe corporeas, atq; antecedentes causas commouendo. Itaque vlcerum antecedentes causæ sunt, cacochymia, id est, succorũ vitiũ, cùm scilicet sola qualitate peccant humores, non etiã quantitate, atque eorũdem prauorũ succorum, siue humorum in corpore existentium nimis exuperans copia, qui corporis ipsius particulas arrodere, & tãdem corrũpere posint. Porrò eiusmodi succorũ prauitas, aut ex deprauata victus ratione generatur, aut totius corporis, vel alicuius notæ membri, vt hepatis, aut lienis, vitio cõtingit, vti plærisque locis Galenus nobis testatum reliquit. Causæ verò continentes, siue coniunctæ vlcerum dicuntur intemperies illæ, quas malitias cõplexionum vocãt, in vulneratas particulas ex causis προηγουμέναις siue antecedẽtibus modò dictis, vel etiã ex ipsis vulneribus, aut abscesibus, alijsue præter naturã tumoribus (sed malignis præsertim) ruptis & apertis, excitatæ. Quẽadmodũ enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur: tum etiam esthiomeno, id est, exedente, qui ex bile fit crassiore, & acriore, vlcus corrosiuum, siue erodens, generatur: ita ex anthrace, seu carbunculo præsertim venenoso (quod vlcus est escharosum) rhyparum, id est, sordidum, & ex abscesibus profundum, & concauum, siue cauernosum procreatur. Itaque tres hi ægrè sanabilium, rebelliumque vlcerum modi videntur.

Vlcerũ causæ antecedẽtes.

Causæ vlcerum continẽtes.

Tres modi ægrè sanabilium vlcerũ.

Primus, qui ex intemperie subiectæ carnis prouenit. Secundus, qui ex vitio confluentis fit sanguinis. Et tertius, qui ex mensura, seu copia, vel quantitate confluentis nascitur, vt libro quarto methodi medendi Galen. annotauit. Qui & aliter ibidem diuisionem posse fieri tradit: nempe ægrè sanabilium, rebelliumque vlcerum, alia propter vlceratæ carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem, talia fieri. Tum intemperiem

rursus ipsam bifariàm diduci, cùm aliâs in qualitate sola naturę modum egressa, subdita caro sit, aliâs etiam cũ accessorio quopiam tumore. Iam ipsum confluxum bipartitò etiam scindi: nempe in confluentis succi, tum qualitatem, tum quantitatem. Quatuor igitur erunt in vniuersum contumacium, & ægrè sanabilium vlcerum modi: nempe sola subiectæ carnis intemperies, quam & dyscrasiãm vocant: intemperies cum accessorio tumore, humor influens, aut vitiosus, aut multus. Humor nanque qui copiosior in partem vlcere laborantem influit (tametsi vitiosus non sit) sanationem vlceris (quòd in eo excremẽta creet) moratur, atque in longum tempus protrahit. Cæterùm quintum modum adiecisse videtur Galen. in commentario huius aphorismi Hippocratis: Vlcera quæcunq; annua sunt, &c. nempe passionem ossis corrupti in loco vlcerato. Vbi enim caro, quæ ossi superiacet patienti, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis exiccata, contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur. Rursus verò paulatim aliqua influente sanie ex osse corrupto, in parte penitiore iterùm aduenit inflammatio, & puris generatio consequitur, à quo cicatrix eroditur, caro verò exulceratur. Subdit autem Gale. loco nuper ex 4. lib. Therap. methodi citato, interim dictorum affectuum siue dispositionum, aut aliquos, aut etiam pariter omnes misceri, atque ita multas, ac diuersas vlcerum differentias iam suprà commemoratas enasci. Porrò tradenda est medendi methodus, non omnium simul, sed cuiusque seorsum, quod in sequentibus faciemus, à simplicioribus quidem exordium sumentes, vt eorum curatione tradita, compositorum sanationis methodus facilius, ac melius intelligatur. Cæterùm quoniam passim cùm de vlceribus tractamus, voces hæ, sanies, pus, virus, sordes, & id genus alia, nobis occurrunt, non abs re factum putabimus, si hoc loco quid apud chirurgos, & medicos significent, quoque inter se coueniant, & dissideant, paucis aperiamus. Sanies propriè Latinis is tenuis humor est, qui Græcis ἰχὼρ dicitur, qualis exit ex vulnere nec recenti, nec iam sanescente, sed inter vtrunq; tempus. Quibusdã ichωr sanguinis sanies interpretatur. Saniei duæ sunt species apud Celsum, Græcis distinctæ nominibus, quarũ vna ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichωr tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflãmatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida, melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis vlceribus, vbi nerui

Hippocra.

Sanies quid.

Saniei species duæ Cel.

In aliquibus exemplaribus nõ ἰχὼρ legitur, sed ὕδρωψ.

Meliceria.

Sanies vulgò, pro pure malè vsurpatur.

circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maximè ex genibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios istos medicos, ac chirurgos (quibus nusquàm ferè vllius vocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens sit, seruatur) sanies communiter pro eo quod Latini appositè pus vocant, vsurpatur. Genus tamen interdùm saniem etiam faciunt, ad sordem, virus, seu virulentiam, & purulentam colluuiem, quam Græci πύος, Romani pus vocant. Nomine enim saniei, latius sumpto vocabulo, omnem humiditatem præter naturam alteratam intelligunt. Itaque si tenuis sit humor, qui exit ab vlcere, virus, seu virulentia; si crassior, sordes: si verò mediocris, generis appellatione, illis sanies nuncupatur. Et hæc quidem in vlceribus (vt aiunt) copiosa, in cauis vulneribus pauca, reperitur. Est igitur sanies propriè vulgaribus medicis, & chirurgis, idem, quod pus Latinis, & πύος Græcis: Celso verò genus est, duas sub se (vt modò diximus) species continens, Græcis distinctas nominibus, quarum vna ἰχὼρ altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, vbi passim Græcè ἰχὼρ scribitur, sanies vertitur. Cæterùm, quod πύος Græcis, & Latinis pus propriè nominatur, ex sanguine, vel carne contusa ortum habet. In eius autem generatione, semimala quædam, vt quisquam dixerit: fit transmutatio, siue alteratio. Etenim cùm tres in animalium corpore fiant alterationes, vt libro quinto simplicium Galenus docuit, vnà planè secundum naturam est, cùm videlicet cibus in ventre coquitur, aut in visceribus, vasis, & qui inibi generatur succus, vnde rursum pars vnaquæque nutriatur. Altera contrà planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus. Atque hæ quodammodò inuicem sibi contrariæ sunt. Tertia ex vtraque mista, & media est, partim secundum naturam existens, partim præter naturam. Itaque transmutatio seu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam (quæ nutritio est partium animalis) & simpliciter malam (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neque enim à solo calore præter naturam, neque à solo calore ingenito, & secundum naturam, planè vincente fit suppuratio, seu puris generatio: sed mixtus quodammodò ex vtrisque est calor inflammationis: quæ dum ad suppurationem connectitur, dolores extenta, simul, ac calefacta præter naturam inflammata particula: & febres principio, id est, corde concalefacto, excitantur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam veluti ebullitione, atque

Virus.

Sordes.

Sanies.

ἰχώρ.

Puris generatio.

exustio

exustione sanguinis, qui vbi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodùm ex lignorum exustione cinis, vt Galenus testatum reliquit in commentario huius aphorismi Hippocr. Dum pus conficitur, &c. Ex ijs igitur manifestum euadit, quid sit pus, quomodò generetur, quæ sit eius causa efficiens, & materia. Nunc quid sit virus, seu virulentia, & sordes, apud chirurgos, paucis aperiamus. Virus ergo illis, seu virulentia est superfluitas subtilis, ex abundantia humorum aquosorum generata. Quæ (inquit Guido) duplex est, calida, & frigida, serosa, & rubicunda. Sordes autem eidem, est superfluitas quędam crasior, ex humoribus crasiorem substantiam habentibus procreata, quæ quidem est triplex: quædam enim (inquit) est spissa, inæqualis, coagulata, & alba: quædam verò nigra, & alia velut fex, cinericea. Porrò quod illi virus appellant, Galeno Græcè ἰχὼρ, Latinis sanies, dicitur. Est autem sanies, siue virus (vt verbo vno dicatur) tenuius illud excrementum in vlceribus, quod ea humida reddit: sicuti sordes crassum, quod vlcus rhyparon, id est, sordidum efficit. Quemadmodùm enim (vt Galenus inquit) omnem qualitatis alimenti mutationem, alterũ crasius, alterũ tenuius excrementũ sequitur, ita & in vlceribus, præsertim cauis, duplex excrementum prouenire solet: nempe tenuius, quod Latinè sanies, Græcè ἰχὼρ appellatur, & crasius, quod sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex crasso sordidum. Quò fit, vt vlcus ipsum duplicibus egeat medicamentis, vtique vt humidum est, siccantibus: vt sordidum, ijs quæ expurgant. Sed hæc alterius sunt contemplationis. Cæterùm mediam quodammodò substantiam sortitur pus, inter tenuem, & crassam, si saltem laudabile atque optimum est. Optimum autem est (vt scribit Hippocrates) si album, leue, æquale, ac quàm minimè fœtidum sit. At illud malum est Celso, quod multùm tenue, dilutumque apparet, magisque si ab intio tale est: itemque si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si feculentum est. Præter hæc, si male olet. Porro genus quoddam puris est apud eundem Cornelium Celsum, Græca dictione ἐλαιῶδες appellatum, quod in magnis (inquit) vlceribus sanescentibus apparet, tenue, subalbidum, quasi vnctum, colore, atque pinguitudine oleo albo non disimile. Sanies autem mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quę & ipsum vlcus, & iunctam ei cutem erodit.

Virus.

Sordes.

Sanies, siue virus quid.

Lib. 3. meth.

Pus medium est inter saniem, & sordem.

Boni, ac mali puris notæ.

Pus ἐλαιῶδες.

Male saniei notæ.

Melior non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Itaque spes sanationis in his vlceribus maior est, ex quibus melioris generis quæque prædictorum proueniunt. Sicuti, & eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Eamobrem, bonitatis atque maliciæ notæ, in horum singulis diligenter à chirurgo perpendendę sunt, vt & deprehendere, & pronunciare posit, quæ vlcera insanabilia sint, quæve facilem, aut difficilem curationem habeant. Quæ res non parui sanè est momenti, vt chirurgus ipse, & se alijs admirabilem præstet, & calumniam deuitet. Atque hæc de pure, sanie, ac sorde dicta sufficiant. Nunc autem dicendorum ordo postulat, vt vlcerum signa, ac etiam iudicia subijciamus.

Notæ siue signa, quibus vlcerum differentiæ dignoscuntur, ex eorum definitionibus petita, CAP. IIII.

VLceris cuiusque suæ sunt propriæ notæ, quibus vnum ab altero distinguitur, Hæ autem ex singulorum diffinitionibus petendæ sunt. Quocircà præcipuarum suprà memoratarum differentiarum breuisimas definitiones hîc obiter recensere operæpreciũ esse duximus. Quod dum facimus: non tam verba, quàm rem ipsam lectorem spectare volumus. Maluimus enim communibus, & ab omnibus chirurgiæ professoribus iamdudùm receptis vti definitionibus, licet aliquando rudibus, plebeis, & non ita elegantibus, quàm rei per se satis obscuræ, verborum lenocinijs, & tersiore stilo tenebras offundere; crassam tamen illam, & supinam barbariem, quantũ nobis licuit, vbiq; deuitauimus. Ergo vt semel dicamus,

Vlcus virulentum

vlcus virulentum est, in quo virus, hoc est, tenue quoddam, ac liquidum excrementum, quod saniem propriè Latinis appellari diximus, citra erosionem abundat. Alio nomine saniosum dicitur.

Vlcus corrosiuum, siue arrodens.

Vlcus, quod sua malignitate siue malitia, parti quam iam occupauit, erodendo, atque interdùm escharam (quam acris mordaxq; succus ad ipsum confluens excitat) gignendo, maius atq; amplius indies efficitur, corrosiuum, siue arrodens nominatur.

Vlcus depascens.

Quòd si eius malitia adeò crescat, vt non modò vlceratas atque corruptas carnes, sed etiam sanas absumat, depopuleturque, vlcus iam depascens appellabitur. Græci omnes medici νομὴν hunc affectum, Galeno etiam teste, nominant, propterea

Nome.

quòd pergere pascendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sint, soleat, atque harum semper aliquid ægris adijcere,

adijcere. Cuius species est phagedæna, ambulatiuum vlcus appellant, quod huc, atque illuc serpendo, cutim, ac subiectam carnem, sed extimam tantùm ac superficialem, depascitur, ac rodit. Nunquàm enim eiusmodi vlcus in penitiora penetrat: quò fit, vt vlcus in summo residens, minimè autem profundum, dici meritò debeat. Vlcus sordidum est Galeno, quod crassiore illo ac viscoso scatet recremento, quod sordem appellauimus, Græci rhyparon vocant. Recētiores verò aliter definiunt, nempe quòd crustas aliquas habet crassas, seu (vt loquuntur) grossas, aut carnem aliquam mollem, crassam, & superfluam. Vlcus putre siue putridum dicitur, ex quo vapor aliquis graueolēs, seu (vt aiunt) fumus quidam fœtidus, & cadauerosus expirat, atque attollitur, persimilis illis qui à putrescentibus ac corruptis iam carnibus effertur, habetque semper annexam sibi sorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plærunque febrem. Hoc à sordido differre volunt sola malitiæ, ac fraudulentiæ intentione. Cauernosum vlcus appellant cuius orificiū strictum est, atque angustum: profunditas verò latior, & sensum effugiens, siue occulta, multosque anfractus habet, & cuniculos, siue vias hinc indè discurrentes, citra tamen callositatem & duritiem. Sunt qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellāt. Fistulosum vlcus à nuper descripto cuniculo seu cauernoso vlcere non differt, nisi quòd meatus illos anfractuosos & sinuosos, callosos habet, & duros. Vlcus cancerosum, est visu horrendum, fœtidum, labra habens dura, crassa, tumida, atq; inuersa: colore inter rubrum, & nigrum medio, vtpote fusco, aut liuido: adhæc circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ, & turgidæ, crasso, & nigriore sanguine plenæ.

Phagedæna.
Vlcus sordidum.
Lanfrancus sic diffinit.
Vlcus putridum.
Vlcus cuniculosum.
Vlcus fistulosum.
Vlcus cancerosum.

Vlcus discraton, siue vt vulgò dicunt, dyscrasiatum, est in quo quædam δυσκρασία, id est, intemperies, seu mala quædam qualitas præter naturam dominatur, vt caliditas immoderata, vel frigiditas aut humiditas, vel siccitas, aut plures ex illis simul. Nominatur autē propriè nobis vlcus cū intemperie. Vlcus crucians siue dolorosum appellatur, quod laborantem atrociter molestat, seu (vt ait Guido à Cauliaco) in quo sensibilitas rei contrariæ reperitur, Græcè ἕλκος ὀδυνηρὸν dici potest. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, quod aliundè fluentes humores vetant sanescere. Verminosum vlcus appellatur, quod vermibus scatet, scolecôdes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex est putredo. Vlcera cacoëthe Galeno, & Græcis

Vlcus δύσκρατον, id est intēperatum.
Vlcus crucians.
ἕλκος ὀδυνηρόν.
Vlcus rheumaticum.
Vlcus verminosum.
Vlcus cacoëthes.

cis omnibus medicis dicuntur, quæ omnibus ritè decenterquè factis, sanari tamen non possunt, quòd scilicet in particula laborante siue vlcerata, malignitas quædam adsit cæca, & nobis occulta, ea sanari prohibens. Nos eiusmodi vlcera, maligna, contumacia, rebelliáve, atque ægrè sanabilia dicimus. Varicosum vlcus nominatur, quādo in partibus eo superioribus venæ quędam eminentes, ac turgidæ, crasso sanguine, aut vitioso aliquo succo appletæ apparent (varices vocant) quæ ipsi vlceri fluxioné suppeditant, atque ita sanescere ipsum vetant. Apostematosum vlcus nuncupant, in quo tumor aliquis præter naturam est, ab humore quopiam procreatus, vt phlegmone, aut erysipelas. Cętera satis ex præcedentibus innotescunt.

Varicosum vlcus.

Vlcus apostematosum.

Vlcerum prognostica, siue iudicia. CAP. V.

Aph. 45. li. 6.

Vlcera annua, & diuturna.

VLcera (inquit Hippocrates) quæcunque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri. Quæcunque vlcera (vt Galenus ait in commentario huius aphorismi) longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel si facta sit, rursus resoluta (nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus) cacoëthiam, hoc est, malignitatem quandā ostendunt, difficulterque ad sanitatem perducuntur. Id autem accidit, vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro ex humoribus in id confluentibus, processu temporis contractam, vel ob aliquem vitiati ac corrupti inibi osśis affectum. Vlcus omne (vt scribit Auicennas) quod, posteaquàm carne impletum est, & cicatrix illi induci debet, subito renouatur, periculum est, ne in fistulam degeneret. Eidem mala vlcera iudicantur dura, & quæ ad virorem aut nigriciem vergunt. Eiusmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionem insinuat. Vlcera (vt idem Arabs ait) frigida, albedine & mollitie dignoscuntur, & præsertim si calidis iuuentur. Calida verò ad ruborem declinant, & frigidis gaudent, sed & tactu etiam discernuntur. Itaque horum vtraque agnosces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galenus inquit) laborantis sensu. Quippe aliâs vstionem sentire se fatentur, aliâs manifestum frigus, in particula: gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis, & alijs quidem rubor leuis insidet, alijs color magis albicat. Siccis quoque atque humidis vlceribus suæ sunt propriæ notæ, quæ tactu maxime deprehenduntur. Hic

Fen. 4. ca. 1.

Vlcus se renouans.

Vlcera dura viridia, aut nigra.

Vlcera frigida.

Calida vlcera.

Lib. 4. Ther.

nanque

nanque ſenſus ſicca atque humida, & quæ eas qualitates conſequuntur, duritiem ſcilicet & mollitiem, aſperitatem & lenitatem, experitur. Adhæc ſi maligna vlcera totius corporis colorẽ repræſentent, vt verbi cauſa, candidum, purpureum, aut fuſcum, vel citrinum, vitium aliquod effatu dignum hepati, atque inſignem ſanguini, ab ipſo iecinore procreato, corruptelam ineſſe ſignificatur. Aliud. Vlcera, quæ alijs morbis ſuccedunt, ægrè ſanabilia ſunt. Aliud. Vlcera circunglabra praua ſunt, hoc eſt, cùm videris pilos à circumiacentibus vlceri locis defluere, vel cutem ſquammulas è ſumma parte dimittere, ſcito, ac indicato tale vlcus prauum eſſe. Prauos nanque humores, ſeu malignos ſuccos ad partem vlceratam tunc confluere ſimile veri eſt, qui vehementer vlcus erodunt. Itaque eiuſmodi maligni ſucci, neque radiculas pilorum omnes abolere queunt, neque exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac ſolideſcere patiuntur. Cùm autem pili qui prius deciderant, in ijs quæ circiter vlcus ſunt ſedibus renaſcuntur, bono indicio eſſe ſolent. Aliud. Vlcus (vt primo libro prædictionum ſcribit Hippocrat.) ſiue antè extitit, ſiue in ipſo morbo natum eſt, diligenter obſeruari debet. Nam ſi moriturus æger eſt, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet. Aliud. Vlcera, in quibus poſt longam ſaniei, ſeu virulentiæ emiſsionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt. Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem ſint puris optimi ac laudabilis notæ, in præcedentibus dictum eſt. Aliud. Vlcera, quę in extremitatibus muſculorum dorſi, vel tiabiarum, aut brachiorum ſunt, periculo non vacant Auicennæ. Valde etiam periculoſa eidem cenſentur, quæ interna membra occupant, aut ad ea vſque perueniunt. Aliud. Quibus vlceribus ante abſolutam deterſionem, ſarcotica, id eſt, carnem producentia medicamenta adminiſtrantur, mala, ac ſuperflua caro in illis generatur. Quæcunque verò probè & opportunè expurgata ſemper ad ſiccius promouentur, his caro (inquit Hippocrates) magna ex parte non ſupercreſcit, niſi ſi contuſa ſunt.

Vlcera totius corporis colorem repræſentãtia.

Aph. 4. lib. 6.

Vlcera circũglabra.

Vlcus ante morbum, vel in ipſo morbo enaſcens.

Vlcera in quibus partibus periculoſa.

Vide Hipp. apud Gale. lib. 4. Ther.

Aliud. Vlcera in orbem circunducta, hoc eſt, rotunda, peſſima (vt de vulneribus dictum eſt) eſſe ſolent, ac tardè magnoque negocio ad cicatricem perducuntur. Proindè pueros ſubindè in perniciem trahunt. Itaque in eis conſilium chirurgorum eſt, vt cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantùm ſaltem fieri poterit) in rectum diducantur.

Vlcera rotũda.

Artuum vlcera.

Aliud. Artuum siue extremarum partium vlcera, vt pedũ, aut manuum, sæpenumerò phlegmonas, aut alios eiusmodi præter naturam tumores in adenosis partibus, seu glandulis (quas Græci adenas vocant) accersunt, atque excitant, præsertim verò vbi corpus plethora laborat. Hæ enim partes, quoniam imbecillæ sunt, & raræ, facilè tentantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus, aut pedis digito sit, eiusmodi glandulæ in inguinibus, & alis, tum intumescant, tum phlegmone occupentur, cùm defluẽtem ad vltimos artus sanguinem, aut alios quosuis humores, priores acceperint, & exceptos, ob eam quam habent laxitatem, & raritatem retinuerint.

Colli & capitis vlcera.

Quinetiam in collo, & secus aures sæpenumerò glandulæ his quibus in collo, capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum, intumescunt. Nominant autem (inquit Galenus) ipsos adenas, cùm sic intumuerint, bubones.

Bubones.

Si auxilia profuerint, aut nocuerint.

Aliud. Cùm medicamenta vlceribus adhibita conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentum est ea ritè ac decẽter administrata esse. Cùm verò noxæ aliquid adferunt, & vlcus humidius reddunt aut siccius, calidius aut frigidius, indicium est, ea non esse præsenti morbo idonea. Eruntque magis desiccantia, aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res postulabit, deinceps admouenda. Quòd si ex admotis vlcus etiam mollius redditur, adstrictoria statim erunt adijciẽda.

Si vlcus arrodatur.

Cæterùm si vlcus eroditur, & profundius efficitur, sedulò aduertendũ est, num id ex acrium succorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum (quæ admouentur) plusquàm oportet detergentium. Hæc enim vlceratam particulam arrodendo, multam saniem procreant, & vlcus humidius reddunt.

Nota.

Quò fit, vt imperitos chirurgos atque improuidos sæpenumerò falli contingat, qui dum putãt vlceris cacoëthia, id est, malignitate, eiusmodi saniosam colluuiem, seu (vt ipsi loquũtur) virulentiam, atque superfluam humiditatem prouenire: quæ adhuc efficacius detergunt, properant admouere, atque ita profundius, & magis cauum vlcus, imo verò & calidius, ac etiam interdũ phlegmonôdes efficiunt. Hinc erosionis, ac mordicationis sensum laborantes persentiscunt. Sed hæc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quàm ad signa prognostica, de quibus nunc agimus.

Ventus meridionalis officit vlcerib⁹.

Porrò inter cætera quæ magis officiunt vlceribus, ventus est (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque aëris ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: siquidem quæ putrefiunt

omnia,

omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. Hinc fit (inquit) vt tibiarum vlcera Auinione, ægrius ac difficilius multo curentur quàm Parisijs. Contrà verò accidit in capitis vulneribus. Cæterùm quemadmodùm plurima vulnerũ iudicia, vlceribus etiam communia sunt, ita & vlcerum, de quibus modò disserimus, iudicia permulta vulneribus adaptari possunt. Quocirca quæ in iudicijs vulnerum dicta sunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt.

De curatione vlcerum in vniuersum. CAP. VI.

Duo spectanda in curatione vlcerum.

IN curatione vlcerum duo nobis spectanda proponuntur, nempe ipsius vlceris, quà vlcus est, contemplatio, & vlceris cum sua causa, aut symptωmate aliquo, aut alia quauis dispositione complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis consideratio. Omne enim vlcus (vt suprà diximus) aut solum est, ipsumque per se (hoc est, nullo alio affectu, vel cũ eo simul inuadente, vel ipsum præcedente, aut sequente) aut cũ alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alij non modo statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiũt, alij eius sine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent. Cæterùm vlcus omne, quà vlcus est, vnam cõmunem habet curandi indicationem. Siquidem (vt Galenus ait) vlceris, quà vlcus est, sanatio, mediocris siccatio est. Hæc autem indicatio cõmunis etiam est vulneribus curãdis, quà saltem vulnera sunt, id est, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc discrimen habent, ꝙ hæc minori, illa (ꝙ humidiora sint) maiori desiccatione indigent. Verùm enimuerò vlceris, quod cum alio affectu coniunctum est, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris solius non est: sed prior illius affectus, secunda vlceris. Nam siue phlegmone quæpiam, siue erysipelas, siue tumoris, qui œdema dicitur, siue nigritia, siue ecchymωsis vlceratam carnem obsederit, primùm molienda eius curatio est. Quòd si valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis causa esse solet) exulceratæ carni adsit huic nimirum primo medendum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam sanaueris, exulcerationis posteà affectum sanabis. Ita quoque & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deindè mox vlcus sanemus. Cæterùm nulla harum curationum (inquit Galenus) ipsius est vlceris, sed alterius cuiusquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certè fouet. Porrò duplex in

Vlceris sanatio, mediocris siccatio est.

eiusmo-

In tollendis dispositionibus cũ vlcere complicatis, duplex cõsilium esse.

Particul. in curãdis vlceribus scopi.

eiusmodi cum vlcere complicatis dispositionibus consilium est ipsi Galeno lib. 4. meth. med. nempe vt vel eiusmodi affectus è corpore prorsus eximas, vel incommodum quod inferunt, vincas. Verùm hoc (inquit) vbi exiguus planè affectus est, fieri licet, vbi magnus est, duci ad cicatricem vlcus prius nõ poterit, quàm illi affectui remedium attuleris. Talium igitur vlcerum quæ sic cum alijs affectibus complexa sunt, quatuor sunt particulares curandi intentiones. Prima vitæ rationem, sanandis eiusmodi vlceribus accommodam, præscribit. Secunda materiã antecedentem, auertit & intercipit. Tertia symptωmata siue accidentia, & dispositiones, quæ cum vlceribus complicantur, corrigit, & summouet. Quarta correctis, & profligatis ijs dispositionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum concauorum sanare præcipit. Cæterùm primam, & secundam

De primo, & secundo scopo.

intentionem assequimur, humores copia, aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus scatet, quique in partem vlceratã influunt, tum corrigendo, tum vacuando, & auertendo, fluxionemque ipsam intercipiendo. Porrò auxilia quibus commodè succorum abundantiam, & vitium tollimus, corrigimus, atque auertimus, sunt, venæ sectio, purgatio, proba victus ratio, cauterium, vomitio, & id genus alia. Fluxiones verò intercipimus ligaturis, persusionibus, & epithematis: item vnguentis ex bolo Armenia, atque alijs refrigerantibus, & adstringentibus, de quibus in sermone de tumoribus præter naturam, abunde dictum est. De ijs autem sic Gale. lib. 4. meth. med. vbi maligni succi, & exulcerantis curationem pertractat, ad verbum scribit: Aequè verò & mali succi, qui ad exulceratam partem confluit, vt vlcerans quidem est, sanatio eius hîc dicetur. Vt malignus succus est aut copia redundans, in proprijs ipsorum locis tractabitur. Cũ

Si succus qui influit, nec copiosus sit, nec malignus.

ergo qui exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hunc regerique conueniet, adstrictis scilicet, refrigeratisque ijs particulis, quæ ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est, à laborante ipsa particula, deducendaque versus sanam, veluti in fracturis ossiũ præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus adstringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentius oportet, quàm ea, quæ simplici admouentur vlceri. Quòd si sisti compescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis,

tis, quæ fluxum recipit, imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est: fuerit autem vlceratæ quoque partis propria quædam curatio. Sin propter sanguinis copiam, vitiosúmve succũ, vel corporis totius, vel alicuius supraposítarum partium, illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis, propter quam plus iusto succorum illi influit, omninò ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eóque fit, vt exulcerata caro nonnunquàm intemperata tantùm sit, non autem imbecilla, nonnunquàm vtrunque, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, valétior intemperies causa est. Quomodò autem curari debeat illa dyscrasia, siue intemperies, mox in sequentibus dicemus. Cæterùm qua ratione, quibúsve modis fluxiones, quæ vel à toto corpore, vel à membro quopiam in particulam vlcere laborantem irruũt, intercipere, atque auertere oporteat, suprà in tractatu de tumoribus prę ter naturam abundè dictum est. Quare ne eadem identidẽ vbique repetamus, ex eo loco, quæ ad rem præsentem attinent requirenda erunt. Tertia intentio, quæ symptomata, & dispositiones, quæ cum vlcere complicantur, corrigit, ac summouet: perficitur prout cuiusque symptomatis, & affectus cum vlcere complicati natura requirit, ac desiderat. Porrò (si Galenum sequimur) tradenda est medendi methodus, non omnium simul, sed cuiusque seorsum. Itaque Galenum ipsum imitantes, exordium sumamus ab intemperie, quæ cum vlcere complicatur, corrigenda, de qua ad hunc modum scribit libro de morbis methodo curandis quarto.

Si fluxio fiat ob partis imbecillitatem.

Valétior intẽperies causa est imbecillitatis partis.

Tertius scopus.

Lib. 4. meth. med.

Vlceris dyscrati, id est, cum intemperie iuncti, curatio.

CAPVT VII.

CArnis intemperies, si squalens siccaque videtur, aqua temperata fouens humectansque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, esto tibi perfusionis humectationisq; meta, vt cùm primùm rubescit, attolliturque particulæ moles, tum desinas. Quippe si vltrà perfundas, quod attraxisti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectandi facultas plenior esto, quàm vt in sana carne præceptum est. Si verò humidior, quàm pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est; ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua verò nullatenus admouenda. Imò si lauandum vlcus videtur, vinum,

Squalentis ac siccæ intẽperiei curatio.

Humidioris intemperiei curatio.

vinum, aut posca, aut decoctum austeræ cuiusquā herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem quàm par est carnis habitum refrigerabis, & frigidiorem calefacies. Agnosces verò (inquit) horum vtrunque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe aliàs vstionem sentire se fatetur, aliàs manifestum frigus in particula: gaudentque vel frigidis medicamentis, vel calidis. Et alijs quidem rubor leuis insidet, alijs color magis albicat. Breuiter quæcunque partes vlceratæ per intemperiem aliquam à naturali habitu recesserunt, eorum sanationem per ea, quæ contraria viribus sunt, fieri omninò est necesse, calidam vtique intemperiem (vt dictum est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam siccando. Quòd si frigidior humidiorque locus sit, calfaciendo pariter ac siccādo, & in alijs ad eundem modum, vincētem videlicet qualitatem, contraria semper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam sanaueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter planè nunc curata intemperie, quàm si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse vlceris, sed intemperiei propriam omnem eiusmodi curationem, quæ tamen vlceris ipsius sanationem omninò præcedere debet. Siquidem fieri non potest, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, rectè vnquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat.

Caloris & frigoris nota.

Curatio fit per contraria.

Hæc autem rectè se habuerit, si (quod reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto, calidior, frigidiórve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat, refrigerétve, in quantū ipsa à naturali suo habitu recessit. Subiectæ nanque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hanc, tum quæ dissident, glutinantur, tum quæ caua sunt, carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum carne implenda prorsus oportet. Dolor quoque vnum est, ex symptomatis, quæ vlcerum curationem remorantur, & impediunt. Quocircà si vehemens aliquis dolor vlceratę parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem quoad licebit, demulcendus. Dolor enim præsertim vehemens, vires prosternit, & fluxionem proritat: proindè & vlceris ipsius curationem prohibet. Itaque tametsi quæ vlceratis particulis ad doloris sedationem admouentur, vlceri aduersentur quoniam tamen ex dolo-

Caro rectè se habet, si propriū seruet temperamentum.

Vlcus crucians.

ris

ris vehementia plærunque imminet laboranti periculũ, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tanquàm vrgentiori primùm, maximeque intendẽdum est. In complicatis nanque affectibus, id ex quo primũ maximeque homini imminet periculũ, quôdque magis accelerat, & vrget, primùm curari, atque auferri debet. Cæterùm quibus auxilijs dolor mitigari, aut sedari possit, in duobus libris superioribus copiosè satis dictum est, diceturque iterùm in antidotario.

In complicatis affectib. argentiori semper primum succurrendum est.

De vlcere cum tumore particulæ. CAP. VIII.

Caeterùm ad eundem quoque modum, & partium, quę cum aliquo præter naturam, tumore exulceratæ sunt, earum priùs sanandus tumor est: fieri enim nõ potest, vt vlcus tumore manente, ad sanitatem perducatur. Quocircà omni studio laborandum est, ne phlegmone, aut quiuis alius tumor in loco vlcerato exciteturː quòd si id prohiberi non possit, remedijs dicatis curari debebit, vlcere tamẽ interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, in præcedentibus fusissimè dictum est. Nunc quantũ eius rei coniunctum cum vlcerũ curatione est, obiter, ac compendiosè tractabitur. Compendiaria igitur obsessarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præsidia obitur Galeno, quæ sanè vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguum, quod suppuret reliquerint, alterum medicamẽ tum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circũposita cutis sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectio petenda est. Quod si cataplasmate ex hordei farina, aqua & oleo, quod calfaciat humectetque, illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infestantur, lenientis (vt Galenus ait) tractatio est, nõ medentis, & contra malũ pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit, hoc est, vt remediũ affectus, sed vt symptomatis mitigatio. Siquidem ipsius phlegmones remedia (vt autor est Hippocrates) ficciorum sunt virium. Itaque si inflãmatio vlcera aut etiam vulnera adhuc recentia obsideat, vsus est medicamentorum quæ desiccant, atque inflammationem arcent. Ex liquidis igitur (inquit Paulus) laudatissimum est vinũ, deindè posca. Si verò sordes quoque cum inflammatione occupent, mulsa diluta conuenit. Ex ijs autem medicamentis, quæ siccandi potestate prædita sunt, communiter quidem conferent, inflammationibus dicata, quæ in tractatu de tumoribus præter naturam descripta

Lib. I. Phlegmonosi vlceris curatio. Lib. 4. meth.

Si inflãmatio vlcera exerceat. Vinum. Posca.

ſcripta ſunt, ſi oleoſa, acriaque excipias: priuatim autem hoc proficit. Malum punicum dulce, vino incoctum tritumque illinitur. Mirabile nimirùm, & (vt Paulus ait) multiplici vſu commendatum eſt remedium: facit enim tum ad capitis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant, oculorumque inflammationes. At ſi eryſipelas, aut eiuſmodi quippiam vlceri acceſſerit, ijs vtendum erit prædijs, quæ aduerſus illa ſuperius ſcripta ſunt.

Malum Punicũ dulce.

Vlceris contuſi curatio. CAP. IX.

Vlcera cum cõtuſione facta, ad ſuppurationem ducenda.

GAleni ex Hippocratis teſtimonio ſententia fuit, vlcera omnia, præter ea, quæ contuſa ſunt, ſiccari oportere. In ijs verò quæ cũ contuſione facta ſunt, quàm celerrimè pus mouendũ eſſe. Siquidem neceſſe eſt carnes ſic contuſas putreſcere, vt noua tandem caro gignatur. Pus autem ipſum ſiue carnis contuſæ ſuppuratio, cum aliqua putreſcentia fit. Porrò quæ putreſiunt omnia, ex calido, & humido ſic afficiuntur. Proindè fit, vt ea quæ calefaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expedit, ſemper admoueamus. Cataplaſmata igitur ex hordei farina, aqua, & oleo: itẽ quæ ex pane, aqua, & oleo, cõponantur, cõueniunt. Preterea fomentum multæ calidæ aquæ, & tetrapharmacum (ceu quæ calfaciant, humectentq;, & pus quàm celerrimè moueant) vlceribus contuſis rectè adhibentur. Sed præſtat ipſius Hippocratis verba ſubijcere. Quodcunque vlcus (inquit) cæſim percuſimve » acuto telo eſt diuiſum, medicamentum enhæmum & ſiccãs ali » quod, quod ſuppurare vetet, admittit. Sin caro aliquo telo tum » contuſa, tum cæſa ſit, huic ita medendum eſt, vt quàm celerrimè » ſuppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & neceſſe eſt » carnes, quæ contuſæ cæſæque ſint, putrefactas, & in pus verſas liquari, poſteà nouam carnem naſci. His itaque verbis apertè » nos docet Hippocrates vlcera quæ ſine cõtuſione accepta ſunt, quàm maximè ſiccare. His verò quæ cũ contuſione facta ſunt, quàm primùm pus mouere. Porrò eorum quæ puri mouendo aptiſsima ſunt, materiam in ſermone de tumoribus præter naturam, & in antidotario copioſam reperies. Sed & de ijs etiam ſuprà tractauimus, vbi de vulneribus contuſis meminimus.

Cataplaſmata ſuppuratoria. Aqua calida. Tetrapharmacum. Hipp.

[illegible]arne in vlceribus ſupercreſcente, quam Græci hyperſarcoſin nominant tollenda. CAP. X.

Caro

CAro in vlceribus suprà quàm par est, excrescens, medicamentis exiccantibus tollitur. E quorum sanè numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Dioscoridem) insperſum, aut cataplasmatis instar inductũ, squamma æris, omniaque testacea combusta. Item echini, hoc est, erinacei vtrique tam terrestres quàm marini, cum toto corpore concremati. Verùm hæc non admodùm eximiè, sed modicè ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrescentia compescunt. Asiæ verò petræ flos longè validius id muneris obit, atque hoc magis adhuc sori, chrysocolla, chalcitis, misy. Quæ si combusta fuerint, minus vellicant, ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterùm ærugo his adhuc omnibus valentior est. Sales autẽ concremati carnes cũ humore flaccidas consumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo discerpta, muria acriori imbuta, & denuò resiccata atque imposita, mediocres carnium supercrescentias liquefaciunt, atque exedũt. At maximas carnium excrescentias adusque penitiora crustis obducunt, Faustini pastilli, triti atque inspersi. Item medicamentum quod recipit calcis viuæ, id est, aqua non extinctæ, squammæ æris, & mannæ (quæ mica est thuris, concussu seu attritu elisa) pares modos, hoc est, partes æquales. Porrò Faustini pastilli, id est, trochisci, Paulo Aeginetæ libro septimo ad hunc modum describũtur: Auripigmẽti drachmæ duodecim, sandarachæ (quæ rubrum est auripigmentum, & à natura magis excoctum) drachmæ sex, calcis viuæ drachmæ octo, chartæ combustæ drachma: myrti baccarum succo vel decocto excepta in pastillos redigito. Sed de eiusmodi supercrescentem carnem compescentibus, & absumentibus iterùm in antidotario dicemus. Ad hanc autem intentionem in communi vsu est vnguentum Aegyptiacum nominatũ. Cæterùm dum hæc caustica atque erodentia medicamenta admouentur, partes quæ in circuitu sunt, refrigerantia desiderant, ne scilicet in partem vlceratam ex rosione, calore, & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deindè crustæ vlceribus inductæ resoluendæ erunt, & vlcus ad sanitatem perducendum.

Diphryges. *Squãma æris.* *Echini.* *Asij lapidis flos.* *Sales concremati.* *Medicamentũ ad maximas hipersarcoses.* *Faustini pastilli.* *Vnguentum Aegiptiac.*

Vlceris cum duritie: & decoloratione labrorum curatio,

CAPVT XI.

CVm labra tantùm vlceris decolorata duràve plusculum fuerint, excidenda ea sunt (Galeno autore) ad sanam vsque

Excisio Gal

Scarificatio Auic.

vsque carnem. Auicēnas autem decolorata eiusmodi, duraque vlceris labra scarificanda esse præcipit, & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendum. Sanguine autem, quod satis esse videbitur, educto, spongiam siccam, hoc est, nullo liquore madentem, ac posteà etiam medicamenta quædam resiccantia superimponere iubet. Sed & de ijs ante Auicennã ad eundem ferè modum scripserat Hippocrates: qui certè nihil omninò eorum, quibus ad vlcerum curationem est opus, omisisse videtur. Hic enim non solùm vlcerum (ipso etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, sanandorum rationē inuenit (vt quæ in siccando, vt suprà dictum est, consistat) sed etiam priuatim per species affectuum cuiusque. Siquidē vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificando, ac sanguinem emittendo. Mox spongiam statim sicciorem magis, quàm humidiorem: hoc est, siccam potius quàm humefactam, superimponendo. Posthęc verò etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulet, rursus sanguinem auferendo. Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omninò sanitas sit. Quod si labra vlceris dura collosaque appareant, etiam ea excidendo. Cùm verò amplius progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendúmne omne id sit, quod præter naturam visitur, an spatio potius curandum: proculque dubio est, ægri animum hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionem malunt: aliqui quiduis subire, dummodò citius sanentur, sunt parati. Cęterùm excidere (vt posteà Galenus ait) res est promptissima: maius verò quippiam atque artis egens medicamentis, sanare.

Hippocra.

Lib. 4. the.

Varicum cum vlcere complicatarum curatio.

CAPVT XII.

VAricum superiacentium, hoc est, supra exulceratum locum existentium occasione, contumax ad sanandum sæpe vlcus redditur: quippe quòd ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. Eas igitur (vt suprà dictum est) prius sanare oportet, vt deindè mox vlcus sanemus. Igitur varices, qui cruribus & alibi quàm in testiculis prouenire solent, hoc modo ex Hippocratis, atque Aëtij Antiocheni, & Pauli Aeginetæ sententia curabis. Primò in cute, vasi elato seu venæ in fastigium tumefactæ, hoc est, varici, adiacēte simplicem sectionem scalpello per longitudinem facito. Ita le-

Varicum curatio.

uiter

uiter tamen, vt venam ſic in verticẽ elatam non diuidas, & ſcalpello penetres, ſed ſola cutis incidatur. Ducta ſic leuiter in cute ſectione, oras vulneris hamulis diducito, & membranulas, cultro ad ramicem aquoſum accommodo, ſenſim ac blandè excoriato. Mox vena detecta nudatáve, & à circumiacentibus corporibus vndiquaque explicata, eam volſella aut obtuſo hamo attrahito, ac ſuſpenſam teneto. Deindè acum duplex linum, ſeu lineum funiculũ duplicem, trahentem ſubijcito, ſubtérve tranſmittito: liniq; habenulam amputato, ſic vt duo funiculi efficiãtur. Tum venam dilatatam, non aliter quàm in phlebotomia fieri ſolet, ſcalppello per medium diuidito, ac ſanguinis quantũ ſatis eſſe videbitur, detrahito. Deindè altero funiculo ſuperiorem vaſis partem conſtringito, crureque eleuato, ſanguinem qui in ipſo apparebit, manuũ expreſſu euacuato. Quod vbi factum fuerit, venam ab altera parte lino altero rurſus deuincito. Partem verò illam venæ, quæ inter duo vincula eſt, vel ſtatim excindito, vel manere ſinito, vſque dum putrefacta ſua ſponte cum funibus excidat. Peracto opere, ſicca linamenta in plagam inſerenda ſunt, ſpleniumque œneleo, id eſt, vino cui oleum adiectũ ſit, madens ſuperimponendum, ac deligandum eſt. Tum linamentis, medicamento aliquo ad pus faciendum apto, imbutis, curatio proſequenda erit, cætera quæ reliquis vlceribus communia ſunt peragendo. Sed interim quies ægro imperanda, ſeruato accliui membri decubitu: ne ſi decliue iaceat, humores ad ipſum confluant. Pranſo autem magis quàm ieiuno & parùm pleno, potoque, item concalefacto, & (vt Paulus voluit) loto, dieq; calido potius quàm frigido, venam eiuſmodi (ſi dictis Hippocratis auſcultes) ſecabis, atque ex ea ſanguinem mittes. Itaque ſi varix crus (vt magna ex parte ſolet) occupauerit, loto prius (vt præcepit Paulus) homine, funiculum ſuperiori femoris regioni circundato, ac vt inambulet iubeto. Inde venam ita repletam, atramẽto ſcriptorio, aut collyrio notato, iuxta eius ſitum trium digitorum ſpacio, aut paulò ampliori interpoſito. Deindè reclinato ſeu decumbente ægro, cruſque ipſum extendente, alterum vinculum, paululùm ſupra genu inijcito, ac mox quà atramenti nota eſt, ſectionem facito, & reliquam curationem (vt ſuprà modò annotauimus) proſequitor. Quidam ex veteribus, funibus ſiue vinculis minimè vtebantur, ſed venam vel ſtatim vbi à carne abſoluta erat, & vndiquaque nudata, excindebant, vel ab imo etiam adhærẽtem violenter extrahendo abrumpebant.

Si varix crus occupauerit

Euulſio varicis.

Vſtio.

Alij verò vstionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vasis admouent. Atque vbi crusta exciderit, vlcusque incarnatum, & cicatrix inducta fuerit, locum roborant. Verùm omnium tutissimus chirurgiæ modus est, quem suprà diximus. Porrò varices in imo ventris suborientes, consimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus existunt, ea ratione, quam in angiologia, siue exemptione venarum docuit Aegineta, tolluntur. Atque hæc satis de varicum curatione, quantùm saltem præsens locus postulat.

Lib. 6. cap. 5.

De verminoso vlcere. CAP. XIII.

Ad vlcerum vermes.

VT vermes, qui vlceribus procreantur, arceas, primum quidem est, vt humiditatem putredinemque, eorum opificem, tollas. Itaq; vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinem simul auferunt, succus & decoctum absynthij, & agrimoniȩ, vel centaurij, vel marrhubij, calamenthi quoque officinarum (quod primum genus est calaminthæ Diosco.) succus, iugiter instillatus, atq; id genus multa, quæ etiam aurium vermes enecant. Priuatim autem ad vermes qui vlcera infestant, commendatur Archigeni, & Theodoro medicamentum, quod recipit cerussæ & polij parem mensuram, cum pice liquida illitum. Conducit etiam magnopere linamentum saliua ieiuni hominis illitum, & applicatum. Hoc vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices reddit, vt testatur Aëtius.

Vlceris dirupti, & cum ossis corruptione complicati, curatio. CAP. XIIII.

VLcerum nonnulla cicatrice obducta, posteà tempore haud ita multò interiecto, denuò inflammatione tentantur, rursumque sua sponte & per se rumpuntur, & à continuitate sua discedunt. Osse enim quopiam substrato malè affecto, hoc est, vitiato, & corrupto, circundata ac superiacens caro, ex facili quidem interdùm ad cicatricem ducitur, & sana ex toto, ad vnguemq; restituta esse videtur: verùm cursu humoris valido, paulatim ex osse in alto contabescente, ac putrescente, tum inflammatio, tum pus oboritur: quod cicatricem lacerat, ac disrumpit. Cæterùm vitiati ac corrupti ossis signa hæc sunt. Primò ferè pingue fit: deindè vel nigrum, vel cariosum. Quæ supernatis (vt Celsus ait) grauibus vlceribus,

Ossis vitiati nota.

aut

aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Quænam igitur horum vlcerum curatio erit? certè eatenus exiccare, quatenus squamma affecti ossis exciderit.

Quæ ossium squāmas excidere faciāt

Ossium autem squammæ facile excident, si agrestis papaueris, & fici arboris folijs cum polenta læuigatis, atque ex vino illitis ipsius ossis sinus concauos repleueris, aut alterci (quem Græci hyoscyamū dicunt) semen, & atramentū sutorium, pari pondere contrita imposueris. Sed & peucedani radix contrita, subitò squammas ossium remouet, ac separat. Squammas etiam ossium breui detrahit, & nouam probamque carnem desuper renasci facit, sequens medicamentum, quod admirabile vocat Auicennas. « Recipit autem aristolochiæ, ireos, myrrhæ, aloes, « corticis plantæ panacis [ex qua fit succus opopanax dictus] canabil (quod apud Arabes genus est cuiusdam terræ rubræ mi- « nutæ vt arena, & Galeno ac Græcis eretrias, vt puto, dicitur) « adusti, scoriæ æris, corticis pini, singulorum portiones æquas, « melle omnia excipiantur, & fiat emplastrum.

Emplastrū Auicen. Canabil. Terra eretrias.

Oportet autem ante omnia vitiatum ac corruptum os nudare, vlcere exciso, & si latius eius corrupti ossis vitiū est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndique pateat. Osse autem sic nudato, totum id quod pingue & corruptum est, candente ferramento semel iterúmve (vt res exigit) admoto adurendum est, vt ex eo statu secedat. Aut certè eradendum, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minimè corrupti ossis nota est. Neque alia facienda sunt, vbi caries nigriciésve in summo osse est. Siquidem id vel paulò diutius eodem ferramento adurendum est, vel radendum est. Porrò qui radit hæc (inquit Celsus) audacter imprimere ferramentum debet, vt & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo nanque finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro suprà dictum est. Cæterùm si caries altè descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiori osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor, aut nullus posteà feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum est, totum eximendum est. Si

Si caries altè descendit.

inferior pars integra est, eatenus hoc est, vsq; ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est excidi debet. Sunt qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent: nec im-

Vstio.

meritò sanè. Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius ossis substantiam labefactante ortum habet (vt certè magna ex parte habet) nullum præsentius aut tutius remedium excogitari potest, ipsa vstione, seu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotum, & citò, & tutò, in summo quoque & in alto (non secus quàm ignis ipse

Quæ post vstionem facienda.

actualis) desiccat. Post vstionem verò ferro candente factam, rosaceum calidum infundunt. Guido autem à Cauliaco post vstionem cauterio (vt dicunt) actuali (quod in hoc affectu magnopere probat) decenter factam, rosaceum oui candido liquore permixtum, tribus primis diebus admouet: triduo verò alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellant) rhodino, id est, rosaceo commiscet: Posteà butyrum cum melle rosato infundit. Sed præstat eius verba hoc loco subijcere. Ego (inquit) post cauterium pono oleum rosarum cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum vitello oui, & postea butyrũ cum melle rosato. Et desuper continuò vnum de mundificatiuis vsq; ad ossis exfoliationem, & pòst cum puluere emplastri dicti, hoc est, ex Auicenna superius commemorati, incarno, & consolido.

De vlceribus dysepulotis inueteratis, & ijs, quæ cacoëthe, & chironia dicunt. CAP. XV.

Dysepulota Cacoëthe.

Vlcera quæ ad cicatricem ægrè ducuntur, Galenus Græcè dysepulota nominat. Quæ verò ægrè sanabilia, dolosa, malefica siue maligna, contumacia, rebelliáve dicimus, eidem, & Græcis alijs, qui de re medica scripserunt, autoribus, cacoëthe nominãtur. Hæc quoque, præsertim inueterata, & quæ vix cicatricem recipiunt, alij chi-

Chironia. Telephia.

ronia appellarunt, ceu Chirone medicinæ peritissimo indigentia: alij telephia, quòd in tali vlcere Telephus consenuerit. Gal. lib. 4. de compositione medic. secundũ genera, vlcera cacoëthe diuidit penes vehementię differentiam in maligniora, seu præter modũ malefica, & mediocria seu moderatiora: atq; hæc quidem imbecillioribus, illa verò valentioribus remedijs curari præcipit. Illa autem non mediocriter, sed maximè maligna contumaciaq; vlcera. Asclepiades atque alij veteres (vel ipso Galeno teste)

teste) chironia propriè nominabant. Cæterũ Cornelio Celso autore, chironium vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duas callosas, tumentes: exit sanies nõ multa, sed tenuis. Odor malus, neque in vlcere, neq; in eius tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideoq; nullum periculum adfert, sed non facilè sanescit. Interdùm tenuis cicatrix inducitur: deindè iterùm rumpitur, vlcusque renouatur, & maximè in pedibus & cruribus. His similia sunt, quæ Auicennas ægrè sanabilia, & occultam quandam nobis proprietatem habentia nominat. Hæc enim (inquit ille) neq; putrida sunt, neque corrosiua, neq; ambulatiua, sed sunt vnius dispositionis, plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpe, hoc est, cicatricem frequenter ducentia, & rursus sæpè se aperientia & renouantia. Porro multæ ac variæ sunt causæ, quæ eiusmodi malignorum, contumaciũ atq; ægrè sanabiliũ vlcerũ coitioné & sanationem remorantur, & impediũt. Nempe fieri aliquãdo potest vt labra exulcerate partis callosa, & dura, causa sint, quominus sanescat vlcus. Potest etiã causa esse intemperies, vel quæ citra tumoré præter naturã invlceratis partibus consistat, vel quę cum tumore quidẽ aliquo cõiuncta sit. Potest & varix superiacés, vel lienis auctior & malè affectus, vel in iecinore vitiũ aliquod: prӕterq; hæc omnia, imbecillitas ægræ partis, quæ (vt Galenus ait) ipsa quoque intensa quædam est intemperies, vlceris curationem in multos menses protrahere. Quinetiam vitiosus in toto corpore succus (cacochymiam vocant) maxima causarum est, quæ incommodare vlceribus possunt, & ea diuturna contumaciaq; efficere. Vexat sanè non minus vlcera, atque ea curatu difficilia reddit, succorum æquabiliter se habentium exuperantia, quam plethoram appellant. Quæ omnes causæ, & si quæ sint aliæ, in duas (vt suprà docuimus) reuocari possunt: nempe in carnis subiectæ intemperiem, & humorem confluentem. Itaque si eiusmodi vlceribus dysepulotis, id est, ægrè cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus, atque inueteratis, aliquando mederi velis, necesse est causas, quę illa creant, primùm summoueas atque abscindas, deindè maligni ipsius vlceris curationem aggrediaris. In morbis nanque omnibus nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum venit, num corpus totum cacochymum vel plethoricum existat, vel lien, aut iecur malè afficiatur, vel labra vlceris dura, & callosa sint. Item num

Chironij vlceris descriptio ex Cornelio Celso.

Auicennas.

Variæ causæ propter quas non sanescat vlc?.

Labra callosa.

Intẽperies.

Varix.

Lienis, aut iecinoris vitium

Imbecillitas partis

Cacochymia.

Plethora.

aliqua insignis subsit partis vlceratæ intemperies, aut etiam varix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione contumax ad sanandum vlcus redditur Ergo si totum corpus cacochymia aut plethora laboret, prius expurgare, vacuareque expedit, quàm medicamentnm vlceri admoueas. Si verò lien, aut iecur malè afficiatur, his prius prouidere, deindè ad vlcus curandum venire oportet. Ad eundem modum & varices, qui sæpè suprà exulceratum locum sunt, prius (vt suprà docuimus) tollendi sunt, deindè mox vlcus sanandum. Intemperies quoque atque imbecillitas, quam sæpè insignis quædam parit intemperies, antequàm ad vlceris curationem accedamus, corrigenda erit. Breuiter ei quod fluxionis in partem vlceratam decumbentis, est causa, atque ægrè sanabile vlcus reddit, prouidendum, ac si fieri potest, medendū, prius erit. Deindè maligni ipsius vlceris & contumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorū & contumacium vlcerū summus curationis scopus.

Itaque malignorum & difficulter cicatricem recipientium vlcerum, curationis summus scopus est, valida citra demorsum exiccatio. Hæc enim ab alijs vlceribus hoc vno dissident, quòd medicamenta citra demorsum atque erosionem vehementer exiccantia desiderant.

Mordacia medicamenta quid efficiant.

Quæ enim mordendo vlcus, & manifestam in eo exasperationem excitando, dolorem inferunt, fluores, hoc est, humores vlceratis partibus influentes, irritant, & phlegmonas concitant. Talis igitur pharmacorum materia, quoad eius fieri potest, ad dysepulota, id est ægrè cicatricem admittentia, & cacoëthe, id est, maligna vlcera, inuenienda est, vnde vlcus citra mordicationem & dolorem siccescat. Hæc autem non ita inuentu facilis statim videbitur, sic attentius rem ipsam fueris contemplatus.

Duo alij scopi ad summum & generalē scopū assequendū necessarij.

Repellendū quod influit.

Digerēdum quod iam parti inhæsit.

Vt enim generalem hunc scopum, nempe validam vlcerum desiccationem, assequaris, duo tibi alij scopi proponuntur: vnus, vt id quod influit, regeras, repellásve, si saltem qui vlceratis partibus influit succus, nec multò plus, iusto, nec multò deterior sit: alter, vt quod affectæ parti inhæret, infixumq́; est, discutias. Atq; hæc contrariæ vires præstant. Siquidem influxum reprimunt, quæ sunt adstringentia pharmaca: digerunt, impacta iam exceptaq; trahendi potestate prædita. Porrò quæ adstringunt, vt plurimùm exasperant, atq; hac occasione molesta sunt. Trahentia verò, ac digerentia ex alto humiditates, non citra acrimoniam id efficiūt. At acrimoniam dolor aliquis necessario sequitur, vlceratam partem erodens. Atque sic propter dolorem, quem exasperantia erodentiaque concitant, humores (vt paulò antè dicebamus)

vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus phlegmone obſideri exedique contingit. Ex quibus ſanè dictis, colligitur, vlceribus dyſepulotis, id eſt, cicatricem difficulter recipientibus, præſidia inueniri non poſſe: & multò minus adhuc malignis, quæ Græca dictione cacoēthe ſuprà iam ſæpius vocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, vt talia vlcera cacoēthe, & dyſepulota dicta, ad integram ſanitatem perducantur? Deligenda ſanè erunt pharmaca, quæ vtraq; vi & facultate (nempe adſtrictoria & digerente) polleant, atque ita quod influit, repellant, quod verò iam affectæ parti inhæſit, diſcutiant. His itaque miſta facultate præditis medicamentis, vlcera, de quibus nobis in præſentia ſermo eſt, citra eroſionem demorſumve vt res expoſtulat, deſiccabis. Cæterùm tametſi medicamentum ex ambobus compoſitum, erodente puta, & adſtringente, neceſſariò validum exiſtat: ſordes tamen & humiditatis copia id genus vlceribus incumbens, veluti propugnacula quædam vlceratis particulis facta, roſionem valentibus pharmacis adimunt, ſoluuntque. Porrò artificio hac in re potius (vt videtur) vti debebit medicus, quàm experimento inniti: nempe quòd ſciat rationalis medicus vlcus non alia medicamentorum virtute curari, quàm dum affecta pars eam ſiccitatem conſequatur, quàm in naturali ſtatu ſita poſsidebat. Quod factum intelligimus, vbi neque tenuis amplius ſanies influat, neque pus producatur. Hãc autem diſpoſitionem vlcera nanciſcentur, quo dicebamus modo ſicceſcentia, hoc eſt, adſtricta, diſcuſſaque. Dein vbi ſicca quidem fuerint, verùm ſordida adhuc appareant, deterſorijs pharmacis repurgantur. Cæterùm cùm manifeſtè conſtet omnibus in artis operibus exercitatis, rationem ſine operũ exploratione probabilem non eſſe, medicus diligenter attendere debet, quem effectum medicamẽtum vlceri adhibitum, quotieſcunque ipſum ſoluerit, in particula vlcerata præſtiterit, quantũ ſcilicet humiditatis in vlcere deſiccauerit, vel ſi etiam ſordes adſit, quantum indè abſterſerit. Sed & animum intendere oportet, vtrùm vlcus carne quæ ſubeſt exeſa, ac colliqueſcente, ſordidum euaſerit, an quia medicamen ſordibus auferendis aptum requirat, impoſitum verò tale non ſit. Quod nimirùm medicis etiam bonis (Galenò atteſtante) exiſtimatis, nonnunquàm impoſuit, ac noſtris quoque chirurgis quotidiè adhuc imponit. Vbi enim vlcus poſt vnam aut alterã medicamenti appoſitionẽ ſordidius cõſpexerint, ſtatim nõ cogitantes, an id ex ro-

Medicamenta dyſepulotis & malignis vlceribus ſanandis accõmoda.

Lib.4.comp. ſecundum genera.

Diligenter inſpiciendũ, vnde ſordes in vlcere enata ſit.

sione pharmaci acciderit, ad abstersorium valentius acriusque se cõferũt, vndè iterùm vlcus erosum ex æquo sordidũ, vel etiã magis adhuc altera solutione visitur. Carne enim id fœdatur, à medicamẽto colliquata. Nam ita in prauam saniem degenerat. Quicquid autem in his ipsis tenuioris substantiæ est, à pharmaco difflatur, reliquum ibidem vlceribus infixum, sordes ipsis redditur. Cæterùm cùm ampla sit latitudo vtrinque in eo, quod alterum vlcus altero magis minúsve dysepulotum, malignumque sit, corporaque omnia, quibus mederi cogimur, nõ eãdem omninò temperaturam ac dispositionem habeant, sed alia vitioso succo, alia plethora laborent, quædam dura & robusta sint, quædam verò tenera & mollia, atque ad sentiendum insigniter habilia: fieri non potest, vt vno eodemque medicamẽto omnibus indifferenter dysepulotis & malignis vlceribus, quęuis corpora occupãtibus, medeamur: sed tantũ medicantiũ pharmacorũ (vt Gal. ait) esse numerũ oportet, quantus ipsorũ quoque vlcerũ extiterit.

Nõ vnũ idẽque medicamẽtũ omnibus corporibus mederi potest.

Lib. 4. κατὰ γένη.

Quæ in curandis malignis vlceribus præcipuè consideranda.

Ergo in curandis eiusmodi vlceribus ægrè sanabilibus, supposita eorum natura, & maiori cuiusque minorive à naturali habitu recessu, laborantis cuiusque corporis habitus ac dispositio diligenti animaduersione erit consideranda. Deindè cuiusque medicamenti tam simplicis, quàm compositi, vis & facultas adamussim ediscenda. Quæ scilicet desiccant, nõ tamen vlceris sordes abstergunt. Item quæ astergunt quidem, non tamen probè desiccant, ac quæ vtrunque etiam possunt efficere. Sed & accuratè prospiciendum est, ex quoto quoque medicamentũ ordine existat, hoc est, an imbecillum, an moderatũ, an validum. Atque in vno quoque ordine maioris minorísve ratio attendenda erit. Quod maximum Galeno censetur, inter ea, quæ ad horũ vlcerum curationem pertinent, neglectũ tamen (inquit) plærisque medicinalis materiæ scriptoribus. Nã hi solas vniuersales ipsius vires dicere studuerũt: inter quos fuit & Dioscorides, quẽ nulli eorum, qui in eadem quasi arena desudarunt, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secũdum esse, vel Galeni ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamenta tradiderunt, de ijs indeterminatè, & citra distinctionem scripserũt. Neque enim virtutem ipsius medicamenti, an scilicet validissimum, an moderatum, vel imbecillum esset, explicuerunt: neque difficultatis, aut malignitatis latitudinem ipsorum vlcerum, aut naturam, habitúmve corporum vlcere laborantium expresserunt: qua nimirum distinctione omissa, permultos medicos & chirur-

Dioscorides.

Qui de medicamentis indeterminatè, & citra distinctionẽ scripserunt, erroris occasionem alijs dederunt.

chirurgos, interdùm benè, interdùm malè, ipsis pharmacis, quæ posteris scripto reliquerunt, vti cõtingit: ideoque nonnunquàm scopum mirificè adsequi, interim ab illo errare, aliò delabentes. Itaque non iniuria tam veteres, vt Andromachus, Crito, Asclepiades, quàm recentiores scriptores accusandi veniunt, qui sine vlla distinctione remedia scripserunt ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoëthe, id est, malefica, siue maligna, & contumacia vlcera: plurima enim ex ijs sunt virtute inuicem longè diuersa. Siquidem nonnulla horum vehementiora sunt, alia moderatiora: quædam verò imbecilliora. Adde, ꝙ & alia vlcera (vt diximus) magis, alia minus dysepulota, & difficilia, malignaque sunt. Sed nec corpora omnia eius generis vlceribus scatentia, eiusdem prorsus (vt paulò antè dicebamus) naturæ ac dispositionis reperiuntur. Quare neque eadem omninò medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robustiora, valentioribus vtẽdum erit remedijs: ad mediocria verò, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Meritò igitur (vt initio quarti libri de compositione medica κατὰ γένη scribit Galenus) omnes, qui vnum duntaxat medicamentum vlceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebro frustrãtur. Nam duo (minimùm) quæ idem pollicentur, eademque facultatem ostendũt, diuersa alioquin inter se non simpliciter maioris minorisq;, verum (vt inquit ille) maximi ac minimi ratione in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit. Nos itaque deinceps pharmaca, primùm quidem simplicia, deinde composita recensebimus, ac etiã seriatim enumerabimus, quæ vlcera (de quibus nobis hîc sermo est) citra demorsum, & manifestam exasperationem exiccare possunt. Cæterùm cùm variè (vt iam sæpius dictum est) inter se differant, in eo quòd magis minúsve siccent, expressam eorum mentionem faciemus, quæ validè ac vehementer, quæ moderatè, & quæ obscurius seu imbecillius exiccent: à metallicis, Galenum secuti, incipientes: quibus etiam terræ species adnumerantur. Siccant igitur modicè lemnia sphragis, siue lemnium sigillum, ita quidem cognominatum ob impressam illi sphragida, hoc est, sigillum Dianæ sacrum: nos & terram sigillatam eam vocamus. Et cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant. Hæc autem pluribus deinceps diebus sub canis feruore ex aceto trita, aut vino planè giluo, & substantia pellucido, faculta-

Ordo dicendorum.

Moderatè siccantia simplicia.

Lemnium sigillum.

Cadmia.

cultatem acquirit magis siccantem. Quòd si ex acri aceto teratur, siccataque reponatur, vlceribus valdè etiam magnis, Galeno & Aëtio commodè inspergitur. Valentius cadmia & lemnio *Chalcitis.* sigillo, hoc est, terra sigillata, pharmacum est chalcitis (quæ species est vitreoli, apud Arabes colcotar, chalcadis, & zegi nuncupata) combusta, in cadmiæque morem trita, atque in puluerem redacta, & posteà exiccata. Nam cruda, hoc est, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam crustas inducat. Lota quàm vsta minus desiccat, minusq; mordax reperitur. Persimile quoq; *Aerugo.* medicamentum est ærugo cremata, quæ & æris ærugo etiam dicitur, & vulgò hodiè ab omnibus viride æris. Non combusta autem nimis efficax medicamen est, sicuti & chalcitis, quæ ignẽ non experta est. Verùm hæc (chalcitis inquam nonnihil etiam adstringit, & ea multò magis adhuc chalcanthum id est atramẽ- *Chalcantũ.* tum sutorium, quod inter metalla maximè siccat. *Misy.* Misy autem & *Sori.* sori chalcitidi genere cognata sunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria hæc (quæ sub vitreoli genere comprehenduntur) maioris tantùm, & minoris ratione differunt. *Stibi vel stibium, vulgò antimoniũ.* Stibi siue stibium, quod Græcis σίμμι, vulgò autem in officinis antimonium dicitur, magis quàm sori desiccat, & adstringit. *Diphryges.* Porrò diphryges appellatum pharmacum, vlceribus ægrè humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est. Validè enim desiccat, tametsi modicè mordax sit. Adhæc preter acrẽ tum qualitatem, tum potentiam, vim habet adstrictoriam: quas tamen vtrasque fortiores, & chalcitis cruda, & chalcanthum, id est atramentum sutorium, repræsentat. *Alumen.* Omne quoque aluminis genus vlcera exquisitè desiccat, & generosè adstringit. Vnde nemo (inquit Galenus) solis his ad vlcera vtitur, sicut nec cruda chalcitide, & ærugine: vsta verò & hæc, & misy vtilia sunt: vt elota morsum quidem remittunt, verùm minus siccant. *Erosio metallicis per cõbustionem edomatur.* Illud enim metallicis omnibus commune est, quòd combustis elotisque erosio, quæ prius adfuit, edomatur, ac interit. Quamobrem his sic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribusque, præsertim candidis, imò etiam & viris, qui cute alba visuntur, & molli carne naturâ sunt præditi. Item in eis, qui ad sentiendum habiles admodùm sunt, & plethora, vitiosoque succo laborant. Talium enim corpora facilè ex morsu, seu rosione phlegmonem accersunt. Itaque cùm permulta corpora, quibus mederi cogimur, vnam quandam dispositionem habeant, qua vehementem commor-

sum

sum ferendo non sunt, tutius est lotis, quàm non lotis vti. Cæterû alia, præter hæc metallica superius commemorata, plurima adhuc simplicia sunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis sunt idonea. Sarcocolla nanque, & ichthyocolla, id est, gluten piscium, & his magis adhuc chrysocolla, quàm auri glutinum appellãt, tali facultate prædita sunt. Huc etiam optimè faciunt, plumbum combustum: plumbique recrementũ, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, & vulgus cacaturã: siccat & ferri squamma, præsertim stomomatis, id est, partis ipsius squammæ subtilioris, hæc enim probè siccat. Porrò æris squamma, ex malleorũ percussionibus decussa, quæ Græcè λεπὶς χαλκοῦ, vulgò autem batitura æris dicitur, præter quòd siccat, etiã abstergit purgatque Galeno & Aëtio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ squammæ præstare non possunt. Itaque si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirificè (inquit Galenus) videbis citra erosionem ea desiccari, sicut vbi buccinorum, purpurarumque, ostreorum [sepiarum] aliorumque id genus ostracodermorum pisciũ testas concrematas, & (vt addit Aëtius) lotas adhibueris. Vitrũ combustum leuiter ac sine morsu exiccat, hinc dysepulotis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis, ac rebellibus conducit: quippe minus exiccat, quàm illa requirũt. Cæterùm galla omphacitis, hoc est, immatura: & malicoria, id est, mali Punici cortices seu putamina, cremata, & arida apposita, ad malefica & quæ malè coalescunt vlcera, efficacissimũ medicamentum deprehenditur. Hęc enim non solùm siccandi, sed etiam adstringendi potestatem habent. Cortex etiam capparis tritus, & aridus, malefico & putrido vlceri vtilissimè imponitur Aëtio. Malum terræ, quod Græci aristolochiã appellant, iris, acorum, arthemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus, & gladiolus affatim exiccant Galeno. His euidentius adhuc centaurium, & polium: quibus paulò imbecillior est terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & alijs sectæ Arabicæ scriptoribus, cambil nominatur. Talis sanè medicamentorum simplicium, ad dysepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorsum tamen atque erosionem, exiccare possis.

Quomodò autem simplicibus eiusmodi medicamẽtis siccis modò cõmemoratis, in vlceribus ad cicatricẽ ægrè venientibus, & malignis

Tutius est lotis metallicis, quã nõ lotis vti.
Sarcocolla.
Ichthyocolla.
Chrysocolla.
Plumbũ combustum.
Scoria plumbi.
Squãma ferri.
Squamma æris.
Ostracodermorum testæ concrematæ.
Vitrum combustum.
Galla omphacitis.
Malicoriũ.
Cortex capparis.
Affatim exiccantia.
Terra eretrias.
Cambil.

malignis vtendum sit, ex Galeno & Aëtio requirēdum est. Porrò ex his suprà memoratis simplicibus pharmacis, Gale. lib. 4. de compositione medicamentorum secundum genera, varias remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta, emplastra, & pulueres conficit, quæ ad eiusmodi maligna, & ægrè ad cicatricem venientia vlcera, mirè proficiunt. Ex cuius quidem scriptis Auicennas formulam vnam medicamenti desumpsit, quam magnoperè Guido à Cauliaco, & illius ætatis chirurgi celebrarunt. Recipit autem cadmiæ, aluminis, chrysocollæ, id est, glutini auri, singulorum partes octo, floris æris, qui spontè ex ære prosilit, & corticis æris, hoc est, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcis ἰὸν ξυστόν, vstorum ana partem vnam, gummi cupressi, partes quatuor, ceræ, olei rosacei, aut myrtini ana quantum satis esse videbitur, fiat vnguentum. Cæterùm, cùm vnum omnibus medicamentum (vt frequenter dictum est) commodè adaptari non possit, tutiorque sit leniorum pharmacorum vsus, mordaciorum verò periculosior, composita medicamenta distinctè hoc loco describam, quæ ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni sententia benefaciunt: primumque mitiora ac moderatiora referam: deindè validiora, ac potentiora subijciam.

Vnguentum Auic. longè optimum.

Aerugo, vel æris ærugo, est viride æris.

Lib. 4. de cōpo. med. κατὰ γένη.

Andromachi emplastrum ad vlcera dysepulota, id est, ægrè ad cicatricem venientia, sed nondùm maligna, quod probatur Galeno.

DIphrygis denarium pondo quatuordecim, argenti spumę denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vnciæ decem.

Aliud eiusdem generis mitissimum & lenissimum.

ELoti plumbi denarium pōdo duum, spodij denarium pondo quatuor, cadmiæ tantundem, diphrygis denarij pondo vnius. Ea omnia excipiantur terebinthinæ denarijs sex.

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quàm vt cacoëthe persanet.

COmpositio hæc capit, molybdenæ, id est, plumbaginis, drachmas quinq; & viginti, diphrygis drachmas quatuor, sorios [aut vitreoli] drachmas duas & semissem, misyos tosti drachmas

drachmas duas, terebinthinæ drachmas nouem, ceræ & myrtei vtriusque drachmas decem. Porrò in omnibus eius notæ pharmacis, illa quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, deindè rasa siccis diligenter in puluerem redactis admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, sępe fient grumi ceræ modò, maximè cùm frigus fuerit. In sole feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere: mouendo vehementer rudiculâ primùm, deindè cochleari. Præstat autem in hisce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ esse ramasculum.

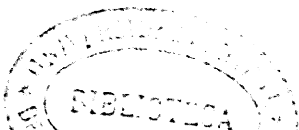
Aliud medicamen epuloticum, id est, cicatricem ducens, optimum, quod διὰ λαδάνου, id est ex ladano inscribitur: ad Critonem relatum callosis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprimè idoneum.

Picis aridæ denarium pondo viginti quinque, æruginis rasæ denarium pondo octo, æris combusti denarium pondo quinque, squammæ rubræ denarium pondo octo, ladani vncias tres, vini optimi sextarium semis, quod capit vncias duodecim Oribasio. Conuenit etiam hoc medicamentum prætumidis vlceribus & cauis. Deligatum verò membrum in diem quartum continendum est. Argēti spumam & oleum coquito, donec aliquam spissitudinem accipiant: deindè squammā æris, æruginem dum confluxerint, vt colorem bonum acquirāt, mox picem adijcito. Posteaquàm refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obseruans, ne ex hoc adiecto, efferuescat. Postremò supra moderatum ignem vnita confundito subigitoque.

Mediocre medicamentum ad moderatè maligna vlcera idoneum.

Accipe ęris combusti, & ęruginis, vtriusque vnciam vnam, aluminis scissi, vel scissilis (quod vulgò in officinis alumē de pluma appellatur) semunciam, ceræ vncias duas semis: hoc pharmacum temperatum est, & mediū facultate. Porrò minus mordebit medicamentum, leneq; prorsus efficietur, si loco aluminis scissilis diphrygem acceperis, & æruginem combustam apposueris. Quòd si expurgare sordes statueris, æris squammæ semuncia addetur. Hæc autem pingui cera & recenti excipienda sunt. Quòd si siccior paulò fuerit, quàm vt cōmemorata excipiat, tēperādum est oleum myrteum, quo mollescat: vel melinum, quod oleū de cydonijs appellāt: vel ricininū, quod vulgo

in

in officinis oleum de cherua nominatur: vel omotribes vetus. Aut si omninò nihil oleosum medicamẽto adhibere placet, laricẽ resinã admisceto: cuiꝰ si copia nõ est, terebĩthinã assumito.

Aliud validius medicamentũ ad chironia vlcera, id est, nõ mediocriter, sed maximè maligna contumaciaq́;, ex Asclepiade.

AEris squammæ, & æruginis rasæ, vtriusque pondo vnciã, ceræ selibram, hoc est, vncias sex, resinæ laricis, vel si eius copia non est terebinthinæ, pondo vnc. & semissem. Ea quæ liquari possunt aridis affunduntur. Quibus acceptis, ac curiosè mollitis vtitor. Item platysma (hoc est, linteum latum, cui emplastrum illitum sit) exiguum soli affectæ parti, vt vlcus tantùm comprehendat, inijcito. Cæterùm ambientes particulas, pharmaco quod phlegmonem arceat, circundare oportet, atque inter curandum tertio quoque die soluere expedit, deindè fomentis mitigare, ipsumque emplastrum, quod a latitudine platysma vocatur, abluendo emollire, ac rursus (vt iam suprà diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porrò mediam, ac (vt Galenus ait) symmetriam habebit temperiem, vt etiam modicè maligna curet, si non tripla, vt in præcedenti descriptione, sed quadrupla ceræ portio metallicis, squammæ scilicet & æruginis, commixta fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adiiciatur, vt nondum cacoëthe, sed ægrè cicatricem ducentia persanet. Itaque cùm auxilium ad aliquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoëthe, id est, malefica, magis quã vehemẽtius conducat, satius fuerit in vlceribus non ita malignis & cõtumacibus, cerã quadruplã, vel quincuplã amborũ simul metallicorum esse, vt rectè Gal. admonuit.

Platysma.

Aliud pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoëthe, Andromachi.

CEræ tyrrhenicæ (vel eius loco pinguis & recẽtis, optime) drach. octo, seui taurini, terebinthinæ, plumbi vsti, singulorum drachmas quatuor, linamentis excepto vtitor.

Ad desperata vlcera, quorum scilicet curationem plerique aggressi, non absoluerunt, sed tanquàm ab insanabilibus desistere, emplastrum admirandum, (cui autore Galeno,) cum propter alia, tum quoniam longo experimento probatum est, multùm confidere oporteat.

Sorios

SOrios[cuius loco vitriolum sumi potest] drach. vigintiquatuor, aluminis scissilis[quod vulgò alumen de pluma nominant]calcis viuæ, malicorij[id est, corticis mali granati]singulorum drachmas sexdecim, thuris gallarũ immaturarũ, vtriusque drachmas vigintiduas, ceræ drachmas centum viginti, seui vituli, vel si eius copia non sit, veteris suilli, quam axũgiam vocãt, drachmas centum sexaginta, olei veteris heminam, hoc est, vncias nouem.(Aetius assumit olei antiqui libram vnam.) Arida trita, & tenuissimo cribro excussa, denuò simul terito. Quæ deinde, his quæ liquari oportet, liquatis, & ab igne remotis, permisceto: Cumque omnia probè vnita fuerint, alumẽ, thus, sori, calcem, singula prius è vino adstringenti trita adiicito, & vtitor. Dum Galenus medicamentum hoc conficeret, oleum & adipẽ quadraginta annorũ adiiciebat, atque ita semper diuturna vlcera, præter modum maligna ac deplorata, opinione melius sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in tã vitiosum, ac deprauatum habitum ducitur, vt sanguinem probè etiam coctum, qui ad eam nutriẽdi causa defertur, mutet corrumpatque, vel id quod influit, adeò cacochymum existit, vt etiam si pars nihil passa fuerit, ab illo certè ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento quod noxium est, transmutatur, atque discutitur. Satius autem fuerit cacochymiam prius conuenienti medicamento expurgare, deindè(vt suprà monuimus) vlceris curationem aggredi.

In codice Græc. Gal. & Aetij, hæc põdera reperiũtur.

Hemina, Græcis cotyle dicta, continet olei vnc. 9. vini 10. mellis 13.

Oleum, & adeps annorum 40.

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

CEræ libram vnam, cerussæ vncias octo, rosacei librã vnã, salis ammoniaci vncias quatuor, squãmæ æris vncias duas, thuris, aluminis, æruginis, malicorij, calcis viuæ, singulorum vnciam vnã: quæ liquari debẽt, liquata, & frigefacta, aridis è vino tritis admisceto, atq; placidiori igne decoquito. Ceterùm innumeræ propemodùm aliæ formulæ compositorum medic. ex veterum scriptis à Gal. lib. 4. de composi. medica. secundũ genera, referuntur, quæ ad dysepulota, cacoëthe, inueterata & chironia vlcera persananda apprimè idonea sunt. Ex illo igitur libro, veluti è sylua quadam remediorum, rationalis quisque medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificiosè didicerit, idoneam vlceri, quod curandum susceperit, remedij formulã sibi deligere poterit, atque hac solus vti sciet. Porrò nonnullas, easdem-

que

que ex ipsis præcipuas, exempli gratia hoc loco adscripsimus, quò magis lectori ad manum essent, & in particularibus, non vniuersalibus solis contentus, exerceretur. Sed iam tempus est, quartam curandorum vlcerum in vniuersum intentionem persequamur. Quarta igitur intentio curandorum vlcerum cum alijs dispositionibus complicatorum, quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata dispositione agglutinationi seu consolidationi repugnante, loci vlcerati curationẽ nos aggredi debere suadet, ijsdẽ omninò intẽtionibus & modis perficitur, qui suprà dicti sunt in curatione vulnerum concauorum, in quibus substantiæ aliquà deperditio facta est. Proindè methodus ac curandi ratio, quæ illic à nobis tradita est, in memoriam reuocanda erit. Itaque cùm tanta sit curationis vlcerum, cum vulnerum atque etiã apostematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum: si Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam commiscuerit. Cæterùm his ita ad vmbilicum deductis, tempestiuum est, de proprijs ac (vt dicunt) famosis vlcerum differentijs pertractemus, inter quas primùm se offert vlcus, quod virulentum & corrosiuum appellitant.

Quarta intentio curandorum vlcerum.

De proprijs ac (vt loquuntur) magis famosis vlcerum differentijs, & primò de vlcere virulento, & corrusiuo, quod Græcis nomcdes, id est, exedens appellatur. CAP. XV.

QVid sit vlcus virulentum seu saniosum, & vlcus corrosiuum, siue arrodens, quid item ambulatiuum, & depascens siue manducans, quod Græci νομὴν appellant, & quomodo hæc inuicem dissideant, in definitionibus differentiarum vlcerum, abundè est explicatum. Excitantur autem eiusmodi vlcera à prauis humoribus, sed præsertim biliosis, acribus, & mordacibus, qui propter adustionem, cacoëthiam quandam, hoc est, malignitatem acquirunt. Atque hæc magna ex parte oriuntur post herpetas, & pruriẽtes pustulas, quas acris, & biliosus humor excitauit: atque etiam post vulnera, quæ mordacibus medicamentis exacerbata atque irritata fuere. Cæterùm vt ad perfectam sanationem perducantur eiusmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & plæraque alia, nempe victus ratione proba, & conuenienti purgatione, quæ succo prauo, acri, & erosionem in affecta particula excitanti, sit accommoda, & localibus remedijs. Age igitur, esto aliquis, qui sanus quidem sit, hoc est, omnia

Causa.

Curatio vlceris exedentis.

Hypothesis ex li. 4. the.

omnia naturæ munia inculpatè exerceat, sed ex scabenda de repentè quapiam particula, veluti brachio, pustulam statim excitarit, mox eadē ipsa particula iterùm atque iterùm pruritu vexetur, pustulaq; dirupta vlcus decolor, & inæqualiter erosum gignatur, atque hæc in tribus quatuórve diebus à principio inciderint. Hac itaq; hypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiã, quonam pacto sanare huiusmodi vlcus conueniat? Certè vt eius curationem feliciter assequaris, imprimis qualis sit totius corporis tali vlcere laborantis affectus, statim tibi erit considerandũ. Inuenies nanque tum ex vlceris ipsius symptomatis, id est, accidentibus, tum ex notis quas totum corpus præ se feret, cuius maximè generis sit is qui redundat succus. Atq; hunc (si Gal. consilium sequari) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectum quendam contumacem rebellemq; curationi contrahat, quemadmodùm facere solebant Thessali sectatores, ipsius videlicet præcepta mordicus obseruantes. Præcipitur nanque ab omnibus ferè (inquit Galenus) antiquis medicis, quicunque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione scripserunt, causas quæ illa creant abscindendas esse, æquè profectò vt ceterorum omnium morborum. Itaq; hoc tibi tanquàm commune præceptum esto, omninò in omnibus morbis, nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem esse. Hinc rectè monebat Gal. lib. 13. metho. meden. digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquàm particulis quibusdam applicanda esse, vbi redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest. Quippe quòd hæc sic admota implerent potius quàm educerent. Itaque tunc à totius corporis, aut superabundãtiæ mittentis particulæ superiacentis vacuatione incipienda curatio est. Deindè euaporante auxilio vtendum. Factâ igitur totius corporis, vt decet vacuatione (vt factum quondam fuit in Romana quadam illustri muliere, quę herpetem esthiomenum, id est, exedentem, in malleolo primùm habebat, qui tandem ad bubones vsque ascenderat) ad curationem particularis affectus, hoc est, ipsius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atque arrosam, supra modum calefactam videris, ipsam statim frigidis stypticis desiccantibus refrigerabis. Commodè autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam vlceratam aqua aluminosa ablueris: hæc enim ablutio magno vsui talibus vlceribus esse solet. Quippe

A purgatione incipienda curatio.

Lib. 4. Ther.

Cõmune de digerentibus præceptum.

Particularis curatio vlceris arrodentis.

Aqua aluminosa.

pe quæ influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat, vt autor est Auicennas. Poteris etiam affectum

Repellentia et siccantia.

locum irrigare, vel aqua plantaginis & rosarum, vel aqua in qua ferrum candens extinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupresi, plãtaginis, malicorij, balaustij, quod flos est mali Punici syluestris, & consimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, seu ab iniuria influentium humorum, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circumiacẽtes partes

Bolus armenia.

vnguento ex bolo Armenia illinere. In medio verò vlceris, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat apponendus erit, vt ex lithargyro, plumbo vsto, pompholyge, quæ vulgò tutia dicitur, antimonio, quod stimmi & stibium Græcè dicitur, ære combu-

Puluis exiccatorius.

sto, corallio, lapide hæmatite, spodio, lotis. Atque etiam sidijs, id est, corticibus mali Granati, myrobalanis, & id genus alijs. Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, siue plagulæ,

Horũ vnguẽtorum formulæ & cõpositiones lib. 6. describuntur.

quæ & splenia Græcis dicuntur, vnguento albo Rhasis illitæ, aut vnguento quod sextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes consentiunt, vel vnguento quod diapompholygos nuncupatur, supra vlcus ipsum dandæ sunt. Cæterùm supra eiusmodi pulueres, ac linamenta vlceri imposita, puluillus, seu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocant, posca aquosa imbutus, adhibendus erit: deindè conueniens deligatura, quam exprimentem nominant, cuius suprà in tractatu de vulneribus meminimus. Guido à Cauliaco in talibus vlceribus solebat post

Nota de plũbea lamina.

lotionem absque aliquo [hoc est, nullo alio adhibito auxilio] ponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non est (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque tria hæc, molybdos, id est, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta, miram, ac ferè incredibilem vim habent, in sanandis eiusmodi vlceribus. Porrò deligaturam talem esse conueniet, quæ ad vsum magis, quàm ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis fit, nempe vel vnico vinculo seu fascia vna, vel duabus. Itaque si vna tantùm fascia

Deligatura duplex.

fuerit, principio eius versus superiorem vlceris partem statuto nectenda erit, siue sura, siue genu, siue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis pars laborauerit. At si duabus fascijs vti malueris, quemadmodùm in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est, ab ipso vlcere, ad superiorem regionem feretur, altera deorsum prius ducetur, mox

in superiore parte desinet, eo videlicet loco quo prior incepit. Cæterùm præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt, illud etiam accedet, quòd vlcera, quæ ob rotunditatem coalescere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non singulis diebus, sed alterius facienda est. Neque in solutione vlcus aqua inspergendum, sed molli linteolo, puro, & sicco, sanies detergenda.

Deligatura alterius diebus soluẽda.

Quòd si partes vlceri adiacentes inflammari videantur, & iam phlegmonôdes quippiam repræsentent, platysmati exterius plurimo spatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale est Galeni phœnicinum, hoc est, è palmulis confectum, vel aliquod simile non quidem quocunque contigerit dilutum, sed vino adstringente, quantùm imbibi poterit.

Si partes adiacentes inflammẽtur.

Sitque oleum quod adijcitur refrigerans, & adstringens, cuiusmodi sunt myrteum, & melinum. Quòd si hæc non adsint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis.

Olea refrigerantia, et adstringentia.

At si durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipsum phœnicinum, seu emplastrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum est. Tutiusque fuerit superpositæ regioni, quodpiam ex medicamẽtis repellentibus liquidis adhibere, quo si quid vel prauum, vel plusquàm par est, influat, regeratur. Atque id maximè, cum in crure vlcus obortum, superpositam venam varicosam habeat. Quæ dum magna est, ac sanguinem nec colore rubrum, nec probum, sed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt prius diximus, auferendaque est.

Si durities adsit.

Cæterùm si vlcera eiusmodi admota medicamenta contemnant, indiesque magis atque magis erosio serpat, & augeatur, corpus subindè à vitiosis succis repurgandum erit, continensque ipsa seu (vt vocant) coniuncta materia depascens atque arrodens, inustione seu cauterio (vt loquuntur) actuali absumenda & desiccanda veniet, modò laborans id genus auxilij tutum, atque vtile, cæterisque alijs longè præstantius, non reformidet, ac renuat.

Si erosior nõ cedat medicamentis.

Quòd si ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis vires habeant admouebis, cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Musæ, aut Pasionis, in tractatu de tumoribus prẹter naturam descripti: vel trochisci asphodelorum, aut qui calidicon nominãtur, quorũ formulæ ac descriptiones libro sexto referuntur. His etiam atramentũ scriptorium, quod & incaustũ vocant, magna vtilitate admouetur.

Vstio.

Pastilli caustici.

Arsenicum.

Quòd si hęc parùm profecerint, arsenicum, quod sublimatum nominant, modica tamen (vt alibi dictum) est quantitate, tuto adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circumpositæ vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuò muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præsidijs, fluxio irritetur. Porrò si ne his quidem tam potentibus auxilijs malum aliquando victum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti posit, membrum amputare necessarium est, vt voluit Auicennas.

De sordidi & putris vlceris curatione. CAP. XVI.

Vlcus sordidũ & putre.

QVid sit vlcus sordidum, quod Græci rhyparon vocant: quid item putre, seu putrefactum vlcus dicatur, suprà diffiniuimus. Porrò sordidum, & putrefactum vlcus Guidoni dicitur, quod sui malicia (vt eius verbis vtar) putrefacit membrum, dimittendo viscositatem, aut carnem mollem, siue (inquit) crustosam, fœtidam, à qua fumus eleuatur fœtidus, & cadauerosus. Ac tale quidem vlcus fraudulentũ etiam appellant. Cæterùm si eius malicia vlterius progrediatur, & serpat, in sphacelũ (quem vulgus esthiomenũ vocat) degenerat, & homini vitam adimit. Horũ autẽ vlcerum causæ sunt, succi praui, crassi sanguinis naturam quodammodò resipiscentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenositatem, atque malignitatem quandam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, siue anthracas, abscessus, & vulnera malè curata, consequuntur. Porrò talium vlcerum curatio consistit in proba victus obseruatione, & euacuationibus accõmodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis, atq; à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excremẽtitijs, atq; à natura alienis humoribus corpus vniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa laborans, hoc est, vlcerata, cucurbitulis, scarificationibus, hirudinibus, atq; epithematis siue fotibus, à corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus, vindicãda erit, vt rectè præcepit Auicennas. Post hæc verò propriã ipsius vlceris curationẽ aggredieris. Sordes igitur primò tibi abluenda erit, aut hydromelite quidem, aut marina aqua, vel si eius copia non est salsa. Deindè mundificandũ vlcus, vnguẽto vulgò Apostolorũ dicto, aut eo quod Aegyptiacũ nominatur. Post hæc, quidam desuper adhuc dandum esse monent mundificatiuum aliud, ex absinthij succo,

Vlcus fraudulentum.

Causæ vlcerum putriũ & sordidorum.

Curandi ratio.

Sordis ablutio.

Vlceris mundificatio.

ſucco,melle roſaceo,myrrha,& farina hordei compoſitũ,& circumiacentes vlceri partes, vnguento ex bolo Armenia illinunt, ac ſupra cætera prædicta puluillos,ex ſtupis canabinis ſtudioſè pexis,aut ex lineis pannis læuibus,puſca aquoſa(quod oxycratũ vocant)imbutos apponũt,atq; alligant.Si verò ſordes in putredinẽ,aut corruptionẽ degeneret,locus abluẽdus erit oxycrato, aut(vt voluit Guido)aqua cineris,vel ſaponis. Deindè emplaſtrũ ex carnibus piſcium ſalſorũ,farina orobi,& ariſtolochia lõga,non autẽ rotũda,& ſcilla,omnibus ex vino coctis,& cũ melle mixtis,ſuperaccõmodandũ eſt.Ad eandẽ intentionẽ Auicennas ſubſequẽs medicamentũ deſcribit,multa (vt adfirmat)experientia cõprobatum.Concipit tragacanthi rubri vnc.vnã,calcis viuæ,aluminis,corticis granatorũ,ana drach.ſex,thuris,gallarũ ana drach.quatuor,ceræ,& olei,ana quod fuerit ſatis. Aliud. Vitrioli partes duodecim,chalcitis(quod & colcotar Arabes appellant)partes decem,tragacanthi partes nouẽ, coquãtur in aceto,& ex eis fiat linimentũ.Ac ſemper quidem vnguentũ ex bolo in ambitu vlceris,vt ſuprà monuimus,apponito: deſuper verò ſtupeos puluillos oxycrato madefactos.Porrò ſi vlcera eiuſmodi depaſcẽtia putridaq;,eouſq; feritatis, & maliciæ deuenerint,vt partes adiacẽtes magis atq; magis ſemper erodãt,ac ſine modo in illis corruptelã excitẽt, vehementiſsimis medicamẽtis (qualia ſuprà in curatione malignorũ vlcerũ recenſuimus)indigebunt.Imò verò frequẽter inuſtiones,atq; etiã exciſiones illis erunt neceſſariæ,ita vt quicquid vitiatũ,ac corruptũ eſt,prorſus extirpetur,& viua ac ſana duntaxat caro relinquatur: quam ex natiuo ipſius colore,& ſanguinis bonitate,facilè deprehendes. Inter cætera autẽ medicamenta acria,quę viuum à corrupto ſeparant,& in hoc affectu celebrari ſolent,omnium præſtantiſsimum atque efficaciſsimum quotidiano experimento deprehenditur arſenicum, quod ſublimatum vocant, vt aliquoties alibi annotauimus.Hoc enim confeſtim malum ſiſtit,& id quidẽ ſine dolore.Quòd ſi medicamẽtis eiuſmodi malũ non ceſſerit,membrum ipſum tali depaſcente ac putrido vlcere affectũ cogimur abſcindere,vt cætera pars tuta ſit.Id autẽ miſerum atq; vltimũ auxiliũ,nunquàm tentandũ eſt, niſi dum cætera præſidia nihil proficiunt, & malo prorſus victa ſunt,vt alibi admonuimus.

Si ſordes in putredinem degeneret.

Emplaſtrum Auicennæ.

Linimentũ.

Arſenicum ſublimatum.

De profundo & cuniculoſo vlcere, quod & ſinus Latinis dicitur. CAP. XVII.

Vlcus cauernosum.

VLcera cuniculosa, seu cauernosa suprà appellauimus, quorum orificia stricta sunt, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, multos interdū anfractus habens, modò rectos, modò obliquos, citra duritiē tamen & callū. Atq; hoc vno à fistula dissidet, quamuis promiscua turba, eiusmodi vlcera omnia cuniculosa, fistulas nominent: cùm tamē fistula propriè vlcus sit altum, angustū, & callosum, Galeno, Cel. Aët. & Paulo.

Fistula quid

Itaq; quod profundum & cauernosum vlcus recentiores chirurgi appellant, id Latini appositè sinum, Græci colpon nominant.

Sinus quid, & eius differētiæ multiplices.

Fit autem cùm adiacens vlceribus cutis, diutius subiectis corporibus non coalescit, glutinaturque: cuius multæ ac variæ sunt differentiæ, nimirū ex cauernarum magnitudine, situ, figura, ac numero desumptæ. Aut enim breues sunt, aut altè penetrantes, iuxta carnem desinentes, aut ad ossa, vel cartilaginem subeuntes, sursum, deorsum, vel ad latus tendentes, recti aut flexuosi, simplices ac duplices, triplicésve. Galenus autem eorum duntaxat, qui à positionis figura sumuntur, meminit: vt qui præcipuè curandi rationem immutent. Siue enim magnus, siue paruus aut breuis, vel altus, aut iuxta superficiem consistens, simplex vel duplex, tripléxve fuerit, eadem semper est eorum curandi ratio.

Quæ sinuū differētiæ curandi ratione euarient, & quæ non.

At si vel sursum, vel deorsum, vel ad latus, vel intrò ad ossa tendit, curationem variat. Cū enim sursum tendit, facilè per eius os saniosa colluuies, atq; ipsum pus effluit. Cùm verò deorsum vergit, intus retentū pus, aut sanies, contiguas partes erodit. Quare nisi facto ex aduerso (vt statim dicetur) emissario, nihil omninò profeceris, siue carnē generare, siue glutinare velis. Cùm verò ad latus declinat, aut sursum vergit, aut intrò fertur, sed ita locari pars afflicta potest, vt liberè sanies, aut pus, è sinu effluere possit, incisione ex aduerso facta opus non est, sed de his adhuc in sequentibus.

Causæ sinuum.

Cæterùm causę eiusmodi sinuū, seu cuniculosorū vlcerum, sunt abscessus, siue suppurātes affectus tardius, dissecti & vulnera perperàm curata. Pus nanque longo nimis spacio in suppurato abscessu, aut in profundo vulnere, quod non ritè expurgatur, retentum ac delitescens, malignitatem, & veluti acrem atq; erodentē quandam naturam acquirit, & cuniculos tandem molitur, qui difficile admodùm carne impleri, & glutinari queunt. Ad affectam nanque particulā, quę iam imbecillitatē contraxit, vndiq; ex cicumiacentibus ac vicinis partibus, imò verò & ab vniuerso corpore, supernacanei humores cōfluūt, atq; ita ægrè sanabile redditur vlcus.

Differentiæ cuniculorum, seu cauernularum eiusmodi vlcerum deprehenduntur turundis (quas tentas vocant) & specillis, siue contis (quæ probæ vulgò dicuntur) argenteis, vel plumbeis, aut alia consimili materia factis, in ipsos cuniculos læuiter, ac blandè immissis. Item minutis quibusdam, atque exilibus radicibus, & cereis candelis, necnon & coloratis quibusdam iniectionibus. Color verò materiæ, quæ ab ipsis cauernulis & sinubus egreditur, qualitatem eius manifestè insinuat: si enim tenuis fuerit, & loturæ carnis persimilis appareat, calidam esse haud temerè eam iudicabis. At si candida visitur & serosa, indubiè frigida erit. Sed & saniei purisve bonitas, & paucitas, doloris quoque & tumoris, qui prius aderant, priuatio, sinum carne impleri, & glutinari demonstrant. Si verò contraria his adfuerint, glutinationem nequaquàm adhuc fieri nobis indicant: vt Galenus ijs verbis nobis testatum reliquit libro secundo de ratione curandi, ad Glauconem. An verò (inquit) altæ sinus partes coaluerint, ex manante sanie deprehendes, si ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Præthereà si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris probè cocti portio exigua in ore conspicitur, multò magis de glutinando sinu sperandum est. Hactenus de sinuum differentijs, caussis, & iudicijs dicta sufficiant. Itaque tempestiuum est, eorum curationem aggrediamur, & qua poterimus breuitate, nunc prosequamur.

Sinuum differentiæ quibus deprehendantur.

Iudicia.

Ratio curandi sinus, seu vlceris profundi & cauernosi, non tamen adhuc callosi.

CVm sinus, quo de hîc agimus, vlcus sit cauum, & profundũ geminus in eo curando scopus ac finis medẽti proponitur vnitio scilicet & repletio. Vlcus enim quà vlcus est, vnitionem, cauitas verò impletionem desiderat. At quæ dissident, vniri nõ possunt, nisi prius cauitatem (si cũ vlcere, vt in sinu coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur curationis postulat, vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rursus carne impleri non potest, nisi laborans particula & iusto temperamento prædita sit, & sinus ipse omninò purus, & ab omni sorde immunis extiterit. Itaque si vel phlegmone, vel erysipelas, vel gangræna, vel intemperies aliqua simplex aut composita, partem affectam obsederit, manifestum est, quòd nisi quis illos affectus prius sanauerit, implere cauum vlcus non poterit. Fieri enim nõ potest

In curandò sinu, geminum esse scopum.

(vt lib. 3. metho. med. Gale. inquit) vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio rectè vnquàm cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Adhæc cùm in ipsa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum necesse sit, alterum quidem crassius, quod sordes propriè appellatur: alterum tenuius, quod Græcis ἰχὼρ, nobis verò sanies dicitur: ac ex tenui quidem hoc excremento, vlcus humidum reddatur, sicuti ex crasso sordidum: duplicibus sanè medicamentis sinuosum vlcus egebit, antequàm carne repleatur: nempe vt humidum est siccantibus, vt sordidum expurgantibus seu detergentibus. Ordo igitur sanationis à sorde expurganda in curando sinu incipiet, quod videlicet nec glutinari quicquàm, nec carne impleri posit, priusquàm purum, hoc est detersum, & à sordibus rite expurgatum fuerit. Vbi verò iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excrementis sinus fuerit, tum primùm agglutinantibus medicamentis vtendum erit. Hæc autem nec detergēt, nec expurgant, vt sarcotica, id est, carnem generantia, sed contrà prorsus (inquit Galenus) substantiā omnem in idem cogunt. Cuiusmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ austera & adstringentia vocantur. Hec enim siccant tantisper, dum humoris redundantiam qui secundum naturam est, absumant. Sed de ijs alibi fusius à nobis dictum est. Pone ergo in eadem particula sinu occupata, intemperiem aliquā, vel phlegmonem, aut consimilem affectum, & cauitatem, & vlcus, & sordem simul consistere, ordo curationis expostulat, vt primum phlegmonem aut intemperiem, secundo loco sordem, tertio cauitatem, & quarto vlcus persanes. Siquidem iusta subiectæ carnis temperies, causæ rationem habet, vt quę concrescere secum quod vlceratum est, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius sine quo non. Atque hanc sordes interpellans, curationem moratur. Habet verò & ipsa cauitas, ad vlcus, rationē eius sine quo non, vt lib. 3. Therap. Galenus annotauit. Quandò (inquit) nisi cauitas prius impleta sit, induci cicatrice vlcus non posit. Atque hæc in vniuersum dicta sint de ratione curandi sinus, quod & vlcus profundum, & cauernosum nostri chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari solent, quæ suprà commemorauimus. Hac igitur vniuersali methodo præmissa, particularium ipsorum sinuum differētiarum (quas curādi rationem variare diximus) sanationem subiungamus. Constituatur igitur imprimis sinus ad superiorem partem porrectus, ita

In nouæ carnis generatione duplex prouenire excrementum.

Vlcus sinuosum duplicibus eget medicamentis.

Agglutinantium facultas.

Hypothesis.

Si sinus orificium deor-

ita vt eius orificium deorsum spectet, talis certè non adeò multum negotij in sanando facesset. Quandoquidem per os eius facilè sanies effluet, atque ideò promptè conglutinabitur, adhibitis saltem ijs, quæ statim dicentur auxilijs. Sed neque cùm ad latus declinat, aut intrò fertur, aut etiã deorsum vergit, incisione ex aduerso facta opus erit, si pars ipsa afflicta ita locari posit, vt liberè sanies è sinu emanare queat. Itaque ponatur sinus artus aliquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit vtique decliuis figuratus, citra diuisionem ex aduerso factam coalescere. Etenim in cubito cùm oræ gibbero vicinæ sunt, summã manum elatius protendens, sinum ad effluxionem incitabis. Sic & « in femore, si sinus deorsum vergat, & ad genu terminetur, os au« tem ipsius sublime supra femoris mediũ sit poplitι mollem pul« uinum subijcies, quò demisius inguen quàm genu positum sit.

sum spectet.

Incisio ex aduerso, quãdo in sinu fieri debeat, & quando non.

Ex Paul. Ex Gal. 2. ad Glau.

Cæterùm si sinus deorsum vergat, aut ad latus decliner, vel intrò feratur, & situm affectæ parti cõmodum dare non posis, quò liberè sanies effluat, nihil vnquàm promouebis, siue carné generare, siue glutinare velis, nisi prius collectioni purulentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta sanies contiguas partes erodet. Porrò saniosæ illi colluuiei effluxum bifariàm moliri poteris. Nempe vel facto, tantùm in imo sinus vulnere, vel tota cauitate dissecta. In imo, seu radice sinus fit sectio, si vlcus magnum fuerit, & locus totus sine periculo secari non posit. Prestiterit autem semper, si nihil obstiterit, totam ipsius sinus cauitatem dissecare, quàm ex aduerso plagam facere. Ita enim facilius, ac citius multò, ad sanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate dissecta, ellychnijs, & pannorum lacinijs in linamẽta formatis, congruisque medicamentis sic expurgandus, atque resiccãdus erit sinus, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam sanationẽ, modo quo suprà de alijs, & cauis vulneribus docuimus, perducatur. Cæterùm priusquàm ex aduersa parte diuisio fiat, purulenta colluuies sinenda est, magna satis copia in fundo ipsius sinus colligi, quo sinus parietes magis attenuentur, atque ita melius specillum (supra quod sectio fieri debet) in cauitatem demittatur, sinu scilicet ex puris copia distẽto, & ampliore facto. Specillum autem ipsum quod sic in sinum immittitur, læue, hoc est, minimè asperum esse debet, ac vnctuoso aliquo (vt citra dolorem immitti posit) illitum. Adhæc parte posteriore perforatum esse decet in modum acus, vt in eo imponi posit ceto aliquis (vt vocant) ex stupis canabinis, aut aliqua

Bifariã effluxum moliri posse saniei, aut puri, in sinu.

Quòd multa puris copia sinenda est colligi in fundo sinus, priusquam ex aduerso diuidatur.

Specillum, quod in sinũ immittitur, quale esse debeat.

aliqua gracili fascia, aut certè funiculo quopiam molli, vt canabino, factus. Incisione autem facta, dolor qui per eam excitatus est, sedandus erit, & impetus profluentis sanguinis, oui candido, atque alijs id genus supprimendæ sanguinis profusioni dicatis auxilijs, compescendus. Post hæc autem ceto alius, quando opus erit, detergente aliquo medicamēto imbutus, indendus erit, atque vt id commodius fiat, alteri, qui sinum adhuc occupat, aut assuetur, aut alligabitur. Poterunt & ellychnia, seu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta, in sinum ipsum imponi, superque, atque in ambitu danda sunt, quæ mox infrà dicemus. Porrò si neque in imo ipsius sinuosi vlceris, plaga commodè fieri possit, neque cauitas tota dissecari, sinus totus eluendus erit collutionibus, primum quidem detersorijs, si inhærentem saniē subesse suspicaris: deindè sarcoticis, id est, carnem generantibus: posteà verò ad glutinans medicamentum transeundum erit. Proindè Galenus libro secundo de ratione curandi ad Glauconem, sinū ipsum nunc melicrato solo, id est, mulsa, nunc quidem puro vino, nunc verò mulso, eluendum esse monet. Itaque ad detergendam, expurgandamque sinui inhærentem saniem, melicratum præferendum est. Sed præsertim in sinu cuius os deorsum spectat, per quod sanies liberè effluat. Huius nanque sinus profunditatem totam, ad glutinationem aptam (vt Galenus inquit) sola reddere potest iniecta mulsa. Ad purgādum verò simul & roborandum, vbi scilicet adhuc aliqua leuis cuiusdam sordis derelictæ suspitio est, vel ipso etiam Aëtio autore mulsum eligimus. At vbi carnem iam in sinu mediocriter regenitam, omninò puram esse coniecerimus, & glutinationem quærimus, vino puro subadstringente sinum ipsum eluemus. Vinum enim eiusmodi, quod medium est inter dulce & adstringens, leuiter glutinat. Si autem cruentus fœtidusque sit humor, qui è sinu excernitur, oxymeli (Aëtio autore) cæteris præstat. Auicennas & quidā alij sinum præsertim malignorem, & vehementer sordidum detergent, & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminosa, quæ in hoc affectu præstantissima est. Hæc enim præterquàm quòd potenter sordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet, & repellit. Albucasis chirurgus insignis vnguentum Aegyptiacum, cum aqua & melle liquatum, in sinum eiusmodi, detersionis & corrigendæ malignitatis gratia immitti iubet. Galenus quoque, vbi sinus ipse, aut situs, aut alterius cuiusuis occasione, sordidior aut humidior est, medicamenta, quæ valentius quàm

Si neq; apertio in imo, neq; cauitas tota dissecari poßit.

Sinus quibus liquoribus abluendus.

Melicratum

Mulsum.

Vinum subausterum.

Oxymeli.

Aqua aluminosa.

quàm mulsa desiccent,& detergant,admouenda esse suadet. Cuiusmodi est medicamentum ex combusta charta compositum, quod ad hunc modum temperatur. Squammæ,gallæ, myrrhæ, singulorum pondo denarium octo,sandarachæ,arsenici, elaterij,id est,succi cucumeris agrestis,singulorum pondo denarium quatuor,thuris pondo denarium trium,atramenti sutorij(quod Græci chalcanthum vocant)tantundem, chartæ quantùm satis est ad inducendum colorem. Debet autem exigua eiusmodi medicamenti portio largo rosaceo misceri, quò & eius vehementia remittatur,& per angustum foramē,in sinus profundum,per fistulam,aut æneam, aut corneam,recto ductu foratam, possit inijci. Iniecto autem medicamento, vlceris os linamento concerpto claudendum est,ne id refluat. Nisi enim diutius maneat, exiccare non poterit. Cæterùm si vlcus calidum fuerit, hoc est,calidam intemperiem sibi adiunctam habuerit, & virus ab ipso sinuoso vlcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ persimile appareat, non alienum fuerit ipsum abluere melicrato,hoc est aqua mulsa recenti, in quo lenticula hordeū, rosæ,& balaustium incocta fuerint. Si verò vlcus frigidum sit, & sanies tenuis & aquosa conspicitur,mulsa in qua incocta sint, marrubium,absinthium,pimpinella, & myrrha, eluendum est. Porrò vbi sic ab omni sorde puros sinus effecerimus, carne replentibus medicamentis (sarcotica Græci vocant) si caui saltem fuerint,deindè glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus,similiter reliquis vlceribus vtendum erit. Carne autem replent,quæ humiditatem siccant,& sordem detergent. Itaque, idem medicamentum primariò atque ex sese sordis detersorium Galeno appellatur,altero verò significatu sarcoticum & glutinans. Quippe quòd tali imposito medicamento, vlcera carne replentur, ac coëunt. Opus enim ipsorum proprium est (vt alicubi scripsit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet sanies carnis generationem glutinationemque impediat. Sarcotica igitur detergendi etiam vim habent, sed omnis rosionis seu morsus expertem. Finis autem glutinantium est, nullam inter coitura subnascentem humiditatem permittere. Glutinaturo nanque (vt tertio methodi Galenus ait) vnum id propositum est, vt eius quod secundum naturam est, redundantiam consumat. Epuloticorum verò, id est, cicatricem inducentium medicamentorum finis est, non hanc totam subnascentem,ac redundantem humiditatem impedire,sed etiā nunc

Medicamentum ex charta cōbusta.

Si vlcus sinuosum calidum fuerit.

Si vlcus sinuosum frigidum fuerit.

Idem medicamentum detersorium sarcoticum & glutinās.

Sarcoticorū facultas.

Glutinantium finis.

Epuloticorū finis.

nunc consistenté,in ijs,quæ mox cicatricem ducent,cōsumere: adhæc callo obducere,& adstringēdo indurare.Sed de ijs in antidotario fusius dicemus. Ergo(vt ad propositū reuertamur) si cauus sinus carnē requirat,primùm medicamenti,quod charta constat,aridi,paululùm cum multo rosaceo inseri conuenit. Deindè carpto linamento os obturari.Indè emplastrum Isis aut Machærionis,aut simile quoddã, vnà cũ rosaceo cerato liquidiore solutũ inijcitur. Vbi verò mediocriter carne repletus est sinus,aliquid ex glutinantibus medicamētis,nō vehementer siccantibus adhibendũ est,quod crescentem tenellam carnem blãdè,& sine morsu cogat,nō aliter ac si recens ac cruentũ vulnus curaretur.Curatur autem hoc mollibus,blandis,minimeque dolorē excitantibus medicamentis,qualia sunt enhæma, quorum opus seu facultas est cōiungere,& diuisas partes cōglutinare,vt in pristinã vnitaté particula reducatur.Multa(inquit Galenus) eiusmodi medicamenta inueniũtur,alia quidē ex bitumine cōfecta,vocanturque nescio qua ratione,vt idē ait,emplastra Barbara:alia verò,quia fului & fusci sunt coloris,cirrha, & phæa nominãtur,ex argenti spuma & ærugine liberalius decocta.Horum autem medicamētorũ misturas,Galenus,Paulus, & Celsus docent.Sed præstat de hac re interpretis vulgaris Auicēnæ verba subijcere.Ad incarnãdum(inquit)oportet ꝙ medicinæ fiãt currentes lauatiuæ,cum viscositate adhærente, & inijciantur in eis cum clysterijs,& immittantur cum ellychnijs & tentis.Et nos quidem iam experti sumus emplastrum Apostolicum,id est, Apostolorum,& centauream,quando cum ea implentur, & est mirabilis valde.Succedit huic symphyton,deindè iridis Illyricæ radix,postremò erui farina,& id genus alia,quæ glutinãdi facultatem habent.Porrò sequēs medicamentum, quod in frequenti est vsu apud chirurgos,miram vim habet in glutinandis seu incarnandis eiusmodi vlceribus.℞.aquæ decoctionis hordei libram vnam,mellis rosati vncias tres,sarcocollæ drachmas duas,myrrhæ,thuris,singulorum drachmam vnam,vini odoriferi vnc.sex.Coquantur omnia simul vsque ad tertias,id est,vsque ad consumptionē tertiæ partis.Quibus & addi potest aliquando aliquid aloës.Cæterùm post glutinantis medicamenti impositionem,sola spongia noua ex mulso iuxta Galeni consilium circumponēda est,quàm fieri potest mollissima: Eius autem deligatura à sinus fundo incipiat,& eius ore finiat: fasciarum verò spiræ siue circumflexus,sinus profundum sine dolore arctent,

Si cauus sinus carnem requirat.

Enhæma.

Cirrha, & phæa medicamenta.

Auicen.

Medicamentum incarnans & glutinans.

Modus deligandi sinus post gluti-

arctent, ac paulatim vsque ad os eius elaxentur, eidemque (ori inquam sinus) indatur medicamentum molle, circumducto forinsecus emplastro ad os ipsius sinus forficibus disciso, vt sanies effluere posit. Effluet autem è sinu sanies, supposito aliquo alio paruo emplastro ad solutionem vsque, quam tertio quoque die faciens, hoc ipsum tanquam operculum circumpositum auferes, relicto eo quod totum ambit sinum, medicamento. Ideò autem tertio quoq; die, aut certè citius aut tardius, prout res efflagitabit, demenda spongia est, ac paruum emplastrũ quod superpositũ erat, vt si qua humoris colluuies in ore sinus collecta sit, vacuetur, exploremusque, an altæ sinus partes coaluerint, an minimè, quod ex manente sanie (vt docet Galenus) deprehendetur. Si scilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Itaq; altas ipsius partes coaluisse demonstrat, pus coctum ac paucum, præsertim si neq; in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Cumque spongiam rursus imposueris, rursusque (vt diximus) adalligaueris, postero vel tertio die soluto, vt dictũ est, semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitu cingat. Neque verò omninò appressum (vt Galenus admonet) esse debet, sed ita, vt per id tota sanies vacuari posit. Itaque cũ secundo vel tertio quoque die (vt iam semel atque iterum dictũ est) spõgia, vel paruum emplastrũ eximitur, considerandum, multane an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit. Deindè expérsne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, aut diminutus sit. Altas enim sinus partes coisse testatur pus coctum ac paucum, præcipueque si dolor & tumor non adsint. Contrà, multum & crudũ, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nõdùm coaluisse significant. Neque verò (vt scribit Galenus) si primo vel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omninò desperandum est. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit, quoties eius qui curatur corpus ita affectum est, siue ex natiua temperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinantur. Quòd si tertio, aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod vehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circum-

natorij medicamẽti in positionem.

Tertio quoque die spongia, ac paruum emplastrum demẽda.

Lib. 2. de arte curat. ad Glauc.

Notæ coitionis altarum sinus partiũ

circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cirrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto sine cera confectum. Hoc enim medicamentum (vt idem Galenus testatur) sine morsu vehementer exiccat. Cuius compositio & vsus ex libro secundo de compositione medicamentorum κατὰ γένη requiri debent. Guido à Cauliaco iubet post glutinantis medicamenti impositionem, desuper apponenda esse emplastra, & pannas, aliquo quod habeat (vt eius verbis vtar) rectificare illa, illitos. Cuiusmodi sunt, emplastrum διὰ χαλκίτεως nominatum, quod à palma Græcè φοινικίνον, & vulgò diapalma appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum vel flauum cum gallis: & mel coctum cum puluere thuris, myrrhæ, & aloës: vel quædam horum, vel omnia simul: & vinum stypticum crassum, quod grossum vocat. Posteà ligare præcipit, vt docet Gale. lib. 2. ad Glauconem. Paucis autem interiectis subdit, de tenta (vt loquitur) hæsitasse multos, vt Henricum, & præceptorem suum Bononiensem, quòd solida non ponatur, qua saniem (inquit) in loco retinet: sed cannulata, aut duplicata, vt sanies continuè valeat exire, & spongia super orificium ponatur, vt sanies trahatur exterius sugendo. Spongia nanque ideò circundatur atque alligatur, vt exiccet, manantemque è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem (vt suprà diximus) mulso spongia sit, vt detergeat: mollis, ne asperitate lædat: noua verò, vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam desiccet. Hactenus de ratione curandi vlceris alti angusti, & cauernosi, non tamen callosi. Nunc ordo postulat, vt de calloso vlcere, seu callo obducto sinu, quam fistulam nominant, dicamus.

Cirrhũ medicamentũ. *Guido à Cauliaco.* *Spõgia qualis esse debeat.*

De fistula. CAP. XVIII.

Sinus.

QVum pus in abscessibus sic excoriat particulam, vt continentia à subiectis separet ac diducat, dein eo quomodocunque euacuato, distantia inter se pristinum statum recuperare nequeant, affectio eiusmodi sinus appellatur Galeno, libro de tumoribus præter naturam. Quem si quis (ait ille) nõ statim curet, callo obducitur, durusque temporis progressu fiet, nec conglutinare ipsum cum subiectis sibi possibile est, vocaturque tunc hic affectus propriè fistula, de qua nunc dicere instituimus. Est igitur fistula

Sinus degenerat in fistulam. *Fistula quid.*

fistula (quam Græci syringa nominant) arctus oblongusque, & callosus sinus, aliquatenus indolens, qui magna parte ex abscessibus parùm dextrè curatis, oritur: sed & ex alijs nonnunquàm vlcerum generibus ac sinubus perperàm curatis nascitur. Hæc autem nomen accepit ab harundinearum fistularum tralatione, vt Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quædã deprehenditur, harundinum cauitatibus similis. Fit autem fistula in omni ferè parte corporis, habetque quędam (vt Celsus ait) in singulis locis propria, sed de cõmunibus hîc dicemus. Differentiæ igitur fistularum plures sunt, sicuti & sinuum, quæ ex situ, figura, numero, magnitudine, & alijs id genus sumuntur. Siquidem aliæ sub cute extensæ sunt, aliæ altius penetrant: aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuosæ sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant: aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingũt, aliæ venas aut arterias occupant. Aliæ præterea simplices sunt, aliæ duplices triplicésve, ab vno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur. Aliæ deinde facilè, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celsus) quædam insanabiles reperiuntur.

Fistularum differentiæ multiplices.

De signis & indicijs fistularum.

FIstularum dignotiones sumendæ sunt, ab his quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, atque etiã ijs, quæ cõsequuntur accidentibus, & effectibus. A substantialiter quidem inhærentibus, vt ab illo (inquit Guido) corio calloso, & à forma fistulæ instrumentalis, & factitiæ. Callositas nanque cum forma fistulari, essentialis est differentia ipsius fistulæ. Ab accidentibus verò & effectibus, vt à virulentia illa horribili, quæ aliquando ab ipsa fistula effluit, emanátve. Item à dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum partes quæ iuxta neruum sunt, occupat. Cæterùm simplicés ne fistulæ sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris. Cuius si plus fertur, quàm quod simplici spacio conuenit, plures sinus callosos esse manifestum est. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint. Quia sæpe cùm quis aliter decubuit, aliterque membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testaturque non solum alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cumque ferè iuxta sint caro & neruus, & aliqua neruosa:

Fistularum notæ à quibus petantur.

Quibus notis deprehendatur simplex ne sit fistula, an multiplex.

neruosa: quales ferè tunicæ, membranæque sunt: genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne (inquit Celsus) pus læue, albũ, copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. *[Lib. 5. Aëtius.]* Cuius sentẽtiæ refragari videtur Aëtius, sic de nerui fistula inquiẽs: Humor indè delatus tenuior est, ei similis, qui ab ossibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, sed saniosus & glutinosus. *[Nerui in fistula erosi nota.]* Sed & ex alijs notis, quàm ex pure, deprehenditur nerui fistula, nempe dolore: stuporis enim punctionisq; sensum incutit. Deindè motus, qui ab eo neruo perfici solet, deterior apparebit. Sed in specillo attactu (inquit Aëtius) molestus acutusque sensus redditus, rem manifestissimè iudicabit. *[Venæ atq; arteriæ erosæ signa.]* At fistula locũ erodẽte, si vena suberit, plurimus crassusq; sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cũ multo spiritu stridoreq; exibit. *[Fistulæ specillo maximè explorãdæ.]* Ante omnia autẽ (vt rectè consuluit Celsus) demitti specillum in fistulã conuenit, vt quò tendat, & quàm altè perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est (id quod disci potest sic, iam nec ne eò fistula penetrauit quatenus nocuerit. Nã si molle est, quod vltimo specillo cõtingitur, intra carnẽ adhuc vitiũ est. Si verò magis id renititur, ad os ventum est. *[Ossis cariosi nota.]* Ibi deindè si labitur specillũ, nondùm caries est, si non labitur, sed æquali innititur, caries quidẽ: verùm adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperũ subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumque esse ad eam ex renixu patet. *[Obliquæ fistulæ quomodo explorandæ.]* Cæterùm si obliquæ fuerint fistulæ, flexumque aliquem, vel plures habuerint, vt specilli apex progredi nequeat, virgulam plumbeam, stanneámve conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, quâ iter pertentemus. Cùm enim flexilis admodùm sit, ad fistulæ figurã facilè accõmodabitur. Hactenus de signis fistularum: nunc de iudicijs.

Fistularum iudicia, seu prognostica.

FIstulæ si altius penetrant, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ atque anfractuosæ sunt, si multiplices: *[Lib. 7.]* maius (inquit Celsus) in manu, quàm in medicamentis præsidium est: minusque operæ est, si sub cute transuersæ ferũtur, quàm si rectæ intro tendunt. Expedita quoq; curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem *[Cor. Cel. li. 5]* adiuuatque ipsum corpus, si iuuenile,

iuuenile, si firmum est: inimica contraria his, sunt. Itemque si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos laesit, si articulum occupauit: si vel ad vesicam, vel ad pulmones, vel ad vuluam, vel ad grandes venas, arteriasve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem, penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum, saepe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel aegrum, vel senile, vel mali habitus est. Aegrè (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, quae orificio caret, tum quae delitescit, & in os terminatur, multifariamq; fissa est. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spacia, & noxae. Prętereà an simplices hae sint, an multiplices, & in plures partes diductae. Hactenus igitur de fistularum differentijs, signis & iudicijs. Deinceps verò de medicamentis ad easdem conferentibus disserere oportet.

Paulus.

De fistularum curatione in vniuersum.

IMprimis genus victus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, quae fistulae consolidationem impediunt, aduersatur, instituito. Deindè corpus vniuersum à superuacaneis, & noxijs humoribus (illis tamen prius, si ita res exigat, expulsioni paratis) idoneo cathartico medicamento purgato. Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem praeparato. Caeterùm tametsi potiones multae ad hanc intentionem à varijs autoribus descriptae sint, duae tamen sunt quae frequenti vsu, & felici successu à recentioribus medicis probatae sunt. Prior ad hunc modum habet: Agrimoniae partes tres, plantaginis partes duas, foliorum oliuae partem vnam, scindantur minutim & contundantur, posteà in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua quolibet die sub auroram cyathus vnus administretur. Altera, ℞. osmundae (quae filix mas est Dioscoridi) partes tres, gentianae partes duas, centaurij partem vnam, coquantur in vino albo, & fiat potio, quae vt prior administretur. Haec postrema etiam valde efficax est in ossium corruptorum expulsione. Ego autem optimè factum existimauerim, si in praedictis decoctionibus nonnihil ligni Guaiaci, vel Indici (quod lignũ sanctũ, & palmã sanctam appellant) aliquot horas maceretur, posteà moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura quantum asidenti medico satis esse videbitur, manè bibendum offeratur. Atque haec regimen (vt loquuntur) vniuersale concernunt. Quod

Ratio curandi vniuersalis.

Potiones fistulis idoneae.

Guaiacum, lignum sanctum.

Ratio curandi particularis.

autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (vt vocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda. Primum quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictũ fuerit, imò verò & sinus ipse fistularis vsq; ad fines eius, si fieri posit, dilatari debet. Secundo loco callum eximere, fistulamque auferre, atque omninò destruere conuenit. Tertio post exemptum (quocunque modo id fiat) callum, sordities detergenda veniet. Quarto vbi purus iam ab omni sorde sinus videbitur, similiter reliquis vlceribus ad sanitatem perducetur: nempe glutinatorijs, seu (vt loquuntur) incarnantibus medicamentis, & epuloticis, id est, cicatricem inducentibus, atque etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis, id est, carnem generantibus pharmacis.

epulotica

sarcotica

Sinus fistulæ ampliatio.

Ergo si nec aduri ferro, nec incidi cōmodè posit fistula, & eius os, aut sinus totus, siue vnus ac simplex siue multiplex fuerit, non latè satis pateat, immisso collyrio aliquo, seu (vt vocant) tenta, ampliari ac dilatari debebit. Materia autẽ ad cōficiẽda collyria, dilatandis eiusmodi fistulis, & sinubus non callosis idonea, sunt radices gentianæ, & mali terrę (quam aristolochiam Græci nominant:) radix item bryoniæ, hoc est, vitis albæ, & dracontij seu dracunculi, præsertim maioris, qui serpentaria officinis, & Romanis veteribus columbrina nuncupatur. Sed imprimis huic negocio accommoda sunt frusta spongiæ contorta & validè compressa. Ex ijs igitur fiant collyria siue penicilla (quas tentas vocant) altera quidem parte tenuia, altera pauló pleniora. Atque ea parte qua tenuia sunt, demitti oportet in fistulam, sed filo semper appendice, vt tutius, si altius descenderint, & promptius, si nimis hæreant, extrahi posint. Dimittantur autem horis duodecim, aut certè plus, aut minus, donec scilicet latè satis dehiscat fistula. Cæterùm orificio fistulæ, atque eius sinu, sufficienter dilatatis, ipsius destructio, prorsus molienda est.

Fistulæ destructio seu mortificatio.

Trifariàm fistula destruitur.

Id autem trifariàm fieri consueuit. Nempe vel medicamentis acrioribus, & callum exterentibus, vel incisione sinus, & vstione: vel incisione citra vstionem, cum calli euulsione. Ergo si recens fuerit fistula, aut non adeò multùm antiquata, nec etiam admodùm profunda aut flexuosa, & chirurgiam, hoc est, sectionem & vstionem, prorsus recuset æger, medicamenta callum exterentia adhibebimus. Deindè remoto callo ad curationem reliquis vlceribus communem vertemur. Itaque callos elidunt atque excindunt, quæ ex Galeno, Paulo, Aëtio, Cornelio Celso, & alijs recentioribus chirurgis subiungam.

Spondylij

Callos exterentia.

Spondylij radix circumrasa, & fistulis imposita, earum callos eximit. Item veratrum nigrum, duobus tribúsve diebus insertum idem præstat. Adhæc amurca cocta, & in collutionem adhibita. At idem elaterium, id est, succum cucumeris agrestis, seu (vt vocant) asinini, terebinthina exceptum in collyria cogito, imponitoque: vel laserpitij radicis succum infundito. Id quod sequitur etiam callos consumit Paulo Aeginetæ. Aeruginis drachmæ duodecim, ammoniaci drachmæ duæ, excepta aceto in longum inducuntur, & fiunt penicilla. Hoc medicamentum expeditissimum atque ex primis esse ad callos eximendos, ex præcepto Megetis, nobis testatum reliquit Aurelius Cornelius Celsus.

Loc' in Cor. Cel. emendatus.

Verùm exemplaria omnia eo loci corrupta sunt. Pro drachmis enim duodecim, habent tantùm denarios duos. Plurima eius generis collyria, hoc est, fistulis callos exterentia, à modò nominatis autoribus describuntur, ex quibus quisq;, quę suo proposito magis conducere videbuntur, poterit deligere, & in vsum assumere.

Trochisci asphodelorum.

In cõmuni autẽ vsu apud recentiores chirurgos sunt collyria siue penicilla ex trochiscis asphodelorum, quorum descriptionem habes in antidotario. Item ex calce & sapone.

Arsenicum.

Adhæc, quæ auripigmento, hoc est, arsenico illinuntur penicilla, neminem vnquam fefellerunt, vt præter quotidianam experientiam recentiorum ferè omnium scripta testantur. At verò si fistulę multos & valde anfractuosos altosque cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiusmodi, prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auricularium clysterem intro infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur. Mirificè prodest in antiquis fistulis, & admodùm callosis sequens iniectio.

Ad antiquas et valdè callosas fistulas

Vnguenti Aegyptiaci semuncia, sublimati drachma dimidia, lixiuii vnciæ quatuor, aquæ rosarum vnciæ duę, arsenici scrup. I. aquæ plantaginis vnciæ quatuor, bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis. Iniecto medicamento, fistulosi vlceris os, linamento concerpto (vt de sinubus dictum est) aut quouis alio claudendum est, ne id refluat. Nisi enim aliquandiu maneat, nullum effectum estatu dignum præstare poterit. Si autem duplices aut multiplices eiusmodi fistulæ, breues, intraq; carnem sint, eadem etiam medicamenta quæ callos elidunt, arida in calamum scriptorium conijci possunt: Calamus igitur ori fistulæ aptandus est, posteà in cũ insufflare oportet, vt ea medicamenta intus compellantur. Siquando verò longior (inquit Celsus)

Si fistula longior et transuersa sit.

& transuersa fistula est, demisso specillo, contra principium huius incidi commodissimum est, & collyrium vtrinque demitti.

Aqua Alchymistarum.

Aqua fortis Alchymistarum saltem prima in eiusmodi tortuosis, atq; labyrinthi modò flexuosis fistulis, mirificè prodest. Hæc enim (inquit Guido ex sententia Arnaldi à villa noua) omnes fistulas mortificat, & disrumpit.

Secūdus modus abolendi fistulas.

Secundus modus abolendi fistulas est, qui primùm per incisionem totius cauitatis fit, deindè per adustionem, quæ vel caustico medicamento, vel ferro candenti & ignito inducitur. Cæterùm quæ in magnas arterias, vel neruos, vel tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentem, aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquàm (vt suprà diximus) vel certè cum multa artificiosaq; diligentia, ac prudentia attingendæ sunt. Reliquis verò hunc in modum manum admoliemur. Primùm quidem tentabimus, an rectæ sint vel obliquæ, demisso intrò (vt paulo antè monuimus) specillo, vel cerea candela. In quibus autem duæ pluresve ore habentur, quæ specillo aut consimili instrumento tentari minimè possint, ita notantur. Clystere in sinum per vnum os liquorē compellimus, exque transitu eius in reliqua ora, facilè deprehendimus, vnáne, quæ multas oras habeat, an multæ fistulæ sint. His ita exploratis, si in summo fuerit sinus, atque is angustus, specillo demisso explicandus est, supraque id accommodata figura, scalpello incidendus. Si flexus reperiuntur, hi quoque simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, diuiso vlceri imponenda sunt penicilla, oui candido liquore imbuta, quæ labra solutę continuitatis distendant, & inuicē coire non sinant. Postera die locus adurendus erit, vel ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodelorū, vel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit causticæ siue vrentis.

Argentum viuum sublimatum.

Auicennas hydrargyrum, id est, argentum viuum sublimatum admouet, quo efficitur, vt nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique quod præter naturam sit, in vlcere remaneat, quod non omninò desiccetur, elidatur, & absumatur.

Si fistulæ sub cute intrò tendant.

At si non summa occupauerint fistulæ, & sub cute non transuersæ ferantur, sed rectæ intrò tendant, vbi quàm profundissimè potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modò qui nuper dictus est, si fieri possit, auferemus. Quòd si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum

multum fit, quod ex callo remanſit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum eſt. Cæterùm ſuperponenda ſunt, atq; in circuitu ſemper admouenda quæ refrigerent, & reprimant. Nam ferè quę circa fiſtulam ſunt (vt Celſus ait) aliquid habent inflammationis. Signum autem, quo dignoſcimus medicamentum acre atque adurens, ſuum effectum, quod ſatis eſt, induxiſſe, eſt, vlceris elatio ſiue tumefactio, ac trium dierum mora, vt communis vſus habet. Itaque aduſta, & vt oportet reſiccata fiſtula, mitigatorio aliquo medicamento primis diebus vtitor, vt oleo cum oui luteo mixto. Deindè ea quæ cruſtas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas reſoluũt, ac deijciunt, admoueto: cuiuſmodi eſt, butyrum, aut aliquod aliud ſimile, pingue ac vnctuoſum. Aquorum vſu non prius deſiſtito, quàm cruſtæ deciderint, & in pus conuerſæ fuerint. Mortificatæ autem fiſtulæ euidens argumentum eſt, cùm pus quod antè multum, & crudũ appa ruerat, nunc paucum, & coctum viſitur.

Quid post adustionem & resiccationem fistulæ agendum sit.

Mortificatæ fistulæ signũ

Tertius modus abolendi fiſtulas eſt, qui per inciſionem fit, ſine cauterio, vel actuali (vt vocant) vel potentiali. Itaque facta quemadmodùm antè proditum eſt, inciſione vſque ad fines, ſeu fundũ ipſius fiſtulæ, callus totus vel vnguibus, vel acie ſcalpri, vel cultro raſorio, id eſt, nouacula detrahi debet, ita vt locus, ſeu ſinus ipſe purus, & ab omni ſorde mundus appareat, quod viuæ ac probæ carnis præſentia deprehenditur, vt docuit Auicennas. Et hæc vera eſt fiſtulæ curatio, quam ſtatim, ſi nihil obſtiterit, aggredi debemus, quoties fiſtula nobis ſananda & abolenda proponitur. Cæterùm dilatata fiſtula, atque in totum abolita, detergentibus, ſi quæ ſordes adhuc ſuperſit, & ſarcoticis, ſiue incarnantibus medicamentis vti nos oportebit: qui poſtremi duo ſcopi erant in ſanandis fiſtulis propoſiti. Ergo callo fiſtulæ eliſo, atque abſumpto ſi ſordes aliqua ſubſit, mulſo, vel aqua in qua eruum coctum ſit, ſic vt huic quoq; mellis paulum adijciatur, locum abluito, vel ſequenti medicamento repurgandis fiſtulis, poſt remotum callum longè accommodatiſsimo, vtitor. Terebinthinę in aqua vitæ ablutæ vnc. tres, ſucci apij, ſucci cynogloſsi (quod Romani linguã canis appellant) ſingulorũ drach. ſex, mellis roſacci colati ſeſquiunciam, ariſtolochiæ rotundæ drachmas duas, farinæ lupinorum ſemunciam, coquantur ſucci & terebinthina cum melle roſaceo, vſq; ad conſumptionẽ medietatis ſuccorum; deinde reliqua commiſceantur. Si prædicto medicamento abſterſorio, myrrhæ, ſar-

Tertius modus abolendi fistulas.

Vera fistulæ curatio.

Detersio.

Medicamẽtum fistulas repurgans, ac detergẽs.

Carnis generatio. Lib. 14. Medicamentum callum exterens, & incarnans. Aliud fistulas incarnans.

cocollæ, radicis Peucedani aridæ, & iridis, singulorum momentum adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris, modò ex eo turunda illinatur. Aliud Aëtij Amideni experimento probatum, callum exterens & incarnans. Radicum liliorum crematarum cinere fistulam repleto, & callus excidet, quo ablato smilacem herbam sumito, arundinibus se implicantem, flore candido, folijs hortensi phaselo similibus: qua arefacta, vsta, & trita, fistulam replebis, & incarnabitur. Aliud aridum Magistriani ab eodem relatum, fistulas incarnans. Chamæleontis nigri radicem, pini corticem, thus masculum, aristolochiam longam pari pondere terito, fistulæque mulsa ablutæ aridum applicato. Sequens quoque collyrium, à quodam chirurgo nostri temporis vsurpatum, fistulam agglutinat, insigniter desiccat, & affectæ parti robur addit.

Medicamentum ad fistulas longe optimum.

Aquæ vitæ vnc. duas, vini maluatici vnc. vnam, mellis rosacei drachmas decem, myrrhæ, radicis peucedani tritæ, vtriusque drach. duas, sarcocollæ, aloës hepaticæ, vtriusque sesquidrachmam, id est, drach. vnam & semissem misceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum vnico feruore, & per oricularium clysterem, quam syringam vocant, inijciantur in fistulam.

Aliud Aëtij.

Aliud ad fistulas, vsque ad os attingentes, ex Aëtio. Squammæ æris, æruginis, ammoniaci thymiamatis, portiones æquas, ex aceto terito, & pastillum, id est, trochiscum conflato. Deinde collyria, hoc est, turundas, fistulæ æqualia formato, & imponito. Quomodò autem ossi vitiato & corrupto medendum sit, in præcedentibus diximus. Hæc igitur de fistulis dicta sufficiant: superest vt de cancro vlcerato dicamus.

De cancro exulcerato. CAP. XIX.

Cancrorum (vt in tractatu de tumoribus præter naturam diximus) alij cum exulceratione, alij citra vlcus fatigāt. Ac de his quidē qui sine vlcere molestant (quos Hippocrates latentes nominauit) abundè à nobis suprà dictum est. Itaque præsens locus postulat, vt de ijs disseramus, qui exulcerati sunt, & adeò laborantes affligunt, vt interdum illis manum admoliri (ægris etiam vltrò id efflagitantibus) cogamur. Cæterùm quibus locis maximè accidant cancri tam vlcerati, quàm non vlcerati, ex quo humore potissimum gignantur, & à quibus causis excitentur, quibus notis deprehendantur, qui ex illis curationem recipiant, & qui non, atque in

totum

totum quid de illis presagiendum sit, fusissimè à nobis explicatum est, vbi de cancerosis tumoribus, qui citra vlcus inuadunt, egimus. Reliquum est igitur, vt compendiosam exulcerati ipsius cancri curationem describamus. Sed priusquàm id agamus, non alienum fuerit, eius notas in memoriam reuocare. Itaque in cancro vlcerato, præter dolorem, duritiem, tumoremque, vlcera crosa, ac inæqualia conspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata. Quæ verò (inquit Paulus) pura videntur, fœculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra, & cruenta apparent: sanies inde manat cõtinuò, tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens. Ergo si eiusmodi affectus chirurgiam, hoc est manus operam desiderat à vacuatione humoris melancholici curatio auspicãda est. Deinde totum carcinoma, si locus patiatur, prorsus rescindendum, sic vt nulla supersit radix, sinemusq; sanguinem effluere, nec statim eum inhibebimus. Imò pressis vicinis partibus crassum ac melancholicum sanguinẽ exprimemus. Posteà alijs vlceribus similiter curabimus. Hæc curandi ratio tradita & probata est lib. 14. metho. Therapeu. Cuius verba hoc loco subijcere placuit. Cæterùm (inquit) si quando cancrum « per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidem ab vacuando « per purgationem melancholico humore oportebit: vbi verò to« tum quod vitiatum est prorsus excideris, sic vt nulla supersit ra« dix, sines effluere sanguinem, nec properè eum inhibebis: imò « premendo potius vicinas partes, exprimes ex his crassiorem san« guinem. Mox alijs vlceribus similiter curabis. Hactenus Galenus. Sunt qui exciso carcinomate, & crassiore sanguine ex circũstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. Alij cùm partem aliquam corporis carcinoma eiusmodi, quod cum vlcere est occupauit, hoc (si locus non refragetur) circuncidi opus esse tradunt, dein viuotenus aduri, tritasq; cantharides ex alumine & cyprino oleo superponi. Alij verò à sectione, & vstione quæ fit ignito ferramento abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum extirpant, & destruunt. Porrò medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, valentis admodùm facultatis esse debent. Nam, vt scribit Hippocra. extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt. Tanta autẽ est huius vitij malignitas, vt mitiora planè contemnat remedia. Inter cætera autẽ prestantissimum ac tutissimũ auxilium in hoc affectu Guidoni

Signa cancri vlcerati.

Ratio curandi cancri exulcerati.

Vacuatio.

Excisio.

Vide Paulũ lib. 6.

Vstio.

Cãtharides.

Corrosio.

Carcinoma mitiora contemnit remedia.

Arsenicum sublimatū.

à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes, suprà iam multoties commemorauimus, & in sequentibus adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenum [hoc est spacelum, seu siderationem:] noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit, & extirpat. Cæterùm magna locorum circunstantiū, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione, atque humorum confluxu, occupentur. Quod incommodum facilè deuitabis, si partes illas vicinas, & carcinoma cingentes, bolo armenia & id genus alijs, illeueris. Sed & modo legitimo, seu iusta quantitate (quam coniectura tantùm artificiali rationalis definit medicus) adhibendum est, arrhenicum ipsum siue arsenicum (vt vocant) sublimatum. Vbi autem effectum quem desideras, præstiterit (quod ex loci inflatione siue tumore, & mora triduana, deprehendes) dolor mitigandus erit, & crustæ casus, modò, quo suprà docuimus procurandus. Cancro verò sic penitus extincto, ac radicitus extirpato, vlcus ipsum quod remansit, similiter alijs cauis vlceribus curabis. Carcinoma autem prorsus extinctum agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies, se in parte affecta ostenderit, nullaque amplius graueolentia, eorum qui proximè astant, nares offenderit. Cæterùm soli illi cancri etiam cum vlcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ vstione vel sectione fit, admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quique adeò laborantes fatigant, vt ipsi vltrò (inquit Galenus) chirurgi manum efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere vnà cum radicibus posis. Sed cùm hæc curandi ratio, non sine graui ægrotantis periculo (vt suprà de cancro non vlcerato monuimus) administrari, posit, temerè adhuc in talibus adhibenda non est. Itaque si in penitioribus corporis partibus, constituti sunt cancri istiusmodi, aut in talibus quidem consistant, quas nec adurere, nec excindere vnà cum radicibus posit, vel si loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non posit, aut forsan (quia nimis timidus sit & pusillanimis) extrema hæc remedia subire non velit, adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione aut vstione, timeamus, nec curari affectus aliter posit, sat fecerimus, si hunc augeri prohibeamus, proba imprimis victus ratione, & commodis

Legitimi effectus arsenici nota.

Extincti carcinomatis nota.

Qui nam cācri vlcerati vstionem, aut sectionē desiderent.

Quibus cancris duntaxat ad blandiendū, vera curatione omissa.

modis vacuationibus, solisque leuibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes: à vehementibus verò, & acribus (quibus malum hoc veluti crabro irritatur, & excandescit) prorsus abstinentes. Ergo imperanda ægris talis victus ratio est, quæ tenuis sit, bonumque & minimè melancholicum succum generet. Quòd si ob iecoris caliditatem & siccitatem excedentem prohiberi non posit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur, cibis refrigerantibus & humectantibus erit vtendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque in hoc affectu ptisanæ cremor, lactisque serum, vinum paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues, præterquàm palustres. Ex oleribus malua, atriplex, blitum, cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus, & repletio omnis vitanda. Sed & crassior ille succus qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento, interdum (nisi quid prohibeat) venæ sectione. In mulieribus quoque, si quidem liceat per ætatem, menses euocandi, atque etiam in viris hæmorrhoides (si eas pati consueuerunt) proritandæ. Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare posint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exiccent, minimè verò mordeant aut irritent. Cuiusmodi sunt solani succus, vel aqua destillata, cùm succi copia non est, plumbum vstum & elotum, vnguentum album, vnguentũ ex lithargyro & plumbo vsto, item medicamentum quod ex pompholyge, vel chalcite constat, aut alijs id genus metallicis vstis & elotis. Aquę etiam (vt vocant) camphoratæ, similiter & succi in mortario plumbeo ducti, huic vitio efficacissimè admouentur. Laminæ quoque plumbeæ maximo & pene incredibili vsu canceris ipsis exulceratis superinducuntur. Modus autem vsus succi solani (quod medicamentum eiusmodi affectibus vtilissimum esse scribit Galenus) talis esto. Solani succo linteum molle duplicatum imbuito, & loco affecto imponito. Extrinsecus lanam molliusculam eodem succo madentem linteo circundato, atque hæc, ne siccescant, eo succo subindè irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum sine dolore ac molestia (inquit Paulus) exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamenta composita à Galeno, Paulo, Celso, & Aëtio, ad hunc vsum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus. Argenti spumam, & cerusam in plumbea pila, cum oleo rosaceo in sole tantisper conterito, dum plumbi colo-

Victus ratio in cancro vlcerato obseruanda.

Succus melãcholicus ex interuallis vacuandus.

Quæ loco affecto imponenda.

Succus solani.

Lamina plũbea.

Modus vsus succi solani.

Vnguentum ad cancros vlceratos.

Aliud longè optimum.

colorem,vnguentum quod ex his fit, acquisiuerit. Aliud quod magnoperè probo, recipit plumbi vsti & eloti, pompholygis, thuris,singulorum vnc.quinque,absinthij vnc.vnam, olei rosacei selibram,id est,libram semis:ceræ sescunciam,id est,vnc.vnã semis,succi solani quod sufficit,ad vnguenti crassitudinem. Insigniter autem leniunt, solanturque plurimum in ipsis exacerbationibus,& cruciatus tempore malua, aut althea (quam bismaluã appellant)in mulso subacta liquefactáve,& rosacei paululo leuigata,instarque cataplasmatis illita.

Malua. *Althea.* *Cataplasma leniens.*

Adhæc cataplasma ex ficubus aridis,meliloto,quam Latini sertulam campanam vocant,ruta,thure,buniade herba,id est napo,diligenter cum oleo contusa.

Aliud. *Aliud.*

Lenit item cataplasma quod constat palmularum dactylis in passo decoctis, quibus adiecta sint ouorum lutea,polentaque. Adhęc quod ex papauere cum coriano factum est,aut polygono,aut seri, hoc est, cichorio: hæc quidem in doloribus vsui sunt. Multi (inquit Guido) mitigant eius fraudulentiam & lupacitatem,(ita enim loquitur)cum pecia scarlati,& appositione carnium gallinarum.

Cancer vlcerat' cur quibusdam Lupus appelletur.

Hinc vitium hoc ideò lupum appellari vulgus putat,quoniam carnes vnius gallinæ si apponantur, quotidie ferè absumit & deuorat. Quòd si forsitan eiusmodi gallinaceæ carnes vel similes illi pro pabulo non offerrentur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic malo veluti adblandiuntur,admoto puluere stercoris humani,& anethi igne concrematorum. Item appositis quibusdam herbis vt scabiosa,trifolio,verbasco id est,tapso barbato,& herba robertiana nuncupata, quæ quibusdam myrrhis Dioscoridis esse putatur.

Herba Roberti.

Cæterùm vtcunque res habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam ferè temperata sunt) si magnoperè non prosint, nocere saltem non possunt.

FINIS LIBRI TERTII.

Genera-

Generalis diuisio Fra-
CTVRARVM, IN LIB. IIII. INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM, IOANNIS TAGAVLTII MEDICI.

Fracturæ, quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

Simplices.

Compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures sunt. Aliæ enim fiunt

καυληδὸν, ῥαφανιδὸν, σικυηδὸν, id est, ad Caulium, Raphani, Cucumerum fractorum speciem ac similitudinem, per transuersum.

Σχιδακηδὸν, id est, *Quasi asseris modo, per longitudinem.*

Εἰς ὄνυχα, id est, *In vnguis formam.*

Ἀλφιτηδὸν, *Id est, ad similitudinem farinæ, vel pollinis, quando scilicet os in multas tenues partes confringitur.*

Κατὰ ἀπόθραυσιν, *Id est, iuxta abruptionem fit cùm pars ossis per superficiei abruptionem detrahitur, ac recedit*

Compositæ fracturarum differentiæ, seu potius implexus cum alijs morbis & symptωmatis.

Fractura cum vulnere.

Fractura cum inflammatione.

Fractura cum gangræna.

Fractura cum dolore.

Fractura cum pruritu.

Fractura cum fragmento ossis eminente.

Fractura cum contusione.

Fractura malè ferruminata.

Fractura cum callo nimium excrescente.

Fractura cum nimia calli siccitate, & duritie.

Fractura cum superflua calli humiditate.

Sunt

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucasi, & recentioribus chirurgis, à locis in quibus consistunt desumptæ, quæ tamen propriè differentiæ dici non debent, vt,

Fractura in caluaria.
Fractura in maxillis.
Fractura in naribus.
Fractura in clauiculis.
Fractura in spina dorsi.
Fractura in costis.
Fractura in scapulis.
Fractura in humero.
Fractura in brachio, id est, cubito & radio.
Fractura in femore.
Fractura in crure siue tibia.
Fractura in patella seu rotula genu.
Fractura in digitis, tum pedum tum manuum.

Institutionum Chirurgicarum Ioannis Tagaultii Medici, Liber Quartus,

De fracturis.

Quid fractura, & quæ sint eius differentiæ. CAP. I.

Quandoquidem tribus libris superioribus, de vitijs chirurgiæ subiectis, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidũt, abundè satis dictum est, ordo iam postulat, vt de alijs quæ ossibus contingũt, hoc est, fracturis & luxationibus, disseramus: hæc enim Chirurgiæ generi etiam subijciuntur. Ac primùm quidem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates luxationibus anteposuit. Est igitur fractura, vt in vniuersum dicatur, vnitionis, siue continuitatis solutio quæcunque in osse, quam Græci proprio nomine & omnibus suæ gentis hominibus noto, catagma vocant vt Galenus sexto methodi medendi, & alijs plerisque locis testatum reliquit. Paulo verò Aeginetæ, atque alijs posterioris medicinæ Graiis scriptoribus, fractura ossis est diuisio, aut ruptura, aut præcisio, discisióve, à violentia quadam extrinsecus irruente accidens. Guido à Cauliaco, & alii quidam ætatis illius medici, fracturam definiunt, continuitatis solutionem in osse, non à qualibet re factam, sed ab ea tantùm, quæ contundit. Vt vera sit (inquit) prima differentia solutionis ossis, quòd quædam est incisa, quædam contusa, ossium enim diuisionem quæ incisione fit, non fracturam, sed ossis vulnus appellant. Cæterùm plures fracturarum eiusmodi differentiæ sunt: aliæ nãque simplices sunt, aliæ compositæ. Ex simplicibus quidem aliæ sunt, quæ fracti ossis partes iam prorsus separarunt, easque cauledon, raphanidon, atque etiam sicyedon factas Græcè dicunt, hoc est, ad caulium, raphani & cucumerum fractorum speciem ac similitudinem. Manifestum autẽ est eiusmodi ossium diuisionem transuersim per crassitudinem fieri. Hæc quibusdam virgalis

Fractura quid. *Κάταγμα.* *Paulus.* *Guido à Cauliaco.* *Simplices fracturæ differentiæ.*

Fractura schidacidon facta.

galis & transuersalis nominatur. Aliæ verò fiunt schidacidon, quasi asseris modo: hæ autem per longitudinem magis fiunt, dicunturque oblongæ ossis fissuræ. In ijs non omnino separantur à se partes sic affecti ossis, sed veluti per rectitudinem finduntur. Præter has aliæ quædam adhuc simplices numerantur fracturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id est, ad instar vnguis, aliæ alphitidon, id est, ad farinæ vel pollinis similitudinem. Aliæ κατὰ ἀπόθραυσιν, id est, iuxta refractionem, seu (vt alij interpretantur) abruptionem.

Aliæ fracturarũ differẽtiæ.

Fractura vngularis.

Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formã fit, fissura est ossis, quæ cum aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc etiam calamidon, id est, harundinatim ab aliquibus nuncupatur.

Fractura alphitidon facta.

Alphitidon ad similitudinẽ farinæ vel pollinis dicta, est cùm os in multas tenues partes cõfringitur, quæ & ipsa caryedon, id est, nucatim, à quibusdã vocatur.

Fractura, κατ' ἀπόθραυσιν facta.

Apothrausis, quæ & apocope dicitur, id est, abscisio seu præcisio, est cùm pars ossis per summitatis rupturã, seu superficiei abruptionẽ detrahitur, ita vt pars ea quæ detracta est, & recessit, super emineat, vt ferè fit cũ squamula ab osse resoluitur. Cæterùm hæ fracturarũ differentiæ curiosè nimis (vt Galenus inquit) atq; ambitiosè à medicis Hippocrate iunioribus, ijs proprijs nominibus interpretatæ sunt. Nõ contenti enim fuerunt oratione, os quod varie seu multifariã sit fractum, explicasse. Ab huiusmodi autẽ appellationibus, omninò abstinuit Hippocrates, sed quoad fieri licuit, vsitatissimis vtens nominibus, orationę interpretari non est grauatus, non has modò fracturarũ differentias, verũetiam quę in capitis ossibus eueniũt.

Duæ sunt potissimæ fracturarũ differentiæ simplices.

Breuiter duo potissimæ sunt fracturarũ differentiæ simplices Galeno, à quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per transuersum, & quæ per longitudinẽ facta est. Cornelius Celsus tertiã addidit, quæ scilicet obliquè fit. Omne (inquit) os, modò rectum vt lignũ in longitudinẽ finditur, modò frangitur transuersum, interdũ obliquum.

Composita fractura differentiæ.

Cæterũ ossis fracturæ, nõnunquã carnis quoq; vulnus accedit, sed potissimũ cùm ossa multifariàm fracta sunt, sæpe etiã dolor ingens, & interdũ inflammatio. Contingit etiã aliquãdo vt aliud os super aliud efferatur, & ex osse malè ferruminato ac commisso, veluti tophaceus aliquis nodus relinquatur. Horũ autem affectuũ & symptomatũ cũ ossium cõtinuitatis solutione complexus, cõpositas fracturæ differentias, iuniores medici vocauerunt, cùm tamen propriè differentię nõ sint. Quandoquidem

dem quod seorsum & per se consistere potest (vt alibi ex Galeno diximus) nunquàm alterius erit differentia. Vulnus autẽ, dolor inflammatio, & id genus alia seorsum, & per se consistere possunt. Proinde veræ fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum natura desumptæ, nec reuerà sunt, nec rectè dici possunt. Quòd si quæ à loco quoque, seu parte in qua est fractura, differentias censeas, veluti si nares, aures, maxillæ, costæ, clauiculę, caluaria, spina dorsi humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patiantur, fuerint profectò & ipsæ fracturarũ differentiæ Albucasi: non vtiq; à propria ipsarum natura, sicuti neque præcedentes, desumptæ, sed à locis, in quibus consistunt. Verùm enimuerò quoniam ab ijs omnibus suprà commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus medicis & chirurgis differentias appellari. Meth. 3.

De causis, signis, & iudicijs fracturæ in vniuersum.

CAPVT II.

Causæ fracturarũ internæ nullæ sunt, externæ verò ea omnia, vt breuiter dicam, quæ contundere, vel diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiaq;, & mole non exigua sint oportet, vehementiq; impetu deferri ac irruere. Ossa diuidunt quæ vulnerãdo incidunt: item casus ab alto, præsertim si ossa sicciora sint, nec admodùm crassa. Fractura quoque ossibus interdum accidit ex circuntortione in luctantibus, vt si tibia siue crus Dioclis, cruri aduersarij Socratis cum eo luctantis per transuersum supposita sit, ita vt vtraque eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum vehementer deprimantur, os proculdubio tibiæ ipsius Dioclis, præsertim si infirmum sit naturâ, hoc luctationis genere medium disrumpetur, seu si mauis frangetur. Id quod in lignis quoque, quæ à nobis ipsis circuntorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neque magnum neque validum, sed paruum & imbecillũ supra femur tuũ impositum, ex vtroq; capite deorsum vehementer manibus vrgeas, statim id in media parte frangi aspicies. Signa aut ossis fracti, & præsertim per transuersum, atq; in artubus, hæc ferè sunt. Tactu ossis partes disiunctæ separatæúe ac variæ reperiuntur, mẽbri figura inæqualis percipitur.

Causæ.

Signa.

percipitur: dum membrum dimouetur, & manu variè tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Pars afflicta, contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquàm inniti potest: causæ quæ frangunt, aut contundunt, præcesserunt. In osse verò quod per longitudinem fractũ est, substantiæ eius crassities non naturalis tactu percipitur, cætera signa non adsunt, præterquàm quòd dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehenduntur. Prognostica. Ossa minimè periculose media franguntur in humeris, brachijs, femoribus, cruribus, & digitis. Quò autem propior fractura capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis, est, eò peior iudicatur. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea itidem quæ in artuum vicinia est, curatu difficilis est, vel eo potissimum nomine, quòd commodè ligari non possit. Atque hæc vt plurimũ motum relinquit difficile. Maximè tolerabilis est, simplex trãsuersa, peior vbi fragmenta, atque vbi obliqua. Pessima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque aut musculum. Fractura quæ cum dolore vel inflammatione, aut carnis contusione incidit, mala est. Quippe quæ instaurari non possit, donec ea prius curationem receperint. Si ossis fracturæ, carnis quoque nullus accessit, in malo etiam æger est, maximeque si id musculi femoris, aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores, & (vt inquit Celsus) promptiores cancros habent. Adde quòd in eiusmodi fractura, neque ferulis neq; canalibus (inter quæ vulnus sanescere non potest) vti possumus. Sed nec primis fascijs, quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id est, subligamina vocat, vulnus contegendum esse volunt, tum huius ætatis chirurgi, tum qui seculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato, hinc & inde, hoc est vtrinque ab eo fascijs circumiectis quâ vlcus est, fenestellam relinquunt, per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille medicorũ princeps & antesignanus Hipp. libro quem de fracturis inscripsit, eumq; lemmatis ac rationibus non absurdis quidem, aut probabilibus tantùm, sed sciẽtificis quoque & necessarijs, inutilẽ, erroneum, prauumque esse conuincit ac demonstrat. Si brachiũ aut crus fractum est, bonum est alterum saltem os integrum manere. Altero nanque osse integro manente, necesse est neruos ac tendines minus contrahi, quippe qui ab integro ipso osse & non cõminuto adhuc intendantur. Adde quòd curiosius omnia in cõtinendis

Iudicia.

Per cancros hic gangrænã et sphacelũ intellexit sicuti & alijs quibusdam locis.

tinendis ossibus fieri debent, vbi vtrunque os fractum est, & neutrum alteri auxilio est. Itaq; si alterum os integrum manet, plus opis in eo, quàm in fascijs ferulisque est. Cor. Celsus memoriç tradidit ignorari minimè oportere, si femur perfractũ est fieri breuius, quia nunquàm, inquit, in antiquum statum reuertitur, summisq; digitis posteà cruris eius insisti. Quod equidem à ratione, & experientia, ab ipsiusq; Hippocratis sententia prorsus est alienum. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessario ipsum breuius efficitur. Sed duntaxat si statim quàm fractum est, minus quàm par sit, à chirurgo distentum fuerit, vel tortuosè distractum, & separatæ ac distantes inter se ossis confracti partes, non rectè atq; adamussim, priusquàm ferrumen impleãt, coaptatę extiterint. Tũc enim & breuius femur reddetur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autẽ de hac re lib. de fracturis scripsit Hipp. At verò si femoris os fractũ sit, extẽsio imprimis diligenter facienda est, ne minus q̃ debeat efficiatur. Amplior enim si sit, nullam læsionem affert. Verùm quoq; est, vt in eodẽ opere idem testatur Hipp. quòd quibuscunq; vtraq; vel tibiæ vel cubiti effracta ossa fuerint, illa breuiora effici. Quod sanè intelligendũ est, nempe vt Gal. interpretatur, nisi ante conformationem extensio debita adhibeatur, & commoda deligatione ossium coaptatio seruetur, quoad callus obducatur: nunc enim non solùm in maiorem tumorem, quàm naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verumetiam breuius propter retractos musculos efficitur. Sed hęc præsagia particularia sunt.

Loc' in Cor. Celso, aut falsus, aut mancus.

Porrò in quadrupedibus, præsertim veterinarijs, non omninò eadem est de fractis præsagiendi ratio, quæ in hominibus. Nam si quadrupes pedis posterioris radium fregerit, præsertim mulus aut asinus; ijs quòd medulla careant, quamuis sanguinis compotes sunt, nunquàm solidescit. Quæ supra genua fracturam senserunt, vt deplorata non continges. Siquidem ea nunquàm ferruminantur. Si femur fractum sit, in periculum venit, spesq; salutis in angusto est. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum distensio sequitur, quę caput scapulis annectat. Vix vnquàm sanitas contingit, si fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta sit. Si verò costa perfringatur, facilis medendi ratio est. Fracturæ quæ calloso ferrumine coaluit, nũquàm vrens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus resoluitur, nec vllam ferè medicinam sentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apsyrtus veterinarij me-

Prognostica quædam de fractura in veterinis.

rij medici, nobis scripto reliquerunt. Fractura siue in quadrupede, siue in homine sit quo vetustior est, hoc est, quò tardius fracta ossa vt oportet committuntur, eò deterior efficitur. Quandoquidem & callus illic gignitur, & spatia ipsa inania, aliena quadam substantia opplentur. Quo fit vt dum instauratio molienda sit, maiore ac valentiore multo extẽsione sit opus. Magna autem & valens eiusmodi extensio, non rarò conuulsionem inuehit, vt alicubi testatus est Auicennas. Fracturę non pari dierũ numero in omnibus ossibus ferruminantur, sed in alijs tardius, in alijs citius. Caluaria triginta quinque diebus glutinatur. Brachium & tibia si ritè curentur, diebus circiter quadraginta occalescunt. Firmatur cubitus diebus plurimùm triginta. Si in naribus os perfractum est, decem & octo dierum spacio consolidescit. Costa post vnum & vigesimum diem Celso, alijs non nisi post vigesimum octauũ, ferrumen implet. Ferè etiam intra decimum quartum, & vnum & vigesimũ diem sanescunt: maxilla, iugulum, scapula, os tali, calx, manus, planta. Inter vigesimum septimum, & quadragesimũ, humeri & femina. Coxa verò diebus quinquaginta coalescit. Hippocrati, pes eidem sexaginta dierũ spatio, si quiescat, consanescit. Et ita de alijs pro fracti cuiusque ossis natura dicendum est. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam sanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propositum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum est. Proinde in ijs nihil certum aut perpetuum est. Factionis Arabicæ princeps Auicennas affirmabat ossium agglutinationem in bihosis, conualescentibus, & primis senibus, difficillimam esse: in decrepitis verò ac valde senibus, impossibilem. Cæterùm costa aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cùm pars eius interior (quæ rara est) duntaxat læditur, summo osse manente integro. Si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris, & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Narium fractura peior est, vbi aut ossi, aut cartalagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. In cranij fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorum vel resolutio, vel distentio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis. Spem verò certam faciunt membrana mobilis, ac sui coloris, caro increscens rubicunda, facilis motus maxillæ, atque ceruicis. Cætera quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem

Nota mali aut boni indices in fractura cranij

eadem quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt. Ferrumen seu agglutinationem in ossibus remorantur, multa ex aqua calida perfusio, crebra superpositorum mutatio, festina nimis ac prepropera membri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæsæ (alimenti in eam distributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoq; viscosi penuria. Item & fragmenta quæ remanserunt. Ossa quæ fracturam experta sunt, rectè commissa esse, testantur, æqualis membri perfracti compositio, & figura naturalis, si alteri sibi compari, nihil noxæ perpesso, conferatur: dolor sublatus, ac veluti quidam voluptatis sensus, sanguinis quoque solerti quadam naturæ prouidentia, ad fracturę locum expulsi apparitio. Proinde non minus verè quàm communiter, dici solet, quòd tumor membri perfracti, post primam eorum quæ fracturæ admota sunt mutationem, sine magno dolore apparens: atque vbi fracti ossis partes rectè concurrerint, & in naturalem situm aptatæ fuerint, euanescens, certam salutis spem pollicetur. Sed iam tempestiuũ est fracturæ in vniuersum curandæ veram methodum, quamq; ipsa rei natura præscribit, tradamus.

Quæ agglutinationẽ remorãtur in fractis ossibus.

Ossis fracti rectè commissi nota.

Generalis curandæ fracturæ methodus. CAP. III.

QVoniam fracti ossis soluta partium continuitas est, vtique (inquit Gale.) finis quò tendet is qui fracturas curabit, saltem primus vnitio est. Quòd si is primus in curatione propositus finis per affectarum partium siccitatem perfici non possit, restat alter, qui est vt alterius cuiusdam interuentu disiunctæ ossis partes glutinentur. Qui si nec ipse comparabilis aduertitur, insanabile esse vitiũ dixeris. Quod igitur coalescere (saltem per se & nullius alterius ope) nequeat tam durum os, quàm id quod in iuuenibus & adolescentibus, & viris, multoque magis in senibus cernitur, id profectò (inquit Galenus) vel cuiuis patere potest. Quæcunq; enim concrescere ac coalescere debent, omnino mollia humidaque sint naturaliter oportet. Quæ igitur dura siccaque sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, sed glutinum aliquod vinculúmve, quo commissa maneant, requirunt. Itaque potest certe illud os tantũ vnitionem per se, & nullius alterius interuentu recipere, quod abundè molle est, cuiusmodi conspicitur in puerulis; in adultis verò, & siccioribus corporibus, separatæ fracti ossis particulæ, non per se vnquã, sed substantia duntaxat qua-

Vnitio, finis primus quò tendit is qui fracturã curat.

Quorum fracta ossa coalescere non possunt: & quorum possunt.

Lib. 6. meth. meden.

piam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari colligarique secum possunt. Interuenit autem ea substantia, quoniam omnis particula sibi familiare trahit alimentum, os autem crassius ac terrenum magis quàm aliud quoduis nostri corporis membrum alimentum ad se allicit, exugitque. Quod autem ex hoc ipso proprio ac maximè idoneo ossis alimento redundat, & in labris fracturæ concrescit, suo ipsius interuentu ossis extrema dura licet & sicca conglutinat, vt sæpe vsu euenire conspicimus. Vocatur autem corpus id, quod sic fracturis innascitur, Græcis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt suprà de vulneribus ossium diximus) mediocritatem in crassitie, & tenuitate, duritie etiam ac mollitie seruet oportet. Sed de hoc adhuc in sequentibus. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quo tendit is qui fracturam curat, nempe vnitionem assequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per transuersum os frangitur, & suo loco excidit. Quandoquidem hoc fracturæ genus sæpius incidit. Itaque quatuor mehercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, est opus, quas & scopos appellare possis. Prima intentio est, vt fracti ossis partes rectè committantur, & in naturalem situm coaptentur. Secunda, vt ritè commissa ossis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant. Tertia, vt πώρῳ, seu (vt diximus) callo interueniente disiunctæ ossis partes agglutinentur, coalescántve. Quarta est, symptomatum, hoc est accidentium, quę fracturam sequi consueuerunt, correctio. Quod ad primam intentionem attinet, cùm in hac fracturæ differentia quam καυληδὸν καὶ ῥαφανιδόν, id est, per transuersum fieri diximus, sic à se fracti ossis partes dissideant, vt è directo non iaceant, clarum est primum id esse agendum vt in directum agantur. Directum autem hîc vocamus, quum in figuram pristinam naturalemque situm reducuntur. Sanè (inquit Galenus) eum situm habuerint, si quis ea quæ sic dissident integræ partis exemplo vsus, in contrarium adducat. A qua nimirum certissima iudicatio transpositionis eorum erit. Fieri enim potest, vt tum prorsum, tum retrorsum, tum in hanc partem membri, tum in illam facta translatio sit. Quæcunque igitur retrorsum magis sunt acta, ea prorsum impelli conueniet Nec minus alteram quoque fracti ossis partem modicè ad contrarium retrudi. Contra quæ prorsum sunt emota, hæc rursus ipsa quidem retrorsum, reliquam verò partem sensim

duci

Pori, id est, calli substantia vnde nascatur.

Calli mediocritas.

Scopi quatuor, in curanda fractura, quæ per trãsuersum facta est, medico proponũtur.

Recta partium fractarum inuicẽ cõmissio, & coaptatio. Lib. 6. Meth.

duci prorsum. Eodem etiam modo, & eorum quæ ad dextram sunt detorta medicatio est: si ad sinistram ducantur, contraque eorum quæ ad sinistram, si mutentur ad dextram, semper scilicet altera parte modicè in contrariũ acta. Guido à Cauliaco (præmissis quibusdam præceptis communibus, quæ hic suo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem assequi possis, verbis non adeo multis perstringit. Itaque iubet imprimis membrum perfractum, [si ossa suis sedibus (quod sæpius contigit) exciderint, aliudque super aliud efferatur, & musculi ad capita sua retracti sint] decenter intendendum esse. Deinde os depressum attollendum, & eleuatũ deprimendum, atq; id quatenus fieri licet sine dolore, donec ossis fracti fines rectè concurrant, & in naturalem situm coaptentur. Neque enim vnquàm fracta eiusmodi ossa, & suis etiam sedibus mota, in suum locum veniunt, nisi illa per vim aliquis intendat. Intendere autem dignum, vel aliud quoque membrum si adhuc tenerum est, etiam vnus homo potest, cùm alteram partem dextra, alteram sinistra apprehendit. At verò valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui ac tendines sunt, (vt in viris robustis, maximeque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lineis fascijs vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuersa ducenda sunt. Cauendum autem semper est, ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim distentio in duris præsertim & siccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulsiones, & resolutiones interdùm inducit. Quinetiam per eam diuelli ac disrumpi musculorum, ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde summa in hac re prudentia opus est. Igitur ægro in sedili collocato, vel resupinato potius, vt Sorano placuit, ministris duobus iubebimus, huic, supra fracturam, illi, infra digitos circumponant, atque sic tentionem perficiant. Quòd si valentiore opus sit intentione, non solùm manibus, sed etiam, vt diximus, habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia brachio aut cruri circundamus: vnum, supra fracturam: alterum, infra: atque vni ministro ad ægrotantis caput consistenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradentes, iubebimus in diuersa membrum perfractum distendere. Vbi paulò longius, quam naturaliter esse debet, membrum vis fecit, distentio remittenda est, ac tum demum

Hippoc. lib. de fracturis.

Guidonis præcepta de reductione fracturæ.

Cel. lib. 8.

Aeger quomodo collocandus in fractis artubus.

Distentio qñ remittenda.

ossa manibus in suam sedem compellenda sunt. Ossis autem repositi certum indicium est, dolor sublatus. Cæterùm ossibus fracturæ iam sic probè coaptatis, iuxta Hippocraticam consuetudinem membrum deligandum erit, vt statim subiungemus. Modus alius reducendi ossa fracta in suum locum & naturalem situm per distentionem, libro de fracturis traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur libro sexto sui operis de re medica, quo etiam si velis, & parata habeas quæ describit instrumenta vti poteris. Sed hic modus quem suprà posuimus longe facilior, & magis ad manum est. Atque eo etiam Soranus medicus vtebatur, estque hodie apud nos in frequentiore vsu.

Anacephalæosis.

Oportet igitur (vt summatim dicamus) aut manibus ipsis, vtique si confractum membrum exiguum est, aut vinculis impositis, si maius est, & validiore tractu opus sit, aut eiusmodi instrumento quod nobis Hippocrates descripsit, antitasin ossiū facere, hoc est retrorsum ea trahere, vt è directo committantur, exactaque eorum coniunctio fiat, sic vt pristinam vnionem imitentur. Posteà verò quàm abundè retracta fuerint, & nullus amplius supersit metus, ne se in adducendo contingant, tum in directum opponere, vinculaque relaxare, ac musculis ipsis diductorum in idem commissionem permittere opus est.

Lib. 6. Ther.

Interim verò (vt rectè Galenus admonet) teipsum quoque qui operi præes, manibus subseruire expedit, ac sicubi aliquid paulùm subsultet, ac promineat, corrigere atque formare. Cæterùm in adducendis sic, vt suprà expressimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur ossium extantiæ, non leue periculum est. Non enim veluti (inquit Galenus) in serra desectis visitur, læuis est semper vtriusque partis finis. Quòd si illæ (ossium inquàm extantiæ) fortè fortuna frangantur, non poterunt adamussim secum coaptari fracti ossis fines,

Ossium extantiæ.

tum quia forsan fragmenta inter partes vniendas interciderint, tum etiam quod quidpiam ossium fortè extrà ceciderit, & comminutum perierit, vnde spacia inter applicata simul ossa, maneant inania: in quæ sanies collecta, atque temporis tractu putrescens, totum pariter membrum secum corrumpet. Atque hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum confractis artubus conuenit, vbi præsertim ossa fracta suo loco (vt sæpius contingit) exciderint, aliudque super aliud effertur. Neque enim semper dum franguntur ossa suis sedibus moueri contingit, sed interdùm fracta in suo loco,

at naturali situ remanent. Quòd ante omnia (vt nos admonet Celsus) considerari debet: & sunt notæ certæ, quibus id discrimen deprehendere possis. Nanque si suis sedibus mota sunt, resima apparent, punctionisque sensum repræsentant, ac tactu (vt suprà annotauimus) inæqualia sunt. Vbi verò loco suo non exciderunt, neque punctionis sensus vllus, neque vlla quæ tactu percipi possit inæqualitas adest. Cæterùm si primis diebus ossa ipsa perfracta & suis sedibus mota, reposita non sunt, non leue inflammationis periculum subest, sub qua & difficilè, & periculosè vis neruis & tendinibus adhibetur. Atque hæc de prima intentione dicta sufficiant.

Notæ oßis fracti, & sua sede mo-ti.

Secundus scopus in curandis fracturis nobis propositus, est, vt oßibus iam sic, (vt suprà docuimus) probè coaptatis, & è directo admotis, eorum positura seruetur, & exactè coniuncta maneant, sicut pristinam vnionem imitentur. Porrò nequaquam prohibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris & adamußim secum coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum dißideant, si laborans quoquo pacto vel vigilans, vel dormiens, membrum fractum dimoueat. Ergo vt secundum hunc scopum assequaris, perfractum membrum prorsus immotum consistat necesse est. Quòd si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri prospiciat, permiseris, vigilans fortaßis (quemadmodum inquit Galenus) probè id curauerit, at dormiens omninò membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modò hominis, sed etiam ad desidendum, itemque cũ cubile resternitur surgentis, eorum quæ ritè formata & exactè coniuncta sunt, positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæque fracti oßis partes secum coarctare adamußim posßit. Tuta autem non erit deligatio, si vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem oßibus moueri licet, per arctiorem verò & vehementius adstringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est, vt vtrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidem æqualis esset craßitudinis membrum quodque, vtique latißima fascia (vt Galenus ait) commodißima esset, vtpote quæ totum æqualiter, continenterq; ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod

Secundus scopus.

Membrũ perfractũ prorsus immotũ seruandum.

Libro.6. Metho.

Os fractum deligandum esse, & quare.

Deligaturæ modus.

Com. in lib. Hippocr. de fractura, & 6. Therapeu.

deest nobis ex fasciarum latitudine, circuituum numero pensabimus, vt in artubus ipsis, qui omnium maximè fracturæ per transuersum factæ, expositi sunt. In talibus nanque vtilior est

Angusta deligatio artubus vtilis.

angusta deligatura quàm valde lata & remissa. Quippe quæ nec rugas, vt ea quæ latiore fascia fit contrahat, & totius membri cui circundata est, cutem contingat. Eo igitur vsque augere tibi latitudinem fasciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur. Cæterùm in eiusmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præsertim brachij, vel tibiæ, aut femoris existentibus) adhibetur, duabus fascijs lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Has autem Hippo. ipse nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id est, subligamina, seu malis subfasciationes, appellauit. Primæ fasciæ initium super fracturam iniici debet, ac circa eam bis tér ve conuoluta, sursum versum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuò obseruandum est, vt multum partis sanæ fascia hæc complectatur. Ita enim fiet, vt & firmius reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circumuicinas partes humores elidantur, magisque ne hi à superiori parte eo defluant, impediatur.

Ratio deligandi artus perfractos, ex Hippoc. Galeno, & Celso.

Altera etiam super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumque (vbi primos complexus super fracturam fecit) tendere, atque inde iterum reducta in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudinis earum fasciarum, non vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie vtraque dimensio varianda est. Hûc Hippocrates libro τῶ κατ' ἰητρεῖον, id est, de medicina seu medici officina, & libro de fracturis, trium aut quatuor, aut quinq; aut sex cubitorum longitudinem: digitorum verò latitudinem constituit. Digiti autem & cubiti intelligendi sunt eius ipsius qui deligatur, nempe vel viri adulti, vel puerili.

Hæc secunda fascia nō bis aut ter, vt in priore ligatura, sed semel tātum mēbro perfracto circundatur Hippocrati.

Hæc autem duplicis deligaturæ ratio, ex ipsa rei natura desumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac stabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re imprimis est arcenda) oriri sinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea est exprimunt. Prior quidem deligatura quod in læsa parte cōtinetur, ad superposita expellit atque elidit: quod verò ex ijs (superpositis inquam partibus) in locum perfractum confluit, repellit. Altera verò primis quidem complexibus, quos, vt suprà dixi-

Prioris deligaturæ vis & facultas. Quid secun

da deligatura efficiat.

diximus, super ipsius fracturæ locum facit, itemque dispensatione deorsum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex ijs in locum fracturæ confluat prohibet. Reliquis verò deinceps complexibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum versum recurrere deligaturam diximus, vt eodem scilicet loco cum priore fascia, secunda desinat: tum ad superiora (vti & priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab ijs prohibemus. Cæterùm priusquam fascijs huiusmodi fractura deligetur, vnus aut alter panniculus lineus, candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non absque ratione à recentioribus chirurgis superaccommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid partis sanæ comprehendat. Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor, aut quinque, aut sex, vt diximus cubitorum, & circa tres quatuórve digitos latæ, aqua aut posca potius madefactæ, & postea expressæ, presertim si fractura inflammatione vacet, recensque sit. Si verò dolor vehemens, aut inflammatio adest, lanis tenuibus mollibusque, aut stupis læuibus oleo vel oxycrato imbutis membrum contegendum est, & non ita arctè deligandũ. Satis enim fuerit tunc, si deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtcunque fulciat, & admota medicamenta, ad hæc symptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuerò cum hæ duæ primæ deligaturæ, ad ambos hos vsus quos suprà retulimus, (nempe ad fracturæ munimentum stabilimentumque, & vt phlegmone excitari prohibeatur) non satis adhuc faciant, præsertim solæ, ad earum quidem tutelam & fracturæ stabilimen Hippocrates remedium excogitauit, vt scilicet plagulæ, siue splenia à splenis forma ita appellata, vnà cum exterioribus fascijs, quas ἐπιδέσμους, id est, superligamina vocat, desuper adhiberentur. Et hæc quidem tertiæ deligaturæ rationem quibusdam obtinent. Splenia enim eiusmodi siue plagulæ, duarũ primarum fasciarũ, quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδες, id est, subligamina Hippocrati appellantur, firmamenta sunt, vt commentarijs in librum Hippocratis de fracturis Galenus annotauit. Ne autem phlegmone suscitetur, medicamento quopiam ex ijs quæ inflammationum iniurias arcent, vti censuit. Quale nimirum est ceratum humidum siue liquidum, quod confici solet ex cera in rosaceo aut oleo colliquata, aut eius loco rosaceum. Huius sententiæ fuit & Cornelius Celsus libro octauo, sic inquiens: Super has (duas inquam primas deliga-

Fasciarũ lõgitudo & latitudo.

Si inflãmatio adest, cũ fractura.

Splenia cur adhibeat. Hippocrates.

Ceratum humidum cur adhibeatur.

ligaturas) inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Quòd si ossis fracturæ, carnis quoque vulnus accessit, neque ceratum, neque rosaceum tutò admouetur: quandoquidem hæc vlcus tum sordidum tum putre efficerent, sed in vicem eorum puluilli prælongi vino nigro ac styptico imbuti, superinijciendi erunt. Reliqua autem curatio, quæ eiusmodi fracturis cum vulnere incidentibus conuenit, in sequentibus dicetur. Porrò præter has modò à nobis commemoratas deligationes, quasdam adhuc alias quatuor commemorat Aurelius Cornelius Celsus capite decimo, libri paulò antè citati. Sic autem eas dispensat, vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia fascia (quæ duas primas, ac splenia comprehendit) tantùm in inferiore parte, tres reliquæ in superiore finiant. Quia satius est (inquit) sæpius circuire quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictum est alienatur, & cancro oportunum est. Quo loco (ni fallor) cancrum pro sphacelo, quem vulgus medicorum esthiomenum vocat, vsurpauit, vt & quibusdam alijs locis. Cæterùm cùm multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ superius commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam contineant, (aliâs enim parum tutæ essent) tam numerosis fascijs opus esse minime censeo. Hæ enim in membro ipso perfracto, præter solitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo symptomata à fractis membris diligenti studio arcenda sunt) excitare, atque etiam eius quod iam infixum fracturæ est, perspirationem prohibere possunt. Porrò vbi decenter sic membrum confractum deligaueris, de apposita repositionis ipsius figura, maxima tibi solicitudo habenda est. Siquidem sub alia forma aut figura membrum perfractum deligare, in aliam verò mutare ac reponere, non dolorem modò (vt inquit Galenus) excitare potest, verumetiam ossa intorquere. Necesse enim est, vbi figura mutatur, alios musculorum tendi, ac velut contractos rotundari, alios verò solui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura est necesse, tum ex compressione ipsa dolere. At vbi tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa, ibi fracturam fulcimento destitui. Cæterùm aptissima fuerit in ossium fractorum repositione, sicuti etiam & in retractione, (quam antitasin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione: partis figura, quæ (vt verbo vno dicatur) maximè à dolore abest, & in

Si ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit.

Aliæ quatuor Corn. Celsi deligaturæ.

Cornelij Celsi opinio refellitur.

De apposita repositionis perfracti membri figura. Ex Galeno.

qua

qua æger persistere immotus diu posit. Hæc enim & rectissima est, & maximè naturalis membro, ac ferè consueta. Rectissimam autem hîc partis figuram cum Galeno vocamus, quæ venas, arterias, & musculos quàm rectissimos habet. Itaque angulosa figura, quæ ἐγγώνιος Græcè dicitur, bracchio quidem maximè naturalis est cruri verò, quæ paulò minus porrecta est. Hæc namque & rectissima est, & à dolore maximè aliena. Cæterùm tametsi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, propriè ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit, per engonion tamen, id est angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo constituitur, non prorsus tamen recto, vt quodam in loco Galenus est interpretatus, sed propè ad rectum accedente, ita vt paululum ad obtusum tendat: cuiusmodi in manu, quod vulgò brachium appellamus, ea figura est, non quæ prorsus quidem inter extensionem & inflexionem media est, sed quæ ad extensionem procedere incipit. Quo plerunque positu eos qui dolore afficiuntur, si diligenter inspexeris, manus tenere deprehendes. Porrò vt dolor vitetur, cùm ad quietem membrum reponitur, non modò naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis, verumetiam consuetudo quoque conducere nonnihil videtur. Ergo vt aptè membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illi inuenienda est, quæ & naturalis sit & consueta, & à dolore maximè aliena. Sed iam hæ indicationes inter se consentiunt, & conspirant maximè. Nam quæcunque figura magis quàm alia est à dolore libera, ea & maximè naturalis membro, & ferè consueta esse solet. Atque econtrà, quæ naturalis & consueta est, ea à dolore est alienissima. Atque hæc quidem figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio est. Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoad expediet) membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam, protinus ferulas etiam circumponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflammatione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, vt Hippocrates, Celsus & Galenus, à die tantùm septimo vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verùm non abs re factum putamus, si statim ab initio post deligaturam, ferulæ injiciantur, modò nimis premendo dolorem nõ excitent.

Repositionis figuram ad duo directã esse.

Rectißima figura quæ dicatur Galeno.

Ratio inueniendæ figuræ, in qua custodire mẽbrum perfractum conueniat.

Ex Galeno & Hippo.

Ferulæ quãdo infracturis circũponendæ.

Quæ vitare oporteat in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio nõ vltrà adstringẽdæ quàm vt ossa contineant.

excitent,aut phlegmonem(quæ maximè arcẽda erat)accersant, vel præsentem(si adsit)exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ,non eo nomine adhibentur circumponũtúrve,vt adstringãt,sed vt adaptationis figuram contineant,& ossa in suam sedem reposita vtcunque fulciant. Primis namque diebus cùm phlegmones deuitandæ consilium vinceret,tutum non erat perfractum membrũ ita ferulis premere. Cùm verò nullus iam amplius futuræ inflãmationis metus sit, aut ea quæ prius fuit discussa, membrum aliquanto gracilius quàm pro naturali habitu apparuerit, (quod intra septimũ diẽ ferè solet contingere)tum licebit ferulas circumponere, & eas (vt fracturam stabiliant)validè satis adstringere. Ferularũ enim vsus idem est,qui & plagularum seu spleniorum, nempe vt fractum os contineant, & deligationem stabiliant ac firment. Sunto autem ferulæ,vt libro qui inscribitur τὸ κατ' ἰητρεῖον, id est, de ijs quæ in medicatrina seu medici officina fiunt, rectè præcepit Hippocrates,læues,id est,leuigatæ & planæ:æquabiles,id est,neque in latus,neque in superiorem, aut inferiorem partem distortæ:in summis partibus, id est, extremitatibus, resimæ, id est,leniter derasæ ac retusæ:minores hinc inde quàm deligatio est:& ea parte crasſiores,id est,latiores & valentiores, ᾗ διεξέσπλαι τὸ κάταγμα, id est,qua fractura erupit. Leues autem ferulas, id est,non asperas (læui enim asperum opponitur,) adhibendas esse censet Hippocra.ne sua asperitate,& inæquabilitate (quod enim asperum est,continuò etiam est inæquale) fractis partibus negociũ facessant. Vtroq; enim modo cõprimunt. Ceterũ quoniam fieri potest,vt ferulæ læues sint,nõ tamẽ æquabiles (inæquabile enim non protinus necessariò est asperum : vt patet de via quæ ascensus habet & descensus non asperos) ideò non solùm læues,sed etiam æquabiles,id est, non distortas assumendas esse ferulas monet. Quæ enim distortæ sunt,similiter, vt aspera lædunt. ac illud insuper efficiunt, quòd deligationem simul distorquent : qua distorta, pars etiam fracta distorqueatur necesse est. Simas præterea in extremis partibus eas deligi voluit, id est, vt Galenus interpretatur, leniter derasas ac retusas in extrema parte, ne sua acutie articulum lædant,& æqualiter vbique partem fractam, propter æqualem suam crasſitudinem, comprimant. quod certè fieri nullo modo debet. Vult enim Hippocra.vt in media parte, hoc est, supra locum fracturæ, νάρθηκες, id est, ferulæ,deligationem magis astringant.

Ferulæ quales esse debeant.

Leues.

Aequabiles

Simæ.

gant. Hinc ea parte, hoc est, supra fracturam ipsam, crassiores esse iubet: quia scilicet locus is potissimùm (vt suprà ostendimus) compressione ipsarum indiget. *Crassa.* Vult item minores eas esse longitudine, id est, aliquanto breuiores, quàm sit ipsa deligatio, ne cutem vltra deligationem attingant: quæ sæpenumero ex eo quod humores à fascijs expressos suscipit, paulò altius turgescit atque extat. *Minores.* Sed & breuioribus ferulis vtendum præcepit senior ille Hippocr. ne pars eminentior, id est, gibba & carne nudata, attingatur, vt circa cubitum, & malleolos, vbi ossium extuberationes sunt. Modus autem ac ratio adhibendi ferulas, talis esto. *Mod⁹ ac ratio adhibendi ferulas.* Splenia triplicia aut quadruplicia oleo delibuta, super fascias similiter atque æqualiter, si membrum in crassitie fuerit æquale, circundato. Si verò inæquale, partibus magis concauis, per splenia repletis, membrum vndique æquale ferulis accommodandis efficito. Deinde ferulas lana, aut stupa mediocriter inuolutas, in orbem, non minore quàm vnius digiti spatio inter se distantes fracturæ circundato, easque leniter ac moderatè constringito. Sed & in hac ferularum accommodatione summoperè caueto, quatenus fieri potest, ne articulus aliquis, (vt paulò antè notauimus) & præcipuè interior flexus pars, ab eis attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nonnunquàm, & neruorũ inflammationes pariunt. itaque illic, hoc est, iuxta articulos ipsos deligatione aliquantò (vt diximus) breuiores, tenuiores, laxiores, & magis flexibiles ferulas esse oportet, quemadmodùm valentiores qua fractura excidit atque inclinat. Cæterùm si nulla prurigo, nulla inflammatio, nulla suspecta exulceratio, nullúsve dolor adest, & ossa rectè commissa fuerint, fracturaque rectè procedat, sic manere ferulas, & ligamenta ad decimum vsque diem, vel quintum & decimum, aut etiam vigesimum, vtile est. *Quando soluenda deligatio.* Si verò in membro perfracto præter solitum cooperto, vel dolor excitetur, vel pruritus creetur, vel eius quod iam infixum fracturæ est perspiratio prohibeatur, propter quam non modò noxius pruritus quibusdam accidit, sed etiam erosa à saniei acrimonia nonnunquàm cute, exulceratio concitatur, non abs re feceris, si tertio quoque die vt iussit Hippoc. deligationem solueris, & membrum ipsum aqua temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties, & dolorem mitigabis, & prurigini pulchrè medeberis. *Tertius scopus.* Porrò cùm nec ferulis, nec deligatione, nec figura sitúve membri apposito, diuisæ

ossis

ossis partes (tametsi exactè atque adamussim coniunctæ fuerint) citra glutinum aliquot vinculúmve (vti suprà diximus) coire, ac concrescere possint, maxima calli, quem pωron Græci dicũt, gignendi solicitudo habenda est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrescereque aliquid proprij ossium alimenti, crassi terrenique oportet, quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum, nec foràs euocandum est, sed sinendum. Crassa autem hæc terrenáque substantia, ex genuino, maximeque idoneo ossis alimento redundans (quæ propria est calli materia) diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab ossis fractura ferè gigni, atque accrescere incipit, vt recentiores chirurgi testatum reliquerunt. Cæterum huius generatio (quæ in alijs citius, in alijs verò tardius aduenit) ijs ferè notis deprehenditur. Dolor qui prius aderat, sedatur, nullus amplius inflammationis, aut tumoris alicuius præter naturam metus adest, in membro perfracto bonus ac natiuus color efflorescit. vniuersa autem victus ratiò pωro gignendo accommodata, talis esto. Dum callus gignitur, victum paulò pleniorem, quàm ab initio fracturæ, laboranti instituito: Cibos, qui boni succi sint, & multum nutriant (nisi vulnus adsit) exhibeto. Sed & quæ offeruntur alimenta talia sunto, ex quibus prouenire succus soleat non solùm bonus, sed etiam tenax, ex quali fieri callum maximè expedit. Quippe (inquit Galenus) cum ex serosa humiditate, ac tenui gigni prorsus nequeat: ex crassa verò, sed quæ fragilis sit, ac pinguitudinis expers gigni quidem poterit non segniter: cæterùm tempore siccescens friabilior, atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaque pωro gignendo conueniunt Auicennæ: Risum, panis similagineus, frumentum triticeum, tandiu in aqua coctum, donec fiat (inquit) sicut puls: id Galli vulgò appellant [froumentee.] Alicam nonnulli esse existimant. Ad hæc, pedes, ventres, & capita animalium, sed præsertim hædi, & veruecis. Hæc enim & multum alunt, & crassi ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsque dum callus gignitur, (quod ferè circiter decimum diem contingit) ægrum tenuissimè cibato. Cibi nanque subexiles (vt censuit Hippocrates) & non validæ materiæ tunc satis sunt. Venam interdum, cùm scilicet res expostulat, secato, & per ventrem superuacua expellito. Carne & vino vsque ad decem dies, ex Hippocratis præscripto, abstineto. Post hoc

Pωri generatio.

Callus quibus notis generari deprehendatur.

Victus pωro gignendo aptus.

Lib. 6. Meth.

Lib. de fracturis.

tempus, vinum crassum & stypticum audacter cōcedito, tametsi Celsus vinum per omne tempus alienum esse dixerit. Magnitudo calli nec minor quàm par est, nec maior iusto fit, sed mediocritatem ad vnguē seruet. qui enim iustò minor est, hic ossa parum tuta reddit: qui maior est, dolorem musculis inuehit. ergo calli magnitudo, vt breuiter dicam, ea sit, quæ & ossibus tuto vinculo sit, nec musculos tamen comprimat. attendendum verò diligenter est, quemadmodum nos Galenus admonet, vt vel promoueatur, si minor iusto proueniat: vel inhibeatur, si immodicè crescat. Quibus verò hæc efficies, paulò pòst dicemus. Atque hæc de pori generatione, qui tertius erat scopus, in curandis fracturis nobis propositus, dicta sufficiant. *Pori magnitudo.*

Superest igitur de quarto, & vltimo scopo agamus, qui dispositionum præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem, atque ablationem concernit. Eæ autem ferè sunt, dolor, inflammatio, pruritus, vulnus, immoderata siccitas, aut humiditas callo gignendo obsistens: gangræna, durities, pori magnitudo, aut deficiens, aut excedens. Itaque si dolor, aut inflammatio adsit, deligationem, si iam facta est, statim soluito, & lanam, oleum, & acetum, congruaque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatæ admoueto. Sed neque priusquàm hæc sedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, nisi duntaxat eatenus, vt membrum fulciant, & vt impositum medicamentum contineant, hoc est, laxè admodum. Celsus consulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adest, cum verò ea deest, modicum: sedata inflammatione, & dolore sublato, deligationes, & ferulæ, vt suprà diximus, adhibendæ sunt. Si noxius pruritus accidit, & erosa à saniei acrimonia (vt aliquando contingit) cute exulceratio concitatur, aquæ temperatæ tantum superinfundere oportet, quantum ad euocandam eiusmodi saniem est satis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni consilium fuit. Recentiores autem chirurgici aquam salsam infundi præcipiunt, aut vnguento albo, vel eo, quod vulgò populeum appellatur, membrum illini, & vt suprà dictum est, deligari. Cum ossis fracturę, carnis quoque vulnus accessit, siue statim ab initio id factum sit, siue posteà à chirurgo inductum, vt ossium fragmenta, & ea præsertim quę pungunt, eximantur, si quidem sanguis profundatur, hunc prius aptis remedijs sistito. Si inflammatio oriatur, præsidijs in eam efficacibus vtitor. Si carnes contusæ sint, partem affectam,

Quartus scopus.
Symptomata quæ fracturam comitantur.
Dolor.
Inflãmatio.
Fomentum aquæ calidæ.
Pruritus.
Vulnus.
Contusio.

Gangrana. affectam, vt gãgrænæ periculum euitetur, scarificato. Quòd si gangræna quoque ipsa, aut alia quæpiam serpens putredo, iam occupauit, conuenienter occurrito: horum autem omnium curationem in superioribus libris tradidimus. At si nihil horũ adfuerit, neque magna osśis pars nudata sit, hamulis suturisque vsi his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, priùs tamen fragmentis ossium euulsis. *Deligatura fractura cũ vulnere accommoda.* Cæterùm deligatura fracturę eiusmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibenda est. Orbiculares fasciæ partibus vulneris vtrobique, hoc est ab vtraque vlceris parte, inijci debent, obliquè verò supra ipsum vulnus in longitudinem collocandæ sunt, sic vt per decussim ad X literæ similitudinem, iuxta hiatum occlusio ex omnibus fiat. *Hippocra.* Hippocrates tamen à prima statim circumuolutione, fascia latiore totum vlcus comprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque si sordidum adhuc vulnus est, expurgantia medicamenta, quando opus erit, impones. Si purum, carnem producentia, linteolis illita, aliamque vsu comprobatam materiam adhibebis. Hippocrates tamen statim ab initio picatum ceratum, quod ceram in rosacco, aut oleo colliquatam: & picis siccæ aliquantulũ assumit, supra vulnus in linteolis adhibet. At Galeno authore vtilius à tertio die, cùm ea quæ in vlcere sunt concoquat, adhibetur. Cornelius Celsus omnibus his vulneribus primò imponendum iubet linamentum vino madens, cui rosæ paulum admodùm adiectum sit. Si æstiuum tempus est (inquit Hippo.) splenia vino frequenter sunt irriganda: si hyemale, lanæ multæ succidæ ex vino & oleo superimponendæ sunt. Lanarum nanque superpositione, & olei commistione refrigerationis vehementia (quæ in huiusmodi affectibus conuulsionis periculum interdum inuehit) obtunditur. Vino autem madefactæ plagulæ, ob vinum reprimendi vim habent. *Ferula quãdo in fractura cũ vulnere adhibenda.* Cæterùm vbi purgata vlcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incommode inijcientur: aliqui verò etiam ab initio ipsas accommodant, vlceris locum vitantes, & prout necessitas, ac vsus tulerit, ipsas modò constringunt, modò remittunt: sed hæc curandi ratio ab Hippocrate, & Corne. Celso non probatur. *Cor. Celsus.* Hi enim pluribus tantummodò, & latioribus fascijs (ferulas ne videlicet comprimendo lædant, similiter & canales omninò reijcientes) deligaturam in eiusmodi fractura, quæ cum vulnere incidit, fieri iubent, laxius scilicet, quàm si ea plaga non esset: adeò vt affulcitæ quidem, non compressæ tamen

fasciæ

fasciæ ipsæ esse videantur. Ita nanque (inquit Celsus) numero fasciarum efficietur, vt laxæ quoque æquè contineant. Ac satius quidem est, sæpius circuire, vt ante Celsum scripserat Hippocr. quàm astringi. Sed & in eas fascias multiplices ingerendum subinde, eodem Celso authore est calidum oleum, & vinum: magisque vbi sic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id est, exquisitiore victu vtendum, vulnus calida aqua fouendum, frigusq; omni ratione vitandum, & transeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo sunt: maiorque vulnere, quàm ossi cura agenda. Vt autem de hac re, quod ad ferularum appositionẽ attinet, sic apud authores etiam eximios controuersa, id quod res est semel statuamus, hoc tibi tanquàm axioma, id est, pronunciatum esto. Cùm fractura cum vlcere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex vtraque vlceris parte ferulas etiam ab ipso curationis principio circumdare licitum esto. Cùm verò transuersum vlcus euasit, idque maximè si maius sit, ferulas statim ne imponito. At si squamula aliqua ex osse resoluitur (id quidem colligi ex eo potest, quòd & copiosior, tenuiorque humor profluit, & caro circa vlcus laxa, & mollis effecta intumescit) deligatura laxiore ad curationem vtendum est, ne scilicet pus intercludatur, sed effluere facilè queat: frequentiusque, vt consulit Hippoc. religandum, quoad os recesserit, ferulæque non apponendæ. Vbi verò vel hamulo, vel quopiam alio eiusmodi instrumento squamam euulseris, deligatura iterum validiore membrum adstringes. Porrò per totum id, quo vlcus curatur tempus, medicamen aliquod, ex his quæ inflammationem arcent, linamentum continens vulneri incumbet, ac simplices fasciæ inijcientur, quæ singulis curationibus resoluentur, cùm aliæ suprà dictæ remaneant. Inter hæc autem, si quod paruulum fragmentum ossis eminet, id “ si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, antè acu- “ men eius longius est præcidendum: si breuius, limandum, & “ vtrinque (inquit Celsus) scalpro limandum. Tum ipsum re- “ condendum est: ac si id manus facere non potest, vulsella “ (quali fabri vtuntur) inijcienda est, rectè se habenti capiti ab “ ea parte, qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os “ in suam sedem compellat. Si id maius est, & membranulis frag- “ menta cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui “ idque os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendum est, potestq; ea ratione & os coire, & vulnus

Si ossis pars aliqua recessura est.

Si fragmentum ossis eminet.

Lib. 8.

Si fragmenta velut emoriantur.

ſaneſcere, illud ſuo tempore, hoc prout ſe habet. Nonnunquam etiam (inquit) in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cùm cæteris coëant. Quod hîc quoque ex modo fluentis humoris colligitur, quo magis neceſſarium eſt, ſæpius vlcus reſoluere, atque nutrire. Sequitur verò, vt id os per ſe poſt aliquot dies excidat. Cæterùm cùm tam miſera antea conditio vulneris ſit, tamen id interdum maius, diutiuſque facies.

Vulnus interdũ maius efficiendum.

Sæpe enim integra cutis oſſe abrumpitur, protinuſque prurigo, & dolor oritur. Quæ ſoluere (ſi accidit) maturius oportet, & fouere aqua per æſtatem frigida, per hyemem egelida. Deinde ceratum myrteum imponere.

Si fractura quibuſdã velut aculeis carnem diuexet.

Interdum fractura quibuſdam velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine, & punctionibus cognito, aperire id melius, eoſque aculeos præcidere neceſſe habet. Reliqua verò curatio in vtroque hoc caſu eadem eſt, quæ vbi ictus protinus vulnus intulit. Hactenus Cor. Celſus de fractura cum vulnere facta.

Siccitas callo gignendo obſiſtens.

Nunc cætera proſequamur. Dum valenter nimis ſiccantur oſſa, callus ægrè prouenit: expedit igitur iſtis ita reſiccatis oſsibus, tertio, vel quarto die modice, aquam calidam infundere. Hanc metam finiendæ perfuſionis habentes, cùm carnes in rubrum tumorem attolluntur. Atque in ijs quidem, priuſquàm ſubſidere incipiant, deſiſtendum eſt. Contrà, vbi digeri quid volumus, non prius eſt deſiſtendum, quàm quod ex perfuſione intumuit, ſubſidat.

Humiditas calli generationem impediens.

Si verò humiditas abundantior calli generationem impediat, ibi hanc ſiccare conuenienti deligatura & perfuſione aquæ, quæ vel minima omninò ſit, vel plurima, conabimur. Quippe minima (vt ſexto methodi Galenus ait) cũ prius deſiſtat, quàm aliquid confluat, & qui ad manum, id eſt, in ſuperficie, ſunt humores, per halitum digerit, & qui in alto ſunt modicè liquat. Expedit autem ita ſolui liquarique ea, quæ per deligaturam ſunt expellenda. Plurima verò perfuſio plus digerit, quàm attrahit: atque ita commodat ſuperfluæ humiditati. Attendendum verò (vt ſuprà monuimus) diligenter eſt, vt vel augeatur callus, ſi minor iuſto eſt, vel inhibeatur, ſi nimius ſuperuenit.

Qua ratione porus, vel augeri vel minui poſsit.

Vtrumque autem vitium corrigitur perfuſionis quantitate & qualitate, ciborum etiam, ac medicamentorum, quæ extrinſecus apponuntur, facultate. Ac de perfuſionibus quidem, & victus ratione, iam ſuprà eſt dictum. Ex medicamentis verò quæcunque emplaſticam ſubſtantiam habent (cuiuſmodi eſt emplaſtrum, quod ex pice conficitur) ac mo-

dicè

dicè calfaciunt, ea (Galeno authore) callos tum promouent, tum verò augent. Alimentum enim copiosius in locum perfractum attrahunt, sicuti & moderatæ aquæ temperatæ, perfusiones, & idoneæ frictiones. Quæ verò digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt. Cum recens adhuc callus est, medicamentis valde astringentibus Paulus vtendum esse censuit, compressamque admodùm deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum imposita: hæc enim calli excrescentiam mirè reprimit ac imminuit. Huic rei efficaciter quoque subuenit Celso, multa leuisque ex oleo, & sale, & nitro, membri perfricatio, plurimusque ex aqua calida salsa fotus. Posthæc malagma quod digerat imponendum, adstrictiusque alligandũ esse admonuit, imò verò oleribus, & preterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc (vt existimat) cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem aliquid de sinapi, cum ficu in alterum par membrum imponere, donec, inquit, id paulùm erodat, eoque euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius supercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rursus ad ordinem vitæ reuertendum erit. At si solidus, lapideusque callus, qui sic immodicè increuit, iam euasit, aperta ibi cute deradendus est, parsque eius eminens scalpris, & terebris etiam, si res exigat, admotis excidenda est. Cæterùm solent aliquando in fracturis diuersa inter se ossa conferuere, & membra distorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua subsequente. Quod vbi cõtingit & breuius membrum, & indecorum fit: & si capita acutiora sunt, assiduæ punctiones sentiuntur. Ergo vbi perfracta ossa sic conferbuerunt, & perperàm ferruminata sunt, si tener saltem adhuc callus est, & non vltra sex menses, vt quidam dixerunt, radices egerit, frangere rursus, & dirigere ea oportet. Id hoc modo fit: Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, aut emplastro ex althæa, vel cataplasmate ex ficis pinguibus aridis, aliisque medicamentis callum soluentibus (porolytica Græci dicunt) contegitur. Deinde facta sufficienti emollitione, modo quem suprà posuimus, à ministris duobus, qui in diuersa contendant, intenditur: & inter hæc medicus chirurgus pertractans ossa, vt callo adhuc tenero existente, manibus ea diducit,

Si nimius callus super increuit.

Lamina plumbea.

Si callus in lapideã duritiem & insignẽ nimis magnitudinẽ euaserit.

Si ossa diuersa inter se cõferueant, & membrũ distortũ callus firmauerit.

Ossa quãdo iterũ frangenda.

cit,compellitque id quod eminet in suam sedem: & si parum valuit ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit,atque ita deligando(inquit Celsus) assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Quid agant chirurgi recentiores in osse malè ferruminato.

Nostræ ætatis chirurgi malè ferruminatum os,in fractura non admodùm antiquata,diebus plus minus quindecim, vt suprà diximus, primùm emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent, & genu vehementer impulso, iterum frangunt: quod tamen vetustiores medici non probarunt. Mox fracti ossis fines adamussim secum coaptant, ac vt suprà exposuimus curant.

Si ab osse malè agglutinato vetustas iam occupauit.

Albucasis.

Si ab osse perperàm ferruminato, vetustas iam occupauit, ac callus vehementer obduruerit, satius est manum illi(vt consuluit Albucasis)non admoliri. Quicunq; enim id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laborantes adduxerũt,adeò vt valde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpessi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est eum, qui sic affectus est, claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos superstitem remanere,quàm post talem, tantumque cruciatum, miserrimè sic inter manus crudelis chirurgi occumbere: Adde quòd sæpenumero alio loco, quàm vbi fractura iam coierat,os ipsum(quod lapidosus callus firmauerat)frangitur, vt præter quotidianum experimentum, nobis autor extitit Auicennas.

Auicennas.

Quòd si laborans,& qui illi assident amici, importunis precibus, atque assiduo rogatu te compellant,vt ossis eiusmodi malè ferruminati, & cuius callus iam obduruit, ac inueterauit, curationem suscipias,in angusto spem esse coram illis præfator: deinde opus aggreditor.

Ex recentioribus.

Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem cultro rasorio aut scalpello dextrè ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui, musculive lædantur:deinde ossiũ,quæ non rectè coaluerant,agglutinationẽ,seu continuationem(quod aiunt excisorijs scalpris dissoluito:mox verò eorum sic deductorũ fines secum adamussim coaptato, ita vt pristinam vnionem,quoad licebit,imitentur.Demum cętera fiant,quæ suprà scripsimus.

Si membrũ ex attritu corrũpatur

Cæterùm si ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus scarificandum erit reliquaque facienda, quæ suprà, in gangrænæ, & sphaceli curatione diximus: si verò tophacea aliqua durities post ossis perfracti agglutinationem remanserit, ea modo qui in antidotario exprimetur discutienda, & tollenda erit. Fracturæ quædam,supra diffinitum naturæ tempus, sine callo interdum permanent:

nent:quod ob varias causas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob immodicas superfusiones, quas & fomentationes vocant: vel ob intempestiuũ motum, vel ex fasciarum multitudine, nonnunquàm etiam quia totum corpus, non sufficienter alitur, quo in casu membrum quoque ipsum (vt Paulus annotauit) gracilius euadit. Oportet igitur cùm alijs, tum præcipuè maciei corporis occurrere: quod commodè fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea, reliquasque animi voluptates adhibeamus. Porrò eorum quæ iam callo firmantur, indicio esse, cùm alia tum illud præcipuè potest, si fasciolæ cruentæ conspiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quod ideò forsan accidit, quoniam calli substantia, dum coit, in ossium cauernosos meatus perrumpens sanguinis guttas aliquot inde extundit, exprimitque. Ac de transuersis quidẽ fracturis, hæc dicta sufficiant. De longis verò, quæ non tam crebrò contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum. Cæterùm comprimendæ hæ magis (Galeno authore) in ipso fracturæ loco sunt, tum quod recessit, retrudendum introrsus est. Ac de fractis quidem ossibus hactenus in vniuersum dictum sit.

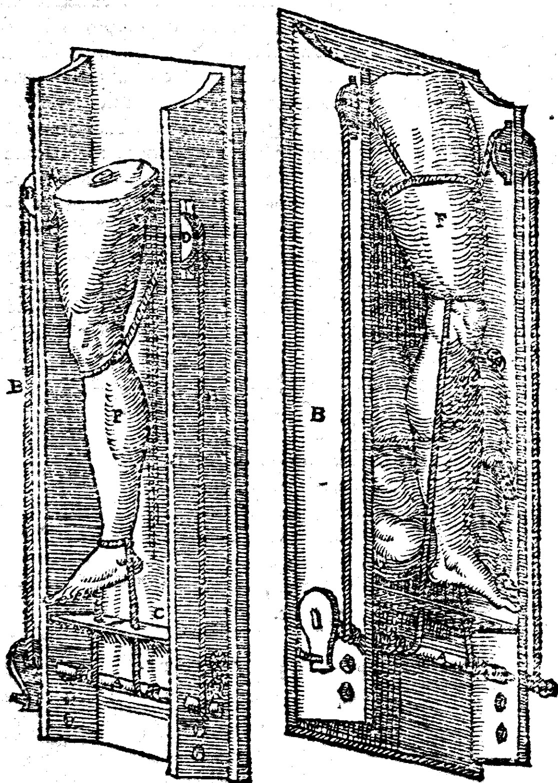
Si fractura sine callo supra definitum tempus remanserit. Lib.6.

Notæ ossis perfracti callo firmari incipientis.

Lib.6. methodi.

FINIS LIBRI QVARTI.

Formula Glossocomi, instrumenti ad gignendum callum in fracturis idonei, cuius pluribus in locis meminit Galenus.

A, Axis. B, Laqueus translatiuus. C, Laqueus in rectũ procedens. D, Trochlea, seu rotula. E, Tabella. F, fractura. *Vide huius machinæ seu instrumenti discriptionem apud Galenum lib. de vsu partium. VII. & lib. VI. de morbis curandis. Item in commentarijs eiusdem in librum secundum Hippocratis de fracturis.*

Generalis diuisio Luxationum, in lib. V. Institutionum Chirurgicarum, Ioannis Tagaultii medici.

Luxatio, Græcis exarthrema, ossis è sua sede dimotio.

- Simplex. Nulli alteri affectui coniuncta.
- Composita. Alteri præter naturã dispositioni complicata.

Luxatio tam simplex quàm composita,

- Perfecta, siue absoluta, aut completa.
- Imperfecta, siue non absoluta.

Completa luxatio, siue absoluta,

Cùm os suo loco omninò excidit.

Generis nomen retinet, diciturque absolutè Luxatio Romanis, & exarthrema Græcis.

Luxatio imperfecta, siue incompleta,

Cùm os, non in totum, sed aliquatenus duntaxat suo naturali positu dimotum est, diciturque subluxatio Latinis, pararthrema Græcis.

Subluxatio, seu imperfecta luxatio,

- Peruersio, siue distortio.
- Laxatio, seu elongatio ligamenti.

Peruersio ossis, quæ spinæ vertebris maximè est peculiaris.

Lordosis, Cyphosis, Scoliosis,	in	priorem partem. posteriorem partem. latera.

Compositæ luxationum differentiæ, posterioris seculi chirurgis.

Hæ propriè differentiæ non sunt, sed complicati affectus.

Luxatio cum	fractura, inflammatione, vulnere, dolore, duritie.

Institutionum Chirurgicarum Ioannis Tagaultii Medici, Liber Quintus,

De luxatis oßibus in vniuersum.

Quid luxatio, quæ sint luxationum differentiæ, & quot modis ossa luxentur. CAP. I.

Vum luxationes fracturis proximæ sint, consequens est, vt de ijs generatim, (quẽadmodum & de alijs suprà, in quatuor libris superioribus, commemoratis affecti bus, fecimus) nunc sermonem faciamus. Luxatio igitur, vt formula quadam definiatur, est articuli è natiuo positu, seu pro prio (quod dicitur) acetabulo, in alienã atque insolitam sedem prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur: Græci exarthrema vocant. Huius autem (vt Paulus inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam quæ ex maioris minorisque ratione sumitur. Quum enim articulus sua sede in totum excussus deciderit, communi generis vocabulo Græcis exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si autem è compagibus suis paululum duntaxat emotus est, aut vsque ad sinus seu cauitatis supercilium (nonnulli marginem vocant) prolapsus, nobis subluxatio, Greca verò consuetudine pararthrema nominatur. Sub qua sanè differentia, & laxationem, seu vt vulgares chirurgi Auicennæ interpretem sequuti loquuntur, elongationem ligamenti comprehendimus, sicuti & distortiones, ac peruersiones cum pluribus oßibus, tum verò maximè spinæ vertebris familiares. Ossa duobus modis potißimum suis sedibus Celso mouentur. Nam modò quæ iuncta sunt inter se duntaxat (inquit) dehiscunt (vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, atque etiam interdum à saltu, calcis os à talo, quod raro tamẽ fit) modo verò suis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc est, suis omninò sedibus excidunt. Vertebræ nanque & articuli propemodùm omnes

Luxatio quid.

Exarthrema.

Pararthrema.

Ca. II. lib. 8.

Quæ ossa inter se dehiscant.

Quæ ossa propriè luxentur.

omnes, tametsi validis neruis ac ligamentis comprehendãtur, sæpius tamen suis sedibus elapsi decidunt: aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis vel ruptis vel infirmatis, faciliusque in pueris & adulescentulis, quàm in robustioribus. Itaque modus hic posterior exarthrema: prior verò, quo tantum ossa dehiscunt, & suis ex toto finibus haudquaquàm prolabuntur, pararthrema non immeritò appellabitur. Atque hæc sunt luxationum discrimina seu differentiæ. Præter has tamen aliquot adhuc alias posterioris ætatis chirurgi statuerunt, quæ

Affectus cũ luxatione complicati.

reuerà differentiæ non sunt, sed potius quædam veluti præter naturam dispositiones, cum luxatione complicatæ: vt cùm ipsi luxationi accedit inflammatio, aut fractura, aut vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim, dolor inquam, fractura, durities, vulnus, & inflammatio, cùm seorsum & per se subsistere posint, nullius vnquàm alterius (si saltem Galeno credimus) differentiam constituent. Si quis tamen proteruè contendat, differentias esse, cum eo certamen inire recusamus: quandoquidem hæc curandæ luxationis rationẽ & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his

Modi luxationum à situs differentia sumpti.

quidem in sequentibus suo loco dicemus. Cæterùm modis quatuor potissimum, quod ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruerti, seu aliquatenus detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem. Alij superiorem & inferiorem addunt. Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præstat singulorum exempla subijcere.

Maxilla inferior, qui luxetur.

Maxilla superior, cum non in homine solum, sed & in omni animante, præterquàm in crocodilo, immobilis existat, luxatione non periclitatur: inferior verò subinde oris hiatu in anteriorem partem luxatur, alternatúrve ac peruertitur, hoc est, aliqua ex parte distorquetur, & ex naturali situ in alterum repentè transmutatur, quod verbo χᾶται expresit Hippocra. Sed modò altera parte, modò vtraque: toto autem loco non admodùm excidit, vt idẽ annotauit Hippocrates: quippe quòd capita, id est, extrema, qui & processus appellantur, habeat in superiori maxilla, firmiter ac tutò cardinis modo infixa, ex quibus neruosi tendones, validis annexi musculis, exoriuntur. Itaque hanc nunquàm luxari contingit, nisi quàm maxima oris apertio fiat. Vt cùm vel maximam rei alicuius molem ore excipere quispiam conatur, vel cum oscitando quàm maximè potest, os diducit, & in alte-

ram

ram partem os traducit, quorum primum rarò contingit: secundum (inquit Galenus) euenire dementibus tantùm potest. *Capitis luxatio.* Capitis processus, in duos sinus summæ vertebrę dimissi, in omnes partes prolabuntur: sed dum in partem posteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neque bibere, neque loqui potest: atque illi celerrimè mors superuenit. *Vertebrarũ spina luxatio.* Vertebræ in spina & in posteriorem partem, & in priorem, tam supra septum transuersum, quàm infra subinde peruertũtur, ac nonnunquàm etiam ex toto prolabuntur. Sed cùm toto loco mutatæ sunt, nulla restitutionis spes relinquitur, præcipitemque etiam mortem inferunt. Nam intra triduum (vt Celsus ait) homo moritur. *Clauicula qui luxetur.* Clauicula (quam soli homini inter cætera animantia concessam esse Paulus existimauit) nunquàm in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur, & inhæreat, vt ne moueri quidem in ipso possit. Interdum tamen ex violenta quadam extrinsecus facta percussione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inseritur, excidere admodùm potest. Nam & à bicipiti musculo, & summo humero prohibetur. *Brachij caput.* Brachij seu humeri caput, quod in sinum omoplatæ seu scapulæ demittitur, modò ad ima in alam decidit, idque frequenter sed in ijs maximè qui non multa carne præditi sunt: modò (licet rarò) in priorem & exteriorem. In superiorem verò ferè nunquàm promouetur, vt quod ab vtroque scapularum processu, & eo scilicet qui anchoræ similis est, & eo quod acromion Græci vocant, impediatur. *Genu in tres partes luxatur.* Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem, & posteriorem iuxta poplitem. In priorem prolabi opposita patella prohibetur. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se (vt Celsus refert) curatum esse memorię prodidit. *Cubitus, manus, & femur, in quatuor partes prolabũtur.* Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem, & posteriorem. Atque hæc pro exemplis adducta sint. Nunc ad communem de luxatis ossibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obseruatum, caussas, signa, prognostica, & curationem luxationum in vniuersum persequamur.

De caussis & signis luxationis ossium in vniuersum.

CAPVT II.

Caussæ externæ. Caussæ luxatorum ossium, & à sua sede motorum, quædam sunt extrinsecus ingruentes, vt casus, percussio, & violen-

lenta atquæ incongrua membri alicuius extensio, aut distorsio, seu peruersio. Quædam verò intrinsecus eueniunt, atque ideo internæ dicuntur, sicuti & superiores externæ: vt cùm mucosus aliquis humor, & pituitosus, in articulis seu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipsius ligamenta primum madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem, sua sede os ipsum protrudit. Signa luxationum, quædam sunt omnium communia, quædam verò propria cuiusque. Ac de communibus duntaxat hîc agemus. Hæc autem factionis Arabicæ principi Auicennæ à tribus potissimum desumuntur. Nempe vel à substantialiter (vt loquuntur) inhærentibus, hoc est, ab ijs quæ secundum essentiæ rationem insunt: vt à mala partis ipsius laborantis constitutione seu compositione, in qua & tumor præter naturam ea parte qua os prorumpit, & sinus seu cauitas insolita ea à qua recessit, manifestò apparent. Vel ab ijs, quæ ex necessitate consequuntur (casus & accidentia vocant) vt à dolore, qui ex luxatione contrahitur. Vel ab actione læsa, seu operationibus etiam ex necessitate consequentibus, vt à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hæc itaque notæ in luxatis omnibus deprehenduntur, aliæ verò in singulis.

Causæ internæ.

Signa luxationum omnium communia à tribus potissimum desumuntur.

De prognosticis, seu iudicijs luxationum. CAP. III.

Consequens est, vt communia quædam de luxationibus iudicia, quæ & prognostica vocant, hoc loco subijciamus. Primum prognosticum ex Auicennæ & aliorum quorundam scriptis erutum, ad hunc modum habet. Quibus luxationibus inflammatio, aut vulnus, aut dolor ingens & acris accedit, hæ præterquàm quòd curatu admodùm difficiles sunt, periculo quoque non vacant. Adeò vt aliquoties in ijs casibus tutum non sit, luxatæ particulæ reductionem aggredi, sed sic eam remanere (ne pro læsione mors sequatur) melius esse censent. Aliud. Vetustæ omnes luxationes, & quæ spatio temporis iam callo obduruerunt, vel difficillimè, vel nunquàm consanescunt. Proinde statim, si fieri potest, reponi luxata debent. Luxatio, in qua (inquit Guido) franguntur margines ossium, hoc est, sinus seu cauitatis supercilia, pessima iudicatur. Repulsi enim in suum positum articuli, inibi diu persistere non possunt: sed leuissima quaque occasione iterum relabuntur. Articuli qui neruorum ac ligamen-

gamentorum vitio prolapsi sunt, & posteà in suas sedes compulsi iterum excidunt. Indicium euidens ossis in suam naturalem sedem reducti, est, cũ veluti strepitus aliquis auditus est, dum in natiuum suum acetabulum ingrediebatur: & membri nuper luxati figura, & conformatio, suæ ipsius aut alterius paris figuræ, quàm simillima tum visu tum attactu deprehenditur. Cæterùm si reposito osse nerui distenduntur, rursus id protinus (vt consulit Celsus) expellendum est. Vt excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim si in partem (vt suprà diximus) posteriorem aliquando prolabitur, nunquàm in suos sinus compellitur, sed mortem statim adfert ineuitabilem. Sic neque in spina vertebræ, cùm toto loco mutatæ sunt: neque etiam maxilla, quæ vtraque parte prolapsa est, & antequàm reposita sit, inflammationem concitauit, vt Celsus memoriæ prodidit. Ossa, quæ suis sedibus mouentur, alia alijs facilius, alia difficilius & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione & natura iuncturæ vnde propelluntur.

Genu.

Itaque genu vt facilè prolabitur, sic non magno impendio in suam rursus sedem compellitur.

Digiti.

Digitorum luxatio nullum etiam facessit negocium.

Cubitus.

Cubitus verò, vt tardius quidem ac difficilius excidit, ita prolapsus negocij plurimum exhibet. Aegerrimè enim propter tuberculorum seu eminentiarum, sinuumque frequentiam reponitur.

Humerus.

Humerus autem vt neque difficulter admodùm, præsertim in macilentis, elabitur, sic nec difficillimè in sedem suam reponitur. Et ita de alijs. Multũ quoque eò confert (vt Celsus inquit) & corporis, & neruorum, hoc est, tendinum, habitus.

Neruorũ nomine apud Celsum ligamenta intelliguntur.

Nam si corpus tenue ac macilẽtum, si humidum est, si nerui & ligamenta infirma, expeditius os reponitur. Sed & primò facilius excidit, & posteà minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent, sed id quod expulsum est difficulter admittunt. Quibus in pueritia articuli exciderunt, neque repositi sunt, minus quàm cæteri crescunt.

Ex Hippoc. & Celso.

Quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisque in proximo membro, quàm in vlteriore. Vtputà si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio, & in hoc (brachio inquam) maior quoque, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquitur: quoque in eo plus vsus superest, eò minus id extenuatur. Inter luxatorum eiusmodi prognostica numerantur & duo hi sequentes Hippocratis aphorismi. Qui-

buscunque

buſcunque à coxendicum dolore moleſtatis, excidit coxa, & rurſus incidit, ijs mucores ſuperueniunt. Quibuſcunque à coxendicum dolore moleſtatis diuturno, excidit coxa, ijs crus tabeſcit, & claudicant, ſi non vrantur. Hos autem nunc ſic coniunctim legimus & interpretamur: Quibuſcunque à diuturno coxendicum dolore conflictatis, propter mucoris ſeu mucoſi humoris ac pituitoſi copiam, in articulo ſiue iunctura coxæ coaceruatam, τὸ ἰσχίον, id eſt, coxa ipſa, (hoc eſt, femoris caput, quod in coxæ ſiue oſsis iſchij cauo inſeritur) ſuo naturali acetabulo propulſa excidit, & rurſum incidit, (id eſt, in natiuam ſuam ſedem iterum ſpontè reſilijt, aut aliter repulſa eſt: inibi tamen diu perſiſtere non poteſt, ſed ſoluta compage lubrica continenter relabitur) ijs proceſſu temporis crus (quod Græcis σκέλος dicitur, hoc eſt, totum membrum, tam tibia ſcilicet quàm femur) neceſſariò alimoniæ penuria contabeſcit, & ariditate conficitur, omneſque in claudicationem euadunt, ſi non vrantur, hoc eſt, niſi prius ferramentis igne candentibus vrendo, & mucus ille qui oſsis iſchij ſinum occupat, abſumatur, & laxitas cutis, ad quam femoris caput ſubinde lubricum procidebat, contrahatur.

Aph. 49. & 50. lib. 6.

Interpretatio duorum aphoriſmorũ Hippo.

De ratione curandi luxata in vniuerſum. CAP. IIII.

Qvum luxata ſuo natiuo poſitu, in alienam atque (vt ſuprà retulimus) inſolitam ſedem prolapſa ſint, vna nimirum communis omnium luxationũ curandi indicatio erit. Nempe luxati articuli & ſuo loco moti in propriam ac naturalem ſedem reductio. Porrò, vt ſcopum hunc primum & vniuerſalem aſſequaris, luxatum membrũ in diuerſas partes decẽter extendẽdum eſt, donec ſpatium inter oſſa liberum ſit. Tum id os quod ſuo loco excidit ab ea parte in quam prolapſum eſt, in contrariam impellere oportet atque ita in germanum ſuum acetabulum reſtituere, vt ſinus ſeu cauitatis inſolita vacuitas impleatur. Hæc autem leniter, & ſine dolore, quatenus fieri licet, agenda ſunt. Cæterùm non vna eademque in omnibus extendendi ratio eſt ſed alia atque alia, pro natura ſcilicet partis luxatæ, prout que nerui ac tendines valent, aut oſſa huc illúcve ſederunt. Modò enim manibus ſolis, modò habenis iniectis vtendum eſt, modò verò quædam alia machinamenta adhibenda ſunt, vt ex vno Hippocrate lecto, libro de luxatis & fractis, diſcere poteris.

Ab

Secūdus scopus.

Ab ijs secundum quo tendes fuerit, vt membrum quod exciderat, & iam repositum est, non amplius deinceps sua sede porlabatur, sed inibi continenter persistat. Repositi igitur articuli iunctura, modis omnibus statim firmanda ac roborāda est. Firmabitur autem optimè, si rosaceo perlinatur, ac posteà pannus aliquis lineus gracilis, vetus, & lenis rhodino delibutus, ipsi applicetur, deinde si stupæ lenes ac panni multiplices, ouorū candido perfusi, super accommodentur, & postremò si fascijs posca madentibus, pro ratione particulæ longis latisque, subligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut densa papyro factæ, si necessitas vocet, circundandæ sunt. Cauenda autē semper est vehementior perstrictio, ne inflammationem moueat. Iis ita ritè apparatis, membrum in figura ei maximè naturali, atque à dolore alienissima, ad quietem reponendum est. Nec verò ante diem septimum, aut etiam decimum, si nullum symptoma prauum accesserit, ipsum resoluere oportet, aut alijs adhibitis medicamentis curare, sed ita sinere. Porrò nihil noxæ attuleris, si dum legitimo tempore resoluitur, & secundò curatur, aqua modice calida foueris. Hic enim fotus gemina tūc ratione prodest. Nam & dolorem (si quis sit) demulcet, & quod in laborante particula noxium conceptum est, digerit. Vbi autē sic vt res exigit luxatum membrum foueris, mox huic emplastrum adhibebis, quod constet polline, id est, farina volatili, puluere rubro communiter appellato, & albo oui in vnum corpus redactis. Post hæc verò membrum strictius obligandum erit, vt Razes medicus Arabs percelebris consuluit. Ad eundem quoque modum, vetus omnis luxatio, & quæ spatio temporis callo iam obduruit, non modò fotum eiusmodi aquæ simplicis calidæ (qui in hac re plurimum confert) antequàm reducatur, desiderat: sed etiam & eum, qui fit ex decoctio maluæ, althææ, fœnigræci, atque id genus aliorum postulat. Quippe qui molliat, laxet, discutiat, & membrum aptius extensioni efficiat. Recentes verò adhuc luxationes, & quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus tanquàm sibi non parum incommodantes auersantur & respuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant, & dissoluunt vnde pars ipsa afflicta imbecillior redditur, & ad recipiendam fluxionem pronior. Proinde & inflammationi opportuna efficitur, & luxati sinus superflua humiditate oppletur. Inde consequitur, vt articulus in natiuo suo acetabulo diu persistere non posit, sed lubricus ac subterfu-

giens

giens delabatur. Vetat etiam Auicennas pannos impensè calidos membro recenter luxato admoueri, ne fluxionem etiam euocent, & inflammationem eo loci excitent. Quin potius eos cerato (inquit) refrigeratorio, aut vino aliquo austero imbutos adhibere conuenit. Cæterùm luxato, ita vt dictum est, in suam sedem reducto, firmatoque, & ad quietem conueniente schemate seu figura reposito, ipsum à dolore, & inflammatione vindicandum est, qui tertius est scopus in curandis luxatis medenti propositus. Hunc igitur si consequi studueris, humorũ in partem affectam influxum modis omnibus prohibeto. Si enim fluxione tentetur, & dolorem statim persentiscet, & inflammationem experietur. Quæ duo incommoda in luxatis & fractis maximè vitanda sunt. Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt, parti luxatæ, vt paulò antè docuimus, adposueris: si prætereà tenuem ab initio probamque victus rationem ægro imperaueris, illique venam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius medici præscriptum secueris: & ventrem, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtroque enim auxilij genere (purgatione inquam & sanguinis missione) fluxionem (si commodè adhibeantur) à laborante particula auertimus. Verùm enimuerò si ante quàm ad curationem voceris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflammatione occupetur, non prius eam in locum suum à quo excidit reponere tentabis, quàm dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrum sic dolore, aut inflammatione affectum distendendo lacessiueris, periculum est ne conuulsio, vel neruorum distentio, aut aliud prauum id genus symptoma suscitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioseque obseruandum: à Cornelio Celso ex Hippocratis sententia, non minus doctè quàm eleganter, ijs verbis traditũ est. Quicquid loco suo (inquit) motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa iam occupauit, dum conquiescat, haud “ quaquàm lacessendum est. Vbi finita est, tentandum est in “ his membris quæ id patiuntur. Oportet autem inflammationem ipsam atque dolorem leuare succida lana ex hydrelæo, id est, aqua & oleo moderatè calido, acetique momento, superimposita. Si verò etiam febris accessit, & ossa quæ suo loco mota sunt, validisque plenisque musculis & tendonibus contineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maximè quæ ad victus rationem, venæ sectionem, & purgationem attinent.

Tertius scopus.

Quartus scopus, qui est accidẽtium correctio.

Cap. II. Li. 8.

Loc⁹ hic corrupt⁹ est apud Cel. quẽ ita restituẽdũ putam⁹.

Cæterùm

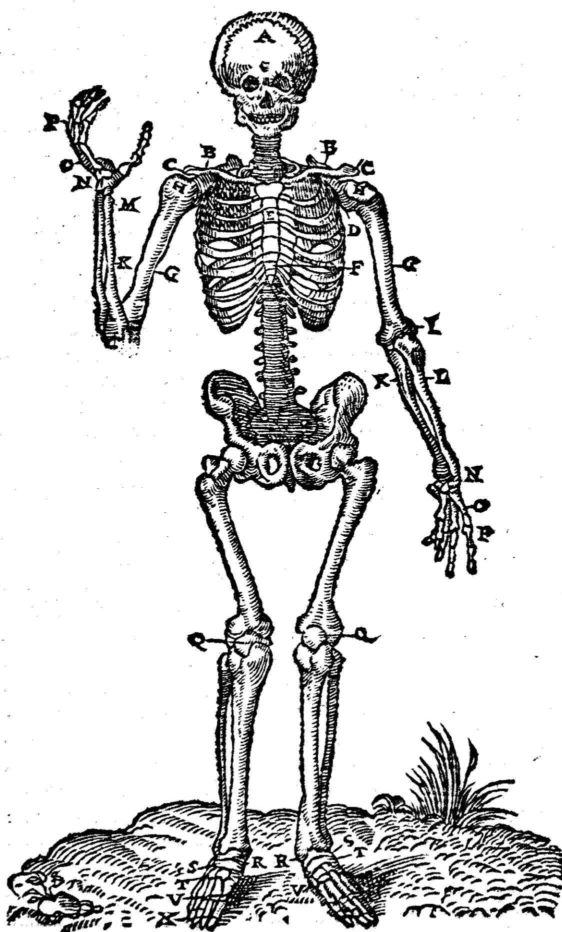
Cæterùm sedato dolore,& finita omninò inflammatione, pleniore victu(sicuti & de fracturis dictum est)laborans refici potest,cibisque vti bonis,vti vino modicè. Ac sub finem quidem curationis,si è sententia res cesserit, luxatum ipsum roborabis perfusione aquæ decoctionis rosarum,absinthij, & musci albi quercini.Peracto fotu,Guido à Cauliaco iubet superponendũ esse spanadrapum,quod vocant,aut oxycroceum. Sed iamque ad vsus quoque suos,id membrum sensim,ac suauiter promouere oportet.Motus enim vt in dolore,atque inflammatione noxius,ac(vt ita dicã)pestifer,sic aliâs luxato præsertim iam obfirmato,saluberrimus corpori est.Si luxatis ossibus vulnus quoque accessit,multa diligentia,ac etiam prudentia est opus.Dum enim hæc reponuntur,ingens periculum,nonnunquam & mortem etiam maturam inferunt.Nam cùm ex distensione adiacẽtes nerui & musculi inflammantur, dolores validi, conuulsiones,& febres acutæ oboriuntur,atque hoc præsertim in cubiti gibbero,genu,superioribusque articulis etiam magis. Quantò enim principalibus membris,luxati cum vulnere articuli, viciniores sunt:tantò maior timor est.Sed eò quoque grauius periculum concitatur,quo maius membrum est,quóve validioribus neruis,aut musculis cõtinetur.Ideoque humeris femoribusque metus mortis est.Ac si reposita ossa sunt,spes(inquit Cels.)nulla est.Non repositis tamen,nonnullum periculum est.Eoque maior in vtroque timor est,quò propius vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horum repositionem,valentioremque deligaturam omninò auersatur,solisque inflammationem abigentibus,& mitigantibus præsidijs, per initia vti iubet. Sic enim (inquit)ipsis superesse licebit.Itaq; nihil tutò reponi posse præter digitos,& plantas,& manus,dixit:atque in his quoque diligenter esse agendum,ne precipitent. Verùm ne digitus quidem in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet, nisi ante inflammationem, aut posteà cùm iam vetus res est.Cæterùm quod ipse in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoque articulis facere aggrediemur, ac statim quidem inter initia, dum pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri intensione (validam enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quod si iuxta animi institutum euenerit, in sola ratione,quæ inflammationem arcet,persistemus.Si verò inflammatio aliqua,aut conuulsio, aut quidpiam ex supradictis, reposito

Lib.de luxatorũ fractorumve ossiũ coaptatiõe.

posito osse acciderit, rursus id (si modô sine vlla vi potest) suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque discrimen, seu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus sine vi fortasse cedet, & sua sede iterum propelletur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, supersedere, & repositionem differre. Vbi verò inflammatio conquieuerit (id autem fit communiter post septimum nonúmve diem) præfati etiam periculum apud necessarios ægrotantis, quod ex repositione futurum sit, tum quòd si non reponatur, debilem ea parte hominem, & claudum mancúmve prorsus fore, conabimur tuto, & sine vlla violentia, os in suam sedem compellere. Porrò vlceris curationem eandem quæ proposita est in fracturis cũ vlcere, administrabimus. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic (si Celso & Hippocrati credimus) iacere conuenit, vt maximè cubantem iuuat: tantùm ne moueatur, néve dependeat. Si luxatio cum fractura, sine vlcere tamen euenerit, cõmuni ratione membrum extendendum est, ac manibus conformandum, vt in simplicibus fracturis superiore libro docuimus. Si verò etiam vlcus accedit, rursus ab ijs quæ de fracturis cum vlcere, & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus priuatim à nobis dicta sunt, congrua repetenda curatio est. Ceterùm, vt verbo vno dicamus, si cum fractura luxatio incidit, hæc primùm, si fieri possit, illa verò secundò curanda erit. At si ante fracturæ administrationem luxatum commodè reduci non possit, fracturam ipsam primùm curabimus, deinde cum fractura callo iam obfirmata fuerit, luxationis curationem aggrediemur. Quòd si luxatio inueterauerit, & ob temporis spatium, callosa inibi durities contracta fuerit, ea decocto maluæ & althææ (quam officinæ bismaluam appellant) perfundenda est, deinde vnguento dialthæa vulgò nuncupato, collinenda: post hæc, emplastrum quod Diachylon magnum nominatur, super apponendum erit, vel eius loco, lana succida viscillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur, cortex radicis maluauisci, hoc est althææ, in aqua decoctus, & cum axungia, vel anserino pingui subactus, vt quasi malagmatis lentor contrahatur. Itaq; loco sub his sufficienter emollito, luxatum in suam sedem dandum est.

Si luxatio cum fractura euenerit.

FINIS LIBRI QVINTI.

A
B
B
C
C
D
E
F
G
G
H
H
K
K
L
M
N
N
O
O
P
P
Q
Q
R R
S
S
T
T
V
V
X

A Os coronale, quod & os frontis appellatur.

B Clauiculæ, & ossa furculæ.

C ἀκρώμιον, processus superior omoplatæ.

D Caput brachij, seu pars humeri superior.

E Os pectoris, quod στέρνον Græci vocant, constans oßibus septẽ excipientibus: septem veras costas, quæ superiores sunt & perfectæ: inferiores verò, quæ numero sunt quinq; nothæ, imperfectæ & mendosæ dicuntur.

F Chartilago fini sterni adhærescens, ab ensis similitudine dicta Græcis ξιφοειδὴς, hoc est, ensiformis, vulgus malum punicum seu granatum appellat.

G Brachium, seu humerus & os adiutorij Guidoni, omnium oßium (femore excepto) maximum.

H Collum brachij.

I Humeri orbita trochleis similis.

K Os inferius & longius cubiti, quod Latinis vlna, & nomine totius cubitus dicitur, Guidoni & vulgò focile maius, Græcis πῆχυς. minimo occurrit digito, estq; rectum, vt superius obliquum.

L Os superius cubiti (latius sumpto nomine) quod Latinis radius, & focile minus Guidoni, Græcis verò κερκὶς vocatur: occurrit pollici.

N Καρπὸς Græcè, Latinè brachiale, & rasceta Arabicè. Constat oßibus octo duris & exiguis, si os quod ad pollicem pertinet, non numeraueris.

O Μετακάρπιον, id est, post brachiale, & pecten, constat tantùm oßibus quatuor Galeno, à sese distantibus, palmam inter digitos ad carpum explentibus.

P Ossa digitorum, quæ numero sunt 15. nempe tria singulis.

Q Patella & rotula genu, græcè nonnullis μύλη, id est molla, alijs ἐπιγονατὶς, quasi supra genu, os chartilaginosum nulli alteri consertum.

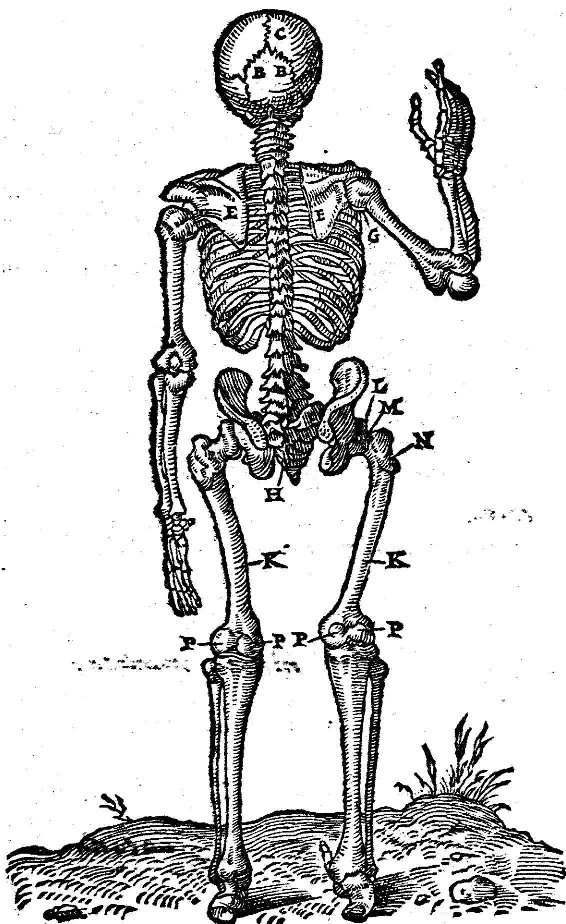
R Os balistæ vulgo Latinis talus, ἀστράγαλος Græcis.

S Os σκαφοειδὴς, hoc est, nauiforme, sua cauitate naui simile, vnde nomen sumpsit, circumambit caput astragali.

T Ossa tarsi, & rascetæ 4. carpo respondent.

V Ossa pectinis, seu pedij ac plantæ 5. figura tereti & oblonga metacarpio respondent.

X Ossa digitorum pedis, quæ numero sunt quatuordecim. In singulis digitis præter pollicem terna.

C
B B
E
E
G
L
M
N
H
K
K
P
P P
P

B *Sutura labdoeides, posterior in occipitio: anterior quæ in sincipite est, στεφανιαῖα, id est, coronalis dicitur. Vide in prima figura.*

C *Sutura ὀβελιαῖα dicta, quæ recta & sagittalis vulgo appellatur.*

E *Scapularum ossa duo, pone pectus sita, lata, figura triquetra, Græcis ὠμοπλάται, Latinis scoptula operta, vulgo spatulæ. Nulli alteri ossi committuntur.*

G *Collum omoplatæ.*

H *Os sacrum, ἱερὸν Græcè, amplum seu latum quibusdam appellatum, finis spinæ dorsi.*

K *Os femoris, quod brachio seu humero, hoc est, ossi adiutorij respondet, Græcè μηρὸς dicitur.*

L *Caput femoris.*

M *Collum femoris.*

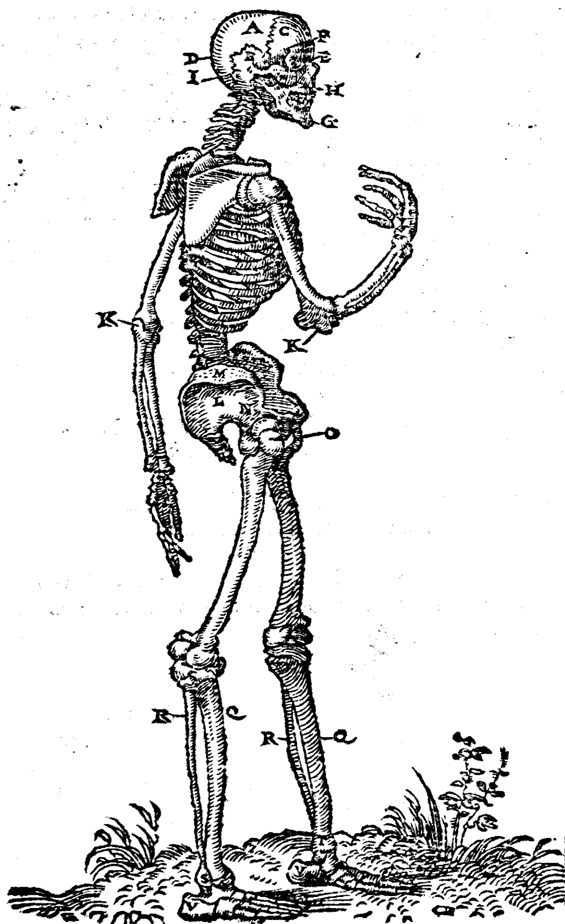
N *Throchanter.*

P *Tubercula duo ossis femoris.*

DISTICHON OSSIVM NVMERVM COMPLECTENS.

Adde quater denis, bis centum senaque, habebis
Quàm sis multiplici conditus osse, semel.

Ossa fiunt è semine, cùm id quod est crassissimum, à calido vrente induratur, sicut lapides coquuntur à calido vrente. Sunt autem ossa veluti truncus sustinens reliquum corpus.

A
C
F
D
B
E
I
H
G
K
K
M
L
N
O
R
Q
R
Q

A Ossa βρέγματος, id est, sincipitis 2. vulgo parietalia appellantur.

B Ossa λιθοειδῆ, id est, lapidosa vel petrosa, 2.

C Os frontis 1. quod & coronale vocant.

D Os occipitis 1. densissimum & firmissimum.

E ζύγωμα, vel os ζυγοειδὲς, id est, iugale, & paris vulgo, superiorem maxillam capiti coniungit.

F Os σφηνοειδὲς, cunei formę, basilare, aliquando à multiplici forma πολύμορφον, colatorij, cauilla.

G Maxilla inferior: hæc in maximis oris hiationibus interdum à sua sede distorquetur.

H Processus duo maxillæ inferioris.

K ὀλέκρανον, seu cubiti tuber, superior vlnæ processus grandior: Hippocra. ἀγκῶνα nominauit.

L Ossa validissima quæ ossi sacro committuntur, Arabicè gafheruα dicta.

M Os ilium, & anchæ, pars superior ossis coxæ.

N Ἰσχίον, seu os ischij, quod recipit femoris caput. Pixis coxæ dicta.

O Os pubis & pectinis, pars est anterior ossis coxæ ad pudenda.

Q Os maius tibiæ, quod & tibia nomine totius appellatur, & crus. Vlnæ seu cubito respondet, κνήμη Græcis nominatur.

R Περόνη seu fibula, & os suræ, os minus tibiæ radio cubiti, quod focile minus appellant, consimile.

S Malleolus externus, ima pars fibulæ.

T Malleolus internus, pars infima cruris seu tibiæ.

V Os calcis, seu calcaneus, Græcè πτέρνη ossium pedis maximum.

Institutionum Chirur GICARVM LIB. VI.

DE MATERIA CHIRVRGICA.

PRAEFATIO.

Interpretes materiæ chirurgorum.

E materia remediorum,quæ ad chirurgũ pertinent,plurima quidem Hippocrates, Galenus,& ante hunc Anazarbæus Dioscorides memoriæ tradiderunt.Quædam posteritas addidit non fraudanda laude: sua enim veterum,sua posterorum gloria est. Atq; iniquum decreti genus est, quod omnem fructum laudis & gloriæ huius disciplinæ vni Græciæ detulit,vt Arabum ac posteritatis studia perpetuis tenebris opprimantur. Illaudato solo laudatæ fruges sæpenumerò proueniunt: Vixerunt Græci in media luce literarum.Extiterunt Arabes,& inde ductæ familiæ, iam desertis ac sepultis melioribus disciplinis, digna tamen luce æternaq; memoria nobis reliquerunt. E viuis fontibus Græcorum remedia primum petenda sunt:sed ita,vt nec Arabũ riuos,nec posteritatis ingenia contemnamus. In his hauriendũ quod saluum & incolume:repudiandum,quicquid fecerit cœnum,& disciplinę veterum malè conuenerit. Atque omninò hac parte perlustranda nobis naturæ fertilitas,à qua omnis vbertas,& quasi sylua remediorum ducta primum est.Nusquàm natura magis luxuriat,nulla in re pariter atque his chirurgiæ opibus ambitiosa est.In quibus tam prolixè vnmen suum explicat, vt Pronœa illa non tam Epicurea,quod quidam ait,quàm chirurgos fuisse videatur:Plurima quidem ad voluptatem & delicias hominis: omnia verò ad salutem eius & conseruationem chirurgo comparauit.Nam quæcunque tota rerum facie exposita,quæcunque cauernis terræ ac visceribus latent,quicquid est aquarum, stirpium,animalium,terra,ignis,maria,chirurgo inseruiunt. In fece rerũ & excrementis,in carie,in rebus minimis,obsoletis, ac propè nullis, remedia condita sunt. In re vna multiplex natura vario genere remediorum fœta est. In apicula quàm variè lusit,quàm multas diui-

Laus aliqua Arabum & posterorum.

Vnde petenda materia.

Natura fertilitas in materia chirurgorum.

Pronœa chirurgos potius quàm epicurea.

diuitias chirurgo condidit, mella, ceram, metyn, ſandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alueorũ reſpublica continet. Quin & apes ipſas ad auxilia tranſtulit. Et in homine multa ſunt, quæ proſunt homini, vt quocunque animum aduertas, quocunq; oculos conijcias, remediorum turba ſeſe offerat. In quo ſummopere probanda eſt maiorũ diligentia, multoque magis imitanda ſtudia, qui in ea vaſtitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertũ reliquerunt: omnia elaborata & ſummo iure exiſtimata, literis conſignarunt, quibus iam perfrui datum eſt, alienis ſcilicet bonis. Primum ergo conſuetudine, natura, & maiorum hiſtoria, infinita nobis materia comparata eſt, quæ iam deſerta ac ſupreſſa iacet, quia neglecta. Satis eſt capſula pauculis alueis diſtincta: ſatis pyxidicula: hic vno atque altero remedio contentus eſt, quæ ſcilicet accepit oraculo, nec vlli reuelanda putat. Sed ego ſic arbitror, optima eſſe remedia, quæ plurimis cognita, plurimis probata ſunt. Alteri elementa ſordét, & quicquid elementare eſt. Hinc noua elementorum ſoboles, hinc æther & cœlum ipſum ad remedia exprimenda ſunt. Vernaculæ ſunt nobis atque domeſticæ, naturæ opes, quibus vulnera coniungas, repurges ſordida, ſinus impleas & cicatrice tegas, cæteraq; præſtes omnia, quæ chirurgi opere cõtinentur. Verùm ſuis cuiq; ſtudijs frui liceat. Nos ex immenſa, omnibuſq; expoſita naturæ ſylua & maiorum hiſtoria, quæ iam publica vel multorum fide conſtent, remedia transferemus. Exhibebimuſq; rudimentum operis, ſuis quidẽ lineis deſcriptũ, quod alius impleat informet, ſuis deniq; numeris abſoluat. Nos ſpeciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, ſecuti Coſmographos, qui totius orbis ambitum anguſta tabula cõtrahunt. Idem enim cõdonandum nobis, cùm non alios fines imperij, alios materiæ, de qua præſens inſtituta oratio, natura poſuerit. Genera quædam rerum & precepta artis primum explicabimus, vtendi methodũ, & leges aliquas inſtituemus, ex quo cenſebitur particularis materia, & formulæ deſcribentur, quas partim ars ipſa reperit, partim optimorum medicorum vſus atque experientia comprobauit. Antidotarium inſcribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut vſu veterum, ſed, vt fuit annorum licentia, è Græca voce Latina analogia nomen detorſerunt. Multa nobis, plurima alijs reliquimus, ne volumen, quod quinque libris Ioannis Tagaultij, & hoc de materia chirurgica commentario cogendum erat, in maiorem molem accreſceret: deinde nõ plus operæ hac in

Taxantur noſtri homines.

Argumentũ libri explicatur.

Antidotarium.

in re licuit collocare nobis, quàm à quotidianis studijs, statáq; interpretandi cura relictum fuit, idque breuiori tempore, quàm hoc institutum nostrum, breue quidem, sed varium, expostulet. Ideoque dignum venia, si contracto ambitu verborum, pressáque periodo, quædam describentur. Et in tam numerosa medelarum turba potior est verborum moderatio, breuibusque sententijs res premenda est. Adhæc ponimus idoneos esse huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis, quam Ioannes Tagaultius singulari ingenio atque incredibili studio informauit. In qua genera morborũ diuisa sunt, circunscriptę formæ, designata indicia, notata præsagia, institutæ leges, scriptæ medelæ plurimæ: in qua quæcunque collabebantur in disciplina vetere, constituta, quæ vitium fecerant, reformata: tota denique ars, quasi rediuiuo lapide instaurata est. Vnicam hanc partem operis interceptus negotijs in nos transtulit, quam ideò recepimus, ne & publica ratio deseri à nobis, & officium necessitudinis repudiari videretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex alijs transtulimus. Quæ à Guidone, eiusque notæ scriptoribus rudius tradita sunt, paulò purius reddere contendimus, etiamsi intelligamus vitia corporum non curari eloquentiâ. Sed nec barbarismo depelli possunt. Probamus quidem omnem orationem, modò sententijs rerum, quasi suo succo & sanguine condita sit. Melior tamen hæc, si neque neglecta, neque ambitiosa, sed mediocriter culta est. Adde quòd barbarismus ille multas sæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque sordescunt plurimis, quæ sordidis, nec ita puris vocibus describuntur. In damnandis quibusdam rebus, authores Græcos adhibui: in remedijs ea selegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæque vt res præstò sunt facilius compararentur. Atque hæc præfari, ad institutum opus veniamus.

Laus operis Ioannis Tagaultij.

De repellentibus. CAP. I.

Αποκρουστικὰ Græci vocant, quibus & initijs fluxionum, & post initia vtendum est, quamdiu videlicet humor affluit: hinc enim phlegmones ortus atque incrementa hinc vomicas, maligna vlcera, febrium dolorumque causas, alia denique permulta vitia corporum declinamus. Ideoque principijs obsta. Sed vacuandum prius corpus est, si quidem postulat casus, ac ferè postulat: quia

Vtilitas repell.

Vacuatio.

quia in plethora & cacochymia, rheumatismi plurimùm commouentur, quanquàm etiam in mediocri vitio humorum & copia, vbi phlebotomo vel pharmaco natura leuanda est.

Modus.

Idem remedium sæpius innouandum, si quidem metus est, ne cùm incaluerit morâ, affecta inde pars nimium recalescat. Vis quoque remedij vitio cõferenda: Leuius enim pharmacum vt lactuca, in graui ardore frustra est: fortius, qualis est succus è pomo Mandragoræ, liuore inficit, indurat scirrhum, & aliquando ita reprimit, vt in viscera fluxionis impetus rapiatur.

Quæ ad consilium adhibenda.

Ad consilium adhibenda hæc omnia, natura, situs, figura, sensus, robur, partium, humoris copia, qualitas, corpus, viæ prætereà per quas is illabitur. Neque perpetuò satis est infirmo loco repellens auxilium adhiberi: aliquando enim superius collocandum: vt veluti præmissa manus vias intercipiat, nequid transfluat, vbi venarum ductus atque coniugia animaduertenda.

Conuersa repellentiũ natura.

Cæterùm reprimentium consuetudine naturæ admodùm controuersa est. Arabibus repellant quæ influxum prohibent, refrenant, crassant, illinunt, oppilant, quæ denique robur partium confirmant. In Græcorum libris astringentium materia cum repellentibus ferè commiscetur. Apud latinos Cor. Cels. scripta reliquit, quæ simul repellant atq; refrigerent, & rursus quæ sine frigore repellant. Aurelianus in chronicis alia scribit vnà astringere atque reprimere, alia astringere quæ non reprimant. Sed vtriusque, vt aliquot locis Arabum, in censenda materia non sine vitio est oratio.

Græcorum sententia.

Iustissima Græcorum sententia, eaque nobis explicanda est. Repellit perpetuò quod frigidum est: frigidum aliud aqueum natura molli ac soluta, aliud terrenum crassiore materia, quod quia astringit & magis contrahit partes, efficacius reprimit: aut certè solum id efficit, si quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum est. Ac certè in rheumatibus præstantissima medicamenta sunt, quæ cum quadam astrictione vehementer siccant vt non mordeant: qualia terrena sunt. Quanquàm & alterum genus, quod aqueum est, vtcunque reprimit, & ex æquo frigidum vel terreno frigidius est, ac refrigerio magis conuenit. Verùm præterquàm quòd humor frigore repercutitur, si quidem accessit constringendi vis, quod iam coijt, loco exstringitur, magis etiam si tenue est: & si quid reliquum sit, sæpenumero resiccatur: confirmatur pars, vt sine pharmacorum ope quod posteà influat, possit retúdere.

Cautio in astringẽtib.

Verùm hac parte prouidendum,

ne

ne quid nimis,ne cutis grauius contrahatur, crassescat humor, dolor exasperetur,fluxio increscat:grauius denique incendium irritetur.Atque vt initio quidem te iuuisse putes, reliquum tamen & scirrhodes & contumax persistit, quod imposterum ægerrimè discutias. Ac grauior metus, si quid viscerum infirmius est. Excipit enim celeriter quicquid retunditur:vbi omnia firma sunt, in magnas venas & viscera citra periculum aliquid refluet. Videndum quoque ne vltra modum contrahas in materiæ copia, crassitie, vitio, molli vegetoque sensu corpore, dolore graui pariter & calore. Vbi laxanda potius via est, vt diffluat calor, ac dolor temperetur: qui vbi cruciat vehementius, ad laxantia & anodyna omninò confugiendum est. Adstringenti simul atque repellẽti auxilio vis efficacior est, si quid tenuium partium vel natura insitum, vel arte commixtum est, modò non mordeat. Iusto enim calore temperari potest, multò magis, si (quod ferè fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta est. *Vbi non repellendum.* Pestiferæ materiæ non occurrimus, vbi in superficiem diuertit: sed potius illicimus, atque rapimus vi maiore, si tardius mota resistit. Neque dissimilis ratio est in criticis apostematibus, coxarijs, lue venerea, vbi nõ repellenda in corpus, sed foràs potius materia trahẽda est. *Oppilantia.* Iam verò quæ illinunt, oppilant, offarciũt, aliàs quidem dolorẽ leniunt, aliàs acrimoniam hebetant, viasque intercipiunt. Ex quibus si vis, reprimant: ac reuerà nonnunquàm reprimunt, oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliaque id genus. At gummi genera, resina, gluten, farina pistrinalis, gyris tritici, hydrelæo, oxelæo, Rhodino, repellente succo, austero vino dissoluta, non tam sponte sua, quàm aduentitia vi reprimunt. *Quæ calida adstringũt.* Adstringunt calida, folium, casia, cinnamomum, spica, aloë, crocus, cyperus, calamus aromaticus, myrrha, absynthium, marrubium, polium, saluia, centaurium, vina quidem austera, & aromata plurima. Reliqua verò tum austera, tum acerba in proximum ordinem referemus. *Materia repellentium. Aquea.* Leniter repellunt aqua, vinum, lactuca, intyba, polygonium, trifolium, auricula muris, lenticula palustris, psyllium, liquor oui, vmbilicus veneris, semperuiuum, portulaca. In summa, quæcunque frigida aqueo elemento soluta sunt. *Omphaciũ.* Omphacium adstringendo efficax: Solanum ambigit. *Rubus.* Hoc potentior rubus est immaturo fructu & floribus: mollioribus autem folijs & asparagis plurimùm aquæ continet, ideoque leuius contrahit.

hit. Adstringunt vitium folia, & capreoli, plantago, sorborum, cornorum, mespilorum, pirastrorum, cydoniorum, myrtorum, spinorum fructus & folia, rhodonia, rosarum capita, obelisci: deinde, sed minus, semina, flores, & folia: oxyacantha mediocriter, malicorium magis, cytinus, balaustia, rhus, acacia, bolus Armenus, terra sigillata, quercus, cupressi folia, germina, & nuces. *Quæ vehementer refrigerant.* Vehementer refrigerant pomi mandragoræ, hyoscyami & papaueris succus: quæ reliquis interdùm temperari possunt, vbi acrior inflammatio est, sed prius auferenda, quàm inde partes liuorem ducant. Spongia è frigida expressa partim contrahit, fluxum inhibet, dissipatque in viciniam, quod iam coijt. Eodem modo lana succida & splenia austero vino insuccata. *Aqua.* Magis etiam, si aquâ prius, galla & similia incoxerint. *Vinum.* Vinum aquæ præferendum, & maximè austerũ, vbi reprimendum est. In deligationibus fasciæ vino insuccantur. *Acetum.* Acetum repellit, adstringitque vehementer. Caphura repellit, & tenuitate partium facilè permeat. Oculus populi veteribus Græcis calfacit. Repellit gypsum oxycrato maceratum. *Rosaceum.* Olei rosacei frequens vsus est, sed fit ex oleo omphacino, in quo rosæ sæpius mutatæ maduerint. Quod annum superat, exoletum est. *Rō in oleis.* Oleum omphacinum si desit, recẽti oleo & vuæ acerbæ succo vnà coctis, dum succus omninò exhalauerit, fingito, & ad ignem saligno ramo, vel simili assiduè cõmoueto. Oleum verò nec sit conditum sale, nec ætate rancidum: in myrtino, melino, lentiscino, & similibus eadem vitia fugienda sunt, vetustas, rancor, salsugo. Masthichinum, nardinum, costinum, adstringendo roborant, & calfaciunt. Vitiosum oleum, cum integrum desit, tandiu eluatur, dum virus exuat.

Eluatur aqua vel simplici, vel rosacea. *Olea factitia.* Descriptæ materiæ oleum vim combibet, si vel materia ipsa, vel succus eius oleo incoquatur. Plãtaginem gratia exempli, oleo recenti & pari aqua aut vino coques, dum solum oleum reliquum sit. *Cautio.* In ardore nimio periculosus olei vsus est, quia calore inceditur & frigit. *Succorum vsus.* Expressis succis melius vtimur in lana succida, panniculis, ac splenijs. Portulaca, semperuiuum, vmbilicus veneris, ægrè succum reddunt: nisi in mortario tritis aliquid omphacij, vel liquoris similis affundatur. *Cataplasmata & cerota.* Cataplasmata fiunt farina in succo pista. Ex oleis cerota coëunt, & succis imbuuntur. Remedia neque dura sint, neque grauia, ne presso loco dolores augeant. *Cautio.* Cerusa cichorij succo & aceto leniter diluitur.

Ceratum è Psyllio.

Ceratum à psyllio, Psyllij vnc. quatuor in aquæ lib. quatuor macerentur percoquanturque expresso succo, adde rosacei libram vnam: ceræ vnc. sex, contra articulorum rheumata.

Ceratū rosaceum.

Non absimile ceratum rosaceum. Duplice vase cera cum oleo liquefit: vbi refrixerint, conspersa aqua commouentur, aqua reijcitur, succus plantaginis affunditur, vt quantum fieri potest, absorbeant. Inflammationes, sinus, vlcera genitalium quæ serpūt, adiuuat.

E coriandro.

In teneris corporibus idem ceratum coriandri succum imbibat. Coriandrum leniter adstringit, alijs refrigerat, Galeno calfacit: vtere incrementis.

Cerata magis adstringentia.

Ceratum myrtinum & melinum magis adstringunt. Herpetibus, & nimio humore flaccidis vlceribus conuenit, Myrtini libra vna, ceræ vnciæ duæ: pollinis myrtorum vncia vna.

Cera.

In ceratis vtendum cera, quam adolescentior apum populus confecerit, ceram virgineam apiarij nominant, eaque è nouis fauis separanda. Alioqui cera alba vtendum erit, non sponte quidem nata, sed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet, ideoq; preferenda cera è dulci ac diluto melle. In coagulato lacte & indè nascente inflammatione farina fabacea hydrelæo vel rhodino pista, mammis imponitur. Idem opitulatur testibus inflammatis.

Διὰ χαλκίτεως.

Διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet. Adipis suilli recentis, exemptis fibris vnc. duæ, olei recentis, lithargyri, ana vnc. tres: chalcitidis vnc. dimid. Conficiendum arte medicamentum: vsus tempore, vnc. duas medicamenti, olei rosacei vnc. tres colliquabis: vbi refrixerint, aqua frigida, succo portulacæ psyllij, lactucæ, vino austero, vt res postulat, subiges, animaduertens quantum repellendum, adstringendum, refrigerandum, siccandum, leniendum, vt modò rhodini loco myrteum aut melinum misceas: oxycratum hunc vel illum succum alijs præferas.

De lithar. & hydrel.

Quod sequitur, exprimit vlceribus quod influxit: & quod influat, repellit. Lithargyri vnc. quatuor: olei dulcis vel rhodini vnc. quatuor, aquæ vnc. tres: lithargyrum die vno hydrelæo coquitur: difficilius enim illiquescit: teneris corporibus & paruis vlceribus conuenit.

Defensiua.

Defensiua vocant è boli Armeni parte vna, terræ sigillatæ dimidio, rosacei triplo, aceti vel succi repellētis dimid. Liquidis reliqua infriata commiscentur; vel è bolo Armeno liquore oui cōleuato: deinde affuso succo è capreolis vitium, aut omphacij.

Deligatio.

Fasciæ ritè conuolutæ in repellētibus censeri possunt: quales in fracturis, & qui ab vlcere sursum adducuntur; vt

adstricta

adstricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cum altero membro atrophia intabescente, alterum deligamus. Vincula quoque superioribus partibus iniecta, quà videlicet materiæ cursus est. Aliquandò etiam inferiores illaqueamus, vt cùm è crure exhalat virus quod viscera appetat, ex quo & epilepsiæ & syncopæ causa præciditur. Sed in vlceribus plurimùm & fracturis, vias laqueo comprehendere oportet, ne si quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, syderatio, aliaque id genus concitentur.

De attrahentibus. CAP. II.

Ελκτικὰ & ἐπισπαστικὰ Græcis appellata, vsu quidem repellentibus conferri possunt, sed natura plurimùm dissident calida, tenui substantia, quæque vi quadam rapiant, quæ in alto corpore posita sunt. Ideoque viscera, internumque corpus exonerant, foras translata materia, venena in cutim euocant. Criticos abscessus accelerant, desperatos pleuriticos & fortasse attonitos releuant: inguinum tumores amplificant: quodque vel pestiferum, vel nimis vitiosum medio corpore conceptum est, aliò pertrahunt. Tabidas ac velut syderatas partes vitæ restituunt: perfrigeratas spiritu refouent: vitiosam saniem exhauriunt, quæ neruis & cuniculosis vlceribus latet: squammas ossium detrahunt, coxarios iuuant: hydropicos exugunt: paxillos, clauos, spinas, sagittas reuocant: multò magis, si locus vlceris periculo inciditur, nec patitur æger angustiorem plagam ferro ampliari. Quod in vomicis, strumis, panis, ægilope, oculis, auribus, reliquisq; partibus altius decedit, eliciunt. Multiplex ergo attrahentium vsus, sed nihilominus varia materia est. Alijs ea vis à natura insita est: atque in his modò manifesta qualitas elementaris: modò occulta quædam proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate ex putredine contracta acrimonia. Calor Galeno omninò attrahit, sed quod attrahit, non protinus calidum est. Aphrodisæus aliud sensit. Attrahunt cucurbitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus, dolor, vincula, frictio, cauteria. In attrahentium vsu aliquando quòd fuerit attractum, corpore excludimus: sed hic modus est, ne cum vitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquàm tantùm attrahimus, non etiam discutimus: vt quum in partem emortuam calor & spiritus attrahitur.

Attrahentiū materia.

Multiplex vsus.

Differentia attrahētiū.

Quæ miscenda attrahentibus.

Argenti

Argenti spumam,ceram,resinam picem,oleum,epispasticis ve-

Particularis materia.

teres miscuerũt,vt & temperarẽt,& magis emplasticum pharmacum efficerent. Quidam etiam adstringente materia obtundi voluerunt. In primo genere sunt dictamnus,propolis,ceram virgineam vertit Scribonius. Rudis est & crassa materia in apum

Propolis.

officinis,nondum cera:odore graui,vtqua pro galbano veteres vterentur. Ea mellatione verna, separari potest fauorum pars quæ cellas obstipat. Sed iam exemptis fauis,posteaquàm mella diffluxerunt,quicquid est in fauis,vnà cõfundunt,vt nihil syncerum haberi posit. Magna verò syncerae propoleos virtus est, spiritus crassos & vitiosam materiam ex alto elicit. Recens per se satis est mollis & pinguis. Sic in puncto neruo agricolæ Galenus vsus est:quæ ætate induruit, oleo veteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lacte multo tithymalli: cum terebinthina satis attrahit. Thapsia recens

Thapsia & viscum.

vtilis: bimula & vetustior exolescit. Cerato misceri solet: quæ quia vt viscum plurimum aquæ continet, quatuor & quinque horas insistere oportet. Radix arundinis cum melle. Sagapenum, galbanum, ammoniacum, opopanax, calx

Loco nitri fex cremata vini vel aceti.

viua, cinis è fæce vini vel aceti,quæ loco nitri est, struthion, aristolochia longa,quæ & spicula,& squammas extrahit, lepidium, sinapi, nasturtium, tithymallus, dracontium, pyrethrum,ranunculus,sales,tum qui edi possunt,tum ammoniaci. Quædam infriata affricantur,aut gummi & resinis concorporantur. Lixiuium in subtili callidaque materia extillatum: ex eadem cinis Anemonæ, calamintha, narcisi radix, cyclaminus. Sparthi quo vites alligant fructus,& è folijs succus.

Acetum.

Acetum, sed hoc suspectum, vbi siccitas, dolor, inflammatio,vlcus,adstrictio,& à neruis dolor est. Cantharides ex polenta & melle pistæ. Medullæ & adipes ætate acrimoniam contra-

Medulla & adeps.

hunt,vrsinus adeps,hyeminus,pardalinus,leoninus, & alii, sed hi maximè. In alopeciis & profluuiis capillorum vitium discutiunt,attrahuntque quod ad capillitium vtile sit. Oleo & oleæ

Oleum.

flore,tela sibi refigere elephantos, testis est Aelianus. vetus sit oleum tenue & calidum. Sulphur infriatum melle, oleo, te-

Sulphur.

rebinthina, saliua hominis, axungia. Idem in œnostagmate feruefit dum enatet lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet aliquoties commutanda aqua, dum satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici voluerunt statim illito à balneis. Euphor-

Euphorbiũ.

bium

bium recens acrius est: bimum trimumque paulatim remittitur: quinto & sexto anno exolescit. Cerato temperatur, quod vel decuplum, vel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram.

Modus euphorbij & similium.

Modus est vt tantùm erubescat locus, & pruriat, non vratur, nec vlcus contrahat, nisi & hoc etiam necesse sit. Cerato largiore dilui potest, quod est acrius: quod verò languidius pharmacum, aucto euphorbio, cerato imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiusmodi seruanda est. Ardor affusa aqua, aceto (quod vim thapsiæ efficacissimè diluit) cerusa è rhodostagmate lota extinguitur. Succus cyrenaicus medicus, opobalsamum & alia quę partim exoleta sunt, partim vsui esse possunt, ex 3. de comp. pharmacorum κὴ γένη, & alijs Græcorum libris repetenda.

Quæ trahunt aduentitio calore.

Aduentitio calore trahunt fermentum, stercus anserinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum, & quęcunque talia sunt.

Mendicus lue venerea curatus.

Scatebat quidam è grege mendicabulorum lue venerea: aliquot diebus vniuersum corpus equino fimo obruit, vt tantùm esset quà respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpius perfusum, quodque iam computruerat. Effecit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchriston ex axungia, larigna, & hydrargyro. Nec alia vitæ lex seruata est, quàm mantica offerebat: atque his remedijs curatus est.

Fermentum.

Fermentum oleo incoquitur: fundit, liquat, surculos trahit, pedes contusos sanat, mollit, discutit. Axungia veteri, larigna, & terebinthina resinis liquidis pistum efficacissimum est. Aliâs cum cepa cocta subigitur: coquit, trahit, discutit, aperit.

Coagulum.

Coagulum quò vetustius, eò efficacius. Ex echino animalium (quæ πολύκοιλα) lepore & vitulo marino colligitur. Lac est in lactentium animalium ventriculo vel omaso ita concoctum. Aristoteles ad alui profluuia vtile facit magis leporinum: equinum Dioscorides Arabes & quidam è Græcis adstringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt. Alij acrimoniam elementis, reliqua occultæ qualitati attribuunt. Hoc certò habet, quòd dissipata cogit, & coacta dissoluit.

Quæ qualitate occulta.

Magnes ferrum attrahit; repellit Theamenes. Succinum illicit festucas ignorata vi. Cancer fluuiatilis tritus tela extrahit: lacertæ caput: rana summis partibus resectis. Cochlearum & limacum carnes, aliâs per se, aliâs cum suis volutis tritæ, ac mixto interdùm coagulo, tela rapiunt, atque hydropicis aquam exigunt: non prius soluere oportet, quàm totus humor exudauerit.

Ostrea viua.

Ostrea viua pestiferos bubones loco transferunt, & ad

Scorpio,

se trahunt. Scorpio iritus & impositus, quod infixit virus retrahit. Oleum quod ex eo fit, idem efficit, & calculos educit illitum glandi, si in cole restiterint: vel pubi ac perinæo, si superius inhæserint. Cucurbitula summa vi rapit. Hirudines superficiem sugunt. Pus, vrinas, calculos, suctus elicit ore mundo ac prius loto sit qui exugit. Pyulcus, catheter ijsdem vtilia sunt: vincula frictio, phœnygmus, dropax, sinapismus, ferrum candens, vel admotum, vel impressum, calore trahunt. Sed hoc violentum remedium est. Verùm quæ non sanant pharmaca, sanat ferrum: quæ nec ferrum, sanat ignis: quod Hippocratē in Aphorismis scripsisse volunt. Mixta remedia sunt theriaca.

Apho. Hipp.

Psoricum.

Psoricū dupla chalcite & lithargyre, aut ęquis partibus cadmię & chalciteos: vel duabus chalciteos, & tribus cadmiæ fortius est quod cadmiam, quàm quod lithargyrum recipit: minus acre lotis metallicis. Ex acerrimo aceto trita & fictili clausa sepeliuntur fimo. Hac arte macerata, triplo, duplóve cerato excipiuntur. Ceratum sesquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur. Ea metallicorum cura pharmaca tenuiora fiunt, facilius penetrant, & inde trahunt.

Quomodo tenuiora metallica,

Olea commoda.

Oleum fit vetus, ricininum, sinapinum, sicyonium. Raphaninum, è terebinthina, larigna, strobilina, pinea, picea, abietina, arte chymica si vis distillatum: quæ resinæ etiam è profundo trahunt, sed in primis terebinthina, deindè strobilina: in quibus non modò calor, sed tenuitas partium in attrahendo spectari debet.

Resinæ & inde olea,

Formulæ sunt. Cerati vnc. quatuor: terebinthinæ vnc. dimid. liquatis immisce puluisculi, euphorbij drach. tres. Interioris fermenti vnc. vna: terebinthinæ liquidæ vnc. vna: concorporata plurimùm valent in punctis neruis. Propoleos acris & pinguis (nam cera virginea abutendum non est) vnc. duæ: olei veteris vnc. quatuor: galbani vnc. dimid. coeant ad ignem. Picis liquidæ, picis aridæ, propoleos partes æquales. Lithargyri, cerussæ, salis ana drach. decem, seorsum tusa, & cum olei vnc. tribus in mortario pista, ad ignem diu versentur, paulatimque decoquantur. Lithargyri, cerusæ, nitri, ceræ Colophoniæ, ammoniaci, ana vnc. vna: olei veteris vnc. sex: reliqua vncijs sex lixiuij ficulnei dum non inquinent, concoquantur. Deindè cera Colophonia, ammoniacum, deinceps quidem ac paulatim adijciantur.

Formula ex Gale. Orib. Aët.

Nucleorum è dactylis crematorum, nitri rubri, salis ammoniaci, vel gemmæ, aristolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agrestis, terebinthinæ ana drach.

Relatum ad Andromachum,

drach. viginti: piperis nigri & albi, ammoniaci, amomi, xylobalsami, myrrhæ, resinæ siccæ, capitum lacertæ, lactei succi mori, ceræ, ana drach. decem: adipis caprini drach. quindecim: olei lirini quod sufficit ad emplastrum. Vix parari potest, nisi aduocata ἀντιβαλλόμενα confugias. Quod sequitur admirandum ad strumas, ramicem gutturis parotidas, omnem duritiem, & œdemata. Cupressi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem comminues: tortiuo vino consperges, atque ita volutabis, dum in fæcis corpus coëant. Inde struma vel ramex inducitur, tertio primùm die soluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rursus, ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodemque modo solues & exprimes: septimo die, vel ad summum nono, strumæ velut miraculo abolebuntur. Exugit hoc saniem per poros affectæ partis. Olei antiqui vnc. vigintiduæ: ceræ albæ vnc. quindecim: nitri vel salis torrefacti, aut fæcis crematæ vini vnc. tres: terebinth. vnc. duodecim: lixiuij querni, vel ficulnei vnc. octodecim: cera cum oleo liquatur: terebinthina adijcitur, refrigeratis nitrum conspergitur, lixiuium paulatim affunditur: omnia pistillo conuoluuntur. Plurima ex tertio & sexto de compositione pharmacorum κτ̃ γένη, & 15. Aët. repetenda. De sinapismo, dropace, phœnygmo, & alijs alio loco. Addunt Apostolicon Nicolai, Oxycroceum, & alia.

Necepsonis è cupresso.

De resoluentibus. CAP. III.

INcrementis rheumatũ discutiens materia cum repellente misceri debet. Inclinante vitio diaphoretica pura sint. & horum vnicum fortasse genus est: sed clarior doctrina fuerit, si duplici differentia separemus, vt alia quidem leuiora, quæ ἀραιωτικὰ: alia fortiora, quæ διαφορητικὰ si vis appelles. Aræotica mediæ naturæ vicina sunt eo calore, quem humiditas temperet: ex quo minimè siccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, spiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intrò penetrant, quodque inhæsit parti, liquefaciunt. hinc ex humore vapor fit, qui subinde expirat, dum omninò locus detumeat. Et adhuc quidem satisfaciunt, vbi tumor in superficiem exponitur. Locusque mollis est ac rarus, materia vero calida, humida, & tenuis est. Quòd si in alto corpore humor deponitur: si idem frigidus, crassus, glutinosus: si dura densaque cutis: si viæ

ἀραιωτικὰ.
Διαφορητικὰ.

Consilia in vsu resoluentium.

longitudo quædam est flexus & anfractus, iam vi maiore opus est, videndumque non quale in præsentia, sed quale futurum sit medicamentum, quum eò peruenerit. Ex quo nec acribus quidem parcendum erit. Etenim pars exterior perferet, quæ ægra dolensq; tolerare non potest. Maiora verò remedia in diaphoreticis numerentur, iam vicina epispasticis; quanquàm vtraque virtus euocandi atque digerendi plurimis rebus insita est: sed vt in vnoquoque vis altera superat, ita genera distincta sunt. In hepate, liene, ventriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus est ne dissoluant vires: ideoque adstringens materia, qualis est aromatum, misceri debet. Frigida crassaque materia, incidente auxilio prius comparanda. Mollienda quoque

Cautio.

vbi durior concreuit, ex quo à leuioribus ad maiora remedia gradus paulatim fiat, vt sine periculo discutias. Alioqui diffla-

Ab acrioribus quum contingat.

bit tenue, lapidescet quod crassius est. Cum parte stupida, durius, cum ea quæ vegetius sentit, clementius agendum est: quanquàm stupore partis abutendum non est, vt ea imperes, quæ exulcerent. Sic enim sensile corpus intabescet: contrahetur, non rarescet: cogetur materia, non liquescet, horror, dolor, fluxio irritabitur: dehiscent venæ, omnia in deterius commutabuntur: multò magis si pharmaca crassiore constent materia, & siccent. In phlegmone quæ vetus est, videndum nunquid affluat: id ferè accidit tumoribus qui inueterascunt, vbi medela quæ reprimat, commiscenda est. Posteaquàm verò subsedit tumor, ac nihil quod exhalet reliquum est, confirmanda pars, quæ

Particularis materia.

longo vitio elanguit, multò magis si statis periodis, rheumatismo vexari solet. Aræotica sunt, chamæmelum, lini semen; in maluis efficacissima, althæa; sequitur agrestis, domesticæ vis nimio humore elanguit. Aqua calida vtitur Hippocrates in fracturarum exolutione, quam vocat ἐπίλυσιν: vinum exiccat, reprimit, & digerit: lana sordida bene carminata inebriata vino, & inde pressa: ceratum similiter. Butyrum di-

Olea.

gerit, mollium corporum parotidas, bubonas, oris phlegmo-

Oleum liliorum cum croco.

nas aliaque innumera, vt per se satis esse possit. Oleum dulce, calens, & in quo illa efferbuerint. Sicyonium è folijs, fructu & radice cucumeris aggrestis. Crinelæon intinctum cro-

Nux rancida.

co, omnes inflammationes discutit. Oleum caryinon efficacius è rancidis. Nux rancida per se, vel cum melle trita efficacissimè suggillata rapit, inuritur, aut candente ferro premitur, vt reddat oleum, quod optimè discutiat. Omne oleum concal-

factum

factum igne, quale est lucernarum, vel ignito ferro extortum, efficacius est. Oleum vetus, ricininum, canabinum, anethinum, quod è rosmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyssopo, alijsque eiusmodi œnelæo coctis, dum omninò expiret vinum. Rhaphaninum, sinapinum, melanthinon, terebinthinum, hypericinon, potenter digerunt. E radice bryoniæ, & vocati sigilli Mariæ, cnico, grano gnidio, hydropicis & œdematis olea comparantur. E galbano, ammoniaco, & similibus quæ molliant ac digerant. E dauco, caro, cumino, ruta, vt flatus excutias, cui rei galbanarium vtile est. Si quid incidendum, detergendúmve, aliquid aceti vel oxymelitis affundi potest, quo tempore absinthium, polium, centaurium, iris, aristolochia, gentiana, vrtica, hyssopus, & similia œnelæo incoquantur. Hîc vinum melius non adstringens, giluum, tenue & odorum. In phymatibus & parotidibus duriorum corporum talia ex vsu sunt. Brassica per se, vel cum axungia trita, induratas phlegmonas & vetera erysipelata discutit. Adipe & medullis recentibus laxando, veteribus discutiendo vtendum est. Mastiche, furunculis: Ammoniacum & similia chœradibus & articulorum tophis conueniunt. Fermentũ oleo pistum, & cum cocta cepa mixtum, potenter coquit, mollit, ac digerit. Pellibus animalium recèns detractis, in contusis verberumque plagis vti conuenit. Fœnum græcum duris phlegmonis adhibendum. Acetum achoribus & œdematis vtile est. *Acetum.*
Agrippa concalfacto aceto pedes immersit, vnde intolerabili pedum cruciatu liberatus est. *Agrippa aceto liberatus.* περίαπτα collo appenduntur & vi latente, vel elementari qualitate vitia corporibus excutiunt, corallus, viscum, pœonia. Mirum est quod affirmant. Coluber è cauda suspenditur subiecto vase aqua pleno, in quod ille dehiscat ore: aliquot pòst horis vel diebus lapidem euomit, qui in breui totam vasis aquam combibat. Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhausta aqua liberat. E sambuco & ebulo oleum œdemata iuuat, & hydropicos. Composita sunt Cerata, quæ simplicia, oleo minus digerunt, sed fortius hærent. *Cerata.* Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, sampsuchinum, & similia, cum subquadrupla cera vase duplici colliquabis: liquatis duodecimam partem terebinthinæ, vel larignæ commiscebis. Iisdem oleis & giluo vino erinaceus coquitur, dum putrescat, oleum pinguius relictum arthriticis conuenit: idem è vulpe, lutra, mele, fieri

potest. E lini semine oleum molle exprimitur, cum sarmentitio lixiuio subigitur, modicum larignæ ad lentorem adijcitur. Panis cibarius, salsus fermentatus è ricinino pistus, suggillata delet. Fauos mellis è vino friges, cum loliacea farina, momento butyri, & larignæ subiges. Bdellium cum melle teritur: calx cum veteri axungia: laserpitium cum sulphure: hæc omnia, molliunt, tergent, discutiunt. Sulphur cum oleo vetere, melle, terebinthina, vel saliua mixtum, aut vrinâ maceratum, in venenatis morsibus deterget, attrahit, discutit. Calce lota, & recenti axungia mixta in tenellis corporibus vtendum erit. Lixiuium cum melle, farina hordeacea, fabacea, conuenienti oleo pista calidiori phlegmone conuenit. διὰ χαλκίτεως vncia vna, in olei veteris, vel ricinini vnc. duabus liquefit, declinanti phlegmone: ante declinationem, & in vigore oleum sit dulce ætate media. Orobi farina diluto oxycrato cocta, vt fit calidum cataplasma, crassa & viscida secat, & discutit. In contumaci vitio & minus calente: olei chamæmeli vnc. tres: ceræ drach. tres: axungiæ anatis & gallinæ ana vnc. vna: chamæmeli & anethi ana drach. duæ. omnia lento igne cocta percolantur, vt fiat vnguentum. Olei sicyonij vnc. tres: ceræ drach. sex: terebinthinæ drach. duæ. In frigidiore materia ita temperabis: seminis fœniculi, anisi, anethi ana drac. duæ: farinæ lupinorũ, seminis fœnigręci, lini ana vnc. vna, cocta vino, tusa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cum axungia & propoli pingui trita, strumas, bubones, & similia molliunt, atque discutiunt. Colophoniæ lib. vna: ceræ sesquilibra: oleo liquentur: liquatis addito salis torrefacti vnc. sex. vbi refrixerint manibus conuoluito, cylindros vel magdaleones fingito, vsus tempore aluta intendito adhibitum hoc pharmacum: pus in se rapit, quod cum hæreat, eradi debet, ac rursus aluta imponi, idque sæpius repetendum. Nam veluti miraculo conditum pus emulget, & vitium discutit: sed quia durius, in dolore abstinendum. Eidem rei picis aridæ, ceræ nouæ ana lib. vnam: olei lib. duas blando igne fusa coniungito. Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, saponis nigri ana vnc. duæ: liquata transcolato, hydropismos & dothienas adiuuat. Vehementer discutit galbani, castorei ana vnc. vna: liquefiant in olei ricinini sesquilibra: expresso & colato oleo adde picis, terebinthinæ ana drachmas quatuor: ceræ quod sufficit, vt fiat solidum pharmacum. Hæc autem contumacibus vitijs imperanda sunt, in quibus est quod molliat, coquat, trahat, discu

Sulphur.

Vsus διὰ χαλκίτεως.

discutiat. Plura sexto & septimo de compositione pharmacorum κατὰ γένη, 15. Aëtij, & alijs Galeni libris. Partem chalasticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initio quidem lenius: posteà verò vt subsidet tumor, efficacius esse oportet.

De mollientibus. CAP. IIII.

Malagmatũ natura.

Μαλακτικὰ sunt, quæ modicè calida nulla vi siccandi vel humectandi manifesta indurata corpora emolliunt, quanquàm (vt omnia ferè multiplici natura coierunt) in malacticis censentur plurima, quæ primo ordine calfaciant, secundo siccent, ac tertio. Sed quà malactica sunt, humido calidoque elemento temperari necesse est. Plurimus vsus est in tumoribus, quos σκιῤῥώδεις Medici appellant. Hi in musculorum finibus ferè concrescunt: aliquando in medijs musculis, glandibus, visceribus, vlcerum labris, ex materia crassa, lenta, & frigida, qualis est pituita, & melancholicus succus. Sed è melancholico succo omninò cancrosi sunt, & malagmatis exasperari solent. Inflammationes in scirrhum cogi contingit, si materia crassa & lenta est: si adhibita pharmaca, quæ nimium siccent & calfaciant, qualia sunt ἐπισπαστικὰ & ξηραντικὰ. Hinc enim tenue exprimitur, reliquum occalescit. Sic enim tophi in articulis, & calculi in renibus lapidescunt. In tenui serosaque materia non ita metuendum: tota enim facilè exhalat. In crassa & viscida omninò declinanda quæ siccant, discutiunt, adstringunt: siquidem sola molliendi cura est. Malacticis quod elementer digerat, interim commiscemus, vbi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & erysipelata in scirrhum degenerant nimis refrigerante atque adstringente materia. Sed à phlegmone scirrhus amplior est. In vsu malagmatum certæ sunt leges. Primùm enim cognoscendum, quantum pars ægra à sua symmetria recesserit, quantumque vitium increuerit: ex quo æstimandæ remediorum vires. Tum naturas partium distinguere oportet: postremò artificiosè colligendum, qua ratione emollias: nunquid admisceas quod detergeat, incîdat, discutiat. In quorum omnium vsu modum, occasionem, quale, quantumque animaduertas. Desperatur scirrhus qui sic occaluit, vt iam non sentiat, & inde glabrescat locus. Desperari dico, quia nullo malagmate domari possit. Etenim rescindit ferro, & septis exedi potest, nisi à subiectis neruis, venis, & arte-

Vsus.

Scirrhi genera.

Scir. cãcrosus irritatur malacticis.

Cautio.

Leges in vsu malagma.

Desperatus scirrhus.

arterijs metus est. Scirrhus cui sensus aliquis vel obscurus, vt magis minúsve induruit, ita leuius aut efficacius auxilium requirit. Mulieribus, eunuchis, pueris, vrbanis, ociosam atque vmbratilem vitam degentibus, lenior medela: messoribus, fossoribus, duris omninò & laboriosis corporibus fortior vtilis est. In lenta & contumaci materia miscendum aliquid quod incîdat, atque detergeat: quod in chordis & tendonibus factitari solet. Tale est acetum mulsum, vel per se, vel in quo hyssopum, thymum, pulegium, & similia præcoxerint. Est & hoc animaduertendum. Scirrhus quidam simplex, alius φλεγμονώδης, vt quædam inflammatio σκιῤῥώδης est: Scirrhum malacticis & diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies & concoques. Vbi vtrumque coijt, vt hoc vel illud superat, ita remedia temperabis.

Particularũ materia.
Olea malactica.

Leniter emolliunt butyrum, œsypus, & lana succida: hæc oleo insuccanda amygdalino, chamæmelino, in quo semen lini, althææ, fœni græci: in quo maluæ, cucumeris agrestis, & liliorum radix: tenella maluæ agrestis, & liliorum folia, vel anethi cucumina præcoxerint: in quo illiquatum fuerit aliquid galbani, ammoniaci, bdellij. Lentiscinum, terebinthinum, mastichinum, vsurpari debent vbi molliendum, digerendum, ac leniter repellendum. Hyoscyamino locus est in calida & iam durescente inflammatione. Hæc ergo olea in lana sordida molliter apprimenda sunt: hinc enim multò commodius malacticon impones. Omnia verò prius intepescere oportet, & frigida omninò vitanda sunt. Expressa oleorum materia, & cum adipe pista, malagmata confinges. In hoc quoque genere censentur, vitellus oui, crocus, cera pinguis, caricæ pingues, κηρέλαιον è duplo oleo, vt sit humidissimum: æquali, vt sit medium. Iam crassius est, quod ceræ partes quatuor, & olei tres continet. Caricæ pingues cum irino tritæ, scirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter scirrhus hepatis, ꝙ leniter mollientia desiderat, mixtis aromatibus, quæ calfaciant, & attenuent.

κηρέλαιον.

Siræon.
Sebum & adeps.

Siræon è pinguibus caricis ad melliginem coctis mollit, deterget, ac digerit. Adeps & sebum, vtrumque coquit, laxat, & mollit. quæ quia materia vndè generantur, genere animalium, & loco vbi concrescunt, natura denique (nam adeps humidior est) differunt, cum Aristotele distinguas licèt: vt in natura molli, adipe, in dura sebo potius vtendum putes. Rursus quia minimum est quod dissident, misceri possunt. verùm vtrumque genus natura, & specie animalium, ratione

vitæ,

vitæ, & pabulo, sexu & ætate: deindè quia hæc recentia, illa vetusta: alia syncera, alia condîta sale, aromate, vel externa imbuta qualitate distinguendum est. Lenissimus suillus adeps, axungiam vocant, in qua mirum est, & experimento constare veteres scripserunt, quòd ea genibus adligatâ, redit in os sapor, vt etiam expui videatur. Ex quo fortasse non vnius hydrargyri qualitati, sed totius mixturæ ex hoc & axungia illitis in lue venerea, os grauius exhalat, & saliua madet. A suillo sunt vitulinus, hœdinus, caprinus, bubulus: quibus si vis, vulpinum & leporinum adijcies. Atque hi leniunt magis, & concoquunt. Efficacissimus est leoninus, cui proximi sunt hyeminus, pardalinus, vrsinus, & hi duriora corpora emolliunt. In medio sunt, taurinus, hircinus, ceruinus. In volatilium genere efficax anserinus, anatinus, olorinus: siccior è gruibus: suauis gallinaceus: calidior columbinus. Ex anguillis & piscibus fluuiatilibus languet: humanus mediocriter valet ad omnia. Domesticorum animalium pinguia humidiora sunt, vt suum, quàm aprorum: è maribus sicciora & calidiora. Castrati mares fœminis respondent. E iunioribus humidior, è senioribus siccior est adeps. Pinguia oleo magis molliunt, & calfaciunt, ætate tenuiora fiunt, & acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis venis, quas fibras vocant. Salsus vel conditus aromate siccior est: constat verò pepticis & malacticis aduersari, quæ nimium siccant. quanquàm Plinius conuenire scribit salsam axungiam mollire magis. Id in suillo fortasse concedi potest.

Mirum de axungia.

Tres naturæ adipum.

Salsus adeps

Vetus adeps vt recens fiat.

Recens adeps si desit, & vetus ad curam reuocandus est, liquefieri prius oportet, mox frigida sæpius lauari: postremò etiam vino quàm odoratissimo. Eo modo sæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne virus exuat. Medulla in sebalibus sebo, in adiposis animalibus, adipi respondet: viscera, chordas, tendines, musculos emollit. Ex ossibus humidior, è spina siccior est. Prima laus ceruinæ, quæ nullis malacticis inferior est: vitulina sequitur, tum ouilla, & caprilla: acrior taurina quàm vt emolliat. Atque hæc leuiora sunto. Durioribus naturis conueniunt: Ammoniacum quod aceto liquari potest, leniter decoquendum, ne efferuescat. Bdellium molle ac pingue saliua hominis subigitur, mollit, coquit, modicè digerit. Styrax idem efficit. Galbanum præter hæc septon, & anodynon est: repurgatur, liquefit vino vel aceto, neque coctionem sustinet, his efficacior opopanax. Ladanum mollit,

Medulla.

Secundus ordo.

ac

Emplastica esse oportet malag. ac repellit. Propolis ammoniaco vicina est. Sint hæc omnia mollia & pinguia, pro sua quæque natura. Malacticis resinæ commiscentur, quia hæc emplastica esse oportet. *Resinæ.* Resinæ sint, quæ acrimonia careant. Chia, larigna, picea, abietina, terebinthina. Pinea nimium siccat, strobilina acrior est. Bitumen pix aridior: in summa, quæ nimium siccant, quæque acria sunt, reijcienda. Pix mollis & bene pinguis, qualis olim brutia, commisceri potest. *Aceti vsus.* Succedit his miraculosum ex aceto remedium. Scirrhus malactico oleo fouetur, tum emplastico malagmate inducitur. idque aliquot diebus repetendum. Sitque initijs leuius malacticum, posteà etiam paulò efficacius, ac postremò aliquid aceti combibere oportet: vbi verò mollior tumor extiterit, pyritem, lapidem molarem, aut silicem vnde scintilla decutitur, candentem igne, acerrimo aceto demerges. Exhalabit plurimus vapor, quo scirrhus aptè infumandus est, contecta parte, & omninò præclusa via, ne dissipetur fumus, sed totus in scirrhum coëat. Locum verò satis infumatum oleo tepido fouebis, & vt prius, malagmate conteges: post dies aliquot aceti vsum reuocabis, vt sit aceti & remediorum vicissitudo. Verùm neque diutius, neque sæpius halitu aceti pars vexanda est, ne in lapidem concrescat, & neruosum genus grauius lædatur. Sed vt molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis vsus similiter interpellari debet: primum enim è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua resina, malagma conficies. Tum vt res succedet, ad ammoniacum & similia veniendum: ac primum quidem citra acetum, post etiam cum aceto comparentur: quibus cùm vno, vel altero die fueris vsus, ad ea, quæ leniora, quæque sine aceto sunt, redeundum: vt veluti circulo quodam, & è re nata auxilia repetantur. In musculis & liene tutior aceti consuetudo est. In chordis & tendonibus neque diutius neque frequentius vtendum erit. Ammoniacum aceto fusum manibus diducitur, vt sit luti crassitudo. Fermentum coquitur aceto, hepati duro & lieni. Ac fortius acetum in quo tritum hyssopum, thymum, pulegium, & similia maduerint. E lini semine hydrelæo cocto, & adipi mixto: althææ radice arida trita, vel inde rasa parte medullacea, resinæ momento mediocre fiet malagma. *πάρυγρον.* πάρυγρον recens (si quid phlegmones) inueteratum alioqui, Heræ & veteribus laudatum est. Adipis suilli recentis & bene purgati vnc. quadraginta quatuor: ceræ vnc. vigintiquatuor: cerusæ, lithargyri

ana

ana vnc. sex. liquabilibus fusis reliqua trita misceantur.

Aliud. Lithargyri, cerusæ ana vnc. tres: succi seminis lini, olei, ana vnc. viginti: ceræ vnc. octo: adipis suilli vnc. quatuordecim: Colophoniæ vnc. octodecim: pernionibus, & callosis rimis calcaneorum competit. Διαλθαίων, carbunculis, clauis, furunculis: lithargyri olei, ana lib. vna: galbani libræ dimidium: ceræ, terebinthinæ, ana libram vnam: radicum althææ, fasciculos quatuor: litharg. diu ex oleo teritur in mortario: cera & terebinthina fusa commiscentur: postremò radices tusæ ligneo pistillo concorporantur. Radicum althææ & liliorum, ana vnc. duæ coquantur in hydrelæo ad aquæ consumptionem. tum ℞. olei indè expressi, adipis suilli, lithargyri, ana libram vnam, litharg. ol. coquitur dum non inquinet, & adeps commiscetur. Colophoniæ purissimæ vnc. duæ: ceræ albæ vnc. quatuor: mastiches vnc. vna: olei, quod sufficit, vt sit iusta crassitudo. Terebinth. ceræ, ana vnc. nouem: galbani, nitri, ana vnciam: thuris pinguis, sesquuunciam: medullæ cerui vncias duas: propolis pinguis, sesquuunciam: olei laurini, sepi vitulini, ana drachmas duas, vel eo plus, vehementer molliet, atque discutiet. Violentum quod sequitur, tantùm rusticorum, & iam præmollito scirrho. Caprinum stercus solutum oxycrato, polentæ iunges, & affuso si vis oleo, cataplasma finges. Stercoris caprini vnc. duæ: radicis cucumeris agrestis, ficuum immaturarum, ana vncia vna: staphios, agrias, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararum, ana drach. quatuor: fæcis olei antiqui, quod sit satis ad emplastrum. E veteri caseo, ac iam putri, potentissimum fit remedium. Subigitur caseus, è iure in quo suilla perna bene pinguis coxerit. Tophos mollit quasi miraculo coccum cnidium desquammatum, cum myrrha & aceto tritum. Διὰ χυλῶν, Aquæ sext. viginti [Orib. duodecim] radicum altheæ recentis, lib. tres. [Orib. quatuor] fœni græci, seminis lini, vnciæ nouem: [Orib. vnc. octodecim] radices purgatæ, tusæ, diem integrum macerentur aqua, postridie fœnum græcum lotum fideliter & purgatum adijcitur: tertioq; lini semen similiter lotum eadem aqua in qua reliqua etiamdum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad crassitiem, tum expressa & traiecta colo materia vsui seruatur. Iam verò ℞. ol. pinguis æstate lib. septem & semis. hyeme lib. quatuor: succi prioris lib. quatuor:

Aliud πάρυγρον.

Διαλθαίων veterum.

Mnaseæ secundi ordinis.

Διὰ κοπρῶν αἰγίας Gal. & Auic.

E putri caseo.

Διὰ χυλῶν.

tuor: mixta in primis coquito, dum bullæ extent, tum litarg. triti lib. duas sedulò cõmisceto, agitato bene puro foco, bullire finito dũ non inquinent, & medicamentũ colorẽ flauum iucundumq; trahat. Hoc sublatũ igne cõuoluito rude, manibus subigito, in pastillos fingito. Vsus tẽpore ℞. pastillorũ vnc. duas: ceræ, olei, ana vnc. vnã colliquato. Potest medicamentũ alijs malacticis vniri, tam efficax, vt hoc vnũ sine alijs chirurgo satis esse posit: glutinat superficialia vlcera solutũ rosaceo, vel myrtino: aliâs implet, & cicatrice tegit. Liquatũ chamæmelino, vulnera neruorum inflãmatione liberat: podagricis quouis tempore opitulatur: veteres vteri phlegmonas persanat inditum pessario.

Vis medicamenti διὰ χυλῶν.

Διὰ χυλῶν Oribasij.

E semine lini, fœni græci, hordei, radice althææ, vt prius maceratis, coctisque succus exprimitur: tum libris duabus succi, adduntur litharg. olei, ana libræ duæ: ceræ vnciæ octo: lithargyrum cum oleo diu teritur, & cum cera leniter concoquitur, infuso oleo: postremò succus adijcitur, versantur omnia, & sedulò commiscentur. Sunt & alia διὰ χυλῶν malagmata, vt Alexandri è psyllio, quod Aëtius describit: & Magnum Mesuæ ad strumas sine gummi, & gummosum quodque paruum, album, & magnum, pasim conficiuntur. Paruo vtendum in duris inflammationibus: album mediocres scirrhos adiuuat: magnum reliquis efficacius est. Est & διὰ μελιλώτου veterum & recentiorum dialthæas de muscillaginibus. Oleo è maioriana & sicyonio, alijsque id genus molliri possunt, & adiecto galbano, & similibus, fortiora reddi. Priuatim conueniunt duris inflammationibus mammarum, violaria & althææ folia hydrelæo cocta, adipe vituli conteruntur ouorum vitelli duo, infecta croco commiscentur. Hœdina capita, veruecini pedes cum althæa & violaria percoquuntur: in expresso succo, oryza bene munda, & asperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens inijcitur: postremo cùm iam corpulenta pulticula est, ouorum vitella croco tincta commiscentur.

Malagmata quæ vsurpãda.

Plura malagmata ex septimo de compositione pharmacorum κατὰ γένη, & decimoquinto Aëtij describuntur. Sed octauo κατὰ τόπους alia sunt, quæ siccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquàm malagmata & Asclepiadi, & Andromacho appellata. Quæ verò malactica, corpulenta & emplastica sunto, si neque dolor, neque phlegmone prohibet. Locus oleo fouendus, ex quo subijciatur malagma remollitum pingui vel oleo, ne celerius exarescat: tum enim reuellendum

dum

dum est, & aliud imponendum: alioqui pluribus diebus hærere conueniet.

De suppurantibus. CAP. V.

Quando & vbi præcipuè vtendū.

IAm hoc genere vtendum nobis est, cùm ab alijs remedijs desperatio est. Ac ferè maiores phlegmonæ suppurant, pulsant, dolent. Dum pus conficitur, inquit Hippocrates, dolores fiunt ac febres. Suppuratis, omnia ferè conquiescunt. In suggillatis hæc eadem remedia sæpe conueniunt. Sunt autem natura modicè calida & humida, ijsdem limitibus circumscripta, quibus temperiem hominis definias. Ideoque eligenda materia, quæ naturæ corporum elementari familiaritate consentiat. Emplastica sunto διαπυϊτικὰ (sic enim hæc appellant vt ἐκπυϊτικὰ & πεπτικὰ) vt præclusis inde spiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo concoquentis naturæ robur est. Ita substantia quidem calor augebitur, neque qualitate crescet: solidæ partes confirmabuntur, insitus humor saluus persistet: dissipabitur verò, qui inanibus spacijs alienus est. Ex quo vitium concoquetur, & consuetudine partium similarium exalbescet, fietque tandem pus album, lene, & vniforme: quod quia alimento esse non potest, excesa cute vias sibi faciet, atque ita effluet. Non absimili ratione χαλαστικὰ vocata ἐκπυϊτικὰ fient, si accesserit crassities partium; eodem modo quæ leniunt, calfaciunt, & adstringunt. Emplastica modicè calida, omnia concoquunt. Præit in ijs, quod est tenue: reliquum verò vel contracta, vel illita cute vias intercipit, ne quid spiritus exhalet. Contrà verò si expirat calor, nec emplastica materia est, nihil suppurat, & aliquandò alienus calor succenditur, vndè putredò. Echecolla per se hærent: reliqua verò vel gummi, vel resinis implicanda, vel commodè alliganda sunt. Malactica calidiora sunt, & leniter siccant: insitumque humorem paulò minuunt: quo nomine à pepticis distinguenda, ne similitudine fallant. In pepticis vitanda, quæ detergent, & vehementer calfaciunt. Nihil enim quod valde discutiat, pepticum est: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet. A siccantibus metuitur, ne frugi materiam exorbeant: multò magis, si prætereà calfaciant. Neque verò contra nos faciet, quòd in hystorijs medicorum permulta peptica sint, quæ mixtis diaphoreticis, detersorijs, atque siccantibus temperentur. Qualitas enim rerum

Natura suppurantium.

ἐκπυϊτικὰ.

χαλαστικὰ fiunt ἐκπυϊτικὰ.

Malactica quomodò differant à pepticis.

Vitanda.

rerum mixtura retundi potest, & multa vitia eodem tempore interdum coeunt, vnde varia misceri necesse sit. Ac sæpè facit abscessus natura, vt acria etiam misceamus. *Materia.* Peptica sunt, *Aqua.* aqua temperatè calida affusa parti: modus est, vt indè erubescat locus, ac leniter extumeat. Nimium fit, si inde subsidet, aut expalleat. *Oleum.* Hydrelæo, & oleo pingui ac dulci, modicè calido, & butyro similiter vtendum est. *Triticum, farina, panis.* Triticum ore præmansum, saliuaque hominis commolitum rusticis corporibus conuenit: leniora sunt, farina tritici, & indè panis, perpurgata furfure: dissoluenda aqua, oleum, vel butyrum additur: coquuntur omnia vt sit cataplasma quod lenit inflammationes vulnerum, & celeriter maturat. Vbi calor aliquis superest, minus cocto pane ac recenti, quem vel hydrelæo, vel pauciore oleo insperseris, vtendum erit. In contumaci vitio, sed minus calenti, panis siccior vberiore oleo molliri debet. Panis conditus sale, efficacior est.

Farina hordeacea. Farina hordeacea per se inutilis, verùm quæ bene purgato grano extunditur, & castratur furfure, eodem modo quo triticea comparari potest, hydrelæo cocta, conspersa oleo, mixta butyro: sic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis conferet, præsertim hydrelæo cocta. *ὠμήλυσις.* Tale fuit cataplasma veterum ὠμήλυσις, vel ὠμὴ λύσις ex farina hordei, quod prius tostum non fuerit: quanquàm etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen transtulerunt. Est & alia ὠμήλυσις ex farina hordei, fœni græci, seminis lini, in sapa coctis ad glutinis corpus, adiectis interim duobus vel tribus vitellis. *Adeps.* Adeps suillus phlegmonæ familiarissimus, deindè vitulinus. Taurino & caprino in duris frigidisque tumoribus vtendum est. Leoninus, & reliqui huiusmodi, inutiles Gallinaceus, & hoc paulò acrior anserinus vsurpari potest. Pix & resina in feruenti phlegmone, rosaceo, in frigidiore, vetere oleo, Sicyonio, vel simili liquanda sunt. *Pix.* Pix arida, qualis Coracina & Colophonia, vberiore oleo dissoluitur: pauciore, quæ liquida est: mediocri, quæ naturâ mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim Brytia & Lycia. *Picatum, ceratum.* Picatum ceratum, & anodynon, & pyopæon est, ideoque inflammatis vlceribus conuenit. Resina sit terebinthina, & lentiscina. Cera languidior, resina acrior, confusa ad suppurandum valent. Eluantur prius, si quid acrimoniæ conceperint: molliantur oleo, vel butyro, cum exarue-

rint,

rint. Oesypon veteres in pepticis censuerunt. E flore lilij succus exprimitur, suppurationes cõcoquit, & vuluas mollit, quod mel, & syrion veteres appellarunt. *Syrion.* Siræon verò melligo è coctis caricis detergendo & molliendo idoneum est. *Siræon.* Decoctum caricarum lenissimum est, quod maximè coquit, ac digerit: *Decoctũ caricarum.* In aquæ sextarijs sex, pinguium caricarum lib. quinque decoquendæ, dum sextarij duo reliqui sint: magis maturabis, si indè pista farina triticea, cataplasma finges. *Cataplasmata.* Vbi verò digerendum magis, ac refrigerandum, hordeacea melior est. Eodem modo althææ decocto, & vuæ passæ succo, farinas vel panem purissimum incoques, & indè cataplasmata intinges croco. Crocus coquit, & leni adstrictione confirmat partes, & poros contrahit. *Crocus.*

Pinguissimas passas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, postridiè coques ad melliginem. *Melligo passæ vuæ.* Inueteratis & callosis tumoribus conueniunt, colla librariorum quæ fit è purissima farina: viscum aucupatorium, styrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis molle, album, pingue, dumque manditur, minimè friabile. *Efficaciora remedia.* Rhodinum & myrteum in calidiore & dolenti phlegmone misceri possunt: vt pix, resina, viscum, colla, & similia: vbi peruicax malum & platysmata diutius hærere necesse est. Miscentur quoque stercus suillum, columbinum, caprillum, nitrum. Et iam notum mulierculis remedium, pueri stercus calidum, duris & inflammatis mammis: alijs quoque partibus impositum. Certum experimento est, breui tempore concoquere. Ac in fœditate excrementorum auxilia inuenta sunt: furunculos & parotidas mollit, ac suppurat cataplasma è coctis ficubus, calce, iridis radice, vel nitro. Omninò si nitrum desit, sale torrefacto in mollioribus: *Loco nitri.* vsta fæce vini, vel aceti, quæ acrior est in durioribus, vtendum erit. Fæx sit recens, nam celeriter exolescit: vulgò etiam nota est medela è cepis cineribus coctis. Tetrapharmaco veterum primas tribuit mouendo puri, non aspernabilis author Cornelius Celsus. *Tetrapharmacon.* Idem remedium à Græcis suppurando vsurpatum. Constat pice, resina, cera & adipe: vsus tempore, oleo, vel butyro subigitur.

Pix sit mollior, resina fricta, vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri potest: cera pinguis, adeps in mollibus naturis, vel suillus, vel vitulinus: in durioribus, taurinus, vel hircanus. Hoc tetrapharmacon Paulus basilicon, Scribonius emplastrum Aristi nigrum appellauit, &

aliud

aliud basilicon descripsit. Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum,quod & pepticon est. Basilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum,quanto adeps oleo efficacior est. Sic oleum quoque,variè commutare licet. Oleo rhodino,myrtino,vel simili,tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuum natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & suppurandum. Ceræ terebinthinæ,medullæ,cerui,adipis vituli,anserini,bubuli,butyri recentis, mellis optimi, olei rosarum,myrrhæ,ana vncia vna.Myrrha cum melle subigitur, & prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta sedulò misceantur.Picis vnc.vna:ceræ vnc.tres: axungiæ veteris purgatæ vnc.sex:adipis taurini,œsipi ana vnc. tres:resinæ pineæ vel magis piceæ vnc.quinque:liquatis vtitor. Resinæ vnc. duodecim:ceræ,æruginis rasæ ana vnc.8.sæpi vituli vnc. duæ : aceti, mannæ , ana vnc.I. manna & ærugo cum aceto liquantur & conteruntur:reliqua dissoluta commiscentur : mollit, coquit, purgat,digerit. Ceparum & alliorum coctorum in cinere ana lib.vnam:vitellorum numerum quinarium radicis lapacti coctæ lib.dimid.farinæ,fœni græci,vnc.tres: fermenti vnc. duas: axungiæ lib.vnam:fiat corpus.In frigidis & crassis humoribus conuenit. Locus oleo peptico, succo, vel hydrelæo foueatur, sympepticon medicamentum inducatur, mollis stupa, vel lana succida superponatur: omnia decussata fascia colligentur, vt qua parte diuisa fascia est,conus abscessus aduertat,nec affectum locum opprimas:semel in die vel rarius commutari debet,nisi vel dolor vrgeat,vel pharmacum exarescat.ita verò formari sympeptica oportet,vt neque liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iustum corpus est cerotomalagmatωn & emplastrorum, ac quod antè dictum est ἐγχίματα & glutinosa esse melius est, vt per se sine vinculis hæreant:quanquàm & emplasticis lanam succidam,aut mollicula splenia superdari : & omnia colligari nihil prohibet, idque hyeme magis & frigore.

Macedonicum.

Viride Andromachi.

Vtendi modus.

De aperienda vomica. CAP. VI.

Quæ suppuratio,sponte sua non rumpitur,ferro,igne, vel medicamentis aperienda est. Alioqui serpit sanies,& cuniculos agit: venas, neruos, arterias, & vicina corpora depascitur:atteruntur ossa, & cariem ducunt,liuescit cutis,& in rugas quasi senio mar-

Noxa suppressæ saniei.

marcescens contrahitur. idque metuendum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quę in decliue patent. Sic enim parotides femorum, abscessus in fistulas cauantur, & quæ facilè putrescunt, qualis anus est, os, & loci genitales. Quare etiamsi tumor nondùm satis maturuit, ea pericula ferro, anteuertunt, multò magis si pestifera aut virulenta materia, vomica includitur: quanquàm animaduertendũ, vt ne nimis cito. Nunquàm enim vis naturæ gratis inferenda est, sed semper aliquid beneficij, nihil maleficij proponi debet. *Cautio.* In vomica quæ tardius erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia semiputria sæpe occurrunt, quæ nec intempestiuè rescindenda sunt. Sua enim putredini maturitas est. Alioqui noua inflammationis & conuulsionis pericula creari solent. Neque perpetuum est aperire vi, quod suppuratum est: sed si nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quo loco mollior abscessus est, & digito cedit. Sic enim sanies exugi potest, idque faciendum magis, cùm alta parte vomicæ, non decliui, suppuratio se colligit. *Animaduertenda in vsu ferri et ignis.* Quòd si ferro, vel igne vtendum est, prius animaduertere oportet, ne quod vas insigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruosum, quales membranæ quædam sunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibusdam partibus, quæ vegetius sentiunt, & à quibus vis ignis ad principia transeat celerius. In musculis fibrarum interstitia cultello ligneo, vel digito diducenda, ne fibræ præcidantur: idque cùm in profundo sanies resedit. In his omnibus anatomica disciplina opus est. Cauteria periculosa, occipitio, temporibus, & vbicunque caluaria mollior est, vbicunque vel exitus neruorum, vel aditus vasorum est: nec ea ipsa oculus sustinet. *Vbi cauteria periculosa.*

In cranij fracturis, vbi modiolis, cycliscis, terebellis, via puri fit, à suturis neruorum radicibus molliori osse ferrum declinamus. *In capite.* In strumis, & colli abscessibus, à carotide arteria, vena sphagitide, vocali neruo abstinendum. Illinc hæmorrhagia, quàm ægrè supprimas: hinc vel omninò mutus, vel certè semimutus homo relinquitur. *In collo.* Exteriore parte humeri tendo est, qui ignem ferrumque non sustinet. *In exteriore humero.* In empyicis & deploratis pleuriticis scalprum & cauterium inferiore parte mesopleurij collocamus, quia videlicet superiore vena, arteria, neruus est. *In mesopleurijs.* In extremis ilibus multi sunt tendines, multa vasa coëunt, ex quo vomicas hac parte prudenter aperire necesse est. *In ilibus.* Inuritur carnosus podex, & ferrum sustinet, non ita, *In sede.*

In genitalibus. quòd illic neruaceum est. Eadem ratio in genitalibus seruari debet, vbi ab arterijs cauendum, quæ illuc plurimæ coëunt, hiantque maioribus clausulis: nam indè hæmorrhagiæ non ita facilè supprimuntur. *Sub natibus.* Sub natibus, neruus est, qui si iuxta suppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, subiectum crus stupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur. *In bubonibus.* In bubonibus glandulæ sunt, quas perreptant venæ & nerui. Ideoque si quando inuiendum, apprehendenda prius cutis est, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio seruari debet. Hoc reliquis partibus commune est, quibus subiectæ venæ, nerui, & arteriæ. *In articulis.* In articulis perpetuò suspectus ferri & cauteriorum vsus. *In ischiadicis.* Ideoque ischiadicis inferiore parte quàm malum est, ignem adhibemus: in perinæi tumoribus qui inciduntur, summopere cauendum, ne quid intus vulneres, quod posteà egerrimè glutinetur. Hæc omnia pericula facilè declinabit, & alia, quæ breuitatis studio omissa sunt, quisquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus. Alioqui sæpenumerò errare necesse est. *In alto pure.* Et quia non semper similiter, sed variè, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, si quid è profundo rescindendum ferro, lentè quidem, & perpetuo duce oculo culter dirigendus est. Id quod in strumis, & vbi pus altius desedit, facere oportet. Primùm ergo cutem nudabis, si quid vasorum aut nerui occurrit, idipsum digito, vel ligneo veruculo separandum distinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter se coniugantur. Atque vbi ad locum perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta sunt, opportunè parti gladiolum infiges, & ita vomicam repurgabis. In reliquis vomicis videndum, vt quantum oporteat, culter descendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale sæpenumerò frustra est. *Cauteria.* Eodem modo cauterium superficiem exurit, vel altius imprimitur. Et hoc quidem in molliore corpore mollius, quale è subere, & quibusdam radicibus confingi potest. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius est. Sed de his alio loco pluribus. *Figura vulnerum, qualis esse debeat.* Rectum verò, an transuersum, vel obliquum vulnus esse debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primùm indicant, quemadmodùm consilium iuuant subiecta vasa & corpora: prætereà in collo, qua parte sunt vena, arteria, & neruus, rectum magis quàm transuersum adigitur. Alioqui transuersum melius. In fronte è rugis transuersum

uersum fit nec ita profundum, quia membrana subest: alijs rectũ placuit magis. In inguinibus è flexu transuerso ducitur: duplex interim angustum, & oblongum in myrti folium. In ventre, nisi flexus prohibeant, vt sunt fibræ musculorum. Eodem modo in reliquis. Simplex aliquando sufficit decliui parte, duplici aliquando & trigono opus est. Atq; omninò ea parte scalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua commodius sanies effluat, ὑπόρρυσιν appellant exanitionem: vel vt alij, exaniationem, in qua & ἐπιδιαίρεσις est, & ἀντιδιαίρεσις. Nam vbi propensa parte foramen est, facilè purgatur sordes: vbi verò in sublimi, restitare solet, deorsumque subsidet, & sinuat: siquidem vomicosa pars nequeat pro arbitrio commutari. Quale est in trunco corporis, ac ferè capite, & parotidibus. In manu & crure, etiamsi altius os vlceris positum sit: poterit tamen ita inclinari, vt sanies liberè excurrat: tumque manus quidem è mitella suspendi debet, vt carpus gibbero sit altior. Crus autem puluino innitatur, sublato genu & decliui in coxas femore. Vtrumque ea ratione collocandum, vt sine dolore ita persistat. At si cui parti id denegatum est, nec ea potest pro libidine conuerti, aduersa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In alijs quoq; manu & crure, quæ commodè inuerti possunt, quum sinus longior, cuniculosum vlcus, sordes vberior, etiam aduersa parte lanceola immittitur vt duplici exitu dato, vitium celerius expurgetur. Est cum ab ore vlceris ad fundum ducto gladiolo tota cauitas detegitur, vt in fistulis: nonnunquàm angustius orificium ferro ampliatur, aut quod amplum quidem sed rotundum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quàm glutinando fit. Quibusdam locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima vitalis spiritus materia est. Hic paruo vulnere contentus eris, ne confertim ac semel erumpente sanie, simul, magna vis spiritus diffluat, vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes consequantur. Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta sint. Reliquum est, vt eodem compendio de medicamentis quæ aperiunt, dicamus: quibus ideò vtendum, quia mollior æger est, quàm qui vel ferrum, vel cauterium sustineat: quanquàm medicamenta hæc cauteria quædam sunt naturâ quidam caustica. Ideoque à quibusdam veterum cauteria, frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidem quia reuerà vrunt: fri-

ὑπόρρυσις. ἐπιδιαίρεσις. ἀντιδιαίρεσις.

Cautio

Medicamenta aperientia vomicas

gida, vt ad ferrum & similia quæ igne rutilent, comparentur. Neque tamen sic vrunt, vt quæ caustica & septica posteà describentur. Theriaca igitur adhibita, vomicas aperit: vrticæ semen è vino tritum, frangit, purgat, incarnat, cicatrice tegit. Caulium radices vstæ, tritæ, & vetere axungia exceptæ: ita è radice cannæ, volutis ostracodermωn, & testis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneum, & tithymalli, cantharidum puluis, batrachij caulis, & folia: caninū stercus album tritum: terebinthina, vel adipe vetere cōcorporantūr. Melligo anacardina similiter excepta. Sed hæc ita insistere oportet, vt aperiant, nec crustas ducant. Mixtum est, Fęcis, cremati vini vnc. dua: fimi columbini, propoleos, salis torrefacti, æruginis, ana drach. tres: aquæ marinæ, vel in qua subduplum sal illiquauerit vnc. vnam: olei antiqui, aut feruefacti, vnc. dua: arida seorsum tundito, æruginem, fæcem, salem in mortario simul terito: tritis in puluisculum aquam conspergito, & iterùm oleum misceto, vt fiat vnum corpus. Ex quo fictili vase placido igne omnia coquito, dum tota exhalet aqua: postremò præmolitam propolim imponito: & vbi sublata igne paululum refrixerint, columbinum fimum inspergito, pusillę plagulæ, & oblongæ, quantum medicamento opus est, inducito, & conuenienter adaptato: tum amplius splenium malagmate illitum superdato. Fimi columbini, nitri, ana drach. quatuor: caricæ, septem: quibus arida trita commisceto, ac bene pinsito, inducitoq; vt prius: quòd si durius medicamentum videbitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arsenico, puluere angelico, vel vocato mercurio, prudēter vtendum est, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipiantur butyro, axungia, terebinthina, visco. Superponendum folium ex ijs quæ leniunt, vel molliunt: alioqui splenium epicerastico, vel malactico illitum. Obseruandum in vsu horum medicamentorum, vt æstus vomicæ, & phlegmones acquiescat: vt quantum vulnus esse velis, tantum splenium constituas, in quo aperiens pharmacū positum est: videndum ne venam, neruum, arteriam violes, ne diutius relinquas. Quòd si dolor acciderit, non committendum diutius vt vexetur æger, sed statim reuellendum pharmacum, & leniendus dolor est, pauloque clementius agere oportet. Minus vexabit pharmacum, prius fota parte laxante remedio. Epiceratico iam facto vulnere, temperandus calor. Plura libro decimoquinto Aëtij, & capite de pyroticis.

De

De *purgantibus*. CAP. VII.

Ratio purgandi.

SEquitur, vt purges. Ac si vomica dehiscit foràs, neque fistulosa est, molli flocco, vel linteolo tum sinum ipsum, tum labra vlceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauum implebis, dum rubens, ac nimium neque siccum, neque humidum cauum extiterit. Quòd si non ita expositum vitium est, sed intus latet, difficilior cura est. Et si quidem capite includitur, neque per aures, nares, vel aliter diffluit, modiolo, cyclisco, ac terebellis patefacere viam oportet. Ad thoracem vnica ferè via est ab ore per asperam arteriam, nisi vulneris orificium in superficiem veniat: hic pyulcis, collyrijs, suctu, suppuratio exorberi potest, ijsdemque machinis, vel melicratum, vel aliquid tale inijcere licebit, vt aliquid sputis repurgetur. Ad ventriculum, & intestina prima per gulam aditus est. Clysteribus intestinum crassius expurgabis. Medicamenta verò καθαρτικὰ detergeant modicè, & siccent. Detergenda sordes, quæ corruptelâ corporis concrescit. Exiccanda sanies, humidumque recrementum, quod statà naturæ lege ab alimento partis reliquum fit, aut aliunde illabitur: ac ῥυπτικὰ peculiariter appellant, quibus vis purgandi data est. Vitanda quæ adstringunt, vndè sordes pertinacius inhæreat: quæ laxent, vndè robur partium clangueat: acria, vt quæ colluuie sordium cauum impleant. Sale, & eadem materia ideò abstinendum, quia vt detergeant, adstringunt tamen, & sordes impingunt, ac sæpenumerò vellicant. Hæc autem ita inaudire necesse est, si non serpit vlcus, atque putredine vicina depascitur: si non est callus, aut aliquid tale vndè consilium euariet. Vt sunt corpora, & sordes vlcerum, ita qualitas remediorum distingui debet. Adde quòd vel recens, vel inueteratum malum est. Molli corpori, recenti malo, nimium neque sordido, neque humido, parti prætereà sensus acrioris leniora auxilia conueniunt. In contraria conditione, contrarijs consilijs locus est. Quòd si pars aliqua apostematis maturuit quidem, & pus reddit, alia verò cruda est, huic sympeptica, illi cathartica: si quid durius, illic malactica: si quid phlegmonodes, lenientia suis quæque locis eodem tempore accommodabis. In purgando plurimum valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum est. Vbi ergo molli vellere, vel linteolo sinum & labra extersers, si prætereà abluas, magnoperè curationem adiuuabis, vt ad cæte-

Καθαρτικά

Triplex excrementum vlcerum.

Vitanda.

Scopi distinguendi remedia.

Animaduertendum.

De ratione abluendi.

ra per se natura sufficiat. Itaque si sanies acris est, sero: si copiosa sordes, melicrato: si multa simul, & acris, sero in quo sacchari octuplum, vel tantundem mellis diffusum sit. Cùm iam cœperit cauum esse purius, œnomelite: pòst etiam vino è dulci austeriusculo vtendum erit. In fœtido sinu putri & cruento, oxycratũ conuenit. Acetũ, oxymeli, œnomeli, dilutũ marrubij, absinthij, aloës, myrrhæ, pauculo conditum melle, putredines efficaciter iuuant: & assato melle vti melius fuerit. In fluxis, humentibus, & malignis vlceribus, ex atramento sutorio, & caricis in cinerem vstis, puluisculus œnomeliti inspergitur. Nec improbandum ligni sancti remedium. Alij ænostagma probant, quia siccat, & putredinem prohibet, cui aliquid mellis infundere licebit. In nomis, phagædenis, chironijs, & omninò malis vlceribus, veteres vsi sunt ijs, quæ & detergeant, & adstringant: sed hæc rectè diluas, vt liquida infundantur. Ideoque aqua aluminosa, vel in qua malicorium, myrta, cæteraque eiusmodi coxerint, vsurpari possunt: verùm melius fuerit detergente materia prius expurgare, quàm adstringentia inijcias. Lixiuium è calce sæpius elota terget & siccat, nec sine re laudatum est. In callosis, ægrè cohærentibus, cuniculosis, nimium sordidis, ex cinere ficus, tithymalli, alijsque id genus lixiuia fit, qua quotidiè sinus perfunduntur. Cancerosa adimit, quæ è sansa, id est, oliuæ nucleo comparata est. Aqua è larigna destillata, & resinis eiusmodi detergendo idonea est. Melicrati, & eorum quæ mel vel saccharum recipiunt, modus est, vt sit decupla, sexcupla, vel octupla aqua, dilutiore vti oportebit, cùm iam purior sinus est: in sordidiore acrius conuenit. In vlcere satis exposito linteolum prius insuccatur, leniter exprimitur, insinuatur cauo: humidiori, exactissimè triti puluisculi insperguntur. Sicciori, & quod sorde offarctum est, emmota vel sine siltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere, os vlceris obstipandum est: deinde superponenda mollis spongia, vel quod Syriaca, & iam vulgari lingua *cotton*, appellatur. Alioqui linteo aliquoties in se conuoluto, tota vlceris regio contegenda est. Atque hæc omnia vino inculcabis, & expressa inijcies. Postremò artificiosè colligabis. Omninò tamen cauendum erit, ne quid durius aut grauius vlceri incumbat. Posteà verò quàm tempus redierit, in quo vincula soluantur, atque reuellantur indita cathartica, recognoscendum sedulò, quanta, qualisq; sordes fuerit. Si enim

Catharticis quomodo vtendum.

Probatio medicamēti.

minor

minor appareat, bene est. Optime verò si purum vlcus est, & iam aliquid carnis succreuit. At si solito magis sordescit, ita distinguendum est. Nam si cauitas maior, nouus calor & dolor adfuerint, id acriori medicamento attribues. Temperabis ergo cerato rosaceo, si maior calor est: si verò flaccidum vlcus apparet, myrtino. Quòd si nihil horum extiterit, magis tamen obsorduerit vlcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis. Et si humidius, siccantem pollinem sine mollibus insperges. Aliquando verò nimium siccando, & contractum, & exuccum vlcus reperies, quæ in re siccantia humido dilues. In summa: iustam pharmaci qualitatem æstimabis, si purum vlcus indè redditum est, si naturaliter sentit locus vlceris, qui sensu præditus est: si modicè rubet, ac nimium neque siccus, neque humidus est. At quicunque sensu caret, si non naturaliter sentit, si nimium aut aridus, aut flaccidus est: si pallidus, albidus, liuidus, aut niger est, is nondum purus est.

Accedit aliquando ad sordes vlcerum, vt etiam vermiculentur, quo tempore aloë cremata inspergitur, veratrum album cum melle, polij & absinthij puluis cum pice imponuntur, vel nuclei persici è persicariæ succo pisti: plantago arefacta, centaurium minus, marrubium, calamyntha, porrum, & similia vsurpantur. Arida teruntur, vel inde exprimitur succus. Eidem rei lixiuium conuenit, vrina, tilta denique imbuta ieiuni hominis saliua. In cancerosis, cancri fluuiatilis cinis cum cadmia, aut cerato inditur, Irionis semen conlæuigatum melle, lens cocta cum melle: mel in tegula torrefactum, & solani succo madidum: oleæ virentis surculi exuccati, malicorium vstum, Aizoi succus, vmbilici veneris, solani, intybi, lactucæ, psyllij, omphacis, attriplicis. Exprimere oportet, diu trita materia pistillo, & mortario plumbeis. Eodem modo tritus pompholyx diu conuoluitur, affuso succo qui conueniat. Floccus, aut vermiculus ijsdem succis madidus imponitur, ac sæpius repetitur, vt succi frigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinent, quanquàm & quædam in his cathartica sunt. Repurgant tincta melle linamenta: aridum mel quod melitæis vasis inhæsit, quodque in tegula crematum est: mel rosaceum, quod & alienum calorem attemperat: serum lactis, terebinthina, cum melle & rosaceo pari mensura. Eadem cum butyro neruis vtilis est: liquefieri oportet, & vnà commisceri. Iris, serpentibus & plenis sorde: marrubij succus conditus melle:

Vermiculantia vlcera.

Cancerosa.

Materia.

ærugo lota, caprinum stercus exustum & è vino pistum desperata sanat. *Radix dracontij.* Maligna curat draconrij radix, colligitur sub canicula, siccatur vmbra, aliquot post diebus secta in taleolas, filo traijcitur, atq; ita pendens vmbrosa domo, asseruatur: vsus tēpore trita inspergitur: melli mixta vel cerato, ne acrior sit, imponitur. Ex eadem radice cerusa factitia clementer purgat. Cicer, *Lupinus.* orobus, faba, hordeum, fresa omnia, & melli infriata: Lupinus vstus, tritus, & inspersus, maligna tibiarum vlcera purgat, implet, cicatrice claudit. Testarum, & voluminum crematorum, cinis eorum, quæ ὀστρακόδερμα. Ernacei cinis, amygdala, stœchas, anagallis, aristolochiæ radix, gentianæ, cyperi, vrticæ semen & irionis, humidioribus, cancrosis, putrilaginosis, gangrænosis, mirificè prosunt. Dipsaci radix in cinerem vsta. Eadem ad mel liginem vino cocta, & pyxide seruata. Radices solani, cortex, herba, succus, cacoëthe iuuant, & nomode vlcera. In summa, quæ nitrosa, & amara: quæcunque ita detergent & siccant, vt non mordeant, non adstringant, purgandis vlceribus idonea sunt. Arsenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant vlcera, sed putredini repugnant, vbi nec adstringentibus, vt alumine scissili: nec mordentibus metallicis simul, & adstringentibus, vt squama æris, ferri, stomomatis abstinendum est. Nam & arsenico, & chrysocolla veteres vsi sunt. *Minium.* Minium quod è sulphure & hydrargyro fit, his *Mixta.* coniungi debet. Clementius, quod cerusa vsta comparatur, vel plumbi gleba sterili. Secundum genus Græci σανδίκα *E sandice.* vocant. Ex quo diuturnis vlceribus & maleficis medicamentum parant. Sandic. lib. vna: olei dulcis, lib. duæ, coquantur lento igne, dum non inquinent. Aerugo octuplo, decuplo, & duode- *Ex ærugine.* cuplo cerato mixta. Ceræ, terebinth. ana drach. sex: vel vn. vna: olei vnc. tres, vel 4. liquefiant in vase duplici. Liquefactis ad- *Viride Andromachi.* de ærug. drach 3. Clementius est vsta prius, & lota ærug. Potest dupla ceræ terebinthina commisceri: terebinth. lib. 2. ceræ, lib. 1. rosacei, vnc. 3. vel 4. ærug. vnc. 2. vel 3. Liquatis & coctis reliquis ærugo inspergitur. Quod plus æruginis recipit, magis *Aegyptiaca.* siccat, & deterget: quod minus, glutinando idoneum est. Aegyptiaca ferè similia sunt: Aeruginis vnc. 1. squamæ æris, vnc. 2. aceti, vnc. 8. mellis, vnc. 2. Arida cum aceto terito: mel adijcito: omnia dum ruffescant, coquito: maleficis conuenit. Cle- *Cera viridis.* mentius est, ex mellis, & terebinthinæ pari pondere. Cera viridis in Aegyptiacis numerari potest, trita inspergitur, vel mollita

mollita oleo imponitur. Maligna iuuat: Lithargyri libra vna: leniter coquatur in aceti libra vna: olei, lib. duabus. Iam inspissatis adde ærug. vnc. I. iterum coquantur, dum ruffescant. Mellis lib. I. aceti, lib. semis: ærug. vnc. I. aluminis, drach. 4. coque ad spissitudinem, dum ruffescat. Alij quoque aliter, modò vsta, modò lota: aliâs etiam vsta, & elota ærugine parant cathartica. Modus sit, vt ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda: κιῤῥὰ è cocta descripta à Galen. primis libris de comp. phar. κατὰ γένη.

Alia è farinis. E farina hordei, cicerum, fabarum, orobi, cum vitellis, momento mellis, & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinę conuenientis, vnc. tres: succi apij, absinthij, marrubij, vel similium, lib. I. mellis, vnc. nouem: ad iustum corpus concoquuntur.

Hordeacea in duabus partibus aquæ, vna mellis rosacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quam è succo plantaginis elueris. Farinæ in memoratis succis coctæ, contra cancros & fistulas valent: in laboribus neruorum, terebinth. conuenienter additur: myrrha & aloë, in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus. *Neruis amicum.* Amicissimum neruis, quod sequitur: Resinæ, mellis, terebinth. ana selib. myrrhæ, sarcoc. farinæ, fœnig. semis lini, ana vnc. I. Liquatis alijs reliqua commiscentur. *Pus euocans.* Pus educit, & purgat mellis selib. terebinthi. vnc. 3. farinæ, fœni græci, vnc. I. radic. ireos drach. quatuor. Puri crassiori, Galbani, ammoniaci, resinæ, terebinth. sepi taurini, ceræ, olei antiqui ana in aceto mersa, paulatim fundantur igne.

Puluis Oct. ad fistulas. Efficaciter purgat, & siccat: Iris Illyricæ, vnc. quinque: farinæ, orobi, vnciæ tres: mannæ, thuris, calcis lotæ, ana vnciæ tres: aristolochiæ, vnciæ tres, & drachmæ quatuor: terantur omnia in puluerem: fistulas expurgat, & glutinat. *Viride ex herbis.* Quod sequitur, vetera vlcera repurgat, excrescentem carnem reprimit, cicatricem ducit: Chelidoniæ, plantaginis, scabiosæ, ligustici, vrticæ, ormini syluestris, ana manip. I. conquassata, septem diebus in oleo macerantur: deindè cocta exprimuntur: expresso succo adde ceræ vnc. 3. terebinth. vnc. 6. resinæ, vnc. 2. bulliant ad corpus. Subductis igne, adde sarcoc. aloës, ana vnc. I. aristolochiæ longæ, æruginis, ana vnc. sex. Fiat vnguentum. Vnguentum Apostolorum variæ describunt; respondet ferè veneri antiquorum, quo hi vsi sunt, attrahendo, molliendo, glutinando, & contra ferarum morsus: quod quia variè describitur, ex Aëtio vertimus, tantum thure addito, & myrrha. Litharg.

vnc. 25.

vnc.25. ammoniaci, vnc.9. Colophon. vnc.16. æruginis, galbani, ana vnc.2. bdellij, opopan. ana vnc.3. aristoloch. longæ, vel rotundæ, thuris masc. ana vnc.6. myrrhæ, vnc.4. ceræ, olei ana lib.2. Lithargyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ærugo [recentioribus, decoctionis fine, vt melius purget] vbi non inquinant, puluisculus Colophoniæ inspergitur. Summotis igne, reliqua ex aceto trita immittuntur: postremò versata in mortario commiscentur. Mellis cocti lib.1. thuris drach. 4. myrrhæ drach.2. Efficacius est, si drach.1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de comp. phar. κατὰ γένη 24. & 15. Aetij.

De sarcoticis. CAP. VIII.

Ἀπερίστατον vlcus. QVod iam purum quodque ἀπερίστατον vlcus est, carne impleri debet. Tale est, quod sordibus purgatum, modicè siccatum, sine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie constitutum est. In summa, cui nihil accidit, quo minus impleri possit. Hic ergo carnem regenerato. Sed hoc naturæ opus est, quæ carnem è sanguine conficit. Oportet ergo tantum talemque sanguinem naturæ suffici, vt indè carnem procreet. Instituenda vitæ lex: cibi boni succi, vitatis acribus, auis, venatio, suilla elixa dari potest. Vinum in dolore & phlegmone alienum est: datum alioqui modicè, nec ita vetus, aliquando prodest. Reliquum verò *Sarcotica.* sarcoticis medicamentis perfici debet. Quæ reuerà sarcotica, iustam materiam naturæ comparant, modicè detergent, siccãt primo gradu: vel ita, vt ne nimis calfaciant. Licentiæ est vocare sarcotica, quæcunque repellunt, temperant, molliunt, intemperiem corrigunt: in summa, summouent omnia, quæ naturæ *Vitanda.* opus intercipiant. In sarcoticis vitanda, quæ adstringunt, immodicè siccant, quæque acrimoniâ mordicant. Illa frugi humiditatem partium, & materiam carnis ebibunt. Acria colliquant, & aucta sorde vlcera amplificant. Seligenda materia, quæ na- *Distinguenda materia quomodo.* turæ corporum & partium conueniat. Nec si quid Dionis vlcus impleat, statim & Socratem iuuare potest: Nec quod in glande carnem instaurat, protinus & præputium incarnabit. Finge Socratem, cui femur vlceratum sit: thure alioqui sarcotico putredinem gignes. Aristolochiæ puluere carnem resti- *Thus & Aristolochia.* tues. Etenim Aristolochia carnem generat, vbi thus sordes commouet. Ac rursus Dion sit paulò humidior temperatis: huic

huic thus commodum, Aristolochia inutilis est. Thus quod in Dione carnem constituit, in humidiore, vel sicciore nihil tale efficiet. In siccioribus partibus, sicciora: in humidioribus, minus siccantia vtilia sunt.

Natura partium.

Ideoque & præputio, & toti pelli, quæ colem induit, sicciora: peni, & glandi minus siccantia conueniunt: carni etiam, quæ minus siccent: oculo minus, quàm nari: huic, quàm auri. Sinus humidior, sicciore: aridus, minus siccante curari debet.

In ossibus nudatis.

Nudatis ossibus vitanda pinguia, aridis vtendum, vt carne impleas.

Vlcera pudendi.

Vlceribus pudendi, quæ humidiora sunt, anethum vstum inspergitur, cucurbita sicca, vsta pompholyx, lapis hematites, pini cortex: horum aliquid in pollinem tritum, & mannæ momento mixtum. Quæ verò màdida non sunt, aloë sicca, & mannæ portiuncula incarnantur. Eadem ratio in ano, & eius naturæ partibus seruari debet. Omnia ergo remedia suis finibus distinguenda, & naturæ partium vlcerumque accommodanda sunt.

Signa imbecilli sarcotici, & acrioris.

Languidius sarcoticum, vel saniem aceruat, vel mollem carnem, flaccidamque gignit. Efficaciore cauum exarescit, vel callosum germen enascitur, sæpè etiam excitatur dolor, & grauiter vlcus arroditur.

Sarcotica impropriè.

Sarcoticorum genus, quod multa perficit, sæpè vsurpatur: quia videlicet eo cura celerius absoluatur. Quod volumus subiecto exemplo intelligas, idque in vsu reliquorum pharmacorum semel dictum sit. Glutinat, siccat, deterget, & carne implet:

Viride Gal.

Strobilinæ vnc.3. ceræ vnc.1. æruginis rasæ drach.4. thuris masculi drach.2. aceti, quod sufficit: æruginem pluribus diebus conterito: thus vno die: tum cæteris, liquatum commisceto: gangrænis, nomis putrilaginosis, & vetustis conuenit. Fiet clementius, strobilina mollita prius, rosaceo: vel terebinthina, strobilinæ loco mixta. Quòd si terebinthina careas, quod sæpè fit, larigna, quæ omninò terebinthinæ similis est, vtendum erit. Alia larignæ differentia, ceterà quidem terebinthinę similis, sed gustu mordacior, sensu acrior, & odore grauior est. Mitius quoque fuerit cerato mixto, cera lota, diutius trita ærugine, aceto, non ita forti, sed vinoso: postremo, si æruginem minuas. Atque vbi vincit, consilium glutinandi sit thus pari pondere cum ærugine: si magis siccandum, lithargyri, vel similis metallici bene triti partem aliquam commiscebis. Ex alijs etiam acrioribus, vt squammis, tostis, tritis, lotis, aliquid poterit adiungi. Si flaccidior caro est, præter metallica, myrteo oleo, vel melino: si calor extitit,

extitit, rosaceo vti oportebit: si parùm processit caro, aristolochiam, & aliquid è sarcoticis vnies. In duritie, adipes, medullas, ammoniacum, & similia colliquabis. Alumen interes, si quid affluit: Ladanum, quod simul mollit, ac reprimit: Aloën, quæ repellit, terget, digerit, & sarcoticon est. Sic ergo πολύχρηστον temperabis, quod & aliter alijs accommodes, & ad multa vitia transformes, vt interim carnem repleas. In contumaci vlcere animaduertendum, aliud quidem tale esse, quod suauissima desideret: aliud, cui non nisi acribus, extremisque auxilijs prodesse possis. Pudendorum, & sedis vlcera maligna, neque acria, neque vim ignis sustinere possunt, qua videlicet parte neruacea, & suauissimis medicamentis curari debent: qualia sunt, oui candidum, cadmia lota, cerusa, pompholyx, amylon, manna, myrrha, styrax, succus solani, Aizoi, & similium extusus in mortario plumbeo, pistillo plumbeo: vel chymicorum oleum, quod extillant plumbo. Spodion, antispodion, quod fit ex oleastri floribus & folijs, ebore, cornu cerui, crematis nucleis dactylorum, ficulno ligno, lentisci, cytonij, myrti folijs, cum tenerrimis ramorum partibus, moris immaturis in sole arefactis, vel è buxi coma, rubi, & terebinth. testis, & volutis ostreorum, buccinorum, purpurarum, & similium, taurino glutine, & linteorum cinere, fæce vsta & elota vtuntur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur: tenuissimè læuigare, & si quid superesse putes qualitatis ignis, eluere oportet: si nolis adstringere, aceto macerabis, & siccabis. In fluxionibus leniter adstringere melius est: in putredinibus, aceto, oxycrato, œnomelite, vel oxymelite: in cancrosis, solani succo & plantaginis imbui, & indè siccari conuenit. Corallo similiter vti licet. Cristallum laudant in oris vlceribus & cancris. In clementibus auxilijs aloë est. Fuligo thuris terebinth. myrrhæ. E styrace, & pice liquida valentior est: ex œsypo, & butyro, suauior. Elui potest, quæ acrior videatur. Manna repellit, & ad multa vtilior thure est. Coloph. pix, resina, præsertim siccæ, humidioribus corporibus conueniunt. Colophon modò per se, modò cum thuris polline vlceratis genitalibus inspergitur. Caries lignorum, magis ex adstringente, & detergente materia peculiariter, quæ vlmo collecta est, expurgat, impletque humida. In Chironijs, maleficis, & extremorum vlceribus per se, vel ce-

Ladanum.
Aloë.
Duplex genus vlcerũ contumacis.
Antispod.
Cristallus.
Fuligo.
Pix & resina.
Colophon.
Caries.

rato

rato mixta vsurpatur: farina corticis capparis interdum commiscetur, quæ eadem purgat, siccatque maligna: farina hordei & fœni græci humidiora corpora iuuare possunt. In secundum ordinem referuntur: Aristolo. iris, & similia, quæ detergent, digerunt, euocant, farina lupinorum, orobi. Pumex crematur carbone puro, & vino albo eluitur: per se tritus, vel cum sexta sulph. parte, iuuat chironia: his longè optimum medicamentum est plumbum vstum & elotum, vt & putrilaginosis, & cancerosis. In acriore sanie, contumaci vlcere parte humida, quæque facilius putrescat, acria vitanda sunt.

Sec. ordo.
Pumex.

Acrimonia multorum, partim vstrina, partim lotura, vel vtroque diluitur, vel cerato rosaceo mitescit. Talia sunt quædam metallica, squama, chalcitis, atramentum sutorium, quibus vstis, lotis, & alijs rebus temperatis, & parcè quidem vtendum erit. Lauantur pluuia, si quæritur adstrictio, alioqui puteali, fluuiali, vel fontana. Chrysocolla, concreta sanies è putri vena metallica, difficilium vlcerum efficax remedium est: factitia quoq; ex ærugine, quæ alumen recipit, & salem, in ijs, quæ nimio humore madent, & rheumate vtilior est. In hoc genere censentur, quæ Græci vocant κεφαλικὰ & καταγματικὰ. Illa caluariæ, hæc reliquis quoque ossibus fractis imperantur, quanquàm interdùm vtriusque ratio commiscetur. Cephalica catagmaticis acriora sunt, squamas & ramenta ossium detrahunt, foràs euocant, quæ in alto latent, vtraque tergent, digerunt, & siccant. Misceatur his quod adstringat, sed oportet ex aceto forti tam diu in æstu atteri, dum in tenuissimum pollinem abeat. Sic enim quod influat repercutitur, & vis tergentium altius penetrat.

Vbi vitanda acria.
Metallica.
Chrysocolla.
Κεφαλικά.
Καταγματικά.
Adstringentia mixta cephalicis.

His autem sic vtendum est nudato osse, quod in caluaria sæpe fit ad vocatam διπλόην, arida inspergenda. Nudatis enim ossibus pinguia malè conueniunt. Sintque paulò acriora, vt non solùm squamas, sed viscidum humorem ex alto trahant. Videndum etiam ne qua parte syderatum vel corruptum os liueat: elimandum enim, ac omninò repurgandum. Atque vbi cœperit caro succrescere, & os integi, cephalica cerato temperanda: sic enim coges sarcoticon, quia videlicet quæ euocant, tergent, discutiunt cerato mixta implere possunt. Cerati modum definient natura, vitij corporis, virtus denique medicamenti. Parantur cephalica ex iri. Illyrica, erui farina, manna, aristolochia, panacis. Heraclij

Vsus cephalic.
Materia cephalic.

raclij radice, magis cortice (opopanax calidior est) radice bryoniæ: in summa, his quæ detergeant, sed non rodant. Acria enim miscentur, vt ramenta auferant. *Cathegetis.* Cephalicon quod tollit squamas, ossa corrupta rapit, & caua implet, Iridis Illyriæ, panacis, ana drach. quatuor: aristol. rotundæ, mannæ, ana drachmæ duæ: tusa leuissimè, & traiecta cribro insperguntur, vel melli mixta imponuntur. *Ex orobis.* Farinæ orobi rubri drach. octo: iridis, drach. decem: mannæ, aristoloch. rotundæ, squamæ, ana drach. quinque: tritis, vel cum melle vtitor. Sunt qui addant radicem bryoniæ, & aliter parent. Corticis pinei, squamæ, pumicis vsti, ana drach. sex: mannæ, thuris, aristolochiæ, iridis, resinæ pityinæ, ana drach. quatuor: myrrhæ, aloës, ana drach. duæ: tritis vtere, vel cum melle, Athenæus loco corticis pini, drachmas quatuor gallæ miscuit. Plura ex secundo & quarto de compositione pharmacorum κατὰ γένη. *Sarcotica mixta.* Iam verò multa per se nocent, mixta sarcotica sunt.

Oleum sordes colligit, sic & cera: ærugo rodit: tria hæc mixta, carnem regenerant: magis etiã, si quid sarcotici ammisceas. Sic enim purgant, & carne implent. Quale est, Cerati rosacei lib. vna: æruginis vnc. I. mannæ, thuris, vnc. duæ. Ceræ, terebinthinæ, ana vnc. quatuor: æruginis ex aceto lotæ, vnc. vna: vel vt efficacius, vnc. duæ: thuris, vnc. duę. Ita ex oleo, cera, ærugine, resina, terebinthina, thure, manna, & materia sarcotica, sexcenta pharmaca confinges ea arte, quam Galenus tradidit, quibus extergeas, sicces, repellas, ac simul impleas. *Trigener.* Trigener, Cera, colophonia, terebinthina, pariter colliquatis, refrigerata hæc in frigidam conijcies, diuque manibus volutabis: nuda ossa capitis incarnat, squamas deducit, & cicatricem trahit. *In fracturis ossium.* Admirandum est mastiche pariter mixta in ossium fracturis. Iudæi, Colophon. lib. vna: mastiches vnc. vna: olei sesquuncia: liquata, & in frigida pista sine linamento vlceri impones: purgat, & præ cæteris implet, sed cicatricem non generat. *E farina pistrinali.* Optimè incarnat farinæ pistrinalis è tritico vnc. duæ: picis, Colophoniæ valde tritæ, vnc. vna: arido cauum impletur. Gal. Ceræ drach. sex: olei vnc. tres: liquefactis adde thuris, iridis, aristolochiæ, ana drachmam vnam: æruginis drach. dimid. Aliud, Radicis Anchusæ, vnc. duæ: aloës, vnc. quatuor. Fiat puluis. *Theriaca.* Theriaca efficacissimè purgat, incarnat, cicatricem ducit. *Maleficis vlceribus tibiarum.* Maleficis vlceribus tibiarum, litharg. vnc. sex: cum adipis capril-

li,

Aureum Mesuæ. *Fuscum Nicolai.* *Croceum.* *Tetrapharmacum.*

li, olei rosacei, ana vnc. sex, coquito: coctis adde mastiches vnc. sex, parum refrigeratis misce vitella quinque ouorum. Hactenus experimenta veterum, nunc ad recentiorum remedia transeundum est. Aureum Mesuæ. Ceræ vnc. quinque: resinæ vnc. tres: terebinthinæ lib. vnam: mellis sesquunciam: mastiches, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloës, croci, ana drach. tres: fiat vnguentum. Fuscum Nicolai multa habet vndè concoquat, & emolliat. Similiter & quod Croceum describunt. Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere potest: siccare verò & expurgare non potest. Galenus locis aliquot Thessalum reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco vt siccante, purgante & incarnante, vterentur. Actuarius iam à doctrina veteri degenerans, vim molliendi, coquendi & incarnandi tetrapharmaco tribuit.

Omnia vlcera persanãs.

Omnia vlcera persanat: Artemisiæ, scabiosæ, absinthij Jormini, senecionis, tamaricis, apij, verbenæ, pilosellæ, lanceolæ, pimpinellæ, linguæ canis, mille folij, chelidoniæ, ana manip. vnus, ex omnibus reiectis radicibus exprimatur succus, cui adde axungiæ veteris, lib. duas: sepi hircini, libram vnam: olei libras duas: mellis vncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario pista viniantur.

Dia ireos.

Dia ireos: Sepi vaccini, selibra: olei rosacei, vnc. tres: ceræ vnc. duæ: radicis ireos vnc. vna: thuris, sarcocollæ, mastiches, aloës, aristolochiæ, ana drach. duæ: cum terebinthinæ vnc. tribus, fiat vnguentum.

Puluis Rasis. *Puluisculi quomodo parandi.*

Puluis Rasis, Olibani, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, radicis ireos, ana. Ita cum mastiche, farina fœni græci, & id genus remedijs sarcoticos pulueres confinges.

Oportetque exactissimè conleuari, ne asperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro secernitur, posteà molitur, ac deinde tenuius cribratur: quicquid non transmeat, repetitur in pilam, ac tam diu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat.

Vtendi modus.

Hæc arida sunt, quæ humidioribus vlceribus conueniunt. Alia per se induntur cauo, vel penicillo vulnerario capta imponuntur. In fistulas mittuntur clysterio, sed diluta. Ab his thorulus mollis vino madens superdatur. Vinum sit è dulci austeriusculum. Postremò omnia commodè alligantur. Aestate bis, hyeme semel in die commutantur sæpius etiam si dolor phlegmonæ, vel aliquid tale intercesserit. Ac lintei lanugo bene munda impacta cauo sæpè sufficit.

De epuloticis. CAP. IX.

Natura epulotici. Plenum vlcus clauditur cicatrice. Epuloticum siccat, adstringit, sed citra morsum, atque hinc reprimit, & quod in carne humidum est, sorbet: carnem contrahit, & cute tegit, aut certè callo tenui, qui cuti similis est. Ex quo siccare magis necesse est, quàm quod carnem gignit, vel glutinat.

Secundū genus epulot. Aliud genus est, quod quia excrescentem carnem adimit, epuloticon appellant, acri natura, & iam mordaci.

Tertium genus epulot. Addunt & tertium genus, quod siccat quidem, sed non adstringit. Cicatricem ducunt, galla immatura, myrta, malicorium, æris, squama, chalcitis, misy, ærugo vsta lota. Et quod præstantissimum est, æs vstum, & elotum. Metallis acribus excrescens caro consumitur: vstis, & elotis trahitur cicatrix. Vruntur hæc fictilibus crudis, carbone puro: extinguuntur vino, mortario teruntur affusa pluuia, mox siccantur, cribrãtur linteo: in mortarium aliquoties repetuntur, ne quid arenosum aut scabrum reliquum fiat.

Ratio vrendi metallica. *Distinctio remediorum.* Abluuntur etiam ea ratione, quæ ex Dioscoride & Galeno repetenda: vt eadem materia excedentem carnem adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricem ducas. Erysimi semen, scoria plumbi, stibia, cerato myrtino excepta. Erinaceorum, purpurarum, buccinorum, ostreorum, calculorum marinorum, silicum, & similium crematorum cinere, metallis acribus similiter vtendum est: vt crematis quidem superfluam carnem adimas, vstis, & elotis, cicatricem contrahas. Hæc omnia tam possunt mansuescere lotura, quàm suauis est cerusa lota. Flaccidis carnibus balaustia affatim insperguntur. Liberalius inijci oportet, vbi caro demenda est: parcius, & in subtilissimum puluerem conleuata, atque acie cultelli capta, vbi cicatrice plaga tegenda est. In calloso stupidique sensus corpore, si neque plethora, neque cacochymia, acrioribus ad cicatricem vti licet. Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricem contrahunt: & acria cerato rosaceo fracta epulotica sunt, vt vel pluuia, vel adstringente vino lota.

Vinum. Vinum sit neque recens, neque ætate mordax, aut languidum: præstat quod annis est & qualitate medium. Siccant, nec ita stringunt, myrrha, argenti spuma, ostrea, diphryges.

ἐπίπασα. ἐμπλαστρώδη. Iam verò alia ἐπίπασα, quæ arida tenuissimè insperguntur. Alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore. Hæc in platysmate adhibentur. Corpus accipiunt à cera, quæ pinguis sit, vel natura sua, vel myrtino, melino, lentiscino

tiſcino oleo remollita. Ac ſit olei pars decima, vel duodecima. Terebinthinâ quoque, & larignâ temperare licet: vt œſypo, ſi quid tumoris, vel calli vlcerum labris reliquum fuerit. Eodem modo, medulla cerui & vituli. Sic enim epuloticon diutius inſiſtet, neque breui exareſcet, vnde lædat ſcabricie, & ante tempus decidat: ac tertio quoque die abſoluere ſatis eſt. Cerata conueniunt è roſaceo, myrtino, melino, terebinthino, lentiſcino, fraxinino. In ceratis epulotica applicantur multò magis, ſi hæc acriora: nec ita malignum vlcus eſt. E larigna. & dupla cera cerotum confici poteſt. Spodos factitia, quod antiſpodium vocant, in epuloticis cenſeatur: vis eius eluatur, vt ſunt corpora, & vlcera: fugienda μαλτακώδη, quæque μαλακτικὰ: adeps, maximè ſuillus, oleum, cera, reſina, ammoniacum, & ſimilia in vlceribus, quæ difficilius cicatricem trahant. Fugienda acria, piper, ſinapi, ſed præcipuè vbi vel plethora, vel cacochymia. Ad hæc quæ humectant, vt aqua. Quòd ſi omnibus ritè inſtitutis vlcus cicatrici pertinacius reluctatur, aut iam opertum, clauſumque reſcinditur, horum aliquid ſubeſſe conijcies. Nam vel plethora, vel cacochymia eſt, vndè perpetuò madeſcit vlcus: hîc purgante pharmaco, illic phlebotomia, quæ vacuet, & reuellat opus eſt.

Vitanda.

Aliquando in quantitate & qualitate vitium eſt: tumque primùm phlebotomo, deinde cathartico medicamento occurrere oportet. Emulgendus atque etiam præcidendus varix eſt, ſi inde materia transfluit. Quibus ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte ſcaturit colluuies, neceſſarium parti remedium adhibebis. Aliâs vicina malè habita ſcalpro lacerabis: calloſa labra adimes: partem ægram, totamque viciniam, priſtinæ naturæ reddes: os ſubiectum ſi qua parte ſyderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiam cauterio inures: vel ſi qua reſtitant ramenta, maturè detrahes. In ſumma, omnia ſummouebis, quæ cicatricem tardant, aut eandem refricant. Lithargyrus per ſe trita, attrita operit. Eadem è vino lota tritaque reſiccatur: tenuis plumbi lamina, plumbum vſtum, lotum, ſummoperè medetur cancris. Implet, & ad cicatricem ducit cadmia cremata, pluribus diebus ex aceto, vel vino modò giluo, modò albo auſteriuſculo terere oportet. Ladanum molle & recens è vino, vel ſalina piſtum cum elegantia iuuat. Ceruſa, pompholyx, calx elota, bolus Armenus, terra ſigillata, & ſimilia quæcunque ſiccant, adſtringunt, nec mordent. In mixtis prætulit Galenus

Cauſa rebellis vlceris.

Redit ad materiam.

Mixta remedia.

D Dia

διὰ καδμίας, & διὰ λαδάνου medicamenta. Quæ cùm multa sint, ac variè concinnentur, pauca, & paratu facilia describemus. Cadmiæ, lithargyri, cerusæ, ana vnc. vna: ceræ, vnc. quatuor: rosacei, vnc. tres. Cerusæ, cadmiæ, ana vnc. quatuor: ceræ, myrtini, ana vnc. sex. Plumbi vsti, vnc. tres: cadmiæ, æris vsti, ana vnc. duæ: Colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duæ: vini antiqui odorati, quod sufficit. Cadmia pluribus diebus in sole teritur ex aceto, vel conueniente vino. Quòd si æs vstum similiter lauatur, melius est διὰ καδμίας medicamentum: διὰ λαδάνου prætumidis vlceribus auxilio est, implet, & ad cicatricem perducit. Picis aridæ, denar. centum: æruginis rasæ, denar. viginti quatuor: æris vsti, denar. quindecim: squamæ rubræ, denar. viginti quatuor: ladani, vnc. nouem: lithargyri lib. tres; olei, vini optimi, ana vnc. triginta. Litharg. oleo coquitur, coctione media reliqua metallica inijciuntur, volutantur rude, dum non inquinent: hîc pix immittitur: refrigescentibus ladanum vnitur è vino tritum: omnia in mortario conficiuntur: hoc & reliqua medicamenta, quæ siccent, & non mordeant, diutius coqui melius est. Adhibetur hoc in platysmate, deligatur, nec ante quartum diem exolui debet. Alia quarto de compo. phar. κατὰ γένη. Sunt & hæc epulotica: Aeruginis, æris cremati, ana semuncia, aluminis fissilis drach. duæ: ceræ drach. sex: ærugine vsta melius est: metallica excipiuntur cera præmollita igne, vel cerato ex larignæ semuncia, & ceræ vncia vna: alioqui cerato myrteo, vel rosaceo. Squamæ, æruginis, ana vncia: ceræ pinguis, vnciæ sex: larignæ, semuncia. Liquatis ceræ & resinæ reliqua trita coniunguntur, hæc in platysmate apponuntur, quod vlceris locum nec eò amplius circumscribat. Munitur vicinia his, quæ phlegmonem arceant: tertio quoque die, vel quarto, medicamentum reuellitur: austero vino fouetur locus, platysma innouatur. Repetuntur hæc, dum cicatrix duci incipiat: resinę loco, vel œsypus, vel medulla est, si quid inest durius. Et hæc quidem efficacia sunt, & maligna iuuant. Aliud: Cerusæ, lithargyri, ana libra vna: olei myrtini, libræ duæ: ceræ selibra: terebinthinæ, vnciæ tres: aluminis scissilis, vnc. vna: piperis, semuncia, vel paulò minus; leuius erit, si sesquunciam thuris addideris. Parabile & mirabile: Aluminis scissilis semuncia, in vini, aquæ pluuiæ, vel quæ in cauis quercuum desidet, vncias nouem, diluitur: linteolum vetus, sed mundum, aquâ inculcatur, exarescit sole; depectitur, & concerptum imponi-

Διὰ λαδάνου Critonis.

Quomodo hæc adhibenda.

Albũ è cerusa & lithar.

Aliud.

imponitur. In sedis vitijs, & inueteratis, vino quàm aqua, vti melius est. Aliud, in quo veterum & posterorum consensus est: Linteolum aqua illa, vel vino madens, sed expressum, molliter apprimes loco: cui deinde pertenuem plumbi laminam induces, & alligabis. Cerusæ, drachmæ duæ: gallarum, myrti, recrementi, plumbi, ana drach. vna: fiat puluis. In ignis exustionibus & calore: Cerusæ, lithargyri, hordei tosti, ana vncia vna, ceræ, vnc. tres: rosacei, vel myrtini, vnc. octo: metallica è vino terito, ceram cum oleo liquefacito, hordeum cribratum inspergito, omnia coquito, excolato, in mortario conficito.

Lamina plũbi.

Aliud: lithargy. cerusæ, ana libra vna: coquantur in olei albi libris duabus: aquæ purissimæ selibra, dum aqua exhalauerit, & purum pharmacum consistat: purus sit ignis. Liquatis adde terebinthinæ, vel larignæ potius in malignis, vncias duas, vel tres: ceræ albæ, vncias quatuor, vel sex: vt augetur resinæ modus sic & cera augenda est. Postquàm verò hæc cum cæteris coierint, adde thuris semunciam, pompholygis, ostreorum, cadmiæ, ana vnciam vnam. Vsta hæc in cinerem, trita, & ex aqua lota: dulci quidem in acri sanie: marina, vel aceto in callosis, & tumentibus labris vsurpentur. Inopiâ marinæ, subduplum salem aquâ diffundes. Quod si multus humor affluit, vino albo pellucido leniter adstringente, commodè lauabis. Calx septies elota, è rosaceo, vel aqua diluitur, in æstu medio subinde versatur, teritur, abluitur: postremò cùm iam satis lota, tritaque exaruit, è rosaceo pista imponitur: cicatricem trahit: vlcera neruorum maligna, & ambusta iuuat.

Album Gal.

Larigna potior est, quã terebinth. in malignis.

Ratio in his abluendi metallici.

Calx.

Probanda quoque remedia posteritatis: Cerusæ vncia vna: lithargyri semuncia: rosacei libra vna: aquæ rosaceæ sesquuncia: metallica in mortario fortiter perfricantur pistillo duro, quòd cùm fit, deinceps, ac paulatim liquida affunduntur. Vng. desiccatum rubrum. Album Rasis: Olei rosacei libra vna: ceræ vnciæ duæ: cerusæ vncia vna: caphuræ drachma vna: albumina ouorum tria. Melius fiet cum drach. sex lithargyri. Aliud: Balaustiorum, sanguinis draconis, cadmiæ argenti, æris vsti, loti, ana: fiat puluis. Addunt santalos, nymphæam, minorem plantaginem, rosas, vbi calor inest. Vtraque plantago cum radice trita epulotica est. Emplastrum album è cerusa non omninò dissimile albo Galc. Ceræ vnc. quatuor: rosacei lib dimid. terebinth. vnc. tres: cerusæ vnc. duæ: lithargyri vnc. vna: thuris, aluminis, cineris è cochleis crematis, ana semuncia: cera, oleum,

Recentiorũ pharmaca.

Vng. album cõmunitatis

Albũ Rasis.

Puluis epuloticus.

Plantago.

Album è cerusa.

Album è cerusa Actu.

Litharg. nutrita Ras. et Auicen.

terebinth. simul funduntur, fusis reliqua commiscentur, pista omnia in motario vniuntur. Actuarij: Litharg. sesquilib. cerusæ lib. quatuor: ceræ albæ lib. septem: olei myrtini quantum sufficit. Litharg. ol. coquitur, cerusa additur, & cera. Lithargy. nutritum Rasis & Auicennæ: Lithargyros tenuissimè teritur, ex aceto & rosaceo diu exercetur in mortario, vt quidam volunt, plumbeo. Modus est, vt indè crassior fermentetur, & exturgeat. Sunt qui addant vni parti lithargyri iam nutriti, sextulam æris vsti, vel cremati plumbi: aut tantundem aluminis, balaustiorum, rubiæ, sanguinis draconis, cadmiæ argenti. Idque singulari ope in malignis & pertinacibus vitijs. In cancrosis cerusa iungitur pistillo & mortario plumbeo.

Cerusa.

Cerusa per se curat abrasa: ex vino trita, humidioribus vlceribus idonea est: ex aqua rosacea lota, pellit, cicatricem contrahit, & calorem attemperat, butyro mixta, mollit, coquit, & epulotica est, vt licet & emplastro desiccatiuo rubro, & alijs.

Ratio vsus epulotici.

Epuloticis vtimur, iam propè pleno, sed nondum adæquato vlcere. Celsus linamento è frigida presso integit: vbi iam æquatum est, sicco: ac bene fiet, si in frigida alumen maduerit, & quod siccum imponitur, in ea mersum, postea inaruerit. Et hæc quidem in leni vlcere faciunt satis. In malignis, linteolo bene puro sinum molliter extergebis. Epuloticum induces, quod plurimum siccet: deinde si quid est durius, platysma, quod attenuet labra, superdabis, quod æquali linteo conteges, ex quo splenion subijcies expressum frigida, alioqui vino, ac frigiditatem splenij affusa subinde frigida continebis: postremò commodè ligabis, tertio primum die solues. Hîc linteolo sicco, molli, puro, saniem detergebis, & vt prius, omnia reuocabis. Recentiores vino calido cui balaustia concoxerint, aut similia, vlcus fouent. Alioqui aqua, quæ vim aluminis conceperit, vbi calor aliquis est, molli vellere humorem sorbent, pharmacum imponunt, superdant stupas vino madidas vel aqua: omnia glutinantibus fascijs constringunt. Galenus interdicit aqua nec vlcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex 1. 2. 4. de comp. phar. κατὰ γένη, & 14. Aëtij.

De glutinantibus. CAP. X.

Longius fortasse quàm res postulabat de glutinantibus sermo dilatus est: verùm ita nos coëgit, traxitque consequens medelarum ratio: nec alius locus obtigit commodior,

modior, in quo de illis orationem institueremus κολλητικὰ Græci vocant, συμφυτικὰ & τραυματικά. Quidam etiam ἔναιμα: & peculiariter quæ cruentis vulneribus adhiberentur. Siccant hæc omnia ad 2. ferè gradum, media ratione inter ea quæ cicatricem trahunt, & quæ carnem regenerant: non detergent, sed astringunt, prohibentque ne quid humoris labris vlcerum obueniat: nec in cruentis solùm vsurpari solent, sed ad sinus fistulas, maligna vetustaque vlcera transferuntur. Opitulantur celerius, si integra partium natura est, si paucus sanguis idemque purus affluit, si non abrasa non præcisa, sed vel salua, vel parte aliqua etiamdum hærens cutis est. Etenim cuti cum subiecta carne naturalis quædam amicitia coijt, vt ægerrimè sanescant, quibus omnino illa excidit: facilius, vbi incolumis seruata est. Mirum quòd præcisa, sed loco suo reddita coalescit ac mortua reuiuiscit, quodque è plaga liuore ducto, non in iuuene solo, sed etiam sene viuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: non ob id tantum quòd inde celerius glutinatur vlcus: sed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro non perferat. Nudum vlcus linteo, lana, spongia irritatur: medicamentis paregoricis, sordes colligit: vellicatur catharticis: iuuatur omnibus si familiari tectorio munitum est. Ideoque & abrasa cutis & pendula, suo loco inducatur, & reducta molliter apprimatur: sic enim vnà cum vlcere celerius coalescet. Animaduertenda quoque labra sunt, quia videlicet, alia contracta alia euersa plurimà dehiscunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in vlcere laxior, hinc inde sana parte arctius contrahatur. Colligenda verò quæ plurimùm hiant à sanis partibus ineunte fascia quæ vt ad oras propius accedit, ita firmius constringatur, sed ita vt ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euerso tantùm altero vlceris labro, hinc lintea abduces & in alteram partem quasi trahendo volutabis. Si vtrumque euertitur, ea quam [illegible] δυοῖν ἀρχῶν ἐπίδεσιν vocant, necessaria est: & vt sunt [illegible]era, ita remedia distinguuntur. In recenti paruoque vlcere fasciola in orbem nexa, satis esse potest: nisi vel à cacochymia, vel plethora, vel acriore sensu partium subesse periculum videas: hic enim vel si acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, conuulsio denique ad exitium sequi consueuit. Statim ergo colleticis abstinendum, & paregoricis vtendum erit. In maiori vulnere, maiora remedia quærenda sunt, deligatio, sutura,

Facultas glutinantiū

Cutis quanti faciat ad celeritatē glutinationis.

Ratio adhibenda labris

Ratio deligandi.

Paruum vlcus non negligendum.

ἐπίκαιρον vulnus. μέγα.

fibula, medicatio, hicque audienda sunt magnum & paruum in sectione, non quorundam veterum more qui ἐπίκαιρον insigne vulnus è natura loci: μέγα, è periculo statuunt. Atque in glutinando, natura corporum distinguenda: quia videlicet vt illi loquuntur hoc δυσελκὲς, illud εὐελκές. Ac difficultas ferè nascitur ex ijs quæ in rebelli vlcere proximo capite tradita sunt.

Quomodo detergendus cruor.

Primum igitur in cruento vulnere, siquidem neque profundum est, neque hæmorrhagia extitit, spongia, lana succida, molli panniculo detergendus cruor est, atque illa prius inculcanda frigida, exprimenda, atque ita adhibenda. Quòd si altè descendit vulnus erupitque sanguis, frigidæ loco aceto vtendū erit, vt inde grumum attenues & sanguinem supprimas. In neruis, ab aceto metus est: Ideoque specilli extremo linteolum alligabis, quod vel sapa vel melicrato madefacies. In lacunis vbi iam glutinandum, vinum & œnomeli idonea sunt.

Ratio glutinandi.

Ac cum iam detersus cruor est, nihilque labris intercedit, qualia sunt, pilus, grumus, oleum, pluma, & similia, sequitur vt latera lateribus, oræ oris ritè coëant. Ponimus autem neque dolore, neque phlegmone, neque vllo alio vitio vlcus laborare: ac iustam carnem lateribus vulneris inter esse.

In rectis vulneribus.

In rectis vulneribus labra facilè adducuntur, multo magis si molle corpus est, adducta fascijs continenda sunt, ex duplici initio: alioqui simplicibus, sed sutura interdum addita, & fibulis.

In transuersis.

In transuerso vulnere, oræ dissident magis, quare suturis & fibulis opus est. In magnis & profundis vulneribus vincula ex duobus initijs necessaria: eadē quoque in latis simul & profundis, sed hæc præterea altis suturis cogenda sunt: neutra verò præproperè glutinanda: ac fascias austero vino & nigro maduisse iuuat, quod in vulneribus

Vinum nigrū austerum.

cæteris præferendum est, quia repellit, phlegmonem prohibet & cogit: in quo etiam aliquid eorum quæ adstringant licet incoquere: sed modus sit, ne nimis contrahas, vnde excitetur dolor.

In quibus suendum. In quibus etiam fibula.

In molli parte, extrema auricula, imo naso, fronte, bucca, pericranio, palpebris, cute gutturis, ventre membranis quæ non sunt tendines, sutura conuenit. Præputium assuitur &, infibulatur, vt & carnosum genus vbi nimium dehiscit vulnus, nec oræ facile coniunguntur. Sed de his alio loco pluribus.

Particularis materiæ distinctio.

Particularis materia, vt sexus: vt molle durúmve corpus: vt recens vetustum, paruum magnumque vlcus est, ita distingui debet, quod in fascijs, suturis ac fibulis similiter seruandum est. Ebulus, sambucus, symphytum, syderites, pal-

mæ

mæ cortex, plantago, fraga equisetum, pini, tedæ, dracontij folia recentia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlonunculus, araneæ tela, & ea percipue cui è pistrino farina insederit. Spongia, lana succida, linteolum expressa è frigida, vino, vel liquore qui contrahat: caseus recens & oxygalactinus. *Isatis satiua.* Isatis satiua neruos etiam præcisos in fine musculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat pentaphylli folium cum melle, allia assata tritaque: myrrha vlceribus capitis idonea. Sarcocolla, gummi genera & resinæ quæ non mordeant nec ita detergeant. Pix sicca magis quàm humida: hordeum vstum, aloe ex aqua trita: herbæ succus & folia, quam ex India comportant, & patrio nomine Zambanam appellant. *Zambana. Aloë.* Aloë vulgaris est quæ tenace vita in multos menses viget: è laquearibus ædium & tabulatis magna viroris commendatione suspenditur. Constat hoc remedium certo experimento nautarum. In collecticis quæ ad manum sunt, præcipua laus attractylidi. Eius cacumina austero vino vel oxycrato incoquuntur: excipitur concha quod enatat. *Vlmus & folliculis aqua.* Vlmi cortex alligatus, eiusdem quoque folium intritum glutinat & ambusta iuuat, vt sine manifesta cicatrice coëant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balsamis miscetur aqua quæ vlmi folliculis concluditur, bene purgata vermiculis. *Balsamum.* Ex balsamo quodam raro & pretioso principes vtuntur glutinando. Sunt qui aquam quæ castratis vitibus exudat vere vitreo vase excipiant, annum integrum bene operculatum vas & clausum exponunt soli, loco subdiali, sed qui ab iniurijs cœli tutus sit: *Aqua vitis.* vas subinde ad solem vertunt, melligo tandem concrescit quæ fit balsamo viribus æqualis. Efficaciora sunt sorbus, mespilus, piraster, quercus, & quæcunque acerba sunt: teruntur, affuso interdum vino, quod astringat: atque ita alligantur. Addunt bolum Armenum, terram sigillatam & similia. *Composita remedia.* Composita sunt: Cerati myrtini vnc. 3. cerus. vn. 1. vetusta glutinat. Aloe arida, œnomelite coquitur, emmotum inde tinctum imponitur: capitis vlcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis ex Lithargyro oxelæo & œnelæo durioribus ex bitumine, ærugine, squama, aloë & myrrha. *Ex litharg. & oxelæo ungrum.* Lithargy. vnc. 4. olei, & aceti, ana vnc. 8. vel eo plus, vt diutius coquatur, Oxelęo facilius liquescit argenti spuma: diutius tamen vexari mortario, ac deinde integrum diem excoqui necesse est, idque luculento foco, &

sereno aëre: quod bene coctum ritè coijt, nigrum euadit, non absimile ei quod nigrum vocant: fortius fit, si oleum vetus est: acetum verò tenue, pellucidum, & acerrimum. Fistulas sine callo, maiora minoraque vulnera, cruenta, lacunosa, difficillima, & parotidas glutinat. Quod verò ex œnelæo, cruenta iungit: Litharg. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex vini gilui, tenuis, & odori selibra, vel libra vna: deinde affusa olei libra vna, vt prius coquatur. Διὰ χαλκίτεως, fistulas & magna vlcera coniungit, & cicatrice tegit. Axungiæ veteris bene purgatæ fibris, & sine sale lib. duæ: olei veteris, litarg. ana lib. tres: chalcitidis vnc. sex: conficiatur ex arte: quòd si spatha palmaria defuerit, saligna rudicula commouebis potius, quàm radice cannæ, cui non exigua vis inest abstergendi. Diuturnis maximisque vlceribus, & quæ ægrè cicatricem ducunt: Succi foliorum lilij vnc. quinque: mellis & aceti, ana vnc. 1. coque ad crassitudinem: efficacissimè glutinat. Cochlearum carnes cum thure, & myrrha tritæ neruorum vulnera, & alia quoque vniunt. Cruentis, suggillatis, excisis, quacunque corporis parte: vitiligini, lepræ, maculis & crustis auxilio est. Attractylidis effossæ cum radice & siccatæ vmbra, deinde tritæ, olei dulcis ana vn. 4. Colophaniæ vnc. 18. ærug. vnc. 2. ceræ vnc. octo: liquabilia simul liquato: excolatis æruginem primum: deinde attractylida commisceto, mixta in frigidam conijcito, diu manibus versato ac per noctem frigida macerato: postridie vsui reponito.

Barbarum Galen. Ceræ, picis resinæ, bituminis, thuris, ana vnc. septem. Aliud: Picis lib. 1. bituminis, ceræ, ana selib. ammoniaci, mannæ, ana vnc. 3. cerus. sesquunc. olei drach. 18. aceti vnc. 18. Aliud ad cruenta: Aerug. rasæ, denarij 12. litharg. denarij 20. aluminis, picis aridæ, resinæ pini aridæ ana denar. 1. aceti, olei ana vnc. 9. Plura primo & secundo de comp. medic. κατὰ γένη. Iam verò adscribenda remedia posteriorum. Puluis ruber ex sanguine draconis, & sesquialtera ratione, vel dupla thuris. Alij calcem, bolum Armenum, vel santalos commiscent. Sunt qui hoc modo conficiant: Symphyti maioris, boli Armeni, ana vnc. 1. picis Græcæ, vnc. 3. mastiches, olibani, ana semunc. sanguinis drac. mummiæ, ana drach. 2. Pulueres suturis insperguntur, vel in cerato imponuntur. Sanguinem draconis colleticon variè cõficiunt. Thus, mastichem, bolum Arm. æqualiter mixta, hirci sanguine mactati Augusto mense concorporant: alij aliter ex eadẽ materia: quidam bolum Arm. terunt, efficiuntque vt multũ sorbeat

Ex œnelæo. *Διὰ χαλκίτεως.* *E succo lilij.* *Cochlearum caro.* *Barbara.* *Recentiorũ.* *Puluis ruber.* *Sanguis draconis.*

beat sanguinis hircini, & sorborum succi. Plinius sorborum succo, & caprillo sanguine compingit. In his omnibus prouidendum, ne supra modum contrahas: quod si metuitur, cerato pharmaca temperabis. Eidem Pli. & Solino sanguis est draconis, qui dum vulneratus elephas concidit, collisо casu dracone colligitur. Aëtius è succo herbæ Indicæ quam draconteam vocant, fingi credidit. Draconτio nostro vis inest glutinandi.

Viride Bonantini.

Plantaginis vtriusque, consolidæ, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, millefolij, linguæ canis, caudæ equinæ, ana manip. I. Conquassata coque cum lib. tribus sepi arietini: colatis adde resinæ, ceræ, galbani, ana quart. tres: sarcocollæ quart. I. terebinth. quar. I. & semiss. Liquata omnia miscentur.

E centaurio.

Centaurij minoris manip. 6. macerentur per noctem in vino albo: tum in eodem coquito, dum medium vinum consumptum sit: colatum succum iterum coquito ad mellis crassitudinem: postremò reponito: vsus tempore accipito terebinth. lib. I. ceræ nouæ quar. I. resinæ, thuris, gummi Arab. mastiches ana vnc. I. succi prædicti vnc. 3. lactis muliebris vnc. 2. Fiat emplastrum.

Dini.

Betonicæ, centaurij, ana manip. 2. coque, & cola vt prius: excolato succo adde resinæ quar. I. terebinth. selibram: sarcocollæ vnc. I. ceræ vnc. 2. Liquata omnia bulliant, acetum paulatim affundatur: vbi refrixerint, omnia manibus è muliebri lacte conuoluantur.

Anserini.

Ceræ albæ, resinæ, ana quart. I. olei vnc. 2. terebinth. lotæ, vnc. I. thuris, mastiches, ana semunc. Fiat vnguentũ. Pimpinellę, betonicę, melangianæ, vel loco huius telephij, vel maioris semperuiui, verbenæ, vermicularis, aut potius semperuiui minoris, ana manip. I. coquantur vino vt prius, dum duæ partes exhalauerint: & alijs similiter percolentur, colatus succus iterum coquatur, tum adde resinæ lib. I. ceræ albæ selib. mastiches vnc. 2. refrigerata vt prius è muliebri lacte subigantur. Aliud: Olei bedegaris lib. I. ceræ quar. I. seminis albarum rosarum semunc. Fiat vng.

Vng. gloria.

Olei bedegaris finges, cymis bedegaris, aut si desit, attractylidos in olei & vino nigro coctis, dum vinum expirauerit. Semen rosarum est, quod detractis folijs, & apicibus luteis, excusso capite decidit:

Viride ex herbis.

Chelidoniæ, panis cuculli, orumini, lybistici, scabiosæ, ana manip. I. sepi arietini lib. I. olei selib. ceræ, mastiches, thuris, aloës, æruginis, ana vnc. I.

E vermibus.

E vermibus neruosis partibus glutinãdis, vtriusque symphyti, cynoglossi, pilosellæ, vtriusque plantaginis, ana manip. I. vermium terrestrium lib. dimid. trita omnia macerentur septem dies in olei sesquilib. Deinde cocta leuiter excolen-

excolentur: expresso succo, misce sepi arietini purgati lib. I. picis naualis selib. picis Græc. quart. I. ammoniaci, galbani, opopanacis, terebinth. ana vnc. I. thuris, mastiches, ana semunc. macerata pinguia in aceto, & soluta cæteris vngantur. Lumbrici terræ per se triti, & impositi neruos glutinant. His ergo vtendum, vt prius, constituto vlcere, stupa è vino rubro pressa superponenda hypodesmides, splenia, & reliqua lintea eodem vino insuccanda: ligandumque vulnus, vt contineas, reformes, cogas, quantum videlicet vlcus expostulat.

Vermes torreni.

De pyroticis. CAP. XI.

Δρώπαξ.

Πυρωτικὰ sunt δρώπαξ, σιναπισμός, φοινιγμός, καθαιρετικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικὰ: ignis denique & inde cauteria. Dropacas picationes vertunt, non è verbo quidem, sed πιττῶτα & πίττανα veteres appellarunt, vnde Latina vox conuersa est. Alij etiam δρωπακισὰς è pice, & quarta, vel quinta parte olei, quibus subdecuplum, plus minúsve piperis, pyrethri, euphorbij, & similium, misceri solet. Sic enim melius calfacit, vt accepto sulphure, cinere sarmentorum, & sale siccando magis conuenit. Nam & dropax, quique describentur, sinapismus & phœnigmus, eo sunt, vt refrigerata calfaciant, confirmentque partes, quæ partim frigore, partim assidua fluxione elanguescunt. Alia quidem possunt plurima: hic tamen precipuus eorum vsus est. Et hęc in genere μετασυγκριτικὰ veteres appellarunt. Alutę dropax impingitur, vel linteis complicatis, quę πτύσματα & διπλώματα Greci vocant. Deglabratur cutis eraso pilo, dropacismus calens inducitur: idem subinde reuellitur, priusquàm refrigescat. Renouatur pharmacum, dum inde efflorescat locus in ruborem, & leniter extumeat. Nimium est, cùm morâ pharmaci subsidet tumor, & exalbescit. Hoc enim volumus, vt dropacis ope reuocata anima, pars velut intermortua reuiuiscat, calorem suum, ac spiritum recipiat, & iam proprio alimento perfruatur: postremò etiam corporetur, quæ confecta macie intabuit: verùm alia tardius, alia celerius vitam recipit. Quæ breui rubet, ea celeriter instauratur: tardius, quæ ægrè recalescit: desperatio est, quum neque frictione, neque fotu tepidæ, neque dropace melius coloratur. Alijs satis fuerit, si tribus aut quatuor diebus adhibeatur dropax, nec assiduè quidem, sed bis hyeme, semel æstate. Alijs bis térve singulis diebus, nonnunquàm tertio, vel

Vsus.

Μετασυγκριτικά.

Πτύσματα.

Διπλώματα.

Modus.

quarto

quarto quoque die, et videlicet vel facilè cedit, vel contumax lãguor est. Ac tepida prius fouisse cõfert: vel smegmate affricasse, quod aliquid thapsię, sinapi, euphorbij, piperis, pyrethri, capparis receperit. Quòd si affixus dropax pertinacius hæsit, tepidâ diluendus est: quem quum detraxeris, furfurum decocto, & similium, partem extergebis. Sinapismus paralyticos, coxarios, podagricos, inueterata rheumata, hemicranias, quęque caloris inopiâ languent, adiuuat. Caricę vno die aquâ macerandę, aut cappares, si grauius malum est, vel si lenius, & acrior sensus est, panis triticeus: hicque magis, cùm in superficiem tantum agere oportet. Macerata tundenda sunt: lenis erit sinapismus, qui subduplum sinapi seorsum triti acceperit: acrior, qui duplum: mediocris, in quo vtrunque ex ęquo temperatum fuerit. At quo tempore pinsitur medicamentum, paulatim affundenda aqua est, in qua illa maduerint. Sunt in veteribus, qui acetum prętulerint: alij aquam, quòd experimento didicerunt, sinapi vim aceto exolescere. Eodem modo, quo dropax, vsurpari debet. Si quis dolor, aut feruor à medicamento extiterit, tepidę, vel rosacei fotu, illitu cerati rosacei: cerusa è rosaceo trita, & alijs id genus extinguitur.

Sinapismus.

Materia.

Phœnigmus rubore facto etiam vesicas mouet, & exulcerat: in eorum genere, quę quia illita exulcerant, vocantur ἀμυκτικά. Ex nasturtio, sinapi, radice helenij, bryonię, lepidij, columborum fimo, maximè syluestrium, caprillo stercore (vnde λιακοπρασγίου) aceto pistis. Scilla trita, nucleis allij; & tunicis, lacte tithymalli, ficulneo, pulegio, cantharide, vrtica, ranunculis, thapsia, euphorbio, fęce vsta, metallis acribus, & alijs id genus: lana sordida bene carminata, & calente igne, assis carnibus, & ouis, dum vehementer calent, impositis. Visco, melle, axungia veteri, terebinthina, cerato, acrioribus, gummi, & resinis, vt res exigit, & corpora vel mollia vel dura sunt, excipere oportet. Aliâs quoque friabilia affricantur: emplastra verò imponuntur loco: hic prius palpatur manibus, exercetur ferulis, aut asserculis euerberatur: affricatur etiã, vt laxatis spiraculis medicamenti virtus celerius penetret.

Phœnigmus.

ἀμυκτικά.

Materia.

Anacardia trita septem diebus macerant aceto: in eodem coquunt, dum pars tertia euanescat: refrigerari sinunt: excipiunt concha, quod enatat oleosum. Id mel anacardinum est. Alij conquassant anacardos: sepeliũt melle, dũ hoc vim anacardij satis conceperit. Fermentum aceto tinctũ, anacardino melle, vel

Mel anacardinum.

le, vel

le, vel causticis rebus concorporatur. Puluisculus è sinapi, piperis, euphorbij, ana drach. vna infricatur: vel inspersus anacardino melli. Ita cerato è thapsia, & alijs vtendum est. Breui mora rubor fit, deindè bullæ excitentur, vlcus etiam, si diutius institerint: vesicæ configuntur, humor exprimitur: relinquitur vlcus, dum vitium reddiderit: hac arte coxarij, podagrici, hemicranici sæpe releuantur: repurgantur viscera, sexcentaque vitia percurantur.

Cathæretica.

Cathæretica sunt, æs vstum non lotum, ærugo, squama æris, & rubra magis: testa, & terra furnaria, testarum, concharum, & ranarum cinis, alia quoque in epuloticis descripta: hæc ferè in superficiem agunt, excrescentem carnem complanant, ac leniter radunt.

Septica.

Septica altius subeunt, tenellam carnem tabefaciunt calore multo, nec ita crasso corpore. Arsenicum: Sandaracha, dryopteris, chrysocolla, pityocampe, aconitum, sanguis equi admissarij.

Escharotica

Escharotica vt nihilo plus caleant, rodunt tamen acrius, crassiore materia, quæ duris & callosis corporibus conueniunt, vt septa mollioribus. In escharoticis calx viua, vini fæx cremata, & aceti, quæ secundum mensem non superet. Nam quæ vetustior, exanimari solet: ignis denique & cauteria:

Vsus septorum & escharaticorum.

vtriusque generis vsus est in callosis fistulis putrilaginosis, humore fluentibus, ac solutis vlceribus. Escharoticis peculiariter vtimur in canceris, carbunculis, hæmorrhagijs.

Ratio vitæ in vsu escharoticorum.

hîc frugalis vita, frigida liberaliter pota, vini abstinentia, alimenta refrigerãtia, magis etiam si subest febricula, imperanda sunt.

Septa.

Septon, quod exest sine morsu: Sandarachæ, auripigmenti, ana drach. duæ: calcis viuæ, mannæ, thuris, aristolochiæ, ana drach. sex: pumicis, resinæ, ana drach. quatuor: iridis drach. duæ: teruntur omnia. Arsenici lib. vna: calcis viuæ drach. duæ: diebus triginta in aqua mersa tundere oportet, idque in sole, & bis quotidiè aquam commutare. Auripigmenti, sandarachæ, calcis viuæ, pumicis, ana drach. quatuor. eodem modo mersa, tusa, & siccata vsurpantur. Squamæ æris drach. quatuor: sandarachæ drach. duæ: ellebori nigri, aluminis scissilis: vel auripig. ana drach. vna.

Squamæ, sandarachæ, auripig. ellebori nigri, seminis vrticæ torrefacti ana cum rosaceo tritis vtere. Sandarachæ, aluminis scissilis, ana drach. quatuor: auripig. squamæ ana drach. vna: in serpente vlcere, & humore fluido, vteris arido. In cancro, & struma, cum rosaceo subiges: bis in die commutatur. Atque hæc ferè materia septicorum est, quam exuras, eluas, cerato & alijs

Elleborus. *Call⁹ quid.* *ἐκτυλωτικὰ.* *Curatio calli.*

alijs temperare possis. Elleboro magna vis inest contra callos: fistulæ iniectus, ad tertium diem callum adimit. Callus, dura quædam est, & compacta caro, vndè pars stupet, albicat, nec expirat. ἐκτυλωτικὰ sunt, quæ callos detrahunt. Oppugnantur calli, primùm quidem malacticis: deinde causticis: postremò igne & ferro: vnguibus eraduntur, lacerantur scalpris, exscinduntur cultris ad viuum, & si quid reliquum sit, caustico remedio absumitur, vel cādente ferro inuritur: sed fluxio reprimenda, prius quàm exercetur callus. Exciso callo tepida fouendum, tum abluendum aqua, vbi alumen diffluxerit. Repurgandum melle, & ærugine, si qua sordes extiterit.

Materia.

Ectilotica sunt: scilla cocta, & cum calce trita: nitrum, sal, torrefacta: fæx cremata veteris acrisque vini, vel aceti: cortex salicis vstus, & aceto pistus. Vsta calx cum pueri impubis vrina: ærugo melli, sali, thuri æqualiter mixta. Laser aut calx cerato irino vel ligustrino capta: Testa, terraque furnaria, pumex crematus ex aceto, trita: nasturtij farina aqua subacta: bdellium pingue cum melle: ammoniacum aceto fusum cum pari ærug. Radix lilij vsta in cinerem: ærugo cocta, læuigata: amygdala è melle trita. Squamæ vnc. I. æruginis drach. duæ: cerati lentiscini, vel myrtini, vnciæ octo, plus minúsve: harpax cum modica ærugine. In hoc genere laudatur oleum lentiscinum, quia præterquàm quòd mollit & digerit, etiam adstringit, repellitque: quibus omnibus difficilia vlcera cum oris induratis egent.

Olea ectilotica.

Terebinthinum similiter & mastichinum quæque similia sunt, ἐκτυλωτικὰ & σηπτικὰ ijsdem rebus quibus amyctica excipi possunt, visco & alijs. Satis profecisse putes, cùm suis marginibus vitiosum corpus à sano excesserit. Quòd si septis nihil effeceris, ad escharotica, ignem, & cauteria veniendum, atque omninò vis pro magnitudine & contumacia vlceris adhibenda est.

Escharotica.

Escharotica ex septorum materia conficies, sed vt firmior trahatur crusta, è metallicis acribus miscendum erit, quod sit crassa, & adstringente potentia. Qualis est cadmia, chalcitis, chalcanthum, quæ per se cruda, trita, & saliua hominis, vel aceto capta, crustam contrahunt. Eadem vsta leniora quidem, verùm escharotica. Septa miscentur, cùm altius imprimenda crusta. Celerius operatur ignis, & melius si ęgri perferunt. Atque is non vno modo adhibetur.

Vstio ab igne.

Conceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, penna scriptoria inducitur, extrema parte in ęquabilem circulum circunscripta, quę clauos, verrucas, & similia, quę

quæ vrere oportet, includat: altero extremo dehiscente, aqua feruens, plumbum fusum, vitrum, & similia illiquantur: dum vim suam vna collabens ignis satis impresserit. Alioqui lana mollis, specilli nucleo alligata, feruente oleo, vel butyro intingitur, atque ita imprimitur. Fortius est, si vel è vitreolo, vel antimonio, & vocato sublimato, alijsque id genus, oleum fuerit extillatum. Quidam nucali testa, voluta cochleæ & oui vrunt posteaquàm igne incãduerint. Alij radice Aristolochiæ, gentianæ, struthij, ramento myrti, buxi, & similium, cauteria effingunt. Oportet igne contineri, dum extrema parte carbunculent. Vstione Arabica veteres, vt pòst etiam recentiores, vsi sunt. Auro & argento lenius: ære, & ferro acrius inurunt. Cæsim punctim cauteria imprimuntur. adiguntur longius & latius, & in circulum circumferuntur: vno loco vel pluribus: semel ac sæpius: vt natura rerum, partium & corporum sustinet, & vitia requirunt. Ex quo variæ cauteriorum formæ affinguntur. Locum igni circumscribere oportet, nucali testa vel re simili, quæ suis marginibus cõstans, pateat in medio: Cerato rosaceo: lana vino tincta muniendæ sunt vicinæ partes, ne iusto latius euadat ignis violẽtia. Alioqui splenijs imbutis oui cãdido, muccagine psyllij: cerusa è rhodostagmate lota, refrigerante succo & ijs omninò quæ ἀφλεγμαίνοντα Græci vocant. Crusta non statim detrahenda: sed nutare prius oportet, ac veluti maturitate sua excidere. Alioqui vis afferri solet: profundum vlcus relinquitur: dolor, fluxio, phlegmonæ irritantur. Tempestiua deduci potest butyro & rhodostagmate loto, farina tritici in porri vel rutæ succo. Lenticula cocta & cum melle mixta, folijs oleastri cum melle litis, sulphure trito ex oleo, contusis nucum interaneis, porri folijs saliua tinctis, & in mollioribus lacte cum melle cocto: albo stercore canino, cinere vstarum hirundinum, & minoris centaurij: humano stercore siccato, crematis cochlearum terrestrium carnibus. Chalcite trita & subtriplo melle vel chalciteos vnc. I. ireos semuncia per se tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cũ vstulato butyro, radice anonidis: columbino stercore è melle quod & carbunculos scarificat. In summa, abstergente & incidente materia, quæ paregorico & molliente remedio temperari potest. Recẽtiores chirurgi in septis numerant, stupas canabinas, hermodactylos, bryoniæ radices, alumen, vnguentum apostolorum. Et in carne dura & multa vitreoli genera & cuperosam quibus pro chalcantho

Quæ crustã detrahunt.

cantho & chalcite vti solent, æruginem. Vnguentum viride Aegyptiacon: Trociscos è viuæ calcis vnc. quatuor tritis & cum melle iunctis. fit autem mellis plus minúsve, vt sunt corpora. Trocisci capsula figulina ordine collocantur, siccãtur in clibano, puluis inde vtilis est. Succi radicis asphodeli vnc. 6. calcis viuæ vn. 2. auripig. vnc. 1. arida succo mersa sub canicula insolẽtur, dum squaleant. Calcem viuam modò melle, modò sapone incorporant. Cantharidum ventres fermento cogunt vel sæpo: sed à cantharidibus vrinæ ardor metuitur: Nam & hæ illitæ capiti id genus vitij inferre possunt, cui malo gargarismus & insessio e lacte succurrit. Eadem quoque parata è paregoricis. Septa adipe vel sebo excipiunt. In adipibus septicus est è ranis viridibus, quas in arboribus venantur. Quæ sequitur ex quinto de comp. pharm. κατὰ γένη transtulerunt: Malicorij drach. 10. Aristoloch. rotundæ, gallæ, drach 8. aluminis scissilis, aloës ana drach. quatuor, myrrhæ, chalcanthi (vitreolum vertunt) drach. 2. thuris drach. 4. Exedunt sine morsu: Sandarachæ, id est arsenici rubri, auripig. ana drach. 2. calcis viuæ, drach. 4. mannæ thuris tantundem: tritis vtitor: Sic enim Galenus. Recentiores hoc modo: Calcis viuæ lib. 1. auripigmenti rubri & citrini, alkali, acaciæ, ana lib. dimid. trita vniantur cum capitello. Est autem alkali, sal niger, quem è quercu, corylo harundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci vel marina coctis veteres fingebant: nunc è brassica marina, betis, & nitrosis rebus comparari potest. Alioqui torrefactum salem cùm hydrargyro, tandiu pistillo volutabis, dum sal nigrescat. Alij aliter alkali intepretantur. Capitellum ita fit, Calcis viuæ, salis ammoniaci, ana lib. 1. trita subigantur lixiuio è fabaceis scapis. Deponuntur olla quæ à fundo hiet angusta rima: aliud figlinum subijcitur, in quod paulatim lixiuium diffluit: sed vas vtrunque statim initio defodi terra opus est, vbi septem dies persistet. Cathæreticon, septicon, & lene eschaorticon capitellum est. Alij tres partes cineris fabaceorum, vnam viuæ calcis, subinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per quasillum rarum transcolant. Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui vbi in aquam vim suam demisit, exprimitur & abijcitur, nouus aliquoties reuocatur. Eodem modò è ramis tithymalli & causticis cineribus lixiuium parari potest. In quo spongia subinde mersa apponitur. Alia capite de epuloticis: In humido ac sordido vlcere, pingui abstinendũ: arida inspergun-
tur.

Recẽtiorum septa.

Trocisci à calce.

Trocisci de arsen.

Alcali.

Capitellum.

Lixiuiũ. ficulneum.

tur. In calloso, & squallente malo arida pingui excepta adhibētur. Septica faciunt Arabes quæ à Græcis descripta sunt, & alterum genus relinquunt, quod humido calore cum fœtore partes corrumpit. Quæ ex hydrargyro fiunt, præcipitatū, sublimatum cinabrium, brassicæ succo, solani, limonum, & similium attemperant. Licet etiam, quod veteres factitarunt, non tribus, sed triginta & quadraginta diebus terere in sole sub canicula, bis mutata aqua. Et vt sunt corpora & vitia, ita magis minúsve acria comparari possunt: nec lotura solum sed vstrina & mixtura diluuntur. Minium è micis metallicis è sterili gleba plumbi è cerussa vsta, quod alij syricon alij sandicen vocant ad epulotica potius referendum. Quod verò è sulphure & hydrargyro factitium est, in causticis censeri debet. Vsurpant præter hæc, aquas fortes, & vt dicunt Alchymistarum. Salis ammoniaci, auripig. rubri & citrini, cuperosæ, æruginis ana trita in alembicum vitreum bene stipatum luto, & vndequaque clausum deponātur, & ita extillentur lento igni, quod primum fluit, vel abijcitur, vel in alembicum repetitur. Ignis augetur duplo: quod secundò stillat, fideliter reponitur. Alij ex aluminis rotundi, vitreoli Romani ana lib. I. salis nitri aut si desit crematæ fecis aceti sesquilibra aquam eliciunt, hæc callosis naturis idonea sunt, suspecta in naso, labris, palpebris, digitis aut pudendis, mollibus atque exiguis partibus, vbi vena, neruus, arteria insignis est: ac primùm quidem minimum sit quod imponitur: deinde vt res exigit, augeatur. Aliquando cerato rosaceo: vnguento albo, dialtheas, & similibus mixta retunduntur: muniunt vicina: doloribus medentur vt prius.

Minium.

Aqua fortes.

De dolore. CAP. XII.

Accidunt multa vomicis & vulneribus, quorum remedia aliquot conspersa locis, vt proximo capite cō tra callos: alio contra vermes, cancrosa, putredines: & quæ rheumata intercipiant, præcidant que phlegmonum causas, ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoque obiter annotata sunt. Iam de dolore & hæmorrhagia instituenda oratio, quæ vt plurimum curandi consilia interturbant. Itaque dolor omninò fit subita alteratione & solutione continui, cui quamcelerrimè occurrendum, nunquā enim committendum vt diutius crucietur æger, sic enim rheumata commouentur oriuntur phlegmone, labefactantur vires, conuulsiones

Causa doloris.

uulsiones rapiunt ægros, ac sæpe mortes. Et quod ad institutum maximè pertinet, vlcera inde madescere contingit: quæ sicca esse, seruata naturali ratione, & vacua excrementis necesse est: ἀνώδυνα vocant & παρηγορικὰ quæ dolorem leniunt, tenui substantia primo gradu calida, vel ita temperata vt familiaritate elementorum, naturæ partium consentiant. Adde si vis, quæ qualitate contraria causam oppugnant, quale est oleum laurinum in refrigeratis, violaceum in calefactis, siccatis hydrelæum: humiditas non tam qualitate quàm copia dolorem facit. Ideoque phlebotomia, catharticon clyster, & similia, quæ sublata copia dolorem tollunt, in hoc genere collocare licet. A calore, & frigore dolor acerrimus: à siccitate mediocris: ab humiditate propè nullus, vel stupidus excitari solet. Tertium quoque genus adijciunt, sed impropriè: eorum quæ stupefacto sensu dolori remedio sunt, quia quod doleat sentire necesse est, & extincto sensu dolor necessario conquiescit: ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia appellant. Anodyna sunt oleum dulce ætate medium, oleum Chamæmeli, oleum è lini & althææ semine, & è dulcibus amygdalinum, oleum lumbricorum, vulpinum, melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candenti ferro, e sarmentis vitium, ex ouis pressum, Sambacinum. Sambucinum, è floribus, & alia, de quibus postea. In quibus distinguenda, quæ non solum leniant dolorem, sed etiam causæ repugnant: quale est rosaceum, vbi à calore dolor est: aut à dolore commotus calor. Chamæmelinum vbi leniendum simul atque discutiendum aliquid est. In anodynis sunt butyrũ, œsypus, lana bene succida, suillus adeps, vitulinus, è cercopitheco, & simia, gallinaceus, anserinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, vulpinus, melinus, asininus, lac muliebre, & vaccinum. Althææ, maluæ, seminis lini & cydoneorum, lilij, violariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum hœdi similiter decoctum, & hæc lacte coqui melius est, aut cocta lacte butyro condiri, vel conteri rosaceo. Crocum, thus, mannam, galbanum & similia pharmacis commiscent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricon sit. Calorem temperant, & anodyna sunt, aqua tepida, oleum rosaceum, violaceum, nymphæon, papauerinum, cucurbitinum, & quòd è candido alterci semine, priuatim vsurpatum feruidis doloribus podagricorum: lactucinum, portulacinum, psyllinum, cucumerinum. Et ex horum oleorum materia succus ac muccago colligitur, vel eadem

ἀνώδυνα, & παρηγορικά. *2. genus.* *3. genus.* *Olea.* *Adipes.* *Materia decoctorum.* *Olea anodyna quæ refrigerant.*

in lacte coquitur, ex conuenienti oleo subigitur: Linteola in decocto merguntur, succo & muccagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac subinde inculcare linteola & auxilium repetere necesse est. Cerata & enchrista è cera alba lota, oleo conueniente, muccaginibus, cerusa lota, populeo vnguento & similibus confingi possunt. Dolores è frigore iuuant, quæcunque ferè in anodynis numerata sunt, oleum chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hyperico, lirinum, atque his magis è baccis lauri & iuniperi vino maceratis extunditur mola, coxarijs, & frigidis articulorum vitijs. In lue venerea frigidos dolores iuuat galbanarium. Sulphurinum, styracinum, in quo thus, manna, & similia diffusa sunt, & quod è nuce myrepsica in cude & candenti ferro pressa extringitur. Sed eadem conquassata, vt & cinnamomum oleo incoqui possunt: ita è calendula, maiorana, rosmarino & similibus parare licet. Irinum ex acori radicibus, centaurio, gentiana, aristolochia, bryonia, hyssopo, thymo, pulegio, vbi crassus humor impactus cruciat. Sinapinum cnidelæon, & alia id genus efficacissima sunt. Vino ferè & pari oleo materia coquitur, quæ prælo vel mola oleum non reddit. Cùm iam vinum exhalauit, ea exprimitur, oleum reliquum vsui est. Terebinthinum oleum, è terebinthinæ libra vna laterum antiquorum, vel, vt Albucasis, recentium, quia plus olei combibant, vncia vna: mastiches, et styracis ana vncia vna: lateres igniti extinguuntur oleo: extincti tritique cæteris commiscentur in Alembico vitreo: tres liquores effluant, quorum tertius est optimus. Flores rorismarini amphora vitrea duplici linteo obstipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena, Chymicorum more. Oleum philosophorum Mesuę, petrelęon, & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri, quod sequitur, plurimum facit: Olei anethini libra vna sem. agni casti, seminis rutæ ana vncias tres: cinnamomi vnc. sex: conquassata hæc quadraginta diebus insolentur mersa oleo: vel lento igne incoquantur, fotus è Chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compescit. E garyophillis oleum, & calamo aromatico efficacissimū est. Radix cucumeris agrestis in taleolas cæditur, cum absynthij cacumine hydrelæo coquitur, hinc fotus & cataplasma hemicraniįs singulare. Erinaceus terrestris oleo & vino excoquitur, dum solum oleum reliquum sit: contra dolores articulorum. E sex vitellis assis, myrrhæ drachmæ dimid. ellebori nigri granis 4. oleum

Contra dolores frigidos.

Oleum terebinthinum.

E floribus rosmarini.

oleum exprimunt singulare vlceribus puerorum, callosis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginosis ac vermiculantibus vitijs & scabiei. Styracis pinguis vnciæ duæ: vel eo plus in sesquilibra olei colliquantur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi, scabiei conuenit. Agrippa & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum est, anodynon: mica panis soluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & sesquuncia rosacei subigitur, cataplasma fit. Sit panis libra vna: oua momento croci intinguantur. In desperatis narcotica vsurpantur: vnguento rosato, & dialthæas aliquid populei vnguenti & opij commiscetur. Cerati rosacei vnc. 3. opij drach. 1. castorei scrup. 2. vnguenti rosacei vnc. 1. terebinth. vnc. dimid. colliquatis adde opij scrup. 1. croci grana. 4. Aliquid etiam Philonij scriptis vnguentis & ceratis miscere licet. Oleum in quo viua torpedo coxerit, narcoticum est. Dialthæa vnc. 2. galbani semuncia, opij scrup. 2. croci grana. 6. Grauissimis quibusque doloribus singulari ope succurrit, ex aduersa parte detractus sanguis, quem statim initio minuere melius est: Sic enim præciduntur malorum causæ, & quæ nocent vulneribus omnia fere sanguinis vitio commouentur, dolor, phlegmone, gangræna, syderatio. Multo magis, si affecta parte venæ sunt insignes, quæ oppressæ copia dolorem cient: postea verò cùm non expirent, gangrænam pariunt & σφάκελον, id est syderationem: hoc vitium corruptela est, primum quidem osium, deinde partium reliquarum: cui periculo phlebotomo occurrendum, atque etiam cultello scarificandus locus est, vt leuatus onere & vitio, ad spiritum liberè attollatur. Cucurbitula quoque ad hãc rem sæpe contulit, de qua seorsum à nobis libellus æditus est.

Phlebot. *Scarificatio.* *Cucurbitula.*

De hæmorrhagia. CAP. XIII.

NOn solum è recenti, sed & inueterato vlcere sanguis effluit, apertis, ruptis, exesis vasis. Et ex arteria hæmorrhagia periculosior: deinde maioribus venis quæque plus sanguinis effundunt, quas inde αἱμόῤῥοι vocauit Hippocrates. Apertis adstringentia: ruptis, glutinantia, exesis, sarcotica, & boni succi alimenta remedio sunt. Aperta simul & rupta iuuant plantago, balaustia, hypocisthis, rhus, omphacium, galla deflagrans & vino vel aceto tincta, acacia, malicorium, symphyti radix, porrum,

Apertis.

contusum, polygonon, peruinca, terra sigillata & figlina, bolus Armenus, rhabarbari magma, rubigo ferri, lapis hæmatites, passæ vuæ nucleus, gallæ flos, lanugo quæ cotoneo & mascula salice insidet, quæque in ea paniculæ dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, vinum astringens, acetum, *Ruptis.* oxycratum, & alia quæ in epuloticis, glutinantibus, & repellentibus anteà descripta sunt. Peculiariter ruptis conueniunt, thus, manna, aloë, mastiche, tragacantha, amylum, gummi, glutinum, larigna, teribinthina, pix sicca, colophonia, gypsum, farina pistrinalis, cochlea, cum domo trita: horum alia *Vtendi ratio.* in puluerem comminuta insperguntur: meliora ferè emplastica, ideoque in oui candido, resina liquida, conueniente succo imponi debent. Linamenta, pili leporis, lanugo illa salicis & cotonei succis liquidis inculcantur, atque inde penicillus aut vermiculus pharmaco madens hianti vasorum ori inseritur: floccus ex eadem materia & pharmaco saturatus superdatur, ligaturque commode, iniectis vasi modò tribus, modò quatuor fasciarum orbibus, ad eam partem vnde profluit sanguis, ex quo fascia radicem versus paulatim adduci debet vt sursum versus magis magisque stringas atque illabentem sanguinem reprimas. Tertio die resoluenda lintea sunt, neque commutanda, linamenta flocci, vermiculi, siquidem firmiter inhærent, sed tantùm irriganda pharmaco, ac vt prius colliganda. Quòd si vacillant, digitus vasi imprimendus, reuellenda turunda, & reliqua tum noua vt prius omnia repetenda, eademque ex præscripto vincienda sunt: idque tandiu reuocandum, dum renata carne, ac bene stypato vase, extra periculum omnia videantur. Aliquando verò vbi in superficiem vasa exponuntur, digitus impressus hæmorrhagiam sistit, coacto grumo. Quæ si in profundo latet, nec facile digito contingantur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo intercipere oportet. Nonnunquàm volsella capta vtrinque fu-*Ferrum.* niculo illaqueantur, & media præciduntur, vt extrema in se reuulsa coëant. Id verò in maioribus vasis non caret pericu-*Ignis.* lo. Desperatis alijs auxilijs, ad ignem & cauteria veniendum, multo magis siquid putre, verminosum, serpens, rodens: si eiusmodi locus est qui facilè computrescat, qualis est sedes, os, & genitalia, quique vim ignis sine periculo sustineat. Escha-*Escharotic.* rotica hoc loco vehementius contrahere oportet, vt firmam *Phlebot.* nec deciduam crustam efficiant. Alioqui maior vis sanguinis erumpet,

erumpet, ante tempus resoluta crusta: In remedijs laudantur phlebotomia, cucurbitula, sanguisugæ, vincula aduersa parte & κατ' ἰθυωρίαν reuellendo adhibita, & constringens epidesis. Cucurbitulæ ratio ex libello nostro repetenda. De phlebotomia & sanguisugis alio quod paramus, opere disseremus. Purgatio sæpe necessaria, sed tardius opitulatur: his ferè remedijs materiæ cursus retrahitur: quanquam non temerè renitendum sanguini: quia ex omni vulnere, nisi sit in ventre, crebrò sanguinem fluere vtile est: Author Hippocrates. Tempestiuè ergo supprimes, iusta ratione leuato corpore: vt inde siccius effectum vlcus celerius posit coalescere. Ac fortasse tutius fuerit vlcus emplasticis obstypare, frigidis & astringentibus medicamentis vias intercipere, qua sanguis decurrit. Frigidum enim & astringens vlceribus mordax. Et in ijs frigido vtendum, vnde fluit sanguis vel fluxurus est, non ad ipsa, sed circa ipsa, inquit Hippocrates. Aliæ quoque partes, vt thorax & quæ neruaceæ sunt, frigido læduntur magis. Ideoque, iam auersa materia, neque etiam locis omnibus, frigida adhibere conuenit. Columbæ sanguis peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remedium est quod sequitur: Spongia noua, alioqui vetus, sed marina vel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur, tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla, vel re simili conspergitur, atque ita crematur testa figulari clausa, dum cinerescat. Alij aceti loco, taurino sanguine imbuunt, ex odoro vino propinant, singulari ope, dysenteris, menstruis, & alijs hæmorrhagijs. Emplasta sunt, gypsum crudum, gyris, si oui candido excipias: Thuris partes duæ, aloës pars vna, vel eo plus in duriore natura: Loco thuris vsurpatur manna, vt quæ melius astringat, sed thus ἐμπλαστικώτερον pharmacum, reddit: concorporantur liquore oui: vermiculus è mollissimis pilis leporis medicamento intingitur, & si fuerit opus, dehiscenti vasi immittitur. Ex ijsdem pilis conficitur floccus qui, eodem pharmaco imbuitur: atque imponitur cauo, vt incumbat vermiculo. Eunucho è manu summa profluens sanguis eo pharmaco non restitit, qui deinde linamentis ex dilutissimo oxycrato pressis omninò conquieuit. Loco pilorum leporis, linoxylo quod vocatur cotton. & memorata lanugine bene depexa atque carminata vti licebit. In erosione vbi vniuerso corpori consulueris, nec aliter

Cucurbit.
Sanguisugæ.
Purgatio.
Vsus refrigerantium.
Spongia.
Historia.

In erosione. mederi datum est: veniendum ad pastillos Andronis, Pasionis, Polydæ, ex libro quinto de compositione pharmaco. κϛ γένη. In vehementi hæmorrhagia primum quidem validè astringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim pastilli

Usus pastillorum. commiscentur, postremo solis pastillis vtendum erit. ἴσχαιμα veterum: Chalcitidis drachmæ sexdecim: alij octo: mannæ

ἴσχαιμα. drachmæ duodecim: alij sexdecim: terebinthinæ frictæ & aceto extinctæ drachmæ duodecim. Chalcitidis drachmæ sex: mannæ drachmæ duæ, terebinthinæ colophoniæ ana drachm. quatuor. Mirabile: Chalcitis, resinæ ana drachm.

Escharotica. octo: mannæ drachm. sexdecim, infriata æ nea pyxidicula reponuntur, vsus tempore par pondus gypsi commiscetur. Adduntur his ad crustas, Chalcanthum, misy, auripigmentum, sandaracha, calx viua. Debilior crusta est a calce viua & auripigmento, nisi astringenti materiæ coniungantur, ferrum candens, æs, aurum, & argentum cauteria sunt: sed ab auro & argento mollior eschara relinquitur. Celerius auxilium a ferreo, cauterio percipitur. E subere vel spongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur, & ita calens impingitur. Alij malicorio, gala radicibus astrictorijs prius ignitis, crustas efficiunt. Recentiorum escharotica sunt: Vitreoli Romani semuncia, balaustiorum vnc. tres: aluminis vncia vna: fiat puluis. Colophoniæ vnc. tres: boli armeni sesquuncia: mastiches, olibani, sanguinis draconis, ana semuncia: radicis symphyti, rosarum, ana drachma vna: vtuntur puluere rubro, sanguine draconis, & alijs, de quibus antea: ac plura escharotica ex proximo capite repetenda. Adhibitis remedijs membrum ita collocari debet, vt altior sit locus, vnde hæmorrhagia, reliquâ venâ, quæ radici propior est: vt veluti decliui vase quasi deorsum, sanguis refluat. Sit membrũ in quiete, & ea figura situm, quę dolorem non afferat: ac mitella cõfirmare manus, & puluino crura melius est: ęger quoque aduersa parte decumbat: Instituatur vita vnde sanguis acquiescat, aquæ potus, & similia. Interdicatur ijs vnde efferuescat, qualia vina quædam sunt fortia, & calida alimenta.

De vtili materia in vitijs oßium.

CAPVT XIIII.

Celeriter medicandũ oßibus. Vitijs quæ ossa fecerint, eodem ferè momento succurrere oportet. Alioqui phlegmone succenditur quæ saniem facit,

facit, agit cuniculos, vlcera dispergit alta, exesa, & curanda motis: ἐμμότοις inde vocat Hippocrates. Ex quo denigrantur ossa, cariem inducunt, & syderationem contrahunt. Laborant fracta, collisa, fissa, forata ossa, & mota articulis. Accessio mali est, si cum vulnere læsa sunt, multo magis in articulis vbi nerui tendines nuda carne & ossea loca sunt, in quę laxa & commota excrementa, corporis coire solent. Adde quòd ibi chartilago quædam est, in qua cicatrix firmari nequit: hic ergo asperior casus, dolor, vigilia, conuulsio, deliria, sæpenumero commouentur. Atque vt maior articulus est, ita grauius periculum creare solet. Verùm non alia parte ditior supellex veteris disciplinæ: nusquàm hæc curiosa magis, quàm in ossium medelis. Infinita propè reperit & literis tradidit, quædam etiam authoritate principum, ære publico in ciuitatibus extruxit, quæ ad hanc curam ossium pertinerent: ferramenta varia, cauteria, excisorios cultros, scalpra rasoria, limas, specilla, aliquot terebrarum genera, modiolos, forfices, μηνιγγοφυλάκας, volsellas, scalas, scamna, repagula, vectes, canales, glossocomia, sphæria, stathmia, trochiscos, pennas, inceratos canaliculos, fistulas, setas, fila bysso & auro texta, alia quoque plurima, quæ ad purganda, tendenda, reformanda, constituenda denique ossa facerent. Et in vna deligandi arte quàm plurima vsu diuersa suis etiam nominibus veteres distinxerunt: linteola, fascias, hypodesmidas, splenia, apodesmos, regulas, ferulas, spathulas, habenas, laqueos, mitellas, puluinos modò scorteos modò molliusculos, nodos, acus, acias, & alia sexcenta: quorum multa quidem retenta, alia antiquata, quædam deserta, quia videlicet multis in rebus facilior, nec tam operosa cura inuenta est. Corruptum os ad viuam scobem elimandum, exterebrandum, inurendum, excidendum, etiam vt asperum, malum est. Atque hic medicamentis opus est, quæ vehementer siccent: quorum materia capite de purgantibus pharmacis & epuloticis instituta est. Nec antè vias claudere oportet, quæ ad læsa ossa pertinent, quàm hæc omni carie, nigredine, sorde, corruptela sedulo purgata sint. Quin & præclusum iter vel angustum, ferro ampliare necesse est, spongiaque aut penicillo implendum cauum, vt ne coëant, sed dehiscat vulnus, dum vel integendum carne, vel ferruminandum callo bene purum

Vitia in articulis.

Multiplex materia mechanica.

In deligando quam multa.

Compendiaria curationis materia.

Aperta sit via ad os.

ós & iam incolume, videatur. In altis cuniculis, spongia, linamenta, penicilli summa parte deuincta sint filo, quod forás propendeat, vt illa facile reducantur. Videndum quoque priusquàm impleas ne qua squama, vel fragmentum excesserit, quæ si licet ossi suo coaptanda sunt, aut si acumine carnem subintrant, molliter præcidere oportet, verùm incolumi radice: alioqui elimanda scalpro. Quòd si nihil molestiæ adferunt, verùm non possunt ossi suo compingi: in horum altero consilium est: Nam vel medicamentis detrahes vel permittes dum veluti maturitate quadam & sponte sua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet: ex quo medicamentis, quæ mediocriter siccent, vel astringant, cicatrice operies. Quæ verò squamæ, ante maturitatem rapiuntur ferro, aut vi reuelluntur, fistulas ægrè sanabiles reliquunt. Omnino ergo declinanda vis est. Squamas detrahunt medicamenta, tum superius capite de glutinantibus memorata, tum erucæ radix, cucumeris agrestis, vtriusque bryoniæ: Aristolochia peculiariter elicit testulas caluariæ. In abscessu paruo ossium deligatio καταγματικὴ idonea est, sed paulò laxior, & sine ferulis. In magno non est deligandum καταγματικῶς. Satisfaciunt splenia, insuccata vino nigro, subaustero, quæ deinceps atque continenter, hinc inde adhibenda sunt, non vt hoc illi insideat. Longiores sunto quàm quæ solum ambitum membri comprehendant: nam si quadrantalis circulus est partis, paulò longiores splenes trientalibus esse oportet. Obliquè inseruntur mẽbro, & aduersa parte decussant. Sanantur vlcera alijs similiter: nisi quòd ossa magis siccantia desiderant, & quæ continenter ossibus generatur caro, vt est paulò siccior, ita magis siccantibus pharmacis gaudet: vt vero ducenda carne ab ossibus recedis, ita vis siccantium temperanda est, donec iam cicatrix trahenda sit. Ac carne ossa tegere sæpenumero opus est, vbi callum cogere non licet, nimium dissidentibus fracturæ labris, & vbi in circulum os excisum est: verùm è callo multo stabilius vinculum est. In fractis ossibus & luxatis multarum rerum cura est: ac circa initia omninò prohibenda fluxio, dolor, inflammatio. Os ergo quod vel abijt loco, vel fractum dissidet, omninò constituere oportet: deinde ita continere, vt ne excidat: In quo hæc sunt præcipuè τάσις, διάπλασις, ἐπίδεσις, ἀπόθεσις vel ὑπόθεσις. Extenditur membrum, vt diductis & adductis marginibus soluti ossis oræ oris molliter

Squama.

Quæ squamas detrahunt.

Abscessus.

Splenes magnorum abscessuum.

Incarnãtia ossium abscessus & vulnera vicina.

τάσις.

liter consuescant, nihil exasperetur, nihil diffringatur, quod in fracturis denticulatis, scabris ac serratis sæpe contingit. Videndum quoque, ne in distentione neruus, vena, arteria, musculus, contra naturam extorqueatur. Extensum membrum & loco redditum, manibus palpari, tractari, atque legitimè conformari debet: διάπλασιν appellant. Quòd si tractatum, tensum, non constituitur os, ad μοχλίαν, lorum, habenas, & machinas eiusmodi veniendum erit. Sequitur ἐπίδεσις, quam καταγματικὴν appellant: in qua multorum prouidentia est, sed maximè, vt contineas, phlegmonem arceas, procures callum. Ac primum an sit deligandum, statuere oportet: tum quæ deligandi forma, ac ferè ἀπὸ δύο ἀρχαίων varia tamen ratione: ex quo decernendum, quibus, quam multis, longis, latis, quàm denique firmis fascijs opus sit. Adhæc idonea forma linteis quærenda est. Cognoscendum præterea vnde primum inijcias, quæ sit futura progreßio, quàm multi & quales circuli, quomodo distinguendi orbes, quibus interuallis, vbi & quando laxior vel adstrictior deligatio, qua parte desinat, quo loco, & qua arte nectantur nodi, aciæ figantur, conducantur habenæ, quando regulæ, ferulæ, puluinaria, mitellæ adhibenda sint: quandiu continere omnia, & quando soluere oporteat. Atque in sano membro probanda prius deligatio, quàm in ægro periculum facias. Postremò prouidendum, vt in ea figura collocetur pars, in qua diutisimè constare poßit, & minimè doleat. Iustos hæc commentarios desiderant, verùm hæc breuiter, nec tam docendi, quàm monendi causa dicta fuerint. In fascijs remedia adhibentur quæ repellant, & madorem scisilium linteorum contineant: sic enim prohibetur dolor atque inflammatio: fasciæ initio plures & astrictiores, si neque dolor neque phlegmone, vulnus vel aliquid tale prohibeat. Ac ferè inebriantur vino crasso, nigro, modicè austero: vinum hoc superficiem cogit, vim suam ad repellendum altius imprimit, & ita præcidit inflammationum causas. Quod nimium stringit, dolorem excitat. Tenue, album giluum, fuluum etiámsi contrahat, repudiandum tamen est, vt reprimentium genus quod humectat, papauer, cicuta, mandragora, multo magis si in articulis & neruaceis partibus labor est. Nec enim qualitas sola, sed horum etiam corpus intro penetrat & neruosa lædit. Atque inde calor qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur crasso, nigro, modicè

Διάπλασις.

ἐπίδεσις, καταγματικὴ.

Quæ in fascijs repellunt.

Vinum quale.

Vitanda.

austero

Oenelæum.

austero fasciæ & splenes saturandi sunt. Minister adsit, qui subinde affuso vino ligamenta compluat: alioqui cum periculo resiccantur, quod ne fiat, noctu præcipuè prouidendum erit: hyeme vini loco œnelæo vti satius est, quo etiam tempore succida lana splenibus præferri debet: fumoso vino & odoro abstinendum, ne caput feriat.

Oui candidum cum rosaceo.

Iustum quoque insuccandis linteis medicamêtum ex oui candido, oleo rosaceo vel myrtino.

Acetum.

Alij aceto & oxelæo contra phlegmonem fascias imbuunt. Detur id bene carnosa parte & sine vlcere.

Ceratum album.

Ceratum album in vsu est, suspecta ministri diligentia, ne videlicet lintea inarescant: quod vino quidem minus efficax, repellit tamen & phlegmonem inhibet. Verùm cerato vti post initia satius est, iam abeunte periculo inflammationis, & vbi fractura simplex, nec in fragmenta varia contritum os est. Cerato ergo pars ægra, fasciæ, & splenes illinêda sunt, adhæc extremæ partes, sed manus præcipuè, ne quod deligatione exstringitur, infirmû scilicet frigidûq; corpus imbibat:

quid ceratum

Ceratum picatum.

Ceratum καταγματικὸν è cera pingui & duplo oleo conficitur, oleum sit recens rhodinon vel myrteum. Cera siccior paulo liberalius oleo emollitur. Picato veteres vsi sunt si quid contusum esset, si quid coquendum atque mitigandum. Liquidiori cerato albo pix addita picatû facit. Omnia verò lenia sint & mollia ne asperitate lædant: vitetur pondus, quod callum prohibeat & partem opprimat.

Perfusiones.

Perfusiones fiunt ex aqua tepida, ita calore temperata vt in qua manum iucundè contineas: In frigoribus hydrelæum melius est. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quoties videlicet lintea dissoluuntur, idque liberaliter vt inde prurigo acquiescat, & materia eius dispergatur. In articulis tepida, tensa relaxat, lenit dolentia, & phlegmone aduersatur. Septimo die vel nono iam affunditur, non vt discutiat, sed vt euocet sanguinem vnde concreto poro ossa conferantur (πώρωσιν

πώρωσις.
πωρωτικά.

Græcè vocant, & inde πωρωτικὰ quæ callum gignant.) Callus neque caro est neque os, sed inter vtrumque ambigit. Itaque deposito metu inflammationis, circa hoc tempus omninò cogitandum, vt coëat porus, vnde effracta solidantur: sic ergo moderanda perfusio, vt inde pars viuido colore efflorescat, & leniter attollatur: nimium est, si subsidet & pallorem ducit.

Alimenta.

Alimenta sunto, quæ probum sanguinem, multum, crassum, viscidumque creent. Panis triticeus è farina primaria: triticum legatur graue, densum, vnde ptisana comparetur: chartilaginæ animalium partes, neruaceæ, coriaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli,

petioli, ventres, linguæ, rostra: capita hædorum veruecum & porcellorum, agnina caro & suilla, palmulæ pingues, castaneæ, vinum stringens, & similia. Medicamēta sunto emplastica, quæ modicè calfaciant è gyri, simila, thure, manna gummi, fabrili glutine, mastiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrymis & succis, quibus emplasticum nec ita calens corpus est. Ac iam antea de catagmaticis, & cephalicis sermo habitus est: sed hic quoque ea materia locupletanda est. Caninum cerebrū in linteo adhibetur: superdatur lana inculcata oui candido: vbi squalescit remedium, commutari debet: quatuordecim diebus solidat. Aliis purgatur hybisci radix, atque hinc medulla eraditur, quæ per se farinæ tritici mixta liquori oui, effracta iungit. Radix hæc aquæ indita & sub dio posita, aquam cogit. Musco viticis vtuntur veterinarii: alij quernum præferunt. In honore est veteri exemplo, quam conferuam vocant. Muscus est densus, herbaceus, spongiosus, herens aquatilibus petris. Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus ferè ossibus confractis: præsto aderant amici, qui corpus eius vniuersum eo musco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerūt, subinde conspersa aqua, ne muscus emarcesceret: Rarò nec nisi deficiente herba remedium mutatum est: Atque hac medela vix credibili celeritate conualuit. Aestate, bene carnoso duroque corpore, recenti malo, exemplum vetus liceat imitari. Farinæ triticeæ vnc. 6. sanguinis draconis, mastiches, thuris, sarcocollæ ana vnc. 1. trita hæc cum farina & oui candido subiguntur. Triticea farina, gummi, & manna incoquuntur aqua: fit cataplasma, quod reprimit, continet, & poron generat. Exiguis partibus effractis, pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glutine. Canaliculi afformantur, cauis, emplasto inducti, vt & contineant, & solident. Fuligo thuris liquori oui & farinæ tritici coniungitur. Emplasta quæ pertinacius hærent, tepidæ fotu reuelluntur. Panalithes ad contusa, fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebrarum, purgandas collectiones, incisum scrotum. bestiarum etiam venenatarum morsus, & alia. Olei dulcis, vnc. 9. bituminis, ceræ, resinæ piceæ, picis aridæ ana lib. 1. litharg. cerus. æruginis ana drach. 10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, aloës, ana drach. 8. opij, succi pomorum mandragoræ ana drach. 6. aluminis scissilis, chalcanthi, chalcitidis, croci ana drach. 4. aceti, quod sufficit. Omnia à litharg. ad cro-

Medicamenta. *Caninum cerebrum.* *Hybiscus.* *Muscus.* *Conferua.* *Historia.* *Panalithes.*

cum in puluerem trita,& affusa conducuntur mortario, vt fit luti crassitudo:oleum,cera,bitumen in fabales pillulas diuisum nihil versando colliquantur:liquatis pix & resinæ ammiscentur,colantur omnia,atque recoquuntur. Aegyptium Andromachi,eadem potest,mollit,ac maligna operit. Ceræ,litharg. ana vnc.5.& semis,ammoniaci vnc.7.& drach.6.terebinth.vnc. 4.succidæ lanæ vstæ,vnc.2. & drach.2. Aristolochiæ, thuris, squamarum æris & stomomatis, id est, perpurgati ferri ana vnc.1.myrrhæ drach.3 opopanacis drach.2.ol.ricinini,sicyonij, vel antiqui lib.3.litharg.oleo coquitur, dum concrescat: squama inijcitur:vbi non inquinant,cera & ammoniac. exactissimè tusum imponuntur:liquatis terebinthin. additur: sublatis igne thus,& lanarum cinis insperguntur: refrigerata manibus subiguntur. Nigrum Asclepiadæ mirabiliter vnit laxata & confracta. Litharg.vnc. 8.bituminis vnc.6.ceræ,picis,ana vnc.3.resinæ piceæ sesquuncia, aluminis,propoleos ana vnc. 1.ammoniaci drach.6.æruginis drach.2.& semis.ol. quod suffic.In oleo litharg.coquitur dum non contaminet: cera & bitumen seorsum liquescunt,neque commouentur:his pix adiungitur: traiecta colo omnia,lythargyro coctæ vniuntur:ammoniacum vehementer tusum immittitur atque ita in solidum corpus omnia concoquuntur:hic præmollita cera & propolis coniunguntur: vbi coierint probè & igne decesserint,alumen & ærugo in pollinem trita insperguntur:versantur omnia & oxycrato mersa manibus subiguntur.Moschionis ad eadem. Litharg.vnc.3.picis aridæ,adipis vituli,ana vnc. 20.terebinth. mannæ ana vnc. 10.ceræ vnc.5.æruginis,opopanacis,galbani,ana vnc.1.picis liquidæ,selibra:aceti,succi mororum, olei ricinini ana lib.1. litharg.oleo coquitur,vbi efferbuerit, adeps inijcitur: Iam non inquinantibus,cera & pix immittuntur,mororum succus cum pice liquida seorsum coquitur, cocta hæc alijs permiscentur: Subductis igni manna & ærugo in puluerem resoluta insperguntur:opopanax,aceto fusus coniungitur: confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur,& manibus pistum sedulo reponitur:vsus tempore thorulum madentem vino,vel fasciam superponere oportet. Alutæ intenditur vel duplo rosaceo dilutum non aliter quàm ceratum album in fascijs ac plagulis vsurpatur,nam & fracturas consert, vlcera coniungit & phlegmonæ aduersatur.Concreti calli signum est,quum iam sine vulnere exudat sanguis,qui lintea contaminet. Id ferè fit

Aegyptium Andromachi.

Nigrum Asclep.

Moschionis.

Signum concreti calli.

criticis

criticis diebus 14. & alijs. Conueniens callus est qui neque maior neque minor, durior aut mollior quàm oportet, neque distortus est. Iustus callus confirmari debet medicamentis quæ ἔναιμα vocant, quæque cruentis vulneribus adhibentur. Siccãt leniter, & callum mediocriter confirmant. Ac de enæmis multa capite de glutinantibus. Perfundunt vino quod τεθαλασσωμένον & θαλάττιον Græci, Latini salsum & marinum vocant, quod si desit, salem vino liquescere oportet. Rosæ balaustia, myrta muscus è quercu albus, absinthium & alia vino incoquuntur. Addunt pωroticis quæ callum contrahant bolum Armenum, galbulos cupressi & alia. Sed hic moderatio quædam adhibenda est: ne nimiũ stringendo callum supra modum atteras. Confirmant pωron: Rosacei vnc. 4. resinæ vnc. 3. ceræ vnc. 2. colophon, masticbes, thuris ana semuncia, coni cupressi, radicis rubiæ maioris ana drach. 1. Melius fiet auctis emplasticis, minuto oleo & adiecto momento croci. Thuris, mastiches, picis, farinæ pistrinalis, boli Armeni ana vnc. 2. sepi arietini, ceræ albæ ana selibra: Liquefactis cera & sepo reliqua infriantur: In his lintheum sæpius inculcatum fracturæ imponitur. Sparadrapum vocant. Vtuntur Apostolico, oxycroceo, & alijs. Atque hic meminisse oportet instituenda esse callosis corporibus quæ magis contrahant: mollioribus autem, quæ id mediocriter præstent. Callus maior extenuandus est: deducta parte alimenti & mutata qualitate. Diu leniterque affricanda pars est, ex oleo, sale, nitro: Eademque calida salsa foueri debet, induciq́ue malagmatis quæ discutiant. Colligandum arctius: oleribus vtendum & vomitu. Alterum membrum sinapismo linere oportet, vt eo diuertat alimentum. Paulus in recenti callo qui supercreuit vehementer stringentia instituit, arctissimè ligat, lamina plumbea interdum apposita. In eo verò qui iam vetustate induruit, & vnde pudendum ac deforme membrum est, neque officium facit, cutem aperit, deradit pωron, lacerat scalpro, terebra pertundit, & quantum superest execat. Quòd si nulla inde actio naturæ intercipitur neque conspicuus membri pudor est, nullus denique dolor, præstat abstinere ferro. Qui verò infra modum crescit aut non crescit quidem suis terminis alia ratione promoueri debet. Idque contingit plurimum, cum nimis ac sæpius fouetur locus; parum conuenienter alligatur, sæpius & ante tempus fasciæ resoluuntur. Sæpe etiam in ratione vitæ peccatum est. Omnia ergo commutanda in melius. Quòd si atrophia totius corporis

Conueniens callus.

Quæ callum firmant.

Perfusio.

Sparadrapũ

Call' maior

Minor call'.

corporis callus non prouenit, imprimis consulendum corpori. Sæpe etiam astrictioribus linteis, naturæ partis vitio membrum quasi syderatum ac marcidum gracilescit: hic affecto membro instauranda vita est, & laxanda deligatio. Id verò in hydropace magna ex parte descriptum est, capite, de pyroticis.

Extenuatorum membrorum instauratio.

Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio, sed contrà quam in fracturis. Marcescente tibia femur superius alligamus, ab inguine ad genu deducta fascia: atque initio quidem arctior, paulatim relaxatur, vt communibus venis quasi riuis deorsum sanguis exprimatur: femore dextro cõtabescente vel toto crure, sinistro femori fascias inijcimus à genu ductis orbibus, astrictius quidem, qui cum desinant in inguine, hic etiam ita constringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo, sanguis in gracile membrum deriuetur. Sit autem deligatio ea ratione temperata, quæ neque dolorem creet, neque vniuersum sanguinem ab incolumi mẽbro reprimat: hoc enim alere frugalius, nutrire tamen statutum est. Eadem ratio in superioribus membris seruari debet.

Distort⁹ callus.

Distortus callus siquidem mollis est, laxante fotu & diaphoreticis exinaniri debet: fouetur tepida, hydrelæo, althææ & similium decocto. Discutitur arida ficu mixta stercori columbino. Sed de ijs generibus medicamentorum capite de resoluentibus abundè dictum prius est. Si verò occaluit, eadem quæ in supercrescente & inueterato poro, consilia sunt.

Mollior & durior.

Mollior astringentibus emplasticis firmari debet. At vix durior esse potest, nisi ea de causa fragilior sit: atque hic tota gignendi calli institutio sæpenumero repetenda est.

Muccosus humor abscedens.

Est quum è neruaceis partibus & osseis muccosus humor eliquescit, puri similis, qui ferè in alto latet, nec facilè discutitur: quanquàm laxata parte fusa incisaque materia conuenientibus pharmacis dissipari debet: alioqui facto vulnere repurgãdus est.

Scirrhus.

Atque is neglectus in scirrhum coit, qui præscriptis antè remedijs capite de malacticis expugnari debet.

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebant Stephanus Rufinus
& Ioannes Ausultus.